105175-B.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z225868605

Digitized by Google

Digitized by Google

11.

NAPREDAK.

Školski časopis

za

učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Tečaj drugi.

Urednik:

Stjepan Novotný.

U ZAGREBU.

Brzotiskom Dragutina Albrehta 1860 i 1861.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kazalo.

Ako koja učionica imade samo jednu sobu, u kojoj se obučavaju skupa veća i manja djeca: kako se ima obučavati postepeno, da bude nauka za sve koristna, od M. Stojanovića, broj XVI. stran 248.
Antun Mažuranić učitelj i filolog hrvatski. Napisao B. L. XI. 170.
Bajke za našu dobu (k. v.) XI. 175.
Boj učiteljev sa zaprekami od A. V. Truhelke XXIV. 553.
Budućnost naših škola od N. VI. 85.
Čega nam se najprije valja latiti, ako pučku prosvjetu unaprediti želimo od F. K. XVIII. 277.
Čim se može učitelj tiešiti i bodriti u tegobah svoga stanja od A. Š. XIII. 199.
Čitanke i učitelj od A. V. Truhelke XXIII. 538.
Čobanica i vila od Sundečića XXI. 337.
Djed unuku od N. I. str. 1.
Dvie tri na učitelje hrvatskoga primorja od X. IX. 140.
Hrvatska poviest i hrvatske škole od B. L. IV. 49.
Imaju li se naša učiteljišta i sbilja preustrojiti? od J. Partaša V. 69.
Ivan Filipović pedagog i pisac hrvatski od S. P. VI. 87. VII. 107.
Izgubljeno vrieme. (O. p. n.) XXI. 336.
Izradci na pitanja učiteljem g. 1860. za riešenje dana 1) XV. 231, XVI. 252, 2) XVII. 267, XVIII. 280, 3) XIX. 296, 4) XX. 313.
Iz razgovora dvojice pučkih učiteljah. Priobćio R. XIII. 206.
Jedan sat za „stvarno“ računstvo. Pr. F. V. XXIV. 561.
Jedna vješba za sastaviti list od F. K. XVIII. 287.
Je li potrebno, da se i u pučkih školah povjestnica hrvatska predaje? od F. Valpotića VII. 105.
Josip Herović nadučitelj i orguljaš od Gj. D. XII. 343.
Još koja rieč o naših učiteljištih od M. Stojanovića VII. 102.
Kako mladež po primorskih gradovih napreduje i koji su izvori njezinih moralnih ljagah od X., X. 149.
Kazalište i djaci od D. IX. 137.
Lav od V. Mř, VIII. 124.
Materijalno stanje javnih učiteljah gradskih u Primorju od X. VI. 92, VII. 111.
Mladi i stari. Crte iz našeg učiteljskog života od A. V. Truhelke. XII. 185, XIII. 203, XIV. 220, XV. 235. XVI. 256, XVII. 270. XVIII. 282, XIX. 299, XX. 317, XXI. 330, XXII. 347, XXIII. 543.
Misli o preustrojenju naših učiteljištah od V. Mařika II. 17.
Misli s polja promatranja pučke učionice od M. Stojanovića IX. 133, X. 157.
Molitva iz franc. od F, H. IX. 139.
Mrvice iz ladice A. Šunića. 1) Školska zdanja XV. 240. 2) Učiteljski ugled XIX. 302. 3) Naš šegrt XXIV. 556.

Digitized by Google

Naputak u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje razrede polag njem. od F. Vuksanovića I. 8, II. 29, III. 42, V. 78, IX. 146, X. 161, XI. 174, XV. 237, XVI. 258, XVII. 272, XVIII. 290, XIX. 305, XX. 321, XXI. 333, XXII. 351, XXIII. 547.
Narodne učione valjalo bi preustrojiti od V. Mařika III. 33.
Naši jadi od F. Valpotića XIV. 224.
Naš jezik u školah itd. od F. L. XX. 309, XXI. 326.
Naš sabor i pučka učiona od N. XV. 229.
Nješto o crkvenoj glasbi od A. V. Truhelke XI. 165.
Nješto o krajišničkih učionah od ʒ. VI. 91.
Nješto o svakdanjih i nedjeljnih školah na selu od Rupela. XXIV. 558.
Novi školski odbor od N. XVI. 245.
Občinstvo i škola od Š. I. 12.
O. Fortunat Pintarić glasbenik od J. V. XVII. 261.
O nazornoj obuci. Piše A. Truhelka I. 2, II. 21.
Poziv na sve učitelje gl. i pučkih školah u Hrvatskoj i Slavoniji XIII. 197.
Praktično predavanje malih hrv. pismenah od F. Vuksanovića XII. 188, XIII. 208, XV. 238, XVII. 273, XX. 323, XXI. 334, XXII. 353, XXIII. 549.
Priuka na poslenost od A. V. T. XII. 193.
Prvi dan u školi od N. I. 6.
Pučka učiona i gospodarstvo od M. Stojanovića XII. 181.
Recimo još koju od X. XIV. 213.
Rieč u horu od N. V. 65.
Sretno od Gj. Rajkovića, VII. 101.
Studienrath prama našim narodnim zahtievom (P—r) VIII. 117.
Školski putopis iz Podravine od Š. V. II. 24.
Što je uzrok, da naše pučke učione pravo nenapreduju? od F. K. XIX. 293.
Težka sudbina od R. XXII. 354.
Tvrdoglavo diete od A. Šunića VIII. 120.
Učiona brckovljanska od J. Z. III. 38, IV. 54.
Učitelj kao gost na izpitu. Pr. F. V. XXI. 325.
Važnost učiteljske zadaće od F. K. XXII. 341.

Dopisi. Viestnik. Svaštice. Natječaji. Promjene u učiteljskom osoblju.

Digitized by Google

Broj 1. U Zagrebu, 1. Listopada 1860. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Djed unuku.

„Diete moje! dani tvoji mladi
Baš su nalik zori rumenoj. —
U veselju igri i nasladi
Sladko baviš nevin život svoj:
Strast i briga nik'va te nemori“.....
Tak o zori djed unuku sbori.

Došlo podne, s nova starac veli:
„Kad u dobi budeš muževnoj,
Slika ti je uprav danak bieli;
Krepost, pravdu, ljubav tada goj.
K sreći rodnoj duh da ti se kreta
Poput cvieta — žuta suncokreta.“

Pade večer, a na to će stari:
„Moj unuče! otarimo znoj.
Večer dodje, suton nebo žari;
Posô j' svršen, — starost veli: stoj!
Zla kad djela sjetio se nebi,
Blago tebi, jer sve činiš sebi;

Tamna noćca razprostrla krila
Vrh zemljice; opet — sinko moj! —
Veli djedo — kada smrt nemila
Život kida, noć je — čezne joj.....
Uspomena samo blagodati
Čoeka prati do nebeskieh vrati!

N.

Digitized by Google

O nazornoj obuci.

Ako kojigod pedagogički spis novijega vremena u ruke uzmemo, za stalno ćemo se sukobiti s razpravami o nazornoj obuci. Neima valjda u sadašnje doba učiteljah, koji nebi za nju znali niti ih može biti, ako samo promatrati stanemo čitanke školske, svojim sadržajem na onaj naravni, svrsi shodni i jedino plodonosni način obučavanja smierajuće? Al ipak imade braće, koji nazorništvo preveć, a imade ih, koji ga premalo ciene i upotrebljavaju. Ako prem naše pomoćne knjige podosta stvar razjasnivaju, prem se o toj obuci mnogo već pisalo i govorilo; ipak mislim, da stvar za jedno deset godinicah, što smo se je latjati započeli, na usrećenje i blagodarniji napredak naše nam povjerene mladeži nije, dà nebude nikada izcrpljena; svaki bo pomljivi učitelj znade svojom dokučivosću nove te nove hrane za svoje misli iz tako bogata izvora vaditi, pa sama vriednost te obuke, ma i posve razpravljena bila, novim ponavljanjem uviek u novom i koristnijem liku se pokazuje. Ta sam krušac, premda se njim svaki dan hranimo, uviek nam jednako dobro dodje, što je pako nam krušac medju drugim jestivom, to je nazorna obuka medju svimi načini obućavanja; bez nje se neće diete ni brzo, ni čestito naučiti računati, pisati ni išta drugo. Neću da potanje razlažem, što je nazorna obuka s navedenog već uzroka, nego s praktičnog svog gledišta razjasniti hoću po svojoj mogućnosti i po mojem izkušenom mnenju ova pitanja: Šta se razumije po nazornom nauku? Šta se po njem postići i koji red pri njem obdržavati ima?

Šta je indi nazorna obuka? Nazorno jest ono, što se zrieti, nazirati, gledati, motriti, ili s osjetili spoznati može, a obučavanje t. j. naputak, kojemu za temelj ovakovo zrienje služi, zovemo nazornom obukom. Ima još ljudih, koji premda dosta o stvari čitahu, ipak nazorništvo kao novotu ili novinu smatraju, i to baš kod nas najvećma; jer stari, da nepovriede ugled svojih starih običajah, novote se takove boje; brane se nju poprimiti, ma i spoznali probitačnost i potrebu razvikane ote novine, pa valjda žalibože i s toga, da si novoga posla nezadaju o jednoj istoj stvari malo misliti; jer ovu obuku shvatiti, nju slieditи, mislim, puno je laglje, nego li polag prijašnjih mekaničkih metodah raditi. — Nazorno obučavahu

Digitized by Google

već i u najstarije doba vrli učitelji; dà, što više, i prvi ljudi, koji na najnižjem stepenu izobraženja stajahu, morali su stvari gledati, zrieti i motriti; jer u protivnom slučaju nebi bili mogli stvari izmedju sebe razlučiti, nit ih imenovati. Znamo nadalje da ovo naziranje nije se sgadjalo takovim redom i u takovu razmjeru, kao što učitelj sada, o vrlini naziranja osvjedočen, učenike na poznanje tjelesnog i duševnoga svieta privesti ima. Nu da dalje neidem, navadjam samo našega božanskoga učitelja Isukrsta, koji u svoje doba nuz neobične posljedice narod obučavaše. A kako je obučavao? Nemora li se sviet čuditi onoj presvetoj i nedohitnoj mudrosti u najjednostavnijih pričicah, parabolah, uzetih iz života i običajah narodnih i iz dokučivih te puku poznatih slučajevah, odkle je nepoznate istine izvodio, istine rekoh, koje tim većma u srce dirahu, što iz slikah (parabolah, pričicah) nazirane bijahu? Pa što su basne Esopove? Kako je učio Sokrat i drugi? Pomoćju nazorne obuke, koja nam na temelju vidjene ili poznate stvari nepoznate pred oči stavlja, i koju slavni Amos Komenski opet poslje dugotrajne zaboravnosti dosta mučno zavede, bili bi od njegova vremena daleko napredovali; nu koliko je tomu godinah prošlo od vieka Amosova? Druga načela i podhvati šire se po svietu brzinom munje, a kako je napredovala ta spasonosna obuka? Medjutim dobroj stvari treba vremena, ona ima ipak prodrieti, sve zaprieke ukloniti, pa eto na našu utjehu, zarudjela zorica i ovoj plodonosnoj, razumu čovječjem primjernoj obuci, jer se i kod nas za njezino razširenje već podosta učinilo i udilj čini. — Nazorna obuka uči slabahnu djecu poznavati stvari i čuvstva u pravom njihovom značenju i vriednosti, tako da tim načinom jedanput dobljena predstava u duši posve naliči vidjenoj stvari. Ona razvija sud, bistri pamet, navodi k dohvatu novih pojmovah, koji se nemogu tjelesnim okom i drugimi osjeti ni spaziti ni motriti. Da se pako na temelju dobavljenog već znanja dalje graditi mora, da se sbilja radi točnoga poznanja stvar ista zrieti mora, uči izkustvo i nas odrasle, kada si želimo koju do sad nevidjenu stvar predstaviti. Tko si od nas, nevidiv prije nikada željeznice, nije različitih predstavah o njoj tvorio? Što mislimo mi i mnogi o brzojavu? Bio nam pri ruci najbolji spis, koji na temelju nam već poznatih i telegrafu naličnih izumah o brzojavu govori, mi ćemo dotične članke proći, i razabrati vlasti-

Digitized by Google

tosti brzojava, te ih navesti i sravnajuć sve to s drugimi predmeti dobiti kakvi takvi pojam o brzojavu; ali slika iste stvari mienjat će nam se u duhu toliko putah, koliko putah čujemo šta govoriti o njoj, pače promienit će se posve, ako sbilja brzojav ili koji drugi predmet vlastitimi osjećali promotrimo i proučimo, — istom tada ćemo stvar samu u najmanjih česticah dokučiti te duši našoj pravo predstaviti i sačuvati. Tako biva kod nas odraslih, a što će biti kod slabe mladeži, koja niti ima mnogo izkustva, niti poznaje mnogo stvarih posve temeljito, buduć je dječja nepostojanost i česta neuputa velikom zapriekom, što diete neshvati namah koju stvar. Nije li dakle posve naravno, da djeci damo zrieti predmete, o kojih govorimo, da tako njihovoj uputnosti pomognemo, i pomoćju našega znanja na pravo poznanje predmeta navedemo; tim nehotice malo po malo mogu si velikn gomilu znanja bez muke u kratko doba prisvojiti. A budući se sve naše znanje na temelju gledanja i poznavanja stvarih osniva, nije mnoguće da mimoidjemo ovu za početak obuke jedino plodonosnu metodu; s toga i učiona, koja za nju nezna, nemože se zvati obrazovateljicom mladeži, niti će ikada postići svoje zadaće, koja joj je opredieljena.

Šta se sve ima njom postići? Onoliko, velim, koliko je moguće. Nije na pravom putu onaj, koji nazornu obuku kao posebni predmet smatra, jer nazorno obučavati ima svaki pojedini predmet; niti je onaj, koji misli, da je ona jedina svrhom školskoga obučavanja. Ona jest i ostane samo dobrim sredstvom, načinom, imajući kao svaka stvar, bila i najbolja, svoje granice, kada se ove prekorače, moraju nemile posljedice slieditи. Ovu obuku naučismo se smatrati kao na dvie grane razciepljenu t. j. nazorništvo u užjem smislu, kao pripravnu obuku da poznamo stvari i kao pomoć, da se vješbamo govoriti i misliti o stvarih iz naravi i ljudskog života uzetih, pa da se tako objem našega znanja razširi i usposobi, kako bi u buduće osnovano na ovom temelju obučavanje i u druge predmete uveli. Nu i ove, bili koji mu drago, treba u pojedinih svojih odsiekah, poglavjah i članakah nazorno obučavati, tako nazorno, kao što zrieti možemo pojedine karike na lancu. Što se ima indi postići ovim nazornim obučavanjem? Odgovor je sasma lahak: da učenici stvari upoznadu, da se pravo misliti i govoriti nauče, te tako da si sve blago duševno, koje im se na temelju ove obuke

Digitized by Google

pruža, prisvoje i steku i to napriečac načinom lasnim. Pozivljem se na vas braćo, pripominjajući, kako bjaše mučan i tegoban prijašnji stari, mekanički i dušu ubijajući način. Kako je to dug i mučan posao bio prije kod nastavnog obučavanja učenikah, koji niesu bili naputjeni, da o kom predmetu misle, da si takove valjano predstave; koji niesu rekoh bili naputjeni, da stvari u pravom svojem obliku motre; jer nebjaše temelja, nebjaše poziva (na poznate stvari) s toga ni (u duši njihovoj) odziva. A je li obuka i dalje laglja? — Ta mi imamo posla najmanje 6 godinah s pojedinim učenikom u narodnoj školi, — dok se ukaže ikakvo znanje, koje nam valja umnožiti. Zato temelja treba! Bez njega se ni kuća sagraditi nemože, dakle niti znanje nakupiti u krhkoj duši dječjoj. Taj temelj metjemo, ako učeć druge, od početka učili se budemo i sami, što se nazornom obukom, kako nas izkustvo uči, postići može. O tom se može mnogi učitelj osvjedočiti spaziv krne predstave svojih učenikah; na drugoj pako strani videći kako se pamet vedri, razum bistri, i jezik vješba sve to u pomoć drugim školskim predmetom. Kazasmo, da i ova stvar svoje granice ima. Nepodobno mudrovanje, neustrpljivo i nepostojano basanje od jedne stvari k drugoj sa strane učenikah, škodljivo tratenje vremena školskoga sa strane nevješta učitelja — to su zli plodovi, koji se na stranputici ukazuju. Nu mislim, da sve to tolikoga kvara nenanosi, kako je to nanio prijašnji mekanički — ili bolje nikakovi način — našega starijeg školskog obučavanja. Zato braćo, gledajmo, da, o čem djeci govorimo, sve im pokazati možemo. —

Kakov se red kod nazorništva obdržavati ima? 1. Red mora biti naravan; 2. dokučiv.

Naravan je, ako od bližjega k udaljenomu, od poznatoga k nepoznatomu, od tjelesnoga k duševnomu stupamo; ako se uviek na izkušano znanje pozivamo i na temelju toga dalje gradimo. Dokučiva je nazorna obuka, gdje učenici više misle i govore o naziranoj stvari nego učitelj, koji ih samo naputjuje, da, što si o stvari predstavljaju i misle, kao pravu sliku duši utisnu; dokučiva je još, ako bude stvar i govor o njoj pameti dječjoj i njihovu znanju primjeren, te tako uredjen, da se mogu na svoje već nabavljeno znanje pozivati i sve tako nehotice ponavljati.

Digitized by Google

Ali da na dobar nazor i pravu predstavu učenika privedemo, potrebna je: 1. stvar ili predmet, kojim želimo upoznati djaka, ili njegova slika; 2. zdrava osjetila nazirajuće osobe (učenika) i 3. duševna pozornost i htienje, bez česa nije moći temeljito motriti sliku stvari, niti dosljedno pravu predstavu imati. (Konac sliedi.)

Prvi dan u školi.

Svakomu je najbolje poznato, kako je mučno koji posao, štono ga prviput čovjek raditi začme, obaviti. Neznamo gdje i kako bi počeli, kojih bi se sredstvah latili, odkle bi u suglasju potrebnih za stanoviti posao mjerah — ove uzeli i na koji način. Tu bome onda valja malo glave razbijati, dok si valjane misli put prokrče, pa onda hajde snažno na posao. — To valja držati i o obuci malenih. Kao što svakome učitelju na srcu ležati mora, da se u prednašanju školskih predmetah najbolje metode posluži, tako opet s druge strane treba da prigrli takav način postupanja s povjerenom si djecom, koji će mu ljubav mladeži i obće povjerenje priskrbiti i osigurati. — Ta znamo dobro, kako čovjek u obće zavisi od upliva vanjskog u svakdanjem životu, a što da reknem u tom pogledu glede' na djecu, koja prviput u školu dodju, u mjesto, gdje im se udara prvi temelj budućega njihovoga naobraženja, u mjesto, koje mnogo diete sa strahom polazi, buduć mu omrzlo neprestanom zlosretnom prietnjom roditeljah. Mnogo je dakle do toga stalo, da se znade učitelj tako ponašati prvih danah u učioni, kako bi napriečac mogao priskrbiti si privržene djake i pobiti neslane i djetinje predsude, kojimi djeca preko školnoga praga prviput stupaju. Ako si je prvi dan ljubav djakah pribavio učitelj, tada je stvar na čistom, već je za polak olahkotio si svoj trud, umanjio napor a osladio ufanje napredka. Glede djakah, koji prviput dodju u školu valja pamtiti učitelju ovo dvoje: jedno, kako će š njmi postupati, a drugo, kako će i s koje strane početi naučati, da novakom djakom škola i nauk omili. —

Kućno odhranjivanje djece osujeti često i prečesto osnove učiteljeve, zato kamo sreće za nas, kad bi dom roditeljah bio dobro uredjen i kad bi se polag spasonosnih pravilah odhranjivala djeca, taj ponos otčev i blego materino. — Koliko se putah nesgadja, otac

Digitized by Google

ili majka zaprieti djetetu radi kakove falinge, da će ga dati u školu. „Čekaj se, k jeseni u školu, tamo ćeš znati, kako se sluša: imat će šiba posla.“ — S ovakovimi i sličnimi riečmi natjeraju roditelji diete u strah, da se sirotče prepadne i boji škole kano žive vatre. Zar se ovakovim izvraćenim odgojivanjem i naopakimi predsudami neotegotjuje služba učiteljska? Ako se tako djetetu škola omrazi, mučno je i mnogo treba posla, da diete odvikne praznoj predsudi a obikne na marljivost prema nauku, na štovanje i ljubav prema učitelju. To strašenje sa školom jest onaj glavni uzrok, da se mnoga djeca, koja su drugčije kod kuće, u komšiluku, vani ili drugdje vesela i živahna, došav u školu uzpregnu i utaje, plaho stoje ili sjede neufajuć se ni riečce prosloviti, tako, da je učitelju velika zadaća i muka, ako izmami i koju rieč iz njih.

Tu valja sada učitelju nastojati, de na svaki mogući način razprši predsude došljakah svojih i da predobije njihovo srce za se i za učionu. Njeki učitelj preporučio je u tu svrhu ovo njekoliko točakah.

Primi svoje nove goste prijazno, uzmi ih za ruku i upusti se s njimi u mali razgovor, koji ima biti lahak, prijazan i prostodušan naravno jezikom djetinjim.

Nevalja ti govoriti oštrim ili jakim glasom, drugčije bi se diete prepalo, niti bi ti bilo u stanju štogodj odgovoriti.

Valja se djeci pokazati, da si njihov prijatelj, ako se naime u sgodno vrieme opitao budeš za njihove roditelje, rodbinu i znance. Takovim ćes postupanjem učiniti, te ti nebudu djeca plaha i tudja, priučit će se s vremenom i obljubiti tebe i školu.

Napokon, hoćeš im volju na nauk pobuditi, treba da im kažeš, koli liepih stvarih imadu u knjižici, koju su sa sobom ponieli, i u kojoj će do skora štiti moći. Pokaži im kakovu knjižku sa slikami i reci: Gledite djeco! kakovih tu ima liepih stvarih, koje ćete sve s vremenom poznavati, ako budete marljivo u školu dolazila i pazila!“ — Riečju sve vladanje učiteljevo za prvih danah ima onamo smierati, da se pokaže djeci kao pravi prijatelj, da im sve tako predoči, kako najljubeznije umie i znade, kako će im škola na radost i hasan biti, pa ja kriv, ako promaši pravu ciel s početka školnovanja. t. j. ljubav djece napram sebi, njihovu privrženost i posluh te željno napredovanje.

Digitized by Google

Što se tiče druge točke, koju gore spomenusmo: kako će naime i skoje strane započeti naučati učitelj, hotjevši da novakom došljakom omili škola i nauk, imamo ovo primjetiti. Učitelj ima vrlo pozoran biti u obuci početnikah. Najbolje je, da mu bude prvi nauk nazoran; u slikah i kipovih vrti se dječji život, pa prema tomu ima se prilagoditi i obučavanje; ujedno valja djecu u govoru podučavati i to pomoćju malenih, lahkih izrekah vadjenih iz domaćega života. Potrebno je nadalje da učitelj pazi na sile početnikah, neka po malo izpituje njihova svojstva duševna i tako liepim načinom volju im na učenje probudi. To će biti, ako tako obučavao bude, da njegov nauk izpane lahak, ugodan, zanimiv i mamljiv, što će postignuti kazivanjem i imenovanjem raznih predmetah, koje opet maleni imadu po imenu kazati. Nuz to nevalja propustiti, da nebi učitelj prigodom obučavanja upleo malu i zanimivu koju pripoviedčicu, basnicu, prispodobu, koja nenadmašuje mislokrug dječji, itd. Na posljedku treba da pohvali marljive, drugim pako nagoviesti, da će i oni pohvaljeni biti, ako pazljivi i marljivi budu.

Ova je crtica napisana u kratko, da se s njome naši mladji, a i stariji učitelji, kojim je takova spasonosna opazka u početku školne godine izbjegla s pameti, posluže. Nije dosta samo naučiti djecu, nego se treba ogledati na duh i na srce, da se to oplemeni, jer drugčije bi imali učenjakah, koji bi prvim vjetrom sebičnosti suknuli u vlastito skvarenje te bili svojoj domovini mjesto na čast — na sramotu. I na malo se gleda, vele naši. —N.

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Prvi stupanj.

Škola nasljedovanja po tvorivu i obliku.

Opazka. Zašto se nebi čovjek svoj materinji mili jezik naučio pravo i čestito govoriti, ta toga neće uprav toliko truda stajati, samo neka nastoji s takovimi se većom stranom družiti, koji bi mu živahnim i čednim svojim govorenjem, volju uzbudili, da si nasliedujuć po malo nježne i mile izraze prisvoji; tako će ga se isto diete na-

Digitized by Google

učiti ustmeno i pismeno pomoćju nasliedovanja. »Sretno je ono diete,« veli Herder u svojem školskom govoru, »sretan onaj mladić, koji već za prvih svojih godinah čuvši razgovjetne i mile sebi poznate glasove jezik u izgovoru polag njih vješbajuć se nauči. Sretno je ono diete, koje od svoje piestinje, svoje majke, svoje starije braće, svojih rodjakah i prijateljah, a poslje od svojih učiteljah pravim naglaskom, razgovjetno, pristojno i milo čulo svoj materinji mili jezik govoriti. Taj ga zaisto neće ni onda zatajiti, kada odraste. Samo se sluhom učimo govoriti, pa kakogod smo za rano doba čuli svoj narodni jezik govoriti, kakogod nam se jezik u djetinstvu i mladosti priuči, tako obično govorimo, dok smo živi.« — Veli se dakako da je u višjem i najvišjem stupnju umjetnost, tko znade liepo, čisto, k srcu govoriti onako, kako se u pismu onalogički piše, ali se ipak samo nasljedujuć pravi, čisti i liepi izraz postići može. Zato treba da učenikom predmete, koji im imaju kao primjerak biti, ne samo (tehnički), kao risanje, pisanje, predložimo, nego na to još većma gledamo, da se u slogu čestito vješbaju. Kod svakog sastavka ima se u obzir uzeti ponajprije tvorivo (stvar) i oblik. Prvo je duševna predstava, a potonje vidivo pojmovanje, čim si stvar predstavljamo. Oba su kao tielo i duša u medjusobnom uplivu, i kakogod se duh osobito u očiuh, kao i po cielom tielu izražava, tako treba da se svaka stvar pismeno svojim pravim odielom odjene, t. j. tako opiše, kakova u istinu jest. Neskladno izgleda utješivo pismo na oblik trgovačkoga lista sastavljeno, ili nadgrobnica veselim čuvstvom izražena. Kakogod nam vanjski oblik u oči pada, ravno tako prikladno i razgovjetno opisivanje dovija se srcu čitateljevu a spisatelj je tim glasovitiji, čim umie izabrati zanimiv predmet, i tako ga živo opisati, da ga čitatelj kao pred sobom gleda. Odovud sliedi, da i stvar i oblik piscu pred očima biti ima, ako želi šta zanimiva izvesti. Ovu dvostruku djelatnost uma imamo početnikom olahkotiti; njim je samo nasljedovati, što im se zadade, da im se misao i ćut u onom, što je pravo i liepo okriepi i ojača. Učenikom se zadade predmet i kaže im se, u kojem ga obliku imadu izvesti; oni se tada brinu, kako će ono, što su si iz tumačenja učiteljeva zapamtili, napisati. Dogadja se višeputah, da ovo ili ono diete, sasvim drugim načinom, osobito što se oblika tiče, izvede ono, što je učitelj stanovitim načinom izvesti naredio; to

Digitized by Google

nas može razveseliti; jer čim diete gleda, da razvijajuć svoje misli o stanovitom predmetu, točnije ih izvede i opiše, tim bolje. To je pravo mjerilo, kojim će se učitelj uvjeriti: jeda li mu je već na sledujući višji stupanj vješbanja preći, ili ne? —

A. Opisi.

a.) U običnom obliku.

Stol.

1. Red. 2. Tvorivo. 3. Dieli. 4. Mast, slika. 5. Sačinitelj 6. Korist. 7. Vrsti.

Ovaj stol je pokućtvo i jest iz čamovine. Ima ploču, krajeve i četiri noge. Ovaj stol je crven i četverouglast. Njega je rukotvorac napravio, koji se stolar zove. Imade raznovrstnih stolovah. Na njekojih pišemo, jedemo, igramo se, ili da na nje štogod postavimo. Stoga, što ih za razne poslove trebamo, i što ih na različitih mjestih imademo, nazivljemo ih raznimi imeni. Tako imade pisaćih stolovah, stolovah za jesti (trpezah), stolovah za igrati se, kuhinjskih stolovah.

Moja čitanka.

1. Naslov, gdje je tiskana? tko je pisao? 2. Kako izgleda? Kako i tko ju je svezao? 3. Koliko imade stranah. 4. Sadržaj. 5. Svrha.

Moja knjiga, iz koje ja svaki dan po nješto liepa čitam, zove se »Prijatelj mladeži.« Ona je tiskana u Zagrebu, a sastavio ju je N, Prijateljković. Premako je duža, nego li širja, ipak je četverouglasta. Ona ima mnogo listovah, koje je knjigoveža liepo zvezao koricami i kožom. Koža je na krajevih i hrbtu. Svaki list ima dvie strane, a moj prijatelj mladeži ima 84 lista ili 168 stranah. U njem imade mnogo liepih pripovjedakah. U njoj nalazim nješto iz zemljopisa i povjestnice, a nješto i iz zdravoslovja Moj prijatelj mladeži, jest moja čitanka, ja iz nje marljivo čitam svaki dan kod kuće i u školi.

Rame.

Rame je dio čovječjega tiela. Čovjek ima dva ramena, lievo i desno. Rame sastoji se iz plećeta i lopatice, gornjeg ramena,

Digitized by Google

prednjeg ramena s-laktom i ruke. Ramenom gibamo. Ovo se u plećetu, medju gornjim i dolnjim ramenom, medju rukom i prednjim ramenom giba. Ovdje su zglobovi. Rame ima šupljih kostih, ove su mesom (mišicami) ovite.

Kocka. (Kub.)

Kocka je tielo koje ima šest ploštah. Ove su plošte četvorine jednako velike. Kocka može na svakoj plošti stojati. Kada stoji, onda joj četiri plošte sa strane stoje okomice, dočim dolnja i gornja poredno stoje. — Gdje se do dvie ploste stiču, to se zove srh (brid), i otih ima kocka 12. Kocka ima osam rtovah ili uglovah, oko svakoga nalazimo tri pravokuta, dakle ukupno 24 pravokuta. Ako iz sriedotočja jedne ploštine provučem žicu ravno do druge njoj protivne, to se zove os plosnice; ako pako iz sredine srha takovu žicu provučem poprieko do drugoga, to se zove os brida, a ako s jednoga rta provučem žicu kroz kocku do drugoga, dobijem os ugla, koja je najdulja, dočim je os plosnice najkraća. Kocka je ova drvena.

Periš (nož).

Periš je orudje, kojim se reže. — Perišem se režu pera. Zato je periš mnogo manji negoli kuhinjski nož, a ipak ima korice i lit, oštarje. Oštarje je iz čelika. Na njekojih ima naprvo gvozden šiljak, kojim se pera kalaju, a straga gibko pero, koje brit ili oštrilo drži, da iz koricah neizpade, ili da se sam nož neotvori, pa je i on iz željeza. Da se pako brit i gibko željezno pero skupa drže, pribiti su medju koricami s malimi čavlići. Onaj čovjek koji periše pravi, zove se nožar.

Jabuka.

Jabuka je voćka, koja se jede. Jabukah dobivamo sa stabla, koje se jabukom zove. Jabuka je okrugla, ali je na gornjem i dolnjem kraju malo plosnjasta (utisnuta). Odozdo je držak, kojim se drži. Kroz držak dobiva jabuka hranu iz stabla. Na gornjoj strani, gdje se jabuka zarubila, vidi se još cvjetni kalež. Iz vana ima jabuka ljusku zelenu; ona je više put na onoj strani, s koje ju sunce obasjava, crvena. Ono, što se od jabuke jede, zove se jabučje meso, obično je bielo, te slatko ili kiselasto. U sriedi jabu-

Digitized by Google

ke je sjeme (zrnje). Sjeme je žilavom kožicom obavito, te se sjemenika zove. Kada jabuka dozori, onda joj sjeme pocrni. Samo zrele je jabuke zdravo jesti. Najviše voća dozori pod jesen.

Okresač.

1. Što je? 2. *Iz česa je?* *3. Dieli* 4. *Poraba.* Okresač je iz željeza, čelika ili meda priredjen rukotvor. Ima dva glavna diela, koje krake zovemo. Ovi su kraci jedan prieko drugog položeni, te su u sredini čavlom pribiti, da se oko njega kreću. Tomu čavlu velimo, da je os. Svaki krak ima na kraju dvie oble rupice, u koju, kada hoćemo svieću okresati, prste utaknemo. Obadvie rupice izgledaju kao očali. Jedan krak imade kutijicu, i izvan nje prema kraju je kratak šiljak; a drugi plosku, koja baš u tu kutijicu pristaje. Okresačem okresujemo lojene i voščene svieće.

Danju driemam što to bolje
Gdje u kutu polag volje,
Al me noću i s večera
Kresanje na rad poćera!

(Nastavit će se).

Občinstvo i škola.

Istina, pišemo već 1860. godinu, pa ipak ima još mnogih ljudih koji za učione podnipošto nemare; kojim je škola mjesto stradanja i mukah; koji djecu svoju — temelj i nadu ciele budućnosti — samo zato u školu šalju; jerbo ima tako biti; koji učitelja za mučitelja a učione za mučione smatraju; premda je već tisuća osam sto i šest deset godinah prošlo od one dobe, kada je Spasitelj i prvi učitelj kršćanskoga svieta došao, da uči ljude i izobrazi čovječanstvo! — Težko je vjerovati, nu ipak istina! Kako nam je često slušati rieči, kojih bi se u naše doba svako diete sramiti imalo. „Što će nam to? to na nas nespada! Što nam do toga stalo? Ja neznam čitati, pisati ni računati, pa me zato svatko štuje; stekao sam si i bogatstva i časti, svoju djecu znatno obskrbio, kućah sazidao; a mnogi učeni uzprkos svoje težkim trudom nabavljene izobraženosti potuca se od nemila do nedraga ... što mi hasni znanost pri praznu džepu?!“ — Drugi zna opet:

Digitized by Google

„Nemogu već dočekati školskoga vremena, da mi je samo mira od moje djece! Bože daj, da već jedanput u učionu podješ, nevaljanče nijedno! onda ćeš odista pitomijim postati. Još jednu godinu pa hajde!“ Takovih lamentacijah i luda razumovanja naći ćemo dan danas dosta i dosta. Takovi ljudi zaboraviše ili neznadu, što i koliko je do sada izobraženost učinila; koliko je silah nadoknadila, rukam umoran posao olakšala; kolikim nesretnikom življenje snosnije učinila; kolikim bolestnikom život spasila; koliko griehah i opačinah uklonila! — Ova jedina na kršćanskoj poniznosti i božjem nauku utemeljena izobraženost jest važno oružje, moguće odrubiti glavu onoj strašnoj nemani — sebičnosti, — kano prvom uzroku tvrdokornosti, neznanstva i svakojake opakosti! — Težko je odvratiti od dobra pravo izobražena čovjeka i naputiti ga na zlo, njega, koji sam sebe znade, druge štuje a Boga se boji! Ima i tako zvanih nadri-učenjakah klanjajućih se sebičnosti, — nu izobraženost njihova nije drugo, van ludost. — Izobraženje je pravo i podpuno u duhu kršćanstva, kada se jednaki obzir uzimlje na izobraženje duha i srca. Ono nesmije biti nikako jednostrano, drugčije bude brezkoristno, dapače škodljivo i pogibeljno. — Nauči diete svimi jezici govoriti, predji širi sviet od pola k polu, od najdubljeg dna morskog do najvišeg tjemena veličanstvenoga Himalaje, prouči svu narav, njezina pojavljenja, zakone i sile, nauči ga zviezdam staze naznačiti, nekonačnost i što neima kraja mjeriti ... *ako si zanemario nuz taj posao i njegovo srce božjom ljubavlju oplemeniti — slaba ti hvala na tvojem poslu;* nesretnika si, njemu i drugim na jad i muku odhranio, — božju sliku oskvrnio, čovječanstvo i samoga Boga uvriedio! Pitam s toga: gdje možemo najlaglje izobraziti duh i srce ljudsko? gdje najjednostavnijim načinom učiniti čovjeka pravim čovjekom? gdje zatrti sebičnost, tu propast čovječanstva? gdje se goji i temelji najpriličnije štovanje vječnoga Boga i ljubav prama bližnjemu? — Mislim, da tu nije treba pokazivati prstom na ono sveto mjesto, u kojem uljudan i uman učitelj s djecom, a djeca medju sobom u prijateljstvu i kršćanskoj ljubavi za ovom istom svrhom hrle, jedan drugog uzajemno podupirajuć, jedan drugoga k svetom cilju privodeć. — Učiona jest ono mjesto, koje ima svakako sveto biti učitelju, djeci, roditeljem i svemu občinstvu! Š—.

Digitized by Google

Viestnik.

— Vis. c. k. ministarstvo za bogoštovje i nastavu imenovalo je privr. učitelja na zagrebačkoj gornjoj realci Pavla Žulića redovitim učiteljem pomenutoga zavoda a Stjepana Novotnoga kateketu gl. izgledne učione zagrebačke učiteljem preparandije ovdješnje.

— U Albrechtovoj tiskarni mogu se dobiti „svakdanji imenici za pučke učione.“ Oni su priredjeni kao i matice školske, i na svaki unutarnji arak dodje 6, a na naslovni arak 3 učenika. Svaki učitelj može si polag broja učenikah arak po 5 novč. u istoj tiskarni nabaviti.

— „Praktično učenje narodnoga jezika“ polag Kellnera priredio F. Vuksanović dio prvi u Zagrebu 1860. Ova knjiga izadje ovo danah u tiskarni Albrechtovoj u osmini 4 $^3/_4$ tabaka jaka, preporuča se kao pomoćna knjiga k učenju našega jezika svim pučkim učiteljem. Može se dobiti za 30 nv. u knjigarni Županovoj i kod učitelja Vuksanovića.

— G. Drag. Hinc knjižar novosadski poklonio je pučkoj učioni u Dolnjoj Rieci 12 kom. Lazaricah, da se medju odlične djake porazdiele. Sa strane mjestnoga učitelja g. N. Jankovića izrazuje mu se usrdna hvala.

Iz Konšćine. — Sastanci učiteljski, koje punim pravom medju prva sredstva odgojivanja mladeži i naobraženja učiteljah uvrstiti možemo, jesu hvala budi Višnjemu i kod nas u život stupili. — Prvi sastanak učiteljski u školskom kotaru belečkom, sazvan po vel. g. podj. Miji Milkoviću, obdržavan je 30. Kol. 1860 u Zlataru. Poslje kako se gg. katekete i učitelji u sgradi mjestnoga učitelja sakupiše, pozva glas zvona sve pribitne u kuću božju, da se tamo Višnjemu pomole i pomoć duha svetoga izprose. — Vel. g. podjašprišt obavio je sam glavom službu božju, nakon koje se svi vratismo natrag u učiteljsku sgradu, gdje vel. g. podj. sabrane liepim i svrsi shodnim govorom pozdravi. — Dovršiv svoj vrli govor, pročita naredbe ministarstva, koje o tih sastancih glase i takove preporučuju. — Zatim pročita svaki prisutni učitelj po jedno riešenje na pitanja dana po duh. stolu, i vel. g. podj. izrazi svoje podpuno zadovoljstvo, te si dade izradke od učiteljah izručiti. Tad upita vel. g. predsjednik nazočnu gg. katekete i učitelje, da li možda koji od njih imade kakov predlog, da li nije možda koji kakovu oskudicu ili tegobu tako u materialnoj kao učbenoj struci počutio. Na to pitanje ustadoše njekoji od nazočne gg., i učiniše svoje predloge. Vel. g. podj. i predsjednik, kojemu je toli ležeće na blagostanju učionah i promicanju pučke prosvjete sasluša sve te, obeća, da će se u koliko bude moguće pobrinuti, kako bi se doskočilo nuždnim potrebam. U ovom sastanku pohvaljen je blagorodni g. Gjuro Kallaj, načelnik obć. Budinšćina, koji si svojom briželjivošću za školu liepi vienac zaslugah steče. Ovaj vriedni domoljub brini se neutrudljivo i nastoji, da djeca marljivo školu polaze, točno godišnju plaću učiteljem izplaćuje i skrban je, da škole u ničem oskudice netrpe; riečju i činom pokazuje, da mu blagostanje školah i prosvjeta naroda, po kojoj se i našoj domovini lice svjetla, na srcu leži. Pošto bi već sve, što se je u tom sastanku pretresivati moralo, obavljeno bilo, zaključi vel. g. podjašprišt kao predsjednik sastanak kratkim govorom, u kojem nazočnoj gg. daljnu revnost u službovanju i marljivi polazak ovakovih sastanakah preporuči, te ujedno napomenu i stavi još jedared pred oči veliku korist i onaj liepi resultat, koji iz ovakovih sastanakah za obće dobro otačbine naše odpada. Ante Lepić.

— S visočkih brdinah. Svaki napredak u dobru, ugadja tebi listiću — koga „Napredkom“ okrstiše crkvenjaci hrama tvoga; zato ti evo iz tiesnoga mjestanca ovoga radostno ugadjat hrlim, na koliko se i ovdje želja tvoja vršit zače. Bog je pomogao, a revnost našega c. k. predstojnika g. Lacka Kiša Saulovačkoga uradi, da žrtve župljanah ovdašnjih veleliepom zgradom nagradjene budu. — zgradom, u kojoj se posvećuje mladjani dorastak župe ove bieloj knjizi. Na Vi-

Digitized by Google

sokom dogradjena je škola, i od 16. Sječnja t. g. povjerena naukom, koje predaje mladi naučitelj Antun Kovačić, 82. dječakah i djevojčicah. — Prem je uzastopce jedna loša godina za drugom siromaškoga seljaka jadno obarala i u mnogovrstnu nemoć svalila, ipak brzinom i kriepkom odanosću izpuni dužnosti svoje kod gradjenja, — te sada s ponosom na svoj rad gleda. — Da mu je do škole stajalo, vidjeti bijaše najbolje prilikom upisivanja školske mladeži, kad naime na 50 dobnih učenikah, njih se još 32 dobrovoljca upisat molila. — Na 11. Ožujka t. g. kao na svetkovinu sv. Ćirila i Metuda izmoli u ime svih sudjelovateljah naš vriedni starac, podarcidjakon toga okružja, Josip Mikec kriepkom molitvom blagoslov neba nad ljudskim tim radom, i posveti nam krasni iz modre i biele težke svile, slikami: Spasitelja u krugu djece, i sv. Apostolah Slavjanstva Ćirila i Metuda urešeni stieg, štono ga pokloni mladeži školskoj ovdašnji župljan, g. Mirko Femenić, tajnik obćine dubrovačke, kao kum, i dragocjenu vrpcu srebrom izvezenu, dar kume, presvjetle gje. barunice Sofije Urraca rodjene Zdenčaj-Zahromić-gradske. — Važnost i svečanost toga čina uzveličana bi još većma prisutnošću poglavite gg.: Predstojnika križevačkoga, pokrovitelja Eduarda Zdenčaja susjednih župnikah, vlastelah, i nebrojenoga puka. Tronutim srcem zagledah jednu mojih željah izkaljenu i svetom se pobožnosću sjećam dobročiniteljah povjerenoga si puka. — Ako me i mnoga neugodnost kroz život moj propraćati imade, neću ipak da duhom klonem, a još manje da zaboravim, pogledmuv na bielu zgradu, neumorno radeće moje župljane, niti podticatelja g. povjerenika Škendera Viraga, niti promicatelja obćeljubljenoga našega predstojnika Kiša, a niti one plemenite darovatelje, koji mi uresiše iz nutra školu, i raznimi ju nadariše darovi. — Oprosti, listiću mili! da ti s otim otimljem prostora, s kojim si možda zavriedit htjeo bolji kakovi dopis, — ja jedino to želim, da naše dobročinitelje poznade sve, kuda prolećaju jasni glasovi tvoji, — i da jim javno zahvalim. — Presvietli g. barun Metelo Ožegović Barlabaševački poklanja za učionu ovdašnju jedan iztisak Napredka; Presvietla gja. barunica Sofija Urraca rodjena Zdenčaj, kuma školske dječice, poklonila, kako ti javih, bogatu vrpcu na zastavu mladeži; gospodin kum, Mirko Femenić Hubetički obdario, što već znadeš, školu krasnom zastavom, povrh toga sa 120 pisankah, 80 kožnatih tablicah za računopis, 68 katekizmah, 37 početnicah, sa bojadisanimi tablicami za zorni nauk, i stienotablicami za početnike, ukupno u vriednosti više 60 for. — Hvala svietloj toj gospodi na plemenitu daru; — osobito hvalim g. Mirku Femeniću, koji prem odaljen od svoje kuće, ipak najvećom pripravnošću ovako milo za napredak svojih rodjakah i sužupljanah zauzet, upravo sjajnu žrtvu sa svoje strane za obću korist doma i roda svoga položi, — a i podjedno se zavjerio, da će po svojih silah i mogućtvu uviek ostati podapiratelj ovdašnje škole. — Bog mu nadario liepi čin i dobru namjeru u svemu što mu je živo i milo i drago! — Bog nam daj više takovih vriednih srcah, kao što su naših darovnikah, naći. S ovakimi ponosit će se domovina, i sveta vjera naša, jer pojme rieči Spasitelja „što komu od ovih (malenih) činite, učinili ste meni“. Medjutim mnogocienjenim našim dobročiniteljem neće naravski toliko zavrieditи zahvalnost ovdje izražena, koliko napredak, rad kojega su dobrohotno pritekli. Zato pridodajem na utjehu njihovu i na svoju radost, da nisu pred nevriedne biser svoj pobacali. — O tom se osvjedočit mogu velečastni g. podjašprišt, poglaviti g. c. predstojnik i druga odlična gospoda, koja su 27. Kolovoza čitava četiri sata s veseljem javnomu izpitu prisustvovala. — Bilo iz vjeronauke, il iz računanja na pamet, i na tabli, bilo iz čitanja il pisanja il vježbanja na pamet, sve to bude od drobne djece riedkom sjegurnošću i točnošću izbavljeno. Zasluga pako liepoga tog napredka pripada mladomu doduše, ali revnomu, pametnomu, marljivomu i strpljivomu naučitelju g. Antunu Kovačiću, koji je izvan neutrudivog predavanja u propisanih urah, djecu i u crkvenom pjevanju izvanredno vježbao, te upravo svojim čednim i dobrim ponašanjem prvu kiticu na polju svoje **prve radnje bezpristrano zaslužio.** — Daj Bože, da bude svaki tako sretan u početku svom, kao što on, komu dobri Bog na slavu svoju i obću radost našu

Digitized by Google

milestivo blagoslivlja trudove. — Dne 2. Rujna na Angjeosku nedjelju, nadarena su dobra dječica sa molitvenici, slikavi, vrpcami, rubci, i iglami, i u ime božje kućam razpuštena, pokle bi svečanu zahvalnicu tvorcu svega dobra žrtvovali bili, da odpočinu i da se razvesel; svaku ipak nedjelju dolazit će u školu i kroz pó sata il sat bavit se, dok svoje pisane zadaće pokažu, i opet nove dobe. Vesela, snažna i čista mladež ova radostno se u školu skuplja, i vrti oko naučitelja svoga, pazljivo slušajuć, što im se govori. — Nije moguće, da bi mladež takom stazom vodjena ikad iz ciela zaboravila se onog, što se naučila ovdje. — Imade kod kuće sila manah, nu ja se nadam u Boga, da će i ovi sa starimi svojimi obožovatelji u grob se sleći, i ovomu slavnomu mjestu opet pribaviti dobar glas i dobro ime.

Natiečaji.

— Kod gradske gl. učione u Karlovcu prazno je mjesto učiteljice s god. plaćom 400 st. i u slučaju pomaknuća mjesto s god. pl. 350 st. i 6 hv. drvah; zatim drugo mjesto s god. 300 st. S jednim od ovih mjestah skopčan je i slobodan stan u školnoj zgradi, što će se naknadno opredieliti. Rok prijave do 10. Listop. t. g. na vis. c. kr. hrv. slav. namj. putem preč. g. Mat. Župčića podj. i žup. u Dubovcu kod Karlovca. — U Koprivnici na gl. učioni mjesto poduč. sa 315 st. a. vr. i 31 st. 50 uv. drvarine. Rok prijave do 10. Stud. o. g. na vis. naše namj. putem g. Pavla Draganca podj. i žup. u Rasinji. — U Novigradu (brodske reg.) m. triv. učit. s mjesečnom pl. od 6 st. 30 nv. slobodnim stanom i 6 st. 30 nv. paušala. Rok prijave do 15. List. o. g. na petu satniju iste sl. reg. — U Klokočaviku (brodske reg.) m. gr. nesj. učit. s god. pl. od 100 st. i za pojanje 50 st., slobodan stan, vrt, 6 hv. drvah. Prijavit se valja kod 2. Trnjanske satnije. — U Neutopolju m. gr. nes. učit. s god. 63 st. i 2 st. paušala. Prijavit se valja kod sl. garčinske satnije u brodskoj reg.

Promjene u učiteljskom osoblju.

Imenovan: Ribarić Škender učit. u Hrnetiću.

Gg. predplatnici na 2. tečaj „Napredka“: 1. Bedeković Kol. u Jalžabeti; 2. Firholcer Lav. žup. na Vinici; 3. Učiona u Petriancu; 4. Vrbančić Iv. prof. u Varašdinu; 5. Joža Pav. žup. u Zagr. ½ g.; 6. Baron Metell Ožegović p. n. u Beču; 7. Nemčić Z. bogosl. u Zagr.; 8. Učiona u Radovanu; 9. Učiona u Krapinskih toplicah; 10. Učiona na Visokom; 11. Rubido Ant. dv. savj. u Zagr.; 12. Dubrava Jos. učit. u Sisku ½ g.; 13. Kovačević Mat. žup. u Buku; 14. O. Muha Vatr. gvard. u Požegi; 15. König Drag. žup. u Vrabču; 16. Lepić Ant. učit. u Konščini; 17. Šivoš Tom. učit. u Farkašiću; 18. Klepač Tom. učit. u Maruševcu; 19. Dr. Hesky Ant. prof. u Senju; 20. Potočnjak Iv. spir. u Senju; 21. Ivoš učit. u Brckovljanu; 22. Žakić učit. u Dugomselu ½ g.; 23. Petrović Luk. kan. u Zagr.; 24. Stražimir Drag. žup. kod sv. Nik.; 25. Brmbolić Blaž uč. u Gračcu; 26. Orel Ant. učit. kod sv. Ane pod Turnom; 27. Očić Mio žup. u Kravarskom; 28. Müller Pav. duh, p. u Brodu ½ g.; 29. Mayer Mat. učit. u Pregradi; 30. Baloković Lovr. duh. p. u Harkanovcih; 31. Mavračić St. duh. p. u Valpovu; 32. Predragović Tom. uč. u Otrovancu; 33. Kos Mat. učit. u Pitomači; 34. Brlek Vinko učit. u Žakanju; 35. Gregorić Pav. učit. u Bartolovcu; 36. Banješ Josip duh. p. u Rači.

Tko nekaniš držati „Napredka“, pošalji nam ovaj novotečajni broj prvom poštom natrag.

Uredjuje: Stjepan Novotný; Izdaju: učitelji gl. izgledne učione zagrebačke; tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 2. U Zagrebu, 15. Listopada 1860. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Misli o preustrojenju naših učiteljištah.

Od Vjenceslava Mařika.

U dobro uredjenoj državi neima doista ništa važnijega ni potrebitijega do narodnih učionah. Najglavniji su pako uvjeti dobrih učionah učitelji; oni se mogu zvati roditeljî naroda, i to duševnimi roditeljî. Ako je ovdje pogreška, tada propada svaki narod. Nitko drugi nemože na narod tako blagonosno djelovati, kao što to mogu učitelji, koji su si izabrali sveto zvanje svoje iz ljubavi prama domovini i prama narodu svojem, i koji su si prisvojili sve potrebne znanosti. Ali žalibože! da kod nas još neima dosta učiteljah, koji bi podpuno odgovarali zadaći svojoj. Što ih neima, to su po mom mnenju sljedeći uzroci:

a) Što su se dosada primali ljudi u učiteljište, koji nisu imali predtečnih znanostih. Zakon kaže, da se smiju u preparandiju primati samo oni mladići, koji su s dobrim uspjehom svršili ili dolnju gimnaziju, ili prva dva razreda doljne realke. *) Ali žalibože! dosad su se primali ponajviše mladići, koji su bili jedva *privatni* izpit iz normalnih učionah položili, ili koji su bili na gimnaziji i realci zlo prošli. U kratko, za učitelje narodnih učionah išli su ponajviše ljudi, koji nisu mogli život svoj drugčije spasiti. — *Ovdje dakle leži jedna velika pogreška, što neimamo do sada valjanih učiteljah.* Kod primanja u preparandiju imalo bi se veoma strogo po-

*) . . . i dok je nestašice učiteljah po dopustu višje vlasti i mladići, koji bi manje svršili. Ur.

Digitized by Google

stupati, te nikoga neprimiti, tko neima svih zakonom propisanih znanostih, premda i ove neodgovaraju zahtievanju sadanjega vremena. Neobhodno bi bilo potrebno, da oni mladići, koji će se dati na učiteljstvo, svrše barem *šestu* gimnazijalnu ili *četvrtu* realnu učionu. Istinabog, da se ovim mnogo zahtieva; nu to je jedino sredstvo za bolje izobraženje miloga našega naroda. A ako bi od učiteljah zahtievali veću pripravu, to bi ih morali dakako i nješto bolje plaćati, i to tako, da bude svaki imao barem 400—700 for., badavni stan itd. Ako bi se nadalje narodnim učiteljem, njihovim udovicam i sirotčadi osigurala mirovina, *) da može učitelj dovjekovav svoj viek umrieti bez brige, da neće njegova vierna supruga i sirotčad morati prosjačiti ili u najvećoj biedi, preziranju i sramoti živjeti: tada bi se razvitak naših učionah mogao znatno pospješiti, jerbo bi se na učiteljstvo dali ljudi vrlih sposobnostih i čistog značaja.

b) Drugi uzrok, što neimamo još dosta valjanih učiteljah, doista je taj, što uredjenje naših učiteljištah neodgovara duhu sadanjega vremena. Kakvi ljudi dolaze u učiteljište, bili smo već naznačili. A šta se ovdje uče? Vjeronauk, slovnicu, čitanje, pisanje, računstvo, nauk o odgojivanju, metodiku i nješto od poljodjelstva. Zar je to dosta? Narodni učitelj mora biti u koliko, u toliko enciklopedički izobražen, da može ne samo mladež sebi povjerenu, nego i sav narod, s kojim živi, obučavati. Od njega bi se strogo moralo zahtievati, da je proučio:

a) *Vjeronauk,* kao temelj svega znanja i življenja. — b) *Dušoslovje* i nješta od *zdravoslovja,* jerbo mora mladež svoju u ovom obziru veoma dobro poznavati, ako hoće na nju blagonosno i uspješno djelovati. c) *Nauk o odgojivanju i učbu,* kao temelj odgojivanja i obuke. d) *Čitanje.* e) *Krasopis.*

f) *Slovnicu,*
g) *Pravopis* i
h) *Slog*

} i to na toliko, da je kadar o kojem god u njegovo područje spadajućem predmetu dobar članak napisati, ili barem misli svoje o njem točno, vješto i jasno izraziti, bez ikakve i najmanje pogreške proti pravilom slovničkim, pravopisnim ili stilističkim. i) *Računstvo,* da može sve u praktičkom životu dolazeće račune lahko i kratkim načinom izračunati.

*) U tom grmu zec leži. O tom se upravo ni malo nestaraju naše visoke vlasti, dočim bi stvari učiteljstva drugojačije stajale, kada bi se mirovina već jednoč, kako valja, uredila. Ur.

Digitized by Google

j) *Zemljomierstvo,* gdje bi se osobiti obzir imao uzeti na praktični život.

k) *Zemljopis i dogodovštinu,* s osobitim obzirom na svoju domovinu. Medjutim bi se morao ovdje uzeti obzir na kratki i jasni pregled cieloga svieta i njegovih dogadjajah. Sve nepotrebno i manje važno imalo bi se izključiti.

l) *Prirodoslovje,* i to:

a) *prirodopis* b) *fiziku i*

c) *nješta iz lučbe s osobitim obzirom na teknologiju i gospodarstvo.**) Ovi predmeti su za narodnog učitelja tako neobhodno potrebni, da si bez njihovog znanja nijednoga valjano izobraženoga učitelja ni pomisliti nemožemo. Mi ćemo o tom kasnije još koju progovoriti.

m) *Risanje,* kod kojeg se nebi smjelo toliko na umjetnost gledati, koliko na praktičko uporavljenje.

n) *Poljodjelstvo i nauk o obrtnosti.* Osobito se sada valja za razvitak poljodjelstva svojski zauzeti, jerbo se jedino njim može blagostanje i ćudorednost u domovini našoj razširivati. U njem bi morao svaki učitelj dobro uvježban biti, a osim toga bi morao i nješta zemlje imati, da ju može po najnovijih načelih gospodarstvenih obradjivati, u kojem bi mu obziru morala obćina njegova na pomoć biti. Na nauk o industriji imao bi se pako kod onih učiteljah osobito paziti, koji bi se hotjeli gradskim učionam posvjetiti.

o) *Pjevanje i glasbu.* U ovih predmetih bi trebalo čekaoce dobro vješbati, da se crkvena glasba naša i pjevanje na višji stupanj popeti uzmognu.

p) *Gimnastiku.* U zdravom tielu stoluje i zdrava duša, a koliko doprinašaju dobro uredjene vješbe gimnastične za razvijanje, ojačanje, gibkost i pruživost tiela, toga netreba ovdje dokazivati. I ako je tielo elastično, to je i duh bujniji i živahniji.

q) *Njemački jezik* imao bi se kao predmet u toliko predavati, koliko treba, da si budući učitelji potrebitih znanjah u njem prisvoje, kako bi s dobrim uspjehom mogli u njem obučavati i daljnje svoje izobraženje iz vrstnih njemačkih pedagogah crpiti.

---

*) To se barem na gimnaziji i realci predbježno uče, a da bude u ovih znanostih obširnije obučavanje, trebalo bi i zakladah, i učevnih sredstvah i učiteljah, čega žalibože u ovo vrieme štednje neiztrančasmo. Ur.

Digitized by Google

Ovi dakle predmeti imali bi se u preparandijah predavati, i to ne samo na izliku nego svaki čekaoc imao bi se *veoma strogom* izpitu podvrći. Tko nebi obstajao, imao bi se izključiti. *Bolje nikakvih, nego nevaljanih i slabih učiteljah,* koji nisu kadri svojih dužnostih *podpuno i točno* izpunjavati, kako to duh našega vieka zahtieva. Razdjeljenje preparandije na dva tečaja dobro je, te bi se moglo i u buduće pridržati. U prvom tečaju neka bi se predavali predmeti izključivo teoretički. Tko nebi mogao u prvom tečaju iz svih predmetah strogi izpit položiti, taj bi se morao iz dotičnih predmetah u drugom tečaju izpitati. Nu izpiti oti, kako napomenuh, neka budu veoma strogi. — Povrh toga koristno bi bilo, kada bi svaki čekaoc, koji je već dvogodišnji tečaj preparandialni svršio, obvezan bio, da još treću godinu kod kojega izvrstnog učitelja prakticira, da si tako prisvoji podpunu vještinu u predavanju školskih predmetah.

Kao što je poznato, na naših učiteljištah imademo samo dva redovita učitelja — izuzamši pomoćne učitelje glasbe i pjevanja, krasopisa i risanja — koji imadu sve predmete predavati. Dvojim jako, da njih dvojica može i kod najbolje volje i neprekidne revnosti čekaoce tako svestrano naobraziti, kao što bi to narodu našemu na uhar služiti moglo. Koristnije bi bilo, da se učiteljište pobližje sjedini s onom glavnom učionom, kod koje se nalazi. Zašto se nebi mogli predmeti u učiteljištu tako razdieliti, da preuzme svaki učitelj glavne učione njeki predmet, u kojem je osobito vješt. Time bi moglo naobraženje čekaocah svestranije i podpunije izpasti, a to tim više, što bi imao svaki dotični učitelj glavne učione pridieljeni mu predmet ne samo teoretički nego i praktički predavati. Čekaoci drugoga tečaja imali bi *neprekidno* školskim predavanjem tako prisustvovati, da svaki razred najmanje *mjesec danah neprestano* polaze, da se tako upoznadu s metodom dotičnoga razrednog učitelja. U svakom razredu imala bi se prisutnost svakoga čekaoca zabilježiti, iz ovih bilježakah i marljivost klasificirati. Probaviv u svakom razredu mjesec danah, imali bi čekaoci opet na novo s prvim početi.

Razredni učitelji, kojim bi se imalo praktičko naobraživanje čekaocah *izključivo* povjeriti, imali bi svakomu pitomcu naznačiti

Digitized by Google

što i kada ima predavati, da se na to može kod kuće dobro pripraviti i svoju zadaću *pismeno* izraditi. — —

Mi smo tvrdo uvjereni, da se moraju naša učiteljišta preustrojiti, ako hoćemo, da se narod popne do onoga stupnja naobraženosti, na kojem drugi narodi već dugo stoje. Dokle toga nebude, dotle je badava sve naše jadikovanje o slabom napredku. Jedan izvrstni pedagog češki kaže: Nepropada narod, koji se sam u sebe ufa, nepropada, ako počme o svom preporodjenju mahom u klici svojoj raditi, a djeca i učione te su klice, koje imadu izvrstni učitelji njegovati i obradjivati.

O nazornoj obuci.

(Konac.)

Da bude predstava jasna i prava, postavimo stvar na mjesto, gdje se sa svih stranah u pravom svjetlu motriti može, da nebude niti u mraku, niti preveć u svjetlu. Učiteljeva je briga tada, da učenika uputi, kako ima stvar u najmanjih česticah promotriti te sud svoj o njihovih vlastitostih, svojstvah, opredieljenju, činu, promjenah itd. ustmeno, razborito i čistim jezikom izreći tako, da si stvar u svojoj cjelokupnosti i nevideći ju dobro predstavi. To može biti na dva načina: a) ili sustavno (sinthetično), ako učenik jednu čest za drugom motri i po njih cjelokupnu stvar sastavi, ili b) razstavno (analitično), ako s čitavim predmetom (slikom) počne, o njezinoj svrhi, svojstvah prosbori te poslje česti razabire sve do najmanjih stranah. Prvi je način bolji od drugoga, jer je naravniji, buduć sva ljudska radnja s česticami počimlje; drugi je pako vrlo važan kod ponavljanja nabavljenih već predstavah. Svaku je stvar bolje gledati u izvoru (originalu) nego li u slici. Nikada se neda stvar tako naslikati, kao što je u zbiljnosti. Stvar naslikanu samo s jedne ili dvijuh stranah vidimo. Uzmimo n. p. da diete nije vidjelo ljestvah. Šta je bolje, naslikane motriti, ili kada se diete samo njimi poslužiti, te tako ih promatrati može, dočim ih prije vidjelo nije? Kako će diete bolje upoznati cviet? naslikan, ili kad mu ga u ruku dadeš, da ga opipa, promotri, miriši, itd.? Ali svaka učiona nemože da ima modelah ili stvari, koje se zrieti imadu,

Digitized by Google

niesu uviek na blizu, a obučavanje, kada bi se izlazilo iz škole, ne samo da bi se prekidalo, nego ima i ljudih, koji neuvidjaju potreboću i probitačnost, da učitelj s učenici iz ono četvero stienah izajde, te ih tako obučava u otvorenoj naravi; zato treba, da imade barem slikah za pripravnu, nazornu, u početnici navedenu obuku. Što se slike tiče, treba da je vierna, osobito kada se stvar samo s jedne strane predstaviti može. Bojadisane slike su bolje od crnih, jer mast (boja) ima velik upliv, da si diete može upamtit sliku, koja zabavlja i budi misao i promatranje djece. Nu stvar mora biti sama t. j. netreba drugih predmetah, da se pazljivost neraztrese. Ako n. p. pokazujem sliku lava, nesmije da bude nu istoj šta drugo, nikakova ptica šarena, na koju bi se pozornost djece lahko svratiti mogla, te tako bi mnoga rieč, mnoga okolnost i svojstvo lavovo propasti moglo. Nu negovorim samo o slikah životinskih, već sve, štogodj viditi možemo, može se naslikano nazirati. Svaka čara, svako pisme je slika, kod računah svaki broj, kod glasbe svaki glas višji, nižji, sve to more biti slikom. Slikah mora biti; ako ih pako neima, šta onda ostaje učitelju, nego da sam slika? Kad pako uvidja, da slika njegova za samom stvarju zaostaje, gledati mu je, da si za školu barem onakvih slikah nabavi, ili neka gleda barem, da ima onakvih stvarih u pripravnosti, koje se u školskom ormaru ili na blizu čuvati mogu.

Treba zdravih osjetilah, kojimi se nazirati ima. Poznato je, da je gdjekoje osjetilo bolje od drugoga, da jedno diete bolje vidi, drugo bolje čuje. Okom i uhom najvećma zrijemo, manje tekom i nosom. Zato sliepac i niemogluh težko si more dobre predstave o kojoj stvari načiniti. Pače ljudi o jednoj istoj stvari drugačije misle i sude.

Bez pazljivosti, htienja i volje neda se stvar do temelja proučiti, niti izviditi, niti promotriti. Svako diete pako drugačije zrije; jedno brzo svaki i najmanji značaj i svojstvo smotri, što drugomu izbjegne. Sve dakle zavisi od pazljivosti i volje. Jednomu se ljubi n. p. zrieti živine, drugomu cvieće. Budući pako nezavisi od dječje volje, koja mu stvar godi ili ne, nego od učitelja, koji u stanovitu svrhu o kojoj stvari sbori, zato treba, da učitelj pazljivost djece pobudi i učenike u pozornosti vaviek uzdrži, tako da dobrohotno i svojevoljno stvar pokazanu upamte. Učitelj po vrh toga mora se i sam nekak-

Digitized by Google

voga reda kod ove obuke držati. Da riešim posve pitanje gorespomenutoga trećega odsieka, napominjem jošte: 1. U prvi red spada puko motrenje, ili pregledavanje (reflektiranje) stvari ili slike, izbrajanje i poznavanje njezinih pojedinih česticah, svojstvah i znamenjah. Kakovim se načinom to postići može, rekosmo gore. Svaka se čestica mora posebice pregledati, nu nevalja se dugo kod svake zadržati, osobito pako treba paziti, da manje važan dio ili svojstvo nepredpostavimo važnijemu, bez česa se stvar ni misliti neda, n. p. da kod voza više motrimo rudu i ljestve, nego li kolesa (točkove). Sve se ima izgovarati čistim jezikom, a na što se kod odgovorah paziti ima, uči nas posebna methodika. 2. Kada smo ovo svršili, kupe se pojedini znakovi, te se poredaju polag svoje vriednosti, hasne, važnosti ili osobitog lika; te se opet djaci navadjaju, da samotvoreć jedino gdjegdje pomoćju učiteljevom stvar si predstave, kako valja. Zatim treba te česti i s različitih dobah, promienah i mjesta u obzir uzeti. Dvie stvari, n. p. dva stola mogu imati različite noge, živina izgleda za mladosti drugčije, nego kad poraste; mrtva, te naslikana od žive takodjer se veoma razlikuje. Zato treba i stvar u svih položajih, ma ih samo napomenuli, predstavljati. Tako se jedanput stečena predstava neruši ni nemienja, a dojdući posao prištedi. 3. Sravnivanje i razlikovanje nahadjajućih se znakovah (čestih) jedne stvari s onimi druge ili dvijuh stvarih izmedju se, jest dobra vježba, ali zaostaje za prvimi sredstvi: jer se djeca sama uče u svojoj duši prispodobljivati, i to je dugotrajnije. Imali bi n. p. predstavu pobuditi u djeci o Jerusolimskom hramu sravnivanjem i onda razlikovanjem na temelju poznate gdjekoje crkve. Kakva to razlika, naša crkva, i onaj hram? Koliko riečih, koliko vremena tu neprodje? a sav bi posao s druge strane najjednostavnija slika na tabli olakšala. Nu ipak imade i ovo treće sredstvo svoju vriednost i to ponavljanja, jer se njim misao bistri, dosjetljivost oštri i jezik vježba. Malo drugčije mora se postupati oko naziranja nutrnjega duševnog diela; oko poznavanja čuvstvah, što se niti slikom niti govorom pravo opisati neda; n. p. ljubav, srčba, ili oko razvijanja vjerozakonskih istinah. Kako da tu postupamo? Glavno je pravilo da probudimo u djetetu ono čuvstvo, s kojim ga upoznati želimo, ako ga stavimo u ono stanje, te izpitivamo razabirajuć sve znakove, čestice i posljedice, kao u slikah. Nu imade slučajevah, gdje ovaj način izbjeći moramo, n. p.

Digitized by Google

kod srčbe, nebi bilo savjestno, da diete sbilja u srčbu natjeramo. Tu nam pomažu najbolje: primjeri iz života crpljeni, pričice, koje sva svojstva nuždnoga gradiva sadržaju ili opet pomoćju sravnivanja i razlikovanja, ako naime što takova u oprieci (n. p. srčba, blagost; oholost, poniznost itd.) predočimo i promotrimo. —

Praktične vješbe, vlastiti pokušaji, vrieme i sgoda najbolje upute nčitelja, gdje i kako se dugo treba s ovimi sredstvi poslužiti, i kakve valja jošte u pomoć uzeti, da mu ovaj zahvalni posao valjano izpadne za rukom. Ante Truhelka.

Školski putopis iz Podravine.

Gorje već neima na toj zemlji, majčici našoj, do nesreće iznenadne a nasuprot, neima bolje, do srećice, tobože već nedostižne, pa u dobrí čas došle, vele naši; a tako i jest.

Putujuć već podulje ravnom našom slavonskom Podravinom u svomu poslu, ponajviše bavih se dubljem kao glavnim predmetom prometa svoga, niti me igdje nanese namjera u kolo duševno, u kojem se mogah otresti barem časkom snovanja i prepredivanja trgovačkoga, do evo prije njekoliko danah u njeku podravačku mjestancu. Bivši tamo, razumjeh, da je došao veleč. g. okružni školski nadziratelj poradi javnih izpitah i da mu je pregledati sve ostale u njegovu kotaru nahodeće se učionice. To bi voda na moj mlin; to moja srećica iznenadna, s toga migom odlučih sliediti ga sve do konca, i onako u svaku mjestu posla imajući.

Niesam doduše učiteljem, al vrućim štovateljem staleža njihova, i u koliko sam tvrdo uvjeren, da sviet u obće u svem napreduje, veselo stupih u učionu i nepozvan, da vidim očima i slušam ušima: napreduje li se u istinu oli nazaduje?

Prije svega znajte, da sam prošao devet selah, toliko učionah vidio i po mogućnosti prosudio te mnijuć, da je upravo potrebno poznavati se sa svih stranah, — i voljan i slobodan sam gdjekoju rieč prosboriti o stanju menom vidjenih učionicah onako, kako jih gledah sa gledišta svoje neučiteljske vještine, nedirajuć pri tomu ičije osobnosti.

Digitized by Google

Prvo, veli se, jest: da djeca nauče dobro čitati a čitano svestrano razumjeti.

Što o tomu, mogu reći, da se star presenetih videć i slušajuć dječicu u prvomu razredu brže i skladnije čitajuću — od nas starih, kad bismo njekoč u trećem razredu. Al koja uspievaju tako? Učeća se mahom čitati; — a šlabekujuća, kojih je veći broj, u istinu žvakaju i pomeljavaju glasove predugo; besjedom: slabije čitaju. Nu, dočim ipak već prve godine čitaju, mora se pripoznati, da se dotični učitelji dvojinom i trojinom više žrtvuju mladeži, pri čemu se nov način obučavanja marljivošću nadomješćuje, koja se starijim učiteljem svakako podati mora.

Ako mi je biti učiteljem, neodobravam mnogoputno čitanje jednoistoga štiva za volju čitanja sama; zato, što si djeca, imajuća i onako dobru pamet, čitavo štivo upamte pa ne s knjige već s pameti čitaju, ko što to u dva mjesta opazih. To budi kod tumačenja štiva, inače ne.

Rekoh: dobro čitaju, al opet opažujem, da u obće glasom jednostavnim, neprirodjenim, dà i kukuriekajućim.

Jednostavnosti nebude, dok svako štivo učitelj sam prije cielo neuzčita razumljivo, glasom naravnim; ono pako prenenaravno zavijanje prestane samo, ako mladež uzčuje u školi harmoniju jezičnu, koje ni u kući ni na ulici neima. Ali liep, zvučan izgovor i pravilan govor mogu i imadu, po mome sudu, djeca slušati i poprimiti ponajprije od svojih učiteljah, učećih u kojem mu drago jeziku, a to se samo može onda, kada su sami u njem što vještiji i prepečeniji; čime se, istinu govoreć, nemožemo u obće ponositi, uzprkos svoj slovničkoj nauci, kojom se, tobože, muči učiteljstvo, a tomu baš nije krivo toliko i neznanje, koliko lahkoumno prenebregavanje i nehajstvo mislećih: čemu to ciepidlačenje i tančina jezična, samo da mi djeca razume?!

Ne tako učitelju! Tebi je zlo u obće izkorenjivati a svako dobro usadjivati, dakle i jezična. Težje je to činiti u mjestih jezika pokvarenijega, zato slava učitelju popravljatelju takova; laglje je u mjestih jezika nepokvarena, al zazor i sramota nehajcu, kamo li kvaritelju njegovu. Toliko svjeta onim koji ovu najsvetiju čest dužnostih svojih zaboraviše. Al nemogu pregoreti, da još jednu nereknem: Učitelji, nemislite, da je šala — dobro čitati! Malo je i brkatih, dobro čitajućih; zato učite se i sami valjano čitati. Mene, već brkata

Digitized by Google

i bradata učio čitati na Rieci naš Zlatoust Frane, koji čitajuć ne čita, već pripovieda i družtvo razgovara.

U razumievanju štiva nova škola ipak, u koliko to u raznih mjestih domovine naše bivši, opazih, napreduje podobro al nipošto dovoljno. Tumači se tako i toliko, kako i koliko umije sam učitelj a poznavajuć liep broj učiteljah narodnih, iskreno izpoviedam, da neimaju u obće ni sami u torbici poputnice za se, a što za druge — nekrivi. Pročitaj čitanke pozorno, progledji računice i ostale propisane knjige; koliko tamo pojmovah, koliko zadatakah zasiecajućih u razne nauke: prirodoslovje, zemljopis, mjerničtvo itd., o kojih pripravnici učiteljski, ko što dočuh a i sam se uvjerih, malo oli ništa neuče. Pa ako i nisu ovi predmeti strogo propisani, mislim, učitelji naše preparandije imaju podpuno pravo takove za volju napredka narodnoga, ma to samo dva sata na tjedan izvan propisana časa predavati a učinivši to, može se istom svim pravom i od učiteljah zahtievati podpunije i svestranije tumačenje pojedinoga štiva.

Dokle budu učitelji znali samo čitati, pisati i računati četiri proste vrsti, pa k tomu još i ulomke dodaj, t. j. manje, nego se od učenika glavnu učionu izvršivšega zahtieva; dotle neimamo učiteljah, neimamo napredka narodnoga. Da proidjem na svoje škole: tumačilo se podobro, u koliko to okolnosti pojedinih učiteljah dopuščaju.

U računanju, osobito s pameti, većina učiteljah doista si osvjetlala lice, čemu ko što razabrah, pripomogla je mnogo računica, rekoše, Mažikova. Baš se nasladjivasmo brzim riešenjem i razlaganjem raznih praktičnih zadaćah. Jedan jedincati, sirotice, usried planine nahodeći se učitelj, — jer nepozna nikakova spisa, dakle ni napredka, — neima ni pojma o računanju s pameti, pripoznao iskreno svoje neznanje čistim njemačkim jezikom besjedice ovako: Her gnon, frcans, ich was nit, wos tos is! Aratos ga, bez toga bi zadnji krat kao takov u učionici!

Ovdje moram onim, kojih se stvar tiče i to pripomenuti, da kod pismena računanja nevalja znamenja računska : × — + = svojevoljno mješati, već dobro proučiti valjanost pojedinoga iz dotičnih računicah; nadalje svaka zadaća mora se prilagoditi praktičnomu primjeru a ne prosto djetetu reći: Mein Kind! piši 342 f.

Digitized by Google

60 nv. pak multipliciraj sa 4; a još gorje i sumnjivije jest, kada diete sličnu zadaću samo napiše i na tiho, nješto samo štrmljajuć, na tabli izračuna.

Kada djeca dobro razume ona gore znamenja, možeš im smjelo dati zadatak n. p. ovako: 8342 + 5964 — 6942 × 62 : 12 =; al pri tomu zahtievaj od djece, da ti o toj mrtvoj zadaći živ i praktičan znamen daju, n. p. imadem 8342 cta vune a prikupih 5964 ct., želim znati, koliko imadem ukupno vune? Od ove vune prodadoh 6942 cta, koliko mi ostade? A one preostale cente vune cienim po 62 fr.; želim znati što mi vriedi vuna; te razboljev se jako stvorim oporuku, kojom ostavljam dvanajstorici svojih sinovah svu vunu: koliko pripadne svakomu u novcu?

Pri tom opazih da se njekoji starije škole ponose, — mirabile dictu — sa tako zvanim „Regel de tri", neimajuć, jadnjaci, ni sami pojma o tomu čudovišću. Ako 1 funt vriedi 6 fr. pošte bude 10 funt. Ovdje se mahom i kod sv. Duha iznad Samobora veli: 10 × 6 = 60 fr. niti treba recitovati: unutarnji se množe a vanjskim dieli itd. buduć jedan niti što množi, niti dieli, van onda, ako je djelitelj veći broj, n. p.: 30: 32 = 48: X = 32 × 48 = 1536: 30 = 51 $^1/_5$; što propisane računice moraju doista obširno i temeljito tumačiti. — Svakako dobro i mudro je vazda samoga sebe imati i za nevježicu, pa se učiti, ma i pod stare dane.

Dalje; — riedko gdje se djeca upoznavaju sa svimi potrebnimi mjerami, već se samo sa novčanom i težinom zadovoljavaju. — Svaki čovjek morao bi takodjer poznati mjeru za duljinu, čas, površinu i usebinu t. j. kubičnu mjeru, a scienim, da se s otom mladež i u pučkih školah upoznati može i mora. Protumačite gg. učitelji temeljito samo n. p. površinu tjelesnu; ukažite im palčenjak = colštuk, da vidite za dan, neće li vam djeca sve predmete, kući i u školu iduć, preizmjeriti i njihovu površinu na tabli izračunanu veselo donieti. Pri tomu treba se pobrinuti, bez šale, i za palčenjake, ma najjednostavnije, a ti se stvore migom, natuknete li samo iz daleka potrebu njihovu domaćim svojih Rothšildom. Ja mislim, da nije mudrija naučiti djecu i u selskih školah izračunati površinu ne samo četvorčeta već i trojčeta, peterčeta itd. samo imaju biti i u računih prepečena. To valja i za mjerenje usebine najpravilnijih četvorastih tjelesah.

Digitized by Google

Sadašnja pisanja mladeži odlikuju se na očigled osobito svojim novim štilom, samo bih preporučio širje linije početnikom, u kojih dobiva pisuća ruka potrebnu slobodu a njome i brzinu u pisanju. Ja nebih dao svakomu djetetu posebni uzorac nikada, već bih napisao jedan svim na tabli. Šta je bolje, sudi učitelj.

Novijega duha škole brine se dječicu po mogućnosti najlagljim načinom obučavati; staraju se mlada njihova srdašca razveseljivati, u koliko to mjestne okolnosti dopušćaju, pjevanjem, svirkom, igrami itd., čime se postigne, da joj se srca oplemenjuju, um bistri, mišice jačaju i tako duševno i tjelesno okrepljena, srdačnom voljom laćaju svaka posla, budi učiteljem oli roditeljem zaželjena i nametnuta.

Svestranimi ovimi podbodi naša se domovina još za sada nemože ponositi, nu jedan, i to pjevanje liepo napreduje svudjer te uhvajuć se, da gg. učitelji, — shvativša dostojnost ote umjetnosti i upliva njezina u narav ljudsku, sami ujedno u njoj napredujuć, — sve to revniji budu: morašice si uobražavam u najbližnjoj budućnosti sućnu promjenu naravnosti potomakah naših. U ovom kotaru doista se djeca liepo izvješbala u pjevanju tako svjetskih ko što crkovnih pjesamah, jedino moram pripomenuti da se u pjevanju u dvih školah nerazlikuje $^4/_4$ od $^2/_4$ takta; isto tako $^3/_4$ od $^6/_8$ takta. Pjesmom: „Duše sveti“ itd. mislim, zapovieda $^2/_4$, a u jednoj školi pjevala se u $^4/_4$, pa još k tomu lagano! Neide svaka na svaku. Takt je ravnatelj i pravi kormanjuš, a kad ovaj zlim, — jao i pomagaj! Toliko o tomu kao nevježa.

Vjeronauku doliči u svakom smislu prvo mjesto, a ja o njemu naposljed govorim. Ništa bez uzroka. Njim želim zaključiti smjelu možebiti svoju razpravu u kratko veleć: da su dotični katekete, u suglasju s učitelji u istinu dobro uvješbali mladež u najpoglavitijem predmetu obučavanja školskoga. Dočim im se u toj struci pohvala zanijekati nemože, moram ipak pripomenuti, da u buduće nepropuste podnipošto sveta načela vjere naše tumačiti bez poznavanja sgodovnice i staroga i novoga zavjeta, kao čvrsta temelja, na kojem se čitavo vjeroizpovjedanje naše osniva, a s izgovorom, da neimamo još povjestnih knjigah, na stran; — buduć sam tvrdo osvjedočen, da se poviest najlaglje, najzanimivije i najpouzdanije ustimice mladu naraštaju predavati može: ali k tomu se hoće dobre

Digitized by Google

volje, žara i ljubavi pa ako treba i požrtvovanja, koje nenahudi tielu a duši mnogo prudi. Vjeronauk bez poviesti niti se pomisliti nemože, a gdje se ona neuči, bude vjera sama suha, neslana, mlohava, bez temelja i strožera postojana; s toga i opasna.

Što ovdje napisah, učinih iz čiste ljubavi za napredak školski i mislim, da bi bilo od najveće koristi, kad bi se i u buduće, barem koncem školske godine u svakom školskom kotaru po koji uztrudio, dostojnim načinom školstvo domovine naše boljimi i življimi crtami naslikati. *S. F.*

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Prozor.

1) Gdje je? 2) Od koga je? 3) Iz česa je? 4) Dieli. 5) korist.

Prozor je u stieni koje sobe. Sastoji iz staklenih pločah, i i drvenog okvira, u njega je umetnut drven križ, koji ga na četiri često šest jednakih stranah dieli. Staklene ploče urezao je staklar, a okvir napravio stolar iz drva. Prozore imamo, da nam svjetlost u sobe dopire i frižki zrak uljegne.

Čižma.

Čižma je iz kože napravljena obuča. Sastoji iz podplata (djona), naplata, sare i ušesah. Podplat je onaj dio čižme, na kojem taban stoji, naplat objima gornju stran noge, a sara listanjak. Kada hoćemo čižmu navući, primamo ju rukama za ušesa. Čižma nam topi nogu i čuva od vlage. Onaj čovjek, koji čižme pravi zove se čižmar (postolar). Dvie čižme čine par čižamah. Čižme valja čistiti i laštiti ili namazati.

Kruh.

Kruh je najpotrebitija hrana. Kruh se iz pšeničnog ili hrženog brašna (múke) miesi te u peći izpeče. Onaj čovjek, koji kruh miesi i peče zove se pekar. Krušni hljeb je okrugao ili dugoljast

Digitized by Google

te ima koru i sredinu. Kora je tvrda, odozgo zagasita, a odozdo bjelkasta. Sredina je pod korom; ona je kao spužva, koja mnogo rupicah imade, pa je zato i rahla. Čim je kruh rahliji, tim je tečniji i zdraviji.

Guska.

Guska znade vješto po vodi plivati, zato spada medju ptice plivačice. Poglavite česti njenog tiela jesu: glava, vrat, trup, kreljuti i noge. Iz dugoljasto-okrugle, malim perjem obrašćene glave proviruje žutkast kljun. Vrat joj je pernat, dug, tanak i jako gibak. Trup je perjem obrašćen. Po trbuhu ima pod krupnim perjem sitno, mekano perje, koje se pahuljice zove. Kreljuti su velike, u njih imade najveće i najjače perje. Noge ima na zadnjem kraju trbuha, one su crvenkaste, kratke i odozdol nage. Pandže su joj kožicom srašćene, i ta se opna zove. Opnami može vješto plivati, zato spada medju ptice plivačice.

Guske odhranjivaju ljudi kod kuće radi hasne, zato spadaju medju domaće životinje. Mi imamo veliku korist od guske. Njezino se meso jede, njezino veliko perje trebamo za pisanje, a malo i mekano, osobito pahuljice za perine (blazine) i vanjkuše (jastuke).

Ruka.

Ruka je udo čovječjega tiela, koje se prednjega ramena drži. Ima tri glavne česti: zašačje, piest(nicu) i prste. Zašačje spaja sglob sa prednjim ramenom. Piest ima pet oblo-dugih kosticah, koje su mesom obrašćene, od koje ce dolnja stran *dlan* zove.

Od petorice prstah svaki ima svoje ime: palac, kažiprst, srednji prst, prstenjak i mali prst ili mezimac. Svaki prst ima tri članka, koji su razlike veličine, samo palac ima dva članka. Palac je od drugih prstah oddieljen. On je izmedju svih prstah najjači. Svaki prst ima na kraju nokat. On čini, da je prst čvrst. (Nastavit će se.)

Viestnik.

Vis. c. k. min. za bogoštovje i nastavu imenovalo je Stjep. Rihtarića kapelana zlatarskoga vjeroučiteljem na višjoj ovdašnjoj realci.

— Djakovo. Od 3. Studena 1859 do 29. Ožujka 1860 držano je na djakovačkoj dječačkoj učioni šest redovitih učiteljskih sjednicah. Kod svih ovih sjednicah predsjedao je veleč. g. ravnatelj F. Molnar izuzamši treću sjednicu, kojoj

Digitized by Google

je kod pretresivanja prvih triuh predmetah predsjedao veleč. gospod. kotarski nadziratelj pučkih učionah A. Zviršić. Kod svih sjednicah prisustvovaše: g. c. kr. preparandijalni učitelj M. Zerhauer, razredni učitelji A. Lebanovic, A. Šunić i A. Felingstein i podučitelj S. Vuljak, a kod pretresivanja prvih triuh predmetah treće sjednice bijaše nazočno i pet djakovačkih zanatnikah kao predstojnikah za tada obstojavših zanatlijskih sborovah. Kod svake sjednice bijaše redomice kroz jednog učitelja sastavljen konferencionalni zapisnik. Evo kratkog sadržaja tih zapisnikah: I. Z. a) Slovo veleč. g. ravnatelja na učitelje o medjusobnoj slogi, ljubavi i uzajemnosti i oglašenje vis. riešenja na zapisnike lanjskih sjednicah. b) Ustanovljenje urah u kojih će se učiteljski pripravnici na gl. učioni praktično vježbati. c) Nabavljenje staklenih, limom okovanih divitah u školske klupe pomoćju stanovitih sredstvah. d) Nabavljenje njekih učevnih sredstvah za treći razdiel opetovnice. e) Sastavljanje rednika, po kojem će se ona četiri na glavnu učionu primljena vježbenika po razredih vježbati. f) O nabavljenju blanketah za školske svjedočbe. II. Z. a) Slovo veleč. g. ravnatelja o potrebi školske knjižnice i upis četvorice učiteljah za članove knjižničnoga družtva. b) O prevadjanju „Systema scholar. element." na naš jezik. c) Na druge dane velikih blagdanah ima se držati opetovna nastava. d) Zanatlijski sborovi nabavili su tražena učevna sredstva za treći razdiel opetovnice. e) O traženju remuneracije za opetovnu nastavu. f) Slovo učit. A. Š. „o držanju školskog zapta izvan učevnih urah." III. Z. a) Čita se i razlaže osnova, po kojoj se u trećem razdjelu opetovnice obučava s odnosnim razdieljenjem urah. b) Čitaju se i razlažu njekoje točke prehvaljene naredbe ovozemnog vis. namj. od 16. Kolovoza 1856 br. 7479 i želi se da bi predstojnici zanatlijskih sborovah nedjeljnu učionicu kadkada polazili. c) S naznačenimi zanatnici bjaše povedena obširnija rieč o njekojih u odnošenje nedjeljne škole dublje zasiecajućih predmetah. d) Književni dar veleč. g. kot. nadziratelja pučkih učionicah A. Z. školskoj knjižnici (26 sv.) e) Ugovaranje pravilah za utemeljenje školske knjižnice. f) Što bi se imalo činiti da javni izpiti od strane roditeljah itd. bolje frequentirani budu? IV. Z. a) Pretresivanje pravilah za utemeljenje školske knjižnice. b) Pristup učit. A. Š. kao člana knjižničnom družtvu i njegov književni dar istoj knjižnici (59 sv.) c) Pristup jednog počastnog člana sa godišnjim prineskom u družtvo školske knjižnice. V. Z. a) Pristup gg. kateketah u družtvo školske knjižnice. b) Primljena su njekoja učevna sredstva, što su ih zanatlijski sborovi za porabu u opetovnici nabavili. c) Slovo učit. A. Š. „Kako bi valjalo rabiti štivo po svih stepenih u pučkoj učionici." VI. Z. a) Slovo veleč. g. ravnatelja na učitelje u kojem svraća pozornost na dosad držane sjednice te obodrava učitelje na sveudiljnu marljivost i postojanost. b) Pristup četvorice počastnih članovah u družtvo školske knjižnice sa godišnjimi prinesci. c) O skrbljenju za čišćenje školskih sobah. d) O izdavanju godišnjega skolskoga izviešća. (Nije se uspjelo radi oskudice materijalnih sredstvah.) — Iz ovoga kratkog sadržaja konferencionalnih zapisnikah lasno se uviditi može, da ove držane učiteljske sjednice nisu bezplodne ostati mogle, a i uzvišeno c. kr. ovozemno namjestničtvo dostojalo se u riešenju istih zapisnikah o njih veoma povoljno izraziti. A. Š.

* Od V a r a š d i n a dne 15. Rujna. — Evo Ti mili „Napredče" radostne viesti o školskom izpitu u Vinici dne 13. rujna t. g. držanom, koja punim pravom zaslužuje, da se na daleko i široko medju prijatelje kršćanske prosvjete i narodnoga n a p r e d k a razglasi. — Spomenuti dakle dan u jutro sakupi se množina štovanih osobah u rečenu učionu da sluša, kakvim redom ove godine uredilo obučavanje. — Ej, da si bio, cienjeni čitatelju, kod toga izpita prisutan, plivalo bi ti doista srce u razkošju, slušajući, kako djeca toli iz vjeronauka i bibličke povjestnice, koli iz ostalih školnih predmetah pitana točno odgovarahu. Gospoda J. R. kateketa i M. P. podučitelj riešili su svoje zadaće na svoju pohvalu i obću zadovoljnost svih pribitnih odličnih slušateljah; nu lovor-viencem bi ipak u tom

Digitized by Google

poslu g. Mirko Štimali, drugoga i trećega razreda učitelj, ovjenčan, što ga je u svakom pogledu podpuno zaslužio. — Osobitu pozornost pobudi u nami g. Št. izpitom o dudarstvu, svilarstvu i pčelarstvu; nismo se mogli dosta naslušati, kako djeca pitanja o odgojivanju bubah i pčelah predložena praktično razglabati znadu; da si ju ti, blagi čtioče, slušao, mislio bi zaisto, da pred sobom već gotove svilogojce i pčelare imadeš. — Tako valja; učiona neka mladež k vremenitom i vječnom blagostanju vjerno naputjuje, pa će ondo i djeci, i svemkolikomu narodu omiljeti. — Da učiona vinička na nastupljenoj stazi dalje napredovala bude, o tom neima dvojbe, jer joj je na čelu muž, koji je dušom i tielom zauzet za narodnu prosvjetu; koji težkim naporom do toga dotjera, da mu občina prije dvie godine danah takovo školno zdanje sagradi, kakova izvan Varaždina u okolici neima; koji svoju učionu ciepionikom, dudinjakom i pčelinjakom obskrbi; koji jedino živi za svoj narod; a taj muž ti je — v. g. L. Firholcer župnik vinički. — Oho! kuda sam sa školnog izpita zabludio. Ajdmo dakle štovani čitatelju natrag u školu, da još vidiš, čim bjahu marljiva školna djeca nakon izpita nagradjena. U nagradjivanju — da ti u kratko kažem, nazočna se gospoda uprav natjecahu, koji koga da velikodušjem nadkrili; tu ti je bilo vidjeti srebrnih stotinjakah, dvadeseticah, četvrt stot., šesticah, molitvenih knjižicah, slikah od svetacah, kada su se med mladež obojega spola dielile; sve ipak darovatelje u tom pogledu nadvlada g. Ivan Hazlinger, liečnik i mjestne učione nadzornik, koji dade razne vrsti srebrnih novacah krasno u svilne i baršunske vrpce za imenovanu svrhu ušiti, te ih sám na djetinja prsa prikopči. Vriedno je takodjer da se ovdje pohvalno napomene A. Mojses, izraelac, koji zahvalnošću i veseljem u duši potaknut, što mu djeca u rečenoj učioni s vrlo dobrim uspjehom napreduju, za istu učionu dva risa papira obreče. — Slava indi viničkoj učioni — Slava svakomu, koga ide!!

Natječaji.

U Vel. Gorici m. učit. i org. sa 235 st. 92 nv. plaće iz obć. blagajne a 62 st. iz školske zaklade; zatim slobodan stan, uživanje oranice od 887 □° dvajuh komadah travnikah u lugu turopoljskom ležećih, vrta od 282 □°, 50 ¼ vag. kukuruze ili drugoga žitka, 12 hv. drvah i primjereno lukno. — Ima se nadalje popuniti mjesto jedne učiteljice tamo s god. 210 st. 12 hv. drv. i bezpl. stan. Rok prijave do 25. Listop. o. g. na občinu Veliko-Goričku po vel. g. Jak. Kosu podj. i žup. u V. Gorici. — U starom Čiču m. učit. i org. s 315 st. plaće, bezpl. stan, uživanje zemlje oranice od 1 rali i jedne livade od 50 □° sa dva mala vrta, 8 hv. drvah i njekimi štolarnimi pripadci. Rok prijave kô gore. — U Jamnici m. učit. i org. s 315 st. pl. bezpl. stan, 20 hv. drvah za učitelja a 10 za školu i njeki štol. pripadci. Rok natječaja traje do 25 Listop. t. g. na obć. Jamnicu po vel. g. Pav. Štoosu podj. i žup. u Pokupskom. — U Čakovcu i Macincu u Medjimurju m. učit. i org. — U Čakovcu imat će učitelj 400 st. pl., bezpl. stan i 5 hv. drv., a u Macincu 315 st. pl. bezpl. stan, dva vrta od ½ rali, ½ rali oranice i njeke pripadke štol. Rok prijave do 25 List. o. g. na dotičnu občinu po preč. g. Fr. Vlaškoviću zač. kan. podj. i žup. u Nedelišću. — U Bokšiću osječkoj žup. m. učit. i org. sa 105 st. pl. bezpl. stan, uživanje prostrana vrta, 50 mjerovah pšenice, 30 cent. siena, 10 hv. drv. za učit. a 6 za školu, i 50 bezpl. radnikah.

Promjene u učiteljskom osoblju.

Franjo Kovačević učitelj u Nedelišću, kao takav premješten k sv. Gjurgju u Trnje; Stjepan Lauš, dosad u Lovrečini imenovan učit. u Cerju; Ivan Franca imenovan učit. u Mariji Gorici.

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 3. U Zagrebu, 1. Studena 1860. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Narodne učione valjalo bi preustrojiti.

(Napisao Vjenceslav Mařík).

Cilj je i zadaća narodnih učionah, da odgoje diete na valjana čovjeka, t. j. na dobra i vriedna člana porodice, domovine, države, crkve, čovječanstva i prirode, koji bi iz sve duše zauzet bio za sve, što je *pravo, krasno i dobro.* — Ako nam je svrhu ovu postići, imadu naše učione sasvim drugčije biti ustrojene, nego bjaše do sada. Potrebno je, da se u njih probudjiva i vješba svaka sposobnost djetinja, i to tako, da glava, srce i ruke uzajemno rade. *Stvarno* obučavanje neka nadvlada *formalno.* Diete ima u školi odmah s početka u pristojnoj postupnosti biti svestrano naobraživano, da se već u prvih godinah položi najglavniji temelj svim naukom, koji se kasnije imadu više te više širiti, ojačati i nadopunjivati, i to tako dugo, dok se postigne zadaća narodnim školam opredieljena.

Predmeti, koji bi se upravo nuždno imali predavati u svakoj dobro uredjenoj učioni, jesu:

a) *Vjeronauk.* Taj bi imao nježnu mladež voditi k Isukrstu, Spasitelju našem; otuda potreba, da si pribave jasni pojam o nebeskom otcu, njegovoj sv. providnosti, i volji ili zapoviedih; da si prisvoje živu vjeru, čvrsto ufanje i nepokolebivu goruću ljubav pram Bogu i bližnjemu. Velevažni ovaj predmet imao bi se sasvim drugčije predavati, nego li do sada. Ne strogošću, ne šibom, i silom, već s najvećom nježnošću, dostojanstvom i ljubavju. Ovdje

Digitized by Google

se nebi imalo na to gledati, da se djeca nauče katekizam samo na pamet, nego da shvate, na koliko je moguće unutarnju jezgru nauka božanskoga i da mogu onda sve svojimi ričmi pripoviedati.*) Osobito bi valjalo, da se tom nauku podaje temelj kratkimi ali jasnimi crtami bibličke povjestnice.

b) *Materinski je jezik* drugi i nemanje važni predmet, u kojem je naša mladež slabo upućena, prem se je premnogo vremena nanj trošilo. Diete jedva došav u školu, bjaše ponajviše mučeno sricanjem ili u najboljem slučaju glaskovanjem. Po osvjedočenju najboljih pedagogah novijega vieka valja djecu najprije vješbati u mišljenju i govorenju, pa stoprv onda, kada smo ju tako daleko doveli, da znadu u kratkih stavcih pravilno i točno govoriti, treba se latiti vješbah u *čitanju i pisanju*, i to *govoropisnim načinom*, koji bi imao biti upravo za silu uveden u sve naše učione. — Da pako nastava u materinjem jeziku sasvim dobro napreduje, trebalo bi da se naše *čitanke* sasvim drugčije urede. Sadanja je početnica doduše veoma dobra i vješto sastavljena; nu valjalo bi ju po govoropisnom načinu urediti. I čitanka za *drugi* razred dosta je dobra, prem bi se mogla u mnogih točkah znatno popraviti. Što se pako tiče čitanke za *treći* razred, ta bi se imala zabaciti te sasvim nova napisati. Meni se bar čini, da je ova čitanka preveć suhoparna, jer sadržava za djecu veoma malo zanimivih i lahkih štivah. Čitanka, što se sada upotrebljava u četvrtom razredu, dobra je, jerbo sadržava stvarih skoro iz svih školskih predmetah.

Što se pako tiče *slovnice* za narodne učione, to bi se ovdje imala činiti njeka razlika izmedju glavnih i pučkih učionah. Za glavne učione bi valjalo pridržati sustav, po kojem je sada slovnica kod naših čitankah izradjena, premda bi se imale iste slovnice u duhu pedagogičkom izraditi. Što su iste slovnice tako nesuvisno izradjene, i što ima n. pr. u slovnici za *drugi* razred stvarih,

*) Stari su rekli: „Čovjek ima samo toliko vjerozakona, koliko si je u pameti sačuvao“ — s toga se nemože u pedagogički grieh upisati, ako se djeca (medju 7—12 godinom, gdje je učenje na pamet u svojoj najvećoj snagi) iz katekizma sve strogo na pamet uče, tim više, jer dobro znamo, da se toliki i toliki pojmovi glede tajnah vjere nemogu ni poroditi, ni sačuvati u glavi djetinjoj, ako se pomoćju katekizma takove nenauče. Što se onoga tiče, da djeca na djetinsku shvate smisao u toj nauci, to je bez dvojbe neobhodno potrebno i naravna stvar. O. ur.

Digitized by Google

koje se mogu s dobrim uspjehom stoprv u *trećem*, dapače stoprv u četvrtom razredu preduzeti, i što opet u slovnici za 4. razred ima gdješta, što spada u drugi razred: to se ima pripisati jedino toj okolnosti, što su iste slovnice za svaki razred po drugom sastavitelju izradjene, koji, prem drugčije vrstni, nisu se nikada s malom djecom bavili. Stoga bi valjalo, da ove slovnice još jednoć prerade *vješti narodni učitelji.*

Ali ova slovnica opet nevalja za pučke učione, jerbo je odviše teoretična: ili, zar je seljaku treba, da znade, što je substantiv ili adjectiv? ili kako se okončava samostavnik u 3. ili 7. padežu itd.? Ako i znade djak pučkih učionah cielu ovu slovnicu, to ipak još nezna ni misliti, ni govoriti a još manje šta napisati. Za pučke učione valjalo bi sastaviti slovnicu tako praktičnu, da se uči djak pravilno misliti, razgovjetno govoriti i točno svoje misli napisati. Nuz slovnicu pako imalo bi se uzporedno i na *slog* i na *pravopis* gledati. Kada bi se takova slovnica sastavila, tada bi naš budući seljak doista veću korist od toga imao nego li sada, gdje se uči stvari, kojih ni najmanje netreba.

Najbolje bi dakle bilo, da se za sve razrede — glavnih i pučkih učionah — sastave nove čitanke. *U tu svrhu neka bi se sastavio odbor iz vještih* **narodnih** *učiteljah,* kojemu da se izradjenje tih čitankah povjeri. Ote čitanke imale bi biti izradjene sve po jednoj osnovi, i to tako, da sadržavaju najglavnije crte iz svih školskih predmetah; one bi imale biti sriedotočje, odkuda bi se razvijali i širili svi školski predmeti, te bi mogle biti kasnije i odrasloj mladeži knjigom milom a višeput i dobrim savjetnikom u mnogom poslu.

c) *Poznavanje domovine u zemljopisnom i povjestničkom* obziru jest predmet, na koji se u naših učionah nikakov skoro obzir neuzimlje. Za nas je golema potreba, da se bezodvlačno počme predavati u naših učionah sgodopis naroda našeg, i to *načinom životopisnim* (o kom želim na drugom mjestu obširnije progovoriti) a ne pragmatičkim. Isto tako je potrebno uvesti učenje zemljopisa u naše škole, da se mladež nauči poznavati svoju domovinu i njezine dogadjaje, da uz nju onda prione sa svom ljubavju srca svoga. Narod, koji nepoznade ni zemlje svoje ni njezinih dogadjajah, čini mi se kao sliepac nahod u pustinji stojeći, neznajuć kamo će

*

Digitized by Google

kuda li će, ni gdje je. — — Osim zemljopisa i dogodovštine morala bi se predavati

d) *Najglavnija čest iz prirodopisa,* i to na toliko, da se djeca nauče poznavati najvažnije prirodnine domovine svoje, njihovu korist, škodu itd. Osim toga imalo bi se govoriti i o najobičnijih prirodninah inostranih, kao što su n. pr. lav, kava itd. itd.

e) *Iz fisike* imalo bi se progovoriti nješto o najvažnijih pojavah prirodnih, nješta o siloslovju i porabi pojedinih silah itd. itd. Predmet ovaj za kratko bi vrieme uništio praznovierje u narodu našem.

Istinabog, po zakonu se zahtieva, da se o predmetih *c, d, e* nješta u školi govori; nu zakon taj naznačuje preuzke granice ovim predmetom, a i unutar tih granicah skoro se ništa neradi, čemu je opet krivo sadanje uredjenje naših preparandijah, koje na *svestrano* izobraženje budućih učiteljah dovoljan obzir neuzimlje. Učitelji naši, nenaučivši se sami ništa, nemogu ni mladež svoju u ovih predmetih s uspjehom obučavati. Kako sam već prije rekao, od boljega uredjenja naših učiteljištah zavisi bujniji razvitak naših učionah. — —

f) *Računstvo.* Knjige su za ovaj predmet veoma dobre i željeti bi bilo, da se svi učitelji po njih ravnaju. Nu u pučkih učionah imao bi se uzimati glavni obzir na računstvo na pamet, pa pustiti na stranu sve sitnarije te umjetno i mekaničko računanje. Kod računstva imalo bi se uzeti najpotrebnije i najpoglavitije iz *zemljomierstva.*

g) *Krasopis.* Željeti bi bilo, da se i u ovom predmetu učitelji ravnaju polag obstojećih zakonah. I ako bi se u naše učione uveo govoropisni način čitanja, to bi mladež doista znatnije napredovala; svakako je napokon nuždno, da bi jedan na to postavljeni učitelj po svih razredih krasopisom se bavio; po tom bo jednoličnost krasna pisanja naravnim putem dolazi.

h) *Risanje* moralo bi se u naše učione uvesti ne samo kao mila i ugodna zabava, nego i zato, da se djaci nauče risati različne predmete iz svakdanjega života. Ovaj predmet bi osobito koristio učećim se takav zanat, koji zahtieva predbježno znanje risanja, kanoti: zanat stolarski, tokarski, limarski itd.

Digitized by Google

i) O *gospodarstvu* imalo bi se progovoriti u 3. razredu pučkih, a o *teknologiji* u 4. razredu glavnih učionah.

j) *Pjevanje*, koje oplemenjuje srce i sva čuvstva, trebalo bi uvesti u sve učione kao milu zabavu. Osobito izmedju pojedinih školskih satih imala bi mladež pjevati, da se malo okriepi i razveseli.

k) *Gimnastika* neka se posvuda uvede, gdje to okolnosti dopuštaju. Ona ima preveliki upliv na razvitak i zdravlje tiela pa dosljedno i na živahnu snagu i bistrinu duše.

l) *Njemački jezik* samo je za glavne učione potreban, te bi se tamo imao stoprv u *trećem* a još bolje stoprv u *četvrtom* razredu početi predavati; iz pučkih učionah imao bi se **sasvim** izključiti. Što nisu mogle glavne učione ni po sadanjem sistemu propisani napredak u različnih predmetih, dà i u materinskom jeziku postići, to je glavno i jedino njemački jezik kriv. Kao što se može iz godišnjih izvieščah njekih gl. učionah vidjeti, to je bio njemački jezik (po zakonu??) već u prvi razred uveden, te se je imalo u njem toliko činiti, koliko u materinskom jeziku. A ako hoće učitelj da to isto učini, treba mu odmah s početkom godine s istim jezikom početi i u njem mnogo više raditi, nego l' u materinskom. Da se tako drugim predmetom velik uštrb nanosi, netreba napominjati. Kao što je svakomu od nas veoma dobro poznato, predavali su se na njekih gl. učionah i pojedini predmeti njemačkim jezikom mladeži većinom nerazumljivim. — Koje čudo dakle, da nisu mogle učione zadaću svoju postići? Tim se je dakako bezpravje činilo narodnom jeziku našem! A kako se je uvukao njemački jezik već u prvi razred gl. učionah? Pojedini ravnatelji istih učionah hoteći si pribaviti njeke tobože zasluge, učinili su više i uprav naopako, čega nije ni zakon zahtievao, imajuć tako pred očima svoju korist a ne korist obću.

A što da kažem o pučkih učionah? Iz vlastitoga mi je izkustva poznato, kako su pojedini ljudi nastojali, da uvedem njemački jezik u *seosku* učionu L—, kao što to već u bližjoj učioni u R. učinjeno bjaše. Ja sam pako zahtievao od iste gospode pismeni nalog, koji nikada dobio nisam, te zato neuvedoh njemačkoga jezika u svoju učionu···A takve ustmene naloge dobivali su doista i drugi učitelji, koji su ih točnije izpunjavali; niti svi nalozi

Digitized by Google

nisu mudri, neide svaka na svaku. — Konačno kada bi se počelo s njemačkim jezikom stoprv u 3. ili 4. razredu gl. učionah, valjalo bi i sasvim nove knjige za taj predmet sastaviti.

Ovdje sam naznačio svoje misli o preustrojenju narodnih naših učionah želeći, da bi o tom i drugi od braće učiteljah mislili i snovali, pa da se, dok do toga dodje, dobra osnova za buduće uredjenje naših učionah sastavi. Časopis naš doista će s veseljem takove članke u svoj pribran uzeti. —

Učiona brckovljanska.

Da se narod náš digne, treba mu najprije naobraženja, a tomu su najbolje sredstvo valjane učione. Koliko našemu narodu treba nauke, govorilo se je i pisalo na obširno; bez nauke uviek će zaostajati i padati, njegovom neukošću poslužit će se sebičnjaci na svoju korist a na njegovu propast. Koliko se već bogatih i mogućih kućah razsulo i spalo na prosjački štap, koje bi danas cvale, da im nebi bile oči zastrte gustom koprenom neznanstva, da se nisu upuštali u nepotrebne parnice i nesretne diobe, na koje potrošiv sve, ostaše napokon golih te praznih rukuh, bez kuće i ognjišta, gledajuć sada razcviljenim srcem, kako se drugi na njihovoj imovini bane. Oni, koji su imali bditi nad srećom naroda, dopuštali su to sve ili su barem kroz prste gledali na očitu propast domaćega blagostanja. A što je njih bilo i za drugo briga, kad je narod mogao samo porez plaćati i ine troškove namirivati?! Al pitam vas: kako će onda biti, kada se sva vrela imućtva izcrpe? To je velevažno pitanje, za koje si malo tko razbija glavu. S toga, ako smo prijatelji naroda, iz koga niknusmo, nastojmo, da mu za vrieme priskočimo u pomoć, učeć ga, naučajuć osobitom revnošću našu mladež; nebi li u našoj omladini uzkrisio naš narod i narodnje blagostanje. Nu i sa školami nije sve obavljeno. Mladež polazeć tri godine učionu naučila se je tek čitati i nješto pisati, a sad izišavšoj iz škole treba opet što u ruke dati, čim će se dalje naobražavati, treba ju praktično poučavati u poljodjelstvu, o njihovih dužnostih, i o svem inom, što zasieca u seljački život, a to bi se postiglo najbolje pučkim časopisom, za koji je već toliko pi-

Digitized by Google

sano. Avaj Bože! neće li i tu naše vruće želje i smierne molbe ostati kano glas vapijućega u pustinji!

Nu kud sam zašao, naumio sam vam nješto kazati o pučkoj učioni brckovljanskoj, pa me mašta drugamo zaniela.

Učiona u Brckovljanih postoji već od 14 godinah, a neću se prevariti, ako reknem da je ona jedna izmedju najstarijih u kotaru, ja barem neznam, gdje bi odprije postajala, ako izuzmemo jedinu lupoglavsku. Da je već godine 1846. uvedena škola u Brckovljanih, imade se ponajviše zahvaliti sadanjemu veleč. g. podjašprištu i župniku brckovljanskomu, a za onda ovomjestnomu kapelanu. On bijaše jedan od onih riedkih muževah, koji običavaju više tvoriti nego li govoriti. On je obljubio svim žarom mladjahna srca narod, iz koga je potekao; on je više zanj no za se živio; gledao svakom sgodom pomoći mu, a opaziv mu grdnu ranu, s koje boluje, latio se posla, te mu stao vidati rane, stao ga buditi iz duševnoga mrtvila, u kom duboki boravljaše san. Umoli svoga župnika, već sada blagousnuvšega Škrbca, da mu ustupi u župnoj kući palaču, gdje bi sakupljao i podučavao mladež. Župnik mu bude na ruku, te mu drage volje zadovolji želji. Za sjedala i ine školske sprave bjaše se takodjer pobrinuo, a imajuć sve, što mu je bilo potrebno pri ruci, pozove domaće župljane te ih stane nagovarati, da mu povjere mladež za uzgojivanje i nauk. Na koliko ga ljubljahu župljani, vidi se i odavle, što su se na njegov predlog namah sklonuli, te mu povjerili svoje najveće blago. Prve godine nije ih mogao uzeti više od 30 radi malena prostora i inih okolnostih i to bjahu sami dječaci. S ovimi svojimi početnici postupao je, kako što može samo majka s djecom postupati; nastojao je da im omili škola, a to je postigao izvrstnim svojim predavanjem, pripovedanjem raznih pričah i pripovjedakah poslje svršenih predavanjah. U vrieme odmora odveo bi ih bio kamo napolje te se ondje š njimi lopte igrao, za koje se je prije pobrinuo bio. Takvim postupanjem postigao je svrhu, mladež ga je ljubila, te visjela o volji njegovoj, što je htio, sve je mogao š njimi, slušali su ga napetom pazljivošću, učili su se osobitim oduševljenjem, samo da mu ugode; a plod toga poučavanja uvidio se je već koncem prve školske godine. Djeca akoprem sami početnici, znala su liepo čitati, prilično pisati, računati — da ih je milo slušati bilo. Koliko je to požrtvovanje za jednoga kapelana,

Digitized by Google

znati će samo onaj, koji je u njegovih okolnostih radio isto. Nije se on tomu žrtvovao zato, da ga sviet cieni i štuje, da si slavno ime steče; jer malo je tko osim njegovih susjedah i župljanah zato i znao. On, što je činio, činio je iz ljubavi prama vjeri i domovini.

Prva školska godina se svrši, a zato vrieme bjaše već i školsko zdanje podignuto, u koje se je početkom druge školske godine mladež u mnogo većem broju smjestila. Mjesto učiteljevo zauzeo je vriedni starina prijašnji organista, koga je prve godine poučavao g. kateketa u pedagogičkih naucih; gdje mu je što manjkalo. Njemu sad povjeri gospodin kateketa milu si mladež; nu polazio je svaki čas školu, dok je bio kapelanom kao što i kašnje, kad je i župnikom postao, a i sada ju jošte sveudilj prati bdijućim okom. — Od godine do godine škola je ova znatno napredovala, a broj njezinih djakah znatno se je pomnožao, obično ih imade do 100. Za čudo! na mnogih mjestih da nerečem svagdje, seljaci su neprijatelji škole, te bi voljeli da im djeca oko kuće i po polju za blagom tumaraju, no da polaze školu: ali u Brckovljanih roditelji rado daju djecu svoju u školu, dapače mnogi i sami dolaze molit, da im diete uzmu u školu. A sama se je djeca neplaše kao drugdje. Kada bjaše prošle godine popis, dodje i jedna majka s ćerkom moleć, da ju njojzi još za ovu godinu ostave kod kuće, na to g. podjašprišt upita diete: „Marice! a bi li ti i ljetos htjela u školu?“ „„bi““ odgovori sjegurno; a majka doda: „kad te je volja, a ti hajde slobodno“. —

Da uzmogne škola zadovoljiti svome zvanju, treba da ju vazda i u svemu podupire i podpomaže mjestno poglavarstvo; nu o njem me nije volje govoriti, samo nemogu propustiti, da nespomenem ovdje njekoje osobe, koje si stekoše velikih zaslugah za ovomjestnu učionu, te si sagradiše neumrlu uspomenu u srcih mladeži i ciele župe. — Kad dodješ u školu past će ti u oko grb slavne porodice grofovah Draškovićah, štono visi nad propelom na pročelju škole. Pod njim se čita „Ivan Drašković Trakošćanski.“ A što će taj grb ovdje? kako se on sudara sa pučkom školom? Čuj me čitatelju, pa ćeš uvidjeti, da je taj grb na svojem mjestu, samo da je još uz grb i slika pokojnikova. Grb ovaj spominje školu i njezinu mladež na velikoga svoga dobročinitelja i bivšega nad-

Digitized by Google

zornika presvjetloga g. grofa Ivana Nep. Draškovića, koji je bio ovomjestnoj mladeži i otac i majka. Moje je pero preslabo, da ocrtam ovdje i najživahnijimi bojami sve ono, što je on učinio ovoj školi. Školska sgrada njegova je; jer on dade drvo, opeke, šop, zemljište, sve bezplatno. Papir, mastilo, knjige za siromašne djake davao je badava. — Cielu godinu veselila su se djeca izpitu te neumornom marljivošću nastojala, da budu što bolje znala na izpitu, budući sjegurna, da će ih g. nadzornik bogato nadariti. On nije takovom prigodom štedio ni blistajućih škudah, ni srebrnih dvadeseticah. — Pokraj škole prolazio bi skoro svaki dan u svoj vinograd; nu malokrat je propustio, da se nebi bio u nju svratio, da vidi, što njegova ljubimčad radi. Djeca su mu se privikla, te ga ljubila više no rodjena otca. Čini su ovi i djela zavriedila, da se telale a telal da viče od jutra do mraka; nije li koga porodila majka, da se š njim ogleda na tom junačkom mejdaru; da mu barem po boku stane; ako se ga neusudjuje nadkriliti? Ali mal da nezaboravih nješto; što više vriedi no sve prijašnje. Presvietli g. grof Drašković želio je da se ga djeca i po smrti sjećaju; htio da se i po smrti uživaju njegove blagodati: s toga u svojoj oporuci ostavi ovomjestnoj učioni 5000 forintih srebra. — Od dobiti (kamatah) te glavnice dobivat će bolja i siromašnija djeca opravu, knjige, i sve što im za školu treba; po namjeri neumrlog darovatelja imao bi se takodjer od kamatah plaćati i stan za djake iz odaljenih selah u Brckovljanih, osobito zimi, da se nebi djeca svaki dan po sniegu i blatu morala mučiti u školu. Pokoj ti vječni, ljubezni otče, zavapit će školska mladež roneć suze od velike ljubavi i zahvalnosti nad grobom nezaboravnoga dobročinca svoga. Od pomenute glavnice počet će teći kamate po smrti sadašnje baštinice njegovih dobarah milostive gospodje Katarine Blahe. U pomenutoj gospodji imade takodjer ovdješnja škola veliku dobročiniteljicu i osobitu zaštitnicu. Akoprem, kako je rečeno, od one glavnice po pokojniku školi ostavljene teći imadu kamate tek poslje smrti njezine, to je ona ipak već unapred iz svoga žepa kroz tri godine obskrbljivala siromašniju i bolju djecu opravicom i inimi darovi. Na dan zadušnicah za presvjetloga grofa dielili su se darovi ovi školskoj djeci. Ona je poklonila školi zemljište, na kom

Digitized by Google

je priredjen školski vrt, ona napokon dariva djecu k svomu imendanu i k izpitom.

Škola brckovljanska ponosi se i danas valjanim i vriednim nadzornikom Gjurom Balaškom, koji nastoji svagdje svrhe njezine podupirati toli moralno, koli materijalno. Njegovo je ponajviše djelo što je na školskom tavanu priredjeno i uredjeno sgodno mjesto za gojenje bubah, tako da ih se može posve prilično do 2 lota hraniti. Njegovim je nastojanjem ogradjen školski vrt tako liepo, da mu neima druga u kotaru, a i on sam dolazi više putah u školu, da se osvjedoči, da li joj možebiti nebi što manjkalo. Pod ovakovimi okolnostmi, i pod toli vještim nadziranjem domaćeg ravnatelja uspjevala je škola povoljno, a i ja sam ju čuo hvaliti kao jednu od najboljih u okolici. Imade godina danah što sam na istoj učioni katekctom, a tečajem ove godine osvjedočio sam se, da imade u našoj mladeži mnogo liepih duševnih svojstvah, koje treba samo brižno njegovati i razvijati, pa će nam biti na ponos. Uviek me je njeka zlovolja popala, kad sam čuo, kako mnogi naš ubogi narod žigošu glupošću i surovošću. Nastojte ga izobraziti, pa ćete onda stoprv uviditi, kakav će biti. Koliko ini narodi nastoje oko naobraženja svoga puka, a od nas bi rado drugi i mi sami da nam već majke od naravi radjaju same mudrace. (Konac sliedi)

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Kokoš.

Kokoš je domaća ptica. Ona ima na čelu od mesa izrašćen kano češalj, gola uha i u vis uvinuti rep, gdjekada je i kusasta. Noge su joj kratke, pa ima tri pandže s prieda, a jednu s traga. Kljun joj je uvinut i mesnatom kožom zarašćen. Kokoš ima na vratu gušu, u toj se zrnje, štono pozoblje, omekša, prije nego što će ga progutati. Muškarac se zove Kokot. Kokot je veći od kokoši, češalj mu je viši, a perje na repu uvito poput srpa. Na nogi

Digitized by Google

ima kokot odzada šiljastu ostrugu (mamuzu). Kokoš nam hasni svojim mesom i jaji. Sasvim mlade kokoši i kokoti zovu se pilići.

Hrušt (kebar).

Hrušt je zarezac, buba. Tielo mu sastoji iz glave, prsiuh i trbuha. Na trbuhu mu je orudje za gibanje, a to je šest poredanih noguh. Hrušt ima četiri krila, od kojih su mu gornja koritasta i rožasta. Na glavi ima dva buzdovanasta rožca. Glava mu je kao i prsa zagasite masti (boje) i malo kosmata. Crno mu tielo ima na kraju dvanaest trouglastih i bielih piknjah. Trbuh mu odzada ima rogasti rt. Hrušt leže jaja, iz jaja se izleže rovac, on je bjeložut i ima sprieda šest noguh. On živi tako pet godinah u zemlji, onda istom proruje kao hrušt van. Hrušt se hrani voćnim lišćem; mnoge ptice, n. p. kokoši rado ga jedu.

Rožac.

Rožac je bilje (trava). Glavne česti su: koren, struk s perjem, lišćem, i cviet. Cviet je rožčev biel, ima pet cvjetnih listićah, koji izgledaju kao srce. Izvan stubića ima deset končićah. Struk mu je uzrastan, okrugao, malo runjav i koljenčat. Lišće ima jako uzko, tubasto, bez držka i sučelno. Koren u rožca je žilav i puzeći. Raste kraj puta, a cvate od svibnja do srpnja.

Žabokrek.

Cviet žabokreka je liepo žut i ima pet listićah. Kesicah ima jako mnogo, a nebrojeni stubići sačinjaju mu okruglu glavicu. Peterolistni kalež od žabokreka stoji natražke. Držak mu stoji izravno i ima više lišća. Dolnje mu je lišće trostrano, pojedine cunje trocunjaste i nazubčane; gornje lišće skoro je držku prirašćeno. Koren mu je kvrgav. Žabokrek raste po pašnicih, livadah i uvratinah, a cvate od svibnja do srpnja. Žabokrek je jako otrovna bilina.

Lipa.

Lipa ima samo jedno stablo, pa zato spada medju drvje. Stablo je većom stranom izravno, kora tamnosiva, u stare lipe pako hrapava i popucana, drvo veoma bielo. Lišće ima gusto, srco-

Digitized by Google

likasto. Držak lišća je jedva na pol tako velik kao isti list. Miomirisni cviet od lipe jest žutkastozelen; ima pet cvjetnih kaležićah i pet cvjetnih listićah. Cviet joj raste grmasto iz cvjetnoga držka, te je uzkodugačkim listićem (kao poklopcem) zarašćen; plod je okrugao i stoji u čahuricah, koje su kao grašak velike. Iz mehkoga lipova drva prave se tanjuri (pladnji), žlice itd. Lipe sadimo rado kraj drumovah (glavnih cestah) i po drvoredih. Lipa bjaše starim Slavjanom drvo sveto, a i potomci ju nazivlju svojim. (Dalje sliedi.)

Dopis.

Iz Zagreba. Škole su se započele; nam je dakle sveta dužnost, da javimo što o načinu, osobito ako ovaj dublje zasieca u one učione, kojim smo mi glasilo. Tu nam je pako za sada pred očima ona mladež, što iz pučkih glavnih školah pohitila u druge učevne zavode, imenito pako u ovdješnju gimnaziju. —

Čujemo iz pouzdana izvora, da se je ravnateljstvo i ove godine poslužilo pravom, što mu dava §. 60. osnove gimnazijalne, te je izpitu podvrglo sve dječake, što su iz četvrtoga pučkoga razreda stupili u prvu latinsku školu. Po istom se §. zahtieva, da takov učenik umije okretno čitati i pisati ne samo hrvatski, nego i njemački, gdje se taj jezik uči u pučkih školah; zatim da znade početke iz slovnice materinskoga jezika, da umije okretno tumačiti proste i popunjene izreke, da umije pisati po diktiranju, izbjegavajuć takove pogreške, koje se daju po glavnih pravilih izpraviti, pače da znade i glavne razstavnike metati. Iz računstva se traže četiri glavne vrsti s cielimi brojevi i sa slomci, napokon i jednostavne proporcije.

Iz ovih je predmetah ravnateljstvo uzelo slovnicu hrvatsku, a kod inostranacah njemačku, te je prvih danah Listopada držalo pismeni i ustmeni ipit. Izpitivajuć se je uvidilo, da mnogi učenici nisu ni učili hrvatske slovnice, imenito u njekih krajišničkih učionah; na njekih drugih mjestih učili su slovnicu hrvatsku ne iz tiskane knjige, već iz pisma dotičnih učiteljah; ostali su učili iz propisanih knjigah. Čujemo, da je ravnateljstvo gimnazijalno bilo vrlo nezadovoljno s timi izpiti. Jer oni, koji nisu ništa učili, nisu naravski ništa ni znali iz hrvatske slovnice, koji su učili iz pisma, i

Digitized by Google

ono malo, što su znali, znali su dakako pogrešno; ostali pako znali su ovako:

S početka im se je dalo što čitati iz čitanke: tu se je opazilo, da najveća većina nezna ni čitati, kako bi se moglo zahtievati poslje četverogodišnjega valjana podučavanja; zatim se je od njih tražilo, da pogode, u kojem padežu stoji koji samostavnik ili pridavnik: na to je samo njekoliko njih odgovorilo na zadovoljstvo, mnogi su kazali, da znadu samo redom sklanjati; zatim se je pitalo, u kojem vremenu stoji glagolj: tu se je opazila velika nesigurnost, osobito u razpoznavanju imperfekta od perfekta, po čem se može razabrati, da su se djeca slabo uputjivala na razliku, kojoj kano rodjeni Hrvati zamet u sebi imadu, izmedju čina, što duže vrieme traje, i čina, što se na jedan put svrši; i tu se je čuo izgovor, da znadu samo redom; glede glagolja može se i to napomenuti, da su i oni, koji su što znali, znali samo četiri glavna vremena u pokaznom načinu; o drugih načinih imenito pako o dionicih ili pričaštjih samo ih je njekoliko znalo. Sklanjanje dakle samostavnika i pridavnika i sprezanje glavnih vremenah, to je cielo slovničko znanje cjelokupne mladeži iz pučkih učionah. Jer imenovati i sklanjati zaimena, poznavati brojnike, prislove, predloge, veznike, to se od tih učenikah niti iz daleka nemože tražiti, valjda što to nespada u početke slovnice hrvatske. — Videć dakle izpitujući učitelj, da neide umnim načinom skačuć i tumačeć, uze izpitivati redom, davajuć sklanjati pravilna imena i sprezati pravilne glagolje: i u tom se je pokazao velik nedostatak, jer polovica njih nije ni toga znala da bi s kakovom sigurnosću i okretnosću. — Od izrekah tražila se je samo prosta, te se pitalo samo za subjekt i predikat, malokad za objekt izreke: u tom se je opazila najveća nesigurnost. — Za koje se je učenike išto slutilo, da su vještiji njemačkomu jeziku, pitali su ih iz njemačke slovnice, ali i tu kod većine ista nesigurnost. —

Kada stanemo taj čin potanje razmatrati, prvo nam se pitanje pojavlja, kako je moguće, da učenik polazi četiri godine već sada bolje uredjene pučke škole, pa da tako malo znade? Što su njeka djeca njekih zavodah dovoljno znala, to se vidi, da su dotični učitelji zadovoljili svojoj zadaći, osim onih točakah, u kojih nisu učenici pokazali nikakova znanja; ali čuditi se je svakako, da u našoj domovini pa i u samom Zagrebu ima učevnih zavodah, gdje se niti neuči

Digitized by Google

hrvatska slovnica; pače ima zavod, gdje se po starom izsmijanom i zabačenom načinu šibaju djeca, kad u školi progovore hrvatski; drugo se na čudo daje, što tako slabi učenici dobivaju tako dobre svjedočbe; jer i s odlikom ih je bilo njekoliko, koji nisu ni za prvi red znali. Istina, da u njekih pučkih školah ima po osamdeset učenikah, te da ma kako marljiv učitelj nemože zadovoljiti svojoj zadaći; ali svakako može neznajuće u drugi red metnuti; što mu je i sveta dužnost; jer što koriste svjedočbe bez znanja? Ako takovi učitelji imaju odviše posla, neka to jave poglavarstvu, koje se može dogovoriti s dotičnimi roditelji, da što doprinesu za pomagače: svatko će voliti što žrtvovati, nego da mu diete kroz četiri godine ništa nenauči, pa ma dobilo i što sjajniju svjedočbu.

Čujemo, da je ravnateljstvo gimnazijalno, držeć se svoga prava, htjelo znatan broj djece poslati natrag u četvrti razred. Al opaziv, da tomu nisu krivi niti učenici, niti roditelji, odustade za ovu godinu od nakane, te odluči učiniti shodne korake, da se obučavanje u pučkih učionah unapredi i usavrši, počem mu dužnost nalaže, da se u buduće služi svojim pravom, osnovanim na mogućnosti, da pak ono izvrši svoju zadaću.

Čuvši to, hitimo izviestiti najprije sve učitelje pučkih učionah, neka s podvostručenim naporom nastoje, da povjerenu si djecu bolje upute u početke slovnice hrvatske, bez koje neima napredka u drugih znanostih; jer kolika bi za njih bila sramota, da im se djeca tako natrag šalju; zatim pozivamo sve roditelje, koji su nakanili slati svoju djecu u latinske škole, da ju kroz praznike vježbaju; jer lahko se dogodi da diete zaboravi u dva mjeseca mnogo toga, što je možda i naučilo u školah, inače će sami sebi morat pripisati, ako im diete godinu izgubi; jer pri odlučnosti gimnazijalnoga ravnateljstva nije se nadati, da će ono odustati od svoje na zakonu i potrebi utemeljene odluke.

Viestnik.

— Popečitelj bogoštovja i nastave naimenovao je ravnatelja dolnje realke i glavne učione u Varaždinu, Franju Klaića, ravnateljem uzorne glavne i kaptolske učione te učiteljišta u Zagrebu — nadalje imenovani su učitelji na c. k. gornjoj realci u Zagrebu: Matković Pet. bivši učit. gim. u Varaždinu, Erjavec Franjo, bivši prefekt na c. k. terezianskoj akademiji, i Kosak Gjuro bivši assistent na c. k. politekničkom zavodu u Beču.

Digitized by Google

— Prošle školske godine polazilo je zagrebačke učione 1512 učenikah; i to gornju i dolnju gimnaziju 309; trgovačku učionu 68; gornju i dolnju realku 129; glavnu uzornu učionu dječakah 305, a djevojčicah 98; glavnu kaptolsku učionu dječakah 174, a trivialnu djevojčicah 69; glavnu učionu djevojčicah kod milosrdnih sestarah 264. Na preparandiji zagrebačkoj bilo je 67 pripravnikah, od kojih je 5 odobreno za učitelje glavnih učionah, 17 za učitelje pučkih (trivialnih) učionah a 10 za podučitelje. Napokon preparandiju kod milosrdnih sestarah za djevojačke učione polazilo je 30 pripravnicah; od kojih je 10 stranom za učiteljice, a stranom za podučiteljice odobreno. —

— Uspomena O. Andriji Kačiću-Miošiću. Knjižica izdana prigodom držana pravničkoga plesa u Zagrebu dne 6. Kolovoza o. god. u 32., str. 71, stoji 20 nv. Iznos je posvećen za stogodišnjicu Kačićevu. Pozivamo uljudno sve naše rodoljube, da žrtvuju tu malu svotu na tako plemeniti podhvat i preradostnu uspomenu našega slavnoga Kačića.

— T. Ognjoslav Utješenović Ostrožinski izdao je baš sada u Beču knjigu pod naslovom: „Nedjeljko. Narodna pjesma junačka.“ Na 16., str. 185. Ciena joj je 1 stot., izvan Austrije 3 cvancike srebrne. Ova pjesma je namienjena proslavljenju hiljadu-godišnje uspomene slavenskih apoštolah sv. Cirila i Metoda. Ona se ima smatrati kao prvi dio ili upravo odlomak trilogije, ali je opet za sebe ciela. Može se dobiti u naših knjigarnah. —

— Na zahtievanje mnoge gg. kateketah i učiteljah navadjamo ovdje njekoje školne pomoćne knjige, koje se mogu kao takove u učiteljske knjižnice uvrstiti. — 1. Leitfaden zum Katechisiren. 2. Erklärung der Sonn- und Festtäglichen Evangelien. 3. Handbuch für Katecheten, Schullehrer und Schüler zu dem in den k. k. Staaten eingeführten Katechismus. 4. Katholischer Religionsunterricht in Fragen und Antworten zu dem kleinen Katechismus. 5. Uebungsbuch beim Religionsunterrichte für Schüler der 2. und 3. Klasse. 6. Gebräuche und Ceremonien der Katholischen Kirche, ili kraće djelce od Ferdinanda Zennera (Beč). 7. Methodenbuch für Lehrer. 8. Instruktion für Hauptschullehrer, für Volksschullehrer überhaupt und für Schulgehilfen. 9. Hilfsbuch zum Ersten Sprach- uud Lehrbuch für Lehrer und Präparanden von Herman. 10. Hermans Lautier- und Lehrbuch. U Beču kod Seidla. 11. Ambergs Anleitung zum Anschauungs- Denk-, Sprach- und Rechnungsunterricht in der Volksschule, 4. pomnoženo izdanje u Insbruku. 12. Der Anschauungsunterricht als Lehrstoff zu elementaren Sprach- Denk- und Stylübungen nach bewährten Grundsätzen von Hofmann (Stuttgart) 1852. 13. Anschauungsunterricht in der Naturgeschichte mit Holzschnitten von Curtmann. Giessen 1853. 14. Vaterlandskunde von M. A. Becker. U Beču kod Seidla. 15. Schule der Physik von Crüger. Erfurt 1852. 16. Allgemeine Weltgeschichte von Johann Bumüller. Freiburg im Breisgau. 2 svezka. 17. Das Goldene Buch der Landwirthschaft von Dr. Fernand Stamm. U Pešti 1856. 18. Geschichte des österreichischen Kaiserstaates, od Tomeka u Pragu. 19. Methodik der Rechnungskunst nebst einer Sammlung von Aufgaben von J. Strehl. 2. Aufl. U Beču kod Sallmayera 1853. *20. Baumgartners Grundriss der Naturlehre. 21. Jahrbuch für Lehrer, Eltern und Erzieher, begründet von Jaksch, fortgesetzt von Maresch. U Pragu izlazi svake godine po svezak. 22. Katekeze Augustina Grubera. Prva stran u Zagrebu 1855. 23. Obuka malenih ili Kateketika za porabu svećenikah, učiteljah, roditeljah i svih prijateljah mladoga naraštaja od Dr. Stjepana Iliašević u Zagrebu 1850. 24 Nauk o svilarstvu od Fr. Klaića u Zagrebu 1850. 25. Kratki nauk o gojenju pčelah od Fr. Klaića u Zagrebu 1850. 26. Oplemenjenje voćakah od Vukovića u Zagrebu. *27. Povjestuica staroga vieka od Mesića. *28. Povjestnica srednjega vieka od Katkića. 29. Povjestnica novoga vieka od Katkića, *30. Pouka u botanici, preveo Kiseljak. *31. Mineralogia od Pacela. *32. Životinjopisje od Pokornoga. *33. Naravoslovje od Smetane. *34. Zemljopisna početnica za prvi razred realnih školah od Mesića. *35. Prirodopis za niže realne škole. 36. Uporavnik. 37. Rukovodstvo za početnicu. 38. Metodika

Digitized by Google

brojčanoga računstva. 39. Poučnik u vrtlarstvu i pčelarstvu od Partaša. — Praktično učenje nar. jezika. Po Kellneru priredio Vuksanović. U Zagrebu. — Računstvo na pamet. Napisao V. Mařik u Zagrebu. — Sa * naznačene moći je dobit u bečkoj zakladi školnih knjigah; ostale pako po naših knjižarah zagrebačkih, samo im se valja najaviti i naslov knjige kazati. — Kao pomoćne kateketične knjige preporučam: 1. J. Gaume „Catechisme de Persévérance, ou Exposé historique, dogmatique, moral et liturgique de la religion, depuis l'origine du monde jusqu'à nos jours.“ 8 vol. — Isto djelo u njemački jezik prevedeno od Dra. A. Dietl-a pod naslovom: „Die katholische Religionslehre nach ihrem ganzen Umfange; oder historische, dogmatische, moralische, liturgische, apologetische, philosophische und sociale Darstellung der Religion von Anbeginn der Welt bis auf unsere Tage. 2. izdanje. Regensburg, 1851—52. 8 svezakah. 2. A. Stolz „Katechetische Auslegung des Freiburger Diöcesankatechismus (Hirscher'schen Katechismus) für Geistliche, Lehrer und Eltern. Nebst einem Vorworte von J. B. von Hirscher.“ Freiburg, 1844. 3 svezka. 3. L. Mehler „Beispiele zur gesammten christkatholischen Lehre.“ Regensburg, 1855. 3 svezka, 4. izdanje. 4. Joh. Bapt. Hirscher „Katechetik. Oder der Beruf des Seelsorgers, die ihm anvertraute Jugend im Christenthume zu unterrichten und zu erziehen, nach seinem ganzen Umfange dargestellt.“ U Tubingi, 1831. 8. (4. popravljeno izdanje. U Tubingi, 1849.) 5. Fr. Schmidt „wissenschaftliche Katechetik.“ Beč, 1840. 6. Th. Burkart „der Katechet in der ersten Elementarklasse.“ Villingen, 1840. 7. „Historischer Katechismus“ von Schmidt. Schaffhausen 1855. 3 svezka.

Natječaji.

— U Farkašiću m. učit. i org. sa 264 st. $7^1/_2$ nv. plaće; bezpl. stan, vrt, 4 rali oranice i 15 hv. drv. Prijavit se treba do 20. Stud. o. g. na preč. g. Fr. Šloissniga zač. kan. podj. i žup. u Sisku. — U Brestovcu m. učit. i org. sa 205 st. pl. $43^1/_2$ mjer. suražice, $14^1/_2$ mjer. kukuruze, 8 hv. drv. i bezpl. stan: isto tako u Škenderovcu, sa 315 st. pl. bezpl. stan, vrt i 8 hv. drvah. Rok prijave do 10 Stud. o. g. za oba mjesta na veleč. g. Ernesta Filića pod. i žup. u Kutjevu. — U Ratkovcu (gradiške reg. našićke satnije) mj. puč. učit. sa 88 st. 20 nv. plaće, bezpl. stan, vrt, i 6 hv. drv. Prijavit se valja gore spomenutoj sl. satniji. — U Žakanju, Završju i Sveticah m. učit, i org. — U Žakanju 315 st. pl. 52 st. 50 nv. u ime drvarine, isto toliko za org., bezpl. stan i njeki štolarni pripadci. U Završju i Sveticah 315 st. pl. 26 st. 25 nv. u ime drvarine. Rok prijave do 20. Stud. o. g. po veleč. g. Jos Mavretiću podj. i žup. u Vivodini. —

Listovnica Uredničtva.

— Gosp. T. B. u sv. M. Radi pomanjkanja vida očiuh žalite, što nemožete držati kao učitelj „Napredka.“ Moj prijatelju! neznate li, da netrebamo slepih učiteljah? i ako nebude nadležno poglavarstvo slepo, neće moći takova šta trpjeti. — Njekoj gg. šaljućoj nam „Napredak“ natrag. — Ima Vas učiteljah po izboru u prov. Hrvatskoj i Slavoniji, te većinom u vojn. Krajini, a bome prečastne, velečastne, blagorodne i et caetera gospode, koja nenalaze za vriedno krajcaru na dan našem listiću žrtvovati, dočim stotinjaci na ine manje važne, dà i neplemenite svrhe odpadaju. Na tom nehajstvu liepa Vam hvala, samo Vas molimo, da nam list prosto retour šaljete, a nezamatajte u ovitak, da smo još primorani dvostruku poštarinu plaćati. Bog Vam dao zdravlje i u dobri čas podpalio hladna srca, koja za sve, samo ne za rodnu stvar a još manje za obće koristne podhvate biju. — G. A. Š. u D. — Vaš dopis za sada nemožemo upotrebiti; jer je i onako već u svih drugih novinah oglašen prije, nego li je Vaš pismeni došao nam rukuh.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 4. U Zagrebu, 15. Studena 1860. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Hrvatska poviest i hrvatske škole.

Historia — magistra vitae
Cicero.

„*Povjestnicu svakoga naroda možemo smatrati krstnim njegovim listom. Kao što krstni list služi pojedinom čovjeku na biljegu čovječjega družtva, u koje spada, tako je i svakom narodu povjestnica obilježje njegovoga mjesta u velikom krugu čovječanstva. Bez nje nezna narod što je bio, niti kamo spada.*“ — Ovako se izrazi njekoč na glavnoj sjednici našega povjestničkoga dražtva onaj muž, koji ljubljaše svoj narod kao sama sebe, komu gvozdene i nemile okolnosti priečiše oživotvoriti zadatu rieč, — ovako prosłovi o historiji u obće neumrle uspomene *ban Jellačić.* — Liepih doista i punovažnih riečih!

Dà, poviest, ona je krstni list svakomu narodu, koji mu otvara vrata u hram ostalih narodah; *narodna* poviest je *domovnica,* po kojoj se luči narod od naroda; kao što domovnica označuje čovjeka od čovjeka; ona je zrcalo, u kojem se odsievaju djela slavna al i sramotna, u kojem se vjerno ukazuje slika davna minule prošlosti; ona je učiteljica narodom, kažuć jim, kakvim po prilici putem imadu k budućnosti stupati. — Poviest (historija, dogodovština) dieli se na: *sveobću* (universalnu, Weltgeschichte) i posebnu, partikularnu, ili strogo *narodnu.* Kao što je poviest sveobća, — u kojoj se crtaju dogodjaji svih narodah i svih vremenah — svakomu, koji iole hoće naobraženošću sloviti, potrebna, to je ipak znanje na-

Digitized by Google

rodne historije *mnogo važnije,* dapače neobhodno potrebno ne samo tako zvanim „prosviećenim“ nego i gradjanom, dapače, u koliko je moguće, i seljaku. Ta što je čovjek bez poznanja svoje prošlosti? tudjina u vlastitoj kući; sliepac sred biela dana; gluh i niem za sve, što čovjek svojim nazivati može. O! ako igdje, to ovdje može se uporaviti ona mudra izreka starih Grkah: „γνωθι σεαυτον“ poznaj sama sebe! — „Najprije je sebi Bog bradu stvorio“, veli naša narodna poslovica; čovjek mora da se prije u svojoj kući ogleda, a onda neka ide dalje. — Kolike sramote! kad ti mnogi sbori o starih Babiloncih i Feničanih, o Nabukadnezaru, Aleksandru Velikom, a o svojem baš ni slovca. — Ali da vidimo, kako su naši Hrvati štovali umnu boginju Kaliope; jesu li marljivo žrtvovali nastojeć oko svojih starinah, te kako su u tom pogledu naša učilišta radila i postupala.

Da smijem onako od srca napisati kao što nesmijem, pa da mi se hoće trn u *bolestnu* nogu dublje zabadati, ja bi ovdje odkrio stvarih, o kojih nebi možebiti mnogi našinac ni posanjao; al' ovako, fiat pro altera vice; — doći će i tomu vrieme. — U naših pučkih učionah nije se dosele ni malo u koliko ja znam, ili vrlo slabo obziralo na našu narodnju poviest;*) tako u glavnih, i realnih učionah, malo bolje na njekih gimnazijah. — Istina, mi Hrvati neimamo sistematično napisane poviesti naroda našega; nu ipak je već mukom vrlih domorodacah toliko narodnjega blaga sakupljeno, da *marljiv* i za svoje zvanje *oduševljeni* učitelj može puno toga crpiti, te mladom naraštaju već za rana, dok je vlažna zemlja — ulijati. Al tu se hoće i marljivosti, i ljubavi k svomu staležu, i rodoljublja; a učitelj bez tih krepostih nije učitelj nego novcokradja. — Kad može g. Gj. P., može i drugi, samo gospodo, tu treba dobre volje. — Ako uz to promotrimo, da je narodna poviest najbolje i najkrepčije sredstvo, kojim se budi *narodnji ponos* i narodna samosviest, a ovo dvoje da su neprodrljiva stiena, o kojoj se mogu razbiti navale i poplave tudjinstva; ako uzmemo na um, da prošlost sramna ili sramotna narod čuva od kojekakvih stran-

*) Kao što sam iz vjerodostojna izvora dočuo, i u ovom je kao i u mnogih drugih predmetih hvale vriedna iznimka g. Gjuro Popović, učitelj vugrovački, koji djecu takodjer u hrvatskoj poviesti obučava. Živio! tako valja!

Digitized by Google

puticah; ako sve ovo kako valja pretresemo, nemogu se prečuditi, kako se dosele na *svih* naših učilištih upravo nemarno gledeć na taj toli važan predmet radilo.

Učitelji pučkih učionah imali bi — po mojem mnienju — djeci u crticah pripoviedati glavnije stvari iz hrvatske poviesti, nu tako, da bi jih i djeca shvatiti mogla, a oni opet da nebi ostalih predmetah zanemarili. Učitelj mogao bi n. p. djeci pripoviedati o dolazku starih Hrvatah u današnju svoju domovinu, o njihovih bojevih s Avari, o Ljudevitu Posavskom, o borbah Hrvatah za slobodu; zatim napomenuli bi važnije vojvode i kraljeve samostalnih Hrvatah; nacrtali bi u kratko pad hrvatskoga kraljestva, sdruženje hrvatske krune s ugarskom; uvjete, pod kojimi se ovo sdruženje sklopi; mogli bi što godjer reći o važnosti i uplivu Hrvatah u ugarskoj poviesti; kako su se Hrvati s krvnim neprijateljem krstjanstva i krstjanske prosvjete borili. Ovdje mu se pruža krasna sgoda probesjediti koju o glasovitih hrvatskih junacih, pripoviedati djeci koju crticu iz njihova života, koji slavan čin iz lovorvienca tih uznositih sinovah naše domovine. Pa stavimo, da niti ovoga svega neuzme, da nješta izpusti, što mu se manje važno čini, ali ipak bi morao većinu ovih nacrtah odobriti. Ovo je samo nacrt, koji bi mogli učitelji pučkih školah razširiti, povećati, životnom kožom zaodjeti. — Neima tu takovih težkoćah, a nemože se učitelj niti nesmije tužiti na mnogobrojnost inih predmetah, ili na druge poslove. Istina učitelj imade dosta toga, što mu valja ovršiti; nu dobra volja, žarka ljubav prama domu i rodu svome može sve te zaprieke ukloniti.

Što ovdje napomenuh o pučkih školah, dalo bi se i na glavnih upotrebiti, razširiv ovaj ili onaj odsjek, kako bi se već dotičnomu učitelju svidilo. — U realkah uči se toga sijaset; nu samo o narodnih stvarih malo. Pitomci realskih školah ili su trgovci ili se posvećuju kojemu drugomu stališu; svakako se dakle ondje izobražuju mladići, koji će se danas sutra u naobraženu kastu uvrstiti. A koli liepo dolikujemo prosvjetljenjaku, koji nepozna svoje prošlosti, već sam prije napomenuo. Nam je neobhodno potrebno domorodno gradjanstvo; bili to sada trgovci, zanatlije ili umjetnici; ovi svi ili barma većina njih dobivaju prve temelje prosvjete u školah, a napose u realkah, koli brižno bi se indi moralo nastojati,

*

Digitized by Google

da ovakovi u javni život silno zasiecajući zavodi dobiju ono, česa dosad neimadjahu — *narodni značaj.*

Od prevelike je za nas važnosti *učiteljište,* t. j. zavod u kojem se pripravljaju mladići za učiteljski stalež — stalež, kojega veliki djelokrug nemože se predosta označiti. Ako igdje to bi se ovdje morala narodna poviest ljudski mladim budućim prosvjetiteljem naroda duboko u srce uciepiti; ovdje bi se morao temelj udariti sreći i blagostanju našega naroda. Kako, i da li se zbilja to čini, neka sudi tko hoće. —

Sada jošte *gimnazije.* Iza prevrata od god. 1848., odkako je naš jezik postao nastavnim prionuše hajd ljudi prilično za slavenštinu i slavensku historiju u obće, a napose hrvatsku. G. J. *Trdina,* sadašnji profesor na riečkoj gimnaziji, *prvi* je počeo, došav u Varašdin predavati slavensku poviest; a da se je tako radilo i na zagrebačkoj gimnaziji, neima dvojbe, ako samo uzmemo na um učitelje iz historije. Tako su gg. Mesić, Katkić (dok je bio ovdje) a i g. Bradaška revno je oko toga kasnije nastojao. Stvar je po malo napredovala, kad nam na jedanput stignu tužni glasovi, da je naš jezik prisiljen bio svoje njemu po naravi pripadajuće mjesto i pravo njemačkomu ustupiti. Sad se sve prevrnu; slavenština postane stvar drugotna, a hrvaština slabo se je pazila, dapače, na sve više, nego na nju. Prijašnje ravnateljstvo zagrebačke gimnazije hoteć ovaj zavod pretvoriti u propagandu germanizma, nije baš prijateljskim okom gledalo stvar narodnju, a dakako niti narodnu poviest *) Sve se je učilo, samo ne ono, što bi se moralo; učitelji poviesti bijahu inostranci (većinom), koji neimadjahu ni pojma o našoj prošlosti, a takovi su se naročito onim razredom davali, u kojih je najviše trebalo naš živalj pretresivati. Tako se opet ovdje živo obistini, što je naš Niemčić njekad o svojoj dobi rekao:

Koješta se učih
Kroz mnogo godina',
Žalibog, nit riečce:
„*Što je domovina?!*"

*) A ja bih dodao — ni narodnu prosvjetu, nego većma glupost, da se mladež odtudji i mračnjačtvo uzkrisi, pa da civilizatori pruže sgodu nasilnikom, kako će u mutnom ribe loviti te nezasitivoj sebičnosti mastne i debele zalogaje davati. Op. ur.

Digitized by Google

„Što se njojzi mora —
Tko su stari bili —
Kako l' za sva prava
Krvav bojak bili?“

„Kako l' Hrvat pade,
I Sloven sirota?“
Ah, od svega toga
Baš nijedan jota.

Od tudjih bogovah,
Više neg' je dosta,
Da mi za domaće
Mjesta nepreosta.

Tako je. Mi se učimo, kako se je Karlo Veliki ili Oto I. — taj ljuti neprijatelj Slavenstva — odjevao, što je jeo, kakvu bradu imao, ili kako se ponašao, ako ga se je te kakav vrtoglavac dotaknuo; znamo i učimo se sve pletke i razpletke Pompadouričine, — znamo kako je Gustav Adolf bio na dan bitke kod Lipska odjeven, a neznamo sirote, onoga, što je krvavo potrebno, da znamo; neznamo onoga što upravo u naš živalj zasieca, što nas čini narodom!

Liepo i potrebno je da čovjek naobrazi um svoj, da i prouči svoje susjede, s kojimi živje i obći; tà čovjek, koj živje sám za se, niti zna što u svietu biva, niti si za to glave tare, već stoji osamljen kao dub sried puste dubrave, o takovom niti se znade kad je u sviet koračio, niti će se znati, kada se je š njim razkrstio. Stoga sam osvjedočen, da je čovjeku učiti i ono, što se baš netiče neposredno njega, niti njegova naroda; nu učiti i mučiti se s tudjinom, a svoga se baš ni taknuti; o tudjem i malenkosti na izust umjeti, o svom, pa to najvažnijem ni čmrgnuti, to neće nijedan pametnjak odobriti, dapače, to je po mojem mnienju *najveće neznanstvo.* — Da se je ovako kod nas, žalibože, *oddavna,* — ne samo ovo desetak godinah — radilo, uči nas žalostno izkustvo. Našoj nemarnosti imademo zahvaliti, što su naši najodličniji muževi ili *pomagjareni* ili *ponjemčeni;* što tudjina najslavnije čine našega naroda javno nieče, ili naopako izkreće ili tumači ili sebi prisvaja.

Digitized by Google

— Pitajmo Niemce a i Magjare, što oni misle o Zrinjskom, Dudiću, Bakač-Erdödu? Magjari je drže za *prave* Magjare, a isto tako i Niemci. Tko je čitao, je li ikoji Niemac priznao, da je naš narod porazio 5000 Tatarah na *Grobničkom* polju, te time odvratio neopisivu pogibelj od tek u prvom svom razvitku ničuće evropejske prosvjete? A gdje su ostala slavna diela našega naroda, gdje njegovi više stoletjah trajući bojevi proti krvoloku kršćanstva, koga danas mačevi kršćanskih vladarah na rušećem se prestolju drže? sve je to u očiuh tudjinstva na polak umanjeno, izkrivljeno i prerovano, da nemožeš ni repa ni glave naći.

Nu o tom dosta. — Nadajmo se boljoj budućnosti. Promjene, koje se sgadjaju toli u učiteljskom koli u bureaukratičkom osoblju, svjedoče nam, da je naša vlada nakana opet narodnostim dati njihova naravna prava. U tom svetom poslu bio joj Bog u pomoć! S druge opet strane tieši nas, što se upravo sada skoro prve glave oko naše poviesti bave, i što su one jur mnogi kamenčić tamnoj zaboravnosti otele, te će jih i više oteti, dok nam napokon nepodje za rukom sagraditi divnu palaču narodne prosvjete. Al u tom valja, da si svi složno ruke pružimo, a napose učitelji, da nebaciv svoje velike zadaće s uma, prionu revno i neumorno tumačeć ono, što znadu, djeci, budeć u njih narodan ponos i ljubav za dom i narodnost; — a onda tekar moći ćemo stupiti u kolo silno napredujućih narodah. — *B. L.*

Učiona brckovljanska.

(Konac.)

Da vam navedem sad u kratko ovogodišnji napredak na ovoj učioni.

Ja kao kateketa predavao sam početnikom vjeronauk po katekezah Gruberovih. Pripoviedao sam im jednu stvar tako dugo, dok si ju svi nezapamtiše. Govorio bi najprije ja; pa bi opet još jednom isto ponovio, pa bi onda pozvao kojeg od boljih da za mnom opetuje; razdrobio bi im bio sve ono što sam im prije pripoviedao u mala pitanja, pa ih izpitivao, sad jednoga sad drugoga itd. Dojdući dan opetovao bi š njimi isto, što smo imali prijašnji dan, i

Digitized by Google

tad sam bio siguran, da mi svi znadu. Treći dan išao sam dalje na isti način kao i prvi, najprije sam govorio ja jedan i dva puta pa ih poslje izpitivao, a četvrti dan ponavljao bi opet ono, što smo imali treći dan, i tako cielo proljeće. Djeci je godio taj pripovjedajući način, pa su me i rado slušala, a kod prvog izpita znala su sve, što imade u Gruberovih katekezah za početnike, da ih je bilo milina slušati. Drugo poljeće kad su već djeca znala po malo čitati, uzeo sam š njimi mali početni katekizam uz opetovanje onog, što smo imali prvo poljeće. To biaše djeci igračka, prošli smo ga jedno četiri puta, a na konačnom izpitu išlo je da netreba bolje.

U drugom razredu uzeo sam katekizam propisan za isti razred. Svako bi im pitanje, gdje je trebalo, razdrobio, razjasnio, popunio, pa ono kojim primjerom iz sv. pisma, povjestnice ili legende začinio, pri čem mi je osobito dobro došao Šmidov historični katekizam. — Prvo poljeće uzeo sam s početka uvod, o vjeri, 12 članakah vjere, o zapovjedi Boga i bližnjega, pa budući da se je pod konac poljeća približila i korizmena izpovied, to pripravljajuć djecu za izpovied uzeo sam š njimi o sakramentih u obće, zatim cieli sakramenat pokore, i tim sam završio prvo poljeće. Što smo uzeli, opetovali smo više putah, a na izpitu bio sam posve zadovoljan. Drugo poljeće uzeo sam sve, što je ostalo, kao o zapoviedih božjih, o griehu, o milosti, o sakramentih i molitvi. Budući da je odsiek o milosti božjoj najteži za djecu, s toga sam si oko njega i najviše truda uzeo, te im nastojao raznimi prispodobami i primjeri stvar shvatljivu učiniti. Kao što nam je dostalo prvo poljeće vremena za opetovanje, isto tako i drugo. U drugom razredu predavao sam bibličku povjestnicu od stvaranja svieta pa do Isusova dolazka. Izpustiv sve ono, što nije od tolike važnosti, i što je teže te suhoparnije za djecu. Na koliko sam polazio izpite raznih učionah priašnjih već godinah i ljetos, opazio sam da mnogi učitelji muče djecu biblikom više, nego im i treba, tražeć od njih, da im paragrafe od rieči do rieči recitiraju; rado bih znati, koliko su mogli proći na takav način. Ja sam postupao s biblikom kao što s vjeronaukom u prvom razredu, pripoviedao bi im čin kao pripoviedku a zatim pozvao kojega boljega, da isto opetuje; imao sam pako više takovih, koji su znali umah za mnom govoriti. Zatim pozovem drugoga, trećega, pa kažem opet ja, a sad pozovem ko-

Digitized by Google

jega tlabijega, da isto kaže, i to tako dugo dok su svi znali. Mogu reći, da se moji djaci nisu skoro nikada učili biblike kod kuće, pa ipak gospoda su se osvjedočila na izpitu, da su ju znali, naravno svojimi riečmi. U trećem razredu predavao sam katekizam za treći i četvrti razred isto onako, kao što i u drugom razredu; iz biblike uzeo sam novi zavjet.

Ako želimo probuditi narod iz svoga mrtvila, u kom tako dugo boravi, uzbuditi u njem narodnji ponos, osvjestimo ga na toliko, da će se ponositi tim, što je Hrvat, te nastojati da si to častno ime nikada nikakovim nevriednim činom neokalja, već da radi iskreno i otvoreno, kao što su njekoč i njegovi pradjedovi radili; da ih sliedi u dobru, pa ako su gdje nesmotreno posrnuli, da se ondje barem čuva. Narodni ponos uzbudit će se najprije narodnom povjestnicom, a te žalibože ni do danas neimamo; nu da ipak upoznam svoje djake barem ponješto s našom prošlostju, tražio sam si svagdje gradiva, po koledarih, kolih, po Švearu, a ponajviše u novijem Račkievom djelu „Viek i djelovanje Ćirila i Metoda“, te odovud gledao sam njekoliko važnijih i zanimivijih momentah izraditi za našu povjestnicu, i tako sam u trideset pitanjah razredio glavne sgode našega naroda, koje rade o domaćem životu i običajih, o samostalnoj upravi, zatim dva tri momenta iz njezine druge dobe pod ugarskom krunom, zatim o postanku i propasti slavenskih kraljevinah u današnjoj Turskoj, kao Srbskoj, Bugarskoj i Bosni. Djeca su to rado slušala, a nastojao sam im poviest tako predavati, da ju razumiju. Njom sam počeo drugo polječe u III. razredu. — Koji želi da mu djeca čim više iz kog predmeta nauče, taj neka uzimlje malo po malo, nu svaki dan. O tom sam se dovoljno osvjedočio. S početka uzimao sam vjeronauk dvaput na tjedan, što bih zadao u ponedeljak, to bi pitao u petak, pa budući da bjaše toga malo više, to su mi djeca jedva polovicu od onoga znala, videć da tako nebude dobro, zadavao sam im po manje, pa izpitavao svaki dan, to su znala, i na takav način svršio sam s djecom u jednom tjednu više, nego li bi onako u dva. 23. Kolovoz bijaše opredieljen za izpit. Djeca su se već unapred veselila' tomu danu, nadajuć se odlikovanju ili nagradi. Tako dodje opredieljeni dan, on bjaše liep i ugodan, djeca se sakupe sva do jednoga, liepo i čisto obućena, kao u najveći svetac.

Digitized by Google

U osam satih bude svečana misa, gdje se djeca pomoliše Višnjemu, dá im razsvieti pamet. Poslje sv. mise sakupe se opet u školi, čekajuć važan trenutak, kad će započeti izpit. Škola bjaše čisto priredjena, stol prostrt sagom, a po njem poredane knjižice za nagradu namjenjene kao: 1 komad Kačica, 5 Gofinejah, 5 Bogomilah, 16 Jaisovih molitvenikah, i 20 komadah žitja sv. Alojzija. Na drugoj strani stajaše liepa bogato pozlaćena crvena častna knjiga za odlikovane djake. Djeca se pohlepno obazirahu na stol šapćuć medju sobom, ta i mene će valjda štogod zapasti. U to se otvore vrata, a u školu stupi g. podjašprišt s inom gospodom, koja udostojiše tu školsku svečanost svojim posjetom; tu bjahu velečastna gospoda župnici: Gustav Barabaš, Mato Krvarić, Dragutin Stražimir, zatim poglavita gg. Lazo Somogji c. kr. pristav, Desput c. kr. poreznik, Franjo Mikšić liečnik, Iv. Farski, Gjuro Balaško mjestni školski nadzornik, g. Levatić učitelj lupoglavski zatim domaći učitelj i kateketa. Djeca pozdrave unišavše sa „hvaljen Isus“ koji im odzdrave, zatim izmole običnu molitvu, i izpit započme prvim razredom. Djeca se u prvi mah preplaše, videć oko sebe toliko gospode, koja ih dodjoše slušat, ali se domalo opet ohrabre, kada ih gospodin predsjednik ljubeznimi riečmi nagovori. Pitao sam ih iz početnoga katekizma, i iz onoga, što smo imali prvoga poljeća, znadjahu ga svi osim dvojice il trojice vrlo dobro. U prvom razredu bjaše ih obojega spola 44. Za prvim razredom sliedjaše drugi; oni vukoše kartice, na svakoj bjaše više pitanjah, a u trideset takovih bio cieli katekizam za drugo poljeće razdieljen, tako da nijedno pitanje nije bilo dvaputa govoreno. Čuo sam mnoge, gdje su proti tomu vučenju, rado bih znao zašto? Tu može barem biti svaki siguran, da neima nikakova sporazumljenja medju učiteljem i djaci glede pitanjah. Polazio sam više izpitah bivši jošte klerikom, pa mi se je upravo omrazio onaj način pitanja, koji sam kod mnogih opazio, gdje ih je po pet, šest istu stvar govorilo, te gdje se je vidjelo, da je njekoliko samo listovah iz katekizma za cieli izpit namjenjeno. S katekizmom bjahu i pitanja iz biblike spojena tako, da je posljednje pitanje bilo iz povjestnice. Djevojačka mladež drugog razreda osobito se je odlikovala, tako da po izpitu sudeć, težko bi prosudio, koju bi kojoj predpostavio. I dječaci zadovoljiše svojoj dužnosti, do polovice znadjaše ih vrlo dobro,

Digitized by Google

a i ostali učinili su, što su mogli. Treći razred kao najstariji, bjaše i najsigurniji, vukli su posebne kartice iz svog katekizma zajedno s povjestnicom. Djevojčice bjahu sve do jedne odlikovane, a i dječaci držaše se junački, te svi osim četvorice stekoše si dično odlikovanje. —

Za vjeronaukom i biblikom govorio je treći razred narodnu povjestnicu, pitanja bjahu stavljena: o životu i običaju starih Hrvatah, o dobi njihova pokrštenja, o njihovom državnom razdieljenju, o njihovih odnošenjih s Franačkom, o glasovitom Ljudevitu posavskom, o Držislavu, Petru Krešimiru, o sjedinjenju Hrvatske s Ugarskom pod Kolomanom, o padnuću Bugarske. Kratkoća vremena nije dopustila da se sve govori, no koji su odgovarali bjahu s dopadnošću saslušani, jer su ju znali posve dobro.

Za narodnom povjestnicom sljedilo je čitanje sa slovničkim razlaganjem. Treći razred čita točno i razgovjetno, osobito njeki da ih je milina slušati bilo, a i glavna slovnička pravila dobro su im poznata. Drugi razred čita dosta dobro, nu budući mladji te strašljiviji, to je glas gdjekojim drhtao pa kad i kad zabjegnuo, nu mnogi i u drugom razredu čitaju posve dobro i čisto. Prvi razred čita polagano, no razumljivo, čisto i glasno. Za čitanjem i slovničkim razlaganjem sliedilo je računstvo na pamet i na tabli; da su jednomu i drugomu podpuno vješti dokazali su na izpitu. Čim im zadao učitelj kakav zadatak iz računstva na pamet, sve ušuti mramorkome, i eto za tilji čas dignuše svi ručice svoje htijuć svaki od njih da odgovori. Odgovarahu dobro i temeljito. Isto bjaše i s računstvom na tabli. — U učioni brckovljanskoj predaje se takodjer zemljopis i svilarstvo, a da budu znali i praktično sa svilarstvom postupati, to su djeca i prije a i ljetos hranila do dva lota bubah na školskom u tu svrhu priredjenom tavanu. —

Poslje svršena izpita upita predsjednik, nebi li koji izmedju djakah znao što na izust govoriti. Na to ustane cieli treći i drugi razred, jer je svaki nješto bio na izust naučio. Izadju dvojica na sredinu te počeše govoriti „hajduk i vezir“ od Stanka Vraza, jedan je pripoviedao čin, a drugi je predstavljao govoreće osobe u toj pjesmi. Govorili su tako liepo, čisto, razgovjetno, shodnim naglaskom, da su im se divili svi prisutni. Za njimi govorila je trojica pjesmu o Zrinoviću banu i caru Suljemanu iz Kačića, na obće

Digitized by Google

zadovoljstvo. Poslje ovih govorila je jedna djevojčica „Život ljudski“ uzet iz suzah sina razmetnoga (plač treći), a za njom opet druga „molitvu Jeremije proroka“ po Gjorgjiću, liepo i ćutljivo. Nakon ovih govorile su dvie djevojčice iz drugog razreda, što su bile iz čitanke naučile. Na svrsi izadju četvorica iz trećega razreda van te počeše govoriti „Čengić agu.“ Prvi je govorio agovanje a drugi „harač“, liepo i zanimivo, osobito prvi koji je agovanje govorio, i drugi koji je zastupao u „haraču“ govoreće osobe. Poslje svršenih deklamacijah otidju djeca na mjesto, samo prvi ostane na sredini, te se na kratko nu vrlo liepo zahvali svoj gospodi, što su njihovu najveću svečanost školsku svojom prisutnostju oveličali, moleći ih da im oproste, ako nisu njihovomu očekivanju odgovorili, obećavajuć, da će u buduće podvostručenom marljivošću nastojati oko naukah. Obrati se zatim mali govornik prema g. podjašprištu i kotarskomu nadzorniku školah, te mu se zahvali u ime svih na ljubavi i brizi koju je š njima imao, obrati se takodjer i g. učitelju, te se i njemu zahvali na pomnji, kojom ih je svedj pazio i na požrtvovanju. — Zahvaljujuć se g. podjašprištu i g. učitelju zablista biser suza na oku mladog govornika kao tajni tumač njegovih čuvstvah i nedvojbeni svjedok, da je ono u srcu osjećao, što je ustmi govorio. Dovršiv svoje, rekne živio, što sva djeca jednoglasno trikrat ponove. Osvjedočen sam da nebijaše nijednoga, ondje, koga nije taj prizor u srcu ganuo; a možebit se gdjekomu s nutarnjeg čuvstva zasjala suza na muževnom oku. — Po tom reče predsjednik djeci da pjevaju, pjevali su više pjesamah nabožnih i iz čitanke, a dovršiše liepo izvedenom i čisto izpjevanom carevkom.

Sada pročita g. podjašprišt imena onih djakah, koji su se u naucih i ponašanju ove godine osobito odlikovali, te koji zaslužiše da se nagrade, pročitav im imena, naloži mjestnomu kateketi da ih za vjekovitu uspomenu u crvenu knjigu ubilježi. Poslje toga bjaše podieljeno djeci 47 darovah. Nemogu propustiti, da tuj dvojicu od prisutne gospode osobitom harnošću nespomenem, koji su posebice svojimi darovi njeke nagradili. Veleč. g. G. Barabaš dade 2 fr. sr. onoj djeci, koja su najbolje deklamirala, da im se iz tih novacah užina priugotovi, a g. Gj. Balaško nagradi takodjer sa 2 fr. sr. najboljega djaka učione brckovljanske Josipa Antolkovića.

Digitized by Google

Da dvie tri i o tom mladiću kažem, vriedan je da mu se ime spomene. Došav ovamo za kapelana i kateketu, namah s početka opazim na tom mladiću osobite umne darove, svratim nanj svoju pozornost, te iskreno izpoviedam da nisam poznavao mladića za moga školovanja, kojemu bi se u tako nježnoj dobi toli bujno razvijala umna svojstva kao što ovomu. Što je ćuo prvi put, to je namah shvatio, razumio, pa ako si želio znao ti je isto skoro rieč po rieč kazati. Ako je trebalo kada kakav govor držati, il komu čestitati nisam bio u smetnji, dozvah ga k sebi, dadem mu što se je imao naučiti, i u kratko vrieme on ga je znao kao otčenaš. Uvidiv na njem tako odlična svojstva nemogoh propustiti, da se zanj nepobrinem, te mu gdje u gradu u koje čovjekoljubive duše nenadjem stan i hranu. — Hodao sam mnogo, i obišao dosta kućah, al badava; već sam izgubio nadu. Al gdje misli čovjek da neima pomoći, tu ju pruža milosrdje božje. Došao je onih danah ovamo velezaslužni g. Stjepan Jakopović iz Varašdina, te opazio toga mladića, omili mu na toliko da ga u sporazumljenju sa svojom gospodjom odluči uzeti k sebi, te ga dati i na dalje na nauke. Taj čin vriedan je da se spomene, a kamo sreće da imademo više takovih čovjekoljubah, koji bi se za našu mladež zauzimali. Koliko se umovah pokazuje u klicah na pučkih učionah, koji da se razvijaju dalje, bili bi na ponos rodu i domu; al ovako budući da neimaju sredstva za dalje naobraženje, osudjeni su da kubure, kao što im kuburiše i djedovi. Da imade zavod, u koj bi se primala najbolja djeca iz seoskih učionah na daljnje naobraženje, mi bi imali izvrstnih učiteljah, izvrstnih umjetnikah, izvrstnih činovnikah, izvrstnih ljudih za svaki stališ a koji bi to poduzeo, sagradio bi si vjekoviti spomenik u narodu, blagoslivljalo bi ga ća u hladnom grobu harno potomstvo. Poznajem dva učitelja, koji imadu sadanji svoj stališ svojim župnikom zahvaliti, jer ovi uvidiv njihove izvanredne duševne sposobnosti dadoše ih dalje naobražavati, a danas su, neću se prevariti, ako reknem izmedju najboljih medju pučkimi učitelji. — Dąkle jošte jednom smierna hvala velikodušnomu dobročincu.

Na svrsi proslovi veleč. g. školski nadzornik njekoliko riečih na školsku mladež, kojimi ih spomenu, da i nadalje nastoje oko svoga dobra — napredka, da budu na ponos roditeljem školi i

Digitized by Google

svojim poglavarom, izruči ih napokon brigi i ljubavi učiteljevoj i katekete. Napokon izraziše svoju dopadnost sa izpitom i prisutna gospoda. Gospodin Barabaš pohvalno spomene g. učitelja, koji si je doista uzeo truda oko djece, zahvali se i mjestnomu kateketi za njegovo požrtvovanje, a sve skupa učitelje i djecu izruči osobitoj pomnji g. ravnatelja, — u što djeca zaviknu trikrat jednoglasno „živili!“ i izpit se svrši s molitvom.

Čuo sam, gdje se obično učitelji tuže, da im djeca odviše izostaju od škole. U Brckovljanih nije se moći na to tužiti. Kroz cielu zimu, bilo blato, bila smrzavica, bio snieg ma kako velik, uviek su sva u podpunom broju bila u školi: dà što više, imade jedno selo jednu i pol ure udaljeno od škole, a put tako loš onamo, da kad malko kiša padne, voda je na mjestih po sried ceste do koljena, naravno da je po takovu vremenu i djeci težko ići u školu, pa ipak ona i tada neće izostati, već mole svoje roditelje da ih prevezu ili prenesu preko vode; samo da nezaostanu za drugimi u školi. Isto je tako bilo i drugog poluljeća, samo što su tad djeca bolovala, u jednom ih je tjednu polovica oboljela, nu treći dan bjahu opet svi čili i zdravi u školi.

Dopis.

U Podgajcih. U školskom kotaru valpovačkom držan je učiteljski sastanak dne 14. Kolov. t. g. — Iz zapisnika te skupštine vadimo sljedeće:

Predmeti za pismenu i ustmenu razpravu bjahu po g. kot. nadzorniku odredjeni sljedeći: 1. Što se od gospodarske znanosti u pučkih učionah predavati može i s kojimi pravili? 2. Je li se u ovom kotaru svilarstvo s pučkimi učionami spojiti dade, i na koji način? 3. Kako se s najboljim uspjehom sije sjeme dudovah i različitih voćakah, i kako se presadjuje rastlina? 4. Neka svaki učitelj podnese potanko izviestje od svog školskog voćnjaka i dudinjaka, u kakovom se stanju nalaze, te uzrok navede, ako je koji u zlom stanju. —

Na ustanovljeni dan indi sakupiše se 3 g. župnika 3 kateketa 16 učiteljah i 3 podučitelja, svega 25 članovah ovog kotara. Dva učitelja Ivan Schrempf Jozipovački i Josip Lorenz Čepinski bolesću prepriečeni nemogahu doći. — Poslje 9. ure na znak zvona

Digitized by Google

svikoliki u pristojnom redu pojdoše u župnu crkvu, gdje je preč. g. kot. nadziratelj Dr. Jos. Hainović službu božju sa „Veni Sancte“ obslužio, koju su g. učitelji s pjesmom »Hvalu ćemo Bogu dati« u koralnom napjevu popratili. Po dovršenoj pobožnosti u istom redu povrativši se svikoliki u učionu za taj važni sastanak dostojno priredjenu, opet izpjevasmo pjesmu »Hvaljen budi Isus« i g. upravitelj Dr. Josip Hainović odredivši za perovodju ove skupštine mjestnog učitelja Jakova Haislera, otvori sbornicu kriepkim i podugačkim govorom, u kom najprije pozdravi članove, i izjavi radost svoju vrhu toga, što su svikolici učitelji osim dvojice bolestnih na taj sastanak dragovoljno došli, te tako pokazali, kako ozbiljno žele s uspjehom riešiti zadaću ovoga sastanka, da si naime svoja izkustva saobće, te tim medjusobno pomognu i obodre na izpunjivanje zvanja svoga. — Izmedju ostalih reče: »Nećete Vi zadaći svojoj zadovoljiti, ako budete mladež, koja Vam je povierena, samo mekanično čitati, svoje ime napisati, ili po njekih formulah lašnje šta izračunati uvješbali. Vi imate biti uzgojitelji djece, srce oplemeniti, i krepostmi kršćanskimi nakititi, jer ove će ju prikladnu učiniti za svrhu onu, koja joj je od Boga stvoritelja našega opredieljena. — Treba da ju i glede svoga zemaljskog obstojenja u svem onom uputjivate, po čemu vriedni gradjani, obćem dobru, i sebi koristni biti mogu.“ — Zatim nas u govoru dalje opomenu, kako imamo nastojati da dvostručnoj ovoj zadaći zadovoljimo. Prosudjujuć i opisujuć stanje prostog našeg puka pokaza, da u njemu ima dosta duha i života, ali da neima uzmaha duševnog, neima samoćutja, neima želje sam uzdignuti se, i za drugimi narodi povesti; — tu indi da nam je početi, i o tom raditi, ako želimo blagostanje naroda našeg unaprediti. Za izobraženje puka prvo zauzimaju mjesto učiona i crkva; — revni i bogoljubni duhovnici i učitelji. Vjera i štovanje zakonah, štono se u školi i crkvi uče, dva su glavna sredstva, da se izkoreni med istim prostim pukom zavladavši liberalizam u obziru vjerozakonskom, — obstojeća surovost, i njeko nehajstvo, uslied kojeg mu sve većma čezne samoćutje česti svoje i uzmložaje razuzdanost, nesloga, lienost, i razpadnutje obiteljskih svezah. — Govor taj zaključio je upravitelj sljedećim slovom: »Buduć indi da proti tomu zlu neima drugoga lieka, nego nauka za mladež, koji joj se tako predavati ima, da u njemu kano

Digitized by Google

u ogledalu uvidi i upozna grdobu griešna života, i posljedice opaka nehajstva. — Kolika je zadaća naša braćo i gospodo! — ali kolika je i odgovornost pred Bogom — savješću našom — i pred istim pukom, ako ovoj zadaći neodgovorimo. — Neće li nas odsuditi svaki komadić kruha, koji zalažemo, svaka para novca, koju primamo, ako toj zadaći zadovoljili i tako dužnosti naše izpunili nismo?! Kako ćemo izpričati opakost, i razuzdanost puka, koja će se možebit nam pripisat moći; jer smo na to pozvani, i zato nas puk plaća, da ga izobrazimo, da blagostanje njegovo kako duševno tako tjelesno promaknemo, makar nas to kakova god truda, napora, i neprilike, dà i omražnje stalo.« — I tako u govoru ovom raznimi i u srce dirajućimi razlozi podkriepi naš gosp. nadziratelj one svoje rieči, koje je u pozivu svom na nas upravio. »Nebudimo kano prostaci, da dobro činimo samo iz sebičnosti, radimo i trudimo se iz ljubavi prama čovječanstvu, iz ljubavi prama zvanju našem, koje ako je težko, ali je slavno i najznamenitije.« (Konac sliedi)

Viestnik.

— Kako je znano, razašilje naklada školskih knjigah u Beču svake godine ponješto knjigah, da se razdiele medju siromašne djake. I ovdašnja uzorna glavna učiona primila je ovih danah sljedeće knjige:

a) Njemačke:		b) Hrvatske:	
Fibel	29 kom.	Početnice	1 kom.
Erstes Sprach- u. Lesebuch .	8 „	Prva slov. čitanka	2 „
Uebungsbuch im Rechnen .	6 „	Računična vješbenica	5 „
Evangelium	1 „	— — — — — — — —	
— — — — — — — —		Katekizam za I. razr.	7 „
— — — — — — — —		Kat. katekizam za II. razr. .	1 „
Lesebuch i praktička slovnica njem. jezika	3 „	Druga slovnička čitanka . .	2 „
Njemačka početnica	7 „	— — — — — — — —	
Ukupno . . .	54 kom.	Ukupno . . .	18 kom.

Mi ovo priobćujemo našem čitateljstvu bez svake i najmanje opazke.

— Za urešenje školskih sobah dolikovale bi slike glasovitih Hrvatah, koje su u litografičkom zavodu Julija Hühna u Zagrebu izišle i to: 1. Biskupa Jurja Draškovića Trakošćanskoga (umro 1650); 2. kneza Jurja Frankopana Trsačkoga (umro 1661); 3. bana Nikole Zrinjskoga (pao pod Sigetom god. 1566); 4. bana Nikole Zrinjskoga mladjega (umro 1664); 5. bana Petra Zrinjskoga (umro 1671). Ove slike snimljene su vierno iz slikah suvremenih, a svaka stoji u samom zavodu samo 30 novč.

— Za srbsku književnost velezaslužni Dragutin Hinc razašilje poziv na knjigu pod naslovom: Robinzona Kruse čudnovati dogadjaji, od Danila

Digitized by Google

de Fo-a iz englezkog prevedeno i slobodno preradjeno. Ova za mladež prekoristna knjiga namienjena njojzi kao poklon za novu godinu. Ona će izići u osobito liepom izdanju; iznosit će 6—8 tabakah na bieloj hartiji; biti će sa 8 obojadisanih slikah, koje će u Berlinu sgotovljene biti, urešena, i sa alegoričkimi koricami tvrdo vezana, a izići će nedjelju danah pred novu 1861. godinu. Ciena joj je 80 novč. a. v. Skupitelji predbrojnikah dobivaju na 12 knjigah 1 na dar. Knjižara će bezplatno smotkove razaslati. Predbrojenje bez novacah neprima se. Naručbena pisma moraju biti prosta od stroška. Preporučamo ovu djeci najmiliju knjigu svoj gg. učiteljem.

— Njemačko-hrvatski riečnik g. Bogoslava Šuleka gotov je već sa svim. Iznosi do 100 tiskanih tabakah i stoji 10 st. 50 nv. Može se dobiti kod izdatelja Franje Župana knjižara u Zagrebu. „Ovo je kao što veli „Danica“ dosada na svaki način najbolji riečnik hrvatski (ili srbski, što je sve jedno), jer je vriedni g. sačinitelj uzeo u njega i one rieči, koje su u srbsko-hrvatskoj književnosti stekle pravo gradjanstva.“ — Van toga izašla je ovdje od profesora na riečkoj gimnaziji Vinka Pacela „Slovnica jezika hrvatskoga i srbskoga. 1. dio. Nauka o proslovu (fonetika).“ Ciena 80 nv.

Natječaji.

— U Virovitici na gl. uč. mjesto učit. sa 340 st. pl. 80 st. stanarine i 6 hv. drv.; zatim m. učiteljice u istom trgovištu s god. pl. 210 st., 60 stanarine i 6 hv. drvah. Rok prijave do 15. prosinca t. g. na dotičnu občinu po veleč. g, Iv. Grgesini podj. i žup. u Turnašici. — U Varaždinu na dol. realci, koja je skopčana sa gl. učionom, m. učit. gram. sa 630 st. pl. i 105 st. stanarine; ujedno bi se sposobnom učit. povjerilo ravnateljstvo s god. nagradom od 105 st. a. v. Rok do 25. Stud, o. g, na vis. c. kr. min. nastave putem veleč. nadzorništva u Biškupcu. Prositelji imadu biti vješti narodnom i njem. jeziku. — Mjesto tehničkog učit. na gr. nižjoj realci na Rieci, koja je sa gl, učionom sjedinjena s g. pl. 630 fr., stanarine 105 fr. a. vr. Molbenice na vis. c. k. namjestničtvo upravljene imadu se do 15. Prosinca 1860 kotarskomu učionah nadzorničtvu predati.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Premješćen Antun Cindl učit. iz Kamenice kao takov u Čakovac. Naimenovani: Josip Jemeršić u Erpenji. Makso Železnik u Resniku, Mijo Skočen u Dubravčaku, Ivan Benković u Kašini, Ivan Haramincić u Zaprudju i Andrija Babok u Rieci.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj „Napredka“: 37. Kolar. St. učit. u Sladojevcih ½ g.; 38. Šloissnig Fr. zač. kan. u Sisku; 39. Beruta Jos. svećenik u Zagr.; 40. Kušić Fr. uč. u Moravču; 41. Bogović Jos. duh. p. u Var. toplicah; 42. Lehpamer Jos. prof. u Zagr.; 43. Brčić Ant. pretor na otoku Rabu. 44. Belovari St. uč. u Dubravi; 45. Gjörgji Jan. uč. u Biškupcu; 46. Vančina Voj. žup. u Ribniku; 47. Markulin Gjur. uč. u Bagu; 48. Krainčić Ernest duh. p. u Senju; 49. Heimb Pet. uč. u Kuli; 50. Kolarić Fr. uč. u Sesvetah; 51. Marković Miloš žup. u Trgu; 52. Zrinščak Iv. žup. u Vidovcu; 53. Valdec St. katek. u Križevcih; 54. Hudec St. uč. u Križevcih; 55. Telezareva Kat. uč. u Križevcih; 56. Lajer Jos. uč. u Križevcih; 57. Bratoljićeva Vjekos. učit. u Križevcih; 58. Baboselac Mat. uč. u Leskovcu; 59. Benković Ign. žup. u Šipku; 60. Ergotić Nik. žup. u Podvinju; 61. Belčić Iv. uč. u Voći; 62, Streit Jur. prof. u Djakovu; 63. Redov. mlade ž bosanska u Djakovu; 64. Knežević Andr. poduč. u Pančevu; 65. Dragojević Vinko učit. u Nuštru; 66. Felingštein Ant. uč. gl. šk. u Djakovu ⅔ g.; 67. Knežević Ant. uč. u N. Gradiški. (Dalje sliedi.)

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 5. U Zagrebu, 1. Prosinca 1860. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Rieč u horu.

Hvala budi Višnjemu, što nam se pomladila i razveselila naša mila domovina, čameća tečajem 10 tmastih godinah u verigah tudjega absolutizma i egoizma, potlačena u narodnom razvitku ne samo od tudjina slavjanstvu ogrustna, nego i od vlastitih sinovah izrodah! — Dan 26. stud. o. g. počeo nam daniti ufanjem stalne sretne budućnosti, jer se započeše banske sjednice carskom poveljom od 20. list. o. g. obećane i vlastoručnim pismom Nj. Velič. na preuzv. bana uredjene. Puste sreće i za nas, koji na učiteljskom polju radimo! Sgoda je, treba dakle prenut se iz mrtvila, treba plahost odbaciti i usta otvoriti te javno izraziti mnenje i želju, koja rodoljubivom i za prosvjetu narodnu brižnom učiteljstvu na srcu leži. Pratio nas je i prati svejednako upliv tudje tendencije, jeziku i narodnosti o glavi radeće; gušila nas je i guši gomila naopakih zahtievah zadaći i svetinji stališa učiteljskoga protivnih; slomili su nam volju uspješnoga djelovanja u učevnoj struci hinbene izreke, zlatne ali neudjelotvorne osnove, krive preporuke, i mnoge ni malo narodnjem napredku prijajuće Verordnunge, što nam skoro sasvim izkoriepiše zdravu misao, snažan sud i nepristrano umstvovanje u stvari, kojoj se posvetismo, koja bi imala biti uzrok naše utjehe i prvi, zamašan uvjet blagostanja

Digitized by Google

duševnoga medju sinovi i kćeri naravnimi i učenimi naške otačbine. Istina, tajiti nesmijemo, da je glede na školarstvo u ovo njekoliko godinah mnogo dobra učinjeno, što se većinom pripisati ima mužu punu zaslugah, postavšemu žrtvom zlobe i ružne nezahvalnosti; nu s druge strane nahodimo ipak mnogo krnjavih srhah, mnogo nesavršena, što se izbrusiti, urediti i usavršiti ima, neima bo savršene stvari pod suncem.

Učiteljstvo treba da duhom vremena napreduje, da na temelju sv. vjere, i na piljevih narodnosti sagradi takovu sustavnu učevnu sgradu, kakova nam je u sadanjih okolnostih nuždna, kakovu hoće duševno dobro naroda, inače bi nas napredujući viek, izobraženi sviet i jedino naše ufanje — nadobudno potomstvo obiedili, da smo u najvažnije doba narodnjega preporoda stali prekrštenih rukuh, kao nevriedni sinovi domovine, kao indolentni, truli učitelji. S toga kao što nas ugodnim čuvstvom dira i od srca se radujemo svakoj rodoljubivoj rieči, jezgrovitu mnenju, hvale vriednoj osnovi i spasonosnom predlogu pojedinih članovah konferencije banske, to se uz one na obće dobro smierajuće osnove i predloge nas tiče ponajprije predlog, kojim bi se od osrednjega ministarstva, unutarnjih poslovah, pravosudja i **prosvjete** odciepiti imali, te bi se u tu svrhu privremeno ustrojila kancelarija trojedne kraljevine poput ugarske, u kojoj bi **posebni odsiek i za nastavu** ustanoviti se imao pod upravom izkusna, valjana, nesebična i pravdoljubiva muža, koji negleda na osobnost, i kome, ako po slabosti ljudskoj posrne, moći je istinu u brk kazati. Kada smo upravo u rieči o toj stvari, nebi s gorega bilo jošte dvie tri dodati, ta čovjek može sukromno svoje mnenje izreći, ako znade, i smije, jer naše doba i blagostanje roda to od svakoga iskrena rodoljuba traži. Šta bi bilo, kada bi se u tom odsieku ustrojilo njeko **školsko vieće**, sastojeće od učiteljah, kojima je bolje poznat učiteljski položaj, potrebe i manjkavosti u učevnoj struci, nego li ljudem pomoćju kategoričkoga imperativa po svojoj misli i

Digitized by Google

hrdjavu izkustvu upravljajućim sa školom i njezinom svrhom. *) — Ja mislim ovako bi bilo dobro: neka bi u nastavnom odsieku naše buduće kancelarije upravitelj i referent istoga, koji bi se imao prema želji naroda u suglasju njekih povjerenikah od škole izabrati i po višjem mjestu potvrditi, sastavi odbor iz školskih osobah sastojeći, koji bi radio na novoj osnovi učevnoga sustava. Za taj važni i veliki posao valjalo bi saslušati mnenja i predloge pučkih učiteljah, radi čega opet predlažem, neka bi okružni školski nadziratelji u zagrebačkoj nadbiskupiji, i u biskupijah senjskoj, djakovačkoj, i stranom pećuhskoj (buduć ovih diecezah učiteljstvo namjestničtvu našem i dotičnoj duh. vlasti podpada), izabrali u svom kotaru izmedju učiteljah po tri najvaljanija, a po gradovih po dva, pa da se ove bi reć kandidacije pismeno dostave gori spomenutom odboru, kojemu, buduć iz učiteljah skrojenom, poznate bi bile sve odlične i valjane učiteljske osobe, sile i radnje. Ujedno imalo bi se sve učiteljstvo pismeno pozvati, da svak po mogućnosti izrazi svoje mnenje o stanju dosadanje školarne uprave i reformi buduće, pa da se i te pismene pošiljke uprave na pomenuti odbor, koji bi proučiv sva mnenja sastavio memorandum za budući sabor naših kraljevinah. Što se tiče kandidatah, to bi isti odbor izmedju svih predloženih četvoricu, iz svake dieceze po jednoga, izabrao kao zastupnike pučkoga učiteljstva, a iz svoga krila jednoga zastupnikom gradskoga učiteljstva, koji bi nuz druge odaslanike imali mjesto i rieč u saboru. Ova posljednja točka pravedno je i po-

*) Doznali smo upravo u času, gdje je već ovaj članak bio naštampan, da je sastavljen već ovdje odbor njekakav, koji bi imao raditi o preustrojenju naših školah u narodnom duhu!! U tom odboru, čujemo, jest čovjek, koji je još u zadnje vrieme njemački jezik (čujte samo!) na vrat na nos u nižje škole uvadjao, i godišnja izvješća čisto njemački izdavao; naravno da je sada nagradjen i rado bi svojim položajem njeku za naše učione sretnu epoku učiniti: no još bi se čemu mogli nadati, da se rep za njim nevuče! Quousque tandem abutere . . . . ? Takav čovjek nemože imati povjerenja, komu dobar glas na traljavih noguh stoji! Ljudi ovakovi nalik su kameleonu, koji svak čas boju mienja: čas je, da pticu poznamo, drugčije zakukat će nam zlokobnica. Devisa nam budi: pozor, napredak i sloga! Op. p.

Digitized by Google

trebito zahtievanje, što se sasvim slaže s §. 6. članka u „Nar. Nov.“ br. 274. pod naslovom: „Mnienje glede zakona izbornoga za sabor kraljevine Hrvatske i Slavonske“, gdje se kaže: „*Zastupnik zagrebačke akademije znanostih imao bi se birati ne samo od strane direktora i profesorah pravoslovja, nego i od strane direktora pak profesorah gimnazialnih zagrebačkih skupa s pojedinimi zastupnici, koje imade svaka gimnazija hrvatsko-slavonska u Varaždinu, Rieci, Senju, Osieku i Vinkovcih za tu svrhu odpraviti u Zagreb. — Da pako ne samo latinske škole nego i vještaci pučkoga odgojivanja budu zastupani kod sabora, trebalo bi takodjer svim normalnim i realnim gradskim školam ovih kraljevinah dozvoljiti, da izaberu preko svojih zastupnikah, koji bi se imali sustati u Zagrebu, s tamošnjim direktorom i profesori normalne i realne škole pod rukovodstvom mjestne direkcije jednoga zastupnika saborskoga itd.*“ Čitajuć ovo mnienje pobudila se želja, da naše gore navedeno i mišlju davno skuhano složimo, pa da u ime cielokupnoga učiteljstva gradskoga i seoskoga zamolimo najsmiernije svjetloga Bana i ostale vriedne i odlične članove banske konferencije, da se za našu stvar i predlog zauzmu, jer je stvar ista u sebi vriedna svakoga obzira, predlog pako tako važan, da se nesmije koje kako površno ili naprečac uzeti, nego dobro promozgati i prerešetati, dok zdravo zrno, koje će stostruki plod donieti, neizpane. Ta to i jest naša golema bieda, što u dosadanjoj upravi škole sve se je krojilo, sve radilo i pisalo bez nas; što je artija bila uztrpljiva i koješta neslana donosila na uštrb cvietanju naše učione; što su osobe u velikom dostojanstvu postavljene tudji živalj po stanovitih zavodih gojili, te i sad **po malo** goje. Nu o tom drugi put više. Dakle valjalo bi da se i nam u stvari, koja se nas najprije tiče, za koju smo po saviesti obvezani Bogu i narodu račun davati, dopusti prosboriti, pa bi u brzo uvidjeli naši tobožnji prosvjetitelji, da su mračnjačtvo podupirali i želeć u tom naprednjake učiniti, stvorili često hotice natražnjake. Nu odsele ima biti drugačije, ako neželimo postati predmet mržnje narodne, ljudi bez duše i značaja, sebičnjaci i laskavci

Digitized by Google

na ruglo i sramotu domovini našoj. Još jednom dakle molimo Vas, plemenita Gospodo, koja predbježno našom sudbinom ravnate, da ovo par riečih pregledate, pa da izkusna i zrela svoja mnienja i osnove glede naše stvari u njeki sklad s gore navedenim mnenjem prinesete, te nam pružite ufanje, kako ćemo **javno, u svoje doba i na svom mjestu, neustrašeno** odkriti rane, koje nam ljutu bol dosad zadavahu, i opet saobćiti misli i staviti predloge, koji bi u nastajućem skorašnjem brodolomlju obezbiedili novi sistem školni od svakoga neprijazna i nezrela umovanja te prazna izkustva, a pospiešili dobro i ugled škole, učiteljah i dosljedno miloga naroda našega. N.

Imaju li se naša učiteljišta zbilja preustrojiti?

U 2. broju „Napredka“ t. god. g. Mařik u svom članku: „Misli o preustrojenju naših učiteljištah“ govori, da neimamo dosad dosta valjanih pučkih učiteljah, i kaže, da su tomu ovi uzroci: 1. Što su se dosada u naše učiteljište ponajviše primali učenici bez predtečnih zakonom propisanih znanostih, koji su jedva privatni izpit iz normalnih učionah svršili, ili koji su na gimnaziji i realci zlo prošli bili. 2. Što uredjenje naših učiteljištah neodgovara duhu sadanjega vremena i zato, poslje svog razloženog mnienja zaključi, da bi se naša učiteljišta preustrojiti imala.

Prije nego se u pobliže pretresivanje ovih po g. M. navedenih uzrokah upustim, moram u kratko napomenuti, da je, kako mi se čini, članak ovaj ponajviše pisan proti učiteljištu zagrebačkom; jer u ovom obstoje 2 uredna preparandijalna učitelja, koji izim glasbe i pjevanja, krasopisa i risanja sa zemljomjerjem, sve ostale predmete predavaju, dočim je na preparandiji djakovačkoj samo jedan uredni učitelj namješten, kojega u predavanju podpomažu učitelji tamošnje gl. škole. — Iz ovoga dakle razloga naumih samo s gledišta preparandije zagrebačke progovoriti, u kojoj sam od g. 1849., dakle od njezina po novijem ustrojenju ustanovljena početka kao uredni učitelj namješten, i gdje sam zajedno kroz poldrugu godinu kao

Digitized by Google

privremeni ravnatelj djelovao, dok se je zavod ovaj sa ovdašnjom realkom i glavnom školom pod jedno ravnateljstvo stavio. Usljed toga potanko mi je poznato cielo dosadanje stanje i djelovanje, kao i sve okolnosti učiteljišta zagrebačkoga, što mi uprav povod daje, da malko pretresem rečeni članak od g. M., pa da iz ovoga uvidimo, jesu li njegovi navedeni uzroci na istini osnovani, ili su samo netemeljito tvrdjenje, a po tom i sumničenje našega preparandijalnoga zavoda, koji poradi svojih blagotvornih posljedicah za narod od strane domovine pravo govoreć priznanje zaslužuje?

Do godine 1840. izim gradovah bile su po selih naših veoma riedke škole; od ove godine počeo se je broj njihov umnožavati, a od god. 1850. najviše ih je podignuto. Za obstojeće škole prije 1849. godine pripravljali su se učitelji u prijašnjoj preparandiji, koja svakoga samostalnoga života lišena, i bivša samo prislonjača glavne škole (kakovu bi valjda opet g. M. imati htio) nije odgovarala potrebam naroda niti duhu novijega vremena. Iz ove preparandije izašao je znatan broj učiteljah; ali kad je promienjen sustav upravljanja u našoj domovini, onda mnogi sposobniji od njih ostaviv učiteljstvo postali su glavari, i tajnici občinah ili drugi kakovi javni činovnici. Po tom se je broj učiteljah umalio, dočim je broj školah sveudilj rasao. — Ovomu nedostatku učiteljah novoutemeljeno učiteljište zagrebačko nije moglo doskočiti; jerbo se u prvih godinah njegova utemeljenja samo takovi učenici primahu u zavod, koji su najmanje četiri latinske škole izučili; takovih se je malo u preparandiju najavilo, zato u ovih godinah bjaše 3, 4 ili najviše 6 učenikah za učitelje odobreno. Dok je ovako malen broj učiteljah iz nove i jedine u našoj domovini preparandije izlazio, broj pučkih školah još veći naraste, te tako velika potreba učiteljah nastade. Radi toga mnogi od gospode župnikah, kojino težko izčekivahu, da se utemeljena škola otvori i narod u njoj obučavati započme, u pomanjkanju povlaštenih učiteljah namještjivali su nepovlaštjene osobe za učitelje, samo ako su ovi orguljati i ponješto čitati i pisati znali. Takovim načinom umnožavao se je broj slabih, sadanjemu duhu vremena neodgovarajućih učiteljah. Ovo postupanje naša vlada nije mogla duže trpiti, ako nije hotjela da naše škole svrhu svoju promaše i za narod bez svake koristi ostanu. Zato je izdala kasnije strogu naredbu, da se nitko više nepovlaš-

Digitized by Google

ćen za učitelja ili pomoćnika namjestiti nesmije. U ovih okolnostih mislilo se je iz početka o tom, da se za vrieme velike potrebe učiteljah jednogodišnji preparandijalni tečaj zavede, u koji bi se svaki mladić svršiv samo glavne škole primio. Proti ovoj namjeri ja sam svoje razloge naveo, koji na dotičnom mjestu uvaženi bjahu. Premda je s vremenom više učenikah preparandiju zagrebačku polaziti počelo, zato se ipak potreba učiteljah još nenamiri; a kad je bilo zabranjeno nepovlašćene učitelje namješćivati, onda su počeli dolaziti u naše pučke škole povlašćeni učitelji iz bližnjih susjednih pokrajinah, koji nisu znali našega jezika i većinom su tamo jednogodišnji preparandijalni tečaj svršili, ili pako iz naše Granice, koji samo svršiv narodne škole i polaziv tamo tromjesečni*) preparandijalni tečaj, bili su za učitelje odobreni. Takovi niti su duhu vremena niti potrebam naroda odgovarali. Zato uvidiv naše školsko poglavarstvo, da u pogledu školskog napredka velika razlika obstoji izmedju ovih i naših iz preparandije zagrebačke izišavših učiteljah, pozva njeke na izpit u Zagreb, kojom prigodom opaženo bjaše, da naši slabiji preparandi, koji su svršili dvogodišnji preparandijalni tečaj ovdje i samo za podučitelje odobreni bili, mogli ovim za učitelje služiti. To je dalo povod, da je visoka vlada njekim nepovlašćenim učiteljem i pomoćnikom na njihovu molbu dopustila polaziti zavod preparandijalni, pa, da se ovoj velikoj nestašici učiteljah još laglje doskoči, dozvolila je povrh toga, da se za njeko vrieme i učenici, dolnju gimnaziju ili realku posve nesvršivši pod stanovitimi uvjeti u preparandiju primiti mogu. Usljed ove dozvole izmedju 126 urednih učenikah preparandiju zagrebačku od godine 1849. do 1860 polazivših primljeni bjahu privremeni učitelji ili pomoćnici samo 3 u učiteljište zagrebačko, i ovi su svršili narodne škole; 11 ih primljeno, koji izučiše glavne škole, od ovih je samo četvorica privatni izpit za 4. razred položila; zatim 3, koji su po jednu realnu školu izučili, a 14, koji su po dvie ili tri latinske škole imali; dakle ukupno ih je bilo 31 bez propisanih znanostih, dočim njih 95 imalo je podpuno zakonom propisane nauke.

Iz navedenih dakle brojevah vidi se, da je prvi uzrok g. M. netemeljit, kojim tvrdi da se dosad primahu u naše učiteljište *ponajviše* takovi *ljudi (!)*, kojim su predtečna znanja manjkala, te su

*) Ako se ne varam „samo dvomjesečni.“ Op. ur.

Digitized by Google

jedva privatni izpit iz normalnih učionah položili, ili na realci i gimnaziji zlo prošli. A što su i ovi u sadanjih izvanrednih okolnostih bez predtečnih naukah primljeni bili, nije tolika pogreška bila, kako to g. M. misli; jer ga uvjeriti mogu, da su njeki od istih ovih učenikah, štono bez predtečnih znanjah polaziahu tečajem dviuh godinah preparandiju zagrebačku, imajući ljubav k učiteljstvu svojom neumornom marljivošću i revnošću na toliko se izobrazili, da se sada u njihovih školah veći napredak opažuje, nego li u školah onih, koji su prije svoga preparandijalnoga tečaja po 6 ili 8 latinskih školah izučili bili. Što opet jasno dokazuje, da se niti šesta latinska, a po tom niti četvrta realna škola, koju g. M. za predtečna znanja učiteljskih pripravnikah zahtieva, nemože smatrati kao neobhodno potrebito sredstvo, postati dobrim pučkim učiteljem, što bi i g. M. iz svojega vlastitoga izkustva potvrditi mogao, premda sam i ja toga mnenja: čim tko više školah izuči i temeljitije se izobrazi, tim većim uspjehom može kasnije u svom području raditi. Medjutim ja bi posve zadovoljan bio, kad bi dobio takove učenike, koji bi samo dolnju gimnaziju ili dolnju realku (ali ne dvie realne škole) svršili, pa bi tamo predavane predmete temeljito znali, onda bi se na temelju ovih i dalje u učiteljištu našem sigurno tako izobraziti i pripraviti mogli, da bi jednom vrstni pučki učitelji postali; ali žalibože to dosad kazati nemogu, a tomu je bez dvojbe uzrok sadanji sustav, po kojem se već u prvoj školi ovih zavodah malenomu još djetetu puno predmetah sa mnogobrojnimi učitelji nameće, što samo kod zrelih mladićah visokih školah mjesto imati može. Zato bi si g. M. veliku zaslugu za narod stekao, kad bi svojim organizatorskim duhom za ove zavode novi sustav preustrojenja napisao.

Što se tiče drugog uzroka, kojim g. M. tvrdi, da uredjenje naših učiteljištah neodgovara duhu sadanjega vremena, za bolje razjasnjenje moramo ovdje najprije navesti ono, što g. M. navadja, da se sada u naših učiteljištih predava, zatim napomenut ćemo, što on predlaže, a napokon kazat, što se sada zbilja predava.

G. M. veli, da se sada u naših učiteljištih predava: vjeronauk, slovnica, čitanje, pisanje, računstvo, nauk o odgojivanju, metodika i nješto od poljodjelstva. Pa onda pita: Zar je to dosta? nepazeć na to, kako kasnije i sam navadja, da pomoćni učitelji

Digitized by Google

na našoj preparandiji predavaju glasbu i pjevanje, krasopis i risanje. — Ali da se narodni učitelji enciklopedični, kako veli g. M. izobraze, morali bi se sljedeći predmeti u naših učiteljištih razlagati: 1. Vjeronauk. 2. Dušoslovje i nješto o zdravoslovju. 3. Nauk o odgojivanju i učba. 3. Čitanje. 5. Krasopis. 6. Slovnica. 7. Pravopis. 8. Slog, da može pravilno svoje misli izraziti. 9. Računstvo, da može sve u praktičkom životu potrebne primjere riešiti. 10. Zemljomierstvo. 11. Zemljopis i dogodovština. 12. Iz prirodoslovja prirodopis i fizika. 13. Nješto iz lučbe s osobitim obzirom na teknologiju i poljodjelstvo. 14. Risanje. 15. Poljodjelstvo i obrtnost. 16. Glasba i pjevanje. 17. Gimnastika. 18. Njemački jesik. Ovim izbrajanjem predmetah misli g. M., da bi se moglo postići enciklopedičko znanje narodnoga učitelja, premda ja bi volio, a o tom i vazda radim, da se svaki propisani predmet učenikom temeljito razlaže; jer ja sam već njekad u latinskih školah čuo, da enciklopedičko znanje znači: ex omnibus aliquid, ex toto nihil, ili po hrvatski: iz svakoga ponješto, iz svega ništa. Iz ovih uvidismo, što navadja g. M. da se u naših učiteljištih predava, i što bi se predavati imalo. Sada nam još treba navesti, što se zbilja po zakonu i školskoj osnovi razlaže; jer već gore napomenusmo, da je g. M. i sam kasnije njeke predmete naveo, koje kod prvoga izbrajanja izpustio bjaše, te po tom se sumljiva učinio, da možebiti nije još štogod izostavio.

U naših učiteljištih po zakonu i školskoj osnovi predavaju se ovi predmeti: 1. Vjeronauk skopčan s povjestnicom sv. pisma staroga i novoga zavieta, s crkvenom dogovštinom, obredoslovjem katoličke crkve i kateketičkimi načeli u ovaj predmet spadajućimi. 2. Pedagogia ili nauk odhranjivanja, u kome dolazi u kratko dušoslovje i tjeloslovje, ili kako g. M. voli zdravoslovje. 3. Didaktika ili obćeniti nauk obučavanja sadržavajući načela, kako valja obučavanje uredjivati i rukovoditi, što g. M. učbom oziva. 4. Liepo, izrazno čitanje, s kojim je spojeno stvarno razlaganje štiva polag dolazećih predmetah iz matematike, geografije, zemljopisa, dogodovštine, naravopisa i naravoslovja. S ovim i sliedećimi predmeti spaja se jošte u drugom tečaju posebna metodika ili način, kako treba svaki predmet učenikom razlagati, a navlastito ovdje, kako valja postupati kod zornoga obučavanja, poznavanja pismenah, kod učenja u čitanju i razlaganju štiva sa slovničkimi vješbami. 5.

Digitized by Google

Slovnica nar. jezika, u kojoj je govor o svih dielih govora sa riečoslaganjem (skladnjom). 6. Pravopis iliraki. 7. Pismeni sastavci u svih za život potrebitih pismih. 8. Njemački jezik. 9. Računstvo sa cielimi brojevi i sa slomci za sve vrste računah u praktičkom životu dolazeće. 10. Krasopis. 11. Risanje skopčano sa zemljomierjem gledeć na potrebe pučkoga učitelja. 12. Pjevanje i glasba. 13. Poljsko gospodarstvo skopčano s poljodjelstvenom lučbom, gdje se polag potrebe i poljodjelstvena teknologia razlaže. Od poljskoga gospodarstva nerazlaže se samo nješta, kako g. M. kaže, nego uprav sve grane gospodarstvene, i da se ovaj nauk kod našeg naroda razprostrani i ukoreni, to bi doista sve struke našega gospodarstva krasno procvale, te bi se obće blagostanje domovine naše znamenito podiglo.

Izbrojeni dakle predmeti jasno dokazuju, da g. M. izim nauka o obrtnosti i gimnastiki ništa novoga nepredlaže, o čem bi se bio mogao lahko osvjedočiti, da je samo malko kroz vrata preparandije zavirio (što bi tim laglje učinio, jer pod jednim krovom učimo) i tada si nebi bio morao svojim predlogom o preinačenju naših učiteljištih toliko glave razbijati.

Glede obrtnoga nauka imam primjetiti, da polag moga mnenja nije tako važan za učenike naših učiteljištah; jer se ovi većinom namješćavaju po seoskih školah, a riedki po gradovih, gdje obrtnost vlada, pa u ovih u novije vrieme za izobraženje gradjanstva podigavaju se škole realne, kojih glavna zadaća morala bi biti, da predavaju nauk o obrtnosti, dočim se sada više bave repaticami i planetami, što za obrtnost gradjansku malo vriedi.

Za gimnastiku pako moram reći, da mi se za moje učenike nepotrebita vidi; jer se bave većinom privatnim obučavanjem, što čini, da moraju višeputah ovamo i onamo, gore i dolje iz jedne strani grada u drugu svaki dan trčati, ili ako to nerade, oni ipak svaki dan skoro preko sto i više stubah u školu dolaze i odlaze, te takovim načinom dosta se naskaču, da im druge gimnatike nije treba; ali niti svrha njihova to nezahtieva, jer bolje će biti, da oni seosku djecu u školskom vrtu uče kopati, saditi i plieti nego li gimnastički skakati. Medjutim ako je g. M. tako vješt, da preko široke grabe u sredinu skoćiti znade, mogao bi ovu umjetnost u školi realnoj predavati, gdje učenici sjedenjem u školi cieli dan zabavljeni

Digitized by Google

morali bi se jedno malo preskakati, da im duh mudrosti tielo nenadjača.

Razloživ g. M. predmete, koji bi se u naših učiteljištih predavati imali, reče da bi se i nadalje u pridržanom dvogodišnjem tečaju prvu godinu sve teoretički a drugu praktički predavalo, i to ne na izliku, nego da se svaki pripravnik (ne čekaoc kako veli g. M. ova bo je rieč nelogična i nespretna) strogomu izpitu podvrgne, i ako neobstoji, da se izključi. Na to odgovaram, da ja sve svoje predmete, koji najveću stranu na preparandiji sačinjaju, tako pripravnikom razlažem, kako izobraženje njihovo jednom na uhar narodu našemu služiti može, to bo sveta mi je dužnost i najmilija zadaća. Ja sam ostavio odvjetnički život, gdje sam već s početka sa svojom zaslužbom mogao primjerno svomu stališu živjeti, pa sam primio učiteljsku stolicu na preparandiji zagrebačkoj, znajući da na ovom mjestu najviše svomu narodu koristiti mogu. — U ostalom g. M. niti u ovoj točki ništa novoga nekaže; jer na koncu prvog tečaja svaki pripravnik mora iz predavanih predmetah teoretički izpit položiti, da u drugi tečaj dodje, a ovdje opet na svrhi svoga preparandijalnog tečaja dužan je dobrim uspjehom podnieti teoretički i praktički izpit iz dotičnih predmetah, ako želi za učitelja odobren biti; u pomanjkanju pako sposobnostih za učitelja ima se već usljed zakona od učiteljstva izključiti. — Nadalje g. M. govori, da u naših učiteljištih (samo u zagrebačkom kako napomenuh) izim glasbe i pjevanja, krasopisa i risanja, za koje posebni učitelji obstoje, sve ostale predmete dva uredna učitelja predavaju, pa veli: veoma dvojim, da bi ova dva učitelja pripravnike svestrano izobraziti mogli. Zato bi polag njegova mnenja bilo koristnije, kada bi se predmeti medju učitelje dotične glavne škole razdielili tako, da bi svaki onaj predmet predavao, u kojem je osobito vješt, a praktičko naobraženje pripravnikah imalo bi se razrednim učiteljem izključivo povjeriti, kod kojih bi onda ciele mjesece u školi sprovodili, da uvide njihov način predavanja, a povrh toga još bi koristno bilo, kako g. M. kaže, da bi svaki pripravnik obvezan bio, poslje svoga preparandijalnoga tečaja još jednu godinu kod kojega izvrstnoga učitelja prakticirati, da si podpunu vještinu u predavanju školskih predmetah prisvoji. —

Što se tiče toga, da dva uredna učitelja nisu u stanju pri-

Digitized by Google

pravnike svestrano u rečenih predmetih naobraziti, moram primjetiti najprije glede svoga štovanoga sudruga, koji stopram ove godine pristupi, da mi nije doduše još djelovanje njegovo u preparandiji pobliže poznato, ali ipak uvjeren sam, da će on, koji je 12 latinskih školah s dobrim uspjehom izučio, i već prije na gl. školi vjeronauk predavao, te za preparandiju natječajni izpit vrlim uspjehom načinio, takodjer dotične predmete učenikom svojim dobro razlagati; nu glede svoje vlastite sposobnosti, iskreno kažem, težko mi je govoriti, i o samom sebi svjedočanstvo izdavati. Medjutim, ako promislimo, da sam ja gimnazijalne, filosofičke i juridičke nauke tako izučio, da sam medju svojimi suučenici prvi ili medju prvimi bio, da sam se za natječajni izpit pripravljao, da sam do godine 1854. na preparandiji zagrebačkoj didaktiku, metodiku, pravopis, računstvo, zemljopis s dogodovštinom, naravopis, naravoslovje, poljsko gospodarstvo i teknologiju sistematično predavao, i zajedno za sve ove predmete izim didaktike i metodike neimajući tiskanih knjigah u hrvatskom jeziku sam rukopise sastavio, od kojih kasnije pravopis i naravoslovje tiskom izidoše, a poljsko gospodarstvo za istu svrhu pripravlja se, pa ako još i to promislimo, da sam ja već kao učenik gimnazijalni mjesto svoga bolestnoga učitelja više putah jezik ilirski javno u školi predavao; onda mislim, da neću granice čednosti prekoračiti, ako otvoreno kažem, da ja gospodu učitelje ovdašnje glavne škole kao svoje prijatelje iskreno štujem, nu veoma dvojim, da bi oni moje predmete pripravnikom bilo teoretički ili praktički od mene temeljitije razlagati mogli.

Da pripravnici ciele mjesece neprekinuto predavanju razrednih učiteljah prisustvuju niti je potrebito, niti od tolike koristi, kako g. M. misli. Ja razlažem u školi učenikom drugog tečaja načela za praktičko obučavanje, i zajedno odmah im polag istih postupanje pokažujem, poslje toga pokušavaju to isto učenici odmah činiti, osim toga prisutstvuju oni u propisatih urah predavanju u pojedinih razredih glavne škole, gdje se sa postupanjem dotičnog učitelja dovoljno upoznati mogu, bez da ciele mjesece na to potroše;*) a napokon pod mojom i razrednog učitelja upravom pokušavaju oni djecu u pojedinih razredih obučavati. Ovim načinom postignu oni, kako izkustvo uči, dovoljnu vještinu u podučavanju, da mogu svojoj dužnosti podpunoma odgovoriti. S toga razloga

Digitized by Google

nebi niti od velike koristi bilo, da bi se pripravnici poslje preparandijalnog tečaja obvezali još jednu godinu na prakticiranje; tim bi se samo još većma otegotio pristup k učiteljstvu i siromašnim roditeljem još veći trošak prouzročio. Zar dosta netroše na svoje diete, dok polazi 4 normalne, 4 latinske i 2 preparandijalne škole?

Iz svega dosad rečenoga može se nepristrani razsuditelj uvjeriti, da uzroci po g. M. navedeni, što neimamo dosta valjanih pučkih učiteljah, nisu temeljiti, a po tom niti zaključak njegov stati nemože; u kojem nas uvjerava, da se naša učiteljišta preustrojiti moraju. Nekažem ja doduše, da je sadanje uredjenje naših učiteljištah savršeno. A gdje je stvar pod suncem posve savršena? Ali to tvrditi mogu, da sadanje uredjenje našega preparandijalnoga zavoda duhu sadanjeg vremena i potrebam naroda podobro odgovara, samo ako bi i drugi potrebiti uvjeti tomu od svoje strane zadovoljili.

Drugi su uzroci, što neimamo još dosta valjanih pučkih učiteljah. Medju ovimi prvi i glavni je sadanje prelazno doba. Pred njekoliko godinah niti smo imali toliko školah, niti nam je bilo toliko učiteljah potrebito; zato sada, kad se je škola skoro u svakoj župi podignula, nemožemo najedanput za sve škole valjane učitelje stvoriti, jer oni nerastu preko noći kao vrganji. Drugi uzrok je, što su još mnogi učitelji iz stare preparandije ili iz drugih preparandijah namješteni, koje sada nije moguće odpustiti iz službe. Više putah dogodi se, kako izkustvo uči, da najbolji učitelj radi sredstvah i osobitih okolnostih nemože se pokazati kao valjan. Tako u njekoj školi nije bilo niti table, niti klupah, gdje bi djeca sjedjela, pa kako bi se onda mogla što naučiti, a u drugom mjestu, gdje je učitelj htio djecu obučavati u vrtljarstvu, roditelji su kazali, da nešalju djecu svoju u školu, da rade tamo. Možemo li se mi u takovih okolnostih odmah popeti na onaj stupanj, na kojem se nalaze drugi narodi, koji već dugo na tom polju rade? Pa je li sve bolje kod naših susjedah? Jesu li kod drugih narodah u pučkih školah sami mudraci za učitelje namješteni? Zaisto nije niti kod drugih narodah sve zlato, što se svieti, niti sve hvale vriedno, što se na papiru hvali.

Josip Partaš,
učitelj preparandije zagrebačke.

Digitized by Google

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

b) Opisi u listnom obliku.

Dragi Mijo.

Naš gospodin učitelj pokazivao nam je jučer otrovno bilje. Mi ga moradosmo pazljivo razmotriti i opisati. Pripoviedaše nam takodjer žalostan dogodjaj od dva dječaka, koji su skoro umrli bili, što su se bobicah toga bilja najeli. Ono se zove krstac (vranjino oko), jedan je samo pedalj visoko, ima četiri na križ stojeća okrugla, a na kraju šiljasta lista, pa cvate zelenožuto. Kad ocvate dobije crnomodru jagodicu, koja je kao trešnja velika. Cielo bilje neugodno diši, a raste obično u sjenastih šumah. Ti to bilje mislim poznaješ, pa se nećeš prevariti. Tvoj prijatelj

Franjo.

Dragi Stjepane!

O da vidiš, kakvoga sam leptira danas uhvatio. Naš gospodin učitelj reče mi, da se zove *paunovac.* Krila su mu narečkana i crveno zagasita s pepelnastimi okrajci. Svako krilo ima biljegu tako liepu, kao oči na paunovih dugačkih na repu perih. Dolnja stran krilah je crna, pa ima u sredini žutu piknjicu. Tielo mu je zagasito i kosmato, ticala su mu ćulasta i odozgo žuta. Kada jedanput k meni dojdeš, onda ćeš vidjeti, kako je liepo to živinče. Pohodi dakle na skoro svoga

Tonu.

Dragi Ivane!

Juče imadosmo u našem selu celu lakrdiju. Dodje ti njeki čovjek, pa ti dovedè dva medjeda na našu ledinu (tratinu), i tamo su ti dugo i dugo plesali. Jesi li ti takovo živinče već vidio? Pazi, ja ću ti to po mogućnosti gledat da opišem, kako je izgledalo. Ono je bilo do četiri stope visoko, imalo je dost kratke i nespretne noge i kudravu, zagasite boje dlaku, glavu krupnu, tubast gubac, a rep sasma kratak. Gospodin učitelj pripovjedaše nam još uz to,

Digitized by Google

da se medo mesom drugih živinah, ali i biljem hrani, i da najveću jakost u prednjih šapah ima. On može njimi isto govedo srušiti. Meda bi osobito rado jeo, zato ga lovci na med i love. On ti izgledaše sasvim benasto i plesaše jako nespretno. Pri tom je kadkada jako mumonjao (mrmljao), pa smo ga zato mi djeca izsmjehavala. Možebit će taj čovjek sa svojim medom i u vaše selo doći. Ubaviesti onda svoga vruće te ljubećega *Adama.**)

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

(Konac.) Gl. 4. br. Napredka: U Podgajcih, itd.

Zatim na razlaganje I. pitanje prelazeć ustanovljeno bi, da se pučke učione za svrhu gospodarske znanosti neimaju smatrati kano posve razlučne i ozbiljne učionice najobširnijega gospodarstva, nego da se za budući poljodjelski život onaj material, koji nam školske knjige pružaju navlastito 2. Slovnička Čitanka u odsieku 5. tako razpravljati ima, da se zornim načinom obučavanja po vježbanju u mišljenju, razsudjivanju i govorenju temelj postavi uzmahu duha, dobre volje, i napredka, te one znanosti praktično u pamet djece usade, koje će blagotvorni upliv u budući život njihov imati. Poslje ove ustmene razprave kratkoća vremena nedopusti, da se svi prinešeni pismeni izradci pročitaju i prosude, s toga ih je primio g. kot. nadz. i obećao, da će ih pojedince nepristrano prosuditi. Zatim pročita g. nadz. svoj sastavak o predloženih predmetih spisan od prilike na tri arka, koji bjaše pozorno saslušan, i tako radostno primljen, da su jednoglasno svikolici g. nadziratelja molili, neka bi im ga za prepis i buduću uporabu ustupiti izvolio, što on rado učini.

Kod razprave drugoga predmeta izjavi g. predsjednik, da je on već prošle zime od duh. stola po nalogu vis. c. k. namjestn. pozvan bio, da izviesti: bi li se u ovom predjelu naše domovine svilarstvo s pučkimi učionami na toliko spojiti dalo, da bi se i školska djeca u gojenju svilnih bubah obučavati mogla? — Podnešeno izvješče odmah je i pročitao, te su s uzklikom svi primili, i nuz to odlučno se izjavili svi učitelji, da će se pod uvjeti, štono ih g. nadz. u svom izvješću navede, dragovoljno gojenja bubah, i praktičnog obučavanja djece u toj struci podhvatiti, kada bi se naime za vrieme naših školskih praznikah, koje baš većom stranom u doba gojenja bubah pada, učionica za to upotrebiti mogla,

*) Ako nebi bila djeca u zgodi, gore opisanu zvier već vidjeti, onda neka joj učitelj barem naslikanu pokaže. Inače nebudu mogla ni lista napisati.

Digitized by Google

ili ako bi se to za neshodno pronašlo, da bi se od strane občine jedna prostrana soba blizu učione u tu svrhu ustupila, što takodjer nikakvoj težkoći podvrženo nije, budući da kod nas ljetom obično domaće obitelji izvan zajedničke sobe u svojih kiljerih stanuju. 2. kada bi politička oblast zapovied izdala, da do vremena, dok se školski i občinski dudinjaci neodgoje, nitko neprieči od dudovog drveća, što na sokacih stoji, list pobirati. Napokon 3. kada bi dotična občina potrebni material i u izvanrednom slučaju nuždnu pomoć dragovoljno dala. Novčani dobitak neka bi se u dva diela učitelju i poslujućoj djeci dao, a trećina u školski fond uložila, po komu bi se opet temelj za kotarsku knjižnicu staviti mogao.

Kod razprave točke 3. opaženo je: kako nas izkustvo kod naših školskih ciepionikah uči, bolje je stabalca iz sjemena pripraviti, nego li divljake iz grmlja u šumah kopati i presadjivati, jer su divljake većinom prestare, iz panja izrasle, od zvierih oglodane, i ponajviše slaba korena, koje, ako se prve godine i prihvate, druge obično usahnu. Ustanovljeno bi na to, da si svaki učitelj sjemenište pripravi; ali, jer se tomu sgodan i radi češćega prigledanja obližnji komad zemlje shodnim položajem naći nemože, koji bi od svakog skvarenja po domaćoj živadi siguran bio, a voćnjaci pako obično svagdje su od učiteljevog stana udaljeni i nizko položeni, zato bi preporučeno, da se sjeme osobito dudovo u kakvoj većoj posudi n. p. sanduku sije, za koji se zemlja najprikladnija lahko pripraviti dade. Sanduci mogu se po volji suncu, svjetlosti, i zraku izložiti, sjeme i rastlina polievati, i od svake trave čista održati. Na izviešće o stanju školskih ciepionikah opaženo bi i to, da se takovi mlogi radi neprikladnoga položaja, i većom stranom radi uzkraćene podpore i pomoći od dotičnih občinah u veoma slabom stanju nahode i s toga je odlučeno u zapisniku ovom velem. g. c. k. škol. savjetnika umoliti, da bi na ova izviešća obzir imao, i kod vis. c. k. namjestništva nuždne korake učiniti izvolio.

Oko prve ure bi sjednica zaključena, pokle je gosp. predsjednik sboru učiteljskom shodnih naputakah i opomenah dao bio, nakon toga izpjevana je carevka i jedna bogoljubna pjesma. Poslje objeda pako odveo nas je g. kot. nadz. u svoj obližnji vinograd, gdje nam je ne samo svoj vinski sad, nego i dudinjak od 130, i voćnjak od 180 stabalah pokazao. Odovuda se razidjosmo veselo i radostno s milom uspomenom na taj dan. *Jakov Haisler,*
učitelj podgajski.

— *Iz okružja koprivničkoga,* mjeseca Rujna. Naš „Napredak“ je školski organ, pa kao takovomu pripada pravo, da se svi dopisi tičući se škole ili zasiecajući u njezin život, u njemu oglase. — Samo revnim marenjem za školski list, marljivim podupiranjem od strane občinstva i spisateljstva, moći će se naš Napredak rukovo-

Digitized by Google

djen dosadanjim revnim i neumornim uredničtvom, na onu visinu popeti, na kojoj stoje ostali slični listovi; samo takovim načinom moći će se njegov izvanjski oblik povećati, i *ono, što svi iskreno želimo,* češće na mjesec izlaziti.*) Ovogodišnji izpiti — da što gore rekoh i činom potvrdim — u ovom kotaru započeše 28. Kol. a svršiše se 12. Rujna u Rasinji. Veleč. g. podarcidjakon i školski nadzornik ovoga kotara, Pavao Draganec, taj osobiti prijatelj pučkih školah, prisustvovaše osobno svakomu izpitu, hvaleć i poticajuć marljive učitelje na dalnji napredak i uztrajnu marljivost, a popravljajuć što bijaše hrdjavo i krnjavo. — Na koncu svakoga izpita razdieljivaše sam nagrade medju bolje učenike, naime knjige i slike, što ih izdaje neutrudivi naš „sbor duh. ml. zagr.“ Doista liepa primjera, u koji bi se mogla i ostala gg. kot. školski nadzornici ugledati, čime bi se dvostruka svrha postigla: rečeni sbor bi naišao na bolju razprodaju svojih proizvodah, a i ljubav k naukom poticala. Nu ovako kukari i jedan i drugi. — — Al da se vratim na svoj predmet. Izpit izpade ovdje bolje, ondje gore, kako se gdje učitelj više trudio, ili više nemarnosti dvorio. Nu u obće budi rečeno, da se ovaj kotar glede školah s ponajboljimi u našoj domovini sravniti dade — exceptis excipiendis — dakako. Najbolja jě škola u Ivancu, to priznaju svi; a možebiti da bi koju *glavnu,* da dodje do takmačenja, — izuzam njemački jezik — koji je na selu peti kotač kod ostale četvorice — nadhitila. Ondješnji učitelj g. Stjepan Goricaj, uhvativ podpuno svoju zadaću, radi neumorno oko svoje škole, — pa gle, trud mu urodi najboljim plodom. Osim običnih predmetah predaje on u svojoj školi djeci: pčelarstvo, voćarstvo, zemljopisa i prirodopisa glavnije stvari tjerajuć predsude iz mladjahnih grudih, koje vladaju u našem narodu glede naravskih pojavah. Slava mu. Nu i drugi nezaostaju u svojoj zadaći: učiona kuzminska, gjelekovačka i rasinjska, ili rasinjska i gjelekovačka **) vrlo su dobre; a i ludbrežka je *znatno* bolja od prošle godine. Tako valja gospodo! — *Napred!* to neka bude lozinka, pa se onda nebojte oštre kritike, koja Vas je prošle godine tako uznemirila, da ste prictili kritičaru s njekim mjestom iz sv. pisma, i to, ako se nevaram, s 14. poglavjem sv. Luke, gdje govori „*de invitatis*“ (o nepozvanih). Da se ovaj očevidni napredak imade osim revnosti dotične gg. ravnateljah mnogo ili najviše pripisati g. kotarskomu nadziratelju, to rado kod nas svaki priznaje,

*) I mi bi to željeli, ali nam fali takav velikodušan mecen, a ovako, kako je list ostavljen sam sebi, nelaskajuć se mnogimi dopisnici, a još manje predplatnici, njekako životari, jer nemari zanj uprav onaj, koji bi mariti imao. Medjutim, dok traje i živi, ostat će vjeran svojoj zadaći, kazat istinu svakome, te biti nepristranim tumačem i glasilom škole. Ur.

**) ove dvie su skoro jednake, tako da neznam, kojoj da prednost dadem. P.

Digitized by Google

koji iole poznava rečenoga gospodina marljivost i rodoljubivo požrtvovanje. Dalo bi se istinabog, koješta pokuditi, n. pr. netočna uporaba hrvatske slovnice, ili kakvih drugih predmetah; dalo bi se ovo i ono preporučiti, nu to će se sve tečajem vremena popraviti i nadoknaditi. To se nadam od revnoga učiteljskoga osoblja; — a ta me nada najviše i tješi. — — *e* —

Viestnik.

— Željno izgledano doba spasonosnih reformah na polju praviteljstvenom u našoj domovini evo hvala Bogu nastaje: put se polagano krči i skoro će želje naše utrenikom pojuriti, da se čim prije izpune. To valja i glede učevnoga sustava. Nadamo se tim za cielo, da će se s jedne strane izcieliti one rane i ukloniti zlorabe u toj struci zavladavše, s druge pako strane slomiti krila nesretnoj letargiji, u kojoj još svejednako mnogi od pučkoga učiteljstva čami. Kao ljubitelji istine i narodnjega napredka mislimo da je ovaj bezpristrani izražaj u našem listu na svom mjestu, jer ima odjeknuti radostnoj vjesti članka po njekom profesoru riečke gimnazije u 45. br. „Pozora“ u horu donešenoga.

— Učitelji i učiteljice gl. izgl. učione zagr. oprostiše se 22. stud. o. g. sa svojim bivšim vriednim i milim ravnateljem g. Jos. T o r b a r o m ravn. višje zagr. realke. — Predaja školarnih, učevnih i muzikalnih stvarih kao i dotičnih zapisnikah bila je 22. stud. u pritomnosti učiteljah, i tu se oprosti g. Torbar s učiteljskim tielom probesjediv mali govor, u kom se zahvali gg. učiteljem na medjusobnoj složnoj podpori, točnom izpunjenju zvaničnih dužnostih, uslužnosti, štovanju i ljubavi, što svakom zgodom kao valjani, savjestni i revni učitelji pokazahu. Nagovori ih zatim, da i dalje uzvišenu svoju zadaću pred očima imajući odgovore dužnosti svojoj i pravednom zahtievu našega žiteljstva i prosvjete narodne: napokon ih obodri, neka i u buduće medjusobnu ljubav i slogu, koja je kadra sve zaprieke ukloniti, sve hude osnove pomrsiti, goje u domoljubnih grudih primjetiv, da će i njegov nasljednik po svoj prilici imati dosta valjanosti, da shvati položaj i odnošenje svoje prema učiteljskom tielu i njegovim sposobnostim. Kao očevidac toga prizora mogu uvjeriti sl. čitateljstvo, da su te rieči tronutim srcem saslušane bile, njihov pako smisao duboko u pamet svakomu se uvriežio, tim više, što nemile okolnosti vremena, poznate spletkarije vladajućega duha i podle značajnosti sebičnjakah obću korist nepazećih toliko nam pružaju jamstvo, da svi ukupno težko osjetismo tako brzo nenadoknadiv gubitak bivšega našeg obćeljubljenoga ravnatelja. Napokon smatram za dužnost dodati jošte i to da je na večernjoj zabavi i časti, koju dne 24. p. m. svi toli učitelji, koli učiteljice opraštajućem se ravnatelju priugotoviše, karakter ote sukromne svečanosti bio ozbiljnim i iskrenim tumačem napomenutih čuvstvah i mnenjah. —

— Kod dvorazredne dol. realke u Rakovcu u Slunjskoj pukovniji zaveden je najvišjim carskim nalogom od 4. Stud. o. g. treći razred, koji će se početkom buduće šk. godine otvoriti.

— Kako se u Austriji dižu pučke učione, može se suditi po broju bukvarah (početnicah), što izidoše iz osrednjega skladišta školskih knjigah god. 1859. Prodano je bukvarah njemačkih 337,318 komadah; českih 180,306; magjarskih 93,865; talijanskih 56,775; poljskih 34,417; hrvatskih 21,898; slovenskih 27,291; srbskih 13,045; rusinskih 14,639; rumunjskih 11,780. Tudier se mora spomenuti, da se u prenapravi obučnih knjigah u hrvatskom, slovenskom, srbskom, rusinskom i rumunjskom književtvu nije bilo česa držati; već se moralo sve snova stvoriti. Glavno skladište za knjige pučkih učionah jest u Beču i Pragu, te dočim je u

Digitized by Google

Beču god. 1847. prodano 487,895, god. 1854. prodano je 1,547,040 knjigah. Njemačkih ubožkih knjigah, koje se šalju po učionah, da se **besplatno razdiele**, od premljeno je god. 1859. iz Beča 978,450, iz Praga 241,547 **komadah**. Čeških iz Beča 170,258. iz Praga 366,589; magjarskih iz Beča 182,335; talijanskih 124,850; poljskih 99,300; hrvatskih 77,452; slovenskih 63,513; srbskih 52,408; **rusinskih** 30,722 komada. Ova prava istina budi dovoljan dokaz, da je onaj prigovor, kao da je tobože u Austriji neznanje, te se zanemaruje puk, zlobna kleveta. K. L.

— U Demarki-Rugjerovoj tiskarnici u Zadru štampa se **knjiga pod naslovom**: Život, prinosi i čudesa S. Šimuna pravednika proroka, i molitve na slavu istoga svetca. — U istoj tiskarni štampa se i druga pobožna knjižica pod naslovom: „Običajnik župne crkve sv. Križa na Vodicah u šibeničkoj biskupiji, previdio, odobrio i potvrdio presvietli i prepoštovani Petar-Dujam Maupas šibenički biskup. —

Svaštica.

— „Vossische Ztg." piše: Njeki školski savjetnik putovao je po svojem kraju, da se osvjedoči o napredku narodnih učionah. — **Došav u njeko mjestance blizu** Kopenhagena, zapovjedi tamošnjem učitelju, da djake svoje iz pojedinih predmetah izpitava. Konačno zahtieva, neka bi preduzeo računstvo na pamet. Učitelj dade djakom sljedeću zadaću: Njeki učitelj ima 160 talirah (t. j. 240 fr. u srebru); te mora iz toga izdržavati sebe, suprugu i petero djece. Koliko ima svaka glava na dan? — — Djeca su odmah izračunala, da ima svaka glava na dan $9^1/_2$ nv., iz česa se mora hraniti, odievati itd. Taj se je račun istom savjetniku tako jako dopao, da nije dao više ništa pitati iz računstva na pamet. Kod njegova polazka preporuči mu se učitelj sliedećimi bibličkimi riečmi: „Gospodine sjeti se mene, kada dodješ u svoje kraljestvo." — Velemožni gospodin sjeti se ga u istinu, povećavši mu plaću za 40 talirah na godinu. — — Doista i kod nas bi trebalo, da naši djaci kod svakog izpita izračunavaju, koliko dodje na svaku glavu učiteljevu. Mislim, da se nebi baš velika razlika pronašla. Da pokušamo: 315 st. na 7 glavah, dodje na svaku 45 st. na godinu, a na dan $12^2/_3$ nv. Ako nuza to pomislimo, da je sada 100 for. u sr. upravo toliko, koliko 138 fr. u bankah, to su naši učitelji još siromašnije plaćeni nego l' onaj siromak blizu Kopenhagena, i to na dan svaka glava za $^1/_6$ novč. manje. A gdje je mirovina??? Otu ima bar onaj njemački siromak osiguranu. A kod nas???! Eh, počiva u miru!!!! (Radi se o njoj i već je kod višjega mjesta dulje vremena; ta znamo, dobre stvari trebaju vremena Klin se nezabi jednim, no čestimi udarci. Op. ur.)

Natječaji.

— U Jesenju, žup. varašd. m. učit. i org. sa 315 st. plaće, 6 hv. drvah za učitelja, a 6 za učionu, uz to njeki štol. pripadci i bezpl. stan. Rok prijave do 20. pros. t. g. na občinu krapinsku po rukuh veleč. g. Petra Rusana podj. i žup. u Višnici. — U Kamenici, žup. varašd. m. učit. i org. sa 315 st. pl. 42 st. pripadka za školske potrebštine, 12 hv. drvah, bezpl. stan i vrt. Rok prijave do konca prosinca t. g. ko gore. — U Liču, bisk. senjske. m. učit. sa 300 st. pl. 12 hv. drv. i slob. stan. Rok do 15. pros. o. g. na občinu fužinsku po preč. g. Ant. Kalimanu zač. kan. p. t. u Lukovdolu.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Premješten Govedić Mio učit. iz Lobora u Tuhelj.

Poziv.

U glavnoj sjednici glasbenoga družtva zagrebačkog dne 25. stud. 1860 obdržavanoj zaključeno je, da se blage uspomene po-

Digitized by Google

kojniku Vatroslavu Lisinskomu, našemu narodnomu glasbotvorcu stavi spomenik u priznanje njegovih zaslugah, koje si je stekao za narodnu glasbu i u znak zahvale naroda. U tu svrhu doznačilo je rečeno družtvo svotu od 50 stotinjakah iz družtvene blagajne, i dati će jednu glasbenu zabavu na korist ote zaklade. Nadalje poziva podpisano ravnateljstvo rečenog družtza: a) *Sve glasbene zavode obstojeće u civilnoj i krajiškoj našoj domovini, da izvole davati glasbene zabave u istu svrhu, i unišavše kod toga novce poslati podpisanomu ravnateljstvu u ruke g. ravnatelja družtva c. k. županijskog predstojnika Josipa pl. Bunjevca ili njegovoga namjestnika c. k. predsjednika zem. suda Dragutina pl. Klobučarića u Zagrebu.* b) *Sve domoljube, da izvole doprinašati u tu svrhu novce.* c) *Učredničtva svih u Zagrebu izlazećih novinah i časopisah da izvole sakupljati novce u tu svrhu, posljedak toga obnarodovati u svojem listu, a sakupljene novce predati ravnateljstvu družtva. Napokon stavlja se do znanja da su u istu svrhu već u rečenoj sjednici darovala gg. Bunjevac Josip 10 fr., Klobučarić Dragutin 10 fr., Kušević Svetozar 8 fr., Štauduar Franjo 8 fr., Obhlidal Ivan 1 fr., Čačković Franjo Vrhovinski 2 for., Juratović Josip 5 for., Vrba Vinko 3 fr., Vardian Ivan 2 fr., Švarc 1 fr., Örtl 1 fr., Lihteneggel 1 for., Dr. Schlosser 3 for., ukupno sa gore rečenom svotom doznačenom iz družtvene blagajne 105 stot.*

U Zagrebu 25. studenoga 1860.

Ravnateljstvo družtva prijateljah glasbe.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj „Napredka“: 68. Mikoević Ant. nadučit. u N. Gradiški; 69. Didović Mirko podučit. u N. Gradiški; 70. Lorković Blaž bogosl. u Zagr. ½ g.; 71. Korbar Fr. pripr. uč. u Zagr.; 72. Lučić Marian uč. u N. Gradiški; 73. Thaller gim. služ. u Zagr. ½ g. 74. Hergar St. duh. p. u Nedelišću ½ g.; 75. Kutor Ljud. uč. u Čakovcu; 76. Kolonić Leonard učit. u Jalžabeti; 77. Divjak Ferd. učit. u Varašd.; 78. Jambrečak Jak. podj. i žup. u Slavetiću. 79. Jakić Silv. duh. pom. u D. Miholjcu; 80. Župčić Mat. podj. žup. u Dubovcu; 81. Živić Drag. žup. u Harkanovcih; 82. Zetović Vatr. uč. u Harkanovcih; 83. Mlinarić St. uč. u Zdencih; 84. Grösslinger Vatr. uč. u Var. topl. 85. Matoša K. A. prof. u Sinju; 86. Korotaj Jak. žup. u Svetičah; 87. Horvat Mart. uč. u Moslavini; ½ g.; 88. Dr. Hajnović Jos. šk. nadz. žup. u Podgajcih; 89. Haisler Jak. uč. u Podgajcih; 90. Bučar Pet. žup. u Vukmaniću; 91. Jagunić Jos. duh. p. u Dubovcu; 92. Banić Fr. duh. p. u sv. Gjurgju ½ g.; 93. Herceg Jos. uč. u Ludbregu ½ g.; 94. Stožir Iv. Nep. uč. na realki u Zagrebu; 95. Šavor Jos. žup. u Bisagu; 96. Galjuf Rob. poduč. u Koprivnici ½ g. (Dalje će sliediti.)

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 6. U Zagrebu, 15. Prosinca 1860. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Budućnost našieh školah.

Tamna magluština prostiruća nam se pred očima neda ljubopitnu duhu prodrieti u budućnost. Silili se i napirali ma kako, u onaj nam kraj nije moguće poviriti, buduć neprozirna koprena promišlju božjom stavljena nam na oči duševne smeta, da se prestavimo u ono vrieme, koje pred nami leži, u kojem se imadu namirit želje naše, u koga se krilu namienjena nam sreća il nesreća nahodi. To valja o pojedincu čovjeku, a još većma o čitavu narodu. Naš list — organ učione — ima s tog gledišta smatrati naše škole i paziti na svaku rieč, koja se nje tiče. Kakove su naše učione pred jedno osam godinah bile; kako su poslje i još u novije vrieme ustrojene bile, da budu (govor je o višjih i srednjih i s iznimkom o nižjih školah) nefaljeno sredstvo duševne tromosti silničkim namjeram služeće te ostan sebičnih svrhah njekim ljudem; napokon kako se u najnovije doba razbio taj ubitačni pravac dosadanje obuke o snagi duševne samosviesti njekih naših učiteljah, to nam je svim znano, o tom su predmetu puni bili svi naši povremeni listovi i časopisi. —

Učione, da im budućnost sjajna bude, a zadaća sav narod obrazujuća neudari stranputicom, trebalo je na temelju narodnoga jezika urediti. To je hvala Bogu već započeto i kako čujemo ovih danah dovršeno, prem se u osnovu dosadanju sada još dirati nesmije. Svietli ban, kako čitasmo u „Pozora“ broju 53. *) s dopisom

*) Ovo smo tekar kasnije čuli, te bi bili rado priobćili sl. čitateljstvu našega lista, da nam je prije sve potanko poznano bilo, radi česa je opet željeti,

Digitized by Google

od 28. p. m. imenovao je odbor pod predsjedničtvom presvjetl. g. biskupa dra. Vjenceslava Soića, da se izradi osnova podućavanja u gimnazijalnih, višjih i pučkih učionah naše domovine na temelju narodnoga jezika. U tom odboru nahodimo muževe, kojim od svakoga rodoljuba i od nas podpuna čast i poštenje, a to su preč. gg. kanonici Janko Pavlešić, dr. Stjepan Iliašević i veleč. g. dr. Josip Hajnović kot. valpovačkoga nadzornik škol. Svi su poznati kao ljubitelji i revni promicatelji učione. Nuz njih pako nutrnjom radošću opazih naše zaslužne školske osobe: Mesića, Vebera, Jurkovića i Torbara, muževe obdarene tako sjajnimi duševnimi darovi i naprednjačkimi težnjami, da se u istinu u ime škole srdačno zahvaliti imademo svietlom banu, što je za najvažnije poduzeće sastavio takav odbor. u kojem se blištaju imena muževah poznatih s didaktične vještine i rodoljublja, imena muževah značajnošću svemu rodu znanih i na književnom polju snažno i napredno poslujućih te prosvjetu narodnu željno promićućih. — Budući dakle sad izvjestno znamo za taj odbor i častne osobe istoga, dužni smo to javiti našem čitateljstvu na smirenje i ufanje u bolju budućnost naše škole, te našu revnujuću naglost u prijašnjem broju ovim izpričati.

Uspjeh djelovanja spomenutoga odbora, kako sam čuti mogao, taj je, što je narodni jezik posvuda u gimnazije (pače u istu riečku) višja i nižja učilišta za glavni temelj uzet, i polje mu tako široko

---

da se stvar, tičuća se škole, po našem listu kao organu škole objelodani, jer, ako ikad, to nam je sada javnosti treba. Tom prigodom morali smo žalibože čuti, da su se njeka štovana lica toga odbora uvriedjena našla, što smo u 5. broju „Napredka“ u opazki članka „Rieč u horu“ neizvjestno stavili, da je naredjen njekakav odbor. Bože sačuvaj, da smo s tom nedužnom riečicom i pomislili samo kakovu uvriedu, kamo li zametavanje; jer njeki, njekakav nčizvjestna su zaimena, koja će svatko po duhu našega jezika i slovnici budi Babukićevoj (str. 232. točka VII.), budi Mažuranićevoj (§. 138. pazi 3.) a najpače po skladnji Veberovoj (str. 85. točka 5. b),) i sličnih izrazah u svakdanjem životu u tom smislu uzeti. Istina ljudi mogu jednoj istoj rieči više značenjah pridati i smisao na svoju vući; ali u ovom slučaju svečano se ogradjujem proti krivo razumljenom smislu, jer bi to značilo žigosati pisca žigom nesmotrenosti te neosnovano tvrditi, da je ono kanio reći, što nije ni mislio, što bi mu se možda rado svom silom podmetnuti. S toga da nebude nesporazumljenja, javno ovdje očitujem, da nisam onom riečju nikakove uvriede razumievao, još manje hotio dirnut u ugled tako štovanih i zaslužnih muževah.

Digitized by Google

oprodieljeno, da možemo punim pravom snažnije procvjetanje učionah, i spas proti uplivu tudjem izgledati. Zato nam jamče poimence gore navedeni svake hvale i časti vriedni muževi, koji će jamačno i dalje brižnim okom pratiti sudbinu naših učevnih zavodah, rodu najveću uslugu a sebi vienac slave steći. —

Obširnije izviešće o rezultatu viećanjah gledat ću sl. čitateljstvu u vrieme prijaviti, ako javnost smetala nebude. Dotle Bog nas čuvao, da nam naše nove nade nikakav mraz domaće nesloge ili tudje zlobe, a još manje upliv dvoličnih individuah neopuri.

N.

Ivan Filipović

pedagog i pisac hrvatski.

Čudnovata li je sudbina ljudska! na što čovjek nit s daleka neračuna, na ono dodje, znamenje da nije onako pisano prstom sveznajuće promisli. Napose valja to glede staleža; jer se često gdjetko nadje u staležu, za koji nit iskre volje neima, što više, na koji mrzi i zazire ga poput kakove sablasti što mu prieti, da ga satariše u ponore vjekovita pakla, te bi ga napokon do smrti sharalo nezadovoljstvo i sjeta, da nije višnja promisao, urediv sve premudro, i tu od lieka, donoseći premilostivo kakovim tim načinom okriepljujuće utjehe. — Ovako se upravo godilo našem Ivanu, otac ga rinu u učitelje, htjede jadan da očaja videći si ovako nadobudan zakrčen put svoj budućnosti, nu u toj duševnoj borbi osvanu mu u osobi Ivana Januškovca učitelja pedagogije u Mitrovici angjevo razblažitelj. Ovaj mu, to svojim vrstnim predavanjem toga nauka, to neprestanim predstavljanjem neizrečenih onih zaslugah, što si jih stiče revan učitelj za ovaj i za onaj sviet, te kako svaki stalež svojim tegobami obiljuje, nesamo šta razbije unj mržnju i ulije u srce naklonost k ovom; veće ga još učini revnovateljem u toj struci. Pa upravo po tom pada to veća slava u dio onom napredku, što ga Filipović uz mnoga pedagogička *studija* učini, te se tako uzvisi do uzora sjajnog u učiteljevanju. Stoga scienismo za dostojno nacrtati njegovo dojakošnje djelovanje, pa

*

Digitized by Google

će i doći u dobar čas, gdje je u ustrojenju zagr. kaptolska glavna učiona, gdje (neka sviet nesumnjiča da mu se sbori mazno ne prazno) navraća se kod izbora učiteljah pozornost dotičnog glavarstva na ovog vrstnog pedagoga i književnika-veterana, sada učitelja u Požegi. Sad bo je i onako hora da se iz svih žilah trsimo imati u središtu sveg našeg narodnog života na okupu sve po izbor junake i na peru i na rodoljubno oduševljenu duhu i umu za svaki nenadani pokret na *polju literarnom*. Dosta je tu za uzrok navesti golemu onu zadušbinu, koju si naumi najveći Jugoslaven ostaviti u grudih naroda, za koji mu nikad neprestaje krv biti — *akademija*. Da tu i nespominjem još i drugih razlogah, kanoti premah kužna tudja življa u varoške omladine, počem se tu hoće iznad svega od uzdanice sijača, da nam nesije snietljiva zrna, iz koga nam tad nikne goli kukolj i korov. Dalo bi se još koje šta zadjeti, al nevalja na sva usta govoriti. — Prvo cvieće svojih roditeljah rodjen bi Ivan Filipović na 23. lipnja 1823. god. u selu Velika-Kopanica brodske pukovnije, gdje mu je otac učiteljem. Djetinstvo provede u rodjenu si mjestu, i premda prvenac nebi ni malo mažen i mekušan, počem već zarana privikne strogu i urednu životu, što bi mu u kašnje vriemo zlata vriedno. — Navršiv šestu godinu stade polaziti učionu kod kuće a potom prodje u Vinkovce u četvrti razred glavne učione, gdje izuči i gimnaziju. Po tih školah se je, kako u obće po našoj krajini vojničkoj, sve obučavalo na njemačkom jeziku, te naš vrli Ivan i sam izpovieda da se ništ nesjeća kako je naučio čitati nit kako je napredovao u nauku, čemu je uzrok ona prvotna obuka na tudjem neznanom jeziku, čim se i istom strielovitom i lakokrilom mišljenju opržuju krila. — Ta Bog i duša, ako zrelije promotrimo, neima pod jasnim suncem krućega pedagogičkoga *absurduma*, nego li je početna obuka na tudju nerazumljivu jeziku. Ovo neznači ništa drugo, van ubijat svaki zdravi um; iz djece bo imajuće take bagre početnu obuku, a nepolazeće kakove višje škole, mogu se izroditi samo *automati* (samokreće), ali nigda samosvjestni muževi. — S toga bi najprobitačnije bilo nesamo konac učinit tom bezumlju, veće i *dokinuti svako učenje tudjega kojeg jezika, budi na trivijalnih, budi na glavnih učionah*, pa neka bi se to činilo stoprv na *realkah* i *gimnazijah*. Djetinje umne sile su do desete godine još slabašne

Digitized by Google

i nerazbistrene, a buduć da je učenje tudjega jezika stvar više pameti nego li uma, to se preranim zanimanjem s tudjim jezikom pamet na uštrb umu premnogo razbija i tim narušava potrebni suglasni razvitak djetinjih duševnih silah. Dapače ako se to preĉerava kao što do sad biva, te se *istovjetno napredovanje iziskuje u tudjem kano i u narodnoam jeziku*, onda nit istoj pameti neprudi; jer se djeca premnogo raztresuju, pa jim se pamet ne samo nekriepi, nego upravo slabi. Dakle s nikoje strane neima tu pravog bitnog dobitka, gdje, da se tu naravskim putem postupa, t. j. da djeca najprvlje u narodnom jeziku siguran temelj dobe, kojim joj se suglasje duševnih silah neporemeti i pusti neka sazriju, — tad bi ona mnogo naprednija bila u svakom nauku, te bi se onda zaista lahko nadoknadio i taj jezični gubitak poznijim mnogo temeljitijim napredkom. — Što se i Filipović polaziv škole u vojničkoj Krajini, gdje su sve otrovne striele zagustile da pomrče sjajnost narodne samosviesti, neodmetnu u stekliša tudjinstva, učini sreća božja: jer mu majka neznaduĉi inače do narodni razgovarati bjaše na njemštinu zubata, te ne samo što bi djecu si odgovarala, neka se okane ugljasta i neblagozvučna jezika, veće bi suviše uviek i kortešovala zanj, ako bi ga tko stoga korio; a ĉiem majka diete opoji za onim, ono i ostane pomamno. Pa se za Ivu može pravom reći, da mu je ljubav k narodnom jeziku upravo uz srce prirasla; on bo to majĉinim mliekom usisa. Zaman bi tko preda njim krio kakove stare narodne knjige, on bi se njih svakako dokopao te kriomce proĉitao; zaman si je silovanje tudjeg življa kršilo svoje zube o nepomične krši njegova sveta oduševljenja; riečju njega ništa pokrenuti nemože. Dapače on tim silnije planu za svoju ideu, ĉim mu je veĉma bilo priečeno s utušanjem. Za mladosti bješe ta oduševljenost naravski bez svake samosviesti te joj bje pravi znaĉaj uražen istom s porodom tako zvane *ilirštine*, kadno slavni *Ljudevit Gaj* s izabranom kitom njekolicine rodoljubah sazva osvješćujućom trubljom Jugoslavne na stazu, kojom se dopire do cilja znamenitosti u literarnom a s ovim u političkom smislu. — Zlorekah dakako nije nikad premaklo, al bome da nebi one žive vode, boravili bismo bili možda sve jednako nekadašnji mrtvi sanak, uz koji nas eto na jedanput u glibu, iz kojega nikad neizkoporismo, ojadjeni s vremenom gorkom sudbinom Palabljanah, samo što s ina-

Digitized by Google

kog življa. — Ti srcu godeći zvuci dopru 1838—39. god. i do mladeži vinkovačke, budući unj već bio užaren popret, sad ovaj plamom plane. Narodne pjesme, novine, knjige, sve se to ne čitalo, veće gutalo poput sladke mane. U prvom zanieću bi si on narodne pisce predstavljao ne kano navadne ljude već poput polubogovah, a Zagreb bi držao za njeku Atinu i Rim; — no za malo vremena upoznav se pobliže s okolnostmi te zatežav i sam na tom pustom ugaru, pretvore mu se sve te zračne kule pustimi prvobitnostmi — Svršiv 1841 gimnaziju a neimajući sredstvah za daljnje učenje morade se prihvatiti komadića kruha ma još i kako crna i čemerna. — Protiv svoje volje stupi u učiteljski stalež, budući otac držaše, da će ga tu najprije na noge staviti; pa još iste jeseni stupi kano školski vježbenik k vinkovačkoj glavnoj učioni. Nepredavajući uredno, posveti sve prosto vrieme narodnoj knjizi kod čega mu je osobito na ruku išao tadašnji vinkovački kapelan sloveći *Mato Topalović*. Sljedeće godine je slušao u Mitrovici na nižoj realci višu preparandiju, koje vrieme porodi se unj strastvena volja za zvanje učiteljsko. Ovdje mu najmre bijaše učiteljem pedagogije *Ivan Januškovec* (zajedno ravnateljem), pa ga ovaj svojim vještim i živahnim predavanjem te češćim predočivanjem važnosti učiteljskog staleža po čovječanstvo na taj mučan al zaslužan put krene. Od tad sve duševne sile uloži da vrstan i savršen bude u zvanju, koje mu promisao dosudi. — Kako je daleko dopro, netreba prstom kazati. Svršiv s osobitom preporukom pedagogiju vrati se opet k vinkovačkoj glavnoj učioni, odakle bi za njekoliko mjesecih iste godine 1844 naimenovan školskim pomoćnikom kod glavne škole u Novoj-Gradiškoj. I ovdje je uz učitelja glavne učione *Mijata Riesela*, sadanjeg gimn. učitelja, vrlo učena pedagoga i poznavatelja evropskih izobraženih jezikah, š njim obćeći mnogo si iskustva u svakoj struci pribavio. God. 1845 izadje Filipović prvom na javu svojimi pjesničkimi pokusi u *„Danici“*; i od to doba sudjelovaše kod svih naših časopisah budi pjesmom, budi pripoviedkom izvornom ili prevedenom, budi članci političkimi ili pedagogičkimi; prirodopisnimi te u obće poučnimi, i svake vrsti dopisi. God. 1847 potaknu on prvi izdavanje *„Zabavne čitaonice“*, kojoj bje izvorno namiena, da bude nasipom proti poplavici kužnih njemačkih i francuskih romanah. Zadaća bješe to da plemenitije

Digitized by Google

netreba, ele davori gdje joj se kod 17 svezka razbi daljnje izlaženje o grebenu nehajstva i mlakosti našeg občinstva prema svemu, što odiše narodnom sviesti. — Za istu tu *„Zabavnu čitaonicu“* prevede Filipović u družtvu s pomenutim Mijatom Rieselom: 1. *Elisabeta* ili prognani u Sjeveriju iz francuskoga jezika; 2. *Župnik Vakefieldski* iz ingleskoga. (Konac sliedi.)

Nješta o krajišničkih učionah!

Sav sviet stupa napred, samo mi graničarski učitelji ne samo da nenapredujemo, već kano rak natražke hodamo. Pa tko je tomu kriv? Odkuda riba smrdi? —

U vojenoj krajini obstoje dvie vrsti učionah, naime: občinske narodne od tri razreda i ärarialne trivialne njemačke takodjer od tri razreda; osim ovih ima obično svaka regimenta jednu glavnu učionu od četiri razreda. Narodne učione većinom su u zločestom stanju; a zašto? jerbo prvo imade već malo sposobnih učiteljah te veća stran njih radi bolje plaće i uljudnijega postupanja u provincialnu Hrvatsku prošla jest, a drugo neima prave preparandije. Drže se kod nas na glavnih učionah svake druge ili treće godine tromjesečna predavanja pedagogička. Tu se sakupi mladićah sa svih stranah od 12 do 18 godinah, da prisustvuju tom predavanju, riedki iz prave namjere, da se šta nauče; jer šta će se u tri mjeseca naučiti, ta to je gola satira na učiteljstvo; a kako će se naučiti pedagogiju i učbu, kada niti sami ono neznadu, što učenici 3., a još manje 4. razreda znati moraju; jer i ono malo dobra, što su znali svršiv učionu zaboraviše, budući su polazili poslje pisarnu ili se ćim drugim zabavljali. Možebit bi na to tkogod zapitao, zašto se takovi primaju? — Moraju se primiti, jer ravnatelj zapovieda. — Sada da malo i način toga predavanja pretresem. Prvim kolovozom sakupe se dakle ti vježbenici i predavanja imadu započeti, neglededć na to, što učitelji, kojim to predavanje nadleži, baš od 1. do 15. kolovoza izpite sa svojimi učenici držati i za nje se pripravit moraju, dakle od 15. kolovoza do 1. listopada traje uredno podučavanje a 1. listopada započima se opet mladež u učionu kupiti, eto opet smešarije, te tako bi se mogla zvati ta pri-

Digitized by Google

prava učiteljskih vježbenikah 1½ mjesečna preparandija. Pa šta se tu predaje? A sve, njemački pismovnik i drugi predmeti manjkavim načinom. Što se hrvatskoga tiče, ni slova: toga netreba narodnim učiteljem. Pitam Vas, braćo učitelji! kažite mi, šta će nadležni učitelji preparandije u to kratko vrieme iz tih mladićah učiniti, ma si oni truda dali, koliko mu drago, pa ma oni najboljih sposobnostih imali? Je li to moguće da u 1½ mjesecu pravih predavanjah onu dječariju sposobnu za učitelje načine? Zaisto ne. — Ali je artija uztrpljiva, — što je zapovjedjeno, to je učinjeno; nu pitanje nastaje: da li je svrha postignuta? — Jest ima veća stran svjedočbe, da mogu za učitelje primljeni biti. — Obćino! raduj se, koja dobiješ takova učitelja. — Nije li to veći grieh, nego li ubojstvo? Ubojica samo jednoga ili dva smakne, a koliko dušah može takav čovjek skvariti? Nebi li to moglo sasvim drugčije biti, kad bi naša gospoda ravnatelji, koji nikakova posla neimaju, izim jedanput u godini učione pregledati, kad bi oni rekoh sami ta pedagogička predavanja barem kroz dvie godine uzastopce držali, pa kad bi se od preparandah najmanje 4 razreda ili realne učione tražile; jer šta će onaj drugoga učiti, koji ni sam ništa nezna, — pa na komu je to krivnja — zar ne, riba smrdi od glave. — Imade i kod nas još vriednih učiteljah, ali broj ovakovih umaljuje se svakim danom. Zašto? Jer neuživaju onoga, što ih po pravu ide. — Neće oni da gmize kao crv; neće da odobravaju ono, što nevalja; neće da se sliepo klanjaju i laskaju, pa zato padaju u nemilost i postaju nevriednimi; gdje na suprot oni, koji se radi slabosti svoje plaše kano šupalj hrast bure, te sve i sva, bilo pravo i krivo odobravaju, vriedni su, umni i sposobni! *) ŝ

Materialno stanje javnih učiteljah gradskih u Primorju.

U broju 21. našeg obćemilog Napredka prošlog tečaja čitao sam, kakvo je stanje sadašnje njekoga gradskoga učitelja u Slavoniji, koji na onih plodonosnih ravninah nuz svoju malenu obitelj

*) Kod nas se to, prijatelju dragi, dogadja češće en gros i en detail. Ur.

Digitized by Google

i k tomu slobodan stan, drva, vrt, itd. usljed vrlo umjerena računa, preko njegove godišnje plaće od 315 stot. jošte svake godine 38 stot. 80 novč. dužan ostaje. — Toga radi mili Napredku! molim te, dozvoli i meni malo mjesta u svom tiesnom prostoru, da sada i ja saobštim stanje učitelja gradskog u Primorju, koga godišnja plaća kao višak u 482 stotinjaka sastoji. Obvezan je zato držati dakako redovito svoju školu čitave školske godine kroz sve dane sedmice osim četvrtka i praznika popodne; nastojati svojski za moralno i intelektualno naobraženje mnogobrojne mladeži kako svagdanje tako i nedjeljne škole; učiti u posebnih satih dva puta u sedmici pjevanje u školi; pjevati s djecom mal ne čitavu godinu pod sv. misom svako jutro; starati se i rukovoditi valjano školski zapt i izvan učevnih urah itd. To su težkoće, koje samo naprednjaci cieniti znadu. Ali žalibože malo ih imamo, koji bi taj rad učiteljev umjereno priznali, a još manje, koji bi se za poboljšanje njegova materialnoga stanja po ovostranih gradovih brinuli; a oni, koji bi pomogli, daleko su ili nehaju. Zato usiljen sam ovdje predočiti račun, iz koga će svaki razuman i nepristran čovjek, kom su ovi gradovi poznati, lasno uviditi, da ovaj račun u najboljih godinah umjereniji nemože biti. Evo ga:

Račun godišnih kućnih troškovah njekoga oženjenoga gradskog učitelja u Primorju, obterećena s petero djece i deklom. Najstarijem je djetetu 12. a najmladjem 1 godina. Složen po sadašnjoj cieci.

			Na godinu.
Na tjedan	12 funt	govedine po 18 novč.	112 stot. 32 novč.
„	„ 17½	„ bielog brašna po 10 novč.	91 „ — „
„	„ 6	„ kukur. brašna po 6 novč.	18 „ 72 „
„	„ 6	„ koruna po 2 novč.	6 „ 24 „
„	„ 5	„ kiselog kupusa po 5 novč.	13 „ — „
„	„ 3	„ kisele repe po 5 novč.	7 „ 80 „
„	„ 1	„ jačmenove kaše po 10 novč.	5 „ 20 „
„	„ 1	„ pasulja po 8 novč.	4 „ 60 „
„	„ 2	„ riže po 14 novč.	14 „ 56 „
„	„ 2	„ ribah po 6 novč.	6 „ 24 „
„	„ 1	„ svinjske masti po 52 novč.	27 „ 40 „
„	„ ¼	„ masla po 70 novč.	9 „ 10 „
„	„ ½	„ ulja po 48 novč.	12 „ 48 „

Digitized by Google

„	„	1½ „ soli po 20 novč.	7	„ 80	„
„	„	7 „ mjericah mlieka po 16 novč. ...	29	„ 12	„
„	„	½ „ mjerice octa 24 novč.	1	„ 56	„
„	„	½ „ sapuna po 28 novč.	7	„ 28	„
na mjesec	1	metla za 18 novč.	2	„ 16	„
na godinu	za	stan na trećem podu sastojeći iz 3 sobicah, kuhinje i konobe	130	„ —	„
na godinu	6	hvatih drvah za gorivo po 10 stot. ..	60	„ —	„
„	„	40 funta lojenicah po 38 novč.	15	„ 20	„
„	„	za žigice i laštivo	2	„ —	„
„	„	za kuhinsko sudje i stolno posudje	5	„ —	„
„	„	loncokrpi	1	„ —	„
„	„	plaća služavki	36	„ —	„
„	„	izravnog poreza i obć. nameta	2	„ 58	„
„	„	za knjige, časopise, poštarinu, biljegovinu, artiju i ostale pisaće sprave	28	„ —	„
„	„	za slamu u krevete	3	„ 90	„
„	„	igle, konac i pamuk	3	„ —	„
„	„	za 155 jajah po 2 novč.	3	„ 10	„
		Ukupno	665 stot. 83 novč.		

Ako zamoli učitelj za kakovu poboljšicu ili remuneraciju, to mu valja molbenicu i na nju veoma tustu biljegovinu; kadno ju odpravi svojim putem, to ti putuje po čitavu godinicu, dok na svoje opredieljeno mjesto prispije, koju bi daljinu čovjek gdjegdje sa dvadeseset korakah izmjeriti mogao. Čekaš na odgovor, al taj ti je prazan, suhoparan a kadkada i prkosan. A često se mora i ponoviti prošnja, dok dobiješ odgovor. Tu imade sijaset taštih izgovorah, da občina imade gomilu troškovah, te da nije kadra poboljšicu pružiti; akoprem mnogi suvišan i posve bezkoristan od prevelika luksusa današnje mode proizlazeći put, što ga njekoja gospoda na teret občine gradske sad ovuda a sad onuda grade, više stoji u 15 — 20 danah, nego čitava godišnja plaća svih normalnih učiteljah jednoga grada. Ništa manje potrebuje se na fino od učitelja i zahtieva svaka točnost, kadkad od tobožnje revnosti i više, no što u osnovi školskoj stoji. Sva ova mora učitelj trpljivo podnositi, i sebe i svoje s boljom budućnošću tješiti, ako neće, da bude još u

Digitized by Google

većem jadu. — Nu od kako se pomoli obćemili Napredak u našoj domovini, te poče grijati srca i grudi ozeble svoje djece, od tada nam nada sve to većma raste, da će nam se po vriednosti i ovoj našoj biedi doskočiti, koja si u ovome kraju zalud lieka traži. — Da, da, biti kaznjen, a nesmjeti plakati; trpiti nepravdu, a nesmjeti joj utjehe potražiti; sudim da to nipošto nedopušta sadašnja civilizacija europejska. Toga radi mili Napredku! utičem se k tebi od strane svih onih mojih drugovah, koji ovaj mučan teret samnom diele, da po osvjedočenju vidaš rane i odkriješ svietu biedan položaj učiteljah gradskih u ovih kamenorodnih i od sunčanog žara izprženih glavicah, nebi li se možda koja blagotvorna duša našla, koja bi se ganula oblakšati nam stanje toli kritično u ovo doba; gdje skupoća najpotrebitijega živeža sve to većma raste, a novac svoju vriednost gubi; gdje luksus na najvišem stepenu stoji, dočim učitelj polag sve svoje štednosti u svakoj oskudici životariti mora, ako neželi biti izložen još većoj nevolji. *) Nije dakle čudo, što ga prostota prezire i posmješno o njem divani, što svojom odjećom mnogo otraga stoji za najzadnjim poslužiteljem magistratskim, kojim se uzprkos dobre plaće i liepih nadnicah, štono ih vuku, još svakojake novčane podpore i iste odštete radi skupoće iz obćinske blagajne diele, dočim učitelji svojom plaćom stoje vazda in statu quo. (Konac sliedi.)

Dopisi.

(Iz pisma uredniku.) — — — Željno na pošti izgledam Vaš „*Napredak.*“ Obukao je haljinu posve shodnu i krojem i napravom, te kao što glasi *dictum* njekojega mojeg prijatelja, nenadje se na njoj pročešana mjesta. O narodnoj školi, iliti u stvari narodnih školah, kao što juriste obično vele, dostavljat ću Vam i ja, kad me već onako laskavo pozvaste, njekoje članke. — Stvar je dopisnikah, da Vam osobito dostavljaju fakta iz pojedinih krugovah. „Napredak“ neka i politički dio narodno-školskog života povuče pred svoj forum, dakle više kao odnošaje narodne škole prema

*) Takovi crni glasovi dolaze i s drugih stranah: mi ćemo nastojati sve istinito objelodaniti, ta možda će se osviestiti naši, da nam jednoč počmu materinski a ne maćuhinski dieliti krvavo zaslužen svagdanji hljeb. Neka nebude ni ovo: vox clamantis! — — Op. ur.

Digitized by Google

družini, spoljašnje odnošaje u organizaciji, u upravi itd., zatim neka razlaže unutrašnju stranu narodne škole: odgojenje i nastavu u idealnom hvatanju, isto i u praktičnoj porabi neka su predmeti njegovih članakah. I tu treha pomoći i revnostnog saučešća od strane kolegah. Ako je zaista želja, da »Napredak« bude ono što se misli — list, koji će nas s onim, što se na njivi školskoj dogadja, upoznavati, dajući priliku i sgodu za razmjenu ideah, a to je onda svakako dvoje potrebno, naime *prvo*: revnostni dopisnici, a *drugo:* česti predplatnici. Dojako kao da u obojem neizobilujete. — »Napredak« je još mlada biljčica, ali iz broja u broj opažam, kako glas sve to dublji iz grudih teče, te se snažnije i okruglije razleže. Odtud zaključujem na življi život naših školnikah. A i čitalacah, ako Bog da, bit će više. Srbi i Hrvati kao da još pogdješto sanak borave, ali ni to nemože trajati dugih 7 godinah. Ja se još radostno opominjem onog vremena, kad 'no se uzroči, da prvi srbski *»školni list«* ima izlaziti u Novom-Sadu pod mojim uredničtvom. Istina ja sam se iz njekih uzrokah odmah s 11. brojem odrekao uredjivanja, ali se i danas sjećam, kako se izprva njekoja srca razpališe plemenitijim oduševljenjem. S kakvom se ljubavju poprimila idea! Kakvih obricanjah tu nije bilo! Pa gdje su sad ti radnici?! Rade l' kod kuće u tišini? — Naravna stvar, tu se najviše što i najbolje može izraditi, ali neka ne zaborave, da se čovjek rado ugleda u tudji primjer, i da u ukupnosti snaga ojačava.— Škoda, velika će škoda biti, ako se listu Vašem posve iznevjeri vrli g. Macun; sreća će biti, ako Vam vjerni uztraju gg. Šah, Šunić, Vuksanović i poglavito Mařik sa svojimi prekrasnimi članci. — Da učitelji uobšte pedagogičke listove ne čitaju, jest na žalost! ciela istina; ali se tu zaista nemogu svojim siromaštvom izgovarati, jer ipak pretiče još novca za druge stvari, bez kojih se može živjeti. Uzroke tomu valja tražiti izdalje. Kao što ja mislim, uzrok je tome slabo izobraženje, pri čemu ponajviše pada krivica na preparandije, koje bi trebalo da veću porciju čuvstva za obšte interese uliju, a ne samo da glede kako da javni izpit dobro izpadne. Tu je čvor. Žalost je takodje, što učitelji malene žrtve prinose za obšte blagostanje. . . . U »Napredku« ne prestanite s Vaše strane govoriti i pisati za *napredak.* Nomen et omen. Uzmogne li se napredovati brzo i s energijom — e dobro! Vi se pokažite, da stvari u njezinom tečaju niste voljni privezati kladu za nogu. Ali napredak, što 'no ga pedagogički list trubi, može se uobšte temeljiti samo na unutrašnjem razvitku. Naravno da spoljašnji odnošaji narodne škole današnjemu njezinom položaju svuda neodgovaraju; u tom obziru sve pomnjivo sabirajte, što takav nepriličan odnošaj može na vidik iznieti, i neprestanite navaljivati, da se on *odmah* odkloni. Prateći taj

Digitized by Google

Vaš vlastiti pravac, dužni ste osobito prisluhivati na glas pojedinih krugovah, te njihovom neposrednom izrazu otvoriti široko polje u Vašemu listu. Toga radi izdajte *snažan poziv*, da drugari iz svih krajevah trudbu Vašu podpomognu. Samo kad to bude, moći će se časopis uobšte držati, — moći će se na preduzetom putu živo i veselo koračati, kako da metu stignemo... Prije 2 mjeseca na ustmeni predlog g. školskog savjetnika *Natoševića* rieši se, da srbski učitelji svake dvie nedjelje u Novom-Sadu drže slobodne učiteljske sborove. Ja u onom čestitom predlogu vidim opomenu, da se, to jest sfera učiteljskog rada točnije uoči, da se učitelj izobražava, da bude dostojan ud u svezi narodnih obrazovateljah, te da je svojimi silami pripomože, kako da se plemeniti duh sve to više medju učiteljskim redom širi. Valja dakle u važnom djelu učiteljskih sastanakah pokazati živu revnost i najiskreniju volju. Dokaz: Onome nije pomoći, koji sam sebi ne pomaže. Učitelji, koji ne upotrebe prilike za slobodne konferencije, ne zaslužuju da im se stanje popravi. Svaki je svoje sreće kovač; ali ko ostavi da se gvoždje ohladi, taj sreće skovati neće. Imamo živih tragovah, da je zavladala njeka lienost, njeka velja žalost i strašljivost. Nadamo se, da su to pojedini prelazni trazi. Mi zato nekudimo nikog; ali znamo: vrstno što, što jedro i valjano, može se dokučiti ciglo postojanstvom i trudom. Naši su otci imali žive muke i mi imamo muke; ali ćemo ono, što je dobro dokučiti, ako smo pravi ljudi. „Savršeno“ nije ništ' na svietu, pa ni mi, ali sve to bolji možemo biti i — hoćemo. U tome nek nam pomognu konferencije... U pismih i ustimice pitaju me prijatelji moji: „Šta sudite o najbližoj budućnosti narodne škole u materialnom obziru?“ Odgovaram: da će narodne škole u materialnom pogledu morat još za njeko vrieme ostati in statu quo. Škole će biti ono što su i danas, a ni plaće neće se moći odmah sutra i prekosutra povisiti. Uzroke tomu lasno je doznati... Ja sam se vazda ljutio na ljude, koji u učitelju uočiše ciglo magjistora azbuke ili abecede, — koji žele, da se nesretniku brzo dade, te da tako dar dvostruko može osjetiti. *Mi* želimo, da praviteljstva uvide, da se nješto mora učiniti ondje, gdje je rieč o tome, da se narodne škole podignu na onaj stepen, koji one po pravdi valja da zauzmu. Triezan i razborit čovjek može tome lasno kmetovati, da će ono, što je već od toliko godinah za subsistenciju osoblja doticalo, još za njeko vrieme doteći. Ali darak i podjelu primiti kao božjaci i nuždnici, protiv toga se ogradjujemo još i u sadašnjem našem potrebitom i skučenom stanju. — — Okrom hudog ekonomičkog stanja, kao da je i inače sama sušta prokletinje na narodnoj školi! Stara je poslovica i danas istinita: Quem dii odere, paedagogum fecere. Vrieme je jednom, da i lisac bude junak, te da se plašlji-

Digitized by Google

vo nesakriva, gdje valja istinu reći... Vi, gospodo, ištete da učitelj Vašu djecu za napredovanje odgoji, a on sam stenje u okovih smetnje. I nesmatrajući na to, što se učitelji narodnih školah moraju s okudicom i brigami boriti više nego ikoji proletarac u državi —, nisu svuda podpali pod vlast razumnog školskog starješine, vještog pedagoga, kom bi mogli dati račun o svojoj radnji, koji bi ih razumio i poučio, — nikako! podpali su gdješto pod vlast mjestne školske direkcije, koja ih zlostavi, koja ih muči, a školskoga posla nikako nerazumije. Direktor treba da zna pedagogiju, da je vješt u metodici, da je poznat sa preponami i tegobami nastave i školskog odgojenja, u kratko! da je čovjek, koji je s truda i rada školu poznao, te mu je škola omilila. Medjutim ja poznajem jednog mjest. škol. upravitelja, komu je deviza: »Petdeset godinah natrag sa školami!« — On kao inače bolešljiv 70godišnji starac drži za jamačno, da su ljudi prestali biti pametni, od kako je on prestao biti mlad. To Vam je dakle čovjek, koji je svoju cjel života promašio, koji samo gledi, kako bi se domogao veće penzije za neznam kakve svoje zasluge — čemu da se od takvog čovjeka nada škola i učitelj? On je njekom prilikom *potegnuo palicom* na učitelja III. srb. razreda, zato što se usudio reći, da je poglavito do g. upravitelja krivica, što u III. razred nije prešao nijedan djak, no je g. upravitelj svim djakom »sine morsu conscientiae« podpisao svjedočbe za njem. školu. Dakle ciele godine naš III. razred neimadjaše djaka, a ovamo se je podbunjivalo protiv učitelja.... Tko je učitelj, taj je bogumrzak, te ga odvjetnik božji mora ex officio mučiti. — — — R.

— *Iz Osieka.* — Dne 3. kol. t. g. bjaše u nas učiteljski sastanak, na kom se je radi neznanja narodnoga jezika stranom naški, stranom njemački viećalo (sic!). — Preč. g. Dr. Jak. Hegedušević podj. kao nadziratelj škol. kot. osiečkoga razposlatom okružnicom pozva svu gg. ravnatelje, katekete, učitelje, javne i privatne učiteljice, a i pomoćnice svoga kotara da se na gore pomenuti dan u 9 satih u jutro u dolnjo-gradsku školsku sgradu stave. — U odredjeni dan sastane se skupština u gorepomenutoj sgradi, iz koje uputiše se svi u župnu crkvu, gdje poslje sazvane pomoći duha sv., sabrani krenu u sgradu učione. Zatim otvori skupštinu veleč. gosp. predsjednik malone sliedećim govorom: „Častna skupštino! Što se danas u ime Božje ovdje sakupismo, to je učinjeno za medjusobno poučavanje priobćujuć si medjusobne idee, promatranja i izkustva i da se sporazumijemo glede riešenja sredstvah i zadaćah našega liepoga nu težkoga zvanja; dapače to je zato, da razpitujemo i promotrimo napredak, što ga svaki nas napose u odgojivanju, a i vospitavanju mladeži — od posljednjega našeg sastanka učini ili barem misli, da je učinio. — Ako se pako uzistini ova-

Digitized by Google

kovi napredak, da se ga, kao za obće dobro, svi latimo. Sakupismo se riečju zato: da zadobijemo, iz kratkog doduše, nu prijaznog sastanka u obziru škole novu podporu, snagu i poticanje na vierno izpunjivanje naših ozbiljnih i svetih dužnostih.“ — Poslje toga pozove preč. g. predsjednik više učiteljah, da ustmeno izraze svoja mnenja glede predmetah, o kojih se imalo pretresavati. Napokon preduze učitelj Stjepan Lehman na zahtievanje predsjednika sa učiteljem sarvaškim Miroslavom Müllerom praktično podučavanje iz računanja od 1. do 4. razreda; gdje radi vladajućeg po staroj navadi mekanizma i puno suhoparnih pravilah od strane učitelja L., skupština svoju nezadovoljnost izjavi, dok na poziv preč. g. predsjednika učitelj F. izbjegnuv vladajući mekanizam praktičnim i prostim svojim načinom očekivanju skupštine nezadovolji. Nakon toga zaključi preč. g. predsjednik ovako sjednicu: „U buduće neka mekanizam nebude baš vladajući, nego ipak neka se spaja sa praktičnim sustavom, koji je ustrojen na jednostavnosti i znanosti te valja više za svakdanji život i pamtenje.“ Nadalje je učitelj Ante Šunić iz Djakova kao gost potanko i vrlo liepo o ovom važnom predmetu govorio — te preporučio u tu svrhu računičnu vježbenicu pod naslovom: „Methodik des Kopfrechnens für die 1. Klasse. Wien 1854, (i Mařikovo: „računstvo na pamet“ može se uzporedno s gornjom vježbenicom uzeti. Ur.) Napokon preporuči preč. gosp. predsjednik sboru učiteljskom neutrudljivu marljivost i točno izpunjenje nadležećih mu dužnostih, te završi tako za ljetos naš sastanak. — *V. F.*

Viestnik.

Dne 18. Studena 1860 bjaše u Štenjevcu novo sazidana učiona blagosivana — Ova učiona je najviše nastojanjem tamošnjega župnika g. Ignjata Vrbanića i obćine glavara gosp. Dragutina pl. Jellačića iz obćinskih dohodakah sagradjena. Ove obćinske dohodke jest vrli glavar obćine gosp. Drag. Jellačić tako znao urediti, da su se toliki troškovi zidanja i pokućtva školskog namiriti mogli. Bog dao, da se po njegovu primjeru i ostali glavari obćinah povedu — Prečastni gosp. kanonik Marić, kao okružni nadziratelj školah služio je svetu podnevnu misu, sa „Dojdi duše sveti“, kojom prigodom pucalo se iz mužarah. Kod svete mise bilo je izvan mnogobrojnih župljanah vidjeti takodjer g. c. k. dvorskog savjetnika Rubidu sa svojom gospodjom groficom; g. Drag. Jellačića obćinskog glavara takodjer sa svojom gospodjom groficom. Po dovršenoj službi božjoj krene procesija iz crkve u novo školsko zdanje uz pratnju gorenavedene slavne gospode i gospodjah groficah. Kada je procesija u školsko zdanje došla držao je preč. g. kanonik kratki govor na župljane, u kom ih liepo pohvali, što su nežaleć nikakova truda za svoje potomke položili temelj naobraženja, pa da takodjer marljivo svoju mladež u učionu šalju, kako će zbilja danas sutra odovud korist crpiti; poslje toga bjaše blagoslov, a zatim otidjoše svi odlični gosti gospodinu glavaru, kod koga bjahu počašćeni kako treba. — Na koncu izjavlja se želja, da bi i ova

Digitized by Google

učiona do skora dobila valjana polag novoga sustava škol. ispitana učitelja; jer samo tim načinom kadro je i to novo učiteljište u Stenjevcu biti na uhar pučke prosvjete.

— U Banskoj Bistrici počeo izlaziti listopadom o. g. novi školski list pod naslovom: „Slovenský národný učitel" — Predplatna ciena za domaće je 2 st., s poštom 2 st. 40 nv. Izlazi svakih 14 danah na čitavom arku.

— Izdavatelji osrednjega školskoga lista „Österr. Schulbote" javljaju, da je uredničtvo istoga lista radi stanovitih okolnostih vremena izručeno škol. njekoj osobi, koja nije nikakovom javnom službom obvezana te sudjelovanjem kod prijašnjega uredjivanja stekla si povjerenje sl. čitateljstva. Ujedno kažu, da će zadaća toga lista bit ona ista, kao do sada nit će se svota predbrojnička promieniti.

— „Slov. Glasnik" donosi u svojem 6. svezku radostnu viest pokriepljenu službenim dopisom preč. duh. stola u Celovcu, usljed koje dobiva slovenski jezik u Koruškoj svoje staro, pravedno i častno mjesto po učionah seoskih. Jedino u mjestih, gdje je pučanstvo mješovito, propisana su oba jezika, slovenski naime i njemački. Ta blagonosna naredba potekla je iz otčinske brižljivosti nj. svjetl. knezbiskupa Valentina, kojom pokazuje ljubežljivo srce napram Slovencem. Bog uzdržao takove muževe svome stadu u zdravlju i životu.

Svaštica.

Dragutin II., englezki kralj posieti jednoč učionu kojom upravljaše Dr. Busby. Ovaj je pratio kralja kroz sve sobe, gdje se je predavalo, sa šeširom na glavi, kralj pako držaše cielo to vrieme svoj klobuk u ruci. Kada je već kralj učionu ostavljao, pade mu Busby k nogam proseći ga, da mu nečednost i nepristojnost oprosti, rekavši: Milostivi kralju! da moji živahni djaci samo malo opaze, da tu ima većega gospodina od mene, mnogo bih od one važnosti kod njih izgubio koje trebam za uzdržati zapt. Kralj, nasmješiv se, uvjeri ga o svojoj milosti i njegovoj pameti. Š.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj „Napredka": 97. Benković učit. u Tuhelju ½ god. 98. Cerovski Vatr. učit. u Mal. Taboru; 99. Vohel Jos. učit. u Krapini; 100. Francelj Bart. real. učit. u Varaždinu ½ g.; 101. Marić Luk. učit. gl. šk. u Varašd. ½ g.; 102. Marković Adam učit. u Cerni; 103. Glász Fr. učit. u Vingi; 104. Valpotić Fr. učit. u Ludini; 105. Končan St. upr. učit. u Samoboru; 106. Folnegović Nik. žup u St. Čićah; 107. Matković Šim. učit. na Rieci; 108. Mužina Mat. učit. u Plešcih; 109. Havaić St. žup. u Zaboku; 110. Pavčec Drag, žup. u Kutini; 111. Bertalanić Ivan učit. u Kutini; 112. Grgesina Ivan podj. u Turnašici; 113. Bazianac Andr. učit. u Turnašici; 114 Mužina Andr. učit. u Gračcu; 115. Crnko Mat. učit. u Gradini ½ g.; 116. Kovač Iv. učit. u Virovitici ½ g.; 117. O. Novak Narcis katek. u Virovitici ½ g.; 118. Zorić Jos. duh. p. u Brckovljanih ½ g.; 119. Jurković Mirko učit. u Varašd.; 120. Joanović Pet. vladika p. t. karlovačkī u Plaškom ½ g.; 121. Kukuljević Iv. Sake. ark. u Zagr.; 122. Goršeta Nik. žup. u Farkašiću; 123. O. Hrženjak H. reda sv. Franje u Karlovcu; 124. Vranicanji Nik. veletr. u Karlovcu; 125. Kovačević Ant. učit. u Kobašu ½ g.; 126. Bartolčić Mart. učit. u Gaju; 127. Duh. mladež sjem. senjskoga; 128. Macka pripr. u Zagr. ½ g.; 129. Štoos Pav. podj. u Pokupskom; 130. Škender Jur. učit. u Ivancu; 131. Juretić Mart. žup. u Grobniku ½ god.; 132. Učiona u Grobniku ½ god.; 133. Samostan OO. Franciškanah u Klanjcu; 134. Pavlić Iv. učit. u Stenjevcu; 135. Barabaš Jur. žup. u Odri ½ god.; 136. Kobali Mil. učit. u Odri ½ g.; 137. Celinić Nik. učit. u Granešini; 138. Florian Pav. učit. u Radoboju ½ g.; 139. Jaugcer Drag. žup. u Petrovini; 140. Strinović Jos. učit. u Lipovljanih.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke
tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 7. U Zagrebu, 1. Siečnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Sretno!

(Na mlado 1861. ljeto.)

Sretno! Već pliesniv starež pade;
Novost si stazu krči već.
Sretno! zapojmo u glas sade —
Napredak nije prazna rieč!
On, prem sad ždrakom zore s'ja,
Suncem će granut neosjetno;
S tog nek zaore grla sva
Veselom, rode, jekom: **Sretno!**

Nek se oblaci silni streme
Svijajuć odsvud gusti mrak,
Svjetlosti puta da zapreme, —
Ipak će probit novi zrak.
Sunašce slavi l' triumf svoj,
Svake se magle gube sjetno — —
Svjetlost i **snaga** drže l' spoj,
Napredak tada tu je. **Sretno!**

Što danas grudi plamom diže,
Srdacah žari milion,
Čim k cieli čovjek stupa bliže,
Duh od slobode — tu je on!
Slobode sjajna zviezda sad
Pomalja lice mladoljetno;
Pozdravlje šalji star i mlad
Uzklikom milim: **Sretno! Sretno!**

Gj. Rajković.

Digitized by Google

Još koja rieč o naših učiteljištih.

(Od Mijata Stojanovića.)

U našem je Napredku već više putah bila povedena rieč o naših domaćih učiteljištih, i tom se nemože nitko živ čuditi, tko poznaje iole važnost toga predmeta. To je tako važan predmet, da, ako se pitanje o njemu srećno rieši, učinit će se veliki korak unapred. Zato sam nakanio i ja progovoriti koju o naših učiteljištih, a razgovor i dogovor neškodi nikom, gdje se divani i dogovara u čistoj namjeri, samo od zle rieči boli glava i srdce poboljava.

Učiteljišta ili Preparandije onaj su temelj, na kome se podižu dobre i čestite pučke učionice, predpostavljajuć dobro i shodno uredjena učiteljišta. Brez masla i pšenična brašna nepravi se pita, vele obično žene, proste kuvarice. Naša učiteljišta, što ih imamo u domovini, osobito u vojničkoj Krajini, koja poznajem bolje nego druga, nisu još tako uredjena, da bi mogla odgovarati podpuno svojoj svrhi. —

U učiteljištu, kakvo mislim, da bi bilo valjano, moraju se odhraniti školski uputjenici i naobraziti tako, da budu prije svega, pravi kršćani; ali ne i nipošto kršćanski Farizeji i Saduceji, još manje okršćeni pogani, tobožnji slobodnoumnici i nadrimudraci, koji (govorim ovo iz izkustva, a brez zamjere ičije odprto) umstvuju o vjerozakonu, kao da se dobiva vjera u srce čitajući romane, a ne krotkoćom i kao vrhunaravni Božji dar poniznošću. Kakva god je razlika izmedju junaka i strašljivice, izmedju iskrenoga rodoljuba i licemjernoga domorodca, izmedju pravoga mudraca i smušenjaka, izmedju kriepostnjaka i pakostnjaka, takva je i izmedju pravoga kršćanina i nevjernoga. Iz plodovah njihovih, veli sv. pismo, poznat ćete njih.

Drugo da postanu iskreni domorodci i pravi rodoljubi, ne domorodci jezikom, nego srcem, dušom i činom, a to su oni, koji traže i nalaze u sreći domovine i svoga roda svoju sreću i slavu.

Treće da postanu vješti i u onom svestrano i dovoljno uputni, što se može pravedno zahtjevati od njih kao od pučkih učiteljah. Tko sam što nezna ili zna samo što kako, t. j. nepodpuno, netemeljito, to nemože naučati ni druge.

Digitized by Google

Vješti moraju postati našem književnom jeziku i barem još kojem potrebitom ili poleznom u državi, i poznavati moraju našu domaću književnost, narodne običaje, ćud i značaj našega naroda, krieposti i mane njegove, prednosti i nedostatke, cieli život naroda. Pučki su učitelji s duhovnimi pastiri ljekari pučkih duševnih betegah i bolještinah. Dalje moraju upućeni biti u poljodjelstvu i domaćem gospodarstvu, jerbo s ovim se ponajviše zanima naš narod po selih i gradovih, s tim se hrani i izdržaje, a napose glede gradovah poznavati moraju učitelji narodnih učionah, i najglavnije struke obrtnosti u našoj domovini, koje bi postati mogle obilnijim izvorom blagostanja, kad bi pučka učionica bolje nastojala i u stanju bila u tom obziru zamašnije djelujući prokrčiti put i položiti bolji temelj, na kome bi se dalo dalje uspješno graditi. Ili pogledali na poljodjelstvo, ili na domaće gospodarstvo, na obrtnost i zanate, svakako je neobhodno potrebito, da pučki učitelj poznaje prirodu i njezine zakone, da je uputjen u prirodnoj povjestnici, u prirodoslovju, i u svemu, što spada u spomenute znanosti; sve mu treba, svim može hasniti svojim učenikom. Tako mu isto treba i matematika, računstvo, graditeljstvo, mjerničtvo, pisanje i risanje. I nije pomoženo, da učitelj to znade samo površno, nego izišavši iz učiteljišta mora nastaviti neumorno svoje svestrano naobraženje, jerbo mu valja prosto, razgovjetno, popularno govoriti sa djecom o svakoj toj struci znanja, inače ga neće razumjeti učenici.

Doći pako do temeljita znanja budi u kojoj struci neda se samom teorijom, samo po onom, što se tko nauči iz knjige ili u školi od učitelja; nego valja mozgati, kušati praktično; nije dosta znati kolo opisati, nego valja znati kolo i plesati; valja znati i umjeti i moći rieč privesti u djelo, glas u čin, osnovu graditeljsku u sgradu. — Na sve to uzimati se mora obzir u učiteljištu, gdje se pripravljaju školski uputjenici za buduće pučke učitelje, i bolje je odgovoriti svakoga preparanda od učiteljskoga zvanja, ili i odpustiti, neka ide za drugim poslom, ako neima prave volje ili revnosti i sposobnosti za toli veliko i težko zvanje.

Prieka nam je nužda za naša domaća učiteljišta, da dobiju ravnatelje i učitelje prave kršćane, iskrene rodoljube, vješte muževe u svemu, što sam gore spomenuo. Takav izbor očekujemo od onih vrstnih i plemenitih muževah i domorodacah, kojim je višja

*

Digitized by Google

vlast povjerila preustrojenje naših domaćih učilištah i pučkih učionicah, jerbo smo uvjereni, da im leži na srcu sveobća pučka naobražnnost, koja se samo dade promaći dobro uredjenimi učionicami, a brez dobro uredjenih učiteljištah n da se to postići.

Još mi je nješto na srcu, što nemogu mučeć mimoići ovom prilikom. Imade učiteljah i drugih osobah osobito u Krajini našoj, kojim je povjereno ravnanje i nadziranje pučkih učionicah, koji se nemogu nikako oprijateljiti s tom pomisli, da pučka škola i crkva stupe u užji savez, te da duhovni pastiri i katekete stupe naprama pučkoj učionici u ono odnošenje, u kome su izvan vojničke Krajine posvuda u smislu tako nazvanog „Politische Schulverfassung-a.“ — Crkva ima školu, škola crkvu podupirati u plemenitoj zadaći, i tako moraju biti u najprijateljnijem savezu.

Težko si ga nami, vele njekoji u Krajini, kad se povede rieč gdjegod o tom predmetu, težko si nami, ako nam uz sablju još i popovi stanu zapoviedati u školi. Strah je tu brez ikakva temelja; gdje je primjer, da je naše svećenstvo ugnjetavalo učitelje, ili se opiralo razvitku pučke prosvjete; a kad dosad nije bilo takvoga primjera, nego nasuprot znamo, da je svećenstvo naše služilo se svojim uplivom za učione uviek samo na promicanje pučke sveobće naobraženosti, kao što i narodnost naša i književnost domaća imadjahu uviek u našem svećenstvu najveće svoje prijatelje, najhrabrije zatočnike, najiskrenije privrženike, pak to svećenstvo, kom su na čelu onakovi muževi, kao što je onaj preuzvišeni vrhovni pastir duhovni, što netom eto ovih danah položi onako znatnu glavnicu u ime utemeljenja domaće naše akademije znanostih; pak rekoh, to svećenstvo, u kome imade onako riedkih rodoljubah, koji sve i sva rade i djeluju za vjeru i domovinu, da to svećenstvo necienimo dovoljno, nego da se tko plaši njihova upliva u pučku školu, to bi bilo sljepilo, bila bi to kukavnost i hudost srca i značaja. Ne tako, nego veselimo se i radujmo, ako samo bude dao Bog, da pučka naša učionica stupi u najužji savez sa crkvom, pak će jedna drugu svojski podupirajući krenuti voz narodne naobraženosti u onaj kolotek, po kom ćemo pravim putem doći do cilja.

Tko je drugog mnenja, široko mu polje, svatko neka nosi svoju robu na pazar. Izmienjujmo misli, vrieme je, pak ćemo ipak svi skupa dogovorom doći do istine, koju tražiti i u toli važnoj

Digitized by Google

stvari, u tako velikom predmetu, dužan je svaki vieran sin svoje domovine. *)

Je li potrebno, da se i u pučkih školah povjestnica hrvatska predaje?

U broju 4. našega Napredka javlja nam se, da bi željeti bilo, kada bi se i u pučkih školah hrvatska povjestnica bar po nješto djeci kadkada predavala, t. j. da se onakovim učenikom, koji su zrelije dobe i bistrijega uma, nješto prosbori o prošlosti naše mile domovine, i. t. d. —

Važna je to rieč, i sladka želja, jerbo zbilja, ako dobro promotrimo, ovo je velika nestašica pučke prosvjete. Bacimo samo malo dalje jedan pogled na naše obrazovanje, pak pitajmo: šta smo dobra o domovini našoj djeci u školi kazali? kakovu smo im ljubav izkazali, kad su nas djeca pitala kuda vodi put ili staza u naš zavičaj, i kako se zove domovina naša? — a šta smo im odgovorili? evo ovako „neznam šta govoriš, nit znadem, nit poznadem puta, niti staze, a nit imena“ — pa gledaj, brate moj, kako njegujemo cvieće u korovu, koje se nemože žarkim sunašcem ublaživati, a još manje plodom svojim dospievati, te tako prosti naš puk bludeć po tmini a i njihova djeca odrasla s njima neznadu niti šta su, niti gdje su, niti što su im slavni predji bili.

Istina, naš prosti puk nepozna nimalo prošlost domovine svoje, osim ako je šta ustmenim predavanjem u pameti zadržao i kojekakovimi pridatci izkvario, pa stoga kada ga čovjek pita, što je? odgovori liepo „Hrvat“ — i drugo ništa nezna kazati,

---

*) Ja se podpuno slažem s mnienjem štovanoga g. dopisnika i neka Gospod skoro naspori, da se prema potrebočam narodnjega obrazovanja takav sustav učevni za sva učiljišta skroji, koji će uz nesebično rodoljublje, krepku volju i neinteresirano požrtvovanje obaliti onaj sustav prijašnji, a još većma za uviek uništiti stari šlendrian od obuke, štono odgovaraše kroz toliko vjekovah tobožnjem simplicitetu puka, a prijaše velikanskim strastim onih, koje u povjestnici hvali udvorica i sebičnjak, a ljubitelj istine u pravoj groznoj slici zavedenu svietu predočuje! Op. ur.

Digitized by Google

nit o sebi, niti o domovini svojoj. Stoga bi krivo imao svaki onaj, koji našemu prostaku zamiera; buduć mu je najprije sebe pogledati, a onda neuka, koji neimajuć, tko bi ga bio podučio, nije odmah za osuditi ili ukoriti. —

Da vidimo — rekao bi možebit tko, zašto je naš prosti puk tako neuk do sad ostao, ta ima već puno godinah od kako su škole u Hrvatskoj postale, pa se nisu ništa naučili. — Ja na to, u koliko mi moj slabi um dopušta, odgovaram: da nisu škole krive, a još manje pučanstvo; — škole pred njekoliko godinah hile su sirote sebi samim ostavljene, za koje se nije nitko, da je i mogao, htio pobrinuti, a njihovi učitelji, koji dakako nisu bili krivi, šta su živi, ovi — velim — zanemareni, ostavljeni, proganjani, prezirani, službu svoju timarili su polag volje i starog šlendrijana. — Dosta im bjaše, ako su djeca polazivša tri godine učionu znala nješto malo mekanički čitati, pisati i brojeve sbrajati i. t. d. a o jezikoslovju, pravopisu, gospodarstvo ili historiji — budi kojoj, niti pisnuti, pa onda niti se je to od njih iziskivalo. — Takvo nam je junačtvo bilo! —

Braćo! oprostite, ako sam možebiti kojega od starije dobe plesajućega u tom kolu uvriedio; ta neiznimljem nit sebe; drugo je sad vrieme, drugi zahtiev naše visoke zadaće, drugi je sat kucnuo za nas, i blago onomu, koji se je za naš i našu prosvjetu pobrinuo, taj se velim ima nadati vječna raja!

Mi u istinu uvidjamo, da bi to bilo od velike važnosti, kada bi se bar potanko učilo u naških školah, da djeca poznavaju svoje i svojih otacah porieklo; da znadu, kakova bjaše sudbina njihove domovine, koji su njezini predjeli i život narodni. — Uzmimo samo na primjer medju nami patriarkalni život i onda obćenje naših seljakah sa krajišnici. — Graničar kaže: »muž, paur« — te po tom pokažuje, kao da je on izvrstniji i po najnovijem kalupu izdjelan Niemac; protivno pako provincijalac opet mrzi na graničara, te mnije jedan i drugi, da si nisu krvna braća, i da nisu sinci jedne majke. — Eto, da bi se u naših školah, a borme i u vojničkoj susjednoj okolici učila poznavati povjestnica domovine naše, sve njezine zgode i nezgode, čast i slava, nebi doista jedan drugoga za tudjinu smatrao; akoprem ima — žalibože — i pravih hrvatskih sinovah, koji se srame, s toga što su Hrvati, i koji činom

Digitized by Google

i jezikom izdavaju svoju majku domovinu, jer misle bajagi, da su Ciceronovu mudriju pozobali. —

Dakle hajdemo, da se latimo posla, nu gdje da započnemo? Neimamo shodnih knjigah. — Istina povjestnica naše domovine već je ponješta po raznih knjigah u kratko nacrtana, ali ovakovih knjigah (izim Zoričićeve čitanke) nemože svaki učitelj dobiti. Najshodnije bi bilo, da je od povjestnice, to se razumije, hrvatske — nješto u našoj »drugoj čitanki« stavljeno. Ima doduše u njoj raznih štivah, koja moraju da djeluju na nas i djecu našu, ali ima i dosta štivah, koja su nam u njoj samo mjesta zauzela, gdje bi zanimiviji nauk za nas i djecu doći bio mogao. — Dakle treba nam je i nuždno treba, da se uvede u naše škole povjestnica, da tim sadanji mladjahni naraštaj čujuć ovako u školi razne dogodjaje uzmogne i kod kuće svomu ćaćku ili komu drugomu kazivati, šta je bivalo prije nas, pa će se tim razagnati tmina neznanstva i predsudah u našem narodu, podoštrit će se ostan na sve uzvišene crkvene i gradjanske kreposti, te čarobnim plamom razpaliti srca prostoga puka onom ljubavlju, koja je u stanju ukloniti predsude, promaknuti obrt, dignuti trgovinu, polučiti ozbiljan i vriedan značaj, poraziti nasilnike te uglaviti slavu narodu, koji bjaše kroz toliko vjekovah biedjen glupošću i neznanstvom upravo od onih, što ga hotomice u neznanstvu držahu, da zasite nezasitljivo srce vlastitoga koristoljublja i polubogovskoga štovanja!

Napokon, obratimo se na naše vrle rodoljube, vriedne spisatelje i književnike, neka bi nam sastavili knjižicu, u kojoj bi naša mila hrvatska domovina, posestrime kraljevine i države, življenje narodno, običaji, nadalje zemljopisno stanje, njezini slavni muževi starije i novije dobe, branitelji i zaštitnici vjerozakona i jezika, svi njezini jadi, i slava potanko opisani bili. *F. Valpotić.*

Ivan Filipović

pedagog i pisac hrvatski.

(Konac).

Velevažna za naš narod, u mnogom pogledu kobna godina 1848., koje će listovi u narodnoj poviesti biti označeni koje zlat-

Digitized by Google

nimi, no više *krvavimi* pismeni, uvrsti i njega kano dobrovoljca u redove trećega gradiškoga bataljuna, štono *Rotovim* sborom predje u Magjarsku, gdje bude kod *Ozora* na 6. Rujna čitavi sbor zarobljen od Magjarah. — No Filipovićevo robstvo nebi dugotrajno, jer u dogovoru s regimentskim puškarom podje mu za rukom te mu grof Baćani, kano tobož puškarskom kalfi izdade putni list, te se on sretno vrati.

Godine 1850 izda na svjetlo *»Mali tobolac«* razna sadržaja za mladež. — Stranom neznatna plaća, koja mu ni zdaleka nedoskoči nit svagdanjim a nekmoli duševnim te nenadanim potrebam; stranom želja za dalnjim književnim napredkom ponuka ga, da ostavi cesarskn službu te se premjesti u stečište i ognjište narodnog življa — bieli Zagreb, što mu i bješe uviek živa želja. K tomu mu još zgodnu priliku pruži baš u zametku sukromni učevni zavod *Petra Zoričića,* sadanjeg realnog učitelja, u koji već pod jesen g. 1840 stupi kano učitelj. —

Godine 1851 sazove namjestničtvo usljed naredbe visoke vlade komisiju, koja neka pod predsjedničtvom tadašnjega školskog savjetnika *Dra. Stjepana Iliaševića,* sada kanonika Čažmenskog, pregledje njeke nove učevne knjige za pučke učione, u kojoj komisiji bje i Filipović. U sastancih tog odbora podje mu sretno za rukom izposlovati da bude *„čitanka slovnička,“* što ju on sam sastavi, i još iste godine troškom visoke vlade izadje, sadržavala članakah i latinicom i ćirilicom tiskanih te se ovoj ovako školom laglje u narod put prokrčuje. —

— Mislim da neće bit sgorega, dà više u dobar čas navesti Filipovićeve naglede o *uzajemnosti književnoj Hrvato-Srbah* ujedno s razlozi, kojimi podupire on tu polugu i uvjet velike budućnosti: »Meni je uviek bila i biti će glavna težnja sveg mog književovanja, *jedinstvo književnosti hrvatsko-srbske;* jer tek onda moći će nam se književnost natjecati s inojezičnimi književnostmi, tek onda moći će ponješto našim sadanjim duševnim potrebam zadovoljavati i tako uztukom biti protiva nasrtanju i narivavanju tudjih književnostih. Neka nam ovdje nitko Njemacah za primjer nenavodi, gdje se i u njih knjige pečataju dvojakim pismom: latinskim i gotskim. Niemci su na posve drugih granah nego li mi, njim to nit najmanje neškodi; a drugo u Njemacah se tiem književnost

Digitized by Google

nedvoji kao u nas, jer u nas su ljudi predsudami tako zacopani, *da katolici riedko hoće ćirilicom, a hrišćani riedko latinicom tiskane knjige da čitaju i kupuju.* — To je pako prava nesreća po književnost našu; jer ovako se nikoja strana radi pomanjkanja dovoljne podpore nemože dovoljno razvijati, te su onda dotični prinuždeni prihvaćati se za inojezične proizvode. A sve da to i nije, zar to nije prava ludorija *jedan jezik a dvie književnosti!* Ima svakakih narodah pod nebom, al takove budalaštine neima u nijednoga. — Čim pametnim bi se mogla dokazati potreba toga dvojstva? — Tko može reći da po naš narod, po našu književnost nebi bolje bilo, da se mi svi služimo jednim pismom? — Ako bi dakle po naš narod i po našu književnost bolje i naprednije bilo, kano što se tomu protusloviti neda, onda i mora svakoga poštenog domorodca najglavnija sada težnja biti, da se to jedinstvo postigne. Postić se pako dade jedinstvo književno samo poprimljenjem ćirilice, i to iz ovih razlogah: 1) Većina Slavenah u obće služi se ćirilicom. 2) Većina i Srbo-Hrvatah služi se ćirilicom. 3) Većina i istih sadašnjih literatah služila se je njegda ćirilicom; jer Slavonci se istom poslje turskih ratovah za Hrvati u tom povedoše, a Bošnjaci istom u najnovije vrieme iznevjeriše se ćirilici. 4) Jer Srbi, sve da hoće, nemogu latinicu poprimiti, buduć je ćirilica usko skopčana s vjerozakonom, koji oni većinom sljeduju, a katolicizam je u tom pogledu posve ravnodušan. 5) Jer ćirilica znakovah ima za sve glasove našega jezika, niti nam treba kojekakvih kvakah, rogovah, nit repovah kao što sada s latinicom. 6) Jer je ćirilicu lakše naučiti čitati nego li latinicu, buduć su u ćirilici sva pismena velika i mala jednaka izuzamši samo trih: a, 6, e. 7) Jer svi razlozi protiva ćirilici nedrže vage prema koristi, koja bi našoj književnosti proizlazila iz tog jedinstva; a napokon 8) jer je ćirilica naša, od naših svetacah apostolah, a latinica tudja od Latinah naših njekadašnjih najkrvnijih dušmanah, koji najprije samostalnost našega naroda uništiše i posijaše sjeme mnogoga zla i razdora, s kojega i dan današnji boljujemo.«

Godine 1853 na 2. kolovoza dopade i Filipovića dieliti šestomjesečnu sudbinu mnogih onih duševnih zatočnikah u jadikovcu kukajuće a u nadi kubureće majke domovine, porad pjesme »*Do-*

Digitized by Google

morodna utjeha« priobćene u 38 br. »Nevena« 1852 god. Pa liek, koji no namieni ljutim ranam biedjene otačbine, da ih ponješto izvida, dodje sada upravo njemu dobro, gdje ne samo što ga uzdrža neklonula duhom svjestna osvjedočenja; veće mu još poda novih silah i ohrabri ga, kako će unapried srčano i ponosito prkositi kakvoj mu drago nevolji, za volju miloj si otčevini. — Još uviek nosi on u srcu ono plemenito sućuće, štono ta njegova nezgoda probudi u vrlih rodoljubacah i rodoljubkinjah zagrebačkih, posvjedočivši ovi to velikodušnimi svakdanjimi čini za sve vrieme ove neizkušale kušnje! —

Za tih šest mjesecih napisa on »*Pedagogičke iskrice.*« Ovaj niz biserja htjede god. 1858 izdati tiskom, ali naišav u občinstva na vele slabo udioničtvovanje kod predplate, morade odustati od namjere, i pričekati dok omekćaju ćuti za narodne podhvate.

God. 1854 naimenova ga namjestničtvo učiteljem četvrtog razreda glavne škole u *Požegi,* kamo se i iste jeseni odputi, vjenčav se prije u Zagrebu na 2. listopada s mladjom kćeri majora Pirkerta. .

God. 1855 izadje vladinim troškom po njem zastavljen »*Uporavnik*« za početnicu i prva »*slovnička čitanka,*« u kojoj se za učitelje razlaže praktično rukovanje ovih dviuh knjigah polag najnovijih pedagogičkih načelah. 1858 stade izdavati »*Narodnu knjigu Koledar*« prepun velevažnih i zanimivih poučnih članakah svake ruke, te dosad izadju tri tečaja, no radi slabe prodje obustavi daljnje izdavanje ove prekoristne knjige. — Žalostno je i sramotno za nas što nećemo ljetos ugledati koledara koji bi bio čemu; pa se nemojmo onda čuditi što nam narod poplave tudje knjige a s ovimi se udomi tudji živalj, s čega i stradamo najviše. Sad se Filipović bavi priredjivanjem za tisak onih uspiriteljnih »*Listovah za naš krasni spol,*« što su bili gdješto i po našem »*Nevenu,*« dok je još cvao, pomješteni. U tih listovih će biti mnogo toga razloženo, kako se valja ženi urediti i oboružati, da bude od nje vierna supruga, skrbljiva majka i vješta domačica. —

Ako prodjemo duhom ovaj nacrt, predočuje nam se tudjer stavnost značaja, nepomično prianjanje za prvobitnimi nagledi i načeli, te željezna trpljivost uzprkos svake prepreke i suprotivštine, što bi zapriečivala i smetala postignuće onog uzvišenog cilja — promaka

Digitized by Google

duševnog i materijalnog blagostanja k srcu prirasla naroda. — Stoga nemoze čovjek odstupiti od čvrsta uvjerenja, da će on, dok mu posljednja kap za domovinu i narod vrijuće krvi po junačkih grudih teče, posvjedočiti djelom i riečju, da je vjeran sin majke domovine za koju mu junačko srce neprestaje do hladna groba kucati. — Tako bilo, Bože naspori!

Materialno stanje javnih učiteljah gradskih u Primorju.

(Konac).

Istina je, da bi si učitelj svoj bjedan stališ ponješto olahkotiti mogao, kad bi u privatnih imućnih kućah po gdjekoje diete u prostih urah podučavao, ali nuz svu dobru volju, kada i kako da to ušini? — Netom što odkucne u jutro sedam satih, eto ti već brižnog učitelja u školi, gdje nadgleda mladež svoga razreda, koja se za sv. misu skuplja. Odtuda vodi ju u crkvu. Poslje dovršene sv. misa svaki dan preko čitave školske godine, ko što je poznato, počimlje školski nauk ob 8, a svršuje se ob deset a višeputah u sedmici mal ne ob 11 satih. Dobri poslušni i marljivi učenici odpuštaju se kući, a oni, koji nisu ili svojih školskih zadaćah dogotovili, ili usljed školskog zakona što svojevoljno prekršili, obustavljaju se u školi, da ovdje poprave svoje falinge. Ovom prilikom i nehotice dolazi mi pitanje: Tko ih ima sada nadzirati? Jeda li ih možda smije učitelj same u školi ostaviti? Nebi li se tu porodile svakojake neugodnosti a možebit i ista nenaknadiva nesreća života djetinjeg u takvoj većom stranom razuzdanoj i razkalašenoj djeci? Tko bi bio tada kriv? Sudim da to svatko razborit podobro uvidja, kao i ono, što učitelj nikakve druge kazne dječaku nametnuti nesmije, osim pokoriti ga zatvorom ili sustegnućem objeda. Ovako prispije učitelju i dvanajsti sat u školi; pa ako je koj učenik zbilja zaslužio, da bude i bez objeda, to valja da uz njega i učitelj posti, čuvajući svoga kaznenika. U protivnom slučaju lasno bi se dani čitave školske godine pobrojiti dali, u kojih se učitelj prije podne koji časak iz učione vraća u svoj stan, a još lasnije oni, u kojih

Digitized by Google

se takva kazan upotrebiti nebi morala. — Vrativši se učitelj u krug svoje vlastite obitelji, valja da se sada malko odahne a zatim svoje tielo jelom okriepi, pri čemu navadno proleti jedan sat; ostala $^3/_4$ sata upotrebljuje učitelj za obučavanje svoje vlastite djece, osobito one ženskoga spola, ako nije rad, da im tudjinstvo u ženskih školah neomili i srce neostruje. — Zatim odnaša se učitelj opet u školu, koja od drugog do četvrtog sata traje. Ako je tako sretan, da opet kog učenika zatvorom pokoravati nije prinuždjen, preostaje mu tada nješto vremena, da pismena izradjivanja učenikah svojih pregleda, pogreške im bilježi i t. d., a i sam se za predavanje školsko pripravi; u protivnom slučaju mora to neizbježivo djelo na četvrtak i nedjelju popodne odgoditi.

Oprosti mili Napredku, da sam se usudio sve ove malenkosti opisati, koje posredno amo nespadaju; to sam učinio ne iz drugog uzroka, već samo da dokažem njekoj gospodi dotičnikah, koji navadno u svakoj prigodi bezobzirno sbore, da si učitelj u prostih urah s podučavanjem svoju subsistenciju dosta dobro popraviti može.

Istina je, da nisu tako loše godine, to bi se nješto popraviti dalo, i to samo onda, kad bi učitelj školsku nastavu i š njom skopčani poredak zanemarivao; pa ako kome baš i za rukom podje, da si što trudom zasluži, to jamačno neće namiriti dug od 193 stot. 83 novč. što ga učitelj polag gori navedena računa k hrani svoje obitelji neizbježivo trebuje. Odkuda će izplatiti onda ovu svotu, ako ju posvema nenamiri? Odakle pribaviti sebi i svojim potrebnu odjeću? Odakle trošak, ako tko u obitelji oboli, ili se rodi, ili umre? Može li ukazati činom i najmanju pomoć naprama prosjakom, ili što žrtvovati na koju blagotvornu svrhu, ako je čovjek milosrdan i pobožan, ko što i biti mora? Povrh toga nesmije se kriepiti niti kavom, niti pečenkom, niti pivom, niti vinom, već samom vodom; nesmije se nikada k rodu, na konferenciju ili kojemu drugu odvesti; družtva i zabave, u kojih bi se štogod potrošiti imalo, nije li usiljen izbjegavati? A najposlje nesmije gledati, gdje tko puši il šmrca, da možebiti u napast nedodje. —

Ovo su za sad najpoglavitije tegobe naše. A ti mili Napredku i sl. čitateljstvo sudite ih po svojoj jasnoj razboritosti. Ako li su neistinite neka bude onome, koji ih javlja, na ukor pred cielim svietom; buduć su pako pravedne, neka bi nam se blagona-

Digitized by Google

klono poboljšalo naše biedno stanje, koje je u pogledu ovih kobnih vremenah usiljeno tražiti utjehe. — i —

Dopisi.

Iz ravnine dubravske. Sa svih stranah nosiš nam, mili Napredku, ugodne glase, sada s visoke planine, sada iz niske doline, te nam s njimi grudi naše stranom okriepljuješ, stranom razveseljuješ i potičeš. — Neželim ti ovim predug biti, ali te ipak molim, ustupi mi nješto prostora, te primi, što ti donosim. — Više putah si nam već viestih donio, kako ovdje ili ondje dobri muževi podižu nove školske zgrade, indi evo i ovdje u Dubravi dogradjena je nova školska zgrada na kat visoka, koja bi blagoslovljena dne 30. rujna p. g. baš na dan obslužavanog ovdje jesenskoga proštenja muke gospodnjeve po rukuh preč. gosp. Kalabara opata i kanonika zagrebačkoga, koji, na prošnju mjest. župnika g. Ad. Luke Rumplera rečeni dan s abacialnom sv. misom proslavio bješe. Odmah poslje podnevne abacialne sv. mise krene se provod iz crkve sa mladežju školskom, i mnogobrojnim pučanstvom svakoga spola i stališa, prateć vriednoga starinu uz podvorbu više svećenikah k novoj školskoj zgradi, na isto ono mjesto, gdje stara drvena škola više od 70 godinah stojaše. Tu na vanjskih stubah nove škole pozdravi jedan učenik iz 3. razreda stojeći medju dvjema zastavama školskima i dvjema slikama vienci ovjenčanima sve prisutne kratkim govorom i Dubravčanom se zahvali na podignuću nove školske zgrade, ujedno se zahvali i vriednom mjestnom g. župniku kao ravnatelju učione na trudu i požrtvovanju, štono počamši od onoga dana, kada primio bješe upraviteljstvo, brižan se pokaza za urešenje kuće božje, redjenje i napredak škole, dobrostanje i prosvjetu pučku. Najposlje obodri prisutne, neka djecu svoju spremno u učionu šalju, da jednoć domovini svojoj na korist i diku budu. Zatim izadje vriedni starina preč. g. kanonik i opat na stube, na mjesto prijašnjega govornika, te kratkim nu veoma dirajućim govorom osvjedoči Dubravčane o njihovom liepom činu, zatim unidje u stan, te najprije dolje u učiteljskih sobah, a onda gore u školskoj sobi ovrši sveti čin; poslje toga razprši se puk kojekuda po trgu, a g. g. svećenici i njeki svjetovnjaci k stolu mjest. g. župnika, koji ih liepo počasti. Napokon ti jošte i to javljam, da je učionica dubravačka, sa svimi potrebnimi sredstvi providjena. Ona imade 16 klupah, stol, stolce, ormar, velike dvie ploče, — više liepih slikah na stieni, i malu svoju knjižnicu, što je sve stranom od školske obćine pribavljeno, stranom od mjest. g. župnika i ravnatelja poklonjeno. Bog poživi takove blage promicatelje bogoljubnosti i obrazovanja narodnoga!! — *I. R.*

Digitized by Google

Iz Pokupja. Putujući mjeseca kolovoza p. g. nuz obalu Kupe, dodjoh u Šišljavič, gdje opazih župnu crkvu u vrlo žalostnu stanju, kakove valjda u našoj biskupiji neima; jer ko na sramotu narodu služi. Promatrajuć istu, stupim u župni stan, koji niti obličja jedne iole bolje seljačke kuće neima, ali nadjoh zato u njem dva revna duhovnika. Župnika jur više godinah boležljiva, i duhovnoga pomoćnika gdje se zabavlja sa četvoricom krepkih mladićah u podučavanju svega onoga, što na izobraženje i blagostanje njihovo spada. Gledam i razmatram u isti par njihovo čisto, točno i podosta krasno pisanje, čujem liepo znanje vjeronauka te upitam: od koje doba da se podučavaju? odgovor bjaše, od 3. studena 1859. Tada, da se bolje osvjedočim, šta čovjek, koji volje ima, mladežju naroda našeg u toli kratko vrieme učiniti može, uprosim, neka bi g. pomoćnik dopustio, da čitaju sva četvorica. Zapanjim se slušajuć, kako točno najprije iz čitanke drugoga razreda, zatim iz Gundulića, Gjorgjićeve Mandaljene i Psaltira, osim toga isto tako točno ćirilicu i njemački štiju. G. pomoćnik pokaza mi, kako su vješti u svih četiri vrstah računstva, kako su daleko jur u toli kratkom vremenu u katekizmu doprli, da sav mali i onaj za drugi razred propisani već do drugoga poglavja na pamet uz primjereno razlaganje znadu, a osim svega toga, sijaset krasnih izrekah, koje na nabožnost i ljubav pram miloj domovini potiču.

Ova jedino zato u Napredak pošiljam, da se uvidi, kako s jedne strane i u našem narodu snage ima, da je i naš narod za sve ono, što je koristno i potrebno, sposoban; i kako je golema šteta, što u Šišljaviću jošte učione neima, u kojoj bi se za nauk više sposobne djece našlo: s druge strane pako; da se u ovaj primjer revnoga i svake pohvale vriednog duhovnika ona gospoda naroda našeg ugledaju, koja vele, da nije u njih, već u mladeži krivnja, što polazeć više godiuah učionu na izpitu ni točno, ni razgovjetno nečitaju; a kamo li što drugo znadu. Nije u narodu krivnje, već u onih, kojim napredak i izobraženje naroda toli malo na srcu leži.

A. M.

Viestnik.

— Preuzvišeni gosp. Jos. Jur. Strossmayer, biskup djakovački, položio je 50.000 for. za utemeljenje jugoslavenske učene akademije. U tu svrhu sabrali su i naši rodoljubivi Riečani na osmrtni dan Kačićev 7100 st. i nadati se je, da će se i po ostalih gradovih u tu svrhu prinesci sabirati. Tim je dakle u kolievci ono, za čim svi iskreni rodoljubi hlepe, vrieme je po tom da i drugi naši boljari i ne samo svaki preimućan, van i drugi polag časti i mogućnosti svoj darak u tu prevriednu svrhu doprinesu.

Digitized by Google

— Stogodišnjica Kačićeva proslavljena je svečanim načinom dne 13. pros. pr. g. u Zagrebu. Svečanu službu božju obavio je glavom uzor. g. kardinal uz odličnu podvorbu svietlih biskupah Štrossmayera i Šoića. Slovo reče preč. g. Marić kanonik prvostolne crkve zagrebačke, u kojem opisav u kratko životopis slavnoga pokojnika povede dvie tri o domovini i pravom domoljubu, koji — reče — ima biti umjeren napram sebi, pravedan pram drugim a pobožan napram Bogu. — O podne istoga dne bila sjajna čast u dvorani uar. doma. — Svi naši listovi donieli su potankih opisah te svečanosti sa svih stranah naše domovine, jer osim Beča, proslavljena je stogodišnjica Kačićeva na 14. pros. pr. g. na Rieci, u Varašdinu, Karlovcu, Senju, Djakovu, Zadru, Makarskoj, Sinju, Šibeniku, Splitu, Kozicah itd.

— Počamši od nove godine izlaziti će ovdje beletristični časopis pod imenom: „Naše gore list". Izdavati će ga ovdašnji gradjanin i trgovac, gosp. M. Krešić. Oglasi za predplatu već su izaslani, polag tih izlazit će list 5., 15. i 25. dne svakoga mjeseca na cielom arku. Ciena je listu za domaće 3 st., a s poštom 3 st. 25 nv. a. v. na pol godine. Svi dopisi u kom mu drago poslu tičućem se lista imadu se upraviti na „odpravničtvo Naše gore lista" u dugoj ulici br. 786. — Ta viest dodje nam ko ozeblim sunce i mi što najtoplije preporučamo „Naše gore list" sl. čitateljstvu, osobito učiteljem, jer će i za njih pomenuti list mnogo važna donieti, za što nam ime i pero prvoga našeg novelliste, koji će ga uredjivat, i koji nam je dostatno znan, posvema jamči. Bože daj samo, da nam taj listić ostane pun ufanja i uviek zelen ko kitni zimzelen i tanki bor, jela i omorika!

— Književni odbor narodne čitaonice karlovačke odlučio je nastajućom god. 1861. izdavati list pod naslovom „Karlovački viestnik", koji će izlaziti dva puta preko nedjelje, sriedom i subotom, svaki put na četvrtini arka u dva lista, te će biti zastupnikom i organom svih mjestnih interesah i domaćega lokalnoga života. Predplatna ciena na godinu u mjestu 3 st., s poštom 4 st.

— G. V. Mařik učit. uzorne gl. učione u Zagrebu oglašuje sljedeći „književni oglas". — „Kamo god gledimo, svuda vidimo težnju za napredkom, koji je poslovicom sadanjega vremena. I u našoj miloj domovini počimlje se napredak više i više širiti i razvijati. Osobito pako za naše učione počimlje se sada više raditi, nego li ikada prije. A to je pravo, jer se u narodnih učionah izobražava mladež, klica budućeg naroda našeg. A doista od mladeži visi sreća i blagostanje domovine naše. Tko dakle hoće, da domovinu svoju usreći, mora iz sve duše o tom nastojati, da pruži budućem naraštaju našem sva moguća sredstva za njegovo podpuno i svestrano naobraženje. Izvrstni spisatelj češki Dr. Dragutin Amerling kaže: Nepropada narod, koji se sam u sebe pouzdaje, nepropada, ako počme o svom preporodjenju naimah u klici svojoj raditi, a djeca i učione te su klice, koje se imadu njegovati i obradjivati. To dakle uvaživši, nakanio je podpisani izdavati: **„VIENAC. sbirku poučnih i zabavnih spisah za mladež."** Vienac taj izlazit će u svežčićih (bez opredieljenog roka) od 4—6 tabakah po 30 novč. U njem će se zanimivim načinom govoriti o prirodopisu, siloslovju, povjestnici i zemljopisu, teknologiji, zemljomjerstvu itd. Prvi svežčić, sadržavajući **Slike iz prirodopisa** od Vjenceslava Mařika, i **Siloslovje** od Ivana Šaha, izići će u drugoj polovini ovoga mjeseca. — Pozivam dakle sve naše domorodce, kojim iskreno stoji do svestranoga naobraženja naše mladeži, a osobito pako sve učitelje, da se čim skorije na taj svežčić predplate. Da pako prištede troškovah, umolio sam odpravničtva „Napredka" i „Naše gore lista" da s predplatom na svoj list primaju i predplatu na „Vienac", što su mi dragovoljno i obećali. Komu je dakle priličnije, neka izvoli kod tih odpravničtvah predplatiti na taj svežčić. Podpisani pako prima i neposredno predplatu. Tko želi, da mu se prvi svežčić poštom franko šalje, neka priloži još 5 nov. za frankiranje. — Na 10 iztisakah dade se jedanaesti badava. Ja se osobito ufam u naše učitelje i gg. katekete, da će ovo poduzeće revno podupirati. U Zagrebu, 24. prosinca 1860." — Ovo je liepi pojav književne radnje u školskoj struci te se nadamo, da će dobro doći našoj mla-

Digitized by Google

deži, ako samo okolnosti vremena i čistoća jezika, na što takovi proizvodi svagda nagovieštaju, taj hvale vriedan podhvat još većma preporuče. Čim izadje prvi svežčić, javit ćemo sl. čitateljstvu i vrh njega bezpristrani sud izreći.

— „Bibliografije jugoslavenske“ uredjivane po Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom a izdavane troškom družtva za jugoslavensku povjestnicu izišao je uprav dio I. knjige prve, sadržavajući „Bibliografiju hrvatsku.“ Nabrojeno je u njoj 2605 knjigah tiskanih glagoljskimi, kirilskimi i latinskimi pismeni.

— „Leptir“ zabavnik za g. 1861., uredjen po g. Vukotinoviću a izdan po g. Stojšiću, izišao je na svjetlo. Osim čestita sadržaja, ukusna tiska i jevtine ciene ukrašen je dviema slikama, od kojih jedna predstavlja našega visokoga mecena biskupa J. J. Strossmayera.

— Od Škarićeva svetoga pisma izašlo je već 48 snopićah, a doteklo je do 1. knjige Makabejah. Cielo će ovo djelo, kako javlja prečastni izdavatelj, biti gotovo na godinu, ako nebude nepredvidjenih zapriekah.

— Matica srbska u Pešti razpisala je nagradu od četrdeset dukatah za najbolju historičnu novelu u prozi iz srbskoga narodnoga života u objemu od 4—6 tiskanih tabakah. Rok je odredjen na Ivandan (5. Kolovoza) 1861. —

Natječaji.

— U Varaždinu m. učit. za glasbu i pjevanje s god. pl. 300 st. a. vr. i užitkom od 80 st. iz njeke zaklade. Rok prijave do 20. siečnja o. g. na vis. c. kr. hrv. slav. namjestničtvo. — U Slunju kod c. kr. pučke učione, (slunjske krajiške pukovnije) izpražnjeno je mjesto podučitelja sa 210 st. god. plaće i 47 st. 25. nv. a. v. stanarine. Rok prijave do 25. siečnja 1861 na vis. c. k. glavno zapovjedničtvo u Zagreb putem c. k. krajiškog školnog upraviteljstva u Karlovcu. — U Hrašćini žup. zagr. m. učit. i org. Dohodci 315 st. pl. bezpl. stan, ½ rali vrta, njeki štolarni pripadci i 10 hv. drvah. Prijavit se do 15. siečnja 1861 na dotičnu občinu po veleč. g. Jos. Mikcu, podj. i župniku u Remetincu. — U Krapini m. drugotnoga učit. sa 315 st. plaće te 52 st. 50 nv. stanarine. Rok prijave do 10. siečnja o. g. na dotičnu občinu po veleč. g. Fr. Magdaleniću podj. i žup. u Komoru.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Gjuro Sajko bivši učitelj u Hrašćini premješten kao takov u Madjarevo; Gjuro Žakić naimenovan učiteljem u Dugom selu; Antun Čačić naimenovan učiteljem u Škenderovcu; Ivan Opat naimenovan učiteljem u Vel. Gorici; Josipa Šorgač naimenovana učiteljicom u Vel. Gorici.

Listovnica Uredničtva.

— Gosp. J. R. u D. — Vaš dopis morade čekati, dok je nanj red došao, jer tiesan prostor lista nedopušta, da dopise sve baš u horu naštampamo. Za list od 23. pros. liepa Vam hvala, došo je malo kasno, da bi se želji zadovoljilo, ništa manje uči nas naglost ljudih poznavati.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj „Napredka“: 141. Miletić Mat. učit. u Okućanih; 142. Grdašić Alb. učitelj u Velikoj; 143. Pleša Jos. učitelj u Slatini ½ g.; 144. Hellinger Ivan učit. u Sopju ½ g. 145. Šantl Anka učiteljica u Sisku ½ god.; 146. Draganec Pav. podj. i žup. u Rasinji; 147. Koričić Herman učit. na Rieci ½ g.; 148. Marić Mirko učit. u Mrkopolju ½ g.; 149. Čižmek Andr. duh. pom. u Stubici gor.; 150. Nj. uzoritost kardinal nadb. zagr. ½ god.; 151. Učiona u Cerju ½ g.; 152. Uč. u Biškupcu ½ g.; 153. Uč. u Bregih ½ g.; 154. Uč. u Čučerju ½ g.; 155. Uč. u Dubravi ½ g.; 156. Uč u Mal. Gorici ½ g.; 157. Uč. u Gradcu ½ g.; 158. Uč. u Ivancu pol god. (Dalje će slieditи.)

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 8. U Zagrebu, 15. Siečnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

„Studienrath“

prama našim narodnim zahtievom.

Pod ovim naslovom nalazimo oveći članak u 8. br. Pozora, gdje u uvodu g. pisac pravedno crta strastveno pogdješta nezadovoljstvo njekih ljudih nad ukinućem obstojaloga ministarstva bogoštovja i naukah, koje se bjaše često — neću baš reći vlastitom krivnjom — popiknulo, i zatim navadja, da će se polag carske diplome od 20 list. p. g. zamienit napomenuto obstojalo ministarstvo posebnim odsjekom, koji bi pod imenom „Studienrath“ državnom ministarstvu pridružen bio te u osnivanju naučne sisteme i u obće u didaktičkom obziru za cielu monarkiju centralnom vlastju ostati imao, a samo upravna strana bi se samoupravi pojedinih zemaljah propustila. Pisac se s tim slaže, kažuć da je tom razstavom verhovne učevne vlasti na dvie grane unapredjeno obučavanje nu pridaje, da će u zemljah ugarsko-hrvatskom ustavu povraćenih ovom razstavom težko biti osjegurana sloboda naukah polag narodnih interessah, jer imadu te zemlje svojim ustavom osnovano pravo na cielu učevnu vlast kako zakonotvornu, tako i upravnu. Govoreć dalje o znanosti kao zajedničkom dobru svih narodah, koja treba da je istih načelah, i koja samo tada ima pravu vriednost, ako se s umišljenoga (abstraktnoga) na uporabno (praktično) prenese. Kaže, da su načela, do kojih se učevni predmeti odrediti, razdieliti i način predavanja ustanoviti ima tako obćenita, da svim krunovinam za osnovu služit mogu, nu boji se, da se u takova obćenita

Digitized by Google

načela nebi hotimice podkrale i uplele namjere, koje bi našim narodnim interessom na uštrb služile, te navodi za svjedočanstvo prošlih 11 godinah, u kojih nas hraniše abstrakciom duševnoga jedinstva, pored koga malda neskapasmo, pa s toga se nada, da će naš sabor u ovoj struci tražiti svoju samostalnu domaću upravu, nipošto pako dopustiti, da bude „Studienrath“ osnove krojio za naše narodne zavode. — Opisav tako vještim perom stvar, kako se ima i natuknuv naše bivše stradanje, slabo uzdanje u prijašnost i strah proiztekao s uvjerenja prošastoga i sumnjičenja došastoga predlaže, neka bi imala naša trojedna kraljevina po svojem ustavnom pravu r. svojoj, ili ako se s Madjari sdružimo, u zajedničkoj kancelariji svoje iz pravih *našinacah* sastavljeno vrhovno nastavno vieće, od kuda će izlaziti i preko našega domaćega namjestničtva prelaziti u naše škole sve osnove i upravne naredbe. Opisuje zatim krivu ubaviest, kakovu bi isto vieće imalo od dosadanjih organah, da vidi, koje su u toj struci potrebe i želje naroda, te se poziva na javnost, kano pravedno sudište ustavne države, i njezin najuzvišeniji organ — sabor, kome bi valjalo za razsudjenje podvrč osnovu načelah, po kojih se ima narod obrazovati i u koji bi trebalo zastupnike učevnih zavodah pustiti, jer svatko najbolje zna, gdje ga tišti; što u opazki potvrdjuje, dočim veli, da nebi s gorega bilo, kada bi i srednje škole (gimnazije i realke) barem jednoga zastupnika imale, ako već državna načela nedopustiše, da se gimnaziam i realkam svakoj po jedno mjesto ustupi. Osudjuje nadalje ono mnogostručno nadziranje razdieljeno na carske, biskupske, kotarske ... i Bog zna kakove nadzornike veleć, neka bude u obučavanju vrhovni nadzor u jednih vještih rukuh. Napokon govori. „Ima ljudih, koji se takova vrhovna nadzora, ili bolje ravnateljstva, boje, te će graknuti, da pobijajući njemačku sistemu, što nam je svojimi centralističkimi težnjami narodni duh ubijala, nemogu izbjeći novoj centralizaciji, dočim obučavanje u jedne ruke predati želim. Nu mogućnost opasne kakove centralizacije i njenih ubitačnih posljedicah pada istim činom, kad je njemačka sistema pala; naše ustavne uredbe su nam najsigurnije poručanstvo, da se pod njihovim podnebjem nemože niti centralizacija, niti bureaukracija niti njihovi nesretni ogranci roditi — to su čeda njemačkoga duha.

Narodnomu saboru imala bi se samo bitna i obćenita načela,

Digitized by Google

naučne osnove za razsudjenje predložiti, načela, o kojih oživotvorenju visi uspjeh obrazovanja cieloga naroda. Nu ima u području obučavanja i posebnih interesah, koji se više ove ili one strane zemlje, ovoga ili onoga zavoda tiču, te već radi ove omedjašenosti nemogu biti predmetom narodnoga sabora, al ipak se nesmiju mimoići, ako nećemo da pojedinim stranam naše otačbine nenaškodimo. U tu svrhu nebi sgorega bilo, kad bi bliže narodne sredine, u stolici trojedne kraljevine s višjega mjesta bio imenovan odbor, iz ljudih različitih naučnih strukah sastavljen, koji bi u odredjeno vrieme, ili kad bi kakova sgoda povod pružila, pod predsjedničtvom vrhovnoga naukah ravnatelja viećao o svrsi shodnih promjenah u obučavanju. Da je takovih promienah i izpravah uviek u izobilju, bit će svatko uvidio, tko pomisli, da ustanovljena načela nemogu za sva mjesta, niti za sva vremena valjati. Pomoćju ovakova odbora, u kojih bi se prigodom važnijih viećanjah kao odaslanici iz odaljenih takodjer krajevah učitelji pozvati mogli,*) obćilo bi vrhovno ravnateljstvo, a po njem vrhovno nastavno vieće s narodom, te bi se tako sa željami i potrebami narodnoga obučavanja, sigurnijim putem upoznalo, nego je to po dosadanjoj sistemi kojekakvimi jednostranimi izvješći bivalo. Ovakove odborne sjednice dolikovale bi ustavnim uredbam, jer bi se njekim načinom osnivale na zastupničtvu, te bi se tim posve razlikovale od dosadanjih kojekud držanih tako zvanih učiteljskih konferencijah, u kojih se je malo kad o onom viećati smjelo, čim bi se narodno obučavanje unapriedilo, nego više o tom, čim bi se obučavanju narodno odjelo svući moglo."

Tako mislimo i mi, i hvala g. piscu, što je u horu tim člankom nas počastio. Opaziti neimamo baš ništa, jer je sve na svom mjestu, prem će biti komu to kamen smutnje, u ostalom od iskrena domoljuba, koji u istinu vlastito dobro zapostavlja obćemu, koji zna uvažiti pravedne želje a obuzdati sebične i neponištiti dostojanstvo čovjeka u obće, a domoljuba napose, od takova rekoh netreba sve krivo tumačiti, niti misliti, da bi se ikada plaštom licumjerstva i koristoljublja zagrnuo te svoj rod u prosvjeti njegovoj stiesnio, a pohulio svoje ime, čast i poštenje. *N.*

*) To je već i u članku: „Rieč u horu" u br. 5. Napredka napomenuto bilo.

*

Tvrdoglavo diete.

Od A. Šunića.

Tvrdoglavost je jedna od najvećih djetinjih manah, na koju se roditelji i učitelji mnogo i često tuže. Mana ova ako se za dobe neizlieči, vuče za sobom tužne i gorke posljedice još u zrelo doba i pod kasnu starost. Ovu je manu dosta težko podnositi i u javnoj školi, ali kod sukromnog obučavanja sto putah teže. Duh zapta, poredka, radinosti i pazljivosti, koji u javnoj školi nada svom djecom vlada, nadvlada i neopazeć pojedino tvrdoglavo i uporno diete; sasvim drugčije je kod sukromnog obučavanja.

Pedagogija ima srećom jedno jedino sredstvo, kojim se tvrdoglavost lieči. Ali odgojitelju neide tako kao tjelesnom liečniku. Ako naime kod ovoga nepomogne jedno sredstvo, a ono ima u ljekarni jošte i drugih posudah, kojih se mašiti može. Kod odgojitelja je inače. Ako ovo jedno sredstvo nepomogne, onda neima drugoga, kojim bi se uspješno poslužiti mogao. Nego ovo jedno sredstvo tako je djelotvorno, da, upotrebivši ga shodno i dosljedno, žudjeni cilj nikada se promašiti neće, jer ono izlieči: 1. sigurno, 2. cjelovito a 3. za vaviek. Ovo je sredstvo sasvim jednostavno: *Pusti djetetu njegovu časovitu volju;* ali mu sve drugo *dosljedno zabrani,* dok se na izpunjenje danog mu naloga sámo neodluči. Da se bolje razumijemo. Njeki sukroman učitelj obučava četvero djece, medju njima je Janko jako tvrdoglav. Učitelj zadade tri računska primjera za rješavanje. Janko riešiv dva primjera veli učitelju, da neće treći rješavati, premda on njegovu sposobnost nenadilazi. U stvari je pako svejedno, ili se ovaj primjerak danas ili sutra riešio, ili najposlje i neriešen ostao, glede posljedicah pako ponašanje je učiteljevo naprama tvrdoglavom Janku veoma važno. — Liečenje započima. Učitelj naloži Janku mirnom nu odlučnom riečju, da i treći primjerak izračuna, ali vidivši, da ovaj neće, ostavi mu posve na volju. Janko dakle i neračuna dalje, i time je postigao, što je želio. *Ali samo dotle, pa ni makac dalje.* Učitelj na to nastavi svoj posao sa ona tri učenika dalje, ali za kratak čas počme se Janko dugočasiti i potraži svoju čitanku. To mu učitelj nipošto nedopusti. Janko se počme ljutiti i mrmljati. On stane plakati; to nitko nesluša. On stane nogama šuškati i lupati; hajde snjim u

Digitized by Google

drugu sobu, metnuvši mu tablicu na stol, da može, ako mu se svidi, svoj posao svršivati. Medjutim dodje i vrieme objeda. Janko nesmije k objedu dok i treći primjer nerieši. — Ali bi se možebit moglo diete pri ovakovom postupanju razboljeti? — Nebojte se! —

A kako bi se mogao bio Janko svemu tomu ukloniti? Jednostavno tim, da je i treći primjer riešio. — Pa upravo u tom grmu leži zec: tvrdoglavcu se izpuni za čas njegova volja, ali uzastopce za tim mora osjetiti, *da ima njetko jači od njega* i da ima njeka moć, koja znade njegovu tvrdoglavost svladati. Zašto viče, plače i od ljutine igra tvrdoglavo diete, kad mu se nješto zabranjuje, što ono imati želi? *Jer zna, da će time svoju svrhu postići.* Zašto neotidje to diete zimi pod jabuku, pak nedere se, što na drvetu neima zrelih jabukah? *Jer sigurno zna, da mu to ništa nepomaže.*

Jošte jedan primjer. Stanka je u razmjerju njene sposobnosti i učinjenog napredka jedan komad na glasoviru jako nemarno i površno udarala. Učitelj joj veli, da isti komad jošte jedanput i to bolje opetuje. Stanka odgovori, da ako će ga i sto put opetovati, ipak neće bolje udarati. Što je dakle činiti? Ona mora opetovati. Ali što ako bi zbilja sto put isto onako nemarno i površno udarala? Tada započimlje liečenje isto onako, kako je gore s Jankom preduzimano.

Da pako ovaj način postupanja žudjenim plodom urodi, valja:

1. Da je učitelj sa roditelji u dobrom sporazumljenju, i da ovi njegov posao ne samo nekvare, nego sa čeličnom dosljednošću podupiraju ga, pa se niti plakanjem niti moljakanjem tvrdoglavca ili njegove braće i sestarah ni jedan jedini put od preduzetog si pravca odvratiti nedadu.

2. Da se roditelji i učitelj tečajem ovakovog postupanja vazda mirno, nu ozbiljno drže i niti sienke od ljutine na sebi opaziti nedadu, nego se, kao što je to svakom odgojitelju vazda neobhodno potrebno, sasvim ravnodušno drže, i nipošto se prije prijaznim nepokažu, dok jasno neopaze, da je diete svoju volju zbilja promienilo.

3. Dok se sa djetetom ovako postupa, nesmije mu se mnogo prodikovati niti s njime ugovarati. Obće je pedagogičko pravilo, neka se od djeteta dosljedno traži, *da svaku pojedinu, t. j. prvu za-*

Digitized by Google

poviedi, odmah posluhne; nebude li ono od jedan put odmah poslušalo, tada već ima započeti prenavedeno postupanje.

Što ovo sredstvo možebit svaki put neprudi, to nije ni najmanje krivo isto sredstvo, nego *nedosljednost* mnogih roditeljah, koji se, čim diete zaplače, zamoli ili pohinji poslušnost, od preduzetog pravca odstupe, i time posljednje stanje djeteta učine gorjim od prvog. To nije doduše lahak posao, ali ako roditelji žele, da iz njihovog tvrdoglavca štogod bude, mora im njekoliko putah oko srca tiesno biti. — Koji učitelj nije već prigodu imao slušati pojedine roditelje, gdje se tuže, da im se je diete otelo, i da si više ništa zapoviedati nedade; nu ima jih vrlo malo, koji bi imali dosta odvažnosti, ovaj pokazani način liečenja kod svoje djece upotrebiti. Meni je barem njekoliko putah za rukom pošlo diete, od kojeg je, kako se veli, već svatko ruke otreso, ovakovim načinom popraviti, i kao preporodjeno roditeljem predati.

Dočim sam pokazao način, kako se djetinja tvrdoglavost liečí, dodajem evo iz Salzmannove knjige „Krebsbüchlein" jedan primjer, kako se diete tvrdoglavim pravi, opažavajući, da premda je isti primjer dosta podavno i od nas podaleko napisan, to se ipak dosta sličnoga dan danas i kod nas naći može.

Gospodin Nježković živio je sa milom svojom suprugom pet godinah u bezplodnom braku, a nakon ovih rodi se na njegovu i gospoje Nježkovićke veliku radost mali Ivo. Ivini roditelji mišljahu sada, da su dužni sve, štogod u njihovoj snagi stoji, učiniti, da jim se mili jedinac čim brižljivije njeguje. Ne samo da su ga oni sami razprokšivali, kao što to mnogi nerazumni roditelji čine, nego su se jošte natjecali, tko će djetetu bolje ugoditi, da jim se milenče samo radi ničega nerazcviljuje. Kadgod bi diete za čim ruku pružilo, a ono bi mu namah i donešeno. Donosiše mu pseto i mačku; od svačeg se je moralo okusiti; davaše mu nož i viliče, zrcalo i sliku i sve, što je samo zamislilo: što mu je pako mrzko bilo, to se je odmah moralo odstraniti. Tri su inače vrstne pestinje jedino zato iz kuće odpremljene, što se je mislilo, da jih diete netrpi.

Sad je mali Ivo hodati počeo, — ali ne onamo, kamo mu je mati ili pestinja rekla, nego kamo je on sam htjeo. Izderavši se na pestinju uhvatio bi ju za ruku, da ga na koje stanovito mjesto vodi, a ona je morala slušati. Za jednu uru morala je opet s njime

Digitized by Google

obići sve sobe, dvorište i vrt, kuhinju i komoru, dapače i isti tavan. Jednoč bjahu vrata na podrumu otvorena. Ivo htjede mahom unutra, a kad mu pestinja to zabrani, stade goropadno vikati i derati se. A pestinja će njemu: Šuti dragi Ivo! šuti samo! Gle, evo male pipice! pi, pi, pi, pi! Pipice male, hodite k malom Ivi! Ali to nepomaže. Ivo viče, dere se, igra, udara sobom o zemlju — dok nedotrči mama.

Što je to za Boga, što je ta kukavica opet načinila s djetetom?!

Niesam ništa, milostiva gospojo! Ivo bi išo u podrum, a ja ga nemogu — vidite sami, kako se rita. Ja ga borme nemogu više držati.

Ovamo daj to diete! Užeži svieću! Šuti dragi Ivo! Ti bi, je li, u podrum išo?

Da, da, da, da! I tada podjoše u podrum. Pestinja morade naprvo svieću nositi; nu na sred skalinah zaželi Ivo natrag, te mati i pestinja povratiše se gori, da se djetetu volja izpuni. Ivo se nauči pomalo govoriti, i svaka njegova rieč bjaše tada zapovied, kojoj se taki ciela kuća pokoriti morade. — Kad bi mu se štogod dalo da jede, a on bi običavao reći: to ja neću.

Da šta bi ti, sinko?

Ja ću onaj komad!

Pa evo ti ga dragane moj!

Nevalja ni taj!

Nevalja? Da što bi ti milane?

Ja bi kolačah!

Kolačah bi ti? Al neima jih sinko!

Ali ja hoću kolačah!

Čekaj, sinko, sutra ćeš dobit punu zdjelu kolačićah.

Al daj mi sad kolačah!

Joj, diete! šta ću s tobom? Kato, evo ti desetak, pak otidji i kupi djetetu kolačah! Ti malo majmunče! sad ćeš dobit kolaćah. Je li ti sad pravo?

Ja sam žedan.

Ubogo diete! Hoćeš piva il vina?

Ja ću kave.

Al nema kuhane kave. Daj, napravite brzo vatru. Čekaj, dušane, sad će bit.

Digitized by Google

Dajte mi kavu.

Čekaj samo malo, odmah ćeš dobit.

No, dajte već jedan put kavu!

Bit će sad na!

Neću kave. Ja bi vina. Vina, mama, daj vina!

Evo, sinko, de pij.

Neću; to nije moja čaša. Daj moju čašu!

Glej samo, kako je to diete mudro i pametno! Ono upravo zna, da to nije njegova čaša. Evo ti, sinko, tvoje čaše!

Kako glede jela i pitja, tako i glede oblačenja, spavanja i družine, u družtvu i svagdje u svačemu morala mu se je volja izpunjavati. — Sad je Ivo odrasao, i svatko ga zove „tvrdoglavim Ivom.“ Tri put je već svoju kuću preinačivao. Svake si godine sobe prenačinja i furune (peći) drugčije umješta. Suprugu je svoju do zla Boga izmučio, i sva je prilika, da neće dugo trave gaziti. Svake godine promjeni pet do šest služavkah, pa ako se u računu nevaram, on isti težko će treću godinu preživiti. A kako se i nebi jadan ljutio i gnjevio — kad mu čitav sviet po ćudi nije.

Lav *)

je od prilike tako velik kao mali konj. Prsa su mu široka, glava velika, vrat debeo a lice skoro četverouglasto; jezik mu je pokriven oštrimi bodlinami, te može njim odtrgnuti meso s kosti. Dlake je jednoliko plave ili smedjo-žute; u mužaka imade tamnija dugačka šupava griva oko vrata i šije. Lav imade ljepšu šiju nego ina zvjerad, s toga i jest sa svoje grive ohola pogleda, te ga zovu kraljem životinjah, i zaista, kad se s kojom bori, ponajviše ju svlada. Za čudo je jak; ljudi su vidjeli, kako je čitavu kravu odvukao. Urlikanje mu se čuje na pol milje daljine, a životinje, dapače i sam slon, začuvši ga urlikati, stanu od straha drhtati i posakriju se. Rep mu je dulji nego l' pol njegova tjela, na kraju ima kitu dugačke dlake. Ženka je manja od mužaka, a neima nikakve grive; ona nije tako odvažna ni hrabra kao lav, ali mlade

*) Uzeto iz 1. svežčića „Vienca“ od Mařika, koji sadržava slike iz prirodopisa, da bude gg. učiteljem na ogled. Ur.

Digitized by Google

laviće umije srčano braniti, te nedopusti tako lahko, da im se šta zla dogodi. Čudnovato je, što se lav, taj kralj životinjah boji maloga miša; ni zmije ni vatre nemože gledati. Na čovjeka ide samo onda, kad je razdražen i ljut, ili ako je već bio okusio čovječje krvi. Šapom može i konja ubiti. Neubija pako nikada više, nego što mu je treba da si utaloži glad. Mladi lavić dade se pripitomiti i svašta naučiti; onda je gospodaru si veoma privržen i zahvalan; dapače brani ga što najviše proti svakomu neprijatelju.

Koža od lavah rabi se na oprave, pereme i caprage; meso mu jedu stanovnici vrućih krajinah. Hod lavov je ponosit, odmjeren i dostojanstven. Način, kojim lav lovi, je isti kao u mačke, kada hoće da miša ulovi. Noćju ili s večera očekiva u zasjedi svoj plien, ili pak puzeći potrbuške približava se k zveri, a kad misli, da joj je već dosta blizu, odvažno skoči na nju, zatim ju jakom šakom sa sobom povuče. Ako mu pako nepodje za rukom, da ju svojim skokom dostigne, tad se umjerenim korakom natrag povrati, i svoj plien ostavi. Najradje lov lovi na sajge (antilope), žirafe, konje, jelene, a u obće na velike živine; za manje si glave puno netare. Nu višeputah ga znade i konj svladati, što dakako vrlo riedko biva. Mrcine nikada nejede. Premda je veoma odvažan, ipak se lahko prestraši, ako ga što iznenada zateče. Ljudih se boji, a osobito ako imadu puške sa sobom, ili ako mirno stoje i odvažno mu u oči gledaju! Lavovah ima po svoj Africi, pak u Arabskoj, Persiji i Indiji, u obće u vrućih krajinah staroga svieta. Prije Isusova narodjenja živio je lav i u Evropi, poimence u staroj Grčkoj, sadanjoj Turskoj, i to u znatnu broju, jer su ih jednoć imali u Rimu do *šest stotinah!* U starih vremenih uprezali su pitome lavove u slavodobitna kola, dapače rabili su ih u ratu i na lovu.

O velikodušnosti lavah priča se sliedeća basna. Jednoč je spavao kralj živinah u debelu hladu njekoga stabla, na kojem se igrahu objestni miševi. Netom od veselih miševah posmaknù se jednom nožica, te nesrećom padè lavu na glavu. Lav se strašno razljuti, što ga je mali miš probudio, i htjede ga pojesti. Miš u smrtnoj pogibelji stade k lavu govoriti: Ej, velemožni gospodaru! mnogo sam već čuo o tvojoj velikodušnosti, te zato se k tebi u svoj poniznosti i ja utičem, da mi oprostiš veliki moj grieh, što

Digitized by Google

sam tebe, milostivi kralju, probudio iza sna. Vjeruj mi, da to nisam hotio učiniti, nu noga mi se pomaknula i opadoh. Daj, oprosti, bit ću ti, dok živ budem, zahvalan.« Lav nasmiehnuvši se, upita: »A kako bi ti mala dangubo mogao zahvalan biti?« — E bora ti! kad si tako ponizan, neka te, oprostit ću ti; ma da me nisi više nikada bunio, jer si inače izgubio život!« Veseo, što si je spasio život, pobjegne miš, misleći putem, kako će lavu zahvalan biti. — Za njeko vrieme čuje se u šumi strašno urlikanje, a sva zvjerad trepteć od straha posakrije se po grmlju. Ali mali miš, spoznav glas svoga dobročinitelja, pomisli u sebi, da mora i lav da je u velikoj pogibelji, te se odluči, da će mu u pomoć priteći. Pojde ga tražit i najde ga u mrieži, gdje se je ulovio. Vidi to maleni miš, pak se dosjeti jadu i stade odmah pregrizavati vrpčice, pregrize ih i tako oslobodi lava od smrtne pogibelji! Od sada su lav i mali miš najbolji prijatelji bili.

Jednoć je u bečkom zvierinjaku metnuo njetko psetance u lavovnicu, da ga izjede lav. Opaziv psetance lava, poče drhtati i dizati prama lavu noge, kao da ga moli za pomilovanje. A lav ga zbilja pomiluje, pače dao mu je najbolji komadić mesa, da se pogosti. S početka nije pas od straha ni jesti mogao; nu ljuta ga glad pritisnula i pojeo je meso. Za kratko vrieme tako se psetance i lav sprijateljiše, da jedan bez drugog nije već ni jesti hotio. Višeputah je pseto čitav komad mesa povuklo preda se, te nije hotjelo lavu ni da šta odpusti, pa ako mu je lav šta silom i otimao, počelo je na njega cviliti i lajati. Za takovo nepristojno ponašanje nije ga lav nikada kaznio, jer ga je veoma priljubio. Za godinu danah pogine psetance. Lav se je za njim tako razžalostio, da nije htjeo niti već da jede, a iz toga je izašlo, da je za pet danah od žalosti za vjernim drugom i poginuo! —

Strašan je prizor, kada se počme hrvati lav s carskom zmijom. Ta je zmija dugačka do pet hvatih. Susretne - l' se s lavom, ovine mu se oko tiela i tako ga stisne, da mu sve kosti pucaju. Lav se hrabro brani, ali sgadja se po najviše putah, da ga zmija s vlada; kad i kad poginu obojica. — Jednoč je njeki hrabar vitez spazio, kako se je strašno borio lav sa zmijom. On priskoči lavu u pomoć, te odsieče ljutoj zmiji glavu. Lav videći, da ga je spasio čovjek, legne mu pred noge, kao na znamenje velike za-

Digitized by Google

hvalnosti, umiljato ga gledajući. Od tog vremena sliedio ga je stopimice lav kakono pseto.

A prestrašan je prizor, kad se sastanu lav i tigar, koj je takodjer skoro tako jak kao lav. Tad traje borba i više satih, a obično poginu obojica. —

Za starih vremenah imadjahu Rimljani robovah, koji su im morali obavljati sve i najtežje poslove. Te robove, koji su bili doista najnesretniji ljudi, kakovi se mogu i pomisliti, mogli su prodati, ubiti i inače izmučiti. Takvih robovah imade žalibože! još dan danas u Americi, gdje se njimi tako trguje, kao kod nas marvom. — Jednoč pobjegne rob njekom Rimljaninu, budući nemogao podnašati više težka jada. Rob taj — po imenu Androklus pobjegne u pustinju i sakrije se tamo u njekoj špilji. Nu jedva bi unišao u špilju, spazi, kako mu se približava velik lav. Androkle se prestraši i poče već žaliti, što je pobjegao. Došav lav tja do špilje, legne pred Androkla i pokaže mu svoju nogu, iz koje strčaše velik trn. Rob mu izvukao trn, iztiskao gnoj, oprao vodom i zavezao krpom. Za kratko vrieme je lav ozdravio. Njih dvojica se tako sprijatelje, da je lav robu svagda najbolji komad mesa donašao, i ako nemogao i za se dosta donieti, volio je sám gladovati nego robu nedati. Tako su u liepoj slozi i prijateljstvu proživili njekoliko godinah. A kad se je Androklu pohtjelo čovječjeg družtva, ostavi lava te otidje u sviet. Nu na veliku nesreću ulovili su ga i doveli k njegovom gospodaru. U rimskom carstvu bijaše taj krvni običaj, da su robove, što su bili pobjegli, uhvativši ih metnuli u njeku ogradu, u koju su onda napustili gladne lavove, da raztrgaju te nesrećnike. Tamo je bio i Androkle metnut. Narod, što se je sakupljao kod takvih tobože svetkovinah, jedva je mogao dočekati, da vidi strašan prizor, čim bude izpušten gladan lav. Vrata se na lavovnici otvore, a mrtva tišina zavlada u narodu! Već se lavu sva dlaka naježi, munje mu iz očiuh sievaju, tad strašno zaurliče te prignuv se k zemlji spremi, da skoči na nesretnika i da ga smrvi. Ali evo! šta biva? Lav lagano i ozbiljno jdnć legne Androklu izpred noguh. Narod se je čudio te popitkivao, koji je uzrok tom prizoru, na što i car zovne Androkla, nek mu izpovjedi, kakvo je prijateljstvo izmedju njega i lava. Androkle je vjerno izpovjedio, kako je on baš s onim istim lavom u

Digitized by Google

najboljem prijateljstvu živio i kako je od njega pobjego. Netreba ovdje ni pridodati, da je to bio onaj isti lav, s kojim je Androkle toliko godinah u pustinji živio. Car pomilova roba i pokloni mu vjernog lava, kojega je onda Androkle po svietu vodio i mnogo si novacah zaslužio. —

Kao što već prije rekoh, lav se prestraši i pobjegne, ako ga štogod iznenada zateče. Tako je spazio njeki čovjek lava gdje mu se približava, da ga pojede. On namah svuče svoju opravu, objesi ju na njeku debelu batinu, na koju još metne i svoj škrljak. Kad je sve to priredio, sakrije se u špilju, bez da ga je lav spazio. Kad se sumrači, skoči lav na tu po ljudski obučenu batinu, misleć da je to čovjek, a opaziv, da se je prevario, prestraši se i pobjegne.

U Americi živi *crveni lav* ili *Puma*, koj je puno manji i slabiji od onoga. Glava mu je malena i bezgriva, dlaka crvenkasta. I on počini velika kvara medju živinom.

Dopisi.

Iz Daruvara. Za sada imadem »Napredku« dvie stvari priobćiti. I to prvo opazku glede krajišničkih pučkih učionah; drugo nješto glede lahka nabavljanja potrebitih školskih knjigah za naše pučke učione na selih, i u drugih svih mjestih, gdje neima knjigarnah u mjestu. Želim time koristiti našoj domovini. —

Prvo, govoreno i pisano je već višeput, u istom takodjer Napredku, da se u našoj hrvatsko slavonskoj krajini na pučkih učionah neuči hrvatska slovnica pored njemačke kako bi trebalo. Pisac ovih redakah bavio se je više godinah u krajini, vlastitima očima vidio, i ušima čuo, te se dovoljno osvjedočio, kako se ta stvar imade. To znadem, propisano je, da se na glavnih učionah, (za trivialne neznam) učiti mora i narodni jezik, dakako polag narodne slovnice, i da u školnih svjedočbah stoji: »in der kroatischen Sprache — sehr gut; jerbo, veli se, diete kao rodjen Hrvat il Slavonac — nedvojbeno znade materinski jezik, makar se ga polag knjige ni neučilo. Opazio sam nadalje, da se u školah slabo uči hrvatska slovnica, (barem ondje, gdje sam ja vidio), a kod javnih izpitah da se malen i nikakov obzir neuzima na istu stvar, već samo na njemački Sprachlehre. Buduć pako, kako rekoh, propisano jest, treba samo da bi se marljivo ižvršavalo. U tu svrhu potrebno jest: a) da se na graničarskih pučkih školah

Digitized by Google

s njemačkom takodjer narodna slovnica jednako uči. Proti njemačkoj ništa neimam, jerbo znadem, dok je krajišnik vojnik, da mu njemačkoga jezika treba, ako neželi vjekovječni gemeiner ostati. b) Neka ravnateljstva pučkih učionah krajišničkih bdiju, da se propisi izvršuju točno, t. j. da se hrvatska slovnica uči, i na javnih izpitih, kako se god izpitava iz njemačkoga Sprachlehre, isto neka se učini i iz narodne slovnice naše, c) Da se pako bude vidjelo, kako je ovo u istinu tako, neka se školske svjedočbe neizdavaju kao do sad, naime da se iz njemačkoga sve posebice navadja i slovnica, čitanje, pisanje, sastavci itd. a iz hrvatskoga samo u jednoj rubrici u obće: iz hrvatskoga jezika — vrlo dobro. Već kao što se iz njemačkoga navadja u svjedočbi posebice: slovnica, čitanje itd. isto neka se učini i glede hrvatskoga. Pak se onda neće dogoditi, da bi tko u krajini četiri godine školu polazio, i poslje svega toga nebi umio pošteno naški ni čitati ni pisati, o čem sam se vlastitim izkustvom obsvjedočio, gdje se piše: gošpodinu na mjesto gospodinu. Ja sam rekao, što bi i kako bi imalo biti, al sad nastaje pitanje, tko može zapovjediti, da tako nefaljeno bude? Na to odgovaram: visoka hrvatsko-slavonska general-komanda zagrebačka. Al tko da za to zamoli sl. general-komandu? Kad sam ljetos čitao u Napredku, da sl. gimnazialna ravnateljstva imadu pravo, i da se zagrebački g. ravnatelj odmah poslužio tim pravom, da mladiće izpitiva iz propisanih predmetah prije, nego jih prima u gimnaziju, pomislio sam si eto liepe prilike izpitivati i graničarske mladiće, koji žele biti primljeni u gimnaziju, ne samo iz njemačke, nego prije svega iz hrvatske slovnice, što će u buduće neobhodno potrebito biti, *da mogu na gimnazijah jednako napredovati s onimi, koji su iz gradjanske Hrvatske,* pak ako se pronadje, da bi se graničarski mladići izgovarali, da nisu naške slovnice učili, — a to je dovoljan povod, da se u toj naležnosti sl. gimnazijalska ravnateljstva obrate službenim putem na vis. general-kommandu s molbom, neka izvoli po svoj granici zapovjediti ono, što sam u gore spomenutih točkah naveo, pak sam siguran, da bi narodnoj stvari odmah pomoženo bilo.

Drugo je za sada, o čem sam naumio progovoriti: lahko nabavljanje potrebitih školskih knjigah za naše pučke učione na selih, i u svih mjestih, gdje neima knjigoprodavaocah u mjestu. Uzrok je, što o tom govorim, jerbo se u njekih mjestih dogadja, da kad je vrieme školu polaziti, djeca neimaju knjigah, jer ih nitko dobavio nije, a brez knjigah se je težko učiti. Lahko je u Zagrebu i u takovih mjestih, gdje ima knjigah u dučanih na prodaj, al je mnogim školam daleko Zagreb, Varašdin, Karlovac, Požega, Osiek itd. Stoga moje ponizno mnenje o tom je ovo: da se zamoli visoko hrvatsko-slavonsko namjestničtvo, neka izvoli naredbu iz-

Digitized by Google

dati za kotarske il občinske urede, (il kako mu drago u buduće se zvali), da odmah početkom praznikah svake godine svaki učitelj pučkih školah dade izkaz, koliko po prilici, i kakovih mu školskih knjigah treba za djecu buduće školske godine. Po ovom izkazu dobavio bi občinski ured iz najbližnje knjigarne na občinske troškove potrebite knjige, predao bi jih dotičnim učiteljem, a ovi bi pobrali novce od djece, te bi je vratili občinskim uredom, pak nebi bilo nikad pomanjkanja knjigah, i via brevi (kratkim putem) bio bi posao u redu, a red vodi k Bogu, kaže veliki naučitelj crkve sv. Augustin. *St.*

Iz Siska. Čekah u nadi, da će tko o sastankn učiteljskom u okružju sisačkom progovoriti, nu nedočekah napokon ništa; radi toga latih se pera, da Vam štogod o tom sastanku priobćim željom, da isto u naš časopis uvrstiti izvolite. — Dne 25. Listopada 1860 na poziv preč. gospodina Franje Šloissnig-a, zač. kanonika i podjašprišta, okružnih učionah nadzornika i župnika sisačkog bio je drugi učiteljski sastanak u školskom kotaru sisačkom. — Tom sastanku prisustvovali su veleč. g. Nikola Krizmanić, zupnik preloški obće poznat radi svoje gostoljubivosti, i čovjekoljubja; jer je u svakom smislu pravi dobročinac, koji ne samo riečju nego i činom podupire i skrbi se za blagostanje, ondješnjne učione i učitelja; zatim mnogoč. g. Stjepan Vuković duh. pom. i kateketa učione sisačke, nadalje gg. učitelji kot. sisačkog Josip Dubrava kratečki, Dragutin Kozjak selski, Ivan Kovačić martinskoveški, Josip Meštrović malogorički, Tomo Sivoš priv. učitelj farkašički, Josip Putarek paljanski, Bolto Kovač priv. učitelj sisački, Mirko Šantić preloški i Ivan Petrač učitelj sisački te perovodja sastanka. — Pošto se sastaše sva spomenuta gg. sveštenici i učitelji kot. sisačkog u ovdašnjoj školskoj sgradi odputiše se svi u crkvu, gdje je domaći gosp. podjašprišt i župnik govorio sv. misu, zazvavši Duha svetoga. Poslje svete mise vratismo se natrag svi u školsku sgradu, te bi sastanak otvoren kratkim nu liepim u srce dirajućim govorom preč. gosp. predsjednika, u kojem nam razloži svrhu našega sastanka, i izjavi svoju zadovoljnost i veselje, da smo se u takovom od prijašnje godine pomnožanom broju sakupili. Pošto bi bio zapisnik lanjskog sastanka pročitan, od kojeg (izmedju 13 točkah) najglavnija je 5. glede ustrojenja knjižnice kod svake učibne, zatim točka 7. glede pokućtva školskoga, o čem svi izjaviše, da se občine malo ili ništa nebrine za dobrostanje učiteljah i učione, i da uviek samo obećavaju — da će biti. — Napokon točka 8., u kojoj se svi pritužiše, da svoju opredieljenu plaću i drva sasvim kukavno primaju i za nju upravo kao za milostinju moljakati moraju. Na to je izjavio preč. g. predsjednik, da riešenje istog zapisnika jošte prispjelo nije. — Tada su prisutni pozvani bili, da

Digitized by Google

svoja pismena riešenja pročitaju, koja ipak svi čitali nisu radi kratkoće vremena. Nakon toga stavljeno bjaše pitanje, kako bi se priskočilo, da seljaci, ostaviv i nedjelnju školu, nezaborave čitati? Gledeć na tu točku bjaše mnenje većine, neka se na shodnom mjestu pobrine zato, da se izda shodna poučna knjiga takova, koju bi seljak tako za svoje dalnje vježbanje kao i sa pouku u svakoj struci svoga stanja koristno upotrebiti mogao, i da se pri tom neuzima obzir na sebičnost, već da se izda uz primjerenu cienu tako, da si ju svaki seljak pribaviti može.*) Zatim bi poveden govor o obradjivanju voćarah, o gospodarstvenih zdanjah, o školnom poslužitelju, o pripregah za učiteljske sastanke, t. j. da se učiteljem od občine udredi priprega za sastanke, jer se može slučiti, da i za dobre novce nemože upravo u odredjeno doba dobiti kolah, te bi onda morao od sastanka zaostati, kao što bi se bilo i sada dvojici trojici skoro slučilo, da se nisu uzput drugomu pridružili, te se tako dovezli. Napokon izjaviše svi želju, da bi skoro riešenje lanjskog zapisnika nadošlo. Nakon ovih pretresivanjah preporuči preč. g. predsjednik svim prisutnim najtoplije, da i na dalje upotrebe svoju dosadanju revnost i obodri ih na neuzkolebivu postojanost i uztrpljivost te na točno ovršivanje svih svojih dužnostih, te čim bi zaključio sastanak srdačnim govorom, povrati se svaki k sebi željno očekivajuć, da mu i dojduće godine takav danak svane, u kojem će se moći opet sastati pod predsjedničtvom našeg koli za učione toli i za nas brižljivog i velezaslužnog kotarskog nadzornika i otca! — Iv. Petrač.

Viestnik.

— G. Iv. Tkalčić bogoslovac i klerik nadb. sjemeništa zagrebačkoga potaknut osobitim rodoljubljem te obodren razpršenimi po „Napredku“, jošte u zadnjem broju orećimi se glasovi o golemoj potrebi, da se već u početnih školah upoznadu djeca s povjestnicom otacah i predjah svojih, ponudi nam svoj spis, na kom je ciele prošle godine radio, i koji u kratko sadržava historiju našu počemši od dolazka Hrvatah u dadašnju Hrvatsku do novije dobe. — Kao gladni hljeba primismo tu koledu za naše domoljubno i vriedno učiteljstvo, te odlučismo svakoga mjeseca poslati po tiskani arak pomenute historije svim cielogodišnjim predplatiteljem „Napredka“ badava. Bit će od prilike 6—8 tiskanih arakah u 16ni. U koliko se osvjedočismo, sastavak je dobar i izvori crpljeni iz dostovjernih pisacah te će djelce uprav dobro doći učiteljem, da u kratko arak po arak upoznadu mladež s domorodnom povjesti, dok nam obširnije umstvenimi opazkami providjeno te po pravi-

*) Tomu bi izdavanje pučkih knjigah i preporuka listovah n. pr. „gospodarskoga“ itd. doskočila. Učitelji kao usrećitelji puka, imali bi to preuzeti i preporučati te iz svoje knjižnice davati. Eno čujemo, da „Novice“, koje u Ljubljani izlaze, do 400 predplatnikah iz seljačkoga stališa broje. Ur.

Digitized by Google

lih povjestničkih točno izradjeno djelo historije naše svjetlo božje neugleda. — Kada budu svi tabaci dotiskani javit ćemo, pošto bi pojedine iztiske ljubiteljem prošlosti naše, koji nedrže „Napredka“, ustupiti mogli.

— Preuzv. gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer darovao je velikodušno družtvu glasbenom u Zagrebu 500 fr., a za spomenik pokojnoga Lisinskoga 100 fr.

— „Wien. Ztg.“ od 5. siečnja obnaroduje na čelu svoga narodnoga diela sljedeću notu: „Posredstvom najvišjega ručnoga pisma izdanoga na upravitelja ministarstva za bogoštovje i nastavu, barona Helferta, zapoviedano je s najvišjega mjesta, da se poslovi katoličkoga bogoštovja tičući se Ugarske, koji u ministarstvu za bogoštovje i nastavu neriešeni leže, kao i poslovi protestanskoga bogoštovja i nastave tičući se one kraljevine odmah imaju predati za nadležno riešenje ugarskoj dvorskoj kancelariji.“

— „Obće poslovne novine za Hrvatsku, Savoniju i Dalmaciju, glasilo za vaskoliki narodno-gospodarstveni promet i središnji oglasnik za trojednu kraljevinu izlaze svaka 32 dana u svezcih od 16—20 stranah u bojadisanom ovitku. Ciena s poštom na godinu 3 st. 80 nv.; na pol godine 1 st. 90 nv. Svotu predplatnu treba slati frankirano na upravu toga časopisa u Karlovac u predgrad br. 343.

— (Gradsko gospodarsko učilište). Českí grad Litomišlja, imajući i dan danas 2 imanja i krasne šume sve skupa vriedno $1^1/_2$ miliuna for., ustrojio je o svom trošku veliko obrtno i gospodarsko učilište, da se može mladež litomišljanska kod svoje kuće temeljito izobraziti u svih realnih strukah, po imenu u nazatih, trgovini i u gospodarstvu. To je doista krasan nasljedovanja vriedan primjer; nu tomu se hoće bogatstva, a svi gradovi nisu tako dobro upravljani bili kao Litomišlja. Kako bi bio n. pr. grad Zagreb sada bogat, da se je mogao pohvaliti od starine dobrom upravom. — Za ravnatelja toga novoga zavoda izabran je g. I. B. Lambal, dosadašnji učitelj lučbe na gospodarskom učilištu u Libverdi (brat ravnatelja našega gospodarskoga učilišta.) G. L.

Natječaji.

— U Zagrebu kod c. k. višje realke mjesto učit. za prostoručno i geometričko risanje kao glavni predmet s jednim izmedju u §. 4. izpitateljnoga propisa na podpore realke napomenutih predmetah iz matematičko-naravoznanstvenoga obsega. Plaća god. 630 fr. s pravom pomaknuća na višji stupanj plaćevni od 735 for. i 105 fr. stanarine. Prijavit se valja putem predpostavljene vlasti na c. k. min. bogoštovje i nastave do 5. veljače t. g. c. kr. namjestničtvu hrv. slav. — U Kraljevici (Portore) na novoustrojenoj žup. gl. učioni dva mjesta učit. — Jedno s 400 for. god. plaće, drvarine 48 fr., paušala 10 fr. i bezpl. stanom ili 50 fr. stanarine; drugo s plaćom god. od 315 st. drvarine 24 fr., s pisarničkom popriekom od 26 for. i slobodan stan ili u ime toga 50 for. — Tko bi ujedno orguljaš bio, dobio bi u to ime jošte 50 fr. Rok do 15. veljače t. g. na obć. ured kraljevački po kot. škol. nadzor. kanoniku i podjašprištu g. Mati Žuvičiću u Bakru. Natjecatelji da su vješti našem i taljanskom jeziku.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani: Brlek Vinko, učit. u Sveticah; Šargert Stjepan, učit. u Nedeljišću; Palčić Grga, privr. učit. u Žakanju.

Listovnica Uredničtva.

Gosp. J. J. u D. Mi smo poslali onamo sve brojeve. — Gosp. M. Č. u G. Uredno se od nas svaki broj odašilje. —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke
tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 9. U Zagrebu, 1. Veljače 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Misli

s polja promatranja pučke učionice.

Od Mijata Stojanovića.

U kakvih se odnošenjih nalazi tkogod, onakove ima i dužnosti. Učitelj pučke učionice nalazi se u odnošenju 1. prama svojim učenikom, 2. prama njihovim roditeljem, 3. prama občini, u kojoj djeluje, 4. prama župniku, kao duhovnomu pastiru, 5. prama kateketi, 6. prama svomu pomoćniku i svojim drugovom, 7. prama starešinam, 8. prama državi i njezinoj vrhovnoj glavi.

Svako ovo odnošenje nalaže učitelju posebne i osobite dužnosti, koje ima točno i savjestno izpuniti, ako je rad djelovati uspješno u svome zvanju, u svome djelokrugu. Progovorimo koju o jezgri posebnih tih dužnostih, inače zavelo bi nas obširno razmatranje, razlaganje i razčlanivanje na polje duge i široke ražprave, pak bi iz članka za naš školski list narasla ciela knjiga, i tako bi se promašila namjera. Ako dade Bog, doći će i tome vrieme.

1. Jezgra sviuh učiteljevih dužnostih glede na odnošenje prama svojim učenikom sastoji se u ljubavi, koju mora imati kakogod prama svomu stališu u obće, tako napose prama svojim učenikom. Mora biti oduševljen tom ljubavju, inače neće moći raditi veselo i rado, nego će izpunjavati svoje dužnosti s nategom, silom i mrzko, pod moraš, pak s kakvim uspjehom, to se dade lahko pogoditi. Koga silom natjeraju u crkvu, taj se nemoli Bogu! — Ista ljubav ob-

Digitized by Google

sežavati mora sve učenike brez obzira, da li su djeca bogatih ili ubogih roditeljah, da li gospodska ili prostačka; sve ih je dužan ljubiti učitelj brez svake i najmanje pristranosti, koju kad opaze učenici na svome učitelju, ovaj izgubi sve pouzdanje, pak jao onda i njemu i njegovim učenikom. Neima ljubavi brez pouzdanja, a ovoga neima, gdje stariji iskreno neljubi mladje i gdje mladji nepočituju starijega, a toga opet badava bi tražili ondje, gdje neima dobrodjetelji ili kreposti. Samo prava, iskrena, srdačna ljubav pobudjuje pravo počitanje, pravu privrženost i ljubav, brez koje neima uspjeha ni napredka.

2. Glede odnošenja prama dječjim roditeljem samo će onda djelovati plodonosno učitelj, kao odhranitelj ako imadu prama njemu pouzdanje i ako ga počituju, ciene i ljube. Kroz djecu se zadobiva ljubav njihovih roditeljah. Ako se trsi učitelj svojski u svemu, da naobrazi ćudoredno svoje učenike, te ovim zaisto pukne medju očima, i luč prave prosvjete učini, da jim postane učionica draga i mila, učitelj otcem i majkom, prijateljem, savjetnikom i dobrotvorom pouzdanim; tada će djeca hvaliti mnogom prilikom učitelja svoga djelom u svom valjanom ponašanju i riečju pred roditelji, a ovi će takodjer obljubiti učitelja svojih ljubimacah iz prirodne ljubavi pram djeci, počitovat će ga i bit će mu zahvalni. Dakako, da je istinita ona naša poslovica: „*Još se nije onaj rodio, tko bi svakom ugodio!*“ i „Tko bi mogao svemu svietu umiesiti kolača,“ ali, ako učitelj samo čini, koliko i kako mu nalaže sveta dužnost, djelovati će s božjom pomoćju i učiniti mnogo dobra, pak će ga voliti Bog i dobri ljudi, a koga Bog ljubi, onoga i čuva od svakoga zla, od svake napasti i lukavštine.

3. U pogledu na obćinu, neka samo učitelj izpunjuje savjestno sve svoje dužnosti; sa svojimi učenici neka postupa brezpristrano i sa svakim brez razlike blago i otčinski; nek se pokazuje uslužan i prijatan, čedan, skroman i blag, razborit i pametan prama svakomu u obćini; nek se neponosi, što je gospodin, pak da neprezire prostake i one, koji nisu gospoda; neka se vlada i ponaša mudro i prama onim obćinarom, od kojih je učeniji i prevažniji duhom; nek se nehvalisa i nešepiri, neka nediže glavu kao prazno vlakno (stabar) na njivi; neka se čuva pijanke kao žive vatre, jerbo triezna čovjeka uviek počituje isti pijanica, a pijana prezire, odurjava i

Digitized by Google

bježi svatko; najposlje neka se čuva gadne sebičnosti, jerbo tko se ovom okalja, gadan mu je obraz pred občinom.

Čisto lice kao sunce sija,
Svaku sumnju od sebe odbija!

4. Uzko je odnošenje, u kome stoji učitelj naprama župniku, duhovnom pastiru, jerbo ovaj i učitelj imadu se starati i skrbiti jednako za spasenje sebi povjerenih dušah. Nesmije zaboraviti učitelj, da je župnik stariji od njega, da je pastir ciele župe i Božji svećenik, kome je svatko živ u občini dužan biti poslušan, koga mora svatko počitovati i slušati ga u onome, što se tiče crkve i božje službe, i uz to župnik je čovjek, koji je učio tolike škole, pak se svakako može računati medju najučenije u občini, s kojim se nemože uzporediti učitelj, a kamo li da bi mogao držati sebe za većega i prednijega. Tko se uzvisuje, ponizit će se, a tko se ponizuje, uzvišen će biti, i — kome harač, harač, kome čast, čast, podajmo svakome svoje. Živiti mora učitelj sa župnikom u najboljemu sporazumljenju, pak će u mnogom obziru biti napredan. O tom sam osvjedočen vlastitim mnogogodišnjim izkustvom, pak mogu jamčiti, da je prava, živa istina.

5. Dvie, tri o odnošenju pram kateketi. Ovaj je duhovni pomoćnik župnikov, njegov sudjelatelj u crkvi i u učionici, svećenik je, učitelj je najvažnijega predmeta u učionici, i kao takov dostojan visokoga počitanja, i vriedno je, da ga mladež, učitelji i svi prijatelji mladeži štuju i ljube. Od njegova upliva zavisi prava naobraženost, oplemenjenje srdacah; i ako već predavajući svaki ini predmet naučanja u učionici nastoji učitelj, da mu budu učenici pozorni, pazljivi i mirni, koliko više mora nastojati, da djeca miruju i paze, kad kateketa predaje svetu vjerozakonsku nauku. Da se uzdrži potrebiti mir i nuždna pazljivost, mora učitelj prisustvovati katekiziranju, i pri tom dobro paziti na ono, što kateketa predaje, u kojem redu, kako razjasnjuje i tumači, kako osvjedočava učenike o ovoj ili onoj vjerozakonskoj istini, koje bibličke primjere upotrebljava i kako se služi izriečbami sv. pisma, da djeca utube ovaj ili onaj članak vjere, i da po njemu ravnaju svoj život. — Vjera je mrtva brez dobrih djelah, zato i kateketa i učitelj moraju tako predavati vjerozakonsku nauku, da djeca ne samo nauče katekizam na izust, nego da se nauče i onako živiti

*

Digitized by Google

i djelovati, kako propisuje katekizam. Neka dakle učitelj dobro pazi, kako kateketa predavajući vjerozakonsku nauku sve razčlanuje, kako si prokrčuje put do dječjega razuma i srdca, do volje, od koje zavisi krepost i zloća.

Učitelj je dužan ponavljati vjerozakonsku nauku, da ju zadrže djeca ne samo u pameti, nego i u srdcu. U tu svrhu valja mu se pripraviti za svaku uru, u kojoj ponavlja. Pogledajmo što radi vrtljar, kad presadi koju bilinu. Često ju pregleda, zalieva, plievi, okopava i njeguje, da neuvehne i nepogine, da se ukoreni, raste i plodi. Tako je i s naukom, koji presadjujemo u dječje srce, moramo se često obzirati na nju, paziti ju, njegovati, zalievati i snažiti, da se primi, ukoreni, uzraste i donese željeni plod krotka, krepostna života. Učitelj i kateketa moraju se medjusobno paziti, počitovati, ljubiti, medjusobno pomagati; učitelj mora primati dragovoljno savjete katekete i tako svojim dobrim primjerom predhoditi svojim učenikom na stazi poslušnosti i ostalih kršćanskih krepostih, koje se uče iz katekizma. Kateketa od svoje strane postupat će onako prama učitelju, kako mu nalaže dužnost njegova uzvišena rada i zvanja sjećajući se poziva svoga zakonoše, Isusa spasitelja „budite sol zemlje!“ Svietite stojeći na svietnjaku Gospodnjem cielom domu, da vidivši ljudi dobra djela vaša slave otca nebeskoga. Onaj je najveći pred Bogom, koji je najponizniji. Nije li spasitelj, polag rieči sv. Petra — Krst, sin Boga živoga, o zadnjoj večeri pripasao se pregačom, ulio vode u legenj i kleknuvši na zemlju kao službenik prao noge svojim učenikom, i tako dao nam primjer, da i mi budemo ponizni i uslužni, da služimo jedan drugome u bratinskoj ljubavi; da nosimo jedan drugog slabosti i da se pomažemo medjusobno.

Svemu zlu na ovom svietu uzrok su naše ljudske strasti, pokvarene i razuzdane, razkalašene požude putenosti. I kateketa nije angjeo kao ni učitelj, nego čovjek, a svaki nas imade svoje slabosti, kao i dobre strane; zato mora svaki nastojati od svoje strane, da se uzdrži mir, sloga i ljubav kršćanska, brez koje tašto nam sve ufanje i slaba vjera.

Kukavna je i huda učionica, gdje neima mira, sloge ni sporazumljenja izmedju katekete i učitelja; gdje reži mržnjom i grozi se osvetom jedan drugomu; gdje neima izmedju njih prijateljskoga

Digitized by Google

razgovora i dogovora; gdje jedan ruši, što drugi gradi; onaj razsipa, što ovaj skuplja, jedan čupa iz srca, što drugi zasadjuje.

(Dalje će sliediti).

Kazalište i djaci.

Nepristoji se Napredku šutom mimo proći te javno nezametnuti razgovor o *djacih* osobito nižjih učevnih zavodah, *da polaze kazalište*, ostavljajuć inim borcem, da govore o svrsi kazalištah, nam je reći koju o *svrsi škole!*

Učiona je javni zavod, u kom se naumice, hotimice i po osnovi na tjelesne i duševne sile djece i još nezrelih ljudih, da se poslužimo tim običnim izrazom, podjedno djeluje, da uzmognu na ovom i onom svietu postići sretan cilj; t. j. drugimi riečmi: svrha učione je vjerozakonsko-ćudoredno obrazovanje i podučavanje mladeži u svem, što joj kano krepostnim kršćanom i čestitim gradjanom treba u životu gradjanskom.

Nije ovdje mjesta razlaganju odnošajah medju školom i kućom, ali jedna drugu popunjuje i podpomaže u odgoju budućih gradjanah, i u tom se upravo sastoji prava korist i prava ciena školah.

Dadu li narodu plemenitih, umnih gradjanah? učinile su obje svoju glavnu dužnost, riešile su svoju zadaću!

Ele nauk i oplemenjenje srca zahtieva narod od škole? — Ako je tako, to će svaki ljubitelj naroda i svaki *pravi domorodac* hvaliti i zahvaliti školi, što nepreporuča polaziti kazališta te što zabranjuje igrati i sudjelovati u kazalištu. —

Učionu polazi mladež a ne starci, djeca nižje, te mladići nadobudni i nade puni budući gradjani višje škole. U jednih i drugih je *srce mekano, lahko prihvatljivo* kano mekani vosak. Doista dovoljan razlog, da jim škola prieči sudjelovati u kazalištu! Jer bio sadržaj iliti predmet igrokaza, u kojem sudjeluju djaci, još toliko recimo *pobožan* i *poučljiv*, uviek je šteta, što od tuda nastaje *veća* od koristi. Da vidimo.

Ako šta, to postaje od tuda, ne samo medju sudjelujućom mladeži nego i njezinimi roditelji *zavist i sljubovnost iliti ljubomornost.* — Tomu tumača nije treba. A to su mane, koje se u

Digitized by Google

gradjanstvu s gledišta kršćanskoga odobravati nemogu; jer je znano da su često povod, što moraju gradjanski zakoni sudjelovati. — Mladići se uče pretvarati, hiniti i postaju zarana *licumjerci.* S takovimi učitelj neće moći mnogo opraviti, a još manje vjeroučitelj. A od koje su opasnosti licumjerci za gradjanstvo, nije ovdje mjesto dokazivanju.

Buduć da je mladost mekana srca, zadovoljiva i lahko prihvatljiva, prihvatit će *zavrnut značaj* dà i *zao,* ako je zlu rolu t. j. rolu zla djeteta izigrala dopadljivo i pod pleskanjem. Toga neće nitko tajiti, tko pozna iza izhodnoga grieha pokvarenu narav čovječansku. Više manje svakomu nam je prirodjena *taština,* a u kazalištu sudjelujućoj mladeži daje se povod uzmnožati *taštu ćud!* Jer čovjek se njekim načinom i sebi dopada najbolje *onim,* čim se je dopao drugim, i čim je povukao drugih oči na se.

Mladež je poslana u školu, da se uči i da si pribavi znanja za budući gradjanski život. U školah su nauci i znanosti tako razredjene, da preostaje samo malo po pravilu vremena i to *za odmor.* — Igrajuća u kazalištu mladež i mnogo vremena *prije* i mnogo vremena *poslje* predstave oduzme svojoj školskoj svrhi; nemože bo misliti na ozbiljnije i korstnije za život poslove, niti jih ono vrieme obavlja, i tako je vrieme izgubljeno, jer ako se je naučila polaziti kazalište, to joj je uviek u glavi komad, koji se ima predstavljati, pače cieli život postane joj neozbiljan, a to je posljedica predstavah.

Van toga bilo je već dokazah, da se je u predstavljanju odkrilo mladeži brzo i prerano bezpuće strasti i nesretne ljubavi.

A korist? — Može biti, da mladež postaje uljudnijom i bahatnijom, hoću reći: *udvornijom, zaljubljenijom* (galantnijom), *odvažnijom, prodrzljivijom, smionijom i bezočnijom.* —

Valja li to za predstave i komade *dobre, poučne pobožne,* što ćemo reći o onih, gdje se izlažè *bračna postelj i sveta djevičanska nevinost* stovrstnim pogibijam, gdje se dosjetljive varke razlažu? —

Velim još jedanput, da su *važne djačke godine za gradjanstvo.* Kakovo se sada usije sjeme, takov se poslje zavrgne plod. — — I kad bi, postavimo, baš pojedini roditelji i zahtievali, da škola popusti od svoje *samovolje,* pitamo, bi li to dozvolila svrha škole, pravo rodoljubje i narod?

Iz toga se lasno vidi, zašto škola svojim gojencem neprepo

Digitized by Google

ruča i neće, da i *polaze kazališta* nekmo li da igraju u njem upravo tako, kao što hoće da nečitaju romanah i inih skvarenih knjigah. Ovo i ono je proti njezinoj svrhi.

Molitva.

(Iz francezkoga od Lammenaisa).

Kada si se pomolio, nepoćutiš li, da ti je srcu laglje, a duša zadovoljnija?

Molitvom gubi žalost mnogo od svoje gorkosti a veselje biva čišće: onoj daje, neznam kako, njeku stalnost i sladkost, a ovomu miris njeki nebeski.

Što si na zemlji? netrebaš li ništa od onoga, koji te je ovamo stavio?

Putnik si, tražeći domovinu. Neputuj prignutom glavom, valja ti pogledati gore, da spoznaš odredjenje svoje.

Domovina ti je nebo; a kad pogledaš k nebu, zar da te ništa nedirne? nijedna da ti se želja nepojavi? il je možda ta želja niema?

Imade ih, koji kažu: Zašto da molim? Bog je predaleko od nas, da sasluša tako kukavne stvorove.

Pa tko je ipak stvorio ote kukavne stvorove? tko im je dao ćućenje, tko mišljenje, tko govorenje, ako ne Bog?

Pa zar je stoga bio tako dobar prama njim, da ih napokon ostavi i odbaci od sebe?

Za stalno, velim vam, kojigod rekne u svom srcu, da Bog mrzi svoje stvorove, grieši proti Bogu.

Ima drugih, koji vele: Zašto da molim? Nezna li Bog bolje, nego mi, što nam treba? —

Bog znade bolje, što ti treba nego ti; nu radi toga baš hoće, da ga zamoliš; jer Bog ti je prva potrebština, i moleći se Bogu, počimaš posjedovati ga.

Otac znade za potrebštine svoje djece; a je li sliedi odtuda, da sin neima ni moliti, ni tražit od otca, niti mu zahvalnim biti?

Kada životinje boluju, kada se plaše ili kad gladuju, sve to izrazuju plačućimi glasovi. Ti su glasovi molbe, koje pošiljaju Bogu,

Digitized by Google

a Bog ih sasluša. Pa zar je čovjek na široku svjetu jedino biće, kojega glas nebi nikada smio doprieti k uhu njegova stvoritelja?

Kadkad dahne poljem vjetar, koji osuši bilje i na pol uvehnuli cviet prigiba k zemlji; nu, navlažen rosicom, opet se okriepi i digne u vis umorenu glavicu.

Uviek ima palećih vjetrovah, koji puhnu u našu dušu i nju osuše. Molitva je rosica, koja ju okriepljuje.

Dvie tri na učitelje hrvatskoga primorja.

Evo nam nastade davno očekivano vrieme, budeć nas iz mrtvila, u kom smo dugi sanak boravili. Vrieme velim, koje narodnim težnjam bolju budućnost osigurati i obezbiediti imede. — Ustanimo dakle braćo učitelji, kojim krvca hrvatska grije srce i grudi; vrieme je stražnje, da se prenemo i da jedared počmemo ozbiljno raditi za svoj rod i domovinu. Odbacimo svaku plašljivost, gdje valja istinu reći, pa da bi radi toga baš štogod i trpljeti imali. Ako igda prije, a to nam je u ovaj trenutak javnost od goleme potrebe. Naš napredak primit će ufano u svoj časopis naše temeljno priobćene misli, odnoseće se na spoljašno i nutrnje bolovanje naših učionah; o tom nam jamči jurve njegov prvi broj I. tečaja, o tom nam jamči visoki nalog c. k. hrv.-slav. namjestničtva od 18. listop. 1860 br. $^{9865}/_{2144}$ a i nalog preč. duh. stola u Senju od 22. listop. 1860 br. $^{1804}/_{255}$, sveobće pozivajući nas, da budemo po našoj mogućnosti našemu toli krasnom i obće interese školske prosvjete trudoljubivo i nepristrano zastupajućem Napredku svojim percem u pomoć. Pružimo si dakle iskreno desnice, te nastojmo iz svih silah svojski dogovarati se i brinuti, kako bi ga bujnije nakititi, sakrivene boli čim prije na vidik iznieti, a zastor višeljetnog šutenja čim laglje dignuti mogli, da nam tako po preuzvišenom g. Banu milostivo naimenovani novi školski Odbor u Zagrebu našim ranam čim shodnijega melema pružiti a našim školam čim krepčiji pravac što skorije podieliti uzmogne.

Odbor, koji se za tu svrhu starati ima, jurve je sastavljen*),

*) I dovršio predbježne svoje poslove, dok ga u pravi čas nezapane, opet zadaća, da ožitvovori, što je kako čujemo liepo bio osnovao. Ur.

Digitized by Google

a na čelu istog stoji muž, kojega značaj, blagu ćud i visoko znanje ovdje navadjati bi suvišno bilo, a i nisam kadar Njegove riedke sposobnosti i bojalne težnje dostojno i svestrano opisati. — Slava Mu od svih nas najvjernijih, i od našeg mladog naraštaja! Slava Mu od cielog stada Njegova! Slava budi čitavom tom ožudjenom i vele potrebnom Odboru.

Zato braćo učitelji svega Primorja, kojim je stalo do pravog izobraženja narodnoga, požurimo se, da gori navedenom Visokocienjenom pozivu dostojno odgovorimo. Nije dvojbe, da takovih mahnah u svake škole nebi bilo, koje nebi bar ponješto priečile narodnom razvitku; sada je vrieme, da ih iskreno obnarodujemo, ako želimo, da bolovanju naših učionah, u koliko nebi mahne jurve poznate bile, valjano doskočeno bude. — Sveta dužnost našega zvanja nam naročito nalaže, da se za liek glasno pojavimo, te izvedemo na svjetlo svaki svoj tobolac, u koji trpasmo, nanešene mal ne posvuda, a ovdje ponajviše lukavo namješćene nezakonitosti narodnom izobraženju po nesretnoj u zao čas centralizaciji njemačkoj. Ja, ako se nevaram, nisam jošte opazio članka u pribranu našega Napredka, koji bi bio iz ovoga žalostnog predjela naše školske interese javno zastupao i branio, osim jednog jedinog. — Ta za Boga! mi imamo više tegobah u svakom smislu, no ikoji drugi kotar; znamo bo i priznati moramo svi, da nigdje nisu škole tako natražnjačile,*) ko što i danas natražnjače u ovome gradu R....— A zašto? —

Ta znamo, da osnove naše školske nebjahu osnovane na temelju narodnoga hrvatskog jezika, već na jeziku tudjem, kojega naša narodna mladež obojeg spola govoriti nije kadra. — Znamo i to: da u naše javne škole narodne dolazi mladež izključivo uboga**), a ova misliti i govoriti umije samo naški. A tko o tom dvoji, nek se glavom osvjedoči, ko što sam se i ja, koji se pučkim naobraženjem već od god. 1840. po raznih mjestih naše domovine bavim; ili nek pročita novu prošle godine izišavšu brošuru pod naslovom „Voce di un Patriotta“, pak onda nek nepristrano o tom

*) Govor je o nižjih školah elementarnih. Opazka pisca.

**) Djeca bo imućnih roditeljah obično polaze privatne učione. kojih žalibože ovdje svake bagre u znatnom broju imade; ili ih roditelji dadu u vlastitoj kući podučavati. Op. pisca.

Digitized by Google

sud svoj izreče onaj, komu se pristoji. — Nadalje priznati moramo i to: da se manjina učiteljah pri javnih konferencijah toj bezdušnoj zloporabi dosta energično opirala, ali žalibože uspjeti nemogaše, jer je bezdan strahovit bio ,u koji su se iskrice takvoga rodoljubja lasno strmoglavljati umjele. — Obskurantizam bjaše na najveći stepen postavljen, protiva komu vojevati bilo bi nesamo bezumno, no i pogibeljno. — Druga devisa dakle nebjaše nam, no sliepo slieditи u tom lukave njihove zapoviedi, te, nolens, volens — izvršivati točno dakako sva slična zlouporabljenja, »ako ti se više neće bit onako hude sreće.« Namjera ovih naših natražnjakah, koja se odtuda lasno reducirati dade, nije bila pri tomu druga, nego, kako bi ovaj rod od jednokrvne braće Hrvatah odciepiti, i čim većma otudjiti, a svoja prsa zlatnom kolajnom tobožnjih zaslugah čim prije nakititi mogli. — Nu Previšnji, u svojih za čovjeka nedokučivih i premudrih zaključenjah nije dopustio, da im se sve bezdušne namjere izpune. — Tako nam evo sada nastà vrieme, u kojem smo slobodni tražiti ono blago, što nam ga naš veliki Bog dade, i što nam, dok sunce i mjesec na nebu sjaji, nitko više na zemlji ni ogrebsti, kamo li ugrabiti smije, naime: Jezik. —

Ovo jeste dakle onaj amanet, za kojim mi kao prosvjetitelji narodni svom fizičnom i duševnom snagom krepko i izgledno težiti imamo. Po njegovoj neizrečenoj sili nèstaje tmine, krše se negve, a narod se i u ista nebesa popinje. Samo šnjime može se naš narod na ono dostojanstvo popeti, na komu ostali narodi europejski već davna stoje. —

Ali braćo učitelji*), oprostite mi, ako ovdje i o nas koju riečicu progovorim; jer je dužnost svakoga domorodca, da brani pravdu a ruši lukavost. — Valjda mi neće nitko tajiti, da nas po ovih školah sada ponamješćenih imade svake bagre. Naime: da nas imade takovih:

A. U obziru narodnosti. a) koji smo narodnosti hrvatske i za narodnim ciljom iskreno težimo; b) koji smo narodnosti hrvatske, ali narodnom duhu i razvitku hrvatskom vazda najžešći neprijatelji; c) koji nismo narodnosti hrvatske, već koje druge.

---

*) Razumievam učitelje, ali ne vjeroučitelje. — Op. p.

Digitized by Google

B. U obziru jezika. a) koji točno govorimo i pišemo sva tri jezika; b) koji pogrešno i neotesano govorimo i pišemo sva tri zem. jezika; c) koji točno govorimo i pišemo samo dva tudja jezika; d) koji pogrešno govorimo i pišemo ili jedan ili drugi samo tudji jezik.

C. U obziru javnih pedagogičkih izpitah. a) koji smo odobreni po najnovijoj sistemi za glavne učione kao učitelji; b) koji smo odobreni po starom šlendrijanu za glav. učione kao učitelji; c) koji smo odobreni po starom šlendrijanu za glav. učione izključivo kao pomoćnici. U obziru jezikah B. a) valja ovdje sdušno primetnuti, da smo veoma riedki, ko što su ovuda vrlo riedke biele vrane. —

Kod budućeg što skorijeg preduzeti se imajućeg preustrojenja svih ovozemnih učionah, znajmo: da će narodan hrvatski jezik po svih školah, kojegagod imena one bile, svoje prvo častno mjesto zauzeti, jer to i premilostivi naš kralj naročito zapovieda; znajmo: da će škole ovdješnje nedvojbeno pod drugo ravnateljstvo spasti, i to takovo, koje će biti jamačno neprijatelj najžešći svake sebičnosti, bezznačajnoga huljenja i pristranosti; — koje će trudoljubivo nastojati oko najveće blagodati narodne prosvjete, i jedino tamo smierati, da se narod. hrvatski jezik na ono dostojantvo uzvisi, kako to silni duh sadašnjega vremena neobhodno i bezuvjetno iziskuje; ono će s postojanstvom i odvažnošću trudoljubivo nastojati, da se narodan ponos kod ovoga jednokrvnoga puka čim većma probudi i na onaj ožudjeni stepen uzvisi, čim bi se jednom ponositi dičiti mogao, da je potomstvo onoga slavnoga i najvjernijega naroda hrvatskoga, koji imena slavnih svojih muževah budi junačtvom ili kojom drugom gradjanskom krepošću odlikovanih, u općoj povjestnici slavjanskoj na vieke ubilježene čuva. —

Pozornim okom razmatrajući tiesan, suhoparan i smeten obris sadašnjih, a široki i prostran obseg budućih naših školah, priznati moramo braćo učitelji! da će nas ufano malo biti, koji našemu zvanju valjano odgovoriti budemo kadri. — Zato vas ovim ujedno skupa samnom pozorne činim, da se malko sami u sukromnosti izpitkujemo, hoćemo li ovomu zahtievanju odgovoriti moći, jer nas gore navedena ljestvica vrlo malo sposobnih za naše znanje i ravnanje javlja. — —

Digitized by Google

Ovakvom školskom administracijom, kao što do sele u ovom kotaru bijaše, nije se čuditi, da je naš puk u moralnom i intellektualnom obziru znatno zaostao; ali — kako neće? mjesto jajeta, dobivao je štipavca; mjesto hljeba, davahu mu kamenja; mjesto narodnih hrvatskih školah, sve same tudje izrodnice. — Ni u djevojačkih ni u dječačkih školah nečuje niti jedne hrvatske rieči i tako živi siromašni narod gotovo bez duševne hrane zlo, kako nigdje po cieloj Hrvatskoj.

Nadalje nemogu mimoići nenapomenuvši i to: da bjahu višje školske oblasti ustrojenje jednoga takvoga učilišta za neobhodno potrebna davno već pripoznale, pa su i nastojale, da se na temelju narodnog hrvatskog jezika čim prije ustroji i otvori; ali svi ovi napori ostaše bez svakoga uspjeha, buduć, kako iz vjerodostojnoga izvora saznah, ovaj grad terete takvoga zavoda nositi nije hotio, pod izlikom, da neima sredstvah. — Dakle za učilište osnovano na temelju narodnog jezika hrvatskog u Hrvatskoj, medju Hrvati, manjka tobož sredstvah, kao da ta sredstva nebi još privrženije doprinašao onaj isti puk, koji ih doprinaša i danas za uzdržanje sadašnjih zavodah osnovanih na temelju samih tudjih jezikah. Odkuda se jasno vidi, da niti ovdješnje poglavarstvo občinsko, niti školsko za takva spasonosna utemeljenja niti najmanje nehaje; — njim bo mnogo više stoji do toga, da kazalište ovdješnje ćim veličanstvenije urese, da tako pjevačicu iz daleke tudje zemlje sebi dozvanu, za veoma neznatno kratko vrieme, čim obilatijimi hiljadami obaspu, a po tom i ćudoredni stid nevine mladeži obojega spola čim prije u ponor bezsramnosti strmoglaviti uzmogu. —

Ove vjerodostojne tegobe naveo sam, ne s tog uzroka, da ih slavno čitateljstvo kao na prvu ruku sazna i kao kakvu novost smatra, pošto veća stran njih javljena bi jurve javnimi listovi, imenito »Pozorom« br. 45 i 46.; niti s uzroka, da kanim ovim komu kao nepozvani gost o takvoj visokoj i prevažnoj stvari narodnoga naobraženja budi iz kakve sebične svrhe budi iz slavohlepja svjetovati, jerbo sam i danas s malim zadovoljan; a za sretna ću se cieniti, ako mi unapred dozvoljeno bude samo ono, što danas trudom uživam: — nego sam ih naveo jedino s tog uzroka: da ih ona slavna veleučena i oštroumna p. n. gospoda rečenog odbora na jednoj kiti nanizane u ovom listu kao „Memorandum“

Digitized by Google

pregledati, i na koliko riešenje kojega predmeta u njihov djelokrug za sada pripadalo nebi, našemu budućemu zemaljskomu saboru riešenja radi blagohotno predložiti bi izvolila.

Da se dakle učvrsti i pospieši buduće narodno izobraženje, da se probudi u narodu tako malo žalibože poznati narodni ponos; a s druge strane da se zle namjere njekojih rovarah i izdajicah, kakovih žalibože svagdje ponješto imade; možbit mi neće nijedan razborit našinac zamjeriti, ako se usudjujem ovdje primjetiti jošte ono, što sam iz vlastitog ižkustva svoga višeljetnoga učiteljevanja crpio; naime: *„Da se narodan hrv. jezik naročito po svih ovdješnjih javnih i u koliko bi shodno bilo, po istih privatnih učionah, obojega spola na prvo mjesto zakonom uzvisi i namjesti. Samo ovim načinom doprieti možemo do ožudjenoga cilja, inače bi nam nar. hrv. jezik s iznimkami, kako sam na svoje uši od važne osob; čuti mogao, da ih misle uvesti, hrdjavo i mlohavo napredovao e jer dočim bi se nar. hrv. jeziku na jednom učevnom zavodu revno staza krčila, obrasla bi jamačno korovom i trnjem na drugomu; to jest: dočim bi bio rarodan hrvatski jezik na jednom zavodu nastavnim a na drugomu kao predmet, možda i neobligatan, uživao bi dakako kod onog privrženost i poštenje, a kod ovog — „media abundant“ — nedvojbeni ukor i sprdnju.“*

Ovo je od prilike ono, što sam za sada iz moga tobolca izvadio. Kamo sreće, da nije istinito. — S toga se sa svim povjerenjem ufamo, da će ovo izjavljenje kod poslujućega u buduće slavnog Odbora školskog u Zagrebu i našega željno izgledanog budućeg zemaljskog sabora primjerno uvaženo biti.

Pisano u Primorju u drugoj polovici mjeseca siečnja 1861.

Digitized by Google

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

B) Lahki poslovni sastavci.

a) Računi.

Račun

vrhu izručenoga kovačkoga djela za blagorodnoga gosp. N.

Dan i mjesec	Imenito	Iznosi	
		stot.	novč.
2. Travnja	malu sjekiricu	—	50
14. Lipnja	nove grablje	—	45
7. Srpnja	dva konja na sve četiri noge podkovo . .	2	15
14. Rujna	na vrata od pojate dvie nove petice pribio	1	64
	Ukupno . .	4	74

U Kutini 8. Listopada 1860.

Sa zahvalnostju primio

Pero Kuntić

kovač.

Račun

na stolarsko djelo, koje je podpisati na naručbu blagorodnog gosp. Kovačevića ljekarnika ugotovio:

Dan i mjesec	Imenito	Iznos	
		stot.	novč.
4. Lipnja	12′ dugu dasku pred prozor za cvieće naredio .	1	5
30. Lipnja	stol za vrt iz tvrdoga drva	2	22
12. Srpnja	Pol tuceta lahkih stolacah za vrt iz čamovine .	3	28
4. Kolovoza	Tuce slamnatih stolacah i okrugli stol izgladio	1	50
30. Rujna	Jedan podnožnik napravio	—	70
4. Prosinca	Malomu sinčiću male saonice napravio	1	45
	Ukupno . .	10	20

U Varaždinu 30. Prosinca 1860.

Janko Fuglić

stolar.

Ovim priznajem, da sam na gornji račun dotičnu novčanu svotu primio.
U Varaždinu, 5. Siečnja 1860.

Fuglić.

(Nastavit će se).

Digitized by Google

Viestnik.

— Naša gimnazialna mladež priredila je bila dne 17. o. m. drugu večernju zabavu u gimnazialnoj dvorani. Dvorana sama bila je sjajno osvjetljena i barjaci nakićena te slušateljima prenapunjena. Uzoriti stožernik, sv. ban, preuzv. mecen naš g. biskup Strossmayer, kao i mnogo članovah banske konferencije počastili su zabavu svojom prisutnošću. Bila je to prava, srdačna slavjanska zabava. Držali su se govori, koji se svi slavjanskim duhom odlikovahu. Kada zaoriše rieči: „Slavjan bez Savjana gladan · · · · bez Slavjanstva nećeš ustati iz groba“ u pjesmi na Dubrovnik, nije bilo uzhićenom uzkliku ni kraja a gromoviti „živio“ pratijaše mladoga govornika. — Za sada javljamo samo, da je bila ota zabava najsjajnija medju svimi, što smo ih u zadnje vrieme u Zagrebu imali.

— Ove minule godine izide na sviet knjiga po imenu: Sbirka svetih slikah na olakšicu vjeroučja za učionu, crkvu i dom, od kneza-biskupa briksenskoga Bernarda Galure. Na hrvatsi jezik iz njemačkoga preveo jedan svećenik nadbiskupije zagrebačke. U Beču, c. k. nakladi školskih knjigah 1860. — Ciena joj je nevezanoj 87 nv., a vezanoj u običnom vezu 1 stot. 5 novč., u tiskanom platnu 1 stot. 23 novč. Pojedinoj pako slici 2 novč. a stotini po vlastitom izboru nevezanih 1 stot. 40 novč. — Ovo je naslikana jezgra kršćanskoga nauka. Listovah imade 60, a svaki je od njih osebice podpun i tako udešen, da slova neprelaze na drugi list. Na pravom licu je slika jedna ili po više njih, a na pàlicu tumač tajne, nauk ili molitva. Na čelu lista napisan je debelimi pismeni predmet kao glavno pitanje, a dolje po listu prepleteni su odgovori na to pitanje, t. j. navodi iz sv. pisma i staroga i novoga zakona sravnjeni, a s navodom naslikan dogadjaj koj ili tajna vjere. Kako čovjek ovu knjigu primi u ruke, namah će mu omiljeti svojom krasotom: artija je debela, a gladka i svjetla; slike s drvoreza krasne, kakvih je riedko vidjeti, a k tomu su urešene granjem, lišćem, cviećem oli drugim nakitom; tisak je oku ugodan. Što se tiče nutarnje ciene: pokojni Galura bijaše i vrlo učen i vrlo pobožan muž, pa su prevrli i svi spisovi njegovi. Osobito pako umijaše on zamašnim i velikim svojim umom sniziti se do slabašnoga uma djetinjega, te mu na djetinji način lahko i razgovetno razlagati tajne vjere. Dobro znadijaše pokojnik, koliko djetinjoj pameti valja slika, te dočim bi se rieči skoro izpušile iz glavice, slika mu uviek lebdi pred očima. Cieni ove knjige u prilog budi spomenuto i to, što se na obćenitu želju i višjim nalogom prevadja na sve jezike naše carevine. Što se tiče naškoga prevoda, prošao je kroz ruke čovjeku (g. Jos. Beruti), koji ne samo da je vrlo vješt našemu jeziku, nego se je on jošte savjestno postarao, da prevod bude prema sadržaju i namjeni što izvrstniji. A opet težko, da je ikada iz Beča došla hrvatska knjiga čistija od pogrešakah, nego što je ova. Prevrla sa svakoga obzira knjiga! Da nam pako netrune u knjižnoj nakladi od prašine, preporučamo ju od srca svim. Gospoda katekete, učitelji i drugi gojitelji omladine neće sigurno žaliti stotinjaka, ako ga dadu za nju. Kamo sreće, da ju dobije svako diete! Ali jer će to radi oveće ciene kod nas težko biti, mogla bi se barem za svaku učionu kupiti po jedna nevezana, te se listovi porazdieliti djeci: komu nauk o sv. izpovjedi, komu o sv. pričesti, komu n. p. listovi: „Božji i ljudski strah“, „Oteto prokleto“ itd. Eto djetetu za dva novčića liepa dara ili na izpitu ili kad dobro nauči zadatak. Ovdašnja knjigarna Županova naručuje od ove knjige za sada samo po malo iztisakah; ali kad bude imala izgleda, da će bolje prolaziti, naručivati će jih po više.

K. L.

— Slovenski glasnik dobio je od mladoga slovenskoga umjetnika M. Jenkota pisamce, za koje moli, neka bi se ne samo po slovenskih, nego i susjednih t. j. naših novinah oglasilo. Pismo to glasi: Čestiti gospodine! Nakanio sam, ako se prijavi podosta naručnikah, izdati 12—15 svojih pjesamah, njekoje za jednopjev i glasovir, njekoje za četveropjev. Molim sve prijatelje i rodoljube, neka blagoizvole

Digitized by Google

sabirati naručnike u svojih krajevih, te mi onda imenik barem do konca mjeseca veljače poslati pod naslovom: „Martin Jenko Jurist in Wien.“ Sabirači naručnikah primit će na deset iztisakah 1 na vrh. Ciena će biti za komad 1 for., koj će se plaćati, kada budu pjesme gotove. U Bečn 31. pros. 1860. Martin Jenko, pravnik.

— Upravo je izašao prvi sveščić knjige: **Vienac**, sbirka poučnih i zabavnih spisah za mladež i naš puk. Izdaje Vjenceslav Zaboj Mařík, učitelj na uzornoj glavnoj učioni u Zagrebu. Knjiga 1.: **„Crtice i pripoviesti o životinjah.“** Od Vjenceslava Maříka. Ovaj sveščić, koji imade 5 podpunih tabakah, može se dobiti u knjižarnicah Lavoslava Hartmanna i Franje Župana po 35 nov. Kod samoga izdatelja stoji 30 nov.; tuj se dobije na desct iztisakah jedanaesti badava.

— Za jugoslavensku akademiju znanostih obrekao je gosp. grof Julio Janković 10.000 for. a. vr., toliko i grad Zagreb, grad Karlovac 5000, a grad Kraljevica 1000 fr. a. v. Ako to prijašnjim prinosom presvjetl. gosp. biskupa Strossmayera i grada Rieke pribrojimo, imademo svotu od preko 80.000 for. a. vr. Dao Gospod blagoslov svoj k uživotvorenju toli važna i za nas Jugoslavene potrebita zavoda.

— Glasoviti spisatelj českí Vaceslav Hanka, knjižničar českoga muzea, posjedatelj više ruskih redovah i član mnogih učenih družtvah zamieni dne 12. siečnja o. g. velezaslužni svoj život s viečnim boljim životom. Veličanstveni sprovod, pri kom su u velikom broju bile zastupane sve vrste pučanstva, dokaz je, kako ga štimahu sunarodnici njegovi, što i činom pokazahu, jer, jedva što mu mati zemlja trudne kosti u svoje krilo primi, utemeljuje se odasvud poslanimi prinesci zaklada, koja će nosit ime njegovo i spomenik njemu u slavu! — I kod nas su se držale za pokojnika ovoga tjedna svečane zadušnice.

— U Lavovu izlazi novi ruski politički list „Slovo“, isto tako namjeravaju u Biogradu izdavati novi pol. list „Narodna skupština“ a u Novom Sadu humoristični list pod naslovom „Komarac.“ Ovo nas upravo sjeća na „Podravskoga ježa“ — što je to, te mu nestalo glasa? — Knjigotržac Kuranda izdao je opet novi spis za mladež „nazorni prirodopis od P. J. Šulca sa 20 slikanih tablah. —

Natječaji.

— U Remetah kraj Zagreba m. učit. sa 315 stot. plaće, 50 st. stanarine, 12 hv. drvah (6 za učit. a 6 za učionu), uživanje zemljišta od 1 rali i 770 □ hv. Rok prijave do 5. Veljače t. g. na preč. g. Jos. Marića kan. stolne crkve zagrebačke. — U Bokšiću osiečke županije m. učit. i org. Dohodci uz bezpl. udoban stan i uživanje prostrana vrta i zemljišta kućnoga sastoje u 105 st. a. v. 50 mierovah pšenice, 30 centih siena, 10 hv. drvah za učitelja a 6 hv. za školu i 50 bezplatnih radnikah. Rok prijave do 15. Veljače t. g. po preč. g. Mati Filiću zač. kan. podj. i župniku u Feričancu.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovana Sonntag Dragoila učiteljicom u Virovitici.

Listovnica Uredničtva.

— G. Fr. G—c u Ternovom. Brojevi, koji Vam fale, poslat će se.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: Učione: 159 u Konščini, 160 u Lupoglavi, 161 u Miholcu, 162 u Pokupskom, 163 u Šišincih, 164 u Vugrovcu i 165 u Remetah $^1/_2$ god.; 166 duh. ml. sjem. djakovačkoga; 167 sl. magistrat u Brodu $^1/_2$ g.; 168 O. Radić Ger. u Požegi; 169 Marković Iv. učit. real. na Rieci; 170. Guštak Jos. učit. u Bisagu; 171 Rožić Jos. učit. u Dubravi. (Dalje sliedi).

☛ *Ovomu broju priložen je prvi tiskani arak domaće naše poviesti za porabu učiteljah.*

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 10. U Zagrebu, 15. Veljače 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Kako mladež po primorskih gradovih napreduje, i koji su izvori njezinih moralnih ljagah.

Svaki izobraženi našinac, koji il stanuje ovdje, il samo posjeti ovaj grad R . . . . , samnom posvjedočiti može, kako po svih tiesnih i prostranih ulicah nagomilani čopori neizbrojene djece mužkoga spola, ponajviše prostoga puka, od rana jutra do tamna mraka po gradu bezposleno sad amo, sad tamo na izmjenu basa, te takvim tumaranjem ružnoj bezposlenosti i drugim opačinam zarana privikne. — Tako biva više manje svaki danak, ljeti i zimi. — Ako čovjek mimo ovakvih bezposlicah prolazi, nadje se usiljen drugi put pozorno uklonit im se, da ga neuznemire i pred svjetinom za njim bezobrazno neviču, nepsuju ili kakva porugljiva imena nepriživaju. — Na svakom pako zgodnijem javnom i tajnom mjestu vidit ćeš, kako se svako vrieme a osobito po nedjeljah i blagdanih, kojega oni god reda bili, i to u isto vrieme službe božje kartaju, novcem nabacuju, ili kojom drugom nepoštenom igrom vrieme trate. Kod ovakvih prilikah nije ni pomisliti o kakvom ćudorednom vladanju, no se obično, i to bezobrazno i bogomrzko kune; jer su ove igre s interesom novčanim vazda skopčane, a one bezposlice, koje pri tom izgube, ili od svojih ortakah prevareni budu, zametnu kletvu i psost, koja se do neba čuje, a često se i do nosa počupaju. — Ja sam njekoliko i povećih gradovah prošao, ali nigdje nisam tako razpuštene i bezobrazne mladeži opazio, kao što ovdje

Digitized by Google

većim dielom na veliku žalost biva. — Ali kako neće? — Ovdje ima veliki dio takovih roditeljah, koji veoma malo ili ništa za svoju djecu nehaju; djeca su im često sama sebi ostavljena, te tako rade, kako im se god bolje i ugodnije svidi. — Ima nadalje nemanji dio i takovih, koji svoju djecu tako bezumno razprokšivaju i njeguju, da im čim starija, tim opačnija i tvrdoglavija postaju. — Izmedju ostalih drugih najposlje ima znatan broj jošte i takovih roditeljah, koji nikakva kršćanskoga izgleda svojoj djeci nepokazuju, i koji naročito traže od poveće svoje djece, da ih s dobitkom, kojino nepoštenim i razbludnim življenjem kojekuda — pa jao! s nalogom — steku, hrane i uzdržavaju. — Ova demoralizacija proizlazi od današnje nagizde, koja ovuda tako strahovito biesni, da traži svakakve bogomrzke žrtve. —

Ovakvim odgojenjem nije se dakle ni malo čuditi, da takovi roditelji nedobivaju u svojoj starosti nikakve podpore od svoje djece, te su usiljeni svaki dan više ili prosjačkim štapom obijati se oko tudjih pragovah, ili tražiti da ih prime u sirotište, da neskapaju najposlje od nevolje i gladi. — Ovom nećudorednom življenju ovdješnje mladeži obojega spola podavaju s druge strane strahovit prizor ovdješnje bludnice, koje se mal ne u svakoj ulici a osobito u st.... gradu, koji je dosta tiesan i kućami nagomilan, na više mjestih očito šire i dese, i tako ne samo poveću mladež u ponor razbludah strmoglavljuju, već i onu za školu sposobnu nevinu dječicu otrovom nećudorednoga miga i govora, na način Sodomitjanah poškrope jur prije, nego ova u školu dodju. — Mjestnomu dosadanjemu poglavarstvu mjesto — da ovakvo životovanje preprieči, bjaše u koliko sam kroz toliko godinah glavom izkusio, barem do sada sve to deveta briga. — Prinadleži dakle učiteljem, da sve svoje fizične i moralne sile u školi upotrebe i trudoljubivošću postojano nastoje, kako bi sebi povjerenu mladež iz mrtvila dan danas sve to većma biesneće demoralizacije k nabožnom obrazovanju priveli, da dragomu Bogu ugodna, a gradjanskomu družtvu vazda valjana i vriedna postanu. — Svaki učitelj, koji pojmi svrhu pučke škole, i koji u svojih djelih očituje vlastito kršćansko nabožno odhranjenje, i komu je njegovo zvanje omililo, sudim, nigdare nepropušta, da se ovo prevažno odgojivanje nuz druge predmete u školi vazda nebi probudjivalo, razvijalo i ople-

Digitized by Google

menjivalo. Ali da se do sada u tom žalibože slabahan napredak uvidja, nisu jamačno učitelji krivi, nego valja tomu uzroke iz daljega potražiti. —

Ovi glavni uzroci, čini mi se, jesu:

1. Što sadašnji tiesni prostori školah absolutno nedopuštaju, da se sva za školu sposobna mladež oškoli; jer pošto su učione i dosad dubkom napunjene, trebalo bi naravski gradu još barem toliko školah i učiteljah, da se može oškoliti te usiliti i onaj poveći broj djece, što se kako navedoh, po trgovih i ulicah godinu za godinom bez svake obuke skitaju. — Da još bolje razjasnim ovu točku, usudjujem se mimogred napomenuti, da gradjanstvo ovdješnje, ko što je poznato, broji preko deset hiljad stanovnikah, od kojih nedvojbeno peti dio uzeti se može na onu za školu od 7 do 15 godinah staru sposobnu mužku mladež svagdanje i nedjeljne učione. Izvješća školska i drugi dokazi jasno svjedoče, da je prošle godine po svih ovdješnjih mužkih javnih i privatnih, nižjih i višjih, svagdanjih i nedjeljnih učionah ukupno 889 dječakah škole polazilo, te je upravo 1111 dječakah ove dobe, bez svake obuke ostalo. — Ovakvi od trga do trga, od sokaka do sokaka, od jednoga ugla do drugoga skitajući se čopori ne samo da uznemiruju pojedine stanovnike, nego i očevidno nukaju i onu dječicu, koja se iz škole kući vraća, da im se pridruže, te tako u jedan trenutak poruše u njih one nabožne klice nauka, okol kojih čitave dane, tjedne i mjesece odhranitelj trudoljubivo nastoji, da im je u mladjahno srce usadi. —

2. Što se mladeži školskoj obojega spola predaje jošte i dan danas vjeronauk po svih zavodih upravo onim jezikom, koga ona nerazumije; naime: jezikom talijanskim. — Dotična gospoda vjeroučitelji morali bi slediti primjer božanskog učitelja g. Isukrsta, učivša narod i pripovjedajuć mu otajstva božja samo u onom jeziku, kojim ga je narod razumjeo. — Nije to protunaravno a i ne samo narodnosti našoj, no i svetoj vjeri rimo-katoličkoj veoma opasno, kad se našoj nevinoj mladeži materinski hrvatski jezik iz srca čupa, a tudji jezik i tudji duh u mladjahna srdašca na očevidnu štetu sije i narivava? — Gdje su opetovani službeni nalozi, koje preč. domorodan duh. stol senjsko-modruške biskupije prošle godine na ovaj kotar u tom smislu dušobrižno izdà, te naročito

*

Digitized by Google

zapovjedi, da se medju ostalim na ž . . . . . učioni vjeronauk hrvatski predavati mora? — Metnuše ih njihovi veledušni zaštitnici i representanti talijanske propagande „*ad acta*“, te ostade i ovo ljeto, ko što i bje, pod izlikom: „*da mladež nije vješta hrvatskomu, nego samo talijanskomu jeziku;* [1]) *nu ako žele hrvatske škole uvesti, neka ih zapoviednici svojim džepom uzdržavaju itd.* — Uslied ovakvih obstojateljstvah učitelji kao sliepo orudje moradoše dakako mladež sebi povjerenu, pa k tomu još Hrvat Hrvate — stranom potalijančivati, stranom germanizirati, a o narodnom hrvatskom jeziku nije se ni pisnuti smjelo. [2]) — Pa dokle dotjerahu? — Dotjerahu dotle, da najbolji učenici 4. razreda nisu u stališu niti u jednom niti u drugom inostranom jeziku svoje misli makar i siromašno izraziti; dapače niti jedan najprostiji stavak da bi sposobni bili bez pogreške napisati; što ovdašnja gimnazialna gg. profesori bezdvojbeno posvjedočiti mogu. — O obširnijem opisivanju pako predmetah neima tu govora. — Kadno dakle mladež nije vješta hrvatskomu jeziku, zašto takovi učenici, kad svrše četvrti razred, nepišu svojim roditeljem, rodbini, kumom, prijateljem, znancem ili komu drago u talijanskom jeziku? — Tko ih je učio ili bolje rekuć smjeo učiti hrvatski u školi? — Pa oni sa svim tim, akoprem potalijančenim i germaniziranim pravopisom, svoja nutrnja čuvstva samo hrvatski napisati znadu. — Za ovo posvjedočiti evo ovdje navadjam sl. čitateljstvu jedno iz mog tobolca ujedno izvadjeno pisamce njekoga našega hrvatskoga učenika, koji na ovdješnjih glavnih školah sva četiri razreda svrši, te prošle godine k njekoj trgovačkoj kompaniji u njeki istrijanski grad ko šegrt otidje, koje mi slučajno od dotičnih hrvatskih roditeljah na pročitanje bi dostavljeno, a od mene za uspomenu vjerodostojno prepisano, i koje ovako glasi:

„Draghi oze!“
„Gliubesna magico!“

---

[1]) Valja znati, da se ovdje postavlja mladež u red tobožne talijanske narodnosti, ako se samo pogrešno talijanski prekrižiti znade. Op. pisca.

[2]) Da bogme, jer se hrvatski niti neumije. Gledaj „Pozora“ br. 45. i „Napredka“ br. 9. II. tečaja; namjestiše bo po školah baš takove individue, preko kojih njihovi mjestni poglavari lasnije svoja opaka i strastna načela protezati i dostignuti bi mogli. Op. pisca.

Digitized by Google

„Milla brachio i sestrize!“

„Dagen wan na snagne, da san hwala Boghu draghomu „poswe sdraf, i da mane moi prinzipali jaco rado imagiu; obe- „chiali sumi wechiu plachiu, aco se wirno ponassal buden. Gia „snan, da zte smanu do sat cuntenti bili, kat san scolu odil, i wan „swaco gletto premij kuchiu ponessal, zatz san bil caco snate smi- „ron eminender perwi ot zajika italiganscoga i lemscoga, pack i „sat chiu ghledat, da ot mane leh dobre ghlasse zugete. — Aco „mi dagiu promes chiu was prid nagit wa podsimack, pa chiu „svackomu zagot donezt sa regalat, i mogemu michiemu bratazu „Giosichiu genu nowzattu barrettizzu i wellu soppellizzu, leh neca „se dobbro vadi, caco san se i gia. Posdravgliam was serdazno i „buschugen.“ —

„Wa P . . . 14. Gennaro 1861.“

„Was jaco pocorni sin“
„P . . Š . . . . wich.“

Jel' ovo 19. viek? Nije li to barbarstvo *ovako* siromaškog Hrvata nagrditi? —

Neka bude izmedju ostalih još jedan dokaz gori navedenim neprijateljem hrvatskoga jezika i hrvatske narodnosti. — Da su ovdješnji učevni početni zavodi na temelju talijanskoga jezika do sada osnovani bili, crn bi mu obraz bio pred Bogom i svjetom, koj bi kazao, da nisu, pa da nisu još i sada. — Djeca učila su se a i sada još uče u školi blebetati na peldu papige; govorila su bo i govore i danas, a i neznaju, šta govore. — Usta nevinih bjesede, a srce im nećuti. — Da je tomu tako, ajdemo do gg. domorodnih izpovjednikah,[1]) koji mladež školsku više puta tečajem svake godine izpoviedaju, pak ih malko upitajmo, kojim se jezikom savjest mladjahnih pokornikah Bogu tuži? — Sa žalostju tronutom morati će svatko čuti, ko što sam i ja čuo, *„da djeca vrlo dobro na izust znaju početak izpoviedi „Io mi confesso a Dio onnipotente itd.“ — a i svršetak „Di questi e di tutti gli altri miei peccati itd.“ — ali da griehe svoje hrvatski kazivaju, jer drugčije da na izpoviedi ni probieliti neumiju.“* — To su dakle djeca narodnosti talijanske; jel' te? Siromašna čeda ovako provedu baš bezkoristno 4 do 6 godinah po

[1]) Koje poimence, ako uztreba, navesti sam kadar. Op. pisca.

Digitized by Google

nižih elementarnih školah, dorastu za zanat, roditelji ubogi metnu ih ili u jedan ili u drugi njim ugodniji zanat u nadi, da im djeca stečenimi nauci za družtvo čovječansko dobrano su izobražena, pa evo — očevidne prevare! da nakon tolikog razbijanja glave, neznadu upravo nikakav jezik. — — —

Nije dakle čudo, što su elementarni zavodi do sada za najzadnji u našoj carevini dapače mnogo slabiji od istih njekojih seoskih školah smatrani bili. — Oni su se vjerno držali svoje starodavne poslovice: Gdje si bio? nigdje; što si radio? ništa. A vele naši: Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba. —

3. Što njekoja gg. vjeroučitelji veoma malo ili ništa neume o metodici t. j. barem o glavnih načelih znanosti podučavanja, a k tomu što je još gore, dà bezdušno, nedrže se vremena prepisanog, na koje su dužni vjeronauk djeci predavati, te tako često stranom izostaju, stranom propisane sate predavanja sebi nezakonito pokraćuju; pa još k tomu nepripravni za tu najveću blagost božju, pred dječicu se metnu; počem — da vjeroučje i čitava školska obuka pri tom znatno i nenaknadivo štetuje, — sapienti pauca!

Osvjedočen sam, da ovdješnja gg. vjeroučitelji dobro znadu: „da temelj svake pučke obuke, jest vjeronauk; da valjano i jedino dobro odgojenje djece počiva na ovom jedinom temelju; da je od potrebe živa vjera, i to koja je bila, jest, i bude jedino — sveta vjera Isusova; — kada valja usaditi u srce mladoga naraštaja stalan značaj, čestito držanje i sretnu budućnost; da ova sv. vjera kao najdragocjeniji dar dolazi od Boga i vodi k Bogu; — da je ona neizcrpivi izvor svake utjehe čovječje, sadržaj svih istinah, koje se očituju u životu bogabojećih ljudih; da je ona jedina, koja čini čovjeka živa, strpljiva i podnosljiva; da ova sv. vjera ruši svako praznovjerje a gradi neodoljivu sgradu na živcu kamenu; te stalnog i pridnog pojedinog čovjeka prati kao brižljiva majka svojim savjetom i blagoslovom do sama priestola božjeg, kako se nebi jadnik izgubio; — pa nedvojim, da neznaju najposlje još i to: kako su oni dušobrižnici, koji imaju ključe od srdašcah nevinih ovčicah, da im tako svojim savjetom i trudoljubivim naporom prokrče oštrim trnjem zaraščeni put, po komu svoj cieli vremeniti život sretno putovati, a onkraj groba do vječnoga blaženstva popeti se budu dostojni. — Prije ipak nego li podjem razjasniti ovu

Digitized by Google

točku, ufam se, da mi sl. čitateljstvo neće zamjeriti, što sam se usudio njekoju gg. vjeroučitelje ovime malko na rešeto metnuti i njekoje još školske boli na vidik iznieti. — Javnost bo jedina garantira postignuće spasonosnoga melema za onu ovdje toli pokvarenu mladež, kojoj ostarjele rane oduzimahu dosad ovakvim nehajnim predavanjem vjeronauka mal ne čitavu duševnu snagu, i za koje rane velim, težko bi se igda ovakvom mjerom saznati moglo, da pisca pri tom, nedaj Bože kakva strastna namjera, — nego jedino i najiskrenije rodoljubje za svoj dom i otačbinu, k tomu još i poznati visoki poziv neveže, da njekoje nestašice duševne obnaroduje. —

Kod lanjske konferencije, koja bi po nalogu preč. duh. stola senjsko-modruške biskupije dne 31. ožujka god. 1861. javno držana, izradiše njekoja gg. vjeroučitelji pismeni odgovor na pitanje: „Kako valja članke vjere predavati, da u djeci uzplodi čvrsta vjera i djelateljna pobožnost?“ — ali kako? o tom neka sudi onaj, koga to patri. Ovdje samo to primetnuti želim, da se je i prije i onda govorilo o potrebi nazornih slikah, za koje bi se imala gg. vjeroučitelji odmah pobrinuti i nabaviti si ih, da mogu djeci predočiti propisane temelje vjeroučja u slikah. Ali sa žalošću javiti moram, da je to obećanje samo na mrtvoj artiji ostalo bez da je djelî, ko što značajno obećanje traži, oživotvoreno. — Što hasne školi takva izradjivanja, kadno se još svedjer po starom već davna zabacit se imavšem šlendrijanu postupa? — Polag okružnice gore hvaljenoga duh. stola 23. svibnja 1860, br. 910|126 bi svim javljeno, da je „Sbirka svetih slikah“ itd. od B. Galure za olakšicu vjeronauke u zakladi školskih knjigah u Beču izašla, i strogo bi naloženo, da se u sve škole niže elementarne odmah uvesti imade. *) — Nu lanjsko ljeto svršismo, a novo nastupismo, evo već i vrieme prvog polugodišnjeg školskog izpita na vratih, ali ja još nisam opazio, da bi ikoji od vjeroučiteljah ovog grada tu prevažnu knjigu sebi pribavio i pri nauku upotrebljivao, za kojom su na javnih konferencijah tako jako plakali. — Vjeronauk, koji bi se sa svim dostojanstvom i revnošću, više nego ikoji drugi predmet nazorivati i učvrstivati imao, stoji osobito kod ž . . . . učione na mnogo

*) Čitaj 9. br. Napredka u viestniku razsudu vrhu te knjige. Ur.

Digitized by Google

slabijih nogah, nego ikoje prošle godine. — A kako i neće? Dotičnom vjeroučitelju je zadostno, kadno mu diete na pitanje iz knjige u ruci postavljeno: *„Sei tu cristiano? Perchè sei tu cristiano? Quanti Dei vi sono? Che cosa è Dio? E il calamajo anche un ente?“* i ovim spodobna sadašnjoj prosvjeti protivna pitanja teoretički, i to po njegovom predavanju — odrezati znade. — Nadalje imam još dodati, po čemu vjeronauk s kateketovim izostajanjem i obaljivanjem propisanoga vremena još mnogo više trpi. —

Uslied naredbe vis. c. k. hrv. slav. namjestničtva od 2. stud. 1855 br. 15980|3265 1855 ad 2096|1855, kojom se ustanovljuje broj razredah kod glavnih školah i uredjuje nastava imajuća se davat u istih a odnosno i u trivialnih školah, jasno se vidi u §. 3. da vjeroučitelj svake sedmice osobno dolazi predavati u I. razredu 1, u II. i III. razredu po 2, a u IV. razredu 3 ure, neračunajuć ovamo one ure vjeronaučnoga ponavljanja od strane dotičnog razrednog učitelja, kojih imade jošte sedam svake sedmice po svih tih razredih. — Neću napominjati vjeroučiteljevo izostajanje od prošle ili pako od one godine kad je kateketom kod ove škole postao, jer bojim se, da bi sl. čitateljstvu time tegotan postati mogao, no ću navesti za primjer samo prva tri mjeseca tekuće godine 1860|61 koja se ovdje 1. studena započimlje. — Predavanjah vjeroučiteljskih zakonitih u tom vremenu imalo je biti u svih trih prvih razredah 23 od kojih imao udioničtvovati: I. razred $11^1/_2$, II. razred 23, a III. razred takodjer 23 sata; udioničtvovaše samo: I. razred 2 sata 8 min., II. razred 4 sata 47 min., a III. razred $10^1/_2$ satih. — Odkuda se lasno razabrati može, da je I. razred štetovao ob tom nezakonitom obavljivanju 9 sat. 22 min. II. razr. 18 satih 13 min. a III. razr., $12^1/_2$ sata. — A nije li to grieh, koji se do neba čuje? —

Dokle budu gg. vjeroučitelji samo po ugodnom vremenu vjeronauku u školi predavali; — dokle budu vjeronauku kao najveće sirotče u samih rukuh učitelja neharno ostavljali; — dokle budu nadalje materinski jezik za barbarski i surov smatrali te ga iz srdacah nevinih čedah izkorenjivali, a tudji talijanski kao jedino izobražen uzveličavali i ukorenjivali; — dokle nam budu velim ovakvi strastni vjeroučitelji po školah pašovali, — dotle nemojmo

Digitized by Google

se ni malo čuditi, da nam naš mladi naraštaj u svakom smislu sve to goropadniji postaje. —

Kadno je učitelj za svoja školska predavanja vazda odgovoran, a zašto nebi bio tako i vjeroučitelj za ovu najveću blagodat božlje milosti? — Zašto vuče baš banbadava svoju plaću, kadno neima ni najmanje iskrice ni rodoljubnog ni bogoljubnoga požrtvovanja? — Takav natražnjački vjeroučitelj jest vazda kod svakog učilišta narodnog veoma opasan, te bi se morao prije, nego se takvi neugodni, za njekoga žalibože odviše istiniti glasovi u sviet raznesu, kod svog mjestnoga veledušnog zaštitničtva neodložno zahvaliti i svoje mjesto sposobnijemu ustupiti, »ako nije rada, dopast većih jada.«

Konačno uľam se i to pouzdano, da su vremena, kada su mogle glasne rieči živu istinu izvrnuti, u našoj trojednoj kraljevini već prestala, da će se nadalje naše učione na temelju narodnog hrv. jezika posvuda preustrojiti i bolji im pravac ustupiti, ko što su ga dosele imati smjele; — da će se po učionah takvi ljudi za učitelje i poglavare postaviti, koji nebudu opasni ćudorednom držanju i narodnoj hrvatskoj prosvjeti, nego najveći prijatelji i zaštitelji svakog naprednjačtva za nebo i zemlju. — A dao mili dragi Bogo! — kako god je zora jedared pucati počela, da se i svjetli danak za njom što prije pojavi, — i slobodu naših prastarih ustavnih pravah nam donese, te na vieke protiva svakoj buri i oluji ju učvrsti, razširi i obezbjedi!!! *Ψ*

Misli

s polja promatranja pučke učionice.

Od Mijata Stojanovića.

(Konac).

6.) U najbližjemu odnošenju stoji učitelj pram svomu pomoćniku i svojim drugovom, osobito učitelj na glavnoj učionici, gdje obično imade svaki razred svoga učitelja.

Glavne učione od četiri razreda zavedene su u novije vrieme, odkako se počelo u našoj državi razvijati pučko školničtvo bolje i uspješnije, srećnije i zamašnije, isto tako i realke sa dva

Digitized by Google

ili tri razreda, te se je tim povećalo znatno učiteljsko osoblje, iz 7—10—12 osobah. Zavod je jedan, svrha mu jedna, plemenita i uzvišena, smierajuća na moralno, ćudoredno naobraženje mladeži, i da glede naučanja postignu djeca onaj stepen znanja i vještine, na kome će moći u budućem svom stališu, u zvanju, kome se posvete, djelovati na svoju i svojih bližnjih sreću, te promicati blagostanje gradjanskoga i državnoga družtva. — Da postignu tako veliku, liepu i uzvišenu svrhu, imadu svi učitelji zavoda dihati jednim dobrim duhom sloge i suglasja obziruć se na poslovicu: *„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari!“* Samo ako su svi složni i svi oduševljeni za svoje veliko djelo, ovo će jim srećno uspievati; složni pako i suglasni biti će samo onda, kada se medjusobno iskreno počituju, bratinski i prijateljski ljube kao vjerni drugovi; kad snosi jedan drugoga, pomaže savjetom i djelom, kad revnuju svi za jednoga, jedan za sve smatrajući se za jedno moralno tielo; kad pomažu stariji mladje svojim mnogogodišnjim izkustvom, a mladji starije svojim obširnijim teoretičkim znanjem, kad se nestara svaki samo za svoje predmete i za svoj razred; nego kad svi složnimi silami rade o općemu razvitku i napredku cieloga zavoda; kad jedan drugomu ide na ruku u svakom obziru, što se tiče odhranjivanja, obučavanja i naobražavanja sebi povjerene mladeži.

Neka se osoblje takve učionice, gdje ima 6—7 razredah, ugleda u gospodarski dom, u komu još vlada srećno stari, patriarkalni život, gdje živi i djeluje otac obitelji, domaćin s braćom svojom, sa sinovi i sinovci. U takovu domu radi se sve složno, u božjem miru, blagoslovu, u ljubavi, u razgovoru i dogovoru suglasno. Kadgod se kani poduzeti koji važan posao, dogovaraju se i posavjetuju ukućani s domaćinom, i kad što ugovore i odluče, svaki se latja posla odvažno i svojski znajući, da gdje je suglasje i sloga, tu je i božji blagoslov. — Ako gdjekoji takvi zavodi, gdje je namješćeno po više učiteljah, neuspieva onako, kako bi valjalo, da može odgovarati svojoj svrhi, to nije drugi uzrok, nego nesloga učiteljskoga osoblja, kakogod što nije ni drugi uzrok u domaćem, patriarkalnom životu našega naroda, ako propada i gine blagostanje koje kuće, nego nesloga, nesuglasje, nemir, medjusobna mržnja, ona prokleta ponajviše sebičnost, koja svojim otrovom kao

Digitized by Google

ljuta zmija podgriza blaženi mir i napredak. I to sam na veliku svoju žalost izkusio.

Sebičnost jest protivna kršćanskoj ljubavi, brez koje neima sloge. — Prava kršćanska ljubav nalaže nam svakom, da se staramo za čest, za sreću tjelesnu i duševnu svojih bližnjih kao za svoju vlastitu, da stariji učitelj smatra mladjega za svoga brata i pomoćnika; da ga pomaže svojim izkustvom; da nanj nemrzi, da mu nezavidi, ako je više učio i naučio; da neraznosi njegove male pogreške; da nevadi na nespretan način trun iz njegova oka, dočim nevidi grede ili brvna u svojem oku; da bdije otčinski nad ćudorednim vladanjem i ponašanjem njegovim; da ga podučava, od zla odvraća i navodi na svako dobro. Mladji učitelj nasuprot neka počituje starijega i ljubi iskreno; da sluša dragovoljno, što mu stariji nalaže, da se klanja bielim, siedim vlasim; da svjestno upotrebljava vrieme na svoje naobraženje, koje mu je nuždno za važno učiteljsko zvanje; da nikada nepomisli, kao da je već sabrao svu školsku mudrost u svoju lubanju i bi reć pokusao varjačom ili popio hrgom bivši na pedagogičkom kursu sve znanje; nego neka uviek misli, da samo onaj učitelj postane s vremenom majstor i vještak u svome važnom poslu školskom, koji uviek više i dalje uči se te neprestaje učiti se do groba.

Imade u našoj domovini i takovih učiteljah pri realkah skopčanih s glavnimi normalnimi učionicami, koji ni iz daleka nepoznaju niti naš narodni jezik, još manje našu domaću književnost, najmanje ćud i običaje i značaj našega naroda, pak kad uz svu tu svoju nevještinu neće da se oprijatelje i slože s drugovi, s našinci, nego smatrajući sebe za nješto više od pučkih učiteljah, rade sve po svome umu; onda mora ići sve naopako i dotična učionica nikako i nikada nemože postići svoju veliku svrhu. Sloga je jaka poluga u svakom poslu! — — — — — — —

7. U pogledu na svoje odnošenje pram državi, državnoj vrhovnoj glavi i ostalim vlastim neka se uviek obzira učitelj na nauku sv. Pavla apostola: „Slušajte svoje predstavnike i budite im podložni.“ — Vrhovna je državna glava gospodar, vladatelj, zapovjednik, otac od miliunah državljanah; vlasti državne zastupaju vladaoca, a svi častnici i činovnici kao i svi drugi državljani, svi smo podložnici zemlje vladaoca, komu smo dužni posluš-

Digitized by Google

nost; imamo ga ljubiti, kao dobra djeca svoga otca. U tom odnošenju dužan je osobito učitelj u djeci podhranjivati nabožno ćućenje i domoljubje, da postanu iz učenikah svome kralju i državi vjerni podanici, te dobri, plemeniti i čestiti gradjani. Učitelj mora ne samo riečju, nego i svojim primjerom obućavati djecu u vjernosti i odanosti prama kralju, mora biti učitelj za svoje učenike primjer i uzor domoljubja, uzor svake vrle gradjanske krieposti, neporočna značaja.

Osobito naše vrieme, gdje je zavladao duh nemira, neposlušnosti proti starešinam, duh rovarstva i odpora proti zakonitoj vlasti, duh pobune i nepokornosti u mnogome srcu kako pojedinih ljudih, tako cielih narodah, odkuda i dolazi tolika bieda, glad, skupoća, propast veresije (kredita), slab napredak obrtnosti i trgovine, smeće i zabune svake vrsti; osobito rekoh, sada ima nastojati svaki učitelj, da u mladjana srca dječja zasije dobra, zdrava, religiozna načela, uzvišene, plemenite pomisli, iz kojih ničU u zrelijoj dobi života gradjanske kreposti, kanoti: pomnja, prilježnost, domoljubje, požrtvovanje, staranje za obće dobro domovine i države, a ne korov sebičnosti te otrov nemira i pobune, razuzdasti i nezakonite slobode, koja se izmeće rado na bezzakonje, za čim eto ti konačne propasti. Tko je odgojen n strahu Gospodnjem, ljubi mir i zakoniti red, a tko nepočituje i neobslužuje božji zakon, taj je gotov pogaziti i svaki zakon stavni: tome vladar nije otac, nego silnik, koga nesluša iz djetinje ljubavi, nego iz robskoga straha pred mačem; tomu država i domovina nisu mili dom, u komu živeći uživa sigurnost osobe i imetka i tolike udobnosti života, nego trkaliste razuzdanih strastih, koje, ako će se porositi i krvju bratskom te poškropiti suzami slabih i ubogih, njemu je to svejedno, samo ako niče iz toga za njega tobožnja posebna sreća. Ulivajmo nabožnost i strah božji u mladjana srdašca svojih učenikah, i nastojmo odhraniti iz njih dobre kršćane, pak će za cielo doživiti budući naraštaj srećnija vremena mira, sloge i pravog napredka. — I naše vrieme napreduje, to se neda tajiti; ali više u onome, što je ovoga svieta, a ne u onome, što se tiče duše i vjekovitoga života; napreduje u materialnosti, ali jednako ne i u moralnosti. —

Dade se liepo skladati poslušnost i sloboda, domoljubje, rodo-

Digitized by Google

ljubje i gradjanska vrlina, gradjanska krepost, kojom se odlikuje čestit gradjanin, štono čuva zakoniti red kao zjenicu svoga oka, ako se samo za to položi dobar temelj shodnim domaćim i školskim odhranjenjem. Srce je ljudsko kao njiva, na kojoj, ako se neposije u vrieme žito ili drugo koristno bilje i neposadi mirisno cvieće ili ljekovite trave, raste haluga, korov, otrovna travina, glota i zlo: mjesto nabožnosti razuzdauost, mjesto božjega straha svaka zja i opaka strast, mjesto poslušnosti ućudnost i samovolja, mjesto domoljubja sebičnost, mjesto vrline opakost, mjesto kršćanske ljubavi — zloba, jal (pizma), osveta i bjesnoća· — Ako smo rada doskočiti zlu, moramo ga izčupati s korenom; ako želimo, da iz naših učenikah postanu čestiti gradjani, odhranjujmo djecu u božjem strahu, bez kojega nemože postati nitko krepostan, a gdje neima krieposti, neima podpunosti, kamo li savršenstva.

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

B) Lahki poslovni sastavci.

a) Računi.

Račun

vrhu izručenih mirodijah (kabalske robe) za gospodina liečnika Srčenića.

Dan i mjesec	Imenito	Iznosi	
		stot.	novč.
1. Veljače	3 ℔ žutog sladora (šećera) po 45 novč. . . .	1	35
20. Veljače	5 ℔ kave po 64 novčića	3	20
18. Ožujka	1 škatulju (kutiju) žigicah	—	21
5. Travnja	4 ℔ sladora bieloga po 38 novčićah	1	52
8. Svibnja	3 ℔ finog ulja po 64 novčića	1	92
11. Lipnja	3 limune po 4 novč.	—	12
8. Rujna	1 ℔ oriža	—	18
	Ukupno . . .	8	50

U Križevcih, 10. Prosinca 1861.

Gorenavedenu svotu sa zahvalnostju primio

Medunić
trgovac.

Digitized by Google

b) **Namire.**

N a m i r a

Na petdeset stotinjakah, koje je podpisati za prodati glasovir od gospodina tajnika Relkovića podpuno nabrojene primio.

U Sisku 8. Listopada 18 . .

M a l i n o v i ć
glasovirar.

N a m i r a

Osamdeset stotinjakah primio je podpisani od gosp. Drvenovića kao pogodbenu svotu za prodati mu vrt na ledinah ležeći. Što ovim svjedoči.

U Krapini 6. Ožujka 18 . .

R u g l i ć
postolar.

N a m i r a

Na 17 stot., velim sedamnaest stotinjakah, koje sam ja podpisati od gosp. Grlića trgovca u ime težačkoga djela za mjesece Kolovoz i Rujan današnjim danom podpuno izbrojene primio.

U Rumi 2. Listopada 18 . .

Ž u r n i ć
težak.

Dopisi.

Iz Osieka. Sl. Napredku! S ovim mojim današnjim dopisom glede Konferencije dne 31. siečnja ovdje držane — namjeravam samo onu točku dirnuti, koja se učiteljah pučkih učionah tiče. — Kako za gimnasialne, tako i za pučke učitelje prigodom pretresanja kralj. naputka dokončano bi: da su primljeni za izbor osobnim pravom biranja na kongregacijah. —

Nakon toga ustade ravnatelj ovdašnje kr. gimnasije te na široko i dugačko se zauze za svoje učitelje, nu kada razumi, da je opetovao, što je već riešeno, onda, da se njekako izpriča, posluži se ovim izrazom: „Što se pako pučkih, kako glavne, tako početne učione, učiteljah tiče, mislim: da nije probitačno podieliti im osobno pravo biranja, pokle oni u duhu današnjeg vremena toli izobraženi nisu (!!), da takovo pravo dostojno upotrebiti umiju; a drugo bi se i škola zanemarila, kad bi učitelj više danah od svoje djece odsutan biti imao.“ — —

Digitized by Google

Ako već velika strana puka u svojoj ograničenosti važnost pučke učione pripoznaje, to crkva i vlada baš tom zavodu najrevniju brižljivost obratiti imadu, da tako učitelje svestranim počitovanjem odlikuje. — Ali gosp. gimn. ravnatelj toga mnienja nije, ter u koliko je gimn. učitelje u prvom odsieku svoga govora uzvisio, u toliko je u drugom, gdje je pučke učitelje bez iznimke tako nemilo snizio — pred očima svakoga uglednoga i pametnoga — *sebe i stališ učiteljski u obće* — ponizio i poružio. Zar se pučki učitelj zbilja glede mjerila izobraženosti nebi smio prispodobiti sa seoskim bilježnikom ili ranarnikom? Zar je tu više od zrelog razuma potrebno? Zar stališ učiteljski u očiuh obćine nemora još više izgubiti od svoga ugleda, kad sam ravnatelj, koji je pozvan braniti i odlikovati ga, glede izobraženosti članovah svoju sumnju javno očituje? Zar gimnazialni i pučki učitelji nisu isti poslenici, koji su pozvani da u vinogradu gospodnjem zajedno rade? Pa ako pučki učitelji po naravi njihove obuke u izobraženosti tako visoko se popeti nemogu, kao oni gimnazie, zar im se zato baš i svaka prilika oduzeti mora za buduće izobraženje samoga sebe? Zar učitelji gim. baveć se u skupštinah negube školske ure za njihove struke opredieljene? Zar vrieme, opredieljeno naukom gim. nije isto tako dragocjeno, kako ono pučke učione? — No od prosta čovjeka nebi se čudio takovu izrazu — ali od osobnosti, kao što je ovdašnji gimn. ravnatelj, koji je u obće kao ugledan i pametan čovjek cienjen — učiteljsko osoblje pučkih učionah nije ni u snu mislilo javno dočekati takovu uvriedu.

Viestnik.

— Učiteljsko tielo ovdješnje preparandije i glavnih učionah učini dne 4. o. m. svoj poklon presvjetl. gosp. Iv. Kukuljeviću vel. županu zagr., te bijaše poznatom prijaznošću primljeno. Presvj. g. vel. župan obodrio je osobito učiteljice s par iskrenih prijateljskih riečih, neka bi sa svimi silami nastojale, da se naša ženska mladež u narodnom duhu odgojiva na vlastitu čast i dobro mile naše otačbine.

— Nj. uzor. kardinal nadbiskup zagrebački razposlà dne 27. p. m. pastirsko pismo na sveštenstvo naše nadbiskupije, u kojem osim navadnih ustanovah za korizmeno doba i obodrenje duhovničtva na bogumilo izvršenje zvaničnih dužnostih njegovih napominje poznatu okružnicu banske konferencije, uslied koje nalaže veleč. sveštenstvu, da puk po neprijateljih domovine i slobode kojekakovimi lažnimi glasovi o opetnom zavedenju robote, gubitku novostečene konštitucije itd. uznemiren poduče te u poredku i miru uzdrže. — To javljamo svim rodoljubivim učiteljem našim, da i oni u toj stvari svojim duhovnim pastirom po mogućnosti na ruku idu, neuki puk u svem valjano upute, te mir nutrnji naše domovine i pojam prave slobode utvrde i razšire.

— C. kr. fml. g. grof Juraj Jelačić, brat neumrloga našega Bana posla ovih danah po presvjetlom g. vel. županu zagrebačkom jednu obveznicu nar. zajma od 1000 for. za jugoslavensku akademiju. Pismo u kojem tu svotu dostavlja, odiše pravim rodoljubjem i iskrenom željom slavnih Jelačićah, da se duševni napredak i sreća premile domovine snažno promaknu.

Digitized by Google

— G. F. Singer učit. gimnastične učione ovdje, daje na znanje, da se drugo polugodište na ovdješnjoj gimnastičnoj učioni počimlje 16. veljače o. g. Oni, koji žele biti primljeni, treba da se najave od 9. o. m. počamši od 8—12 prije i od 3—5 satih poslje podne.

— U Zemunu i u Subotici ustanovile se srbske čitaonice, a i u Trstu sišli se tamošnji Slaveni u gostioni „Hotel grande“, da po izgledu drugih narodah osnuju ondje družtvo pod imenom „Slavjanska čitaonica“; to isto naumili su utemeljiti Slavjani u Beču stanujući.

— Jugoslavjanska mladež na bečkom sveučilištu poslala je Njegovoj preuzvišenosti gospodinu biskupu Štrosmajeru zahvalnicu sa 82 podpisa, što se on tako revnostno trudi o ustanovljenju jugoslavenskoga sveučilišta u Zagrebu.

— „Vienac.“ Sbirka poučnih i zabavnih spisah za mladež i naš puk od V. Z. Mařika, str. 70, ciena kod izdatelja 30, a kod knjižarah 35 novč. — Mi smo pročitali tu knjižicu i pohvaljujemo sretni taj podhvat piscev. — Ovaj svežčić sadržava crtice i pripoviesti o životinjah i to polag njihovih rodovah. Opis je naravan i, što mladež osobito zanima, s pripoviedčicami obogaćen. Jezik je istina na malo mjestah proti duhu naše slovnice, nu to nesmeta ništa, tim većma, ako proštijemo predgovor pisca kao rodjena Čeha te našoj hrvaštini ne jošte podpuno dorasla. Kamo sreće, kada bi se samo našlo pisacah za svako koristno, a osobito puku namienjeno djelo, našlo bi se u istinu i izpravljačah, pa napokon nevalja namah na sve graknuti kô na bielu vranu. Ta proštijmo samo kadšto spise i mnoge crtice o raznih stvarih spisane njemačkim jezikom, koje su izpod svake kritike, pa ipak prolaze često i za skupe novce.

— Izišla je ovih danah, kao što se u Nar. Nov. javlja, knjižica pod naslovom: „Ivan Kukuljević Sakcinski.“ Ovo je djelce napisao Stjepan Mirković da upozna našince uobće sa spomenutim slavnim mužem, koji toliko u javnom i književnom životu na korist svog naroda djeluje. Ova knjižica stoji 40 novčićah, i može se dobiti kod Župana i Hartmana u Zagrebu.

— Početkom mjeseca veljače po starom izlaziti će u Novom Sadu šaljivi list „Komarac“ pod uredništvom vriednog Srbina Gjorgje Rajkovića, koji je kao učitelj svojimi književnimi proizvodi za učionu poznat našem čitateljstvu. Glavni mu je pomoćnik vrstni gosp. J. Jovanović, a izdavatelj mu je gosp. Dragutin Kesević. Donosit će obraze ili slike uz šaljive opise, a izlaziti će 5., 15. i 25. dana svakoga mjeseca. Ciena mu je na godinu 4 for. a. v. Tko na svu godinu predplati dobit će na dar jednu sliku i šaljivi kalendar. Skupitelji dobivaju na 8 komadah jedan na dar. Moći je i po našem uredničtvu predplatit se na taj list. —

Natječaji.

— Na triv. učioni u Sunji (2. banska reg.) mjesto učit. sa 367 st. 50 novč. god. plaće, 8 st. 40 nv. paušala, bezpl. stan i vrt. Rok prijave do 10. ožujka t. g. na sl. gran. školsko povjerenstvo u Petrinji.

Listovnica Uredničtva.

— G. dopisniku iz Sten . . . . . i „Rešetarke.“ — Već smo javili bili, da članke i dopise bez podpisa nemožemo primiti. — Gosp. J. K. u B. Ja sam o onoj stvari pobližja čuo, te scienim, da se dopis neobjelodanjuje. — Gosp. A. L. u O. Vaš dopis je malo preoštar, a gdješta neosnovan i otvorio bi polemici širom vrata. — Napišite nam radje što praktična za školu. —

Izpravci.

— U br. 6. Napredka str. 93. red 6. odozgo mjesto 482 čitaj 472 st., na str. 94. prvi redak odozgo m. 20 nv. čit. 10. — U br. 9. Napredka str. 148. red 14 odozgo — za jugoslavensku akademiju nije grad Rieka ništa doprineo, nego gg. članovi „narodne čitaonice riečke.“ —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke
tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 11. U Zagrebu, 1. Ožujka 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Nješto o crkvenoj glasbi.

Već u najtamnijoj predkršćanskoj dobi spajahu pogani sa svojim bogoslužjem svakovrstnu glasbu i gudbu, a sam grčki narod podrža Musam posvećenu muziku, koja mu je od praotca glasbenikah Jubala, dok se jošte pradjedovi njegovi jednomu Bogu klanjahu, kod bogoslužja preostala. Tko se nespominje Mojsije i njegova hvalospjeva, kadno skupa s narodom izraelskim prešao preko crvenoga mora? Tko se nesjeća prapievca toli krasnih i do sada nenadkrilenih psalmah — Davida? Koju kršćansku dušu nedirne uzvišeni Magnificat? Jest — jednostavno i bezukusno činilo bi se nam i kršćansko bogoslužje, da nas slabe ljude nepotica, nenuka, neoživljava štogod takova, što u osjetila dira. „Glasba jest najduševniji izraz ljubavi,“ rečè slavni učitelj Ammerling. Ljubav prama Bogu dade se jedino čuvstveno izraziti, a čim da se bolje probudi ovo sveto čuvstvo, nego mogućnom glasbom? Ima li gdje koga izobražena, à i neizobražena, kojega nije dosad nijedna pjesma, nijedan valjani glasben sastavak dirnuo? Znam, da moć glasbe nitko nijekati neće, dapače uvjeren sam, da se svatko sa mnom slaže, ako reknem; da je glasba najbolje sredstvo čuvstva probuditi, da je glasba uzdržateljica svetih uspomenah, a za narodnog učitelja, koji ju usljed svojega zvanja za bogoslužje pjestovati ima, da je u istoj školi pomoćnica, kojom se oplemene mladjahne ćuti, uzplamte srca na dobro, čudno se raz-

Digitized by Google

vedre misli, dà i kod molitve stvoritelju žrtvovane ponese nas nad zviezde u visinu k izvoru svake milosti i dobra, uvršćuje nas u sborove angjeoske, koji neprestano nuz nebesku gudbu pjevaju slavno: „Svet, svet, svet! —“

Neimaju dakle prava oni, koji bi rado učiteljsko zvanje neodvisnim učiniti od bogoslužja. Mà se i u svakoj obćini nnšlo ljudih za uzdržanje crkvene glasbe sposobnih, nitko, bio on zvanja kakovagod, neugadja bogoslužju glasbom, kao što to može pravi, za sveto svoje zvanje zauzeti, narodni učitelj. — Ne samo da je učiteljsko zvanje jedino za crkvenu glasbu sposobno, već s ovim zvanjem sdružena je jedna i ona ista svrha, t. j. kao glasbenik i kao odgojitelj i učitelj privadjati ima sebi povjerene duše, bliže k izvoru sve mudrosti — k stvoritelju. Lahko je čovjeku, kojega samo jedna zadaća čeka; ali narodni učitelj evo ima dvie velevažne pred sobom! — Pa s' otog uzroka okolo ove jedne kanimo se malo obazreti.

Pod crkvenom glasbom razumije se uporaba glasbe na slavu stvoriteljevu i njegovih svetih; ona ima pratiti, kadšto i zamieniti molitvu, dakle je spiev, i to biva pomoćju različitih strojevah. Nećemo da se upuštamo u razglabanje načinah, kakvom glasbom, kojimi strojevi, kojim načinom se to izvadja i kako bi se imalo izvesti. — Za narodnoga učitelja su najvažniji, najsvetiji, buduć jedino crkvi namienjeni stroj — orgulje. Važna i sveta jest zadaća učiteljeva kao orguljaša; riešenje ove zadaće zasieca u isto bogoslužje, a tko neće da s ovog gledišta svoje zvanje promatra i polag njega se ravna, te barem sav trud uloži, da ovu svrhu postigne, taj nije sposoban zasjesti častnu stolicu organiste, koji ima probuditi, pratiti i uzdržati pobožnost. Slike, kipovi i glasba morali bi u crkvi stajati na najvišjem stepenu savršenstva, veli Schmid; jer od njih zavisi utisak pobožnosti i nabožnog uzhićenja u motritelju i slušatelju. Nu izvrstni u jednoj struci nemožemo svi postati; ali svoje mjesto zauzeti, svoju zadaću pošteno riešiti jest u stanju svaki, a za oto treba, da učitelj kao orguljaš ne samo zadaću tu podpuno shvati, nego i rieši. —

Učitelj tu ima ponajprije nabožne pjesme na orguljah pratiti, a k tomu treba upravo toliko vještine, kao što znanja napjevah i nutrnja vriednost pjesamah. Lasno je naučiti se sijaset pjesamah

Digitized by Google

na pamet svirati i pjevati; nu bolje je, manje i to dobrih pjesamah kod bogoslužja svrsi shodno upotriebiti. Prije nego što bismo dokazali, kako treba učitelju u svom ovom poslu postupati, pokažimo, kako ovdje ili ondje biva; — prije treba poznati ustrojnost — utrobu, da tako rečem — stvari, nego što bi liečiti, popravljati i njeke maxime ustanoviti htjeli. —

Na mnogih mjestih u nas jest običaj, da učitelj ili sam pod čitavom službom božjom pjeva, ili da ovo važno sredstvo pobožnosti njekoličini osobah, naime pjevačem, drugdje i literatom zvanim, ostavlja. Ako promislimo, da učitelj, koji svakdanjim govorenjem i naporom u školi često svoje grlo i svoj glas za pjevanje izgubi; ako uvažimo, da pjevači tako zvani samo zaradi dike i ponosa svom silom i snagom, nepazeći na mjesto gdje su, niti na svrhu, da na pobožnost pobudjuju, u neznanstvu svom po starom običaju pjevaju, nebudemo se ovakoj glasbi niti narodu čuditi, kojemu se sve to dopada, budući mu nitko smisao, krasotu i divnu moć više glasbe probudio nije. Neću da opisujem gdje i kakove pjesme pjevaju, ali da ima pjesamah i tekstom i napjevom crkvi nepristojnih, pače predigravanja i medjuigravanja iz napjevah skroz svjetovnih i nečednih, mislim, da se je svatko osvjedočiti mogao. Pa vidimo opet, da ima u našem narodu ćuti za dobro koju nebi trebalo toliko buditi, koliko rukovoditi, samo da je vodja vješt i zauzet. Doduše ima mjestah, gdje čitava občina u crkvi jednoglasno pjevanjem stvoritelja proslavlja; imade crkvah, gdje je orguljaš svoju zadaću podpuno shvatio, ali tih se naše rieči netiču. —

Da pako čitava občina ili barem veći dio u ovu dvostruku molitvu se složi, treba da svrsi shodno u njoj uputjena bude? Zato valja ti učitelju! da buduću občinu, — svoju školsku mladež u pjevanju crkvenih pjesamah vježbaš, i pomoćju duhovnoga pastira, najbolje nedjeljom poslje poldnevne službe božje odrasliju mladež uputiš. — Najviše možeš kod mladeži djelovati. Dokaži jim, da onaj, koji u crkvi pjeva, dvaputa se Bogu moli; prigledaj, da s čuvstvom pjevaju, što ćeš postići, ako jim rieči i smisao svake pjesme raztumačiš i tako razjasniš, da svetu zadaću pjenja s uzhićenjem vjerozakonskim rieše. Držati se pako treba melodijah najjednostavnijih, od svake cifrarije prostih i textu ili pjesmi istoj odgovara-

*

Digitized by Google

jućih. Netreba u crkvu primati pjesamah nepoznatih, koje si mnogi pjevač sam na prečac sastavlja, da i pjesme u viencu Jaićevom sadržane trebalo bi triebiti i izabirati. Narod neka jednim glasom (unisono) pjeva, jer ono tako zvano praćenje (sekundiranje) često ne samo prvi spjev kvari, nego i kao nenaravno se pokazuje, osim ako tim glasom vještaci pjevaju. — Pratnja na orguljah mora biti polag harmoničkih zakonah sastavljena, ne samo uhu ugadjajuća, već i melodiji odgovarajuća, bez cifranja. Čuo sam mnogoga, koji je najjednostavniju pjesmu tako izgrdio, da nije mogao narod pjevati, a mrtvi sastavitelj melodije bi se bio morao u grobu okrenuti vrhu nagrdjenoga djela svoga.

Ovamo spada takodjer sviranje tako zvanih præludiah, interludiah i svršetak. Praeludium jest tako rekuć priprava za dojduću pjesmu, i ovo bi imalo njojzi odgovarati; za nju pripravljati. To isto valja kazati i o drugoj i trećoj vrsti. Prva svirka, kad molitva i prošnja u prahu klečećega pokornika k nebu se diže, ima tomu aktu sasvim odgovoriti, dočim dočetna svirka zahvalna čuvstva sakupljenog naroda živahnom pjesmom izraziti ima. Nu sjetimo se samo, šta se tu u mjesto ovih pobožnih, harmonički uznešenih čuvstvah čuje? Jesu li komadi iz operah, jesu li poljke i koračnice za crkvu? Gospodo! strašno li griešite, koji, izgovarajući se, da morate ugadjati starim običajem, starih se griehah držite. Ta vi ste prosvjetitelji naroda; nije samo škola, nije samo crkva, nego i stan seljaka krug djelovanja vašeg; vaša je zadaća pravi ukus glede glasbe u narodu širiti i brusiti, a postojanošću možete u kratko mladež, pomoćju pako njezinom i svu obćinu na pravi put obratiti. Sjetimo se samo narodne pričice, u kojoj se pripovieda, kako je kralj upitao starinu učitelja, tko je on? a on mu odgovori: gospodar sam ovog sela. Kako to? E ovako! Ja zapoviedam djeci, djeca materam, matere muževom. — Eto vidite, tako vam je, pa ma to i u istinu tako nebilo, ipak je istina, da djelovanjem na mladež mnogo i mnogo ovršiti se dade.

Nu budući smo nakanili o pjesamah naših potanje na drugom mjestu prosboriti, ovdje evo navadjamo dvanaest točakah, koje neka naši mladji orguljaši osobito uvaže, a njeki stariji organiste si zabilježe.

Digitized by Google

1. Budi točan kod službe božje da nikada nebudeš uzrokom smutnje, da nebuniš svojim zakašnjenjem ili oklevanjem pobožnost sabranoga puka.

2. Budi kod orguljah što većma ozbiljan; sjeti se, na kojem mjestu sjediš i kakovu zadaću riešiti imaš. Nedaj nikomu povoda na smutnju i netrpi, kao što to gdjegdje biva, ništa u crkvi nepristojna oko sebe.

3. Ako ti je responsoria svirati, neudaraj prije pet šest glasovah, da pravi glas pogodiš, već uvježbaj si prije uho tako, da na prvi mah pravi glas nadješ.

4. Nemisli, ako imaš deset prstah da svimi svirati moraš; sjeti se da se četveroglasnom harmonijom ta najskrajnija različitost postići može.

5. Dobavi si potrebitih muzikalnih ideah, tako da u nuždi i iz svoje glave kadkad improvisirati možeš; jer uviek jedno te jedno slušati i neuku se dosadi.

6. Drži orgulje kao i sjedalo u najvećoj čistoći, ne samo da pokažeš, kako taj stroj važno cieniš, već i zato, jer to stroj sam radi uzdržanja svoga zahtieva.

7. Nemoj radi svoje vještine ili nevještine medjuigre (interludia) preveć protezati, osobito tada, kada bi valjalo pjevati.

8. Upoznaj se podobro sa svojimi orguljami; nemoj sav stroj uviek te uviek upotrebljavati, već ostavi gdjekoje registre za izvanredne slučajeve i svečanosti.

9. Uči se, da razumiješ nauk o harmoniji i toliko bar od generalbasa, koliko bi četveroglasno svaku pjesmu ne samo svirati, nego i stare popravljati te polag nove melodije uredno udesiti mogao.

10. Treba da bez prestanka valjane sastavke majstorah sviraš i da po mogućnosti druge svirati čuješ; od dobrih i zlih možeš se štogod naučiti, od poslednjih barem to, česa ti se čuvati treba.

11. Budi pomnjiv u obučavanju učenikah; nemoj da propustiš ubaviestiti ih u tom, što bi mogao.

12. Prigledavaj, neka bi se tko u obćini učio udarati u orgulje, u ovaj crkvi najshodniji stroj, po tom će obćina prigrliti crkvenu glasbu, i prigrlivši ju spremna žrtvovati koju paru na poboljšanje orguljah i glasbe u obće. *A. V. Truhelka.*

Digitized by Google

Antun Mažuranić,

učitelj i filolog hrvatski.

Najveć svi pod nebom sini
Dužni jesu domovini. —
Čista misao čina svoga
Neboji se glasa zloga.
Vitezović.

Ako se prevejanost i dovijanost, pretvaranje i dvoličnost političkom zrelošću; lukavost i podlost razboritošću; nadutost i prazna rječitost umjem i znanjem u ovo naše tobože prosvjetljeno i umno doba okrstiti smije i može; a to tim više moramo cieniti riedke one značaje, koji slove pravom, temeljitom, svestranom naobraženošću, dubokim znanjem, iskrenim *nesebičnim* rodoljubljem; moramo jih — rekoh, tim više cieniti, čim su žalibože ovakovi muževi veća riedkost.

Blago narodu, komu su uzrasli takovi vještaci na peru i umu; blago književnosti, koja broji medju svoje njegovatelje i gojitelje tako postojane razborite i plodovite umove.

Najbolje mjerilo duševnomu napredku, prosvjeti i dozrelosti kojega naroda jest njegova književnost. Bujna, razgranjena književnost najtvrdjim je dokazom, da narod zrije duševno, da pojmi uzvišeniju ideu od krčme i peharca. Čim dublje podire i u najstražnje razrede pučanstva prosvjeta tjerajuća pred sobom debele magljuštine neznanstva, praznovjerja i predsudah; čim vatrenije prianja za *svoju* knjigu, tim bjelodanije dokazuje, da koraca stazom, koja vodi k sreći i blagostanju. A dakako, razumje se po sebi, da što se više narod sljubi *s narodnom* knjigom, to sjajnije i uspješnije može se ova razvijati, budući joj neprieti olovo svagdašnjega hleba u njezinu razvitku.

Narod, koji pojmi težnje i trudove svojih prvih i pravih prijateljah, pa koji jih jošte, koliko može, podupire, koj *priznaje* njihove napore, te jih svojim priznanjem, koliko može, nagradjuje, a ne ocrnjuje; takav narod dokopao se onoga prvoga i najglavnijega načela: *poznaj sám sebe.* — Hrvatski narod ostà, po najviše *tudjom* krivnjom, prost i neuk, premda inače dobroćudan, poštena značaja, blage i mekane duše i ćudi. Od pamtivieka u viečne

Digitized by Google

skoro u borbe zapleten, sa svih stranah okružen susjedi, koji tražahu većinom njegovu propast, samo da ih zapadne koja mrvica hrvatske plodne zemljice, a uz to medju sobom kod kuće zavadjen, nesložan i razdvojen, nije se mogao, ni umio ovako duševno uzgojiti, kako bi to dolikovalo njegovoj časti. Nečudimo se, što nismo ondje, gdje bi mogli biti, već se čudimo i hvalimo Bogu, što smo i ovdje, gdje stojimo sada. — Ako promotrimo sve jade i nevolje, s kojimi se naša mladjahna književnost od svoga preporoda pa sve do dana današnjega boriti imala, budi s prskajućom od oholosti magjarštinom, budi s potmajnom, podjedajućom njemštinom i mnogimi domaćimi prieponami; zahvalimo — promotriv sve ovo — iz dna duše višnjoj promisli i riedkim onim pravim rodoljubom, koji su uz sve nevolje uztrajno stajali uz biedni tugujući svoj narod, koji su ga svjetom i činom svagdje pomagali i podupirali; koji su zaraštenu korovom domaću književnost i livadu čistili. — Medju ove riedke počitanja dostojne muževe našega naroda brojimo takodjer i *Antuna Mažuranića*, starijega brata našega predsjednika dikasterijalnoga, učitelja i pisca našega.

Veliki duh prihvati umah za veliku ideu. Tako i naš Antun. Pod zastavom narodnosti naše nalazimo ga već 1838 godine, gdje revno radi na književnu polju; siplje blago po naših listovih ondašnjih »Danici« i »Ilirskih novinah« obradjujuć ponajviše jezikoslovno na ugaru ležeće polje. — Bijaše njeko vrieme takodjer sudcem u Vinodolu, a kasnije postao je profesorom na zagrebačkoj gimnaziji, gdje i danas službuje. God. 1839 izdade dielce: *»Temelji ilirskoga i latinskoga jezika«* namienjeno učećoj se mladeži, da joj ma ikoliko posao olakša. God. 1842 izadje drugo izdanje ove knjižice; — isto najbolje svjedoči, da se je morala dopasti. — U ono doba malo se jošte vidjevalo školah narodnih po selih; a i ono malo do zla Boga uredjeno i ustrojeno. Da koli toli ugodi mladeži, i da ju obodri na dalnji napredak napisà, i izdade knjižicu raznolikih pripoviestih, koje se i danas jošte rado čitaju. — Znamo, da si naša hrvatska matica za prvobitnu zadaću udarila izdavanje starih hrvatskih klasikah. Antun Mažuranić putujući Dalmacijom sa svojim bratom Ivanom *) nadje u gradu

*) Vidi predgovor k: Skladnji Hanibala Lucića Hvaranina str. VII.

Digitized by Google

Krku (Veglia) u samostanu stari njekakav rukopis »Skladnje od Hanibala Lucića, koji kasnije i to god. 1847 izajde kod Gaja izpod tiska. Ovo bijaše istom prva knjiga obsizuća samoga Lucića, a Mažuranić je bio nakanio osim toga izdati diela: Ranjine, Zlatarića, Mažibradića, Gjorgjića, Palmotića itd. God. 1848 na saboru, kakova jošte hrvatski narod nevidje, bijaše on zastupnikom i poklisarom vinodolskim, gdje je istina malo govorio, ali ono malo vrlo dobro osolio. Njega i brata mu Ivana uvrste u odbor, koji je radio o privremenu popravljanju školske sisteme. U odboru, koji je imao izraditi našu terminologiju, nalazimo oba brata zajedno radeća za dobro domovine. —

Kasnije, kad se naše stvari preokrenuše, po onom: »koj bi gori, taj je doli«; a mnogi ljudi videć odakle vjetar puše, pak namaknuše ovamo kabanicu, ostà Antun svojim načelom vjeran. On je nosio surku već i onda, kad se je to odielo u zabitnost povuklo, kad su ga drugi tobožnji domorodci jur oddavna frakom zamienili. Uvadjanju njemštine na gimnasiji nemogaše se oprieti, jer ona dvojica ili trojica, što se s njim skupa opirahu tudjinstvu, ostade — po navadi — *u manjini* — quis contra torrentem? (*Tko* će proti rieci plivati?) — God. 1843 objelodani u »Kolu« *zakon vinodolski* onako temeljito, učeno, kako to može samo jedan Antun Mažuranić. — Tko želi imati kratak al kompetentan pregled hrvatske književnosti, eno mu „uvoda“ u čitanci za gornje gimnazije u prvoj knjizi, gdje je sve liepo, točno i temeljito označeno. —

Najvažnije mu je djelo nedvojbeno: *Slovnica hrvatska*, što ju napisà po nalogu popečiteljstva za bogoštovje i nastavu, a izdade svojim troškom, jer nehtjede svoje djelo po tudjoj volji udesiti. — Ovu slovnicu pretrese i prerošta naš vrli A. T. u Narod. Nov. god. 1858. — Razsuditelj, poznat je takodjer kao jedan od najboljih naših domaćih filologah izreče o njoj vrlo pohvalan sud, premda toga više i pokudi, — kao što je pravo; tà to se i očekuje od nepristrana sudca; s toga neće biti suvišno, ako koju navedemo, da vidimo kako on sudi.... Govoreć o potrebi valjane slovnice, veli o Mažuranićevoj: »Takova slovnica ugledala nam je ovih danah svjetlo božje, te ju pozdravljamo kano *najbolju* do sada. Pisac bo njezin, baveći se cieli svoj život učenjem naškoga

Digitized by Google

jezika toli iz najstarijih izvorah čakavskih, koli iz najnovijih mutnijih štokavskih, pa providjen dovoljno znanjem filologičkim, s velikom je marljivošću iz cieloga gradiva jezičnoga ono izvadio, što može svaki našinac i najlašnje prigrliti i najbolje probaviti.

A. Mažuranić steče si takodjer i s toga velikih zaslugah za naše jezikoslovje, što je prvi izradio vrlo »oštroumno, marljivo i prema težkoći same stvari vrlo jasno« — kao što se izrazi g. razsuditelj A. T. — *nauk o naglasku.* O njem govori toli gore napomenuta slovnica, koli i školski program lanjski zagrebačke gimnazije. —

Ako sve, što dosada rekoh u jednu rukovet skupimo, opazit ćemo, da je Antun Mažuranić temeljito naobražen muž, klasičan pisac hrvatski, — kao što to svjedoči njegov krasan jednostavan ali gladak štil, — rodoljub dušom i tielom, gorljivi branitelj svoga hrvatskoga naroda i *imena*; tvrd, postojan značaj, krepka volja sdružena bistrim umom obogati on našu književnost već s više dragocjenih svojih proizvodah, te dade osobito učiteljem po svojoj slovnici krasnu pomoćnu knjigu, da se književnim jezikom temeljito upoznadu.

Antun je član svih naših družtvah, pa tomu ne mrtav, nego upravo živ i djelujući član. U svakoj sjednici historičkoga družtva ili matice nalazimo ga; povrh toga kao odbornika, gdje svojim mudrim savjetom pomaže rodoljube ostale u njihovih podhvatih. — Profesor već od davna na zagrebačkom gimnaziju, najviše latinštine i našega jezika, slovi on kao strog učitelj, al ipak umije privrženost mladeži si steći.

Antun Mažuranić je čovjek sukromna života, koji neda o sebi mnogo trubiti, ni pisati; vidi se, da neboluje s one sušice, koju sviet častohlepljem krsti; — on radi *mnogo* t. j. neima od njega napisanih foliantah, ali ono što napiše, *valja!*

Radio i trpio je mnogo za svoj narod, nu *domovina biti će mu zahvalna!* —

B. L.

Digitized by Google

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

C) Pripoviedke.

a) Prosta pripoviedka.

Mali Antun.

Mali je Antun jako rado trkao. Otac bi mu znao više putah reći: Antune! nemoj za volju božju tako trkati, jer možeš opasti, pa si glavu razbiti. Ali Antun nepazeć na otčeve opomene, trkaše jučer opet, što ikad mogaše. Nu na nesreću bjaše kamen na putu, Antun ga neopazi, popikne se i opadne preko kamena. Sada poče vikati i plakati, jer si je nos razbio i krv ga oblila. Vidiš, reče mu otac, tako ti se sgadja onoj djeci, koja opomene svojih roditeljah neće da slušaju.

Dobra Jelica.

Jelica je imala malu sestricu imenom Maricu. Kada joj je majka na posao ići morala, trebalo je Jelici kod male Marice ostati, s njom se igrati i na nju paziti. — Višeput bi znala Jelica svoju sestricu u povoje umotati i uspavati ju. Jednoč, kad je Marica zaspala bila, i Jelica ju u zibku metnula, dodje Ruža, susjedova kćerčica i reče: hodi Jelice idemo na ulicu, eno je uprav sada došao njeki čovjek s devom i dva mala majmuna. Neću, odgovori Jelica, ja nemogu s tobom ići; moje majke nije kod kuće, a ja si moram kod sestrice ostati. Aj, reče Ruža, ta vidiš da Marica spava, pa dotle možeš samnom na sokak. — Neću, odgovori Jelica, to ja nikako nemogu učiniti; Marica bi se mogla do toga probuditi, plakati, možda i iz zibke opasti. Hodi ti samo, ja ću kod kuće ostati.

(Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Bajke za našu dobu.

(iz karlovačkoga viestnika).

Mlieko i pjena mu.

Pjeni mlieka činilo se težko i nepravo, što muhe i trunje padahu na nju, a mlieko pod njom mirno upočiva, neznajuć za nikakovu nepriliku. Zato se ona stade napinjati, da se od mlieka razstavi i ode u nebesa. Nu sticavajuć se razpade se i ostade u mlieku bez traga, a mlieko za svoju zaštitu načini skorup.

Tako biva s nadutimi ljudmi u valjanom narodu. Kad se počmu tudjiti i bočiti na svoju krv, nestane ih a narod iz svoje snage rodi svoje prave branitelje. *A. S.*

Ovčar i vuk.

Ovčar uhvati vuka i hoće da ga ubije. Vuk mu se moli za život si, a u ime harnosti, ako nije zadovoljan prisegom, on mu je voljan i pismeno dati, da mu već nikada niti jednoga živinčeta nezakolje. Pod tom pogodbom ovce mu se smilovaše i stadoše za njega govoriti, a ovčar im odpovjedi: „Nesretnice, kako mu možete vjerovati? Kakov bi to bio vuk i odkuda bi živio, kad nebi blaga klao? Dok je vuk u životu, dotle imate neprijatelja.“

Pametan vazda pazi, da li tko može držati i izpuniti ono, što mu obećava, pa se vlada polag ćudi i okolnostih obećavatelja, a ne polag njegovih riečih. *A. S.*

Dopisi.

Iz Osieka u siečnju.

— Bolje kasno, bolje ikad nego nikad. —

Hvala ti „Pozoru“, što polag svoje važne zadaće sve rane, na kojih narod naš pati, iztražuje, nebi li im se našao prieki liek. Prieka lieka baš treba ponajviše i našim školam, one bo boluju, rekao bi da rak duševni dosad mnogim našim narodnim učionam život podgrizava. Za oto hvala mu evo srdačna, što je na najvažnije sred-

Digitized by Google

stvo naobraženosti narodne okom svrnuo; nu što je i Osiečke škole, koje bi imale svoj Slavoniji izgledom prednjačiti, kuditi stao, nije Ti Pozore hvala takva, jer kudeći osobe na stvar zaboravljaš, te ako si potanko razložiti nedaš stanje naših školah i učiteljah, koji, vjeruj, svemu zlu krivi niesu, nikad iz onakih zlobnih dopisah istinu nećeš saznati. Čujder, kako ja spoznah osiečke učione u uzkom doticaju s učitelji — onda poslje i o ovih koju. Glavni grad slavonski doduše ima 15 javnih od grada plaćenih učiteljah, nu ipak nijedne jedine učione. Sgrade školske ni malo neodgovaraju svrsi; tako da u prepunjenih sobah niti dvie trećine svih za školu sposobnih mjesta dobiti nemogu. Šta ona velika trećina mladeži radi? Kukavnoj sudbini biva izvržena, a niti tko mari, da u tmini neznanja tumarajuć i bez kršćanskoga nauka ostaje. Ta obližnja sela bolje se skrbe, da im sva djeca učione polaze. Da se time samo proletariat umnožava, jer ni zanatlije više takvih šegrtah primati neće, koji ni štiti ni pisat neznadu, lahko će svatko dokučiti. Šta pako vele mnogi oni, kojim na srcu leži briga budućih Osječanah? „Tà svi judi, vele, nemogu biti učeni ljudi, treba i ćordašah i slugah!“ Moja gospodo! zar hoćete da u našem prosvjetjenom vieku znanje monopolom bude? Nevjerujete, da ćete morati njekad za zavrgnute tolike talente dobrih siromašnih glavah, koji bi njekoč k usrećenju domovine na temelju dobivenog naobraženja u valjanoj narodnoj učioni mnogo doprinieti mogli od srca se kajati i račun polagati? Suum cuique; nu pogledimo bližje osiečke škole. Sve stoje na hrdjavom mjestu. Prozori su tako nizki, da mimoiduć po živahnoj ulici učitelja i učenike smetati moraju. — Klupe su baš obraćene pram njim, da svjetlo sunce djakom uprav u oči pada, te im se tako vid kvari. A šta, za jednu godinu prije ili kašnje očoraviti — na to se negleda. U nespretnih sobah težko da ćeš naći školski ormar i ako je — sigurno je prazan, nećeš u njem snaći, kao u drugih dobrih školah brižljivošću dotične obćine nabavljena učevna sredstva, knjige za djecu, ne samo školske, već i druge, iz kojih bi mogla mladež izvan učevnih urah crpiti znanosti; niti knjigah za učitelja, jer ni učitelj nije tako učen, da mu netreba pouke — da, ti se uzalud obziraš za tim najpotrebitijim; nijedna prirodopisna slika, nijedan čestiti zemljovid a kamo li kakovi modelli i sprave, na kojih bi se um mladeži nazornom obukom oštriti mogao; pače nije ti ni najnuždnijega; jer siromašni učenici nedobivaju kao drugdje, ni perah, ni papira izuzamši ono malo (a to ponajvećma njemačkoj mladeži nepotrebnih) knjigah kao poklon od školske naklade — dapače nitko ni nepita a kamo li da se skrbi, odakle bi se tinta, kreda, spužva nabavljala. O nagradah na izpitih, tu se ni nesanja! Kako može obučavanje uspievati gdje djetetu danas

Digitized by Google

ovo, sutra ono manjka, dokučuje i neuk; jer red je temelj svemu, a osobito dobroj školi. Što se tiče polazenja učione, tu baš vlada red kao u golubnjaku, izleti jedan, doleti drugi, kad mu je volja. Pa kako to? Evo ovako: mnogi dobrovoljno polaze učionu, buduć radi tiesne sobe školske nemogu biti primljeni medju uredno polazeće djake, te izostaju, kada im je volja, a uredu ih prijaviti nije smjeti: drugi, koji su upisani medju uredne djake, izostaju takodjer kadkada, niti nepoznaju mjestnoga nadziratelja po licu; da na javnih izpitih nitko od strane magistrata ni nadziratelj mjestni se o svemu tomu neosvjedoči, a kad mladež ovakovo nehajstvo vidi, hoćete da i ona za školu haje? Da na ovaki način sistematična obuka ni mogućna nije, jest očevidno, a zato vlada, — te mora preoteti mah šlendrian u obučavanju. A šta ćete kazati, kad vam reknem, da u jednoj školi dvie učiteljice tri razreda različita u jedan mah i čas obučavaju. Da samo taj kaos čujete! Pomislite i na naše razredjenje i to u tvrdjavi. Tamo su tri učitelja, škola je glavna sa četiri razreda za dječake i djevojke. U 3. razredu ima po prilici 28—45 učenikah, u drugoj sobi je 1. i 2. razred dječakah (od prilike 20 uč.) te u istoj sobi djevojačka učiona sa 40—50 učenicah sa sva tri razreda, pod jednim učiteljem pe t razredah, ako pako pomislimo, da bi se imalo i kako hoću po narodnosti razdieliti, onda bi izašlo 10 razredah! U četvrtom razredu ima pako 120, kadkad 150 učenikah u jednoj sobi, i u taj razred dolaze učenici tja s kraja gornje i dolnje varoši. Da ni tu nauk napredovati nemože, dade se misliti, baš i za to, jer dolaze svakojako pripravljena djeca iz onih triuh razredah u taj četvrti; svaki učitelj ima drugi način, jedan je sistematik a drugi vježba više um, treći je više sklon na njemštinu; jedan veću važnost pridaje ovom, drugi drugom predmetu, čudi jesu različite a u tom 4. r. je opet posve drugi način t. j. drugi nije, nego kakov je bio od prije. Ako pomislimo, šta su manja trgovišta za svoje škole učinila, n. p. Djakovo, Vukovar, Koprivnica, Virovitica, i ako saznamo, da isti doljni grad ili obaška za se gornji isto toliko dapače i više žiteljah a nota bene i sredstvah posjeduje, nego što ona gori spomenuta njekoja mjesta, čuditi se moramo, kako i zašto to, da ova dva predgrada t. j. pravi Osiek (jer u tvrdjavi ponajviše tudje djece ima) barem čestite narodne škole sa tri razreda neutemelje; zašto se, ako ne već za glavnu učionu, bar za podučitelje nepobrine, budući jedan učitelj po 140 učenikah u dva razreda dangubno podučavati mora? Zar je siromaštvo tako veliko? Zar ima varoš takovoga silnoga troška? Na ovo odgovaramo: 1. Osiek ima veliku budućnost, što se tiče obrta i trgovine te tako zauzimlje skoro prvo mjesto u našoj domovini i 2. gdje je trošak, tu je i dohodak a dohodci ti su dosta dobri.

Digitized by Google

Pa koliko plaća grad učiteljem? Glavni grad Slavonije plaća svakomu 520 for., dočim svako selo daje svom učitelju 300 fr., bezplatan stan, drva, vrt, oranicu, štolu, k tomu imade isti manje troška, manje brige, više priznanja i ciene, s toga bolje si stoji. Neka se ugleda Osiek u druga mjesta, koja se svojski brinu, da učitelji budu dobri, nu i dobro plaćeni. Zato se toli malo vrlih ljudih zvanju tom posvećuje, što s malom plaćom bez budućnosti, bez poboljšanja na drugom putu sreću sigurnije nadju, dočim do sad ovo zvanje mnogi samo iz nužde odabire. Zagreb gle! platja već pobolje. Nu znam što će mnogi Osječani čitajuć moj dopis kazati: „Pogledajte naše učitelje, tečajem njekoliko godinah stekoše si kuće.“ Jest, kod mnogih riedko ćete naći, da su si knjige mogli nabaviti. Nu to je stara pjesma, koja baš pred oči biedu stavlja; bieda je škole, što je učitelj dosad primoran bio baviti se suviše privatnim obučavanjem, ako je htio na zelenu grančicu sjesti, smatrajući javnu školu kao mjesto odmora, mislio je kakva platja, takav posao. Nu dajte im takvu plaću, da budu mogli živjeti, ne kao najposliednji sluge, nego sluge prosvjete, da budu jedino mogli misliti o usrećenju duhovnom povjerene si mladeži, da budu u načinu i znanju se učvrstili i ako vam nebudu valjali — lasno ćete naći i drugih, koje dobra plaća namamljuje. Napokon o učiteljah istih. Predbacuje im se, da nisu našinci; nu oni su svi izuzamši jednoga kao dobrog Slavonca i spisatalja već poznatoga rodjeni Slavonci. Dà sbilja, takovih ima, koji se samo za nuždu domaćim jezikom služiti mogu. Neću zanijekati, da ima i takovih, koji su doma tudji duh jednoj šačici inostranih ili bolje odtudjenih za volju promicali, čega dokazom može biti da naš „Napredak“ izuzamši jednoga nedrže, što su poznate stvari, nu učiteljem se zamjeriti nemora, osobito kad hoće, da se većini dopanu, jer jaoh onom, koji bi više prigledao k svojem nego k tudjemu. Nu od glave riba udara, *) to znamo svi, i što nije u glavi, neda se u ljekarnici kupiti a konačno sve neda se na jedan mah preko koljenah prelomiti, s toga se i Osječani ni nežure, da vlastiti uspjeh zanatah, obrta i trgovine uspješe ustrojenjem vrlo nuždne nižje realke, — ali dosta, već dodjosmo i do nižje realke! Vidjeli smo, da treba ovoj temelja, a to su dobre narodne škole, za to o realci ni pomisli. Zdravstvuj Napredku, cvao, te krepko napred stupao i u ovoj godini na radost domovine i na hasnu i promicanje naših učionah, od kojih jedino spas budućega koljena zavisi, na što se ipak tako rado zaboravlja. *Jedan prijatelj učionah i učiteljah.*

*) Kako je velika skrb oko narodnoga jezika, vidimo odtuda, što u jednoj učioni nuz njemačku stieno-početnicu, ilirske neima, jer nije dosad nabavljena, a da učitelj od svojih novacah ju nabavi, neće nitko zahtjevati? P.

Digitized by Google

Viestnik.

— Čujemo iz vjerodostojna izvora, da će se nastajućim drugim polugodištem svi predmeti na ovdješnjoj gimnaziji i koliko moguće na ovdješnjoj realci predavati narodnim jezikom.

— Karlovački viestnik donosi u 13. br. sljedeću nas veoma obradujuću viest. Dne 11. o. m. obdržavana bi u Hrnetiću okružna učiteljska skupština, u kojoj, osim inih, zaključiše 1. ustrojiti okružnu školsku knjižnicu, 2. obvezalo se čitavo okružno duhovno i svjetsko školsko tielo položiti 1000 for. za „jugoslavjansku Akademiju“ tako, da se koncem školske godine kroz deset godin po 100 for. opredieljenu mjestu pošiljalo bude. — Dao Bog, te našla spasonosna ota misao odziva po svih školskih kotarih domovine naše!

— Pokojni prof. Metelko ostavio je u svojoj oporuci 10.000 for. na korist pučkih učionah. — Tim je doista najljepši spomenik svojoj uspomeni ostavio, spomenik, koji mecenom našim glasno sbori rieči spasiteljeve: exemplum dedi vobis, (primjer sam vam dao) . . . . . .

— „Slovenski glasnik“ doznaje iz Beča, da je 7. Veljače t. g. državni ministar pozvao k sebi vrloga našega dr. F. Miklošića, liepo ga primio i tom prilikom mu izručio, neka izradi „osnovu za novo učevno vieće (Unterrichtsrath). G. Miklošić latio se je namah toga častnoga djela!

— Iz jednoga dopisa od sv. Ivana na gornjoj Zelini u br. 28. Nar. Nov., vadimo o školarstvu sljedeće: Školarstvo kod nas napreduje, kako i drugud: sagradismo u kotaru tri nove škole — tri krljetke, a fali nam ih još samo pet, koje će se zidati — kad bude novacah i dobre, postojane volje; al se zato na svih tih pet mjestih, gdje u najmljenih seoskih kućah, a gdje u starih školničkih podrtinah škole drže. — Čuo sam takodjer filozofirati: k čemu nam liepe školske sgrade, kad još uviek neimamo dosta sposobnih i vriednih učiteljah? i opet: odkud Vam sposobni i vriedni učitelji, kad ni poštena stana (ni poštene plaće, buduć valjan učitelj za valjanu plaću služit i toj se službi posvetiti hoće. Ur.) za njih neimate? Al šta ćemo, kad nas oda svud siromaštvo bije, te nemožemo sami na sve dospjeti; a uza to čujte, što jedan seljak reče: „Dobro si ga gospodi, dok muži čitati, ni pisati neznaju!“ (jer bi brzo ušli u trag kojekakovom šaranju. Ur)

— G. Eug. Kvaternik odvj. izdade pred mjesec danah vrlo znamenitu brošuru pod naslovom: Politička razmatranja na razkrižju hrvatskoga naroda. Svim mislećim domoljubivim Hrvatom posvetio E. Kvaternik odv. svežčić I. u 8. str. 78. U ovom se dielcu, koje će se i nadalje nastaviti, kako i dokle toga potreba uzbude, pretresivaju s gledišta hrvatskoga najvažnija pitanja politička sadanjega vremena a osobito odnošaji državni naše domovine hrvatske. Neima dakle čovjeka u našoj zemlji, koji haje za svoju otačbinu i njenu sreću i sudbinu, da ga ovo djelce zanimalo nebi. Ciena mu 40 novč. A kada se ima naručitelju poslati odmah po pošti, ima se u frankiranom listu poslati 54 novč. za pošiljanje na sve pošte austrijske carevine, za jedan takov iztisak. Izvan toga evo pred jedno desetak danah izašla pod imenom istoga vriednoga g. druga jošte zanimivija brošura u njem. jeziku s naslovom: Das historisch-diplomatische Verhältniss des Königreichs Kroatien zu der ungarischen St. Stefans-Krone. u 8. 198 str. ciena 1 stot. 20 novč. a poštom 1 stot. 43 nv. — Svaki Hrvat, koji poznajuć svoju prošlost hoće i želi iz sadanje konstelacije europejske zaključiti nješto na budućnost svoga roda, neka si pribavi ovu knjigu i neka sve u njoj navedeno dobro probavi, neće se lje nikada kajati a važnim jednim izkustvom obogatiti će se.

— U Pragu izlaziti će na skoro dugo očekivano vrlo važno i potrebno djelo: „biblioteka učiteljska.“ Sastojati će po prilici iz 8 knjigah, svaka po 20—24 tabaka a sadržavati će sve vrste znanostih i umjetnostih.

— Zagrebački trgovac Antun Jakić dobio je dopuštenje da osnuje štampariju, u kojoj će ponajviše hrvatske knjige o svojem trošku izdavati.

Digitized by Google

— Rodoljubivi gosp. Emil Čakra urednik „Slovenke“ u Novom Sadu poklonio je 1000 for. na korist tamošnjeg srbskog kazališta.

— U Spljetu tiskom Andrije Piperate izašle su dvie poveće pjesme od popa Mate Ivičevića pod naslovom: „Sluga i gospodar, i gospodar i sluga.“ One zasiecaju u sadašnje političko mnienje u Dalmaciji, u obziru sjedinjenja ove sa Hrvatskom i Slavonijom.

— (Pčele-voćarice). Mnogoljetnim i pazljivim motrenjem se je uvježbalo, da u onih inače jednakih okolicah, gdje ima mnogo košnicah, voćke donose više voća nego u krajevih, gdje neima pčelah. Uzrok su ovoj većoj rodovitosti po svoj prilici same pčele, leteć za vrieme cvatnje s cvietka na cvietak i tako raznoseć plodni prašak. Izračunalo se je, da ova razlika iznosi 12 postotakah. (G. l.)

Svaštice.

— Polag profesora štatistike Dietricha ima na svietu 1283 miliuna dušah, odkojih odpada na Evropu samo 273 miliuna.

— Po cielom svietu govori se 8.064 jezikah, i to: u Evropi 587, u Aziji 896, u Afriki 276 a u Jamorici i Australiji 1264; vjeroizpoviedanja pako ima po cielom svietu 1000.

— London broji 2,5000.000 dušah; Pariz 1,200.000; Carigrad 800,000; Beč 553,000 a Petrograd 540,000.

— U Austriji ima 12,000.000 pasah, kojih hranjenje stoji 3,000.000 for.

— U Austriji ima — osim Italije — 59 kazalištah, a u samom Turinu 14, u Parizu 25.

— U Newjorku ima 3 kazališta, u svakomu dobije se uz ulaznicu, koja stoji 6 stotakah (cents), čaša piva, ova soji 5 stotakah, dakle ulaznina dodje samo na jedan stotak.

— U Belgii ima dnevnikah, koji neimaju više od 40 predbrojnikah, dapače jedan ima samo 3 predbrojnika.

— Narod držeći se živo svoje narodnosti i vjerozakona naliči golemu dubu, štono duboko pustio korjen u pukotine tvrde stiene, a krošnjom ponosno se digao nebu pod oblake. Neće ga tako brzo i lasno izkorjeniti i utamaniti niti sila bure i oluje, niti vatra groma. Vjekovi projure poput crnih oblakah bez ikoje nezgode nad vrškom njegovim! — Narodnost je korjen a vjerozakon krošnja obrazovanosti. —

— Kako se stariji učitelj s mladjim opašta glede na izmjenu školnoga razreda. — Da se nevidi komu nepravedno postupanje gospodina seniora pram mladjemu veli: „Ili Vi ostanite u prvom razredu, a ja idem u drugi, ili pako ja ostanem u drugom, a vi idite u prvi.“ —

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Tomo Hitrec, dosad učitelj u Krašiću imenovan takovim u Loboru. — Martin Ribarić imenovan učiteljem u Lipniku.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 172 Mišković Antun učitelj kod sv. Barbare ½ god.; 173 Kutnjak Lad. učit. u Zlataru ½ g.; 174 Pavlešić J. kan. u Zagr.; 175 Petrović Iv. duh. pom. u Požegi; 176. Suveljak Petar učit. na Kralj. Vrhu ½ god.; 177. Potočić St. učit. u Cirkveni ½ g.; 178. Učiona u Oborovu; 179. Benković Stj. učit. u Bedenici ½ g.; 180. Blaga Jos. učit. u Daruvaru ½ g.; 181. Rupel Konrad učit. u Osekovu. (Dalje će slieditи).

☛ *Ovomu broju priložen je drugi tiskani arak domaće naše poviesti za porabu učiteljah.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 12. **U Zagrebu, 15. Ožujka 1861.** **Tečaj II.**

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Pučka učionica i gospodarstvo.

(Od Mijata Stojanovića).

Svrha pučke učionice kako početne ili trivialne, tako glavne ili normalne i realne, dvostruka je: duševna ili moralna i tjelesna ili materialna. U pogledu na onu glavno je načelo: *naobraziti iz djece ljude, koji znadu služiti se pravo svojim duševnim okom — razumom; ljude, koji dobro, ćudoredno, moralno misle, govore i djeluju; ljude valjane, krotke, sdušne, savjestne, pobožne, prave krščane riečju i djelom.* Glede na ovu pako, t. j. na materialnu svrhu opet je glavno načelo: *učiniti iz djece ljude, koji će biti u zvanju, za koje su odredjeni, koristni ili hasnoviti članovi gradjanskoga družtva; ljude, koji će i sebi i domovini svojoj živiti na sreću, napredak i slavu.*

Liepa i velika zadaća pučke učionice! O prvoj strani ove velike svrhe i zadaće pučke učionice, naime o moralnom naobražavanju djece u pučkoj učionici progovorio sam u lanjskom Napredku u njekoliko članakah: *„Pedagogički odlomci“*, pokušavši obratiti pozornost braće učiteljah pučkih na one uvjete, pod kojimi je moguće postići uzvišenu svrhu moralnoga ili ćudorednoga naobražavanja i odhranjivanja mladeži domaće u pučkoj učionici; sad sam pako nakanio u ovom članku progovoriti koju rieč o drugoj gore spomenutoj strani svrhe pučke učionice, naime o materialnom naobražavanju i odhranjivanju mladeži. Nemislim ovdje

Digitized by Google

govoriti o brižljivosti pučkoga učitelja, s kojom je dužan skrbiti se o valjanom razvitku tjelesnih silah svojih učenikah, o čemu sam već više putah natuknuo bio po koju u gore spomenutih odlomcih, nego namjeravam povesti rieč o tom, da li bi mogla pučka učionica učiniti štogod za unapredjenje i uspješni razvitak domaćega i poljskoga gospodarstva u našoj domovini?

I može i dužna je, te mora nastojati pučka učionica iz svijuh svojih silah, da i u tom obziru položi dobar temelj narodnomu napredku. Naš narod živi ponješto i od zanata, od obrtnosti i trgovine, ali ponajviše od poljskoga i domaćega gospodarstva, od pluga i motike, od kose i srpa, od marve, od vinograda, od šume, od šljivikah i voćnjakah, a pomaže se takodjer jako od živadi i od vrtla, pčelarstvom i odhranjivanjem svilacah; zato su za naš narod vrlo važne stvari: njive ili oranice, livade ili sjenokoše, vrtlovi i voćnjaci, vinogradi, šume, goveda, konji, ovce, koze, svinje, živad, pčele, svilci; lan ili kudelja, razne vrsti žita, konoplja, broć, olaj, djeteljina i druge biline potrebite ili za krmu marvinsku ili za obrt i trgovinu. Takodjer predenje, tkanje, pletenje, vez, šivanje, miesenje hleba, kuvanje, pranje, spremanje bieloga smoka, sušenje i postavljanje voća, podsadjivanje i odgojivanje živadi, timarenje doma, snaženje ili čišćenje pokućtva, odjeće i vlastitoga tiela — sve su to stvari važne za naš narod u pogledu na gospodarstvo.

Obučavanje i naobražavanje u pučkoj učionici mora se obzirati na sve spomenute stvari riečju, primjerom i djelom. Školske knjige, koje služe na porabu našim pučkim učionicam, govoriti imadu o svih tih stvarih: kako se novina krči, ore, poorava, gnoji njiva; kako, kada i koja se vrst žita ili čega drugoga sije, sadi, presadjuje, okopava, praši; kako se čisti livada, kako podvodna suši, suva zalieva; kako mršavo zemljište popravlja; kako vrt obdjelava; kako postupa sa svakom vrsti žita i biline, povrtalja; kako barata s marvom; kako oplemenjuju voćke; kako pravi sir i maslo; kako odhranjuje živad; kako postupa sa pčelami i svilenjaci. — Svaka učionica valjalo bi da ima za praktično uvježbanje svoj vrt i voćnjak sa pčelinjakom, svaka da ima sgradu za odhranjivanje svilacah; svaka obćina da drži upravo za svoju učeću se mladež „Gospodarski list“ i da ide na ruku svome učitelju na

Digitized by Google

svaki mogući način glede praktičnoga obučavanja mladeži u domaćem i poljskom gospodarstvu; a svaki pučki učitelj od svoje strane da nastoji, koliko više može, pobuditi ljubav svojih učenikah i njihovih roditeljah na uredno i valjano gospodarstvo. Pri tom neka se obzira svaki na one struke gospodarstva domaćega ili poljskoga, kojimi se zanimati osobito je probitačno polag osebnih mjestnih okolnostih, n. p. na ovom mjestu pretežnije je od svega drugoga poljodjelstvo, na onom vinogradarstvo, vrtlarstvo ili voćarstvo; tu odhranjivanje ove il one vrsti marve; tamo pčelarstvo ili gojenje svilacah; drugdje obdjelava se lan ili konoplja uspješno; drugdje izplaćuje trud i muku broć ili druge biline za obrt i trgovinu — olaj, gorušica itd.

Veliki je već napredak, ako djeca u pučkoj učionici ponjaju takve stvari i nauče se poznavati razliku izmedju neuredna i uredna gospodarenja; mladeži u toliko pukne izmedj očiuh, te uvidi, da za svaki posao treba vještine i umovanja, trudoljubja i nastojanja i da se uredno i umno postupajući pri svakoj struki gospodarstva dolazi k liepo zaželjenoj svrsi; ako se mladež privikne na prilježnost i poslovanje, tada je već otvoren put k napredku.

U pučkoj učionici polaže se temelj za dobro gospodarenje, i niti u realki, kamo li u normalnoj ili u trivialnoj, početnoj učionici nemože se u tom obziru kakvo čudo činiti, na to ni nemisli nitko; samo kad svrnemo pogled na veću stranu naše seljačke mladeži u pučkoj učionici, vidimo, da djeca iz iste učionice stupaju neposredno u poslovni život, te se laćaju svega gore pomenutoga posla, mužkarci postanu od učenikah početne učionice, tako rekuć preko noć ratari, težaci i s vremenom moraju se hraniti poljskim gospodarstvom, a ženske postanu za njekoliko godinicah gospodarice. — Izkustvo nas uči, kako slabo zna čovjek ono, što u djetinstvu i u mladosti naučio se nije. Što tek nikada čuo nije, ono nezna ni drugome kazati.

Doba je, da mladež naša domaća čuje i vidi u pučkoj učionici više od svega onoga, što zasieca u gospodarstvo, našto je veća strana mladeži pozvana. Dok naša jedina ratarska učionica, što ju netom stekosmo u domovini, neprodre djelovanjem svojim blagotvornim kao sunce kroz guste oblake neukosti i neuputnosti u toj struci, koje oblačine zastiraju masu našega naroda i dok s ote

*

Digitized by Google

strane nedodje sunce prosvjete i pred seljačke pragove; dotlje nesmije pučka učionica zanemarivati, da nepoloži dobra temelja gospodarstvu, koliko i kako samo može. I onda još, kad prodre i viša luč prosvjete u narod glede na gospodarstvo, pozvana će uviek biti pučka učionica, da učini svoju dužnost u tom obziru, i samo tako čineć moći će odgovarati svojoj svrhi, za koju obstoji u pogledu na materialno naobraženje po gore navedenom načelu.

Za mladju braću učitelje valja mi još i to spomenuti, da mi ni na kraj pameti nije tvrditi, kao da bi se moralo obučavanje mladeži u gospodarstvu zavesti u pučkoj učionici kao kakav sustavni predmet, jok! nego u školskih knjigah neka se nadje više štogod o gospodarstvu, nego dosad, a svaki učitelj mora biti sam u toliko vješt i pedagog i gospodar, da može lahkim, prijatnim, popularnim načinom, kako se pruži sgoda, uputiti svoje učenike, u koliko to dopuštaju umne sile mladeži i okolnosti mjesta i vremena. Tko je, braćo učitelji, oduševljen za dužnosti svoga zvanja, i srce mu kuca za rod i domovinu, on će znati pronaći i izhitriti shodna sredstva za obuku svojih učenikah; on će i u svome malom vrtlu naći priliku, kako će obučiti svoje učenike ne samo u vrtlarstvu, nego i u poljodjelstvu na toliko barem, da mu učenici ponjaju, šta je poljodjelstvo; on će imajući i jednu kravicu, ovcu, kozu, svinjče i njekoliko živadi u svome malom dvorištu obučiti riečju i činom svoje učenike, kako se goji marva i živad; on će i s jednom jedinom trnkom pčelah u svome vrtiću praktično poučiti djecu u pčelarstvu; on će i njegova supruga urednim domaćim gospodarstvom biti primjer učenikom i cieloj obćini, u kojoj služi, i kakogod što je živi primjer ćudoredna života za mladež sebi povjerenu, tako je i obrazac dobra gospodara. — Takvi će učitelj upotrebiti svaku priliku, du obuči svoje učenike u onom, što će jim upirati u kola u njihovom budućem zvanju; u svakoj dobi dana i godine nadje on takvu priliku i znade ju dobro upotrebiti, jerbo srcem i dušom nastoji oko sreće i napredka mile si omladine, koja će nam, ako dade Bog i sreća, podići naše domaće gospodarstvo na višji stepen. — Tà okolnosti vremena nukaju, siluju svakoga živa koracati napried. Obazrimo se po svietu, svud vidimo napredak gospodarski; svud vidimo napirajuće se sile, da se materialno blagostanje promakne. Radi se svuda; u poslu je

Digitized by Google

slast i probit i dobitak. Dakle hajdmo i mi napried i u gospodarstvu, od koga zavisi blagostanje. Kad budemo bolji gospodari, biti ćemo imućniji, te ćemo i za moralni razvitak naroda moći zamašnije djelovati. Nesmije pučka učionica zaostati u tom najzadnja; njezina je svrha polagati dobar temelj za duševno i tjelesno blagostanje puka.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

I.

Savršeni pripravnici za sveto naše zvanje i njihov duh, ili mnogo zvanih, a malo odabranih.

„Jesmo li svi?“

„„Jedan -- dva — tri — četiri — pet . . . . Slavko još fali““

„Ali gdje je tako dugo? Tà šest satih prošlo, a u sedam odlazi dostavnik. Jedan sat nam preostaje za razstanak; to je za dobre prijatelje odviš malo!“

„„Dà, dà, kukavni je to razstanak. Daj dakle, Kustriću, nosi još jednu bocu; a vi drugi: da Bog dade sretan put!““

„I sretniju budućnost!“

„„I sretne ženitbe!““

„Ha, ha! Gle, gle Ignjatiju. Tko bi to bio mislio, prije takav svetac, a sad da ima školsku, sa deset podpisah providjenu i pečatom potvrdjenu svjedočbu u džepu, sad, velju, razvezivao bi deran prtljagu. — Dakle ti bi se rad oženiti?“

„„Pa zašto nebi? odgovori Ignjatija. — Dobro mjesto mà i na selu, liepa drugarica i — idilla je gotova.““

„„To ima Ignjatija pravo — odzovnu mu se drug. Neima lagodnijega života na svietu. Meštar je u takovom selu prvim autoritetom; samo kada sdušno i valjano svoju službu obnaša, tad mu se seljan klanja i donaša — —““

„Ali gospoda — primjeti jedan od petorice.“

„Šta? Zar se niesi učio igrati? Nije li te učio zimus tanc-

Digitized by Google

majstor hrbat svoj liepo onako udvornim naklonom previjati? Moj derane, ako toga neznaš, onda nije fajde, treba se učiti.«

»Ja bora mi neću, veli drugi. To je proti mojoj naravi, da se komu ulagivam. Kad samo na to pomislim, već mi se žuć diže. O! da samo nije bilo profesora Strogića i njegove kobne tertiae classis iz te mrtvačke lingua latina et graeca — mene nebi nikad preparandija bila vidjela. Ali šta ću? Otac se razljutio, neće više da za repetenta plaća; pisarčićem kakovim, štono od jutra do večera pri stolu ukovan sjedi, nisam htio biti, šta ću? Plaća se učiteljem poboljšava, budi daklem i ti — makar i tko glad trpio, ti gladom umrieti nećeš, mišljah i tako dojdoh u vaše kolo, vuci! kad otac umre, eto me baštinikom, pa onda školo, s Bogom!«

»Nu tebe je moralo jošte nješta vući, da si došao medju nas? — reče Ignjatija komšiji.

»Mene? hm! i pustiv iz punih ustiuh dim te izprazniv čašu odgovori, lukavo se nasmjehnuvši: »ta kao da vi toga braćo neznate:

»Tà, vjere mi, ja neznam veli Ignjatija.«

»Zar ti neznaš? Niesi nikad čuo za njegove ljubezne pustolovine? Niesi čuo ništa za njegovu Maricu?

»A — u tom grmu zec leži, to je šta drugo! Daklem on iz puka poštenja, da drži, što joj je obećao, rado bi prije reda da se namjesti? A šta, ako budeš, moj Ivo, šest, sedam ili deset godinicah podučiteljem, šta će onda ona reći?«

»To neću biti, znam, — odgovori Ivo.

»Zašto? Zar se ti tako u svoju sreću uzdaš? Neznaš li, da si jedva jedvice na izpitu proturao se?

»Ala, Naco! vidi se da nepoznaješ sviet! prihvati rieč onaj sinčić bogatog otca. — To ti je tako. Njegov budući tast je stari učitelj, koji si je dosta priskrbio svojim meštrovanjem, i rad bi se sada u mir spraviti, zaoto — —

»Dobro, ali šta će reći zakon, tà to je protiva —

»Moj Naco, opet velim, da nepoznaješ jošte sviet; vidi se, da niesi škole kako treba izučio. Tà tastov brat je inspector scholarum et parochus loci.« —

»Toga ja nerazumijem. Znaš da niesam učio djačke škole niti mi je za učiteljstvo treba.«

Digitized by Google

»Nu nadzornik učionah, gospodin župnik neće svojoj nećakinji uzkratiti sve moguće podpore.

»Sretni Jovo! Al šta ću ja? Ono mjesto, koje sam tražio, dopalo je drugomu, a da idem za podučitelja sa šestnaest stotinjakah? vjere mi, bolje će biti, da idem u vojnike! Barem mogu avancirati, a ovako, ostao bi učitelj u mučioni po sve vieke. Doduše nudi mi fiškal Glogovljan službu, neka kod njega pišem i djecu mu učim, ali šta ću; dajte savjetujte!«

»Ostavimo svjetovanje, sad pijmo; jer za sat eto nas dvojice, mene i Ive gdje sjedimo u dostavniku. Onda si razmišljajte! Onda savjetujte!

»Pravo imaš, Milane! odzovnu se bogatom baštiniku in spe drug, koji je dosad mučeć sjedio, obzirajuć se na čase prama kuhinji. — Daj gledaj, jesu li ti pilići gotovi.«

»Ma gdje je samo taj Slavko? što radi?«

»Tà miruj, ostavi ga! valjda opet gdjegod čita. Ja mu barem nikada nisam bio prijatelj. Uviek nas je stavio u zasienak, jer je težio, da nas nadkrili, pa uprav s toga, u mnoge nas neprilike s našim »mušteriašem« zapleo.«

»A bogme će i nadalje zaplietati; jer taj dečko neprestaje raditi.«

»Ja nebi barem u njegovoj okolici htio služiti. To bi se uviek čulo: sudjeluj sa mnom; radimo oko svetoga zvanja našega; domovina na nas gleda; mi smo joj odgovorni; Bog će nas pitati: kako ste naobrazili dušice moje mladeži? itd.«

»Imaš pravo. A načelnici školah, kojim bi to godilo, zahtievali bi isto i od drugih.«

»U tom obziru ja sam obezbiedjen! reče na to Ivo. Moji predpostavljeni zauzeti su za ono, što sam jim morao obećati, da se neću laćati kojekakvih novotarijah; već da ću jim učiti mlade cvrkutati, kako jim stari pjevaju; a to je bar komotno!

»Tako i valja; jer: čiji krušac jedeš oj, njegovu ti pjesmu poj! Pa onda ta nazorna obuka, tumačenje štiva, koliko se tu riečih potroši ban badava; što se čovjek prsijuh nenadere, pa onda šta ima čovjek od toga? kakovu zahvalnost? Ja, bogme držat se liepo starog. Ono novo, što smo se kod »mudriaša« našega naučili, to će mi na ladanju poslužiti samo za dišputiranje sa staro-

Digitized by Google

vierci učitelji, da nekažu: Taman! mlad čovjek mladih se stvarih nedrži; — a u školi ću liepo slovkovati, davati na pamet učiti sve, kako sam se ja njegda učio.«

»Evo večere! sjedimo pa se okriepimo! To je bolje, nego li sva vaša učenost.

Momci se latiše stolnoga orudja, te umuknuv hvataju komade dobre piletine. Čaše se prazne jedna za drugom i za tili čas udare tri četvrta na sedam. Ivo i drug mu dignu se, i kucnu čašama, želeći si sreću te stalno prijateljstvo i za nadalje. Tad si dadu ruku obećav, da će si češće dopisivati i otidju u gostionu, gdje jih pripravljen dostavnik čekaše. Tako tužan Ignjatija odprati putnike a ostala dvojica nasladjivahu se preostalom gostbom, koju im bogatiji drug udesi.

Jedan od ove dvojice bijaše mladić liepa stasa i lica. Bilo je vidjeti, da mnogo do svoje osobe drži, te da se je, u malo riečih, sam u sebe zaljubio. Njegova ukusna odjeća, crni po modi frak i uzke, dà tako uzke hlače, da bi se naš seljan čuditi morao, kako može ote tiesne nogavice navući, pak biele rukavice, koje ni pod jelom svukao nije, izgovarajući se, da je pripeklo ljetno sunce, koje u to doba u gostioničkom vrtu kroz drvlje jedva po koji trak pustiti moglo, zatim zlatni lančić na prsluku — sve to, kao i pomnjivo počešljana te mirisnom pomasti cakleća se glava, sve to pokazivaše mladog eleganta, koji u svojih lakovanih čižmicah umio je već po salonih našeg glavnog grada kretati se polag galantuoma. — Ostavši tako sám sa drugom i nemareći za njega izvadi iz džepa knjižicu, te stane amo tamo listove prevraćati. (Dalje sliedi).

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah.

Odmah u prvom razredu imaju se djeca početi u liepopisu vježbati. Učitelj treba da djeci prije, nego što počmu pisati, razloži važnost i potreboću pisma, zatim neka navede i njekoliko primjerah, ako mu vrieme dopušta, da djeca veću volju za pisanje dobe, n. p. Bio vam je tako njeki rukotvorac, koji nije znao pisati, pa mu je bilo težko, kada si nije znao izručeno djelo zabilježiti i zapisati. Tako mu se jedanput dogodi, da se je namjerio

Digitized by Google

na njekakova zločesta čovjeka, koji ga hćede prevariti. Rukotvorac imao je mnogo posla i za druge poštene ljude, te je lahko zaboravio, koliko mu je taj nepoštenjak imao dati, jer već dulje vremena niti je kod njega dao raditi, niti se je kad dao vidjeti, pa tako morade siromak mnogo kvarovati. E da ste samo mogli onda čuti, kako je siromak uzdisao, kako je jadikovao: „O da bí samo znao i koliko pisati, kako bi mi bilo laglje.“ Tada se je obrnuo k svojoj djeci govoreći: „Djeco draga, hodite mi marljivo u učionu, tamo dobro na nauke pazite, da se barem vi štogod pametna naučite, da vas nebudu nepoštenjaci varali, kako evo vidite, da mene svaki dan varaju.“ I tako se može više sličnih primjerah navesti.“

Učitelj neka kaže djeci: „Djeco, poslje podne ćemo prvu uru pisati, k pisanju potrebno je pero, papir i tinta, ali pero, papir i tinta nije sve, — još nješto je potrebno, — hitra i lagana ruka. — Ja ću vam pero, papir i tintu u učioni dati, jer bi možebit vi zaboravili sa sobom donieti, ali ruke neću ni nemogu vam dati, nju ćete sa sobom donieti, nju nemožete zaboraviti. Pa kažite kod kuće i vašim roditeljem, da se je već vrieme za pisanje približalo, i to već danas poslje podne prvu uru.“

Učitelj svakako treba da prije opredieljenoga vremena priredi:

1. Za svakog učenika pisank. Čistoći i redu moraju se umah s početka priučati, zato neka učitelj najprije pisanku svakoga djeteta naznači izvana imenom i predjevkom, zatim neka razluči klupu od klupe; to jest neka pisanke učenikah prve klupe u posebni zavitak metne i vani napiše 1. klupa, na druge klupe 2. klupa, itd. U svakoj pisanki neka je još jedan list bugačice (flispapira), da se neokalja pismo, kada se pisanka zaklopi. Ove pisanke neka učitelj u školskom ormaru spravljene čuva, a kada djak koju izpiše, neka mu se dade, da kući roditeljem odnese i pokaže, te ju opet natrag u učionu donese učitelju, a ovaj takove u učioni neka do konca godine čuva, te onda svakomu svoju povrati.

2. Pero. Nijedno diete nezna, kakovo bi mu pero za pisanje najbolje bilo, zato bi učitelj, koji već iz izkustva znade, da nisu željezna pera osobito glede početnoga pisma za porabu, imao prikladna pera djeci nabaviti i zarezati, to jest prirediti za pisanje. Tako priredjena pera neka podieli učitelj medju djecu, koja poslje

Digitized by Google

pisanja opet neka pobere i spravi, te je prije buduće ure pisanja sva pregleda, ako bi koje pokvareno bilo, neka popravi, pa opet kod pisanja podieli. Još točniji može učitelj biti kod perah. Neka naime zaznamenuje osobitim zarezom gornju stran pera najprije po redu klupah, zatim svake klupe pera po mjestu, da tako svako diete svoje vlastito pero može dobiti.

3. Crnilo (tinta). Ovo neka djaci u učioni nadju, jer bi si crnilom iz doma ga noseć sve haljine zamazati i polijati mogli, u učioni pako tintarnice neka su u klupah, i takova bi morala pred svakim učenikom jedna baš pri desnoj ruci biti, jer ako bi za dvoje djece jedna tintarnica bila, već bi moralo jedno diete preko papira s perom po tintu ići, pa tako bi se lahko dogoditi moglo, da si papir, koji čist biti mora, zamaže i zapacka. Crnilo za pisanje neka nebude nikada gusto; ono mora sasma bistro biti; jer bistrim samo može se tanačni potez pomoćju dobro priredjena pera potegnuti. Da pako crnilo bistro bude, nesmije se nikada miešati, a i dobro bi bilo, da svaka tintarnica školska poklopac imade, kojim bi se tintarnica, kada se nepiše, pokrivala. Takovi poklopci mogli bi se u klupu urezat; te tako tintarnica nebi smjela nad klupom za pol prsta, nego po prilici pol prsta u klupu dublje usadjena biti, da poklopac kao poriv vrh nje dodje.

Kada su djeca tako sa svom spravom za pisanje providjena u učionu došla i na svoja mjesta posjedala, mora jim učitelj pokazati, kako će kod pisanja sjedjeti, te pero i papir pred sobom držati. Učitelj neka bi po prilici djecu pozornu učinio u sjedenju ovako: „Djeco, prije nego pero primite u ruke, pazite, kako morate sjediti: lakat desne ruke metnite na klupu tako, da vam srednja pregiba ruke uprav na kraj klupe dodje, naleći se pako nemojte na klupu, nego lakat vam mora kano perce lagano na klupi ležati, da ga svaki potez pisaćeg pera može lasno i neprekidno polag potreboće vući.“ Jeste li zapamtili? (Jesmo.) Dakle sad da vidim, kako si ti Antune metnuo, a kako ti Ivane. (dobro). Sad pazite, kako morate lievu ruku upotriebiti kod pisanja: „Lieva vam ruka mora biti medju prsima i klupom, ona vam nesmije dopustiti, da se prsima nalegnete na klupu, jer bi tako lahko prsobolju dobili, pa bi morali rano i prije reda u grob. Pazite dakle dobro; palac morate dolje pustiti tako rekavši pod klupu,

Digitized by Google

a ostalimi prsti morate papir pred sobom držati. Dakle stavite lievu ruku, kako sam vam kazao. Da vidim, jeste li me razumjeli. (Dobro.) Sad primite pisaće pero u desnu ruku. (Ovdje pazite dobro, što i kako ću vam kazati, jer samo onaj može liepo i hitro pisati, koji pero pràvo drži.) Da pero pravo držati možete, potrebna su vam tri prsta, t j. palac, srednji prst i kažiprst, ostala dva prsta bit će vam mjesto pravačnika (linira), t. j. oni vam moraju pravcem ravnim i jednakim prva tri prsta s perom njekim načinom voditi. Primite dakle pero s palcem i srednjim prstom, ali ovako (učitelj primi pero i pokaže djeci,) zarez pera mora vam izpod nokta srednjega prsta k papiru, a druga stran pera u vis obrnuta biti i pokraj gornjeg koljenca kažiprsta stajati; kažiprst pako položi se samo po peru. Jeste li me razumjeli? (Jesmo.) Dakle primite pero, kako sam kazao. (Sada pogleda učitelj, je li svi drže pero, kako im je on razložio, pa ako koga vidi, da nedrži, neka ga popravi.)

Još vam imam nješto kazati: pero nesmijete jako držati, t. j. nesmijete ga prsti stiskati, nego tako slabo držite, da vam ga tkogod iznenada lahko izmedju prstah izvući može. Ovo učitelj neka odmah i često putah pokuša, dok tomu djeca nepriviknu. Papir nesmijete upravo pred sobom držati, nego morate ga po ruci, ili bolje rekuć po laktu desne ruke, u kojoj pero držite, ravnati. Vidite djeco, kada lakat desne ruke na stol metnem, pa tako desnu ruku malo k sredini tiela pomaknem, da mi se cielo tielo na lievu stranu malo navine, — osobito kad lievu ruku po gore navedenom pravilu preda se metnem i papir pritisnem; tako i papir mora po pravcu pera kano u jednakoj crti s perom ležati. I to mora učitelj dobro promotriti, kada djeci kaže, da papir preda se metnu, je li zbilja svi onako, kako im je pokazao, papir pred sobom drže. Kada se je osvjedočio, da svi drže tako papir, onda im treba reći, neka onako kao i on (učitelj vuče kredom po tabli) od lieve ruke na desnu perom, koje su prije u crnilo umočili, po papiru bez prestanka vuku, ali nipošto nesmiju pritiskati, jer bi mogli pero pokvariti. (Vidi br. 1.) *)

---

*) Kad se dovrši ovaj članak, priklopit će se litografirana tablica „Napredku“ u kojoj će svi potezi i rukopisna pismena naznačena biti.

Digitized by Google

Kada su jedanput već tako svi povukli poteze, onda neka učitelj pri svakomu pogleda, kako je napravio, i kod kojega bi osobito dobro našao, neka ga odmah pohvali pred svimi, i neka mu obeća, koji tako cielu uru budu pazili, da će im pohvalnicu dati, zatim im neka kaže, da ono, što su napravili na svom papiru, još nije nikakovo pismo, nego samo crta (potez, linija,) zatim neka im rekne, da opet to isto ponove, ali ne tik uz prvu crtu, nego po prilici jedan prst dalje. (Vidi br. 2.) Ovdje neka učitelj osobito na to gleda i djecu na oprezu drži, da takove crte ili linije jednako uzduž jedna od druge leže; i što najviše moguće, neka ravne budu. — I to bi dosta bilo za prvu uru pisanja kod početnikah.

Drugi put neka učitelj najprije prvašnje s učenici ponovi, zatim neka im kaže, da taj potez samo do polovice papira vuku, pa neka prestanu. (Učitelj mora sam pred djecom kredom na školskoj tabli pisati u istoj uri i hipu, kada koj potez tumači.) Kada se je učitelj osvjedočio kod svih učenikah, da su dosta dobro taj potez napravili, onda im kaže: „Sad pazite opet dobro, sad ćete nješto novog od mene čuti, držite pero ondje, gdje ste prestali, pa kad vam kažem, potegnite dolje, onda će te potegnuti, ali morate paziti, ovaj potez, koji ćete sada praviti, mora vam k prstom nagnut biti, kojimi papir držite, dakle potegnite, ali ne duboko, nego samo za jedan prst. (Br. 3.) Koji mi dulje potegne, pohvalnice dobiti neće. Jeste li svi potegnuli? (Jesmo.) Deder pokaži Josipe, derda ti Bogdane itd. Sad počmite s početka, pa to isto napravite, ali pazite: prvi potez, koji do polovice vučete, mora vam tanačan biti, drugi pako, kojino ćete dolje za jedan prst potegnuti iz punoga pera, neka vam bude malo deblji, ali nezaboravite, da mora prema lievoj ruci ležati. Dakle počmite. Ja ću naprvo. (Br. 3.) Sad ćemo od ovoga dolnjega poteza početi, pa ćemo do kraj papira kao i prvi potez potegnuti. Ja ću naprvo polagano, a vi za mnom. Samo pazite da vam ide jednako i ponješto u savezu sa drugim potezom.“ (Br. 4.) Ovo se mora opetovati, dok djeca budu u stanju to dosta dobro praviti, jer to je prvi stupanj, dakle prva i najpoglavitija vježba.

(Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Priuka na poslenost.

Već u najnježnijoj mladosti naganja neodoljiva sila svako diete, da ručice i očice zabavlja, da se sigra — ne, nije to zabava ni sigra, već volja štogod raditi, jest to, rekao bi, nagon k poslenosti i radnji. Na temelju ove naravne sposobnosti roditelji i učitelji golemu sgradu t. j. neprestanu marljivost i radinost sagraditi mogu. Jest to zvanje čovjeka, krepost i vjera to od nas zahtieva, da ovu zadaću našega života, radinost, poslenost i marljivost što bolje mladomu naraštaju uciepimo; jer kreposti ove brane proti napasti, podupiru blagostanje i jesu početkom svega dobra i kreposti. Kako može učitelj ovoj odgojiteljskoj svrhi pripomagati?

1. Ako priučavajuć k poslenosti bude učio i pazio na red, redovitost;

2. Ako bude učenike vaviek zabavljao koristnim poslom;

3. Ako jih upozna s koristju i najmanje radnje;

4. Ako jim dade osjetiti veselje vrhu izvršena posla;

5. Ako ih uputjivao bude, da prije nemiruju, dok zadatak neizvrše i dok nebudu u izvršavanju dužnosti nagradu svoje marljivosti i napora nalazili;

6. Da neodgadjaju na sutra, što danas izvršiti mogu;

7. Ako sam bude, svojim primjerom u izvršivanju i postojanostju u poslu napredovao;

8. Ako bude sve učenike (razrede) jednakom brižljivošću nadgledao, da mali ni nesaznadu za dug čas, dokle se učitelj s velikimi bavi. Zaoto treba da se učitelj novije methode (govoropisanja) latja;

9. Gledaj uzdržati bodru, veselu misao kod njihovog poslovanja, koja ih u tom podbadala bude;

10. Olakšaj im zadatke dobrom uputbom i izpravom;

11. navadjaj ih, da se uče pouzdati se u svoje vlastite sile;

12. Da i onda naviknu raditi, kad im nitko ništa nenalaže, jer škola je pčelinjak; a djeca treba da postanu pčelicam u radinosti slična; zato i izvan učevnih satih trebalo bi malene pridržavati na posao, osobito pred školom, kad djeca, osobito na ladanju, čestoput za jedan sat prije u školu dolaze, budući ih roditelji za poslom iduć same kod kuće ostaviti neće. Učenje pako lekcijah na pamet, ponavljanje iz knjige neće ih tako valjano zabaviti, kao kad bi se natjecali u risanju na lapornih tablicah. Risanje kao zabava koristi mnogo kao priprava k pisanju. Tamo gdje je nuz školu voćnjak (imućtvo mladeži), pčelinjak ili gdje se goje bube podosta se pruža prilike djecu na poslenost navadjati, a svako diete nastojeće nalogu učiteljevu odgovoriti, te videće da mu se i

Digitized by Google

novčano vriedni, važni posao povjerava, naučí se po malo, da se pouzda u svoje sile.

13. da s Bogom začinjaju i s Bogom dokončavaju svaki posao.

Ovimi sredstvi moći je postignuti najvažnije sredstvo, kojim čovjek čovjekom postaje i od živine se razlikuje. Poslom se širi znanje, bistri um, kriepi volja a nasuprot — bezposlenost jest početak zla. A. V. T.

Viestnik.

— Sabor naših kraljevinah obdržavat će se početkom budućega mjeseca. Po naših političkih listovih čitali smo izborni red, u kojem nadjosmo medju ostalimi i jednoga zastupnika akademije znanostih. Ostali svi učevni zavodi, tako viši, kao niži, neimaju zastupnika. — Nadali smo se za cielo, da će se i tu obzir uzeti na nas, tim većma, što učitelj sam najbolje zna za tegobe, nestašice i potrebe učione, ali, kada nije, valja nam staru pjesmu u uztrpljivosti i dalje pjevati, dok se i za nas nenadje gdjeto kršćanska duša, da dublje i sdušnije izvidi stanje i potrebe naših osobito pučkih učiteljah i učionah. —

— Uzoriti g. nadbiskup i stožernik zagrebački Gjuro Haulik poklonio je 200 stot. na podporu učenikah gimnazije zagrebačke.

— Iz Osieka javljaju „Pozoru“ po brzojavu: Veliki župan darovao je: 5000 stot. za glagolitičko sjemenište u Dalmaciji, po 1000 stot. gimnazijam u Sinju, Zagrebu i Osieku; 500 st. matici srbskoj; 100 dukatah u zlatu penzionskoj zakladi virovitičke županije; 200 st. bogcem u Osieku, a 50 st. bogcem u Djakovu; svim svojim njegdašnjim podanikom deset po sto njihova duga, a siromašnim sav dug. Slava mu na vieke!

— Po prispjevšem nam oglasu javljamo, da će pod uredničtvom našega zemljaka, Dra. E. J. pl. Tkalca izilaziti od 16. o. m. u Beču svaki dan u njemačkom jeziku političke novine pod naslovom: „Ost und West.“ Svrha lista naznačena je ovimi riečmi: „Smatrati i zastupati obćenite i medjusobne narodne i političke interese svih Slavenah u carevini austrijanskoj, kao organičkoga faktora u državnom životu austrijskom te krčiti na realnom temelju historičke države put porazumljenju medju različitimi austrijanskimi narodi odnosno na rečene one obćenite i narodne interese.“ Predplata iznosi s poštom na godinu 14 for. 30 novč. do konca godine; a 5 for. 40 novč. do konca mjeseca lipnja, u tiskarni g. A. Euricha (Stadt, Wollzeile br. 782 u Beču.) Poznajuć vrle sposobnosti g. urednika, imamo dovoljno jamstva za valjanost lista te s toga mu proričuć dobar uspjeh i stalan obstanak, polažemo pri tom poduzetju najveću važnost u to, što će i inostranstvo imati jednom prilike upoznati se sa pravimi težnjami Slavenstva, te neće morati i unapried sliepo vjerovati krivim i često zlobno izopačenim izvjestjem naših neprijateljah. A i za nas Slavene neće biti taj list nimalo suvišan. Premda se tvrdi, da pojedina plemena i pokrajine imadu svoje posebne organe, kojimi su njihovi interesi dovoljno zastupani: čini nam se, da je upravo s toga, što rečeni organi zastupaju jednostrano samo specialne interese onih plemenah i pokrajinah, nuždan ovakov centralni list, koji će biti kao organičkom vezom, spojajućom sve u jedno i motrionicom, s koje će se smatrati i pretresivati i oni interesi, koji su svim obćeniti. (N. g. l.)

— Obćina u Lili zaključila je, da preprieku stavi zloupotrebljivanju duhana kod nedorasle i nezrele mladeži. Ova će odluka u obće s hvalom biti primljena, najviše pak od strane liečnikah, koji se od tolikoga vremena jako tuže na zle posljedice, koje od takovoga zloupotrebljenja bivaju na štetu tiela i uma dječinjega. Ista je spasonosna odluka proglašena u više francuzkih kolegijah. Kamo sreće da i kod nas! (G. l.)

Digitized by Google

Svaštice.

— Najveći most na svietu gradi se u Kanadi preko rieke sv. Lovre; ima 24 obluka, svaki od 242 stope širine, a srednji prostran je 330 stopah, sav most dugačak je 9800 stopah, 60 stopah visok povrh vode a sagradjen je od ogromnih željeznih cievih, koje će 200.000 centih težiti.

Natječaji.

— Kod sv. Ane pod Turnom u kot. jastrebarskom m. učit. i org. sa 315 st. god. pl. i 105 st. za orguljanje, nuz bezpl. stan i potrebitu količinu drvah. Rok prijave do 20. ožujka t. g.; zatim u Kraščću m. učit. i org. sa 345 st., bezpl. stan, i vrt. — Prijavit se treba na dotičnu obćinu do 25. ožujka t. g. po veleč. g. Jak. Jambrečaku podj. i žup. u Slavetiću. — U Ludbregu m. učiteljice sa 210 st. plaće; bezpl. stan i 4 hv. drvah. Rok prijave do konca ovoga mjeseca po veleč. g. Draganeu Pav. podj. i žup. u Rasinji — U Brestovcu (kot. požežkom) m. učit. i organiste sa god. pl. od 205 st.; 43½ mier. kukuruze, 8 hv. drvah i bezpl. stan. Rok do zadnjega ovoga mjeseca; prijava na veleč. g. Ernesta Filetića podj. i žup. u Kutjevu. — U Sincu (sat. lešćanske) i Neblićah (sat. bilopoljske) sl. reg. otočke, m. učit.; god. plaća u Sincu iznosi 126 st., 4 hv. drvah a u Neblićah 10 st. na mjesec. Rok prijave do 15. t. g. Za ravnanje javlja se prosiocem, da u Sincu većina djece katol. a u Neblićah više hrišćanske učionu polazi. — U Brodu na glav. učioni mjesto učit. sa 367 st. 50 nv. plaće, 89 st. 25 nv. stanarine; 6 st. 30 nv. paušala. Rok prijave do 10. Travnja t. g. na sl. krajiško bansko-slavonsko povjereničtvo škol. u Petrinji.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Po c. k. hrv. slav. namjestničtvu imenovan Jambrečak Drag. sveć. nadb. zagr. katekétom na glav. izgl. učioni gradskoj u Zagrebu. — Žakić Gjuro prije učit. u Dugom selu, sada namješten priv. učit. na glav. učioni u Virovitici.

Listovnica Uredničtva.

— Gosp. J. H. u K. — Brojeve primiste, koje vam po drugiput šaljemo. — Gospod. P. u Almašu. Čudimo se, što niste primili već pred mjesec danah poslane Vam brojeve. — U nas nije krivnje; vi reklamirate i žestite se, mi pako, što ćemo, van veledušno vam poslat po drugiput iste brojeve. — Gosp. St. P. u B. — Zahtievane brojeve, to znamo dobro, da smo Vam bili poslali; medjutim niste dobili, eto Vam ih naknadno još jedanput.

Poziv

na prineske za spomenik bana Josipa grofa Jelačića.

Jedna od najljepših kriepostih, koja narode ukrasiti može, jest čuvanje uspomene slavnih muževah svojih, javno priznanje njihovih velečinah. Veliki su muževi upravo na obzorju našem žarke zviezde one, koje treba da sadašnjost štuje, a potomstvo da se u nje ugleda. Gdje se poslanikom ovim boljih višnjih krugovah nevidjenih nepokloni odanje, gdje se njihovu zvanju visoku neizkaže priznanje, gdje se vlast nesluša, kriepost necieni, tamo su razrovani glavni temelji sretna življenja u državi, tamo neima ni naroda, nego samo hrpe ljudih, koji neznadu za svetinju ni na zemlji ni na nebu.

Načelom ovim svetim potaknut želi i narod hrvatsko-slavonski ime svoga **Jelačića bana** ovjekovječiti živim postojanim dokazom, ko što ga već ovjekovječiše čini i nastojanja njegova. Uslied toga se je ovdje u Zagrebu složio jedan odbor, da sakupi glavnicu, pomoćju koje bi se mogo u Zagrebu na Jelačić-trgu podići velikomu pokojniku pristojan spomenik.

Zasluge ovoga velikoga muža nisu na užje samo granice njegove domovine stegnute bile, one se prostiru na svekoliko prostrano carstvo naše; Jelačić

Digitized by Google

ban je podigo barjak svoj za uzčuvanje prestola, za spasenje načela ravnopravnosti i narodnosti svih žiteljah u cielome carstvu, nakane njegove bijahu najčistije, duhu vremena shodne i obćemu nastojanju suglasne; izpunjenje željah nezavisi vazda od moći naše.

Povodom ovih razmatranjah odbor stalnu goji nadu, da neće poziv svoj na sve žitelje i sugradjane carevine naše bezuspješno upraviti moleći da plemenitu nakanu našu prinesci svojimi podupru svi, kojim je stalo do sveobćega priznanja sveobćih zaslugah.

Molbu ovu izjavljajući, nemožemo da najtoplijim čuvstvom nenapomenemo c. kr. vojsku, koje pokojnik toli slavan sučlan bijaše. U pametarih naše slavne vojske, u historiji naših vitezovah Marije Terezianskoga reda neumrlim slovom napisano stoji ime junačkoga Jelačića bana, koji je vazda razumio sa gvozdenom muževnostju svojom spojiti krepost blaga predvoditelja i brižna otca momčadi svoje. Znamo, da carska vojska toliko putah uzpaljena njegovim govorom vatrenim spominje Jelačića bana, kao riedka muža, znamo da se je viteškim duhom njegovim ponosila, te nedvojimo nimalo, da će dragovoljno uz nas i našu namjeru pristati, i činom posvjedočiti veledušno sučuvstvo svoje.

A šta da Vam govorim mili i štovani zemljaci naši, braćo draga Hrvati, Slavonci i Dalmatinci: Vi znate, šta je u ono kobno doba, kad su svi savezi razruženi bili, kad je opasnost od svijuh stranah prietila, kad je svaka vlada oslabljena, svako središte uništeno bilo, kad ostadosmo nevoljno bez glave tielo, šta je onda Jelačić ban našoj domovini bio. Stožer je bio koji je galiju našu, bez jadrah i veslah tumarajuću vodio čvrstome žalu, sunce je bio, koje nam je Bog poslao da razsvieti bolju budućnost našu; nevjerujmo, da bi nam procvala bila ikad bolja nada na sretnije dane, da nebiaše Jelačića bana i njegovih činah. Sjeme, što onda u zemlju položismo, sada niče, prvi pojav narodne sviesti, kojom se digosmo pod Jelačićem banom, sada se učvršćuje u volju, u zrelošću, da unidjemo u red pravih i valjanih narodah. Naša je dakle dužnost proslaviti muža, koji je iz našega naroda proizišao, koji je za nas živio, i za nas prerano umro!

Priskočimo svi punim srcem, čvrstom voljom; da dostojno sačuvamo ime njegovo, da podigavši čvrst i dostojan spomenik ljubimcu našega naroda, ukažemo cielomu svietu, da Hrvati i Slavonci razume štovati kriepost, i viekom čuvati dičnu uspomenu velikih muževah svojih.

Prineske u tu svrhu primaju sva c. kr. dostojanstva i uredi, c. kr. zapoviedničtva vojena, načelnici obćinah, i uredničtva svih slavenskih novinah.

Odbor za podignutje spomenika Jelačića bana.

U Zagrebu dne 25. siečnja 1861.

☛ *Ovim brojem iztiče prvo polugodište u drugom tečaju „Napredka.“ Gospoda predplatnici, koji se samo na pol godine predbrojiše, umoljavaju se ovim što uljudnije, ako žele i dalje „Napredak“ držati, da nam dotičnu predplatu poslati blagoizvole. Istom sgodom prinudjeni smo javiti onim sl. obćinskim uredom, koji se za učione svoga područja najaviše kod ovoga uredničtva, i svim, štono primaju naš list, a predplate niti za prvo polugodište neposlaše, neka nam izvole poslat ju, jer ćemo drugčije biti prisiljeni obustaviti daljnje odpremanje lista.*

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 13. U Zagrebu, 1. Travnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Poziv

na sve učitelje glavnih i pučkih školah u Hrvatskoj i Slavoniji.

Pod tim naslovom oziva se vriedni naš pedagog i revni učitelj g. Ivan Filipović u ime učiteljah požežke županije u »Pozoru« br. 70. Budući se taj poziv tiče svega kolikoga učiteljstva hrvatsko-slavonskoga, to, prem »Napredka« neusreći pisac izvornikom gore spomenutoga poziva, kao da nanj ni iz daleka nespada, ipak si za najsvetiju dužnost scienimo, priobćit ga svega kako sliedi:

Braćo! Po izbornom redu za hrvatsko-slavonski sabor godine 1861. zastupan će biti ne samo sav narod u obće, nego i svi pojedini njegovi stališi. Svećenstvo bit će zastupano nadbiskupom, patriarkom, vladikami i zastupnici kaptolah i konsistorijah; vojničtvo podkapetanom ovih kraljevinah, plemstvo, velikaši, političko činovničtvo velikimi župani, odvjetnici i sudci prisjednici banskoga stola i zastupnikom pravoslavne akademije, gradjanstvo zastupnici slobodnih gradovah i trgovištah, a masa naroda kotarskimi zastupnici. —

Osim obćih narodnih poslovah moći će dakle i svaki pojedini stališ svoje posebne tegobe odkriti i zakonitim putem lieka im potražiti. Sve je zapalo, što veli zlatno načelo ustavne slobode: »Nihil de nobis sine nobis«, jedino učitelji hrvatsko-slavonskoga naroda neće zastupani biti u saboru svoga naroda, naroda, koga oni ljube, koga oni obrazuju, u kom oni narodnu svie t bude, i komu oni

Digitized by Google

pute krčiti i ravnati imaju k slavnijoj i boljoj narodnoj budućnosti. Samo učitelji, koji su zvani, da za sreću svoga naroda rade i žive, neće zastupani biti, gdje će se konačno odlučivati o sreći naroda njihova! Učiteljem jedinim oduzeta je sgoda, da svomu narodu svoje jade odkriti mogu! Nije li to grdna anomalija u ustavnom životu naroda jednoga! Nu nećemo, da mnogo jadikujemo: niti bo je ovdje tomu mjesto, niti bi time komu pomoženo bilo. Bog veli: »pomozi si sám, pomoć ću ti i ja«; samo odprto i složno nastojanje učiteljskoga stališa samoga može tomu lieka donieti. To pred očima imajući, zaključiše prigodom glavne županijske skupštine od 21. ožujka u većem broju sakupljeni učitelji županije požežke, da će u ovogodišnjem saboru hrvatsko-slavonskom po jednom zato već umoljenom zastupniku podnieti molbu, u kojoj će moliti, da se, ako sabor uredjivao bude municipalno i saborno zastupničtvo: 1. svim učiteljem glavnih i pučkih školah u Hrvatskoj i Slavoniji dade osobni glas u županijskih skupštinah, kao što je to već požežka županija dala svim u njezinu području od zakonite vlasti naimenovanim učiteljem; a 2. da u buduće učiteljstvo pučkih i glavnih školah od svake županije po jednoga zastupnika na hrvatsko-slavonski sabor pošiljati pravo dobije. To će biti sadržaj molbe učiteljah požežke županije. Ujedno zaključiše, da se i svi ostali učitelji u Hrvatskoj i Slavoniji pozovu, da oni takodjer ovu u interesu svih zaključenu molbu sličnimi molbenicami kod sabora podupru, jer nije sumnje, da će ova samo onda tim više uvažavana biti, čim mnogobrojnije i jednoglasnije saboru podnešena bude. Dočim vam se indi to, sudruzi i braćo! putem ovoga lista obznanjuje, ujedno se najuljudnije pozivljete, da i sliedite primjer svoje požežke braće. Vi pako učitelji glavnih školah mogli bi na se uzeti, da potrebne predstavke sastavite, i na podpisanje pučke učitelje svojih okolicah pozovete. Braćo, mislimo, da bi sasvim suvišno bilo, da vam ovaj svoj korak više razlažemo. Što nas je k tomu ponukalo, doista da ćete ne samo svi znati, nego i svi živo osjećati. Nekasnite imli i nedomišljajte se mnogo! Ovaj sabor biti će odlučan, možebiti za mnogo vjekovah; tko sad kratkih rukavah ostane, taj će za dugo goloruk biti. A po ovom, što za ovo kratko ustavno doba zakusismo, rekli bi, da nam se narod ni u ovoj pravednoj molbi oglušiti neće, ako mu ju samo jednodušno i

Digitized by Google

složno podnesemo. Nemojte da po tragu uzalud jadikujemo! Božja vam pomoć!

Toga načela izraženoga po g. F. držimo se živo i mi: držali smo se odmah s početka; nu neznamo koja se nezgoda pojavi, te naše molbe i predstavke u toj struci nebjahu uvažene. — Sada dakle, braćo učitelji! sliedite poziv požežkih sudrugovah složno prionite, mi ćemo nastojati, da u svom krugu ono izradimo, što gosp. pisac »poziva« glede sačinjenja predstavke zahtieva, i što potrebe pučkoga učiteljstva od nas iziskuju.

„Čim se može učitelj tiešiti i bodriti u tegobah svoga stanja?“

Stara je i obće poznata rieč, da svako stanje ima svoje žalosti, ali da ima i svoje radosti. Ako dakle nijedno stanje nije bez tegobah i nepogodah, kako bi onda jedino učiteljsko stanje moglo bez njih biti? Pa ono ne samo da nije bez njih, nego jih ima, ako ne više nego ikoje drugo stanje, a ono doista toliko, koliko svako drugo. Istinu ovu potvrdjuju nam toliki roditelji, toliki muževi raznih stanjah, dočim vele, da bi radje svake druge poslove obavljali, nego učiteljevali. —

Brodeći trgovac baca se u razne pogibelji na móru, da obogati sebe i svoju porodicu; vojnik hladnokrvno prezirući smrt odbija neprijatelja domovine, dok si izvršavanjem svoje vojničke dužnosti steče lovor-vienac slave i bezsmrtnosti; umjetnik slika i vaja mrtve kipove za obilnu nagradu i neuvelilu slavu; od ranoga jutra do kasne noći tjera zanatnik svoju meštriju, van svake druge brige, skrbeći jedino za se i za porodicu svoju; u krasnoj i viek pomladjujućoj se prirodi obavlja marljivi težak svoje poljske poslove, a trud mu se obilno naplaćuje punoćom žitnicah i podrumah njegovih.

Učitelju! i ti si brodar, jer se sveudilj talasaš na valovih prostrane pučine neumrlih dušah; ti si i vojnik, jer neprestano vojuješ proti vragu, dakle i predsudam svjetskim; ti si i umjetnik,

*

Digitized by Google

jer tjeraš najveću umjetnost, dočim bezsmrtne duše oplemenjuješ, da samomu Bogu slične budu; ti si i zanatnik, jer se i za vremenito blagostanje povjerene si mladeži briniš; ti si najposlje i težak, jer težaš najskuplje polje na svietu, srce čovječansko, čupajući, triebeći iz njega korov i drač, a sijući unj sjeme istine, svetosti i pravde! — Ali čim ti se nagradjuje ova velika briga, ovo trudno poslovanje?! Neima za te blaga nit bogatstva na ovom svietu; neima za te bielih dvorovah; neima za te visokih častih i dičnih odlikovanjah; nepletu se za te lovor-vienci slave i bezsmrtnosti; staza tvojega trudnoga života neposipà ti se cviećem!

Da što više, učitelju! od tebe se ište veliko zatajivanje samoga sebe. Od tebe se ište, da se mnogoga, što sviet daje i dati može, više i više odrečeš; od tebe se ište kršćanska krotkost; ište se od tebe, da se poniziš do najmanjega od božjih malenih, jer bez svega toga nisi onaj, koji bi biti imao. — Dà, velikoga požrtvovanja!

Znam ja učitelju, sve jade i nepogode tvoje, koje te neostavljaju tečajem cieloga trudnoga života tvoga! — Vidim ja tvoju duševnu bol, kada ti sviet gorljivu tvoju ljubav dosta putah mržnjom i zlobom vraća; ćutim tvoju duševnu pečal, kada ti svietska pokvarenost nemilice razoriva plodove truda tvojega; znam ja, što ti osjećaš, kada sviet tvoju poniznost, tvoju krotkoću, prostodušnost i tvoju točnost žigosa imenom natražnjačtva, slabosti, mračnjačtva, kratkovidnosti i pedantizma, a znam ja i to, kako te skupo stoji ustrpljenje s mnogom tupo- i tvrdoglavom, opernom i pokvarenom djecom! A što istom da govorim o onoj tvojoj turobnosti, kadno razmišljati staneš svoju i svoje porodice neizviestnu budućnost; kada neznaš, kako i odkud da za se i za svoje pribaviš nuždni komad kruha i neobhodno potrebni komad haljine, na čem ni posrednji gradjanin, ni seljak neoskudievaju; kadno zaželiš svojoj djeci pribaviti barem onoliko obuke, koliko roditelji srednjega stanja svojoj djeci pribavljaju, a nikakove mogućnosti nevidiš; kadno se najposlje zabrineš, što će se s tvojimi poslje tvoje smrti dogoditi, buduć im ništa priskrbiti, ništa izza sebe ostaviti nemožeš!

To su doista čemerne misli! Pak ja bi ti, vidiš, jošte i druge, sve i nesjetne jade i nevolje tvoje do poslednjih i najmanjih izbrojiti mogao, kada bi to čemu prudilo; ali mi nije namjera vrie-

Digitized by Google

djati rane i ponavljati jade tvoje, nego želim i kanim, da ti, u koliko mi je moguće, brieme olahkotim, rane vidam i stanje tvoje osladim.

Učitelju! ponajprvo valja ti znati i vjerovati, da melem za rane tvoje *nije u svietu, nego u tebi samome!* Dakle početi ćemo sada razmatrati, jeda li tvoje stanje neima možebit i štogod sladkoga, radostnoga i ugodnoga; jeda li na stazi tvojeg učiteljskog živovanja neprocvate i po gdjekoja miomirisna ruža. —

Učitelju! Ti znaš u kakovu se pogibelj stavljaju svećenik i liečnik, kada se približuju k bolestnikom ležećim u opasnih i prilepivih bolestih; ti si možebiti vidio vojnika dielećega se od svojih milih i dragih, neznajući, jeda li će se s njimi ikada više sastati; ti si već gledao zidara, tesara, klepara i kotlara na vrhu zvonikah i krovovah izvržene žestini sunca, pače i istoj pogibelji života; ti znaš, u kakovu se opasnost baca brodar radi svagdanjega hljeba; ti si bio dosta putih svjedok gorkih vajah mnogobrojnih ratarskih obiteljih, kada jim je tuča ili nepogodna godina vaskoliki trud uništila i u nádi jih prevarila. Pa vidiš, učitelju, ti skoro nikada neokušaš nijedne od ovih nepogodah. Tebe neveže dužnost strogo uz krevete opasno bolujućih; ti provodiš sve dane svoga života u milom krugu ljubeće te obitelji; ti svoje poslove zimi u toplu, a ljeti u hladovini pod smirom obavljaš; ti neimaš nikada niti sebe niti svoje imanje na kocku stavljati; tebi nitko nezavidi radi blaga i bogastva; ti svoju pristojbu, bila godina kakova mu drago, vazda gotovo i podpuno primaš; tebi najdalje daje zakon nakon zvaničnoga napora i dosta odmora, a kada si svoju učiteljsku dužnost obavio, nitko te tada nit danju, nit nóćju u ničem neuznemiruje.

Nadalje znamo opredjeljenje svakoga čovjeka, da tečajem svoga života sve bolji i savršeniji biva i da tako vječno blaženstvo zavriedi; — pa premda neima na svietu nijednoga staleža, u kojem nebi čovjek ovaj svoj glavni i sveti cilj postizati mogao, to mi se ipak čini, da jih malo ima, u kojih bi se ova životna zadaća laglje riešavati mogla, nego u staležu učiteljskom. Predavanje vjerozakonskih i ćudorednih istinah; svakdanje obavljanje školskih molitavah s nevinom mladeži; nabožno pjevanje; svakdanje polazenje službe božje; crkveno orguljanje i pjevanje, što je sve od

Digitized by Google

učiteljskih dužnostih nerazlučivo, tako su možne poluge za čovječje usavršenje, da bi samo kod sasvim okorjela i skroz pokvarena čovjeka ostati mogle bez blagotvornog utiska i uspjeha. Pa koliko ima još staležah, kojim stoje na ruci ovolika, toli spasonosna sredstva za usavršivanje?

Kaži mi nadalje, učitelju, čime se ti svaki dan ponajviše baviš? Nije li probudjivanjem, razvijanjem i jačanjem duševnih silah nevine mladeži? Pa kao što nemože jedno goreće drvo upaliti drugo, da se i ono sve više nerazgori, tako isto i ti probudjujuć druge ostaješ vazda u neprestanoj pobudivosti samoga sebe. Djelokrug tvoj, nadalje, nije skučen i omedjašen samo na jedan predmet ili na jednu točku u svietu i prirodi, nego mu je otvoren vaskoliki sviet, i time ti je pružena prigoda, da si tečajem cieloga svoga života sabirati možeš koristna, zanimiva i krasna znanja. Nije li to krasna zadaća? Nisu li to liepe prigode?!

Napokon, učitelju, neosjećaš li ti u sebi njeku diku i njeki nevini ponos, štono ti bogati i siromasi, naobraženi i ubogoga duha povjeravaju najveće blago svoje, ljubimce srca svoga? Koliko si se putih već obradovao, kadno ti je za rukom pošlo zanemareno, razprokšeno ili sasma zanemareno diete na pravi put dovesti? Nisi li se već više putih do uzhićenja razveseljivao gledajući, kako ti sva povjerena omladina duševno i tjelesno napreduje Bogu na slavu, sebi i rodu svomu na korist, a svojim roditeljem i tebi na veselje? Ta valjda ti je kadgod i suza zahvalnosti zabljesnula iz oka harnih roditeljah i oplemenjenih učenikah, a najposlje zar nisi sreće imao veseliti se nad srećom gdjekojeg odrasloga tvojeg učenika, nad srećom koju je tvoja skrb i briga uglaviti mogla? Gdje ima plemenitijega užitka!?

A najposlje marljivo i svjestno učiteljevanje jest služba samomu Bogu veoma ugodna, jer on isti po Danielu proroku 12. 3. veli: „Oni, koji druge podučavaju, sjati će kao bljesk nebeski, a oni koji mnoge k pravednosti privadjaju, sjati će kao zviezde na viek vieke“, a po okrunjenom proroku kaže: „Učitelji će s mnogim blagoslovom nakićeni biti.“

Braćo učitelji! Odbacimo dakle od sebe svaku malodušnost, otjerajmo od sebe sve crne i čemerne misli; dignimo srca gore, podajmo se sasvim u volju Božju živom vjerom; jer onaj, koji

Digitized by Google

hrani ptice nebeske i krasom zaodieva cvieće poljsko, ni nas zapustiti neće. Posvećujmo svaki časak života svoga na proslavu imena božjega, na spasenje bezsmrtnih dušah i vremenito blagostanje bližnjih naših. Ljubimo Boga nada sve, obljubimo stanje svoje; ljubimo rod i jezik svoj, prigrlimo povjerenu nam mladež, pak će nam ova ljubav olahkotiti i najteže brieme stanja našega; ova će ljubav porodit u nas volju i oduševljenje, da izpunimo vjerno svekolike dužnosti naše; ona će doista i materialno stanje naše popraviti; ona će nam dostojno ime kod sunarodnikah naših steći; ona će, ako i ne baš nam, a to doista nasljednikom našim postojaniju sreću uglaviti, ona će nam napokon u srcu potomakah naših nerazorivi spomenik podići, a najposlje, dobavit će nam onu vječnu sreću, za kojom svikoliki ponajprije i ponajviše težiti imamo! Braćo učitelji! Nije li dakle istina, *da nelem za naše rane nije u svietu, nego u nas samih?!* A. Š.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

»Dragutine! nije ovdje mjesto za čitanje, daj, ostavi se toga; tà ovaj čas neka bude posvećen odlazećim prijateljem.«

»E, daj mir! Mi ostajemo tu sami samcati, te imamo dosta vremena porazgovoriti se. Palo mi je na um, da čitam evo upravo važno poglavje za mene: »Wie man sich bei einer Tafel zu benehmen hat.«

»Tà nęluduj! Zar toga neznaš? Niesi vidio, kako sam ja udarao? Kako sam u se lievao? Tako, a ne drugačije.«

»Idi mi s tvojimi prostačkimi izrazi; šta bi bilo da nas tko čuje? Vjeruj mi, mene je strah ići kamo s tobom, da me nekompromitiraš.«

»Ala, Dragutine, Dragutine! Odkad bi ti postao tako nobl galanthom? Od kako ti u žepu tvoj Komplimentirbuch nosiš? Dragutine, velim« —

Digitized by Google

»Tà šuti već jedanput; uviek ti je na jeziku to ime! Karl se zovem, i Karl sam kršćen!«

»Gle, gle! Ili bi se sad smijao ili ljutio? Niesam li čuo na vlastite svoje uši, kako te je tvoja mati Dragutinom nazivala? A sad te je stid tim domorodnim imenom.« —

»Molim te muči! Da si ti na mojem mjestu kod gospodina majora i ti bi drugačije mislio, govorio i radio. Ali tako, uviek si u onom prostačtvu, budući nikad zavirio niti bio u izobraženijem družtvu.«

»Ja daklem prostak? Dragutine, ja prostak? Sada mi je već dosta. A što si ti? Ti si hrdja! ti si odmetnik, ti si izdajica, ti izrod, nezahvalni sin; gle! Sad sam ti preprost, ali u školi sam ti bio dobrim pomagačem? Ali neka, neka; Bog ti dao sreću. — Vjerujem ja sada, da si ti onaj bio, koji je našega Slavka ocrnio, te nije dobio mjesto odgojitelja kod majora, kod kojega si ti sada.«

Slavko je na te rieči duboko uzdahnuo, te odmah zatim rekao, »E, šta ćemo! Nije to prviput; medjutim valjda će se još od tvoje pogače koji zalogaj naći.« —

»Bome, zlo po te!« odvrati Franjo. »Posledni komad dao sam jutros njekoj ciganki.«

»Na zdravlje joj bilo!«

»A tebi na glad! Gle, kakav stoik, kakav filosof! A Bog zna, je li šta objedovao!«

Slavko se nasmjehne i odgovori: »Pogodio si!«

»A ti se još sam sebi smiješ?«

»Šta ću?«

»Sa želudcom baš nije šala; a vjere mi, ja bi uviek u plač udario, kad mi je trbuh prazan; pa Bog zna, šta sve nebi učinio, koje li Hreljine podhvate i zadaće riešio, samo da trbušinu napunim. Neznaš li onu basnu, kako su se uda pobunila proti želudcu i što je poslje bilo? Gle, pa se još smiješ? To nije stoicisam, niti filosofija, to je — ludorija!«

»Ali šta se tako žestiš? Šuti; ja patim, ne ti! A kako se nebi smijao, ta na podne donesao si malo slanine, šunke, i četiri fine žemljičke.«

»A odakle ti novci za to?«

»Brate! prepisao njekoliko notah za glasovir, pa eto ti zasluge.

Digitized by Google

„Ta sbiljam! koliko si dobio?“

„Četiri za tabak!“

„Četiri! A ti si to primio?“

„E, tko traži veće, izgubi i ono iz vreće, vele naši. Pak šta bi bilo, da nisam dobio ote pisarije?“

„Bolje ništa“ —

„Nu slušaj, meni bi bila butina (šunka) za one novce baš u tek išla; ali — ja mišljah, kod časti treba se prije pobrinuti i za pilo, te ja skočim k bunaru, a zaboravim jadan vrata zatvoriti, te kad se vratim“ —

„Sjegurno gladan šarko našega susjeda k tebi u goste došao!

„Da! ma to ti je bila baš komedija!“

„Zar nisi za njim u potjeru pošao? Zar si ga u miru ostavio? To pseto mi već oddavna dodijalo, već od onda kad mi je stare papuče, po svoj prilici gladan, razgrizao. Ubit ću ga, čim ga gdje stignem.“ —

„To nećeš Franjo. Zar si zaboravio, kako nam je vjerno zimus služio? Neznaš li, da nam je u sobici pod krovom peć zastupao? Ja bi se bio barem njekoliko putih smrzo, da me nije šarko liepo grijao. Na zdravlje mu bilo; on i onako nikakve plaće od nas zahtievao nije.“

„Slavko, ti si čudan delija! Ako je on nas grijao, ugrijao je i sam sebe uz nas, a uz to iztresao na nas i dobru porciju svojih krvopijah, tako da one, što smo na drvih prištedili, dvostruko smo na pranje ruha izdali, jer košulju dva put si obukao, pa već nije bila više za nositi; ali ostavimo se toga.“

Oni jošter u rieči i eto ih kod njihova stana. Muče podju preko skalinah i dodju do pred vrata svoje komorice, na što Franjo, zamišljen kao i drug mu, reče: „Ded, otvori; hvala Bogu, doma smo; ja ću leći, al šta ćeš ti večerati?“ —

Slavko muči i ništa negovori, već otvori te obojica unidju u malu sobicu na tavanu trokatne kuće. Bijaše to iz dasakah sbita, golemu trgovačkom sanduku slična prostorija, kojom je sad baš ugodni vjetrić propuhavao. Mali nakrovni prozorčić, napolak papirom zalieplјen, puštaše samo toliko svjetla, da, premdo nije još tako kasno bilo, jedva se je moglo razaznati pokućtvo. Prema kutu je postelj, na njoj mjesto gunja kabanica, jastuk samo za

Digitized by Google

znamen, omršavio kao prazni lagav u pol ljeta, k tomu stol a na njem papiri, knjige, tanjur, pol vilice, na polak razbita bukara za vodu, dva sanduka — to bijaše sva imovina budućih učiteljah.

„Nu sad čuj!“ reče Slavko, čim bi se bio na jednom sanduku namjestio, koji je u toj domaćnosti »fauteil« zastupao.

»Zbilja, prije sam bio tako ljubopitan, a sad nemarim za tvoje nesretne dogodjaje; istina, ugodna nisi još ništa doživio i nesreća te posvuda prati; ali sada mislim, i smisliti se nemogu, kako bi ti gdje kakovu večeru priskrbiti mogao. Žao mi te je, brajko. Znam, šta je to prazan želudac; ali vjere mi, neznam odkuda i kako tražit pomoći. Krčmaru nuz kuću nesmijem na oči, nebi nam taj tvrdica ni za žemljičku više vjerovao; komšijnice nema već osam danah kod kuće; onaj slikar naproti nam i sam je jutros dolazio, da mu pozajmim forintu, a kućnoga gazde neima, pa sve da je tu, da je i došao iz svoje »ville«, ja valaj ljepi nebi k njemu išao. Šta ću! Ali eno — baš k ludjaku! Ta još je jedan ukućanin u kojega nismo još sreće pokušali . . . . Slavko, odmah će biti pomoći! Čekaj samo malo!« —

Franjo izčeznu, a Slavko duboko zamišljen i nečuvši ni riečice odgovora prijateljeva sjedjaše podulji čas, dok nije najposlje iz žepa debelu knjigu — (svoj dnevnik) izvadio i u nju uzprkos, što se već malo vidilo, pisao, dočim mu drug u lov za večerom odjurio. (Sliedit će.)

Iz razgovora dvojice pučkih učiteljah.

„Zdravo dragi brate! kako te Bog pomaže?“

„E! Kako vidiš, nemogu se potužiti. Bog mi ove godine svoju milost baš u punoj mjeri pruža i neznam kako bi mu zadosta zahvalio, jer sam ciele ljeto zdrav kao živac kamen; ali kako mi se čini, kod tebe je inače, ti si mi veoma blied.“

„Tako jest brate! lice bo mi je bliedo; jer sam bio bolestan i to veoma, i jedva da se malo oporavih. Ufam se medjutim da će do skoro bolje biti, jer je Bog milostivan, i da bi mi ljudi jošte malo u pomoć hitili, — na pose pako naš tajnik, koji eto neima novacah, da mi plati ¼ godišnju plaću, kako bi namirio lječnika

Digitized by Google

i ljekarnu, a što je gore one lihvare, s kojimi sam se morao rukovati i kojim ću morati in duplo platiti, mislim da bi se na novo porodio.«

»Nemoj se ako Boga znadeš, tako gorko tužiti, jer mi srce paraš; zar misliš da je kod mene bolje? I ja nisam svoje plaće primio. Tajnik mi reče: da je primio nalog od g. predstojnika, da nesmije nijednoga učitelja iz občinskog nameta namiriti!! Pa šta ćeš? to ti je tužni udes naš, ako ne svih učiteljah.«

»Zbilja, veliki vlada u tom nered. Stanje naše doista je sažalenja vriedno, i to u svakom obziru; zar nismo mjesto šestnaest samo osam hvatih drvah dobili? a kada smo ih dobili, i zašto ne podpunoma? Brate! odgoneni mi zagonetku, ako možeš.«

»Neće me težko stati, ovu zagonetku odgonenuti. Već prije mjeseca studenoga neimadoh drvah, zato željno izgledah početak podučavanja mladeži ufajući se, da ću se nuz nju grijati, ali me nada prevari. Podjoh dakle g. nadšumaru, da čujem, kako i zašto to, te po staroj navadi občine neodkazuje za me i školu odlučena drva? On mi odgovori: da mu je presvietli g. grof E..... ustmeno nalog dao, da od sada učione neimadu više od osam hvatih drvah dobivati, i to uviek stopram po novoj godini. Brate! vjeruj mi, da me je skorom kap udarila, — neimati ni mrva drveta pa čekati puna dva mjeseca usred ljute ciče zime. — Moram izpovieditи, da sam se za čas okamenio bio, ali se brzo jadu domislih, da će se i toj biedi liek naći.

»Nisam baš ni ja nevjerovani Toma, nedvojbeno će se sve u staru kolotečinu povratiti, ali kada? Zar nije danas jedan novčić, ako čovjeka od smrti oslobodi, više vriedan, nego li sutra sto, koji će se u ormar kao nepotrebni spraviti? Tko odmah daje, dvaput daje; a nam se niti odmah il' pó il' ništa nedaje, k tomu pako još nam se naši neprijatelji i ugnjetatelji rugaju te nasmjehavaju.«

»Dragi brate! nećemo danas naš govor dovršiti; jer si mi sada nove misli pobudio, naime o naših neprijateljih i onih, koji nas preziru; nu nečudim se, da nam se ovi rugaju, jer to zahtieva njihova veleučenost! već se divim, da i isti prosti narod, kojemu gledeć njihove djece toliko dobro činimo, njekakovu mržnju proti nam i učionam očituje, vjere mi, toga nemogu dokučiti.«

»Ništa laglje, nego to dokučiti. Djeca polaze učionu, da se šta nauče, pa eto diete ide 2, 3, godine u školu, i nezna još čitati.«

Digitized by Google

»Šta ti za Boga govoriš? Ma naša djeca ne samo da dobro čitaju, nego i u ostalih predmetih hvale su vriedna te baš i od poglavarstva pohvaljena bila.«

»Istina, da se naša djeca skoro bez iznimke odlikuju u školskih predmetih, i njekoja na toliko, da je golema šteta, što im siromaštvo nedopušta do savršenstva se izobraziti; ali polag svega toga moram pristati na pučku izreku, da naši djaci čitati neznaju. Prije dvanaest godinah, to jest god. 1848. bio je mjesto našeg milog jezika — službeni — »vladajući« latinski jezik! Otac Foringašević rad bi znati, koji je izmedju pisamah krstni list, pa pozove svoga treću god. u školu idućega sina, poda mu sva pisma, neka poište rečeni list; sin veselo pohiti, da otcu volju izpuni i da pokaže, kako učionu badava nepolazi i zahman netroši. Ele žalosti pregledavajući sva pisma, pocrveni se, te obori oči k zemlji i srameći se kaže, da niti rieči u tih pismih nezna. Brate! kako je otcu pri srcu moralo biti, šta on od škole, učitelja, i veleučenoga si sina mislio?! Od god. 1848. bio je mjesto našega neprecienjenog jezika — vladajući — njemački jezik! Bogatović kupi vinograd, livadu itd. uputi se u ured ili k tajniku, da si pogodbeni ugovor pribavi; dodje kući, zovne si sina, neka mu pročita ugovor. Djak pregleda ugovor, pocrveni se i — veli da on toga čitati neumije. — Brajko! možeš li sada dokučiti, odkale ta pučanska mržnja proti školi i učiteljem? Je li još vjeruješ, da naša djeca čitati znadu? — Mili Bože! Kako dugo ćemo još čamiti u toj tazi, biedi i nevolji? Želim da premila domovina jednoč svoj krasni jezik kao službeni smatrati i oživotvoriti nastoji; želim, da se hrvatskomu narodu njegova narodnost i pravi značaj povrati. Tek onda imamo se nadati, da će sve iz nova procvasti i plodom nas nasladiti a mržnja svaka u svakom odnošaju izčeznuti. R.

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

II. vješba.

Drugo vješbanje počima opetovanjem prvoga, nakon koga učitelj kaže: sada ćete djeco prvi tanačni potez zanašajuć (kao

Digitized by Google

evo i ja na tabli) ka gornjoj strani do polovice papira vući, ali tako, da se jedva opaziti može to zanašanje, sada potegnite dolje prema prstom lieve ruke debeli potez tako, da s početkom tanačnog poteza prestane, a odovud potegnite tanačni potez, koji se opet zanašajuć do kraja vući ima, samo se nesmije preko početka debelog poteza, ako bi se produžio, povući (br. 4.) (Učitelj mora ovdje dobro paziti, da djeca možebit nedrže pravilno pero, papir ili koju ruku, što odmah popraviti ima.)

Tada reče učitelj: pazite, pa činite ovako kako ću ja (učitelj napravi jednim pravcem tri tanačna uznešena poteza, i dva debela dole k prstom lieve ruke, kako je evo slika (br. 5.) Samo dobro pazite, da vam onaj kraj, na kojem dokončate, nebi po nesmotrenosti užji ili širji postao od onoga, kojim počimate, to jest: da vam nebi pismo ili gore ili dole pobjeglo, (učitelj neka krajeve prstom pokaže). — Kada je učitelj ovo djeci protumačio, može taktirati, jedan, dva; da sva djeca zajedno pišu.

Na isti način ćemo sada 4 tanačna, a 3 debela načiniti, i tako postupno može se to 10 ili 15 tanačnih, a za jedan manje debelih potezah u jednom pravcu nacrtati (br. 6.) Ovakovi potezi jesu najnaravniji, a djeci najugodniji i najlaglji, za pisanje pako najpotrebitiji.

III. vježba.

Ovdje pozorne učini učitelj učenike, da će se nješto novog učiti, i da se dobro saberu te pozorni budu, jer samo onda (nek po prilici rekne) možete pogoditi i napraviti ono, što vam pokazujem, kada me budete shvatili i razumjeli, a to možete samo pozornošću. Dakle pozor! Ja ću vam sve razložiti i na tabli praviti, što budem kazivao; a vi pozorno za mnom svi isto činite. Najprije primite pero kako mora biti, ruke položite a papir držite, (ovako često putah neka učitelj opomene učenike na pero, papir i ruke, jer djeca lahko na to zaborave). Potegnite uznešeni tanačni potez do sredine vašega papira, kako evo ja na tabli vučem; sad opet debeli prema prstom lieve ruke: nu pazite da vam neotide dublje nego vam tanačni uznešeni potez počima. Sad nećete, kao prije, debeli potez dolje šiljasti ostaviti, nego gledajte ga malo ozdola okružiti, pa uznešeno do kraj papira vući (br. 7). —

Digitized by Google

Sada ćemo u jednom praveu pokušati dva debela, a tri tanačna poteza povući, nu tako, da ozdola debeli potezi okruženo se gore potegnu; zatim taktira, jedan, dva; jedan, dva itd. U tom se djeca neka podulje vješbaju, dok nebudu u stanju dosta dobro praviti te glavne poteze. (Dalje će slieditì).

Dopisi.

Djakovo. 5. ožujka bijaše pod predsjedanjem preč. g. vrhovnoga nadziratelja pučkih učionah Dra. Andrića u sva četiri razreda ovdašnje dječačke glavne škole obdržavan polugodišnji izpit. Osim veleč. gg. kotarskog školskoga nadziratelja i ravnatelja mjestnih učionicah počastiše ovaj izpit svojom prisutnošću preč. g. opat i kanonik Adam Sukić, dvojica od gg. profesorah ovdašnjega svečeničkoga licea i dva ugledna svetovnjaka, iz čega se vidi, koliko našem veleštovanom svećenstvu napredak pučke učionice na srcu leži i kako ga ono svakom mogućom prigodom promicati nastoji. Nu nemoženo svoju žalost nad tim zatajiti, što se školski izpiti od strane ovomjestnih svjetovnih oblastih, pak onda od strane roditeljah i mjestnoga školskog nadziratelja tako malo, ili pravije rekav, nimalo nepolaze. Ovomu bi se nedostatku valjda moglo lieka naći, jer iz toga, što je djakovačka občina u posledńje vrieme na žrtvenik pučke prosvjete parazmierno veće žrtve doniela, nego ijedna druga občina u Hrvatskoj i Slavoniji, lasno se zaključiti dade, da tudi dosta simpatije za pučku učionicu ima. Prečastna i velečastna gg. izpitatelji izraziše se o svestranom napredku školske mladeži napram učiteljem veoma laskateljno. Darovah za učenike nebjaše žalibože nikakvih, nu zaoto imamo tvrdu nadu, da će i ovaj nedostatak već kod prvog budućeg izpita na dostojan način odstranjen biti. III.

† *U Pahlji* 18. ožujka 1861. Nemila smrt ugrabi nam 15. ožujka t. g. revnoga učitelja u Maria Gorici, Iv. Francu u 33. god. dobe svoje. Na poziv veleč. g. Tome Gajdeka podj. i žup. tamošnjega te kot. nadziratelja učionah dodje veleč. g. Pav. Belas, žup. brdovački, domaći g. duh. pomočnik i svi učitelji našega kotara, da umrle ostanke ljubljenoga druga poprate k hladnomu grobu. Veleč. g. podj. i župnik domaći reče tom žalostnom prigodom osmrtno slovo, koje dirnu sve prisutne tako, da su mnogoga gorke suze oblile, i koje se protezalo na sve učitelje, rodbinu pokojnikovu, na školsku djecu, na sve znance, prijatelje i župljane. Turobna li bjaše to pratnja k zadnjemu stanu ljudskom, kojoj pribivahu osim majke pokojnika, jošte dva njegova brata i

Digitized by Google

dvie sestre! — Dao mu Gospod mir i pokoj vjekoviti, a veleč. g. podj. i župniku Tomi Gajdeku na njegovu požrtvovanju i znaku otčinske ljubavi, kojom cieni i štiti naš učiteljski stališ, smierna zahvalnost i duboko počitanje. M. G. učit.

Izpravak. Njeki dopisnik iz Osieka ljuto je napao u „Napredku“ na g. ravnatelja osječke gimnazije, kao da je on govorio u konferenciji županije vjerovitičke, da učitelji pučkih učionah nebi imali pristupa u županijske skupštine. Istini za volju ja ovdje ispoviedam, da onaj dopisnik ili nije razumio g. ravnatelja, ili ga radi Bog zna kakovih razlogah nije razumjeti hotio, pak rieč po rieč je same laži napisao. Gosp. je ravnatelj u konferenciji rekao, kako nije ni moguće ni potrebno, da svi pučki učitelji dolaze u skupštine, nego bi mogli njeke svoje zastupnike poslati, premda su učione pučke već tim dovoljno zastupane, što u skupštine dolaze sva gg. župnici i kapelani, a ovi su ravnatelji i katekete pučkih učionah, dakle svakako na učiteljstvo spadaju,*) te bi se mogli prije svake skupštine sa svojimi učitelji dogovoriti o potrebah učionah. — I. M.

Viestnik.

— Vis. hrv.-slav. dvorski dikasterij sporazumiv se s preč. duh. stolom zagr. imenova g. Aleksu Štibohara, bivšega prof. u zagr. nadbiskupskom liceju, učiteljem vjeronauka na zagr. gornjoj gimnaziji. —

— Blagodarna ruka preuzv. g. biskupa J. J. Strossmayera opet je dva cienjena dara darovala, naime: 1000 for. gimnaziji vinkovačkoj na podporu siromašnih učenikah, i 1000 for. za spomenik Jelačića bana. Slava mu i hvala, koju nedavno potvrdi i vrstni hrvatski pjesnik Mato Topalović u povećoj svojoj pjesmi pod naslovom „Ćuti pjesnikove“, koju pjesmu posveti na čast presv. velikih županah a najvećma u slavu neumrloga biskupa Strossmayera.

— Dne 7. Ožujka započeo je g. prof. Kořinek na ovdješnjoj gimnaziji predavati češki jezik. Otvorio je predavanja krasnim govorom osnovanim na historičkom temelju, u kojem je mnogu liepu i jedru besjedu o uzajemnosti slavjanskoj progovorio bio; pa, kako čujemo, tomu dičnomu pojavu uzajemnosti odazvala se je mladež realke pražke, koja si zamoli ravnatelja, neka bi joj u napredak mjesto francezkoga jezika hrvatski predavao.

— U tiskarni Jakićevoj upravo je dotiskan i na svjetlo izašao politički spis: „Hrvatsko-ugarski ustav ili konstitucija“, nacrtao Bogoslav Šulek. — Važnost predmeta u sebi i ime pisca jamče nam, da je taj spis u horu došao te da bude općenitom dobrodošlicom pozdravljen. Sadržaje pako: Predgovor. Uvod. Šta je država? Ustavnost i samovlast. Starina našeg ustava. Naše odnošenje k Ugarskoj.

---

*) Istina da spadaju, ali ima nemanje i vrstnih učiteljah, izmedju kojih bi po pravu i pravici u takovih okolnostih znati i mogli mnogi rieč progovoriti. U ostalom ovo smo radi razjašnjenja onoga dopisa iz Osieka bili dužni primiti u naš list. Ur.

Digitized by Google

Načela pravog ustava. Ustav hrvatsko-ugarski. Zakonarstvo. Vladalac. Krunisanje. Kraljev naslov. Kraljeva prava. Sabor ugarski. Stol velikašah. Stol zastupnikah. Viećanje sabora. Sabor trojedne kraljevine. Ustrojstvo ovoga sabora. Ostala prava naroda. — Uprava. Viša uprava. Kraljevska ugarska dvorska kancelarija. Kraljevska hrvatsko-slavonska dvorska oblast. Nadvornik. Kraljevsko ugarsko namjestništvo. Ban. Kraljevsko hrvatsko-slavonsko namjestništvo. Niža uprava. Županije. Županijski častnici. Žup. skupštine. Obnova žup. častnikah. Slob. kr. gradovi. Turopoljski kotar. Obćine. Obćinska uprava. Državni dohod i razhod. Pravosudje. Viećе carevine. Pogovor. — Knjiga stoji 40 novčićah i razposlana je već na sve strane domovine.

— Uredničtvo „Karlovačkega viestnika“ prodje u ruke poznatoga našega i vriednoga Škendera Vabkovića, pošto predšastnik njegov kao častnik županije riečke prestade uredjivati pomenuti list. Čestitamo Viestniku domoljubnoga našega Karlovca, što mu bivšega urednika zamieni novi domoljubljem i perom poznati Vabković.

— G. Abel Lukšić, izdavatelj „obćih poslovnih novinah“ razposlao je Poziv k predpisu na sbirku litografičkih slikah slavnih pisacah jugoslavenskih. U prvom čislu slavnih tih spisateljah, koje kani g. L. izdati, nahodimo p. n. gg.: Dr. Janez Bleiveis, Mirko Bogović, Dr. Gjuro Daničić, Dr. Dimitrija Demeter, Dr. Ljudevit Gaj, Vuk Štefanović Karadžić, Ivan Kukuljević Šakcinski, Antun Mažuranić, Ivan Mažuranić, Dr. Franjo Miklošić, Knez Medo Pučić, Petar Preradović, Dr. Franjo Rački, Pavao Štoos, Bogoslav Šulek, Ivan Trnski, Ognjoslav Utješenović Ostrožinski, Ljudevit Vukotinović. Sve slike izradit će tri od najboljih vještakah bečkih; štampat će se pako u najvećem obliku (Royal-Format) na kitajskoj artiji u prvom bečkom litografijskom zavodu pod osobnim nadzorničtvom umjetnikah. Predplata počima 10. ožujkom a traje do 10. travnja. Tko se predpiše za svih 18 slikah, dobit će jih za 36 fr. a. v., i to moli g. L., da mu pošalje polovicu ote t. j. 18 for. odmah uz predpis, a drugu polovicu onda, kad bude osam slikah u rukuh imao. Predplatnina za pojedine slike iz ove sbirke je 2 for. 50 novč. Ciena ova nikomu se neće viditi neprimjerna, tko uzme na um, da će ote slike imat pravu umjetničku vriednost. Predpisnici na čitavu sbirku otih slikah dobit će nadalje kao nagradu, badava krasno i izvrstno u bojah izvedenu sliku preuzvišenoga gospodina Josipa Jurja Strossmayera utemeljitelja jugoslavenske akademije itd. u sjajnom odielu sa Emblemi njegovih zaslugah za narodnost. Ota slika biti će tako krasno izradjena, da će joj za kupce biti ciena od 4 for. a. v. — Želimo g. Lukšiću k tomu plemenitomu podhvatu što bolji uspjeh i podporu naših domorodacah.

Natječaj.

— U Dugom selu m. učit. i organiste sa 215 st. pl.; bezpl. stan, vrt od ¼ rali i 63 st. drvarine. Rok do 15. travnja o. g. po veleč. g. Nik. Havlička podj. i žup. u Brckovljanih.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 182. Meštrović J. učit. u Mal. Gorici ½ g.; 183, Pašić Janko duh. p. u Berementu ½ g.; 184. Jagić bogosl. u Zagr. ½ g.; 185. Kuček Iv. duh. p. u Bjelovaru; 186. Kralj Iv. biskup u Zagr.; 187. Vrančić Drag. duh. p. u Bjelovaru; 188. c. k. gim. u Osjeku; 189. Gg. učitelji gl. uč. u Karlovcu; 190. Gg. učiteljice gl. uč. u Karlovcu; 191. Jurak Fr. učit. u Zag. Selah ½ g.; 192. Križanić odv. u Zagrebu; 193. Učiona u Kraljevvrhu.

☞ *Ovomu broju priložen je treći tiskani arak domaće naše poviesti za porabu učiteljah.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 14. U Zagrebu, 15. Travnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Recimo još koju.

Odkako nam naš mili Napredak njekoje članke iz hrv. primorskoga prediela u svomu pribranu saobći, od tada počele su nam se tmine okrutnog absolutizma, pod kojim više nemilih godinicah stenjasmo, sve to većma dizati; negve talijanske propagande, s kojimi u ovo crno vrieme, kao što je poznato, do kraja sapeti i svezani bjasmo, sve to više kršiti; materialno učiteljsko stanje ponješto popravljati; učevne ure tudjih jezikah pokraćivati; a narodnom hrv. jeziku sve to veći pravac po narodnih školah ustupljivati. — Toga radi Tebi, ljubezni Napredku! izjavljujem pred cielim našim svietom onu iskrenu zahvalnost, koja Ti za Tvoju dokazanu pravdoljubivu nepristranost, bezsebično požrtvovanje i i postojano lojalne k pravom pučkom blagostanju vodeće težnje javno pristoji. — Ti si Napredku onaj zlatni ključ, s kojim zahrdjala gvozdena vrata javnosti bezzapriečno otvaraš; te spasonosnim melemom svojim, ostarjele narodne rane pučkoga stanja i prosvjete, svietu na vidik neutrudivo iznašaš, liečiš i vidaš. — Uztrajao nam na toj dičnoj stazi nebrojeno godinicah, a potomstvo naše blagoslivljat će Te, dok bude sunca i mjeseca na zvjezdišću božjem! —

Nu varao bi se svaki, koji bi pomislio, da u onih člancih sve nevolje ovdješnjih školah opisane jesu; one su istina veoma važne, i nesmiju se zaboraviti, jer spadaju bezuvjetno u red glavnih tegobah toli zanemarenoga naobraženja, navlastito po primor-

Digitized by Google

skih gradovih, od kojih, ako bi naš slavni na 15. travnja t. g. ustanovljeni zemaljski sabor trojedne kraljevine jednu takvu glavnu tegobu izpustio ili neriešenu ostavio, štetovalo bi ovuda znatno pučko naobraženje,*) koje se već sada mora sasma obezbiediti, od svakoga korova energično očistiti, i pravi čvrsti temelj njegovu blagostanju položiti, ako želimo, da nam u buduće onim željnim plodom urodi, kako to silni duh sadašnjega vremena, a i svrha za takvu najsvetiju stvar neobhodno iziskuje. —

Nije pomisliti, da će nam pučko blagostanj: bez dobro uredjenih školah procvasti. — Pučke škole polažu temelj bezdvojbeno pučkoj sreći s ov- i s onkraj groba. Neka se samo valjano posvuda preustroje; — plaće učiteljske bar u toliko povećaju, u koliko učitelj sa svojom obitelju najpotrebniju hranu, opravu, stan, gorivo itd. nabaviti si može; — nek se svim učiteljem i njihovim udovicam i siroticam bez razlike mjesta t. j. grada i sela pristojna mirovina osigura i obezbiedi; imat ćemo bezdvojbeno dosta učiteljah, koji će se sa svom svojom fizičnom i moralnom snagom ovomu stališu rado posvećivati; jerbo se dosele svaki, pa i većina istih učiteljah čvrsto držahu one poslovice: *„kakva plaća, takvo djelo;“* a da će naš nastali zemaljski sabor trojedne kraljevine postojano nastojati, što skorije preinačiti i oživotvoriti onu poslovicu: *„kakvo djelo, takva plaća“* niti najmanje nedvojimo. — Njeki rodoljub je u našem Napredku II. teč. pod br. 6 i 7 ponješto opisao učiteljsko biedno stanje po primorskih gradovih, ali onakvo stanje imadu po prilici nemanje i učitelji po selih i obćinah, koji uzprkos bezplatnog stana i goriva skupa š njimi na izmjenu kukaju. — O Bože! dokle budu još morali tako biedno životariti!!

Ima još i drugih ranah, koje se samo onda izvidati budu mogle, kad ovim pravednim zahtievanjem doskočeno bude. — Nu *„ako imade ranah, imade i danah“*, pa u jedan dan priobćiti i pomanje jade i čemere, težko je to pojedincu čovjeku, koji se i onako koječim boriti imade. — Neka se samo valjano urede ove i one ponajglavnije tegobe, koje su u gore navedenih br. 6 i 7 zatim br. 9 i 10 istoga Napredka II. teč. obnarodovane, eto nas tada na

*) Vidi Viestnik.

Digitized by Google

prokrčenoj stazi sretnije budućnosti; na stazi, koja vodi k pravom blagostanju narodne prosvjete. — A dokle se ove valjano neizliječe, dotle će se obično dosadanja prosvjeta oko toga vrtiti: *kako bi bielca n crnca, te blagoćudnoga našinca u nevjeru tudjinca i izdajicu svoga roda i plemena bogomrzko pretvorila,* kao što je i do sada na mnogih mjestah žalibože bivala.

Uslied toga nemogu mimoići da sl. čitateljstvu ovoga lista nenapomenem radostnu viest, kojom su jur za ovo prvo školsko polugodište $18^{60}/_{61}$, štono se dne 16. t. m. svršî, dotični »izpitni izvadci« na trorazrednoj ž . . . . . učioni na R . . . . u hrvatskom jeziku sastavljeni. — Dosadanji nesretni germanizam i talijanština nedopustiše drugčije, nego da se ovi polugodišnji izvadci I. i II. izpita svake godine uzprkos i onomu, što bijaše *učevni jezik talijanski* pod naslovom: *„Prüfungs-Extract“* itd. priugotavljaju; što će dakako svaki našinac lasno razabrati, da nebjaše u redu njemački ih pisati. Ali, koji bi se bio u prošlih čemerorodnih godinah tom neredu protivio, toga bi ili čeljusti nezasitnih proždrljivih lavah, ili bjesneći valovi morske pučine bezdvojbeno davno progutali bili. — Samo g. M. zaslužan član ove dvolične propagande, imajući dakako *votum in capitulo,* hotio si kroz sve to vrieme prošlih crnih godinah, (od kako ga kod ovd. gl. učione za nesposobna god. $18^{55}/_{56}$ pronadjoše i valjano izpratiše), nuz najveće neznanstvo baš nikakva zemaljskoga jezika, niti najmanje sposobnosti za ovu službu učiteljsku, okolo toga zaslugah steći, što sebe i svoje učenike »Bog mu griehe prosti« *in optima forma entnationalizirati umije.* — Njeki našinac učitelj kod iste učione g. K. protivio se vazda a osobito u ovo vrieme energično toj zlorabi njemčarenja. On zaiska u mjestnoga šk. poglavarstva dozvolu, da se školske matice u nar. hrv. jeziku za rečeni izpit prirediti mogu; što mu se nakon dokazanih valjanih uzrokah i mnogog okolišanja za sva 3 razreda sastaviti jedared *milostivo* dopusti. — Ali evo sada opet stvari smiešne. — Iste matice sastavljene su polag obrazca poznate matice, koja je za sve pučke škole god. $185^{8}/_{9}$ tiskom izdata, i koja je po nalogu višje šk. vlasti *valjda* samo za pučke učione valjala; jer ovoj školi do sada po nječijoj nemarnosti posve nepoznata bjaše, što bi se polag nje hrv. nar. jezik kao neposredno vladajući smatrati i pripoznati imao. — Nu što se tiče matice I

*

Digitized by Google

II razreda iste učione, kojimi gore navedeni rodoljub g. K. osobitim svojim požrtvovanjem upravlja, nemože se u ničem prigovoriti, budući nar. hrv. jezik imade ovdje svoje častno mjesto, a samo u II razr. uzet je talijanski još za sada u posebnom 15 stupcu iste matice kao predmet, a njemački posvema izpušten i odbačen. — Što se pako tiče matice III razreda, kojim upravlja prenapomenuti g. M. (od kako ga njegovi privrženici g. $185^5/_6$ k ovoj školi iznova dopratiše i njega njekim nezakonitim načinom ne samo na taj razred nu i na njekakvo tajno ravnateljstvo kao povladiše, tu vam je baš *pravi smies*, koji se, neznam da li njegovoj anarkiji, ili onoj — njegovih mecenatah, pripisati imade. — A zašto? —

Na prvo mjesto uzvisio vam je taj neznalica *talijanski* jezik; (valja bilježiti po duši: o kom on niti usta otvoriti neumije); — a na drugo *njemački*; (o kom se on toliko nasladjuje, kao da ga Bog zna kako izobraženo, bezpogrešno i bezuhvaćeno govori); — *hrvatski* pako (komu se on toliko protivi, kojega sirovim i barbarskim nasivlje, i šnjim se u tajnoj i očitoj sprdnji vazda služi, po svoj prilici zato, što ga nije vješt valjano govoriti; stavi *na treće* mjesto. — Dakle sva tri jezika; samo škoda, da neumije još te latinski i francuzki, inače bi bio veledušno i ovoj dvojici jezikah u svojoj matici mjesta ustupio. --) Dotični vjeroučitelj g. M. (i on samo po imenu, ali ne po činu) udostojao se je (dakako preko svog očekivanja i akoprem kratkovid, bez svojih ogromnih naočalah) po svih razrednih maticah rečene stupce tičuće se čudorednoga vladanja i vjeronauka školske mladeži *hrvatski vlastoručno razrediti*, a zatim i matice svojim podpisom podkriepiti uzprkos onomu što mu nije njekolicina dječice na izpitu *talijanski prekrižiti* se umjela. — A tomu se ni angjeli ni ljudi čudili nebudu, pošto je taj gospodin za čitavo sada minulo poljeće (računajuć amo i ono vrieme javnog izpita iz vjeronauka) u I razredu mjesto 18 sat. 20 min. samo 3 sat. 48 min; u II razr. mjesto 37 sat., samo 10 sat. 32 min.; a u III razr. mjesto 37 sat. samo 13 sat. 45 min. i to veoma hladnokrvno upotrebio. — Što ako bi njegovo upotrebljeno vrieme u svih 3 razredah ukupno uzeli, za toli razpuštenu djecu jedva jedvice za I razred dosta bi bilo; a kamo li što on tečajem tako znatno vremena od propisanih satih u svakom razredu, da svojoj udobnosti providi, po njekoliko nezakonito

Digitized by Google

obali i pokrati; pa i u ovih obaljenih u čitavom tom vremenu satih većinu učenikah u svih sebi povjerenih razredah niti zapitao i uztražio nije da se prekriže a kamo li *valjano Bogu pomole.*

Nu za ovoga g. kateketu bjaše opet liepa zgoda, što ga na javnom izpitu u I u II razredu o vjeronauku držanom od gg. slušateljah nitko izpitivati čuo nije; on bit će si jamačno radi ove sgode tajno čestitao, jer ga nije doduše nitko mutio, ni kritizirao; samo, što ga nitko pred djčicom za toliko požrtvovarje i zatajivanje samoga sebe pohvalio nije! — Nu g. ravnatelj iste škole S. stupivši u učionu baš onaj čas, kada je kateketa još trojicu učenikah od II. razreda pitati imao, (a sa svimi drugimi, kao i onimi od I razr. već posvema gotov bio, uztezao se g. kateketu za njegov tolik trud i nastojanje javno pohvaliti, budući je stranom sam kasno došao, a stranom po svoj prilici na ovu svoju dužnost iznova zaboravio, jer težko da je g. ravnatelj uz svu svoju dobru volju i čuo, što je g. kateketa onu trojicu posljednih učenikah pitao, a jamačno nijo razumio, što mu odgovoriše, jer je starina ponješto gluh.«

Nadalje neće biti doista stvar prećerana, ako mimogred napomenem i *onoga* čije je to maslo, da se tako nezakoniti i za nedužnu dječicu toli nezanimivi izpiti *o vjeronauku najpre čijim putem* ili bolje rekuć u ovom 19. stoljeću baš *tajno čine i obavljaju.* — To vam je ovdješnji o. n. š. g. C., koga si s skupa s njegovimi kreaturami iz prijašnjih odavlen poslanih i u naš časopis uvršćenih članakah misliti možete. — On je rečenom g. ravnatelju chef, a g. kateketi i onomu svoga imena jur davna nevriednom učitelju, kao svojim golemim ljubimcem *»alfa i omega.«* — On uzkraćuje ovoj školi ono zakonito pravo i onaj maralni razvitak, koji bi mladež dovoljno postići mogla, da se uči, kako će svojim materinskim hrv. jezikom Stvoritelja poznavati i slaviti; — pa da se i učitelji po obstojećem propisu svake godine u razredih mienjaju. — On je, koji za takvo *nemarno dà bezdušno katekiziranje* vrlo dobro znade, pa ipak dotičnoga kateketu na pravi zakoniti put već od g. $185^5/_6$ privesti niti najmanje nehaje; — dapače on i nitko drugi takve mu sgode pruža, samo da ga nitko oko katekiziranja neizsmjehava; stoga uzroka nebi ni spomena u javnom listu »G. d. F. br. 66. od 7. ožujka t. g.« radi držati se imajućeg izpita ove

Digitized by Google

škole, jer se on pobojà, da njegovi ljubimac pred gg. slušatelji, što vele naši: *opet nezagrezne do nosa u blato.* — On je, koji iz ove javne dne 31. siečnja g. 1853. na temelju *jedinoga hrvatskog jezika* otvorene učione, hrv. jezik već u ožujku g. 1855. posvema izčupati je nastojao,*) a mjesto ovoga zapovjedi, da se uvede talijanština i mimogred njemština, kao zastor krijući tobož otu slieparíju. — On je, koji po cielom gradu nečuveno množtvo tako zvanih zakutnih učionicah (Winkelschulen) *nesposobnim poturicam* otvoriti dopusti, u kojih ove bogomrzko nastoje, da još nezrieloj i nedužnoj dječici obojeg spola, počemši od 3. do 7. godine, materinski hrv. jezik omraze, a talijanski na svaki način obljube, — te u njem na način prave papige mnogovrstne za vjeru i dom opasne idee i sastavke u prozi i stihu blebeću i u tom se vješbaju. On je, koji takodjer svakom došljaku, štono pod njegovo kormilo dodje i od njegove milosti zavisi, naročito prieti i prepovieda, da ga svojim materinskim hrvatskim jezikom nepozdravlja, niti o ičem, bilo privatno ili službeno, u tom jeziku neizviestjuje, a talijanski usuprot, kao jedino izobražen i potrebit jezik jutrom i večerom, djelatnikom i praznikom, ljeti i zimi, najvruće preporučivati neprestaje. On je, koji istomu svomu veoma šarovitom ljubimcu M. nebrani, da živje s tudjom, za drugoga muža pozakonjenom, ali od svoga odstranjenom, a š njime protiva svakom propisu božjem već više godinah obćećom suprugom na uštrb javne ćudorednosti i uvriede božjeg zakona. — On je, koj rečenoga si ljubimca pred svakim veliča i u zviezde kuje, nepomisliv, da on takve hvale naročito nezaslužuje, pošto niti valjanom svjedočbom učiteljskom jošte providjen nije. — On je, koji i svoga sebi u ćudi i značaju jednakoga kateketu u svakom odnošenju braniti i podupirati neprestaje. — Nadalje on je, koji je rečenom svom ljubimcu savjetovao,**) da učenikom III. razreda u dotičnoj matici nikakve narodnosti nenapominje, već samo mjesto prebivanja obilježi, kratkovidno misleći, nebi li se takvim šaranjem propaganda talijanisma u ovo za nju toli burno vrieme što većma održati i razširiti mogla.

---

*) To svjedoče jasno hrv. katekizmi, zapisnici, matice i drugi spisi, koji se nalaze u arkivu ove škole. Op. pisca.

**) Al nije se usudio takvim savjetom njekomu drugomu savjetovati. Op. p.

Digitized by Google

— Nu prem mu ljubimac i ovaj njegov tajni savjet revno i podpuno sasluša, ipak se obojica u svojoj strastnoj namjeri vrlo prevariše. — Toga radi neće biti s gorega, ako sl. čitateljstvu kratak pregled saobćim, iz kojega se broj čitave mladeži i njezina narodnost *) vjerodostojno razabrati može. — U prvom poljeću tekuće školske godine $18^{60}/_{61}$ bjaše dakle na ovoj učioni 124 djaka; i to: u

	I. razr.,	II. razr.,	III. razr.,	ukupno
a) Hrvatah iz mjesta	12	9	9	30
b) Hrvatah iz okoliša	6	9	19	34
c) Hrvatah iz krajine vojničke	2	1	3	6
d) Hrvatah iz poluotoka i otoka Istrije	15	4	1	20
e) Slovenacah iz Kranjske	9	4	4	17
f) Slovenacah iz Štajera	5	2	—	7
g) Niemacah	2	—	2	4
h) Magjarah	1	—	2	3
i) Furlanah	1	—	1	2
j) Talijanah	1	—	—	1
ukupno	54	29	41	124.

Konačno on je, koji se usljed svoga politikoga razuma i veoma nezreloga te šarovitoga svjetovanja od strane njemu sličnih buntovnih agitatorah vazda protivi, da povrati zakonito pravo ovoj učioni. On se ustručava, da izkaže dužni posluh zapovjedim i naredbam višjim u tom pogledu, osobito da se uvede hrv. nar. jezik, tako za vjeronauk, kao za sve ostale učevne predmete; dapače iste vis. zapoviedi predpostavljenoga si poglavarstva u svojoj buntovnoj zanešenosti bezobzirno nogama gazi, te upravo polag svoje anarkije, i one svojih njemu sličnih odpadnikah, rovarah, spletkarah i izdajicah svoga roda i plemena i u ovom II. poljeću, zajednički raditi namjerava; znajući dobro, da tim protiva najsvetijem pravu trojedne kraljevine u obće, a na uštrb sv. vjere rimo-katoličke napose izdajnički vojuje. — Ali neka dobro znade, da desnica Višnjega štiti vazda svoj vjerni puk, pa je kadra i

*) Kod nehrvatah sve po otcu, pošto Slovenci i ostali većinom se porodili ovdje. Op. p.

Digitized by Google

danas za u vieke oboriti svoje neprijatelje u ono nesretno bezdno propasti, kamo obori tvrdokornog Farauna sa svojom vojskom, buduć se protivio neizmiernim i nedokučivim svetim naredbam Njegovim!

„Slavni sabore!“ u tebe meće čitav narod trojedne kraljevine sve svoje najiskreniji povjerenje, i svu svoju budućnost. — U tebe polaže i čitavo domorodno pučko učiteljstvo svu svoju buduću sreću! U tebe se uzda i omladina trojedne kraljevine, da ćeš se udostojiti, te ju trgnuti shodnom uredbom iz mrtvila demoralizacije i neznanstva, te na onaj put upraviti, koji vodi do pravoga spasenja! Evo ti opet ranah od tvoga srodnog i vjernog naroda, a ti, koji znamo, da hoćeš i možeš, podaj im shodna lieka! Ruši neodložive ovakove obsjene i obmame, ako ti je, — što niti najmanje nedvojimo, do pravog nar. cjelokupnoga blagostanja stalo! Ovdje ti rodoljubno predlažemo „facta“ mjestna u najkraćem, ali najpoglavitijem i najvjernijem opisu! Ti ih milostivo saslušaj, uvaži i odredi! Bog nam bio u prilog. —

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

II.

Večer bez večere, i večera iz nenada.

Na trećem podu one iste kuće nasladjivaše se upravo šarko s košću, što prije pametan od današnje gostbe za vrieme večere sakrio bio. Već je htjeo Franjo iz džepa maramu izvući i iz nje kandžiju splesti, ali, sjetiv se riečih njekoga mudraca: ako želiš od gospodara štogod dobiti, i njegovu se psetu treba pokloniti, — okani se šibanja, te bez dugoga razmišljanja i odvlake pokuca na vrata, jedanput . . . . pa drugiput, i jer se nitko nejavi, pouzdano otvori, te stupi u sasvim tamnu sobu.

„Tko je? javi se glas, kao da je iz staroga lonca.“

„Oprostite dragi komšija! Ja . . . . eno djak, štono stanujem nad vami — gore. . . . .

Digitized by Google

»Šta bi vi rado tako kasno u mojem stanu? Nemožete m dati mira? Uviek štogod! Bolje da se učite . . . . . Šta ćete, za stalno šibicah, evo vam ih; a drugiput nemojte pušiti, te nećete toliko šibicah na godinu potrošit!«

»Hvala, hvala, dragi gospodine! . . . . Ja sam — da! ja sam htjeo vas ponizno upitati: koliko je satih.« . . . .

»To sám neznam, odkad mi se je moj sat pokvario. Oti urari pravi su krvopije, već neznadu, šta da traže za popravak dobnjakah. Dva forinta! Baš nedam; neka visi. A šta mi treba dobnjaka? Znam, kada je vrieme za ručak i objed, a večeru si pripravim sám.

»Dakle vi si večeru sam pripravljate?« prihvati hitro Franjo.

»Ta da! A zašto da platim služkinju? Čemu to? Sobicu si sám spremim; — stari penzionista nemože drugčije. Što mi treba, donesem si, najedem se pa idem spavati. Ta dà; šta ću!«

»A odkale si donašate večeru? upita opet Franjo, komu je ta najviše zaradi Slavka na srcu ležala.

»Odkale! Jedanput odavle, drugiput odanle. Jednom si kupim hladne pečenke u kojojgod gostioni; drugiput štogod iz dučana a danas baš imam friškoga maslaca, sira i dobre butine!«

»Butine!« zavikne Franjo veselo, razabrav se u misli, kako bi toga tvrdicu na glasu za večeru okrnjiti mogao. »A šta namjeravate s vašim dobnjakom? Ja ću vam ga popraviti. Moj otac je urar, a ja kao dječak rado sam prigledao uz taj zanat, naučio se koješta, pa i sad u prazno vrieme, kad sam kod kuće, t m se zanatom bavim. Ako dopustite, biti će mi drago, da baš sada dobnjak ogledam.«

»E, neka stoji. Danas je već kasno, a šteta bi bila svieću paliti.«

»Nu dakle, ako izvolite, ja ću skinuti dobnjak, i popravit ga u svojoj sobi!« reče Franjo i pomisli u sebi: Ako mi baš nećeš dobrohotno večeru ponuditi, ja ću si za čas sam po nju doći.

»Nek bude na vaše; ali sutra si po njega dodjem, bio gotov ili ne. Samo pazite molim vas, da mi ga preveć nestružete, nemojte nipošto od točkovah ništa rezati, jere — ali čuvajte staklo, stoji pet grošićah a to je mnogi novac!«

Franjo se preporuči, uzme sat, te kao iz nepazljivosti navlaš

Digitized by Google

ostavi jedan pritežak na stolcu, samo da ima uzroka za koji čas na novo doći i večeru pošto bilo steći.

I sbilja, jedva stari tvrdica legao, ali eno već Franje kucajućega na vratih.

„Šta je, tko je, kakav to nemir u kući!“

„Ta nebunite gospodine, sviet! Ja sam to, otvorite! Samo jedan pritežak mi fali.“ —

„Sutra, ostavite to na sutra; ja već ležim.“

„Ali sutra ja neimam kad, a upravo danas jošte rad bi vidjeti kako dobnjak ide, s toga neobhodno trebam pritežak.“

„Nu dakle brzo! Ala baš mi je žao; nevidi se ništa. Šta tražite? — Čekajte ipak, dok upalim svieću. Tà pazite, da nenabasate i da mi štogod nerazbijete .... Tamo su tanjuri, čuvajte se! Tà ostavite te tanjure, prazni su.“

Ubogi Franjo se je prevario — tanjuri bjahu sbilja prazni — ni komadić kruha nije ostavio taj Nenasitić.

Svieća bude nažgana i Franjo uzme pritežak te nerekav starcu ni lahke noći, ode zamišljen na polje. Tu na triemu, nasloniv glavu na prozor, stajaše časom, neznajuć si pomoći; — nu brzo zatim pohiti u sobu, lati se šešira i dobnjaka, te sukne van, bez da ga je Slavko u pisanje zadubljen smotrio.

Ide, leti Franjo u ovaj sokak, leti u drugi, obazire se okolo na okolo, ali dućani svi zatvoreni. Već ga je sva nada bila ostavila. Nu, eno malo svjetla, — dućan otvoren, pa upravo urarski dućan. Hoće, da unidje, ali mu jedan gospodin i to sveštenik stoji na putu, kupujući dobnjak.

„Nu svejedno — misli on — prodati neimam šta, i knjige, što sam imao, založio sam; u Slavkove nesmijem dirnuti — odkale novacah do preksutra, dok dobijem od kuće? I sam neznam, što ću sutra jesti. Hajde samo!“ tako govoreć sam sobom unidje u dućan.

„Što izvolite?“ pita urar, ostaviv sveštenika, gdje dobnjake premeće i pregledava.

„Evo, ponizno vas molim, da mi na ovaj dobnjak pozajmite četiri forinte.

Urar gleda na dobnjak, i ujedno baca kadkada pogled i na djaka.

Digitized by Google

»Čiji je ovo dobnjak?«

»Taj sat? — Da nije moj, ja nebi —

»Šta? — Da nije vaš?« —

»Šta bi onda bilo, da nije moj?«

»Tà niti nije vaš, jer taj dobnjak prodao sam prije pol godine jednom penzioniratom oficiru. Odkale vam dobnjak? Govorite, ili ću sada nà pozvati stražu!« reče urar, stupiv pred ubogoga Franju, da nemože otići.

Nu Franjo nemisljaše na bieg. Žao mu bude najedanput što je učinio, te stane sve potanko izpoviedati.

»A je li to tako? Da li je to istina?« upita svećenik, koji je sve pozorno slušao, obrativ se k Franji.

»Izvolite gospodine sa mnom, pa se osvjedočite! Ja stanujem u bližnjem sokaku.

»Tko ste vi? tko je taj vaš drug Slavko, radi kojega se i u zlo puščate?«

»Gospodine! Slavko bjaše najćestitiji izmedju nas, i ja bi njemu za volju u vatru skočio. Mi smo ljetos zajedno izučili preparandiju, pa sada neznamo još kud i kamo.

»Vaš stan?«

»U kući pod brojem 48 u N . . . . skom sokaku, na tavanu.

»Evo vam pet forintih na čestitu večeru a dobnjak predajte sutra odmah vlastniku. Do osam satih jutrom pričekajte me kod kuće, želim vas pohoditi.«

»Ta gospodine, zar vi zbilja meni nepoznatomu tolike vjere dajete? Pa zar je ovo pet forintih sad moje? I još hoćete, da nas pohodite? Ne, ja i Slavko sutra ćemo vas potražiti i našu zahvalnost izkazati.

»Nipošto; tako nek bude, kako rekoh; lahku noć!

»Dopustite dakle, da vas bar u ruku poljubim — lahku noć!«

Franjo odtrči veselo kući, te se osviesti istom pred vrati.

»Ja ludjak! Šta će gladnom petica? Hajde brže bolje, eno tamo gostione još otvorene . . . . . Dajte ovamo pečenke, sira, baš finog, i kruha; ne, ne, nego žemljičke! I bocu vina: Evo vam novacah. Posudje ću vam sutra donieti, zato vam evo forinta u zalog. Lahku noć!

»Dobar tek!« (Sliedit će).

Digitized by Google

Naši jadi.

Od davna želio sam, da kojom god prilikom nješta reknem o budućem životu pučkih učiteljah, što nemogu nikako mimoići, s toga odvažio sam se, pa — što na srcu to i na jeziku. — Kakovi jest položaj sadanjih pučkih učiteljah u Hrvatskoj i Slavoniji, nedvojim bit će svakomu našincu podobro poznat. —

Stanje naše hvala Vječnomu nije upravo tako mršavo, kao što je pred 3 ili 4 godine bilo, te je plaća naša sa 100 forintih na njekih miestah povećana, a na njekih sa 100 for. borme i umaljena? — Kako to, zapitat će možda tkogod sumnjivo — ali, ako smiem kazati, to je istina. — Mnogi izmedju nas imadjahu dosad godišnje plaće 60 for. srebra, 60 do 70 vaganah dobra žitka, stan i drva, — a sada toga neimaju, nego 315 stot. a. v. u gotovini. Ako si otuda sada, kadno je žitak već na 4 stot. 50 novč. poskočio, žito za hljeb kupovati mora, — pa, ako uzmemo k tomu, kako je vriednost novcu sada pala — borme vrtit će se svakomu takovomu po glavi, kako da sa svojom plaćom izidje, da dugovah nepravi. — Nu o povećanju plaće nećemo više da govorimo, jerbo i onako imade dosta ljudih koji su nam i radi ove jalni i zavistni — a kamo li da tražimo još štogod — to ćemo se i sa ovom razgoditi morati, i učiniti kako poslovica veli: pruži se tako, kako je pokrivač dugačak. —

Drugo je nješta, što nas peče, i o čemu kada pomislimo, srce nas boli: — drugo je zašto se brinuti moramo, a ta skrb jest glede budućnosti naše, koja svakomu pred očima stoji. — Obično kaže se, i čuo sam višeputah govoriti, da si mrav ziminu spravlja, da od gladi neizgine, pa da se on jošte i svojoj starosti veseli; — no to bi bilo protivno kod nas učiteljah; mi doduše nješta malo imamo, čim sebe i obitelj svoju od svakdanjega stradanja čuvamo, nu na starost ili nemoć niti pomisliti nesmijemo, a kamo li da joj se veselimo, kao što to upravo mrav čini, jer on pod starost krila dobije, koja ga nose po svoj božjoj naravi, — a šta mi dobijemo pod starost ili u vrieme nemoći? — štap u šake, suze i jad; nitko nas neće da pogleda, osim koje bogoljubne duše, koja će barem drugome kome kazati znati: „to ti je siromašni učitelj bio, a sada, buduć je ostario, iznemogo, nemogu ga više trebati, pa pros-

Digitized by Google

jači! — Znam ja, da će mi mnogi na to svašta reći, a to oni, koji nam baš nisu prijatelji. — Jadni će kazati, bješe mu u mladosti štediti, i pomisliti na starost; neka se pomogne kako zna: a drugi opet tomu podobno, ako ne i gorje. — Takav čovjek nepoznaje ni najmanje života učiteljskoga. — Istina neda se tajiti, da bi si koji to učitelj brez djece jošt nješta malo za starost i prištediti mogao, — ali kamo će onaj, koga je g. Bog s djecom nadario, šta će velim onakav praviti i spraviti i prištediti za starost? — ništa. —

Mi smo u našemu sastanku progovorili bili medju ostalimi, kako da si pomognemo i da si glavnicu za mirovinu osnujemo; — pa i sbilja bilo bi uspješno, kada bi svi jedne misli i volje bili. — Nas učiteljah u Hrvatskoj i Slavoniji imade dosta, pa da svaki na godinu 5 stot. dade, što ga zaisto bolilo nebi, i što bi si u čemgod drugom prištediti mogao: pa eto! silna novca, koji, neka bi se u pouzdane ruke uložio, te ovako ukamaćen mogao bi po jednu ili dvie sirote uzdržavati, te nebi onda mnoge učiteljeve sirote brez kuće, kučišta i utjehe po svietu cvilile i kojekuda se povlačile, nuz to pako mogao bi mnogi ostarjeli učitelj mirnom sviešću u zadnji čas oči zaklopiti. —

Srce mi zaplaka, kada nedavno jedan od starih prijateljah mojih, c. k. trivialni nadučitelj iz B . . . . prenoćivši kod mene radostnu mi viest javi, da putuje u Zagreb i ide da se ondje predstavi general komandi, da mu mirovinu dadu, jerbo je 40 godinah svoga službovanja jošte u prosincu mjesecu u službovanju navršio, — a komu ćemo se mi sirote javiti? tko će nam bar hvala kazati, kada i mi danas sutra po 30 do 40 god. u školi namučili se budemo, ako se sami odmah nepostaramo za oto, ili ako nezamolimo našu dvorsku oblast da se i za nas, buduć i mi na istom polju radimo kao i učitelji u granici, pobrine te nas polag zasluge nagradi. —

Braćo učitelji! budimo složni, namienimo si svi skupa jednake misli, učinimo dužnosti svojoj zadosta; ali budimo i za se skrbni, da i mi ovako u starosti našoj, podnašajuć sada žegu i vrućinu te na prostranom polju odgojivanja i obučavanja radeći, danas sutra u hladu uzmognemo kazati: Šta sam si trudom u mladosti posijao, sada sam evo stigao, da požanjem. F. Valpotić.

Digitized by Google

Dopisi.

U Jastrebarskom 8. travnja. (Iz K. V.) A gdje je naš stari Katkić? pitaju Jastrebarčani. Neima ga, odgovaraju turobno zvenčeća zvona, javljaju čarobni zvuci trubaljah i raznovrstnih pišćalah, a to isto potvrdjuju suzne oči cieloga trgovišća Jastrebarskoga. U istinu ga neima; preminu bo jučer oko 3 sata prije podne a danas mu u šest satih po podne mrtvo tielo predasmo crnoj materi zemlji. O pokojnomu nemože se pitati: tko ga poznavaše, već se smjelo zapita: tko nije poznavao ovkraj Save vrućega rodoljuba, uzornoga roditelja a svjestnoga občinskoga službenika Stjepana Katkića? Kao rodoljuba poznavala ga doista velika čast naroda našega, za uzornoga supruga i roditelja pripoznalo ga sve, što ga pobližje poznavalo, a najbolje to osjećaju razcviljena mati udovica i preostalo šestero djece; a što je bio mjestu Jastrebarskomu, u kojemu punih 35 godinah savjestno i pohvalno učiteljstvovaše i domala vazda službu bilježničku obnašaše, — to vidjesmo danas prigodom njegova pogreba, gdjeno pokojnika ne samo čitavo pučanstvo trgovišća samoga, već takodjer mnogi iz obližnje okolovine tužnim srcem do hladnoga mu groba sprovoditi za svetu si dužnost držahu. Sada već nemožemo mu se inače oddužiti, nego da mu u ime razcviljena roda, žalećih ga Jastrebarčanah i ostalih, koji ga poznavahu, uzviknemo: Lahka mu zemljica, a pokoj duši.

Iz Osiečke županije u ožujku 1861. Mili »Napredku!« ustupi i meni u svom listiću njekoliko prostora, da tugu i nevolju opišem, koja nas pučke učitelje od dana do dana sve to većma razžalostjuje. Vrieme je, da bi koji od nas svoju plaću dobiti mogao, da ne gladuje, za tu svrhu potrebno bi bilo, da u obće molimo i tužimo se; ako diete neproplače, nedobije ni od mile si majke hrane, — nužda nas tjera, ako želimo živjeti, da se malko i za naše tielo pobrinemo, ako na dalje kuburiti neželimo; nedaj mlinu zrnja, prestaje mljeti. Dosad je već kukavno bilo, kad smo želili dobiti plaću; jer smo morali svakoga roka triput tužiti, i k tomu još po mjesec danah čekati, dok smo ju dobili. Zavodnica svake učionice prepisuje, da treba učitelja svakoga četvrt godišta namiriti, i njemu ustanovljena drva dovesti. Ali mnogi bi mogao reći, kako to, da nemože čekati učitelj, ta nije bogac? Gospodo! promotrite njekoje od nas, koji su pol, da i čitavu godinu na plaću čekati morali; kako će pako od selo biti? Jesu li svi seoski učitelji imućni gospodari, da godinu ili dvie bez plaće živjeti i služiti mogu? Dobro bi to bilo, ali ima medju nami puno siromakah. Ako je koji po baštini ili drugim načinom koju ral zemlje stekao, sretno mu bilo; ali zato nije pravo, kada koju učitelj svoju

Digitized by Google

plaću od občinskoga činovnika ište, pa ga ovaj kao prosjaka odbije, veleć: »čekajte, dok skupim porez, dobit ćete: s Bogom!« Zašto ova gospoda same sebe namire, i bez brige živu? Neću još dalje razglabati ovu točku, nego vas braćo sudrugovi uljudno pozivljem, da se kod našega presv. velikoga župana potužimo radi takova postupka i to svi, kojih se tiče, jer jedna lastavica nečini proljeća, pa na posljedku čovjek takovim načinom gubi svu volju i veselje: trošiti se mora, da čovjek živi, a nije odkuda platiti.

P.

Viestnik.

— Danas se upravo otvara sabor naših kraljevinah. Nam je samo golema nuždа, da progovorimo, jer pregorjeti nikako nemožemo, što je čitav jedan stališ, kojega je najuzvišenija zadaća, da omladinu domovine neutrudivim nastojanjem i neprekidnim požrtvovanjem k častnoj svrsi prava kršćanina i valjana rodoljuba privede, što je rekoh jedan čitav stališ, i to učiteljski izključen te neima svoga zastupnika na saboru kraljevinah naših; na saboru ovom, gdje će se valjda za sve pobrinuti, ali za nas, za učiteljstvo srednjih i nižjih učionah — možebit nitko ili malo tko! Svatko za se najbolje zna, koje su mu tegobe; gdje ga tišti; što mu je nesnosno; što mu sapinje duh; na čem oskudieva u materialnom smislu. — Napredak je u svom ljetošnjem tečaju mnogo člankah donio, koji se nas tiču i na sabor appeliraju; nu, kako nam se vidi i pravedno se je bojati, da nebudu glas vapijućega u pustinji. — Preustrojenje pučkih učionah, zavedenje nar. jezika, preinačenje školnih knjigah, ustrojenje zakladah za mirovinu, za uspješnije izdavanje školskoga lista i prekoristnih pomoćnih školskih knjigah itd. ta to je toliko predlogah, koji zasiecaju u živalj pučke prosvjete, koji s temelja pokazuju goleme potrebe učione i njezinih zastupnikah. — Pa tko će drugi o tom moći bolje sboriti, nego, koji je u učioni, koji zna sve, što oko njega biva. Nevjerujem, da bi nas mogao posve zastupati, koji je iz knjigah ili iz pojedinih izviešćah nješto o stališu našem saznao: onaj, koji se vrti i pati u tom krugu, koji ima dovoljno izkustva, taj može govoriti za nas. Medjutim, kada je već tako i ne drugčije, te se njekim načinom zazire na učione i učiteljstvo, kano da smo jošte uviek 100 godinah otraga, kano da se vucibatinam i lažnim kulturträgerom a ne učiteljstvu i učionam po svem svietu ima pripisati i tako snažni napredak u naucih i znanostih, i divni stepen izobraženosti i krepčina samosviesti u 19. vieku, to ćemo smierno uprositi svu onu gospodu poklisare, koji plemenito i bezpristrano misle te cieniti znadu zadaću i žrtve učione i učiteljstva, neka sgodom na saboru javno potaknu i naše tegobe; neka se zauzmu za našu stvar, neka nastoje, da se najnuždniji gornji predlozi pretresu i onako oživotvore, kako će biti prema potrebam našim i pravednom priznanju, koje ide stališ učiteljski.

— Buduć kraljevsko namjestničko vieće za Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju već na ustavno i ovih danah svećano konstituirano, to je uklonjenja dojakošnja služba školskih nadzornikah, koji su imali nadgledati i rukovoditi znanstveni i didaktični napredak srednjih i pučkih učionah po domovini našoj. — Vis. hrv.-slav. dikasterij u Beču, kao što „Ost und West“ javlja pobrinuo se, da učini privremene uredbe glede izpita zrelosti na gimnasiah naših; isto tako čujemo, da su glede učevnoga jezika na učilištnih zavodih naših već shodni koraci učinjeni, te će se ta stvar svršiti, čim se još njeka predbježna pitanja rieše. Naravno da je sve to samo za vrieme, dok se zakonitim putem stalne odluke i naredbe neučine.

— Sbor dnh. mladeži zagrebačke prevede i izdade opet dvie pripoviesti Šmi-

Digitized by Google

dove za mladež u jednoj knjižici pod naslovom: „Blizanci i trešnje“ u navadnom formatu, str. 180. a ciena samo 20 novč. — Buduć je ova knjižica namienjena upravo mladeži školnoj, te osobito pristala za nagrade školske, to se najtoplije preporuča domoljubnom svećenstvu i učiteljstvu našem. Osim ove knjižice služe jošte za istu svrhu: „Maleni Goffine 70 nv.; Genoveva 18 nv. Badnjak i pisanica 22 nv. Molitvenik od Jaisa 22 nv, Sve ove knjige moći je dobiti u nadb. sjemeništu i u knjigarnah Županovoj i Hártmanovoj.

— Ovih danah izadje tiskom na svjetlo knjižica pod naslovom: „Životopisne crte grofa Nikole Šubića Zrinjskoga Sigetskoga, posvećene nadobudnoj mladeži hrvatskoj od Slavomila Peroka. Ciena 30 nv. To je u sebi prvi podpuniji nacrt glasovitoga našega junaka Sigetskoga, budući ga je pisac crpio iz svih znanih tiskanih starijih i novijih izvorah označivajući uzgredne istodobne dogadjaje, koji se sbiše tada u Ugarskoj i Hrvatskoj. Knjižici na kraju dodana je kratka razprava, koja dokazuje, da su sigetski junaci boreći se uz slavnoga Nikolu bili sbilja Hrvati, a ne, kako hoće njeki tvrditi, sami Magjari. Preporučamo i tu knjižicu domoljubnom čitateljstvu tim više, što ju je mladi pisac dostatnim trudom sastavio i našoj omladini posvetio. Eto opet valjana prinosa za našega Plutarka. —

— Uprav sada saznasmo iz pouzdanoga izvora, da su Madjari proćerali iz Medjumurja hrvatske učitelje, jerbo se uvadja madjarski jezik u narodne ondješnje učione, k čemu dodati valja, da i Napredak natrag šalju. Njekoji od ovih učiteljah borave za sada u Zagrebu, neznajuć što i kako. — Zar je to ta slavna ravnopravnost, o kojoj su osobito u najnovije doba madjarski matadori toliko vike i huke načinili? Bog nas sačuvaj podobne ravnopravnosti!

Natječaji.

— U Brodu izpražnjeno je mjesto nadučitelja na gl. učioni s god. pl. od 525 stot. 89 st. 25 nv. stanarine i 6 st. 30 nv. paušala s pravom pomaknuća na plaću od 630 st. poslje desetogodišnjega revnog učiteljevanja. Natjecatelji providjeni s dotičnimi svjedočbami imadu se do konca travnja t. g. najaviti kod bansko-slavonskoga gran. školskoga povjerenstva u Petrinji. — U Rakovcu (kod Karlovca) sluinske regimente na trorazrednoj realci imadu se popuniti dva učiteljska mjesta; jedno za računstvo, cariustvo, mjenboznanstvo, zemljopis i povjestnicu, a drugo za prostoručno risanje, poljodjelstvo i krasopis. — Godišnja plaća sastoji u 525 st. koja se nakon desetgodišnjegn službovanja povisuje na 630 st., zatim stanarine 110 st. 25 nv., 8 st. paušala i pravo na mirovinu. Rok prijave do konca lipnja t. g. na vis. c. k. vojno ministarstvo putem c. k. karlovačkoga krajiškoga školskoga povjerenstva. — U Kostreni kod sv. Lucije m. učit. sa 315 st. pl. bezpl. stan i 72 st. u ime drvarine. Rok prijave do konca travnja t. g. preč. g. Mat. Žuvičiću kot. nadzor. učionah u Bakru.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Potvrdjen definitivno učiteljem u Draganiću: Strahinščak Mirko; imenovan Hatta Josip, učit. u Bokšiću.

Listovnica Uredničtva.

— G. A. L. u O. Žalimo, što nemožemo upotrebiti Vaš člančić „o postupanju kod pismenoga računstva“, budući upravo o tom knjiga pod naslovom: „Metodika brojčanoga računstva“ izdana u Beču g. 1858 troškom c. k. naklade školske na obširno govori, a kateketičnim načinom more svak marljiv i valjan učitelj sam postupati, čim prouči dobro posebnu metodiku.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 15. U Zagrebu, 1. Svibnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Cieua mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Naš sabor i pučka učiona.

Gdje se radi o mnogom životnom pitanju domovine naše i kada tomu zgodna prilika dodje, tada valja na um uzeti ponajprije i školarstvo naše. Sabor trojedne kraljevine započeo je već prije 14 danah svoje predbježno poslovanje, koje je ovih danah završeno, pa tako se ima sada jurve razpravljati jedno glavno pitanje za drugim, riešavati jedna predstavka za drugom.

Istina je, da treba najprije politički čvor razmrsiti, naime urediti odnošaje naše domovine napram susjedom, i ustanoviti sve ono, čim bi se s jedne strane u tom veoma tegotnom poslu obezbiedila čast naroda našega, a s druge strane jemstvo pružilo za pravednu obranu proti svakom neprijateljskom napadu i nasrtaju, koji bi nas s toga gledišta rado skučiti u jedva sbačene i slomljene verige absolutizma.

Istina je, da će imati naš sabor odmah zatim prešne poslóve nutrnjega uredjenja domovine naše, preustrojenje vlastih i silu drugih valjanih ustanovah u svoj pribran uzeti, ljudski prorešetati i, što je najpristalije značaju i ćudi našega naroda te dohodu zemaljskom primjereno, upravo ono ustanoviti, što more blagostanje puka unaprieditи.

Ni malo nedvojim, i svatko je o tom najvećma uvjeren, da glede nutrnjega uredjenja naše domovine medju prva riešit se imajuća pitanja spada školarstvo, učevni zavodi a najpače *pučka učiona.* Ako neželimo zgradu prosvjete i duševnoga napredka bez

Digitized by Google

temelja graditi, to — svrnuv okom na tužnu prošlost i krnjavo ustrojstvo pučke škole u sadašnjosti — mora svakom pravom rodoljubu pući medju očima, kako jedini spas narodnjega razvitka i stalne — žalibog od naših dušmanah zlouporabljene nam prostodušnosti i značajnosti zavisi od prvoga počela — od učione. Važni taj zavod glede nutrnjega našega državnoga uredjivanja treba da ocienimo, što većma i što boljma.

„Napredak“ je u ljetošnjem tečaju u člancih i dopisih svojih stigavših s juga i sjevera, s iztoka i zapada mile otačbine, mnogo toga donio, što zasieca upravo zamašnim probitkom u život i sudbinu učione: a i ostali naši politični listovi hvale vriednom gorljivošću priznaše to, primiv i objelodaniv mnenja i osnove, koje u djelokrug učione spadaju. Nije to bilo badava; tim bo pripremasmo svi u skupu gradiva za preustrojenje naših učevnih zavodah i sredstvah; tim svetoj zadaći učiteljskoj vazda vjerni pripravljasmo put k svojskom podhvatu nuždnoga rada na polju školskom. Utrenik je već dakle ponješto utrven, i staza davno izkrčena. Gospoda zastupnici naroda imadu već u sebe njekoliko molbenicah pojedinih okružjah učiteljskih na sabor trojedne kraljevine glasećih; a i mi u sredotočju nestojimo prekrštenih rukuh kao badavadžije ili neznalice ili nehajnici. I mi učinismo, što mogosmo; i naše učiteljstvo radi o tom, da se gore izražene misli tičuće se škole, njezinoga osoblja, sredstvah i osnove podnesu mudrom uvaženju zastupnikah našega naroda, kao boriocah za cjelokupnost, prosvećenje i usrećenje naroda našega.

Neće biti konačno s gorega, da pojedini pučki učitelji naši mozgajući o stvari, koja ih se najbliže tiče, ovomu uredničtvu iskreno svoja mnenja, predloge, tegobe i potrebe, u koliko ih naš list jošte neizcrpi, čim skorije predlože. Pojedinac nemože na sve doći, a svi ukupno priniet će nam ono, što želimo, što smieramo i što hoćemo pravednom sudu narodnih zastupnikah na našem saboru podnieti.

Nadam se, da ću već budućim brojem moći, ako ne već njekoje učine, a to pobližje priprave k njim priobćiti našem vriednom učiteljstvu. Samo revno i pomno valja se obazirati na sve strane, te sve odkriti i, kako rekoh, čim prije ubaviestiti nas o medjusob-

Digitized by Google

nih mislih i osnovah, koje budemo u struk jedan sabrati, urediti u vrieme objaviti mogli.

Dotlje Bog bdio nad nami i blagoslovio naše pravedne želje, nesebične težnje i rodoljubiva nastojanja. N.

Izradci

na pitanja učiteljem god. 1860. za riešenje dana.

I.

Kakovih svojstvah treba učitelju, da svim svojim dužnostim, u školi i u crkvi podpuno odgovoriti uzmogne?

Svemožno biće stvorivši ovaj vasioni svemir iz ništa, naznačilo je svakoj stvari, svakomu biću stalnu svrhu, za kojom mu težiti valja; a da ju sbilja postigne, providilo ga je potrebitimi svojstvi. Čovjeku kao najodličnijemu stvoru rukuh svojih opredielilo je i najplemenitiju svrhu, a ta je: da imajuć pred očima svoga početnika nastoji, kako bi mu sve to sličniji postao, kako bi spoznao i svladao sama sebe, kako bi podvrgao volju svoju volji svoga stvoritelja, živio krepostno i pobožno, a napokon kako bi dovršiv ovdje vrieme kušnje, uzmogao viekoma naužívati se vječnoga blaženstva u raju. Da tu svrhu postigne čovjek, providio ga je gosp. Bog potrebitimi svojstvi umom i voljom. Nu oboje je ovo kod netom narodivšeg se čovjeka tek u zametku, u klicah, koje, ako želimo da se razviju i uspiju, treba svom brigom njegovati, kao što vrtljar njeguje plemenitu biljku, što ju je velikom pomnjom zasadio u svom perivoju. —

Um i volja, koje u djetetu jošte sladak san borave, najdragocjenije su blago čovjeka, od koga zavisi njegova budućnost ovdje i ondje. Pa upravo ovo dragocjeno blago povjereno je učioni, da ga usavršuje, da mu dade čvrst i stalan pravac, kojim stupajuć ima dostignuti svoju svrhu. — Nevalja nikada zaboraviti, da taj posao nije tako lahak, kao što bi možebiti tko u prvi mah mislio. Narav čovječja više je sklona griehu, no kreposti, a to se već vidja kod malašne djece prije razvijena razuma. Odkle to, što diete već na prsiuh materinjih pokazuje znakove svoje zlovolje i

*

Digitized by Google

srdjbe, dočim sklapa malenu i slabašnu pjestnicu, te ju diže proti roditeljici svojoj? Odkuda to, što diete, kada mu je majka što zabranila, lupa nogami, plače i vrišti? Odkuda to, što diete nahodi osobitu nasladu u okrutnosti? Ili zar nevidimo, kako oti mladi junaci znadu mučiti nedužnu živinicu: mrave, crve i ine, koji im ništa zla neučiniše? Sve to dokazuje da je narav naša već po sebi pokvarena.

Mislite li, da će diete, kada mu se um i volja stali pomalo razvijati, manje prianjati uza zlo, nego li prije? Možebiti; ali to od uzgoja zavisi. Srce je njegovo jošte prosto od vanjskih utisakah: čim je počelo ponjati, tim su već i vanjski predmeti počeli nanj djelovati, i oni utisci, što ih je diete za prve mladosti primilo, bit će najmožniji i najtrajniji, kako nas izkustvo uči. — Djetetu se razvija um, ono je stalo ponjati a što će ponjati? Ono, što vidi oko sebe. A što vidi oko sebe? Svadju i mržnju medju ukućani. Kakav će to utisak nanj učiniti? Neugodan i ubitačan; diete će se i samo početi svadjati, prepirati i mrziti na subraću svoju. Što nadalje čuje i vidi diete u kući? Laži i pretvaranje, a to čini da će diete u neugodnih okolnostih tajiti istinu, pa se lažju braniti, da će se i samo znati hiniti i pretvarati. Mati će možebiti učiti svoje mezimče sklapati ručice i dizati ih u vis prama svomu storitelju, učit će ga poznavati dobroga otca nebeskoga, koji ga po njezinih rukuh uzdržaje i hrani, — al čuti će s druge strane, kako istoga toga dobroga otca družina psuje i ruži, kako bogomrsko kune. Po tom će misliti diete, da to nije baš tako veliko zlo, te da je i njemu isto slobodno, ako mu se što neugodnoga sluči, te tako mu već u prvoj mladosti nestaje u srcu one ćuti zahvalnosti, kojom je obvezan stvoritelju. Evo takova su djeca većinom stanovnici učionah; tu djecu ima učitelj na pravi put dovesti, ima joj strasti, što im se u grudih ugniezdiše, izčupati, ima jih osvjedočiti, da nevalja sve ono, što su kod kuće čuli i vidjeli, da će ih to, ako pri tom ostanu, nesretne učiniti. — Da je to mučan posao svatko će uvidjeti, ali je ipak moguće, ako samo učitelj s dobrom svojom voljom i nješto požrtvovanja spoji. Diete sada priliči malenomu stabalcu, koje je doduše grbavo poraslo, nu koje će se brižljivom pomnjom vješta vrtljara ipak izravnati dati. — Svrha škole a konačno i učitelja jest ta, da um i volju od naravi

Digitized by Google

na zlo sklonoga, a k tomu jošte možebiti pučkim uzgojivanjem pogoršanoga djeteta skloni na dobro, da mu um razsvjetli nebeskim svjetlom prave istine, da mu u srce usadi ljubav i želju za istinom i krepošću, riečju, da iz mladeži načini prave kršćane i poštene državljane. Svrha je uzvišena, koju jedino nadvisuje svrha svećenička; svrha uzvišena, od koje zavisi sreća pojedinacah i sreća cieloga naroda, stoji u rukuh učiteljskih, dà u njih leži naša budućnost. S toga punim pravom zahtieva se od ovih gojiteljah i njegovateljah naše budućnosti, da se valjano pripravljaju zato zvanje, da si steku k tomu potrebitih svojstvah, pa ako ih već imadu, da ih sve to većma usavršuju. Inače slaba korist od škole. Nu koja bi ta potrebita svojstva bila za učitelja. Ja bih ta svojstva uzeo s tri gledišta, gledeć naime na srce, um i tielo. *1. Što se tiče srca.*

Živa je i neoprovrziva istina, da na čovjeka više djeluju živi primjeri, nego li mrtvo te suhoparno umovanje, i to tako kod naobraženih, kao i prostih. A to stoga, jer se čovjeka, kao ćutljivog bića, više prima ono, što mu u spoljašna osjetila pada, nego li što mu na um djeluje. Ako to valja kod odraslih, to tim više valja kod djece, koja neimaju jošte tako razvijen um, da uzmognu shvaćati silu i važnost učiteljevih razlogah. Oni će više gledati na njegov način živovanja, nego na sve drugo. Jao si ga onda mladeži, ako bude učiteljev život u oprieci s njegovim naukom. Kakav će to utisak učiniti na mladjahna srca mladeži; kakav će se odovud moći uzeti pravac za život; jednom riečju, što će se moći odavlje naučiti? Ja neznam ako ne to, da je um i volja nješto isoliranoga medju sobom, da ovo dvoje neiziskuje medjusobne harmonije, da ono, što um shvaća, ostaje samo zanj, a volja opet da je sama svoja gospodarica, riečju: da se je prosto pretvarati, da je slobodno drugčije misliti, drugčije govoriti, i drugčije raditi, a to je upravo ono zlo, koje nas najvećma bije, ono zlo, s koga boluje čovječanstvo, koje mu sprema grob.

Učitelj treba da je osvjedočen o važnosti i uzvišenosti svoga zvanja, treba da se s njim ponosi, jer jedino onda nastojat će, da se zanj valjano naobrazi, te mu savjestno odgovori. Nu jedino onaj se učitelj može uspeti do stepena samosviesti, da se bude naime ponosio sa svojim zvanjem, koji je unj stupio, koji mu se je posvetio iz osvjedočenja, iz naravnoga nagnuća, iz čiste i plemenite

Digitized by Google

namjene, da služi vjeri i domovini. Nu da li se većina učiteljah tom namjenom posvećuje učiteljskomu zvanju? Nisam voljan nikomu se narinuti za sudca, ali samo to primjećujem iz izkustva, da je negdje prije u moje vrieme preparandija bila utočište nevaljanih i slabih djakah, koji su bili prisiljeni ostaviti gimnaziju ili koje više učilište, budi s hrdjava ponašanja, budi s nedostatna napredka u naucih, te su tu tražili eksistenciju za se, tu su se nadali steći udoban život, sjeguran hljeb, ženu i obitelj. (Nevelim time da nije bilo i mnogih drugih, koji su iz plemenite namjere polazili preparandiju, ovo želim da bi bila kano iznimka što sam naveo prije, — akoprem malo fali, da nebi čovjek iz tih iznimakah mogao i pravilo skovati.) Pa takovi svršiv svój dvogodišnji tečaj i stupiv na svoj kruh, te uvidiv da i ta zadaća nije tako lahka, kakovu si ju predstavljahu, počeli su namrgodjenim licem snositi jaram, koji su si sami malko prije nesmotreno naprtili na ledja; počeli su se za malo seliti iz učione na učionu tražeći bolju plaću, te tako probaviše sa selenjem po više godinah a narod ih je uzdržavao i plaćao bez ikakove koristi. Težko si ga zemlji, težko si ga obćini, nu još teže školi, kojoj je zapao takav učitelj. Nu takovi neka si zapamte, da na njih leži strašna odgovornost pred Bogom i ljudmi. Takovi učitelji stidit će se svoga zvanja, sram će ih biti izpovjediti, da su oni odgojitelji malenih, a takav učitelj, koji se stidi svoga zvanja nije vriedan toga imena, nije vriedan onoga, čim se uzdržaje, jer neće nikada zadovoljit svojoj dužnosti, nego pokvarit mladež nekoristiv joj ni malo. — Nisam pedant da u grieh upisujem učitelju, ako si želi materialno svoje stanje poboljšati, samo to velim, da mu ta svrha nesmije biti glavna, već uzgredna, a ona glavna, napredak naime povjerene si mladeži, neka mu bude vazda pred očima, kano jasna predhodnica zviezda, koju sliedeći može biti sjeguran, da će ga mladež blagoslivljati, da će ga domovina cieniti, a budući da to sve nije dovoljna plaća njegova požrtvovanja, da će ga Bog krunom neuvehle slave ovjenčati na nebu.

(Svršetak će sliediti).

Digitized by Google

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

III.

Odluka.

U oći drugoga dana poslje ovoga maloga, nu za budući život velevažnog a za naše prijatelje takovoga dogadjaja, koji bjaše od znamenitih posljedicah, šetaše se izvan grada naš ponositi „Don Carlo infant salonski“, kako ga pokrsti veseli Franjo; kad eto ti nuz njega odkotrlja se ogromna škrinja — dostavnik vučen od četvorice konjah iz grada, a iz njega se čuo glas: „Gizdeline živ bio; u luli sjedio, kroz kamiš . . . . . Nevjerniče, izdajice vlastitog imena, poboljšaj se!“

Ali gizdelin nije mario za taj glas, ta spoznao je odmah po njemu prostaka Franju i Slavka. Posliednjega bi bio ipak rad upitao, „kud i kamo?“ — nu kola nisu htjela pred njim stati a obojica drugovah nije to sama znala. Medjutim započmu u dostavniku sliedeći razgovor:

„To je baš interessant, reko bi Don Carlos; jer zna već pol riečnika tudjih izrazah na izust; da sami neznamo kuda i kamo!

„A šta bi si zato glavu tro? Iz riečih takova vrline dade se samo čestito očekivati. Pa onda, radio tu ili tamo, svuda njiva na radnike čeka.

„Ala ja se moram još smijati, kako nas je jutros zatekao. A ti sve niesi htio vjerovati.“

„Tko rad laže —

„Ta molim te šuti! Ja sam ti već obećao, da ću drugačije živjeti, gle, već sam i drugi kaput obukao pomoćju našeg dobročinitelja, te ako sam malo prije bio razpušten — znaš, mladost radost! Njoj se na račun mnogo propustiti mora. Vjetrenjak sam bio, ali uvidit ćeš, šta ću činiti u svom svetom zvanju. Sramote ti više praviti neću; ali malo veselo misliti neće biti na štetu.“

„Tko bi se bio jučer u to doba tomu nadao!“

„Da, da! Vidiš a to jedino imamo zahvalit tom šarku, da nije tvoj objed jučer pojio, nebi bilo tako zlo, a mi nebi bili do-

Digitized by Google

bili od gospodina podjašprišta, koji se tu u nuždi nadje, kao u romanu deus ex machina, krasna mjesta. Ali Slavko, ti nećeš biti gizdav, što si postao nadučiteljem? O sreće moja! A ja godišnjih 200 for. riečju *dvie sto* forintih, stan i drva! Šta ću s otim? Na takvo brzo obskrbljenje niesam istina ni mislio bio! Ti imaš više, šta ćeš ti? — Ala si mu se dopao! On mi se je upravo zahvalio na sgodi, što se je s tobom pomoćju moje nezgode sastao, jer Bog zna, veli, tko bi bio ona mjesta dobio. On je doduše zarad toga amo došao, da učitelje propita, da mu njekoje rekomandiraju, ali — ti su mislili, da smo oddavna izčeznuli — pa je i malo zakasnio! Nu hvala Bogu iznenada došlo, što željasmo. Slavko, hoćeš pušiti? I smotakah nam je dao na put! Baš čestit čovjek! Takovih još šaka, pa neznam, bi li trebalo tužiti se, da učitelji nevaljaju, da neživu u slogi sa sveštenstvom — vjere mi, gdje je takav za dobro zauzet i brižljiv nadziratelj, tamo baš moraš valjati i pustiti sve, što na te nespada, kao što ja to hoću. Hej Slavko! na, puši, nemisli uviek! — Da! ta ti si zaboravio od sinoć pripoviedati, šta se je tebi dogodilo! Nuder! Naš suputnik židov spava, a onaj tamo nezna naški. Pripoviedaj!“

„Ti znaš, Franjo moj, — poče Slavko, upaliv si smotku, da druga nerazsrdi, — kako se je moja sirota mati razljutila, kad sam eno prije dvie godine daljna študija ostavio bio, uvidivši, da si na gimnaziji za naše sveto zvanje nikakova daljnjeg izobraženja pribaviti nemogu, i da u svešteničkom zvanju poviše ima radnikah, u našem pako malo i to kojekakvih. Ona je pako mislila, da ću obljubiti stališ sveštenički. Njoj za volju bio bi sve učinio, ali Bog zna, i neće me kriviti, što se obratih na polje tako malo obradjeno. Ja neznam, šta je tomu uzrok, da ih tako malo ima, koji misle kao što mi. Eno dvie godine prodjoše, a mi smo na mjestu. Istina, da nismo sve izučili; dvie godine priprave nenačine niti iz najboljega theoretika čestitā učitelja; — izkustvo i pokušaji bolja su priprava, ali bez muke neda se ništa postići. Premda sam se trudio da materi sve razborito razjasnim, kad sam ju za dozvolu prosio; prem sam joj razložio, da je u razmjeru s drugimi stališi i učiteljski u posliednje doba dobro a gdjegdje već i vrlo dobro materialno obskrbljen, da ljudi uvidjaju, kako je ta stvar važna malene im izobražavati, te kako na bolju plaću sa zahval-

Digitized by Google

nostju pomisliti moraju prije, nego na ikoje druge občinske sluge; jer izobražena, čestito odhranjena mladež jest budućem pokolenju i Bogu blago neprocienjeno: ipak moja stara mati zavedena prenapetom pobožnosću nije hćela o svemu tomu ništa čuti, pa s toga kroz ove dvie godine uzprkos čestim mojim dopisom nikada ni glasa od nje dobio nisam, dok eno upravo jučer nesaznadoh od jednoga znanca iz mojega udaljena kraja, da je sirotica umrla. — Neznam sada, je li to istina, nije li?«

»Tà gle! moje nesretne zaboravnosti! — udari se Franjo u čelo. Jutros samim spremanjem zabavljen zaboravih, da ti podam list, nà ti ga!

Slavko otvori list, koji mu napisa rodjena sestrica.

Čitajući prosuše mu se suze niz lice, koje se ipak sve to više i više vedrilo.

»Ona mi je oprostila, reče. Ona je uvidjela, kako pravo imam, da idem, kamo me srce vuče, samo ako je na dobro! Hvala joj! Sad ću biti opet miran i sretan!«

Slavko se zamisli a Franjo umukne.

Čudnih li mislih u obojice! Tko bi ih pogodio?

Oba misle o svojoj budućnosti, o svojem zvanju; ali svaki s drugog gledišta. Jedan motri okom duševnim, drugi okom materialnim. Jednomu je okrug širji, drugom užji; jedan vidi dalje, drugi pako što je iz bliza; medjutim u tom se slažu, da ih nada izdati neće. Vidit ćemo, da li su pravo imali. —

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

C) Pripoviedke.

a) Prosta pripoviedka.

Kaznjena lakomost.

Hinko je išao sa svojim otcem u vrt šetati se, i dodje pod stablo, na kojemu bjaše njekoliko jabukah. Hinko, reče otac, pusti

Digitized by Google

te jabuke u miru! To su prve, koje su urodile, pa bi rada vidjeti, jesu li dobre. — Ali istom što je otac njekoliko koračajah otišao bio i drugom stazom zamaknuo, hćede neposlušnjak jabuke trgati, Nu buduć nije mogao doseći, jer je stablo visoko bilo, stade stablom drmati. Na to padne jedna jabuka, pa lupi lakomnjaka baš po nosu. On počne vikati i plakati od boli i držati se za nos. Vidiš, reče na to priskočivši otac, to ti je kazna za tvoju lakomost.

Šetnja.

Kada je jednoč liepo sunce sjalo i toplo vani bilo, rekne otac svomu malom Dragutinu: Dragutine, metni si kapu na glavu, pa ćeš ići samnom šetati! Na to se Dragutin ustane, radostno primi otca za ruku i počme veselo djipati. Vani na polju pako bilo je sve u cvietu. Na to se Dragutin još većma razveseli i natrga si puno krilo cvieća, što mu ga otac u kiticu složi i sveže govoreći: Dragutine, ponesi tu liepu kiticu doma, pa ju podaj majci. — To i učini Dragutin. Majka se je na to jako razveselila i cvieće u u frišku vodu metnula, a svoga dobroga Dragutina poljubila.

Tko dobro čini, bolje dočeka. Nar. posl.

Milosrdni Pavo.

Pavle! reče majka, hoćeš ići samnom na polje? O hoću, odgovori Pavo. Mati mu dade komad kruha i sira na put, da, kada ogladni, može malo založiti. Sada se obodvoje upute na polje. Putem sukobe djevojčicu, koja je gorko plakala. Zašto plačeš tako gorko? upita ju Pavo. Ah, odgovori djevojčica, ja sam jako gladna; ja već dugo nisam ništa jela. Na to se maši Pavo u džep i izvadi kruh i sir. Nà ti, siromaško diete, uzmi taj komadić kruha i sira pa jedi! Sirotica se na to razveselila, prestala plakati, i počela kruh jesti. Majka se takodjer razveseli i reče: Tako je pravo, Pavo, ti si milosrdno diete. — Dobro se proljeće iz rana poznaje. Nar posl.

(Sliedit će.)

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

IV. vježba.

Iz prenavedenih i naučenih potezah možemo sada njekoja pismena praviti. Već vam je podosta ruka hitra u potezih, pa će

Digitized by Google

vam lahko biti pismena praviti, samo morate uviek dobro paziti na ono, što ja radim i govorim. Dakle napravite kao i u predidućoj vješbi, najprije uzlazeći tanačan potez, zatim debeli odozdol okruženi, i opet gore uzlazeći, sada metnite nad **i** debelim potezom piknju (br. 8). Jeste li svi već napravili? itd. Kada se osvjedoči učitelj, da je većina i to znatna većina učenikah dobro napravila, onda treba pohvaliti, zatim pita: možebiti da već mnogo od vas ili baš svi unapred znadete, kako se ovo pisme zove? kažite, koji znate. Ovi kažu **i**; dobro. Sada pravite tako **i** poduž papira, ali u savezu bez da bi prestajali radi piknje, piknje ćete poslje metati, kad do kraja dojdete, taktira jedan, dva, jedan, dva itd. (br. 9). Pogledajte, da li vam nije pismo dolje ili gore poljeglo, ako jest, to je znamenje, da niste polag moga tumačenja pero, papir i ruke držali. (Sada ide učitelj redomice da se osvjedoči, i gdje opazi što nepravilna, neka odmah gleda, da popravi.)

N a d a l j e.

Sada ćemo opet nješto novoga iz tih potezah sastaviti. Pazite dobro: napravite dva takova **i**, ali nemojte preveć jednog od drugog razvući, nego bolje skupa jednim potezom ili mahom pera, bez piknje. Ja ću naprvo na tabli, a vi za menom (br. 10). Koji će pogoditi kako se to pisme zove? (svi **u**). Dobro. Sada ćete mi od početka takov **u** praviti do kraj papira, ali pazite, da vam sve dva i dva poteza debela bolje skupa, a zatim tanačni uzlezeći podulji bude, da se tako jedan **u** od drugoga razlučiti može. Dakle ja ću naprvo a vi za menom, taktira jedan, dva, jedan, dva, jedan dva (br. 11).

Jeste li napravili? (jesmo). Daj pokaži Mijo! Dobro, ti si dobro pazio. Tad može učitelj pokazati svim i pohvaliti ga, da tako veću volju na pazljivost probudi u drugoj djeci.

Sada ćemo ova dva pismena u savezu jedno uz drugo metati. Ali tu morate paziti, da jedno pisme od drugoga udaljeno bude, da se pako udalji, morate uzlazeći tanačni potez izmedju pismenah malo dulje povući. Evo ovako svi za menom, taktira jedan, dva, jedan, dva, itd. (br. 12). Sada pomećite na **i** piknje.

V. v j e š b a.

Već smo naučili dva pismena. Sada ću vam pokazati treće, koje ćete lahko pogoditi, kad znate već dobro pisme **i** praviti.

Digitized by Google

Ali morate osobito dobro paziti, ja ću vam i kazati i pokazati, kako se pravi, samo dobro slušajte (učitelj napravi najprije **i** bez piknje odozgor, dakako debeli potez mora se odozdol okružiti). Sad istom dojde prava razlika: ovaj tanačni uzlazeći potez, koji se kod **i** samo gore pusti, mora se kod ovog pismena vući zanašajuć **k** lievoj strani i kod početka debelog poteza prestati, pa malu piknju na lievom kraju tanačnog poteza napraviti, iz koje opet moram mali tanačni potez čisto kratak izvući (br. 13). Sada rekne djeci neka naprave, kako je on napravio na tabli, i kaže im, ovo pisme zove se **v**. Tada opet pogleda učitelj kako su djeca napravila, koja su dobro napravila, pohvali ih, a koja nisu, neka pozornu učini, kako moraju pero, papir i ruke držati, i na njega gledati te slušati, što im govori i tumači.

Sad ćemo djeco! opet od početka takov **v** sve do kraja jednim pravcem praviti i to u savezu (br. 14). Sada pazite dobro kakov taj savez biti mora i odkud se počima. Napravite najprije na početku jedan **v**, iz ove piknjice (učitelj pokaže prstom koje) povucite sada tanačan izravan potez po prilici pol prsta daleko, tada potegnite debeli potez k lievoj ruci, to jest napravite **v**, i tako dalje do kralja. Sada se mogu radi opetovanja prvih pismenah pomiešati i jedan red napuniti po prilici (br. 15). (Sliedit će).

Mrvice iz ladice A. Šunića.

I. Školska zdanja.

Čitao sam u gospodarstvenih spisih, da se onaj, koji želi svoje blago zdravo uzdržati, i njime se valjano koristiti, medju ostalimi ima pobrinuti i za štale, da budu tvrde, svjetle, tople, nad zemljom uzvišene itd. Pa ako to valja glede blaga i njegovoga staništa, što ostaje istom želiti glede obitališah ljudskih u obće, navlastito pako glede obitališah mladeži, kod koje se duševne i tjelesne sile istom razvijati i snažiti moraju.

U njekoj noročitò za školska odnošenja spisanoj knjizi zahtieva se, da školske sobe budu dosta prostrane, svjetle, povisoke, za grijanje shodne, na zdravom i tihom mjestu i sa drvenim podom

Digitized by Google

providjene. Tko se je pako obaziro na naša školska zdanja i ogledao po naših školskih sobah, morao se uvjeriti, da ih ni deseti dio ovim zahtjevom podpuno neodgovara.

Pri nijednom ustrojavanju ma kojega družtvenog zavoda nedrži se pred očima tako strogo, dosljedno i pretjerano sistema štednje, kao što je to kod podizanja pučkih učionicah od pamtivieka bivalo. Pa i dau danas s malimi riedkimi iznimkami sve ide na to, da školske terete nitko ni neosjeti. Nije dakle čudo, što veliki dio naših školah stoji u iznajmljenih, trošnih i zapuštenih pupilskih kućah; što se mnoga, naročito za školu podignuta zdanja, glede vanjskog i nutrnjeg njihovog lika medju najlošija u mjestu uvrstiti mogu; što se za popravljanje istih po više godinah nitko ništa nebrine, te se na njih u punom smislu rieči odnosi ona narodna poslovica: „što visi to i odpada," i što najposlje i medju boljimi u novije doba podignutimi zdanji, najmanje ih ima, koja bi svojoj svrhi podpuno odgovarala.

Ima doduše po gdjekoje mjesto, gdje je na podignuće školske zgrade izvanredno veliki trud i trošak uložen bio, pa ipak većina ovih zgradah je takova, da već danas koliko mješćanom i graditeljem, toliko i odnosnim nadzirateljem gradjevine na ruglo i sramotu služi. — Tako su u selu Št. na gradjenje školske zgrade potrošene do dvie hiljade forintih gotovog novca, a učiteljev je stan, u kojem ni mjesta za krevet neima, metnut na strani tihoga dvorišta i zelenoga vrta, dočim je školskoj sobi na strani bučnog sokaka mjesto opredieljeno. A kada je učitelj proti toj nespretnoj osnovi rieč rekao, kazaše mu osorno i naprasno, da to na njega nespada i da se on u taj posao ništa miešati *nesmije*. U D. je dragom sunašcu u tiesnu školsku sobicu zimi i ljeti kao nahvalice ulaz zaprt, — a kad sam ja, kod produciranja odnosne osnove na licu mjesta slučajno se desio, o nespretnosti te osnove progovorio, odgovori mi vješti i umjetni, po njekakvoj duhovitoj žitčini jako vonjajući graditelj: Si feršten ti sah nit. U Dj. je na zgoljno popravljanje školske zgrde potrošeno prieko dvanaest stotinah forintih i prieko hiljadu poslenikah, a odmah nakon popravljanja nemogahu se nijedna vrata čestito zatvoriti, niti koja soba, kako valja ugrijati. U M. i V. su školska zdanja na kat, ali po svojem položaju, kako takodjer nutrnjem uredjenju i razredjenju, shodnija

Digitized by Google

za gostionu nego li za učionicu. U S. i K. su nove školske zgrade naličnе više mitnici na cesti nego li školi.

Bi li dakle tkogod kroz to štetovao, kada bi se pri osnivanju školskih zgradah i mjestnoga učitelja mnienje saslušalo; ili ako bi se mislilo, da je njegovo mnienje sakato, kada bi se jedan ili dvojica od bližih vještijih učiteljah za savjet priupitali? — Ili su pučki učitelji zbilja tako nezreli, da oni u stvarih, koje se neposredno njihovoga poslovanja dotiču, nebi nijedne pametne kazati znali? — A nebi li najposlje vriedno i dostojno bilo, kada bi se novopodižuća školska zdanja svagdje barem sa boljimi, ako i ne sa najboljimi u mjestu takmiti mogla? (Nastavit će se.)

Dopis.

Iz Brckovljanah. „Na mladjih sviet ostaje“ vele stari, na mladjih nam ostaje budućnost domovine, nam treba da im utremo put, da im položimo valjan temelj, na kom će oni graditi divnu sgradu sreće i blagostanja, slave i prosvjete narodne. Dao Bog te se ova sgrada dizala u vis ponosito, kad no već i pepeo naših kostiuh razpao se bude u hladnoj grobnici. Duh će naš lebditi nad radnjom unukah naših, nad njihovom srećom; radovat će im se djedovi s onu stran groba. S čvrsta temelja dade se samo podići velika i čvrsta sgrada; a taj valja da im mi udarimo. A kako ćemo? — U lomnoj posudi puti naše nosimo zasadjenu klicu neumrlosti i viečnosti, zasadjeno premudrom rukom vješta vrtljara, to jest neumrlu dušu. I ta upravo odlikuje čovjeka nad svimi inimi stvorovi i daje mu prvenstvo u svemkolikom vidivom svietu. Ta pako lomna posuda s dragocjenim tim sjemenom povjerena nam je da ju čuvamo, da sjeme u njoj sakriveno njegujemo svom pomnjom brižna vrtljara, da plievimo korov strasti, da mu podamo potrebnu vlagu zalievajuć duševnu zemljicu ugodnom rosicom božje mudrosti, da nezahiri, da nepropadne, već da se sve to bujnije razvija. Učione su obrazovališta i vrtovi, gdje se njeguje i obrazuje neumrli duh čovjeka. Slabašno diete neponja ni samo, što u sebi nosi: majka ga možebiti sjeća i uči, da je na božji kip stvoren i to po duši, al obširniji pojam težko da će imati. Tako povjere roditelji diete učioni, — ona ga ima istom uzgojiti, — doista važan korak u životu čovječjem, od koga sreća i nesreća toli vremenita koli vjekovita zavisi. Srce djeteta prosto od svakih predsudah, čisto i neokaljano lahko je skloniti na sve, lahko mu je dati valjan pravac, ako bude zato volje i vještine u učitelja; naravno da mu

Digitized by Google

u tom i kućno uzgojivanje treba da ide na ruku. Učiona treba da uzgoji čovjeka za vremenitost i vjekovitost; treba da mu najprije oplemeni srce i um nebeskom istinom, svetom vjerom — a zatim svim onim, što će mu biti u prilog u svagdašnjem životu. — Na nami stoji da sbilja tako uzgojimo čovjeka, pa onda možemo mirnom sviesti zaklopiti jednoč oči, budući sjegurni da smo položili čvrst temelj budućoj sreći ubogoga našega naroda, budući uvjereni da će nas harno potomstvo blagoslivljati jošte i u grobovih. Mi trebamo najprije iz svoga neznanstva i mrtvila dići seljaka, poučiti ga kako mu raditi valja, da se diže a ne propada, a toj pouki sredstvo su učione. A kako valja te učione ustrojiti, preustrojiti, urediti, da budu odgovarale naznačenoj svrsi, to je zadaća i sveta dužnost našega sabora. S toga bi vruće želio da imadu i pučke učione, jedan od najvažnijih zavodah naše domovine, svoga zastupnika na saboru, koji bi odkrio ondje potrebe i pomanjkanja pučkih učionah. Ja se nadam od gg. zastupnikah, buduć imade medju njimi i neumornih zatočnikah pučke prosvjete i učionah, da će se oni i za to svojski zauzeti, a to od njih traži i zahtieva cielokupna domovina.

Ovih danah bjaše u nas u Brckovljanih prvi izpit i mogu po duši reći da smo bili svi zadovoljni, da nas je mladež u očekivanju skroz i skroz zadovoljila. Vjeronauk i bibliju znala su djeca, kako treba; čitanje i ini predmeti takodjer dobro. Tom je prigodom podieljeno medju najbolje više knjižicah i 10 forintih u gotovu novcu, što ih u tu svrhu darova darežljiva i našoj školi već poznata ruka milostive g. Blahice. Kad joj se nakon toga njekoliko djakah zahvali, nadari ih svakoga pojedinoga sa forintom. Slava joj. —

Z

Viestnik.

— U saborskoj sjednici od 29. travnja t. g. proslovi preuzv. g. biskup Strossmajer podulji prekrasan govor o silnoj potrebi, da se sveučilište kao učevni zavod predhodnik akademije, upravo u Zagrebu čim prije ustroji. Taj govor je svu kuću neopisivo uzhitio, i česti gromoviti „živio“ prekidao je izvrstno slovo dike naše Jugoslavije tako, da je predlog slavnoga govornika jednodušno primljen te u dnevni red došao. Na predlog g. Bogovića pristaše jednoglasno svi u sabornici, da se taj govor u više tisućah primjerakah natiskati i medju narod porazdieliti dade. — Tom prilikom čuli smo, da su nj. uzoritost stožernik nadbiskup zagrebački i g. grof Julio Janković svaki po 10.000 for. a občina dugoselska 5.000 for. za akademiju jugoslavensku darovali. Gg. velikaši i drugi zastupnici naroda latiše se pera, te počeše u dvorani saborskoj vlastoručno u tu svrhu svoje prineske podpisavati! Tko da se neraduje tom činu, kojim sviće zora ljepše, sretnije i prosvećenije budućnosti za nas i svu srodnu braću našu! —

— Preuzvišeni g. biskup djakovački J. J. Strossmajer opet je novim sjajnim činom svojega pravoga domoljubnoga čuvstva i požrtvujuće darežljivosti zasvjedočio, koliko cieni i koliko mu na srcu leži do prosvjete i duševnoga napredka na-

Digitized by Google

roda našega. Svoju godišnju dotaciju od 6000 for., koja mu po odredbi nj. velič. kralja našega kao vel. županu virovitičke županije pripada, ustupio je kao poklon svake godine, dokle bude čast obnašao, zakladi za uvedenje sveučilišta jugoslavenskoga u Zagrebu s primjetbom, da ota svota u slučaju, ako se sveučilište od drugud utemelji, ima pripasti zakladi za akademiju jugoslavensku. Bog mu dao mnogo godinah poživjeti, da radostno ugleda i mile plodove, koji će se obilno pojaviti na otih zavodih, što no jih njegov bistri duh i providna volja ustanovi na usrećenje naroda svoga!

— Glava naše zemlje — svietli ban, čim bi umješćen bio na stolicu bansku, pokloni 1000 for. za akademiju jugoslavensku; 200 fr. za spomenik Jelačića bana; 100 fr. dade na dar Matici i 300 for. za podporu siromašnih djakah. Okrom toga odluči o svom trošku uzdržavati na ratarnici križevačkoj po dva pitomca, jednoga Hrvata i jednoga Slavonca. — Hvala dragom Bogu, jer gdje se prve glave našega naroda činom natjecaju osobito oko toga, da duševni razvitak u narodu dignu i pospieše, tamo se je za cielo nadati, da će oti dobrotvori zanemarenoga naroda našega harnu uspomenu u srcu svih pravih sinovah otačbine naše naći te sami uzhitnom radošću ugledati u svestranom napredku roda svoga spasonosne posljedice plemenitih i nezaboravnih činah svojih.

Natječaji.

— Učiteljsko mjesto u Završju, kot. lipničkoga, ima se popuniti sposobnim učiteljem. — Pristojbe gl. „Napredak“ br. 3.

Listovnica Uredničtva.

— Gosp. S. G. u Č. — Vi ste, gospodine, primili tečaj 2. „Napredka“, koji se 1. listopadom p. g. započe, podpuno, prem u Siečnju t. g. predplatu poslaste. Da nebude list manjkav scienismo, da Vam pošaljemo odmah brojeve početne, s toga je, oprostite, naša opomena na mjestu; jer tečaj našega lista, što opetovano izjavljujemo, započimlje listopadom — t. j. godinom školnom, a ne siečnjom — godinom gradjanskom. — G. J, F. u P. — Sve je uzeto bez zamjere; na nas netreba čekati, mi ćemo odavlen upitnu stvar potierati. — G. G. R. u N. S. — Kako to da nam od 4. broja „Komarac“ nedozujio? — G. L. K. u Z. — Vi ste nam poslali samo 1 st. 40 nv. dakle imamo od Vas još dobiti 10 nv.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 194. Ježek Lovr. učit. u M. Bistrici; 195 Kecerin Gjuro učitelj u Bistri; 196 Jambrečak Dragutin profesor u Zagr.; 197 Vončina Josip učitelj u Novom; 198 Govedić Nik. učitelj u Loboru; 199 Ured občine za uč. severinsku; 200 Zakaria Fr. učit. u Gerovu; 201 Pernar Aug. Fr. u Ljubljani; 202 Rihtarić St. uč. real. u Zagr.; 203 Dr. Dražić u Karlovcu; 204 Gl. uč. u Karlovcu; 205 Matiašević Ferd. učit. u Orubici; 206 Srbsko učiteljište u Somboru; 207 uč. u Sv. Mariji; 208 uč. u Draškovcu; 209 uč. u dolj. Kraljevcu; 210 Tomašegović Vinko uč. u Bjelovaru; 211 Podgajski pr. učit. u Zagr. ¼ g.; 212 Ulses Vilko učit. u Kutjevu ½ g.; 213 Ribarić Skend. učit. u Hrnetiću; 214 Pomper Mirko učitelj u Kneginecu ½ god.; 215 Petz Ivan Nep. učit. u Ladimirovcih; 216 učiona na Trsatu; 217 Petrekanić Benko uč. u Almašu; 218 glavna i realna učiona u Varaždinu; 219 gl. djev. uč. u samost. u Varažd.; 220 Budicki Fr. žup. u Kupčini; 221 Bogović Pet. pop s Podvornice. (Sliedit će).

☞ *Ovomu broju priložen je* četvrti *tiskani arak domaće naše poviesti za porabu učiteljah.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaja: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 16. U Zagrebu, 15. Svibnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Novi školski odbor.

Dočim s jedne strane stvari oko nas s političnoga gledišta jošte neuredjene vidjamo, pače strah nas popada, da se gordički čvor naših odnošenjah napram dvojici susjednih vladah sve većma nezamrsi, a s druge strane dočim nam je neizviestan budući ja l' posredni, ja l' neposredni uticaj i kroj tako zvanoga »Unterrichtsratha« u Beču, kojemu na sreću naš vrli Dr. Fr. Mikloušić predsieda; evo u najnovije vrieme pobrinu se naš vis. kr. dvorski dikasterij i za naše školarstvo. Da naime njekim načinom nadomjesti zavod obstojavših dosle školskih savjetnikah, bivših pomoćnimi radili kod didaktično-znanstvenoga upravljanja srednjih i pučkih učionah, dok nebjaše vis. namjestničko vieće na ustavnu ustrojeno, naimenovan je u tu svrhu odpisom istoga vis. kr. namjestničkoga vieća od 26. travnja t. g. školski odbor sastojeći se iz poznatih školskih vještakah. Na čelu toga odbora jest presv. g. biskup Dr. Vjenceslav *Soić*, koji će u strogo i izključivo znanstvenih, naročito važnijih predmetih dotičnih školskih zavodah, a osobito u onakovih, koji netrpe odvlačenja, pismeno svoje mnienje, prem upravo u Zagrebu i nebi bio, vis. kralj. namj. vieću trojedne kraljevine podnositi. Ostala gg. članovi toga odbora kano ti p. n. gg. prof. akad. Matija *Mesić*, ravnatelj gim. Adolfo *Veber-Tkalčević*, učit. gim. Vjekoslav *Babukić*, Franjo *Bradaška*, Janko *Jurković*, i Vatroslav *Jagić*, zatim rav. realke Josip *Torbar* i učit. real. Petar

Digitized by Google

Zoričić, Pavao *Žulić* i Pet. *Matković,* napokon rav. prep. i gl. uč. Franjo *Klaić,* uč. prep. Josip *Partaš* i Stjep. *Novotný* te učit. gl. uč. Vjenceslav *Mařik,* pozvana, da u inih izključivo ili stranom didaktičkih a poglavito neodvlačnih predmetih budi pismeno, budi ustmeno svoje mnienje vis. kr. namj. vieću polag zahtievanja izraze, držat će s obzira na važnije ovakove predmete svoje sjednice pod predsjedničtvom presv. g. biskupa Soića ili (za njegove odsutnosti) jednoga izmedju urednih ili začastnih namj. savjetnikah, a njihovo pismeno mnienje upotrebit će vis kr. namj. vieće kod vlastitih sjedničkih odlukah ili odnosno kod predlogah, koje bi u dotičnih predmetih iz sjednicah svojih ovamo učinilo. Izvan toga imenovani su i perovodje izmedju prenavedenih školskih osobah. Naravno, da će ta najnovija uredba za naše škole trajati dotlje, dok se ustavnozakonodavnim putem inače neodredi. — Po tom dakle označen je krug djelovanja ovom škol. odboru, lica pako naših vriednih učiteljah jamče nam podpuno, da će svaka njihova rieč, savjet, predlog i posao biti namienjen svestranom razvitku prosvjete po srednjih i pučkih učevnih naših zavodih. —

Zastupnici pučke učione u gornjem odboru, posavjetovav se medjusobno, sastavili su njekoliko pitanjah, koja su u porazumljenju s učitelji ovdašnjih glavnih učionah za nuždna pronašli, da se putem ovoga lista obznane svim vanjskim učiteljem, želeći od srca, da bi svaki pojedini vrhu svih ili bar njekojih pitanjah svoje mnienje pismeno nam saobćio i s valjanimi razlozi pokrepio. Jer to će nam služiti za substrat t. j. temelj, na kom, kada se potanje razglabanje o toj stvari možda već skoro povede, moći ćemo shodne predloge osnovati i u suglasju s drugimi najshodnije mnienje na dotičnom mjestu očitovati. Više očih, više vidi; više ljudih, više znade! —

Prije svega treba da pozornost obratimo na učevne knjige. Budući je vjeronauk prvi i temeljni predmet svake obuke, na kojem se od ista gradi nabožno-ćudoredna ćud mladeži, s toga dužni smo izjaviti sukromno svoje mnienje i o vjeroučnih knjigah na prvom mjestu, ostavljajuć dakako svako drugo uredjivanje preč. vlasti duhovnoj. Nakon toga sliedila bi ova pitanja:

1. Jesu li naše čitanke glede sadržaja svrsi shodne u pogledu gradskih i seoskih učionah?

Digitized by Google

2. Što bi bolje bilo, da ostane slovnička čitanka, kako jest; ili da bude napose čitanka, a slovnica napose?

3. Ako se slovnica napose uzme, kojega bi se tada sustava držati valjalo: je li Adelungova (polag kojega se počimlje sa slovom, pa onda prelazi na slovke, rieči i stavke), ili Bekerova (koji biva obratno od Adelungova, i koji sada vlada u novijoj školi)?

4. Bi li svrsi bolje odgovaralo, kada bi se u čitankah štivno gradivo za stvarnu obuku uredilo, ili bi se sastavile posebne knjige za tu stvarnu obuku?

5. Je li računstvene knjige odgovaraju svojoj svrsi. i da li bi se sve polag nove vriednote uredile?

6. Bi li se mogao u pučkoj učioni uzeti drugi koji živući jezik kao uredni ili izvanredni predmet, ili bi se mogao sasvim izostaviti?

7. Kako bi se mogle nedjeljne škole, uzamši u obzir okolnosti sadanjega vremena (n. p. slobodu obrta itd.), svrsi shodno urediti?

8. Bi li dobro bilo, da učione postanu zemaljskimi zavodi, pa da dosljedno učitelji dobivaju plaću iz zemaljske blagajne?

9. Kako bi se mogle urediti plaće učiteljah; da li bi se svim jednaka odkrojila ili se na više razredah razpala s navedenjem najmanje i najveće svote?

10. Kojim bi se načinom mogla osnovati i dieliti mirovina učiteljah?

Ovo su pitanja za sada najvažnija, pa stoga umoljavamo u ime narodne prosvjete, u ime duševnoga blagostanja pučkog svu p. n. gg. ravnatelje, katekete i učitelje a i druge prijatelje mladeži, neka bi čim skorije gledali, da nam po mogućnosti gore stavljeno koje pitanje ili više njih rieše, te privatnim putem ili pod službenom formom ovamo dostave.

Napokon bit ćemo vazda pripravni, u koliko nam to dano bude, odgovoriti na pitanja tičuća se naše ukupno svete stvari i izviestiti sl. učiteljstvo o svakoj važnijoj školskoj uredbi i viesti. —

Digitized by Google

Ako koja učionica imade samo jednu sobu, u kojoj se obučavaju skupa veća i manja djeca: kako se imade obučavati postepeno, da bude nauke za sve koristna?

Važno pedagogičko pitanje, na koje ću pokušati u sljedećem članku odgovoriti. — Smatram za vrlo važno to pitanje, što naše seoske pučke učionice skoro sve imadu samo po jednu sobu, u kojoj se skupa obučavaju veća i manja djeca.

Glavno je načelo obučavanja: *„Prelaziti s lagljega na težje, s poznatoga na nepoznato, s jednostavnoga na sastavljeno.“* Obziruć se na to načelo znati će učitelj n. pr. predavajući slovničku nauku o stavku većoj djeci, vještimi pitanji obratiti se na manju i najmanju djecu, koja su učila rieči, iz kojih postaju stavci; učila slovke, iz kojih postaju rieči; učila glasove, iz kojih postaju slovke, i tako će ih sve u isti čas zanimati, manja će mu odgovarati na lăglja, a veća na težja pitanja; veća će ponavljati ono, što su učila, a manja pripravljat će se za praktično rabljenje suhoparnih početakah, što ih sad uče. Dočim zadade učitelj većoj djeci pismenu slovničku zadaću, da n. pr. iz pojedinih riečih naprave kratke stavke, u isti čas zabavit će koristno manju djecu, ako joj zadade slovke, da iz njih prave rieči, ili iz glasovah slovke, ili iz korenitih riečih proizvedene, ili iz jednostavnih sastaljene. Dočim veća djeca razglabaju stavke, n. pr. da li su jednostavne — s jednim predmetom govora i s jednom izriečbom, ili sastavljene stavke, u kojih imade više izriečbah, i u kojem su odnošenju isti stavci, da li naime zavisi jedan od drugoga, ili jednako važe u govoru, medjutim upituje izmience učitelj i manju djecu sad za izriečbu (glagolj), da li je rieč korenita, prevedena, jednostavna ili sastavljena, pita za korenitu slovku i za koreniti glas u njoj; s kojom je osobom u savezu; u kom je broju; u kojem obliku; u kom načinu govora; da li se tu naime što tvrdi i za cielo, istinito, ili samo kao moguće izgovara, ili se tko na što poziva, ili se zapovieda, moli, ponukuje, zabranjuje itd.; u kom je vremenu glagolj i kako se spreza; kako se veli, kad se donese u savez s prvom, drugom ili trećom osobom u jedno- ili višebroju. Veća djeca kazuju, kako se poznaje razna promjena samostavnikah

Digitized by Google

ili zamenah ili brojnikah, i na što se pri tom uzima obzir; a manja iz običaja govora promienjuju iste rieči i brez da poznavaju pravilno rod ili spol, broj i padeže ili sklanjanje, već znadu odgovarati na svako vješto pitanje učiteljevo u tom obziru, te udioničtvuju koristno. Veća djeca čitaju, dočim manja štogod prepisuju s table, ili naučene glasove pismenimi znaci (pismeni) crtaju na svoje table, ili na tihom, u miru uče na izust izriččbe ili poslovice, ili pjesmice iz svoje početne čitanke; a veća djeca pišu zadatke slovničke, vješbaju se u sastavljanju kratkih sastavakah, ili prepisuju koji komad iz svoje čitanke, dočim mali glaskaju ili čitaju.

Ako je pisanje, pišu svi zajedno; na sve pazi učitelj, da svi pravilno sjede, pero drže, kako valja i sve poteze tanke i debele pravilno prave. Učitelj da je cielo vrieme pisanja na noguh. On hodi od jednih k drugim; glavne poteze pismenah, iz kojih se ova sastoje, pravi kredom na tabli pred svimi; opominje sve utubiti, kako leže pismena, kako se u riečih vežu jedno s drugim, kako su razstavljena izmedju sebe; kako stoje u razmak rieči jedna od druge; kako pruge ili redovi stoje jedan naprama drugom; gdje se i kako sastaju visine i dubljine pismenah glede prvašnjih prugah; kako svaka pruga mora imati svoje osebno mjesto; kako mora biti upravna; kako moraju pismena biti jednake veličine i debljine, jednake visine, širine i dubljine; kako se prave črknje i drugi razdioci itd. Dočim veća djeca pišu ciele stavke, manja prave pojedina pismena ili i pojedine poteze, iz kojih se prave pismena.

Ako se računa iz glave ili pismeno na tabli, računaju sva djeca skupa; veća riešavaju veće, manja manje zadatke; sva sbrajaju, oduzimaju, umnožavaju i diele brojeve veće i manje. Sad mali učenik mozga i razbija si glavu na pitanje učiteljevo, pošto su dvie ili tri jabuke, ako se za jednu plaća 1—2 krajc., a veća djeca mogu već računati, koliko bi dobila voćarka za 50—80—100—165—200 itd. jabukah, što ih je doniela u korpi na trg, da proda. Malo diete (djačić) računa n. pr. koliko imade prstah na jednoj ruci, koliko na obodvijuh; veći učenik znade iz glave procsapiti, koliko prstah imadu na jednoj i na obodvijuh rukuh 5—10—15—26—37—48—59—65—70—88—90—100 učenikah; mali

Digitized by Google

znade brojiti do 5—10—15—20, veći do 30—40—50—100—350—495 itd., najveći znade takodjer, koliko je u svih tih brojevih jedinicah, koliko deseticah, stotinah i ako je n. pr. broj 36.598— zna, da je 8 jedinicah, 9 deseticah ili 90 jedinicah, 5 stotinah ili 50 deseticah ili 500 jedinicah; 6 tisućah ili 60 stotinah, ili 600 deseticah ili 6000 jedinicah; 3 desetice hiljadah ili 30 tisućah (hiljadah), ili 300 stotinah ili 3000 deseticah (desetinah), ili 30.000 jedinicah; svega skupa: trideset i šest hiljadah, petsto devetdeset i osam jedinicah ili pojedinih stvarih. Mali učenik dieli mali koji broj na dvoje, na troje, veći učenik malo veći broj na petero, šestero, osmero itd.; mali sabira jedinice i desetine, veći stotine i tisuće; tako se radi i pri odbitbi, pri množitbi i diobi; pri razlaganju većih imenovanjah u manja, n. pr. forinte u krajcare, cente u funte, akove (vedra) u poliće (oke) itd., funte u lotove, mjesece u dane, ove u ure i časove, ove u hipove ili trenutke itd.; ili slaganje manjih imenovanjah u veća, n. pr. tabake u knjige artije, ove u rizme (svežnje), ove u smočine (denjke) itd.

Kadšto preduzme učitelj, te mu mali učenici čitaju iz početne čitanke, a veći paze, pak na pitanje učiteljevo tumače malim drugovom, što znače rieči i izrazi, što ih oni čitaju, i tako često s čitanjem spoji učitelj i slovnički nauk i nauk o pravopisu, razširuje dječji vidokrug, oplemenjuje srce, oštri razum, pitomi ćud, obučava djecu ne samo u čitanju, nego i u slovnici. Glavu djećju razsvietljuje, volju sklanja na dobro, srce oplemenjuje, búdi oštroumje, upoznava djecu s onimi stvarmi, kojimi će se moći koristiti u životu s obzira duševnoga i tjelesnoga. Ide to sve i sve se može, samo kad se umije i hoće.

Na selu, kada se povede rieč u učionici prilikom čitanja, prilikom nazornoga obučavanja ili vježbajući djecu misliti, suditi o čemu i razgovarati se u književnom jeziku o raznih predmetih, svakom takvom prilikom može se obzirati učitelj na manju i veću djecu; sve u isti čas obsiže njegova otčinska skrb, svim čini pristupno svoje obučavanje u isti čas vještim svojim zapitkivanjem sve pobudjuje, da paze, da udioničtvuju, misle i razsudjuju. Bio govor o njivi ili o livadi, o vrtu ili o voćnjsku ili vinogradu, o marvi ili živadi, o pčelah ili o svilenjacih, uviek će učitelj tako govoriti o predmetih, da ga razumije svako diete, i da može svako

Digitized by Google

i nesjetno, na koliko je samo moguće, koristiti se njegovom obukom. Zato se mora učitelj uviek spremiti za svaku uru obučavanja i tako udešavati svoja predavanja, da budu polezna većoj, i najvećoj strani njegovih učenikah. To će pako postići najlaglje, ako se drži nazornoga načina obučavanja. Kad n. pr. obučava djecu presadjivati i kalamiti voćkice, uzme djecu manju i veću skupa sa sobom u vrt, gdje pred svimi polagano i obzirno zasadjuje ili kalemi, i pri tom poslu tumači jasno svoje postupanje, te uzamši njekoliko vrbovih, rakitovih ili drugih mali prst debelih sirovih šibah, dade svakom pritomnom djetetu po jednu, pak svako diete redom po njegovom naputku kalemi, navrće, prinosi pup, ciepa, uciepljuje i radi, dok se uvješba u poslu. Kad se koje diete tako uvješba dovoljno na šibi, onda mu dopusti učitelj, da s njim pokuša obaviti isti posao u voćkici. Tako postupa učitelj i pri svakom drugom praktičnom poslu neizključujući nijedno diete, nego nastojeći, da svako polag svoje sposobnosti udioničtvuje. Primjer i medjusobno natjecanje djece olakšavaju učitelju trud i posao, samo *on* mora znati, umjeti i htjeti, kako će shodno postupati.

Diete mnogo i lahko prima od svojih sudrugovah u učionici dobra i zla; zato mora nastojati učitelj, da manja djeca imadu dobar primjer od veće, a veća da se srame, davati manjim svojim drugovom zao izgled. Ovo je načelo vrlo važno glede ćudorednoga ponašanja. Učitelj se mora trsiti, da tu tako oplemeni vjerozakonskom naukom srce svojih učenikah, da veća djeca smatraju za svoju dužnost i za važnu stvar sviesti, davati manjoj u svemu i svagdje dobar primjer, a manja djeca moraju opet sa svoje strane voljna i sklona biti, dragovoljno primati dobre izglede svojih starijih drugovah. Bacivši pogled na obiteljske krugove i domaće odhranjenje vidimo, da manja i mladja djeca uviek se ugledaju u svoju stariju braću i sestre, i ako su ovi valjani, poslušni, vriedni i prilježni, postanu takvi i njihova manja braća i sesestre. Tako biva i u učionici, zato je dužan učitelj prije svega naukom i obukom svojom utemeljiti nabožnost i dobar duh u svojih učenicih, pak će jedno diete drugome služiti za primjer; ljubit će se kao dobra braća i dobre sestre medjusobno; pomagati će jedno drugo, uputjivati, podupirati, voditi veći manje za ruku, i svi skupa pod mudrim, razboritim i umnim ravnanjem i rukovo-

Digitized by Google

djenjem učiteljevim od dana na dan, od mjeseca na mjesec, od godine na godinu primicati će se i približavati onom liepom cilju — razvitku svojih duševnih i tjelesnih silah, cilju svoje ćudoredne savršenosti i sposobnosti da uživaju ovaj zemni život onako, kako je kome odredila božja otčinska providnost, cilju, za koji smo stvoreni. Zli primjeri kvare svakoga čovjeka, osobito djecu; zato mora odhranitelj i učitelj svoje učenike i gojenike čuvati od svakoga zla primjera kao od otrova. Jedna šugava ovca ošuga cielo stado, tako i jedno nevaljalo i pokvareno diete okuži i pokvari brzo sve učenike, koji s njim obće i druguju. Na to neka učitelj pazi kao na vatru goreću blizo slame. *M. Stojanović.*

Izradci

na pitanja učiteljem god. 1860. za riešenje dana.

(Konac.)

I.

Učitelj osvjedočen tako o važnosti svoje zadaće, treba da bude ogledalom svojih gojenacah, treba da ono, što mrtvim slovom uči i sam prije činom posvjedoči. U školi neka bude savjestan u izpunjivanju svojih dužnostih, u vrieme kada je medju svojimi, i kada ih podučava. Nu neka toga nečini tako, da mu bude već s ponašanja moći vidjeti, kako to nerado čini, i kako je samo zato u školi, jer mora biti, već neka mu djeca s lica čitaju da je veseo, što je medju njimi, da ih rado i s veseljem naučava iz ljubavi prema njim i domovini. — U školi treba da se djeca priuče čednosti. Ta krepost neda se pukom teorijom samo upiliti u srce mladeži, već živim primjerom; s toga bio učitelj u tom izgled svim, u cielom svom vladanju; neka bude muževan i ozbiljan (to će mu umnožiti ugled kod djece), nu ozbiljan, na koliko se to zahtieva pred djecom. Nerazumievam pod ozbiljnošću mračno i namrgodjeno lice, na kojem neima ni traga ljubeznomu posmjehu. Učitelj vaviek mora misliti, da ima djecu pred sobom, k njoj mu se valja sniziti, kada uztreba, a opet uzvisiti, gdje to okolnosti zahtievaju. Učitelj namrgodjuna lica, i mrka pogleda nikada si neće steći ljubav od mladeži, koje mu ipak treba, ako je voljan uspješno djelovati. Pod čednošću razumievam ovdje i svladanje samoga sebe.

Digitized by Google

Ako se učitelj nahodi gdje u prilici, da se razljuti, a to jamačno biva u školi. Ljudi su razne ćudi, tako i djeca; njeka su surova, njeka okorna, njeka opet tupa, kraj ovih bi dakle lasno mogao učitelj upasti u strast, kao što se žalibože kod mnogih sbiva i sada, a sbivalo se je u prijašnje doba još češće. Zadaća je škole, da ugušuje strasti u zametku, koje se i onako kod djece prer.no pojavljuju. (Imade strast dvovrstna, jedna je grieh a druga krepost, i ova se je odsievala, u velikih muževih borećih se za istinu, nu takove nerazumievam ovdje). A kako će tu strast učitelj moći ugušiti u djeci, kada ju nemože ni u sebi svladati, i kada spaze djeca, da im je i sam učitelj postao robom strasti. — Ružna je strast za svakoga, a za učitelja tim većma, jer je ruglo njegova zvanja.

Učitelj mora biti strpljiv. Nu neugodan i gorak je taj liek za uboga učitelja, reći će mnogi, za učitelja, imajuća posla sa surovom, tupoglavom i neotesanom djecom, kojoj mora jednu stvar po pet i šest putah razjasnjivati, i još si ju neupamte, s djecom rekoh, koju mora vaviek opominjati, pa ipak neće da se poprave. Al strpljivost svladat će sve, a da si uzmogneš to svojstvo prisvojiti, uteci se k ljubavi, razžari si srce tom svetom vatrom, uciepi si u srce mladež, kan da si joj otac, pa ćeš vidjeti, da si kadar sve svladati, i da nije ni strpljivost tako gorka i čemerna, kao što se na prvi pogled misli. „Kao smrt snašna je ljubav“, pjeva pjesnik u svojoj velepjesmi. Pa nije li živa istina? Razmislimo, što sve neučini Isus jedino iz ljubavi, što neučiniše Apostoli i ini vjeroviestnici? Al uzmimo samo majku s čedom svojim, kako se zanj brini i muči, kako jadna budna sprovodi po ciele noći nad kolievkom bolestnoga ljubimčeta svoga; kako s njegove nesreće gorke suze roni. Uzmimo primjer i od nerazložnih živinah, kako majka njeguje mlade svoje, kako ih brani od neprijatelja, i kako napokon boreć se za nje isti život žrtvuje. A što ju na to sili? Silna moć ljubavi. Ljubav joj sladi svaku brigu, olahkoćuje i najveću žrtvu. Učitelj jest drugi otac svojih djakah; mladež mu je povjerena, da ju kano svoju djecu otčinskim srcem njeguje. S toga neka nastoji da ih obljubi, pa ako ih bude obljubio, ljubit će ga i štovati i djeca, a sav trud i muka bit će mu ugodna.

Digitized by Google

Djeca se imadu u školi priviknuti čistoći, s toga treba da i sam učitelj ljubi čistoću. Njegov stan, njegovo odielo neka bude na izgled djeci, sama škola neka bude uvjek čista; a on neka im se nikada zamazan ili poderan nepokazuje. Ako nebude toga, to će se badava i kod djece tražiti čistoća. —

Učitelj neka je u strogom smislu nabožan. Čudit će se tkogod, što sam to svojstvo na posljedku stavio, buduć je u sebi najvažnije i najpotrebitije. Nu ja sam ovo svojstvo kod svih inih već predpostavio, jer niti će učitelj shvatiti svoje zadaće, ako nebude nabožan, niti će si moći i koje drugo svojstvo prisvojiti. Dakle ovdje kažem samo ono, što sam već gore predpostavio te velim: škola ima uzgojiti djecu u nabožnu duhu, mora učiniti iz njih prave krščane, a to će samo onda moći, ako bude učitelj nabožan. Al spoljašna nabožnost bez unutarnje nevriedi ništa; ona se drugim imenom zove licumjerstvo, koje se dugo sakrivati neda, i koje, kad se jednom odkrije, razorit će sve, što je prije spoljašnom nabožnosti odjeven učitelj sagradio. Učitelj neka se nikada nestidi s djecom klečati, moliti i ruke sklapati, svaku pobožnost, koju čine djeca, neka i on š njimi čini, a osobito neka nikada nepropusti primiti svetotajstva, kad ih i djeca primaju. Jer djeca treba da znadu, što veže njih k pobožnosti, da veže i njihove učitelje i ostale vierne.

2. Svojstva glede na um.

Učitelj naobrazuje djecu, s toga valja da je i sam naobražen, jer nitko nemože onoga saobćiti drugomu, čega sam neima. S toga mora učitelj imati podpuno znanje svega onoga, što predaje djeci u školi. Pa buduć onaj koji nenapreduje u naucih, nazaduje, to će valjan učitelj nastojati, da se dan na dan sve to većma pomoćju valjanih knjigah naobrazi, pa sbiljam onda će samo moći s uspjehom djelovati, ako bude tako postupao, inače zapinjat će sad ovdje, sad ondje, a učenici će to svakako opaziti, i kada to jednom opaze, onda je ugled učiteljev kod njih izgubljen. Zato ponapose neka se učitelj za svako pojedino predavanje valjano pripravi, da more sjegurno bez svakoga zapinjanja stvar djeci razložiti. U protivnom slučaju bit će do zla Boga dosadan i sebi i djeci, a skupo i dragocjeno vrieme potratit će u taman. Učitelj

Digitized by Google

mora nuz to znati upotrebiti valjan način u predavanju i taj će mu njegov posao na pol olahkotiti. Bez valjane metode neuspevaju ni najučeniji učitelji. Imade više načinah u predavanju, nu nije vrieme, ni mjesto, da ih ovdje izbrajam, o njih se obširno govori u metodici. — Učitelj treba da poznaje ćud i srce mladeži u obće, a svoje napose, što će lasno saznati iz mjestnih i kućnih običajah, zatim i otuda, ako bude opreznim okom pratio djecu svoju prigodom igarah i medjusobnih odnošenjah, a napokon i tim, ako se prestavi i sam u svoje djetinstvo, te se sjeti pojmovah, nazorah i ćućenja, što su s njim vladala za prve mladosti, jer ova su većinom ista kod svih malenih. Ako ih bude poznavao, znat će im se prilagoditi, a to mnogo valja. Učitelj nesmije se nikada dati smesti u školi, već treba da si uviek prisutnost duha sačuva. Djeca običavaju svašta pitati (samo ako imadu pouzdanje u učitelja), čemu bi se u prvi mah težko i najizobraženiji dovinuti mogao. Kada bi ga dakle diete što takova zapitalo, neka nepokaže, da ga je smelo pitanje, ili da nezna nanj odgovoriti; nu neka podnipošto ni krivo neodgovori, jer djeca uvidiv jednoč njegovu pogrešku, slabo će mu i u buduće vjerovati, nego najbolje će biti ako im po prilici ovako kaže (kad nebi znao odgovoriti namah): „Uztrpite se malko ja ću vam to već dojdući put razjasniti, kada vam budem o ovom ili onom govorio“, dotlje pako neka nastoji, da lativ se pomoćne knjige potraži odgovor na dječje pitanje.

3. Svostva glede tiela.

Učitelj da bude valjan učitelj i da uzmogne kano takov odgovoriti svomu zvanju, mora imati zdravo tielo, jaka prsa, oštro oko, dobar sluh, mio i ugodan glas, te prijatno i blago lice.

Učitelj mora sve od sebe odstraniti i svačega se kloniti, što bi moglo djake na smieh poticati, kao: smiešna, izvanredna nošnja, neobično kretanje tiela, ili što sličnoga. U obće biti će tuder više takovih svojstvah, koja će se mnogim činiti suvišna, al izkustvo nas uči, da često od malenih stvarih i neznatnih zahtievah veliki i važni učinci zavise. Ja mislim, kada bi svaki učitelj nastojao prisvojiti si gore navedena svojstva i postupno usavršivati se, da bi odgovorio svojim dužnostim kao pučki učitelj i u školi i u crkvi. A to bi imalo svakomu na srcu ležati, jer to od njega traži poštenje, vjera i dobro domovine. J. Z.

Digitized by Google

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

IV.

Put i promašena svrha.

Bjaše jesen; upravo jesensko doba. Kiša je neprestance lievala kao iz kabla, tako da nasi putnici dva dana kao u ladji Noemovoj zatvoreni, dostavnika reć bi ni ostavljali nisu. U K . . . ., gdje je dostavnik prestao sa sobom ljuljati i uboge putnike tresti ostaviv ih sudbini njihovoj t. j. ili u miru ili za dalnji budi lagodan, budi nelagodan put, hćeli su naši mladići pričekati, dok bi se malo razvedrilo. Nu vrieme nije uviek po volji.

Franji je godio taj mali počinak; nu Slavko nije imao ni mira ni mjesta. Bilo jim je jošte tri dana na kolih putovati, četvrti pako već svoje poslovanje započeti: a opet s druge strane seljaci nisu se u tom nesgodnom vremenu dali sklonuti na put, iščući pretjeranu plaću. Težak položaj, osobito za Franju, koji je od putnih novacah htio štogod prištediti za trošak, dok stigne na mjesto. Nu Slavko nemareći za to, pogodi kola, te voli dosta znameniti suvišak sam namiriti i tako rekuć iztrošiti se, samo da u vrieme, na opredieljeno mjesto prispije. Sutra dan se njekako srećom na kratko nebo razvedrilo, samo da Franju na put namami; a kad bjahu na putu, eto mećave iz nova. Naši putnici nehoteći kolah badava platiti, nemare za to, te uzprkos, šta su do kože prokisnuli, tjeraju kočijaša, da brže goni. Kočijaš, koji nije naućio konjah ćuvati, prikrio se debelim i velikim gunjem, neobziruć se na putnike; a ovi u svojoj ljetnoj, prevećlaganoj odjeći bez kišobrana i plašta, sjede kao u lužnici, te hoćeš nećeš čudnovatu uztrpljivost pokazuju.

„Tu ćemo noćiti!“ reče na jednom kočijaš i stane pred krčmom u njekom neznatnom seocu.

„Zar tu?“ uplaši se Franjo, obziruć se po malenom seocu, eda li bi koju ljepšu kuću spetio, nego li to bjahu opasna i nečista krčma i kolibe seljačke, budući se za ova dva dana naućio gospodski večerati i spavati, sasvim zaboraviv na svoju postelju,

Digitized by Google

na kojoj imadjaše poderan gunj i jastuk, u kojem, nezna se, da li je bilo više papira ili perja, od pavulice ni divana.

„Zar već noćiti?“ prekide Slavko Franjino razmatranje. „Ta neima ni sedam satih, a mi bi mogli bar gdje u bližjem mjestu konak naći. Kako daleko ima još do trgovišta V . . . ?“

»Bome, gospodine, četiri sata — odvrati kočijaš — a put vodi kroz šumu; zločest put, nigdje nikakva sela, a konji sustali. Bolje je da ovdje prenoćimo.«

»Nipošto, Slavko, mi smo već prokisnuli; malo više ili malo manje; sve jedno, šta misliš?«

»I ja bi volio, da se k cilju sve većma približimo.«

Na to izpade krčmar iz krčme pozdravljajuć došljake putnike. Franjo prihvati rieč i zapita krčmara:

»A ima li razbojnikah u šumi?«

»E dakako, da ima! Okriepite se samo s bocom vina, da se neuplašite, a podajte jednu i kočijašu, da mu konji bolje trče pak možete do deset satih u V . . . . . stići; jer, sbilja, posteljah više neimam, budući su mi došla tri gosta sve popunila, tako da i sam budem morao za noćas na sjeniku spavati.

Kočijaš se nije dao na to dvaput nagovarati. Vino se donese, momci se napiju a Franjo malo i odviše i nakon male stanke konji počnu kasati, kočijaš pako pjevati.

Franjo, budi što se je sbilja bojao, budi vinom malo omamljen, sagne se pod sjedalo, prikrije glavu sienom i spokojno zadriema. Noć se je sve bolje približavala, a bratac joj dan sve većma na izmak jurio, kao da nevidi, čemu noć ima biti sviedokom.

Ušutio i kočijaš. Nije šala čitav dan na jednom mjestu sjediti i bocu vina sam popiti, u misli jošte, da neima dvoje momakah na kolih; eto ti ga zadriema i on te usne.

Trče konjici, al im nije dosta ovakova trka, te stanu još boljma, kao da ih je to dublje nalik tamnim njekakovim strašilam plašilo i gonilo. Kraj puta bjaše poprieko povaljeno staro stablo; konji u pomrčini trgnu sobom i kao biesni uzlete, te desno i lievo, a Slavko, hoteć hitro kočijaša probuditi i vojke prihvatiti, ustane; nu na svoju nesreću, kola opet nagaze na panj, jedan udarac i Slavko spadne dolje. . . . .

(Dalje će sliediti)

Digitized by Google

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

C) Pripoviedke.

b) Bajke i pričice.

Hrast i bundevski vrież (cima).

Tečajem ljetnih toplih danah uzniela se bundevska vrież na njeki ostarjeli hrast, i za njekoliko tjedanah doraste mu do vrha. Ali do mala izpne se i preko vrha u zrak, te oholo razgledav se, prigne se na jednoč te stane govoriti hrastu:

„Šta misliš prijatelju; Zar to nije čudnovato? Ti rasteš već kako si mi sám kazivao, prieko sto godinah; a ja te evo za njekoliko tjedanah nadvisih. Vidiš, kako na te sad oholo gledam!“

„Istina je,“ odgovori hrast, „ti si hitro narasao; samo šteta, što ćeš i hitro uvelnuti te izsušiti se.“

„Ej,“ odgovori uplašeno vrież, „kako ti to znadeš, ti nesretni krivi proroče?“

„Liepo,“ nastavi hrast, — „mnogo sam ja vriežah (cimah) odkako ovdje stojim, vidio, kako su se nada mnom visile i gizdale, koje su isto tako hitro uzrasle, kao i ti. Ali čim zima došla, uvehnuše i padoše dolje tako brzo, kao što su i porasle! —

Što visoko leti, na nizko pada. Nar. posl.

Što friško budne, friško i prodje. „ „

Slika.

Lukin otac morade daleko u tudju zemlju na put. „Sjetite se često mene,“ reče svojoj djeci i njihovoj majci, i tako poljubivši ih suznima se očima izpriča. Luka nikako nije mogao na otca zaboraviti. Čim u jutro oči otvorio, pomislio bi na otca, a u večer kasno misleć na otca usnuo bi. Više putah bi znao pred sliku svoga dragog otca, koja je na stieni visila, stati, pa ju dugo motriti, jer ga i slika veselo gledala, a držala se kano da će progovoriti. Jednoč moljaše svoju majku, da mu ju dolje skine i dade, i kada bi želju izpunila, ogrli Luka sliku plačuć i cjelivajući ju kroz plač zajeca: O otče, o dobri moj otče! — Na to dojde nje-

Digitized by Google

gov stariji brat Pero, pa mu reče: Kako možeš tako plakati, i tu mrtvu sliku tako ljubiti! Ta to nije naš otac! sram te budi, kako možeš tako djetinski biti! — Ali mu mati na to reče: Pusti ti moga Lukicu u miru i nerugaj mu se. Kad on sliku otčevu tako rado ima, mora da otca još većma rado ima. Njegove suze idu mu uprav od srca! Nehvastaj se, da gospodina Boga ljubiš, ako ovako liepu narav hladno promatraš, ili ako se samo hladnim srcem na tvoga bližnjega obaziraš. — Zar nisu čovjek i narav slika otca nebeskoga.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

— Dne 12. Svibnja t. g. obavi svečanim načinom uzoriti nadpastir naš sv. misu pedesetoljetnicu u svojoj prvostolnoj crkvi. Kao što bjaše ista sgoda riedka to je uzveličana jošte većma proslavljenom osobom crkvenoga našega prvostolnika. Bog mu dao sve dobro u podpunoj mjeri, da bude otac viernome puku svome a po tom bdilo mu brižno oko i nad onimi, koji uz častno sveštenstvo nastoje oko prosvećenja puka našega, a kojim sviet obično svagdje zadnje mjesto i pažnju ustupa.

— Preč. duh. stol poslao je za izradjivanje, kao svake godine, tako i ljetos našemu učiteljstvu sliedeća pitanja: 1. Što je činiti učitelju u školi i izvan nje, kada se politička gibanja pojave, ili se bojati da će se pojaviti? 2. Kako se može u djetinjih srcih najbolje uzbuditi i gojiti ljubav k zakonitomu vladaru i domovini? 3. Što valja raditi učitelju, da djecu odvrati od kradje, ili ako je već koje na ovu opačinu naviklo, da ga posvema odvikne? 4. Kako se treba učitelju brinuti u školi i izvan nje za zdravlje školske mladeži?

— Preuzv. g. baron Metel Ožegović dao je za akademiju jugoslavensku 5000 st., a za spomenik Jelačića bana 500 st.

— U Beču izlazi od 1 Travnja t. g. novi školski list pod naslovom: „Die Volksschule“, i to u velikoj osmini, triputa na mjesec. Uredjuje ga J. Vogler uz sudjelovanje više praktičnih školskih vještakah. Ciena do konca ove godine iznosi 3 st. Kao što iz lista nam na ogled poslana vidjeti mogasmo, udarit će taj list poglavito praktičnim putem, koji će brže k cilju voditi i što je željeti glede na naš „Napredak“, samo kada bi mnogi naš učitelj htio se svojski toga posla primiti, te nam takovimi članci Napredak nakititi. Dvojica, trojica nisu kadra svemu doskočiti, jer gdje se za obću pučku prosvjetu radi, ondje treba više duševnih i materijalnih silah, nego li što žalibog sve dosada našemu listu fale.

— Kako piše „Naše gore list“ nalazi se pod tiskom zanimivo djelo: „Put po Italiji“ napisa ga vrli naš spisatelj Ad. Veber-Tkalčević. To djelo je sastavljeno u obliku poslanicah na njekoga prijatelja te će obsizati preko 20 tiskanih tabakah. Već isto ime piščevo i njeke poslanice u „Nevenu“ otiskane jamče nam, da će to djelo biti zanimivo i krasno.

— U novije vrieme izišle su upravo u horu kod nas knjige pod naslovom: **Odlomci iz državnoga prava hrvatskoga za narodne dinastije** od Dr. Franje Račkoga, zatim drugo pomnožano i izpravljeno izdanje Kvaternikova djela: **Das historisch-diplomatische Verhältniss des Königreichs Kroatien zu der ung. St. Stephans-Krone“** i knjižica: **Die Idee der Gleichberechtigung“** od J. Prausa.

Digitized by Google

— „Gosp. list“ javlja, da će ravnatelj gosp. učilišta u Križevcu g. Dragutin Lambal-Letinski stupit na skorom na polje hrvatske književnosti. Doznali smo od pouzdane ruke, da pripravlja gospodarski koledar za god. 1862. Netreba nam doista na široko razlagati korist, dapače potrebu takvoga djela, ono se samo preporučuje, i mi se g. Letinskomu unapried zahvaljujemo na ovom podhvatu, kojim će pristati u kolo hrvatskih književnikah.

— U Novom Sadu izlazi od 5. Svibnja t. g. novi politični list pod naslovom „Srbobran.“ Urednik mu je g. P. Ninković a suurednik Emil Čakra. Zastupat će taj list ustavnu slobodu i narodnost srbsku, te raditi putem javnosti iz sviuh silah, da se naša braća stenjuća toliko vjekovah pod jarmom turskim, što prije oslobode. Izlazit će preko nedjelje triputa, a ciena mu je 10 stot.

— Na Rieci upravo ugledaše sviet „Pokorni Psalmi Davidovi složeni u slovinski jezik na čislo i miru po Šimunu Budineu popu Zadraninu.“ Pjesma o muci gospodinovoj od Iva Tomka Mrnavića Splićanina. Iznovice na vidik ih iznese i o popu zadarskom progovori Fran Kurelac, starinom Ogulinac a rodom iz Krbave. Na Rieci troškom piščevim 1861.

— Kod Englezah izišao je sada nov prievod srbskih narodnih pjesamah od Vuka Stef. Karadžića u izboru i metrično.

— Slavenska drevnost u Šlezviku. Nedavno izkopaše tamo ogroman hrast, okolo na okolo kamenčići obložen a u sebi šupalj. U njemu nadjoše razpale već kosti, nož i umjetno nakićen pehar. Te drevnosti jesu svakako tvorine davne prošlosti a po umjetnu poslu zaključuje se na osobitu vještinu umjetnikah.

— Dobro će doći učiteljem, kao ljubiteljem voćarstva, savjet, što ga gospodarski list naš donosi, ako želimo, da nebude voće crvljivo. — Upravo sad je vrieme, te možemo zapriečiti, da nam se voće neucrvi. Gospodarski list je već jedanput na široko razlagao, da se crv nezameće u jabuki, kruški ili trešnji, već se je izlegao iz jajca, što ga kukac u cvietak snese, o čem se može svatko uvjeriti, pregledajuć cvietke od voćke većalom (mikroskopom). Ovi kukci puze uz vrieme cvatnje na drvo, i u svaki cvietak snesu sitno jajašce, da ga prostim okom nezamietiš. Kad poodraste cviet, izvali se iz jajca crvić, koji se kasnije spusti na tle, ondje se zaprede kao svilac, pa kasnije izadje iz zapredka sitan kukac (kebar). Da se zla oprostiš, treba da uz cvatnju, a još bolje prije cvatnje, svako drvo omotaš užetom namočenim u kolomaz pa kad kukac stane puziti uz drvo, naliepi na kolomaz i propane. Onaj gad, od kojega trešnje crvljive, može se zatrti, ako više putih prekopaš zemlju pod trešnjom ili ako oko cvatnje naspeš pod trešnju pepela ili vapna.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Na kaptolskoj gl. učioni definitivno su naimenovani za učitelje: Župančić Nikola, Irgulić Ant. i Posavec Jos. isto tako dojakošnje podučiteljice: Burgstallerova Marija i Kovačićeva Ana, imenovane su učiteljicami.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 222 Babukić Vjekosl. prof. u Zagr. 223 Partaš Jos. prof. u Zagr.; 224 Dr. Dražić Mir. u Karlovcu; 225 Tadić Stj. sveć. u Zagrebu ½ god.; 226 Gl. uč. u Požegi; 227 Dr. Iliašević Stjep. kan. u Varaždu.; 228 uč. u Koturibi; 229 uč. u dol. Dubravi; 230 uč. u dol. Vidovcu; 231 uč. u sv. Ivanu Zel.; 232 uč. kod sv. Nikole zel.; 233 uč. u Moravču; 234 uč. u Nartu; 235 uč. u Vrbovcu; 236 uč. u Jamnici; 237 uč. u dol. Kupčini. 238 uč. u Kupincu; 239 Banić Nik. uč. u Otočcu; 240 Preis Adam uč. u Spiš. Bukovici; 241 Brandecker Jos. uč. u Vukovaru; 242 uč. u Varašu lovr.; 243 uč. u Rakovcu; 244 Ravnik Fr. ravn. uč. u Kastvi. (Dalje će slieditи).

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 17. U Zagrebu, 1. Lipnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

O. Fortunat Pintarić,

glasbenik.

Hrvatica majka porodila je i pod svojimi prsi odgojila prema tobožnjoj svojoj neznatnosti silan broj sinovah, od kojih jedni mačem u ruci, drugi perom, treći krstom, a njeki i inače umjetničkim duhom nadahnuti blistaju se na domorodnom nebu poput sjajnih zviezdah. Ali od takovih malo bjaše poznatih našemu narodu. Riedkim je ta pravedna sreća zapala, da jim djela upravo dostojan promjer slave zauzmu. Izpustiv iz pameti ine, uzmimo samo na um naše umjetnike. Koliko nisu čamila imena njihova u driemežu, mjesto da slove od iztoka do zapada! — Pa budući ih tudjine, koji vazda znadjahu pozirati za našim, nemogahu šutom mimoići i izbrisati iz hrama umjetnosti; quia facta loquebantur (jer djela govorahu); to ih onda posvojiše promjenivši jim naša liepa hrvatska prezimena u svoja, i uvrstiše ih u svoje slovnike. —

Tomu grabežu prave naše svojine opro se je junački slavni naš povjestnik Iv. pl. Kukuljević, dočim je neutrudivom radnjom imena mnogih naših umjetnikah, naše gore listićah, zapretane u pepelu zaboravnosti svomu narodu na vidik izneo. On je silu naših mirisavih cvjetićah, što no ih uzgoji Hrvatica vila, presadjenih kradomice u tudje perivoje izčupao i presadio na pravo jim zemljište — u naš vrt: da nas bodre svojim miomirisom i da svojski prionemo uz njihovu ljepotu i uzkrisimo bolju budućnost. On je

Digitized by Google

dokazzo jasno svemu svietu, da je i Hrvatica vrstna poroditi zatočnikah umjetničkoj struci.

Istina je po tom bjelodana, da je naš slavni povjestnik riešio dugu povorku samih narodnih zagonetakah svojim Slovnikom. Istina je nadalje, da je on naš dračem i trnjem zarašteni vrt izkrčio; preostalo je ipak u zabitnih kutićih pojedinih cvjetićah pod živicom, do kojih valja takodjer prokrčiti pristup. Takav cviet je u glasbenom perivoju naš Fortunat Pintarić umjetnik, i što no vele od oka orguljaš. — O životu, djelovanju i vještini u toj struci želim kako tako izviestiti občinstvo, neka uzvidi, da je taj muž u istinu dostojan narodnoga priznanja te zavriedio, da mu uztraje uspomena u pameti naroda.

Tko je samo malo Hrvatskom prošao i iole ju s obzira crkvenoga pazio, taj je čuo silu milozvučnih pjesamah, koje se pjevaju u naših katoličkih crkvah. Te su si pjesme stekle jur obću dopadnost; a mnogi znadu, da su iste plodovi umjetnosti O Fortunata Pintarića svećenika reda sv. Franje države sv. Ladislava. Otac Pintarić je u obće vještak u glasbenosti; ali napose i najpače na orguljah. Rodio se je u Čakovcu god. 1798. gdje je svršio i početne škole; zatim je u Zagrebu prvi, a ostalih pet gimnasialnih razredah u Varaždinu revno polazio i s odlikovanjem svršio. Budući ga već kao malena dječaka uviek silio njeki nutarnji nagon, da prione uz glasbu; mislio je sada, gdje je pripravne nauke dokončao i gdje mu vrieme bjaše odlučno: kako bi prispio k bisernomu vrutku, gdje se sakupljaju umjetnice vile, gdje se ore blagozvučni i nebesni glasovi? Pa smisliv sve misli u jednu, da postigne toli žudjenu svrhu, pričini mu se, da je najpreča i najgladja staza, ako stupi u red Ladislavacah; a to tiem milije prigrli, što se je za ono doba više čestitih umovah posvećivalo samostanskomu životu, nego li u ovo naše sadanje prosviećeno, gdje se samostanci mal nepreziru, prem su iz samostanah protekle velike blagodati za naš narod, čemu su isti ti protivnici živi svjedoci.

Prve temelje svojoj umjetnosti, koja se je poslje na daleko razvila, položio je naš Pintarić kao novak u samostanu u Ivaniću, ali vrlo nedostatno; jer mu ni sam učitelj nebjaše nikakav vještak. Tu je on samo iz daleka i kao u snu čuo odjeknuti sladke zvu-

Digitized by Google

kove umjetničke, za koje rek' bi da je rodjen. No ipak je toliko u godini napredovao, da je svoga učitelja nadkrilio. Poslje godine novakovanja podje u Zagreb u filosofiju prilično nezadovoljan sa svojim znanjem i s težnjom za nečim višjim. U Zagrebu mu istom iskra uzvišenih težnjah bukne u plamen, kad je čuo u orgulje udarati vještaka Langera. Tom sgodom bijaše on — ko što mi njekoč sam reče — posve elektriziran. Naš Pintarić zamoli odmah Langera, neka bi imao dobrotu njega sirotu fratra u toj umjetnosti, za kojom ga tako srce vuklo, podučavati; a dobar čovjek mu to učini. Kada je opazio učitelj na svom revnom učeniku neobičnih sposobnostih, prione uz posao još voljnije.

No kao što obično udes progoni umjetnike, tako zače u prvom početku već biti našega Pintarića, dočim mu jedva našasta učitelja ošinu smrtnom šibikom. Izgubio je učitelja; ali nije izgubio volju za umjetnost, već je potražio daljnji vrutak, odkle da povadi bisernih kapljicah i ohladi svoje vruće težnje, a taj vrutak našao je u Livadiću dobro poznatom njekoč glasbeniku u Zagrebu. Njegovim savjetom nabavi si Pintarić silu muzikalnih knjigah. Za temelj razvića njegove umjetnosti služaše mu Försterov generalbas, koji je rukovodjen Livadićem točno proučio. Kada si je tako svestrano čvrst temelj stavio, položio je svoje usavršivanje u vlastiti trud, i njim je jamačno daleko dotjerao. Kao bogoslov posljednjih godinah stupio je Pintarić sa svojimi njekimi crkvenimi i zabavnimi pjesmami i napjevi u javnost. Njegova prva djela bjahu dobro primljena, pa ga je to vrlo potaknulo na postojanost i radnju. Pokle je svršio bogoslovje i na svećeničku čast povišen, nastojao je još revnije na tom polju. Svirajući na glasoviru, gitari i guslah najizvrstnija djela i izvadke iz najznamenitijih kazališnih komadah te razmatrajuć duboko njihov nutarnji sustav, nabavio si je silu glasbenih pojmovah; dapače se u istih instrumentih usavršio. Povišenjem na čast svećeničku učini ga državnik magistrom domaće duhovne mladeži. Tu službu obnašao je 6 godinah u ljubavi i slogi sa svojom braćom. Za vrieme svoga magistrovanja sastavio je množinu pjesamah i napjevah, koje se od to doba sve bolje započeše u sviet razprostranjivati, tako: da nisi već onda našao učitelja, koji nebi koju to njegovu pjesmu svirao, barem oko Zagreba i Varaždina. —

*

Digitized by Google

Starješine države pratili su pozornim okom mlada svećenika i nadobudna člana svoga cielokupnoga tiela; te ga god. 1828. na državnom kapitolu imenuju starješinom (gvardijanom) samostana zagrebačkoga; u istinu velika čast za njega mlada svećenika. S ovom časti skopčani poslovi stegnuli su dakako ponješto njegovo djelovanje; ali se je ipak svakim hipom i kroz to doba poslužio za svoje naobraženje i usavršenje. — Pokle bi čast starješine tri godine dostojno obnašao, bude imenovan opet magistrom, zatim vikarom; a konačno god. 1833. učiteljem blagoriečja na varaždinskoj gimnasiji. Ovim mu se korakom otvoriše vrata do svestrana zagrljaja glasbénice vile. Ovo vrieme sklopio je on s umjetnicom bliže prijateljstvo i duboko poznanje. Kao učitelj upotrebio je valjano svaki časak, što na svoju struku učiteljsku, što opet obkoljen u svom stanu učenicî, koje u glasbî podučavaše. Tu je pisao Pintarić silu napjevah za pjesme i sastavio njekoliko misah; od kojih vještaci za izvrstne nalaze: misu u *Es dur* u četiri glasa, zatim misu u *C dur* i u *A dur* takodjer u četiri glasa. Kao učitelj u Varaždinu napisa i izda poznatu „Knjigu bogoljubnosli kršćanske“ namienjenu i posvećenu školnoj mladeži. Ovim je djelom Pintarić dobrano promaknuo skladnost i pjevanje za naš puk, — dakako gdje su učitelji, koji ih pjevati umiju, — po tom si je i stekao kod naroda, a napose kod mladeži nezaboravno ime. Spomenuta knjiga je veliki dar za našu mladež, izkićena je sa pedeset milozvučnih napjevah sastavljenih na pjesme, koje je on sam iz latinskoga na hrvatski jezik prema onomu vremenu i razvitku jezika dosta dobro preveo. Pojedinih napjevah niesam nakan ovdje napominjati niti razsudjivati, samo velim: komu nije poznat njegov u toj se knjizi nalazeći „Tebe Boga“? Sud vrhu drugih i to krasan izrekoše jur vještaci. U Varaždinu sastavio je on komadah i za glasovir; no ovi neprekoračiše još dosele praga samostanske zabitnosti.

Kad je god. 1852. u naše gimnasije uveden novi školski sustav, predavao je naš Pintarič Mathematiku, gdje je dakako, kao što i dolikuje glasbeniku svoju vrlinu dostojno zasvjedočio. Godinu danah učiteljevao je pod novim školskim učevnim sustavom i pošto se je svega skupa tečajem 18 godinah školskoga praha nasrkao, zahvali se na učiteljstvu na žalost cielokupne mladeži, koju je on

Digitized by Google

umio vrlo dobro rukovoditi i ljubav si njezinu pribaviti; a ona mu umjela i sa zahvalnošću vraćati. Uz priznanje svojih vrlih zasluga bude stavljen u stanje mira. — Vrieme mirovanja posvetio je u svojoj zabitnoj sobici neprekidnoj radnji i njegovanju svoje umjetnosti. U to vrieme započeo je on nastojati oko riešenja velike zadaće, o kojoj ću malo niže govoriti. Ali država nemogaše gledati takova muža, da joj živ još koju od svojih silah nepokloni; zato ga u čakovačkom kapitolu držanom g. 1857. novoimenovani državnik O. Gerardo Zob učini državnim i svojim tajnikom. To imenovanje učinilo mu je velikih zapriekah, da oživotvori veliku svoju nakanu. Kao tajnik služio je državi tri godine pomnjivo i slavno. Tečajem tih triuh godinah svoga tajnikovanja i boravljenja u Pečuhu uz sve ine silne poslove stavio je on veleliepni vienac na svoje dojakošnje djelovanje. Njegov duh nemogaše mirovati i odustati od onoga, što mu Bog uz težke trudove pokloni. Vruću je gojio želju sve što posjeduje na svojoj umjetnosti narodu svomu pokloniti. Pa što je želio, to je i činom slavno zasvjedočio. Budućnost će posvjedočiti, da je on davno gojenoj želji naroda zadovoljio: kako da se naime uvede sklad u crkveno pjevanje. Čudom se moram čuditi radinosti stara umjetnika koli je smjelo nišanio na riešenje te zadaće i sretno ju svršio. „Crkvena lira“ je dakle taj vienac njegova djelovanja. To djelo je debelo poput misala i sadržava 340 različitih pjesamah s napjevi, izvornih predigrah i zaigrah primjerno porazdieljenih. Rukopis „Lire crkvene“ sada je u rukuh preuzvišenoga našega mecenata biskupa Štrosmajera; njemu bo se naš starina svojim djelom pod krilo uteče; da ga On zaštititi i izdanje što skorije pospiešiti blagoizvoli. Želja umjetnikova, kao što doznah neostà glasom vapijućega u pustinji; jer mu Njegova Preuzvišenost radostno obreče, da će ju izpuniti. Ovom sgodom nemogu ino, već izreći toplu zahvalu visokomu mecenatu u ime cieloga hrvatskoga naroda na prirodjenoj mu blagodati prama svemu, što je koristno vjeri i domovini; a napose na blagodati prama umjetniku Pintariću.

Medjutim bi se možda tko našao spreman da me ukori, što krstim Pintarića umjetnikom, budući njegovo ime narodu skoro nepoznato. Za svaku sumnju izbit komu iz glave, neka budu rieči radobojskoga dopisnika, koji piše o Pintariću u 27. br. Katolič-

Digitized by Google

koga lista od god. 1861. evo ovako: „Taj čovjek nije svednevni umjetnik na orguljah. On si je jurve od 30 godinah u istoj struci gudbe znamenitost stekao. Ta koji je orguljaš u Hrvatskoj, da neima koji napjev oli pjesmu njegovu? A on se je u pravom smislu rieči tôj struci sasvim posvetio. On u tom revnuje i upravo žive. On je u gudbu stavio do pet sto pjesamah — doduše ne malen broj — a i sastavio mise. Da je po tom Pintarić umjetnik, nemislim da će tko dvojiti. Takove ljude valja da visoko cienimo. Jer kako ćemo cieniti svoje zaslužne muževe, tako će i nas cieniti drugi izobraženi narodi. U slučaju nehajstva prama takovim muževom, korit će nas i to po pravu prostotom i nezrielošću.

No konačno kad djelo izadje na vidjelo, posvjedočit će umjetničku vještinu i trudoljubje Pintarićevo za dobro naroda. Crkvenom lirom, bez koje neće smjeti biti nijedna crkva i nijedan učitelj, zablistati će ime Pintarićevo na hrvatskom nebu, kao prava vještaka i revna domoljuba. Narod će dakle hrvatski u skori čas dobiti obći pjesmovnik. Ovomu se pjesmovniku jur unapred možemo veseliti i njim se ponositi. Takova što izgledaju i drugi narodi, koji su inače izpred nas daleko odmašili, kao ozebao sunca. Valja dakle da objeručke, kad bude hora, pohrlimo u pripomoć liepomu tomu poduzeću. U Ugarskoj predbrojile su se jurve sve župe hrvatske i tim je načinom opet položen — dakako za sada još samo u misli, al će biti i u činu — čvrst bedem protiva nastajućoj magjarštini. — Starac Pintarić i sam se vrlo raduje, da mu se djelo što skorije pomoli na vidjelo; jer „kako me je stajalo — reče mi jednoć sam — mnogo truda i napora prema mojim okolnostim i dobi; tako se opet radujem, što mislim, da sam doprineo koristnu žrtvu na oltar domovine.“ — On sada žive u Virovitici. Državni kapitol, komu je on 1860. god. kao tajnik pribivao imenova ga starješinom samostana virovitičkoga a ordinarijat ga ujedno potvrdi kao upravljatelja župe virovitičke. Osvjedočen sam da naš Pintarić i sada radi na obljubljenom si polju. Dobar mu bio uspjeh na slavu i korist crkve i domovine.

J. V—ć.

Digitized by Google

Izradci

na pitanja učiteljem god. 1860. za riešenje dana.

II.

Kako valja postupati s početnici, da jim škola omili i da ju rado polaze?

Nečudim se, što se djeca tako plaše učione, kada čuju, da se tamo sjedi smirom na jednom mjestu po 5 i 6 satih na dan, dočim bjahu kod kuće uviek slobodni, ili na polju, ili na dvorištu skačući, igrajući se ili pjevajući. Djetetu bila je već muka, kada mu majka zabrani, da neizlazi iz sobe, a kamo bi sada, gdje se ima podvrći po svom sudu tako strogu zaptu. Nečudim se ni tomu, što jih je u prijašnje vrieme jošte za mene silom trebalo voditi u školu, ne samo jedan put, već pet, šest i deset putah, dok se je diete dalo sklonuti, da je samo išlo, jer im škola bjaše sbilja nuz riedke iznimke mučilište. — Diete je došlo u školu, a učitelj ga ni prvi put ljubezno nepogleda, nego prvi mu je pozdrav bio, ako nebudeš mirno sjedio, dobit ćeš šiblje. A da je to učitelj kadar bio učiniti, osvjedočio se je djačić namah prvih danah, dočim si je vidio druga prošibana za to, što je malko s nogami štropatao i. t. d. Novi došljak školski drhtao je od straha bojeć se, da se sad nà neobori i nanj učitelj s kobnim »drieši gaće.« —

Ja sam zakleti neprijatelj šibe i po mom sudu izmedju svih sredstvah za postignuće školske svrhe ovo je najlošije, jer je ujedno i najnečovječnije (za skrajne samo slučajeve mogla bi se možebiti jošte upotriebiti šiba). Djaci, koji su bili najviše šibani, bjahu uviek najgori, to je živa istina. Izgubili su s vremenom svaki sram, svaku poštenu ćud i postali su bezsramnici, te su napokon ipak morali ostaviti školu, deset putah gorji, nego li su u nju došli. To je o onih, koji su bili šibani budući krivci. Nu što da kažem o onih, koje je učitelj samo za nasladu na pogrdni način prošibati dao? Poznavao sam djakah, svojih saučenikah, izvrstnih toli u naucih, koli u ponašanju, koji bjahu svake godine odlikovani, pa ipak neizbjegoše toj nevolji. A zašto su ove šibali? Zato, što im je jošte duh bio u tielu; što im je srce tuklo u prsiuh, a krv tekla po žilah; što bjahu živi, a ne mrtvi; zato, što su si kadšto u školi

Digitized by Google

štogod u uho prišaptnuli, ili si je koji nesrećom zamrljao kojom kapljicom crnila svoju artiju, ili je opet primio gdje na putu koju grudicu sniega u ruke. To bjahu obično prestupci, koje su umjeli stari učitelji toli nemilo i nečovječno kazniti. Ali pitam ih, neka mi po duši kažu, kakove im bjahu posljedice? Da im prištedim trud, odgovorit ću sam, jer sam upravo u ono zlosretno vrieme spao pod upravu ovakovih odličnih uzgojiteljah mladeži, te velim: mladić, znajuć da je nekriv, i osjećajuć se uvriedjena na svojoj česti i poštenju, držao je učitelja svoga okrutnikom, drhtao je doduše pred njim, ali ga ljubio nije, nego prezirao. A kad se je jedanput izmaknuo izpod njegove vlasti, zazirao se ga je uviek, a svaki put, kada ga je vidio, probudila se je u njem uvriedjena njekoč čest i poštenje, pa u mjesto da mu se pokloni, uklanjao se je, da ga nevidi. Dakle šiba je promašila svrhu svoju. Dok je tako bivalo, naravno je, da su djeca prèdala pomisliv samo na školu, a kad bi kod kuće nemirni bili ili što sakrivili, to im je najstrašnija i najužasnija grožnja bila „u školu ćeš“. — Doista žalostan pojam o zadaći školskoj, nad kojim treba da se zastide svi oni, koji su mu dali povod; to bo bjahu utamanitelji poštene ćudi u djetetu. Stoga prinadleži valjanu učitelju, kako će taj naopak pojam pred svojimi gojenci oprovrći, te kako će im školu milu i ugodnu učiniti tako, da se je s radošću i u poznije doba sjećaju.

Prvi utisak, koji diete primi u školi, jest nezaboraviv, i od ovuda će si sastaviti sav pojam o školi. Stoga na učitelju stoji, da osobito prviput što uljudnije što prijaznje primi diete u svoje ruke. Neka se nestidi djeteta zaogrnuta u proste haljine, jer i pod njimi kuca pošteno srce, jer i pod čohom klije kadšto, nu tek u zametku, veleum: već neka ga ljubezno pozdravi, primi za ruku, te predstavi inim učenikom kao njihova brata; neka mu zatim naznači mjesto, gdje će sjedjeti, i na kratko kaže samo glavna pravila. Kad ih je tako smjestio, neka neidje š njimi namah na samo predavanje, na suhoparna slova, jer to će mu već omraziti školu, nego neka se š njimi razgovara slobodno po tjedan, dva, tri i po mjesec danah, neka ih izpitava o raznih stvarih, koje su opazili kod kuće, izvan kuće, u polju i. t. d., tako će ih vježbati u misli i govoru, saznat njihove nazore, i pozornost svratiti na mnoge stvari, o kojih nisu dosele ni mislili. Neka im više putah

Digitized by Google

koju priču pripovieda iz djetinskog života, tim će ih predobiti na svoju ruku, škola će im postajati mila, i s veseljem će ju polaziti. — Kada se je dovoljno š njimi porazgovorio i zabavio, — tada neka prodje na svoju stvar, na predavanje, nu isto valja tako udesiti, da će biti za početnika i zanimivo i koristno, a stog gledišta i meni se najbolje dopada govoropisni način čitanja. Istina da taj način iziskuje poveću vještinu i trud od učitelja, ali za djake je sasvim naravan, a ktomu najzanimiviji, najtemeljitiji i najkoristniji. Toga se načina drže svi vještiji učitelji, budući uvidjeli njegovu prednost i praktičnost. Ako u obće s djaci, a to ponapose s početnici, valja imati gvozdenu strpljivost; ljubav će ju suzdržati, a dovoljna mu nagrada biti mirna sviest i ljubav djece. — Ako bude namah s početka ovako postupao učitelj, te mješao koristno sa zabavnim i ugodnim, vidit će, da je djeći omiljela učiona, da su zaboravila na onaj pojam, koji su bila dobila kod kuće, te da ju sada rado i veselo polaze. Nu učitelju treba, da, kako je počeo, tako nastavi, t. j. ima nastojati, da mu predavanje bude vaviek zanimivo i djeci ugodno. A da mu to izpadne za rukom, treba udaljiti iz učione sve, što bi moglo oslabiti ili umaljiti želju za naukom u učenicih. Ovamo spada: neka nikada nepokazuje svoju zlu volju, ako mu djak nije podpuno odgovorio, il ako mu je krivo odgovorio; neka ga nikada s nepodpuna ili zla odgovora neizlaže smjehu i ruglu drugih, već neka ga s hodnimi pitanji nastoji svratiti i navesti na pravi odgovor. Osobito neka pazi, da nikada nepokara djeteta radi slaba uma, t. j. kada nije diete onoga učinilo, što su drugi učinili, budući toga nije moglo učiniti; jer Bog nije dao svakomu jednaki broj talenatah. Ako bude ovako postupao s djecom, oduzet će im samo svu volju za naukom, pa onda neće ni onoga činiti, što bi inače činiti mogla. — Izmedju raznih metodah u predavanju meni se najbolje dopada erotematička kod početnikah, kojim jošte nije dovoljno razvit um; nu kod ove metode treba da je učitelj vazda na oprezu. Pitanja neka mu budu jasna, jednostavna i lahko, na svoje pitanje dobit će učitelj ili dobar, ili manjkav, stranom kriv, stranom smiešan odgovor ili možebiti baš nikakav, kako će se pomoći kod ovih raznovrstnih odgovorah, razlaže mu svaka valjana metodika. Učitelj nesmije ipak biti ravnodušan kod obuke i uzgojivanja djece; van

Digitized by Google

neka uviek pokaže, kako mu to godi, kada je koji učenik marljiv; neka takove odlikuje, nemarnim pako neka pokaže, da nije š njimi zadovoljan. (Konac sliedi.)

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

IV.

Put i promašena svrha.

* * *

„Zar smo na mjestu?“ upita Franjo probudiv se i izbuljiv oči na okolo, čim ugleda razsvietlene kuće u V.

„U zao čas! Jedva sam konje suzdržao! Čitav sat letiše kao vragovi; a vi ste tvrdo spavali; upravo dobro, jer biste se bili prestrašili.“

„A gdje mi je drug? Gdje je Slavko?“ upita plaho Franjo.

„Zar neleži u sienu? Ja mišljah, da i on spava.“

„Tà gle, neima ga! Zar nije nigdje s kolah snišao?“

„Nije. I ja sam bio malo pridriemao, te se probudim, kad eno, konji poplašeni, bježe kao vile — —

„Hajdmo natrag; okrenite kola“ — presieče mu rieč uplašeni Franjo.

„A ma gospodine, sada je već kasno!“

„Ja velim okrenite kola, pa natrag. Bog zna, šta se sa Slavkom dogodilo. Zaištite od krčmara fenjer!“

„Ali gospodine, on će po svoj prilici sad nà pješice doći.“

„Okreni kola rekoh — ili ću zovnuti stražu; jer ti si kriv, zašto si zaspao. Ako se je momu drugu kakova nesreća dogodila, bit ćeš ti kriv.“ —

Sila Boga nemoli; kučijaš mora okrenuti kola te goni natrag. Na pol puta nadju Slavka u kukavnu stanju. Kada su ga na kola dizali, onesviesti se od prevelike boli, jer padši siromah s kolah bješe si nogu slomio. Jauče Franjo više od ubogoga si druga te grdi i psuje nesmotrenoga kučijaša. Ali šta hasni! — —

Digitized by Google

„Šta ćemo sad? Sada na put misliti nemožemo, dok se neoporaviš, a Bog zna, kako će to dugo trajati, pa je li u mjestu liečnik. Za trošak neimamo više, a gospodin podjašprišt čekat će nas prekosutra, pak za stalno neće biti ni pošte u V.

„A ti putuj u ime božje dalje, odgovori Slavko, dok se ja oporavim, i kaži mu sve, što se sbilo. Kola su i onako najmljena dotlje, dok k njemu nedodjemo.

Razgovarajući se tako, dovezu se u trgovište i stanu pred krčmom. Nadje se odmah pomagačah, koji bolestnika u sobu spremiše i na postelju staviše. Ohotno pošalje krčmar, kada je Franjo na njega zarad liečnika navalio, po mjestnoga meštra.“

„Zar meštra, šta će nam taj?“ upita Franjo.

„Liečnika još kod nas neima; ali zato naš g. učitelj u prosto vrieme znade pomagati u malih bolestih; otac mu bjaše njekoč u Osieku brijač, koji je znao i liečiti a od njega sin mnogo naučio, te bi bio bolji za brijača, nego li za učitelja. Mene bar čestitije brije, nego li što mi sina uči. Ide sada već treću godinu u školu, i još nezna svih slovah.“

— — — — — — — — — —

Dodje učitelj ili liečnik ili brijač — neznam još, koji mu posao bjaše najpreči i koji mu naslov valjaše, ogleda nogu i potrese s glavom.

„To će dugo trajati! Na put nesmijete ni misliti; jer gle, i groznica će se pridružiti. Vi morate tu ostati, a sutra moramo dati dozvati liečnika iz varoši, ako mi se nećete povjeriti, ili ako bi postalo gore.“

„Jao! zakuka Franjo. A šta će biti od naših mjestah? Ona će drugim dopasti!“

„Neće; veli Slavko — samo ti sutra odmah putuj, to mora biti.“

„A tebe da tu ostavim u tudjih rukuh, bez novacah? Tko će trošiti, tko će te dvoriti?“ —

„Molim, gospodine! tko ste vi?“ upita liečeći i brijući učitelj ili učeći brijač, koji uprav unišao u sobu.

Franjo mu kaže.

„Dakle upravo od mojega zanata? E dobro! Vi ćete k meni ubogi Slavko, i ostat ćete, dok se neoporavite!“

Digitized by Google

»A ja ću Vam poslati prvom prilikom polovinu moje zaslužbe u ime troška i dvorbe za mojega prijatelja« — odvrati Franjo.

Pogodiše se dakle i tako učiniše. Sutradan prenieli su bolestnika k učitelju, koji, jer se je sbilja opasna vrućica pojavila, dade dovesti liečnika iz varoši; a Franjo morade se bolnim srcem razstati od druga, moleći ga, da mu što brže piše, a ujedno mu obeća, da će ga u bolesti šaljuć mu česte dopise i opise življenja i djelovanja svojega po mogućnosti zabavljati i tješiti. Napokon zamoli jošte gostoljubiva — kako mišljaše — collegu, da se otčinski pobrine za Slavka, i sjednuv u kola odveze se, da stigne čim prije na opredieljeno si mjesto. Sretan mu put, a jošte sretniji uspjeh!

(Dalje će slieditі.)

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

C) Pripoviedke.

c) Listovi u obliku pripoviedke.

Dragi Mijo!

Sve je sada vani bielo! Već je eto sniega dobrano napadalo. Moj mi je otac juče liepe nove saonice poklonio. Zato sam odlučio odmah danas poslje podne sanjkati se. Tu će biti veselja. Ako hoćeš i ti sa mnom se veseliti, a ti pohodi namah po objedu

svoga

Gjuru.

Dobra moja Jelice!

Ja ti već cielu jednu godinu polazim učionu. Tamo ti se učim čitati, računati i pisati. U učioni ti je pako liepo, i učitelj nas ima veoma rado, kada pazimo (smo pazljive) na njegov nauk. Prekojuče došla sam u viši razred, pa ti se sada učim već liste pisati. Je li se i ti već to učiš? Dokaži to

svojoj

Dragojli.

Digitized by Google

Draga tetko!

Prošasti četvrtak prali smo rubine. Nepogoda hćede, da je upravo vàs taj dan kiša lievala. Vrieme je pako bilo jako neprijatno, jer se je bio i mrzo vjetar podigao. Najveća pako nesreća stoga zločestoga vremena jest, da mi je moja dobra majka drugi dan na to oboljela i od onda čvrsto leži. Valjda se je morala jako nahladiti, kada je sad u kuhinju, sad opet k parenici išla. To vam je tim vjerojatnije, jer je, kao što rekoh, vrieme tako nepogodno bilo. —

Gospodin liečnik, koga smo odmah pozvali, kaže, da je bolest opasna, i zato smo sada svi u velikom strahu i brigi. Ako vam je dakle i kako moguće, pohoditę nas na skoro. Nam će svim osobito drago biti, da Vas čim prije ugledamo, a osobito vašoj Vas

istinski ljubećoj
Milici.

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

VI. vježba.

Najprije neka učitelj djecu opet pozornu učini, da će nješto novoga čuti, samo neka dobro paze. — Sada ćemo novo pisme učiti i to **u**. Ovdje ću ja, rekne učitelj (ali u govoru već odmah pravi), povući uzlazeći tanki potez, pa ga malko, ali samo za spoznati na gornjoj strani okružit, i u isti čas debeo potez povući dolje, sada po debelom potezu vratit ću se perom natrag, ali ne do kraj debeloga poteza, nego već pri kraju blizu izvući tanačni potez za jedno pero daleko, i okružiti ga, pa dolje debeo potez potegnuti, i dolje ga malo okružiti, ali ću tanačni uzlazeći potez iz njega izvući tako, da mi do polovice dodje (br. 16). Sada pravite vi. Tako sada u savezu kroz cieli papir (br. 17). Sada ćemo lahko i **m** naučiti, jer **m** skoro se isto tako pravi kao i **u**, samo što morate paziti kako se prva dva debela poteza u savezu napraviti imadu. Ja ću vam kazati i pokazati, pazite. Učitelj piše **m** (br. 18) govoreći: prve ću poteze napraviti kao i kod **n**, sad po debelom potezu vratit ću se opet i potegnuti kao i kod **n**, tanačan zatim okružiti, i povući dolje debeli jednako, ali ga neću okru-

Digitized by Google

žiti dolje, nego se opet po njem gore povratiti. Sada ću ovaj tre ći potez napraviti kao i drugi kod **n**, i eto **m** vam je gotov. Sada vi pravite, sad ga opet pravite poduž papira u savezu (br. 19). Sada opet mogu se najprije **n** i **m**, zatim i sva prvašnja pismena opet u posebnom pravcu praviti (20)

VII. v j e š b a.

Rado ste me do sad slušala djeco i za mnom dobro činila, što me jako veseli, a mislim da ćete i nadalje, tako pozorna biti, jer vidite, vaša je zadaća, kad u školu idete, da se i naučite štogod, a osobito liepo i pravilno pisati; mi ćemo sve polagacko ići, pa ćete vidjeti, što i koliko ćemo za mjesec, a što za godinu danah naučiti. Hoćete li paziti? (hoćemo). Dakle sada ću vam pokazati, kako se pisme **r** pravi. Slušajte i motrite (učitelj pravi **r**) govoreći: **r** počima se praviti kao i **n**, koje već dobro znate; ja ću dakle napraviti kao i kod **n** prvi tanačni i debeli potez, (br. 21) evo sada opet po njem perom gore idem i uzlazim kao i kod **n** tanačnim potezom, ali ga nipošto neokružavam, nego ga vučem kano po strani do početka debelog poteza, ovdje pravim kano piknjicu, i iz nje izvlačim mali tanačan potez. I tako je **r** gotov. Sada neka djeca sama naprave jedan **r**, a onda kaže učitelj, da u savezu **r** opetuju cielim redkom do kraj papira, ali taj savez neka bi išao ovako: učitelj napravi na početku **r**, sada ovaj izravni tanačni potez povuče malo dulje, pa potegne dolje debeli potez i napravi opet **r** itd. a djeca odmah za njim neka pišu (br. 22); tada se mogu u savezu sva pismena ponavljati (br. 23).

VIII. v j e š b a.

Truda vas neće mnogo stati, da se opet novo pisme naučite, ako pozorni budete, te pero, papir i ruke pravilno držali budete. To pisme zvati će se **t**. Učitelj pravi i govori: evo ja vučem tanačan uzlazeći potez kao i kod **i**, ali ga ovdje za pol i više potežem gore, zatim vučem debeo potez dolje, gdje ga okružujem. Dakle pravite vi tako; ali još nije sasma gotov **t**, još nješto fali, **t**. j. moram sada jednim izravnim tanačnim potezićem debeli potez kao prerezati, i to po prilici ondje, gdje mislim, da je za **i** dosta visok debeli potez, to kaže i učini, a djeca za njim to isto; onda učitelj pogleda, da li su svi dobro prekrižili. Zatim nastavlja. Lahko

Digitized by Google

ćemo i l umah naučiti i to, ako potegnemo malko više l nego t, ali l nesmije imati preko sebe kao t poteza, koji bi ga prerezao (br. 25). Dakle pazite, ja ću naprvo, a vi za mnom. Sada ćemo u savezu t i l uzduž papira praviti, da vam se razlika medju njimi bolje predoči (br. 26). Razumieva se pò sebi, kako sam već prije više putah kazivao, da se učitelj kod svake vješbe osvjedoči, kako što prave učenici, i drže, što nadje u neredu, neka popravi. Naravno da napomenuto u prvih vješbah taktiranje i tu upotriebiti valja.

(Dalje će slieditì).

Viestnik.

— Nj. velič. kralj naš udostojao se Gaji Poboru, učitelju u miru u sl. c. k. otočkoj pukovniji milostivo podieliti zlatni krst za zasluge u ime njegovoga 44 godišnjega hvale vriednoga poslovanja u školskoj struci.

— U onaj odbor saborskih članovah, kojim je povjereno izradjenje osnove za ustrojenje jugoslavenske akademije i sveučilišta te uredjenje srednjih i pučkih učionah u našoj domovini, pozvani su jošte mnogi vještaci, te su se svi članovi na tri odsjeka podielili, prvi za akademiju, drugi za sveučilište, a treći za srednje i pučke učione. Potonji razpao se na tri pododbora s dotičnimi predsjednici i izvjestitelji; jedan za uredjenje gimnazijah, drugi za realke, a treći za pučke učione, kojemu trećemu predsieda preč. g. kanonik dr. Ilijašević, a za izvjestitelja izabran urednik Napredka. Za temelj poslovanju pododbora trećega uzet je poznati „Systema scholarum element.“ od god. 1845. i već su radnje započele. Da se pako prigodom pretresivanja o preustrojenju naših škol. knjigah olakša posao tomu pododboru i uvaži mnenje pučkih učiteljah, opetovano pozivljemo svu gg. učitelje, da na pitanja u br. 16. Napredka stavljena po mogućnosti odgovore. Do sada došli su nam rukuh odgovori učitelja K. R. u O. i J. R. u D. —

— Naredbom vis. dv. dikasterija od 16. ožujka t. g. br. $^{444}/_{79}$ na temelju §. 63. osnove za pučke učione (systema scholarum etc.) od g. 1845 zabranjuje se učiteljem pučkim, da nemogu nuz učiteljsku službu nikakove druge n. p. bilježničke, mrtvarske, zvonarske itd. obnašati, jedno što to i okolnosti vremena prieče, a drugo, što učitelj imade dosta posla s obukom, ako želi točno i savjestno svojoj dužnosti zadovoljiti.

— Vis. dvorski dikasterij potvrdio je predbježno osnovu izradjenu po školskom odboru, što bjaše od svjetl. bana mjeseca studenoga p. g. imenovan, dok sabor naš o preustrojenju naših višjih i nižjih učionah drugčije neodluči, a o tom se upravo sada radi. Polag te osnove ima biti nastava u pučkih školah jedino na temelju narodnoga jezika, i učitelji tomu jeziku nevješti imadu se ili odstraniti, ili ako su si znanje našega jezika pribavili, uz opredieljeni rok izpitu podvrći s iznimkom dakako tom, da mogu takovi biti oprošteni od izpita, ako dotično ravnateljstvo to za shodno pronadje.

— Slušatelji ovdješnje pravoslovne akademije spremili su Nj. preuzvišenosti g. biskupu Strossmayeru umjetno izradjenu zahvalnicu, kojom usrdnu zahvalnost izriču, što je blagoizvolio udariti temelj akademiji jugoslavenskoj. Takovih zahvalnicah primi nj. preuzvišenost s više stranah od omladine naše, pače i od Srbah u Parizu živućih.

— Ovih danah izišao je prievod drame „Toma Morus“ od Silv. Pellika, tiskom Jakićevim a troškom M. Krešića. Ciena knjizi 40 nv. Tko uzme 12 kom. dobiva dva na dar. — Izvan toga razaslat će ovih danah g. K. Stojšić drugo izdanje

Digitized by Google

„Triuh lipah“ i „Žitja sv. Alojzije Gonzage“ od J. J. Osobito preporučamo ove knjižice gg. župnikom, učiteljem i inim prijateljem mladeži, jer se mogu najbolje upotrebiti za nagrade školne. — „Pjesme Jelačića bana“ prevedene po Dr. Demetru, a izdane troškom P. Belasa izišle su na svjetlo. Čisti dohodak namienjen je spomeniku Jelačića bana. Napokon izdao je O. Utješenović u Beču važnu knjigu njemačkim jezikom spisanu pod naslovom: „Die Militärgrenze und die Verfassung“, Sadržaj iste nacrtan jo u izvadku u br. 68. „Ost und West-a.“

Svaštica.

— Zamierni pojmovi o slobodi. U **A** odlučili su slobodni zanatnici svoje naučnike nepuštati više u nedjeljnu školu, a u **B** neće učitelj bez posebne nagrade opetovnu obuku davati. U **C** krate se roditelji svoju djecu u nuždne dane od škole izmoljavati, a u **D** krati se učitelj sve učevne ure izpunjavati. U **E** uztegnuli su se roditelji svojoj djeci školske knjige kupovati, a u **F** se je učitelj usudio vrata za predkućni most upotriebiti. U **G** su zanatnici učiteljem za opetovnu obuku obećano uzdarje sastojeće iz 4 stotinjaka uzkratili, a u **H** su učitelji produženje praznikah zaželjeli. U **I** je obtužen učitelj, što je jednoga samovoljno od škole izostavšeg i ptičja gniezda vadećeg učenika sa četiri šibe kaznio, a u **K** su učenici imućnih roditeljah učitelju svaku pokornost odkazali. U **L** je učitelj na odgovor povučen, što nije školsko dvorište ogradio, a u **M** je učitelj svaku odvisnost zanijekao. U kotaru **N** viećaju učitelji o nošnji surkah, a u kotaru **O** spremaju peticiju radi nošnje uniformah. U **P** su se osmjelili učenici u školi kockati i psovati, a u **R** su se uslobodili pitomci javno pušiti i ašikovati. U **S** je bivši zanatlijski nadmeštar za obećano uzdarje prosećeg učitelja iz kuće van bacio, u **T** je dokazivao učitelj, da nije dužan vjeronauk u školi predavati. U **U** običaju pitomci „parižke tajne“ u crkvi mjesto molitvenikah rabiti, a u **V** dopuštaju učitelji, da učenici nepolaze. U Z— . . . nu čemu više primjerah, kada se i iz ovih dostatno vidi, koliko putevah k slobodi vodi. — — Što vi na oto, konservativni učitelji? — Bi li se školarstvo sliedeć vaša zastarjela načela ikada popelo na stepen prave civilizacije i slobode?! — Š.

Natječaj.

— Za izpražnjeno učiteljsko mjesto u Novoj Gradiški (pukovnije Gradiške) razpisuje se natječaj. Pristojbe sastoje u 367 st. 50 nov. a. vr. plaće, slobodnom stanu i 6 st. 30 nv. paušala. Molbenice s dotičnimi svjedočbami providjene valja najdulje do 10. Srpnja t. god. poslati sl. bansko-slavonskom krajiškom školskom povjerenstvu u Petrinji.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— U Slatini (župi Sladojevci) imenovan je Josip Pleša urednim učiteljem i orguljašem.

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 245 Somogji pripr. učit. u Zagr.; 246 občinski ured u Stubici; 247 c. k. gl. učiona u Ogulinu; 248 učiona u Valpovu; 249 učiona u Marjancih; 250 učiona u Veliškovcih; 251 učionam c. k. kovačićke satnije; 252 učiona u Severinu; 253 učiona u Bedeniku; 254 učiona u Vel. Pisanici; 255 učiona u Šandrovcu; 256 učionam c. k. račanske satnije; 257 Stagel Lad. učitelj u Gjurgjevcu; 258 Sedmak Gjuro učit. u Sesvetah; 159 Tišljarić Blaž učit. u Kloštru; 260 Dokuš Fr. učit. u Dinjevcu. (Dalje će sliediti).

☞ *Ovomu broju priložen je* peti *tiskani arak domaće naše poviesti učiteljem na porabu.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 18. U Zagrebu, 15. Lipnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Cĕna mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine 1 polovica.

Čega nam se najprije valja latiti, ako pučku prosvjetu unaprieditи želimo?

Odkako nam iza previšnje carske diplome od 20. listopada p. g. sunce bolje budućnosti sinu, sunce rekoh, koje svojimi blagimi traci razprši ove guste oblake, što nam narodnu prosvjetu u crno zaviti pretiahu, mogasmo pri nastavšoj vedrini našega narodnog obzorja opaziti, kako se odasvuda nastoji, da se narodnoj prosvjeti i općem blagostanju naše mile domovine čvrst temelj položi i njezin bujni razvitak osigura. — Ne samo što se pojedini iskreni domorodci, kojih će vrla imena u ljetopisih naše domovine zlatnimi slovi upisana biti, kod toga utemeljenja slavno natjecaju, no i isti naš sabor, slava mu budi dok je svieta i vieka, stavi si narodnu prosvjetu za jednu od najvažnijih zadaćah i stade oko uživotvorenja ove uzvišene ideje ozbiljno i svojski raditi. Uz ogromnu množinu prinadležećih si inih poslovah uze već u pretres važni predlog o ustrojenju jugoslavjanskoga sveučilišta, kao i o ustrojenju akademije znanostih; a da se isti čin savršenije na korist, ne samo našega naroda, no i cieloga Jugoslavenstva riešiti uzmogne, spoji time i pitanje o preustrojenju naših srednjih i nižih učionah te pozva u svoje odbore i one ljude, koji bi mu pri riešenju tako znamenite i velevažne zadaće svojim izkustvom — buduć vještaci u istoj struci — na pomoć biti mogli.

Digitized by Google

Nismo nakanili upuštati se ovdje u pitanje o djelovanju sabora a imenito odbora za školsku struku u tom pogledu; jer smo tvrdo uvjereni, da će ovi svoje djelo uspješno dovršiti; i zaoto mimoilazimo svako razglabanje ote stvari; nu nemožemo zatajiti, da nas njeki strah obuzima, kadgod ili u našem zvaničnom ili u kojem sukromnom krugu o preustrojenju pučkih učionah govoriti čujemo. — Ne samo po našoj domovini no i po ostalih pokrajinah naše carevine razliežе se glas: *Pučke učione valja preustrojiti!* i neima kuta u čitavoj državi, gdje se tomu glasu odziv našao nebi; ali razglabajući potonju otu želju, viđjamo više ili manje, da se pod željenim preustrojenjem pučke učione ponajviše poboljšanje materijalnoga stanja pučkih učiteljah razumieva. Žalibože! živa je istina, da se nijedan pučki učitelj svomu položaju s materijalnog gledišta radovati nemože, i da na bielome svietu neima nijedne duše, koja bi mu toga radi zavidila. Mi pako kao učitelji moramo većma željeti, da se za duševni položaj naših nasljednikah bolje pobrine oni, kojih se tiče, i kojim ta dužnost prinadleži.

Zahman će se novi pa ma i najbolji sustav za učione osnovati i osnove učevne sastaviti; zahman će se plaće učiteljske urediti i njihov položaj povoljnijim i prijatnijim učiniti; zahman će se stotine novih učionah podići i države ili obćine njihovim uzdržavanjem obtršiti; kad učiteljah — učiteljah u pravom smislu — učiteljah valjanih i izvrstnih imati nećemo. — Gledeć pako na sadanje okolnosti moramo na najveću našu žalost odprto izjaviti, da se takovim učiteljem ni nadati nemožemo. Što nam valja onda činiti, da si valjane učitelje pribavimo? — Nećemo mi sasma zanijekati potreboću preustrojenja pučkih učionah, a osobito ako u obzir uzmemo sve struke toga preustrojenja, kakono *a)* najvišje školske vlasti i njihov djelokrug, *b)* neposredno i posredno nadziranje učionah, *c)* vrsti učionah polag učevnih predmetah i školskih razredah, *d)* učevne osnove, *e)* školske knjige i napokon *f)* samo učiteljstvo: ali nemožemo mukom mimoići, da nam se baš ovo najzadnje u pogledu obće koristi kao najglavnije vidi, i ako se ovo sretno unapriedi, sve ostalo s vremenom se lahko urediti dade. — Što nam hasni i najbolja učevna osnova, što najizvrstnije knjige, kad učitelji neumiju ili neće, da se osnove drže, ili ako knjige, t. j. njezina sadržaja ni sami neshvaćaju, a kamo li da ga

Digitized by Google

svojim učenikom vlastitom svojinom učine. Najglavnije je dakle učiteljstvo a napose uredjenje duševnog izobraženja naših pučkih učiteljah. Ovo se pako može postići dobrim uredjenjem učiteljištah. Dobro uredjeno učiteljište jamčilo bi nam za valjanost i izvrstnost pučkih učiteljah.

„Ta i ova se je želja već na više stranah, pa upravo i u ovom časopisu očitovala“ reći će mnogi. Istina — ali se mi neslažemo s onim načinom preustrojenja naših preparandijalnih zavodah; jer preporučeno preustrojenje nesamo da nebi ništa koristilo, no bi nas sve to dalje od žudjenoga cilja odvelo. — Mislit će možebiti naši čitatelji, da smo se preveć strahu podali, pa da u svakom panju avetinu vidjamo. — Što pako malo prije rekosmo, rekosmo iz žalostnog izkustva, a što svaki dan očima gledamo, ono, bora mi, nije obsjena.

Kako dakle valja učiteljska pripravilišta preustrojiti? Želimo li naš cilj postići, to nam ponajprije valja ustrojiti *učiteljsko sjemenište,* i takovim priliku dati budućim našim učiteljem, da se za svoje sveto i uzvišeno zvanje valjano i bez svake skrbi radi svagdanjega kruha pripraviti mogu; da se nadalje ukloniti mogu svim onim nepogodam, kojim su bez dobro uredjenoga sjemeništa izvrženi pripravnici učiteljski, budući ukonačeni po raznih kućah na najveću svoju i kasnije povjerit im se imajuće mladeži štetu. Samo tako procvast će pučka prosvjeta, i svi učevni zavodi moć će se, imajući u pučkoj učioni valjani i postojani temelj, na sreću i blagostanje našega naroda bujno razviti. Uztegne li se za ustrojenje učiteljskog sjemeništa potrebna novčana podpora, tada je sav posao školskoga odbora suvišan, tada je svako preustrojenje srednjih i nižih učionah prazna rieč. Bez sjemeništa nećemo imati nikada valjanih učiteljah, bez valjanih učiteljah nikada valjanih učenikah, bez valjanih učenikah nikada valjanih učionah ma koje vrsti, a bez valjanih učionah nikada pučke prosvjete niti narodnoga blagostanja. Je li moguće bez sjemeništa valjane učitelje odgojiti, pa makar preparandije i najboljma ustrojili? Otvoreno kažem: U obće ne. — Dokle se pripravnici s gladom boriti te privatnim podučavanjem skupocjeno i za svoje vlastito izobraženje potrebito vrieme tratiti moraju, dokle se glede lagljega življenja po zabitnih dapače i svojoj dobi pogibeljnih kućah ukonačivati i time raznim zamam-

*

Digitized by Google

ljivim prigodam izlagati moraju; dotlje će biti i njihovo izobraženje polovično i površno, a posliedice ote površnosti pučkoj prosvjeti i narodnom blagostanju pogibeljne.

Komu je ozbiljno do usrećenja našega naroda i njegova blagostanja stalo, i tko želi, da naše učione svoju svrhu u pogledu pučke prosvjete u istinu postignu, pristat će uz našu želju, da se čim prije ustroji tako važan i obćekoristan zavod, kao što bi bilo *učiteljsko sjemenište.* F. K.

Izradci

na pitanja učiteljem god. 1860. za riešenje dana.

(Konac).

II.

Kako valja postupati s početnici, da jim škola omili i da ju rado polaze?

Imade jošte jedna mana kod mnogih u običaju, koja možebiti ubitačnije djeluje na ćudi sve mladeži nego sve ine, a to je kleta pristranost. Otu sam uvjek proklinjao, jer ne samo što oduzimlje djaku volju za naukom, već mu truje poštenu ćud i ozledjuje najtanju žicu njegove česti. Pristranošću grieši učitelj proti velikoj kreposti, koja je temelj čovječanskih družtvah, a ta je pravda. Niti spoljašnost djeteta, niti obiteljski vez, blago nit bogatstvo, neka nezasliepi učitelja, kada obći s djecom. Tko je marljiviji i bolji, neka ga predpostavi najmogučnijemu i najbogatijemu. Ako bude radio, steć će si ljubav i povjerenje mladeži, a toga mu ponajprije treba. —

Djeca slušaju u školi više predmetah, nu da ih djeca radje i većom gorljivosti slušaju, treba im prije dokazati njihovu korist i važnost za budući život, a to će moći raznimi prispodobami, primjeri, povjestnimi crtami i pričami. Samo predavanje mora biti živahno i krepko, da ga djeca napetom pazljivošću mogu slušati, mora biti jednostavno i jasno, da si ga djeca laglje upamte te da iz sama predavanja učiteljeva njegovu važnost i korist opaze, da uvide, kako iz osvjedočenja govori. Ako je tko ljubitelj pro-

Digitized by Google

mjenah, a to su jamačno djeca; s toga neka se učitelj okani dosadne jednostranosti, pa različitimi predmeti i predstavami neka ih nastoji što zanimivije zabavljati. Kod jednog predmeta, osobito ako je suhoparan, neka se nikada odviše dugo nebavi, neka se radje češće nanj svraća, ako mu je upravo sila. Ja sam zato da se poslje svake ure, ili poslje svakog predmeta djeci za njekoliko časovah odmora dade, tim će se prepriečiti ono dosadno izilazenje i ulazenje iz škole i u školu u vrieme predavanja, što vrlo buni i učitelja i djecu. Nebi s gorega bilo, kad bi učitelj svojim djakom poslje svršenoga predavanja takodjer kakovu liepu ćudorednu priču pripoviedao, ili koju zanimivu i ugodnu pjesmicu š njimi izpjevao, ako to drugčije okolnosti dopuštaju.

Učitelj neka nastoji u djacih uzbuditi nedužno takmačtvo s raznimi pohvalami, nagradami i odlikovanji, neka pokaže činom, da znade marljivost i dobrotu cieniti i nagraditi, a okornost i lienost kazniti. Ali i u odlikovanjih treba mu biti umjerenim, jer će inače izgubiti svu silu i privlačnost.

Velika prenapetost i ciepidlačenje (pedantičnost) nigdje nevalja i nevodi k svrsi, to isto mnogo više valja kod početnikah. Neka učitelj vazda ima na umu, da djeca nisu mramorni kipovi, koji nepomično onako stoje, kako si ih smjestio, već da su živa, da im vrije u grudih i u žilah krv, te s toga netreba ni od njih tražiti, da sjede nepomično kroz šest satih na dan s rukama na klupi, mirnimi nogama, tielom ukočenim; to je ubitačno zdravlju to mrzi djecu. Skrajna bi okrutnost bila takove neznatne prestupke šibom kazniti, a to je bilo prije vrlo u običaju, ali dao Bog, da nebude toga nikada nigdje više. Učitelj kako jur rekoh, neka svojim načinom predavanja nastoji, da ga djeca obljube, neka im primjeri, pričami, prispodobami, i raznimi načini iz izkustva i svagdanjega života dokaže važnost, potrebu i korist svakoga predmeta.

Napokon učitelj neka se čvrsto drži ustanovljenog reda, kada je vrieme, da se prekinu, neka dovrši. — Poznavao sam učiteljah, koji su upravo onda, kada je bio konac predavanju, imali najviše za pripoviedati djeci, te stali s najvećom žestinom predavati, misleći, da će tim Bog zna što učiniti, ni neopaziv, da ga djeca neslušaju, da su njihove misli već izvan škole. Djeca se neka nikada nedrže odviše dugo u školi. Ja mislim da je od 8—11 posve

Digitized by Google

dosta sjediti u klupi. Mnogi se neće slagati s mojim mnienjem, koji drže onakova učitelja za mlačna i nehajna, koji strogo pazi na uru, nu ja iz izkustva govorim, mene je najviše mrzilo, kad nas je znao učitelj preko pol ure iza propisanoga vremena zadržati u školi. U ostalom učitelj će imati i drugdje priliku pokažati svoju ljubav i oduševljenje za školskim napredkom. — Djeca koja su njekoliko satih sjedila u školi trčba, da se sada malko preskaču, a buduć se kod takovih prigodah obićavaju svadjati i potući ti mladi živahni junaci, neka nastoji učitelj, da im to zaprieči, pa ih neka gleda na liepši i zanimiviji način zabaviti. Djeca znadu obično malo sigrah, s toga neka si izabere učitelj njekoliko koristnih, zabavnih i nedužnih sigrah, kakove su većinom sve s loptom, neka im njekoliko takovih nabavi, pa ih neka uči sigrati; a s početka se može i sam k njim pridružiti; neka se sigurno neboji, da će mu to umanjiti ugled. Milina je gledati djecu gdje poslje višesatnoga sjedenja u školi veselo skaču za loptom, te se nedužno igraju, pa gdje je jošte i učitelj medju njima, ili ih barem nadgleda sa strane. Ako bude učitelj tako postupao s djaci u obće, a s početnici ponapose, može biti uvjeren, da će ga djeca ljubiti kano rodjena si otca, da će im škola omiliti, tako da ju i s veseljem polazila bude; — A za njeg će biti najveća nagrada i utjeha, što će se ga djeca već kao odrasli muževi s radošću sjećati.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

V.

Posljedice putovanja.

U M . . . . . dne 14. Studenoga 18**.

Sladki moj Slavko!

Evo — na mjestu sam; a Ti valja da bolan baš ovaj čas patiš. Dragi moj, kako mi je tebe žao, baš žao od srca, što Ti sad, da nije bilo one zlokobne boce vina (Bog dao te se kučijašu u grkljanu u samo sirće pretvorila) nesreću trpiti, a s menom

Digitized by Google

sreće dieliti nemoreš. Neću, brate, da Te opisivanjem svojega zadovoljstva i dobrostanja smutim; nu komu da srce izkalim, pred kim da iztresem, što je u njemu sakriveno i što mi drugčije veseljaku, kojemu je najveća muka te nemore šutiti, mira neda. Dà, znam, šta ćeš Ti kazati. „Franjko, sad imaš dosta sgode za govoriti. Eno ti tvoje škole!“ E moj Slavko, da ti mene vidiš, da me čuješ! Za onih osam danah, što poslujem, izgovorih toga više, nego li je, kako se jedan od mojih filosofah elementarnoga razreda izrazi, moj predhodnik za pol godine učinio. Sramote Ti činiti neću, ta sam ti rekao; ali volio bi, da te imam pri ruci. Drugo je teorija, a drugo praktika. Tamo sam mislio, da sam izučio; sad vidim i osiećam, šta mi fali. Prvi dan skoro dobih već groznicu od napora duševnoga, drugi dan glavobolju, treći dan promienih metodu a peti krpah, što prva tri dana pokvarih. Nered je u školi velik. Djeca neimaju ni knjigah, ni šta drugoga. Učevnih sredstvah takodjer nije. Nu gospodin župnik obeća, da će se za sve pobrinuti. Stari moj principal, kako ga zvati moram, jer mi se je tako bio prvi dan sam predstavio, već mi dade povod, da svoju risarsku vještinu u praktičnom životu pokušam. Evo ti njegove karikature. Gospodin Bolto Grdić ima mu od prilike četrdeset i pet godinah; Stasa srednjega, lica suncem opaljenog; nije mršav ni debeo, nu ipak mi kazà: „Budite pošten, pa gledajte da i vi nabrzo ovaki dobijete „šulmeisterbauh.“ U pet satih jutrom ustaje, ide na polje, pregleda livade, pušta krave na pašu, podoji ih prije sám, ide zatim u crkvu s djecom, a nakon toga sjedne i ruča. Prvih dana sjedjasmo zajedno razgovarajući se do devet satih, i kada bi vrieme ići u školu, govoraše mi: „E tà pričekajte, šta biste se tako zarana već mučili, još se u školi dosta nasjedite po vas život! Nije dobro, s punim želudcem u školu, veli se latinski: nu kako se to kaže, već mi se davno izpušilo.“ Rado puši, s toga mu je lula i u školi u zubih; dim, veli, zatire smrad i duhu školsku. U školi mu niesam bio, nemožem još ništa kazati. Sam me je poslje podne u njeke kuće vodio. „Ako hoćete, reče mi, s našim svietom dobro izlaziti, laskajte se malo. A toga nije znao vaš predhodnik; jer je bio gizdav, što je bio dvie godine pisarom.“ Valja poslušati starijega, mislim, i zato odmah poljubih našu trgovkinju kod pohoda u ruku. To je imalo dobar učinak. Poslala mi je drugi dan po djaku

Digitized by Google

svojem tanjur kolačah, i nahvalila me je tako, da sam Ti sada svaki dan drugdje na večeru pozvan. Jeftina večera! Ne košta ništa; poljubac u ruku.“

A Ti moj Slavko, kako mi Ti živiš? Znam, da još pisati nemožeš, zato i neću toga zahtievati. Gledaj, da ozdraviš, te piši, da Ti novce pošaljem na put i da namiriš trošak.

Tvoj iskreni

Franjo.

* * *

U M... dne 30. pros. 18**.

Dragi prijatelju!

Nemoj me, dragi moj biediti, što Ti tako dugo nepisah. Znam, da će ti biti dugo vrieme, dočim ležati moraš. Da ležiš još, sažalujem Te, jer Ti bi drugačije već od davna bio meni, Tvojemu »intimusu« pisao. Ali šta ćemo, budi strpljiv! Tvoje mjesto još nije popunjeno, još čeka na tebe. Naš vrli nadziratelj razboljeo se je, nu čujem, da mu je bolje. Ja i moj principal — pokeckali smo se. Dolazi k meni u školu, kao da me kontrolira; a uzrok je tomu, što mi jedan moj prijatelj — čuj! imam već prijateljah! — nudi koštu, ako ga budem učio svirati. Ja izrazih svoje mnenje pred starim, nu ovaj me napane: „A zar vam moja košta nevalja? Toga se niesam nadao! Svi „preceptori“, što ih je tu još bilo, svi su kod mene na košti bili, ta to je mala akcidencija, koja mi nadomiešta, što mi uzkratiše plaće za podučitelja; tako simo tamo govoraše te se najposlje razljuti na me. Neka mu Bog prosti! — Danas sam dobio prviput svoju plaću, nu samo po velikoj protekciji gospoje tajnikovice, koju sam takodjer morao u ruku poljubiti. Iz te svote moradoh namiriti učitelja za hranu. Pa šta misliš, koliko sam imao platiti? Rekao je s prva: »platit ćete samo taj komadić mesa, u mene ima svega. Hvala Bogu, gdje četvero jede, možete i vi peti, samo priznajte to i budite učtiv i zahvalan;« a kada došlo do plaće, moram izvući 16 forintih. Računaj, koliko mi ostane, kad pralju i druge sitnarije namirim? Nu ništa zato, od sutra imadem hranu badava, i što mi preostane od plaće, jest Slavko, Tvoje. Šta radi Tvoja noga? Reci joj, neka miruje, te napiši barem dvie tri rieči

Tvojemu vjernom

Franji.

Digitized by Google

Dne 28. siečnja 18**.

Mili Slavko!

Na kratko Ti samo možem pisati, jer me sve to više poslovi obrlaćuju. Žalostne Ti viesti javljam, nekloni duhom, naš dobročinac je preminuo a tvoje mjesto je podieljeno drugomu. Neću da te tješim; jer šta bi Ti to hasnilo? Ti si duševno dosta jak, da ovaj udarac mirno podnosiš — valja da će Ti sreća tamo gdjegod poslužiti. Ako novca uztrebaš, piši mi, možebit ću moći gdjegod uzajmiti; jer, vjere mi, od moje zasluge malo mi preostaje. Piši brzo, i nezaboravi na svojega

Franju.

VI.

Naš mladi.

Naš Slavko baš je prviput ustao iz postelje, kad ga stiže ovaj posliednji list, noseći u sebi tako neugodne glasove.

Šta će sada naš Slavko? pitat će ćutljivi čitatelj. Dobročinac mu je umro, mjesto njegovo dopalo drugoga a on tu u tudjini, tako rekuć, bez prijatelja ostavljen na novo nesmiljenoj sudbini. Nu njekakva pomoć se ipak nadje.

„Znate vi šta, mladi gospodine? reče mu gostoljub učitelj. Vi ste sad obezbiedjen, ali Vaša noga nije još takova, kakva bjaše. Znam, da novacah na daljnji put neimate a kud ćete? Na blizu tu neima nikakovoga mjesta za vas. Pisarom nećete da budete kod gospodina išpana Lisića, kamo dakle sada? Vi ćete pripoznati, da sam podosta truda s vami imao, a trošak bio bi u krčmi i liekarni baš znamenit. Ja bi vam velikodušno sve prostio, nu mislim: jedna ruka drugu umiva. Vi ćete se skoro posve oporaviti, dajte, ostanite kod mene, zamienite me u školi, a ja ću prigledati svojemu gospodarstvu; najmio sam mnogo jutarah zemlje pa bi si rado s otim pomoći. Poslie njekoliko vremena našlo bi se i vam njekakvo ljepše mjesto, jer, za selo nije takav učen čovjek, a onda ćemo napraviti račun, te ćemo se namiriti. Za njekakvu inštrukciju pobrinut ću se, išpan je bolestan i nemože svu skrb obratiti sam na svoju djecu, to bi vam eto odmah dobro došlo za trošak, a u prazno vrieme valjda vam i od tajnika dobro dojde ponudjena pisarija. A

Digitized by Google

kakav trošak u selu! To vam bude dosta. Vi nepušite, nepijete . . . . nuderte kažite, šta mislite?

Šta da rekne Slavko u svojoj nuždi, neznajući kada će zahvalnost i ljubav dosadanjemu učitelju povratiti; on radostno pristane, dà radostnije, nego bi se bio tko nadao. Zašto? Ta nepitaj, ljubezni čitatelju. Da si ti imao takove dvorbe, koja je Slavku u dio pala, i da i se posve s gostoljubom svojim i novčano namirio, s težkim srcem bi odlazio. S težkim srcem? pitaš opet; ali čuj malo.

Učitelj, drugačije dobar čovjek, nije mogao, kako se razumije, sam osobno bolestnika liečiti. Njegovo razgranjeno gospodarstvo i škola nedopuštahu, da bude oko bolestnika, zato izruči ovu brigu svojoj jedinoj kćerci Milici i njezinoj materi, koja na sreću ili na nesreću, već kako bilo da bilo, to uzeti moramo, gluha bijaše. Te dvie ženske sjedjahu u sobici, te dodvorivahu bolestnika a osobito za prvo doba bolesti, kada je Slavka neblaga vrućica mučila, opazi ovaj, kako brižljivo, dà kao sestra, s uzdasi i s požrtvovanjem budna Milica njega služi i pazi. Poslje pako, kada težka bol prošla, kada mu mirniji duh u duši opet zavladao, tada je iz dugoga časa zabavljao ženske ćitanjem poučnih i zabavnih knjigah, a Milici tako omilila ova nevina zabava, a njegovo čitanje takav utisak učinilo na duši djevojke, da se je ona, za ono kratko vrieme kao preobrazila. Sama se je laćala knjigah i njekakva neodoljiva sila tjeraše ju, da postupa, da napreduje, samo da se dopane njemu.

A kako nebi ugodila čista, nevina, mlada, liepa, ćutljiva, dà svimi kriepostmi nakićena djevojka, njemu, mladiću, koji se nikada još drugoj ženskoj a kamo li takovoj ljepotici približio nije? Duše njihove razumjele su se, prem si toga kazale nisu. To su bila dakle dva povoda, zašto Slavko ostati odluči, dva povoda, kratko rečeno: zahvalnost i ljubav.

Ove dvie moći dielovaše, da se je Slavko brže oporavio, te za malo vremena obučavanje na se uzeo. Prije ipak, nego li uzastopce uzsliedimo daljne dogodjaje Slavkove, nemožemo propustiti, da nepromatramo Miličinoga otca, jer će nam to u nastavljanju naše pripoviedke poslužiti. — (Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Jedna vješba za sastaviti list.

Najglavnija svrha i skrajni cilj slovničkih vješbah ta je, da se učenici usposobe, kako će svoje misli na temelju slovničkih i pravopisnih pravilah ne samo ustmeno, nego i pismeno drugomu tako priobćiti, da ih ovi podpuno i lahko shvatiti, dosljedno razumjeti mogu. Da se ova svrha postigne, valja učenike na to postupno pripravljati. U predbježne vješbe nećemo se ovdje upuštati, buduć da takovim „pismovnik“ dovoljnoga temelja i naputka pruža, mi se ovdje nakanismo upustiti baš u samu stvar, i to prigodom onom, kad su već učenici sve predbježne vješbe prošli; napomenuti moramo ipak, da se i kod vješbanja u sastavljanju listovah valja nazorne obuke držati, te zato i predpostavljamo da je to učinjeno onom prigodom, kad se je koji list u čitanci nalazeći razglabao.

Gradivo: Sin moli otca za novu opravu. — Pojedine točke lista: a) Povod tomu listu; b) Sama prošnja; c) Zaključak.

Izradjenje:

Učitelj napiše na tabli gradivo te reče: Petre! Pročitaj, što sam na tabli napisao. Učenik čita. Učit. O kom se ovdje govori? Učen. O sinu.*) Učit. Što se kaže o sinu? Učen. Moli otca za opravu. Učit. Da je sin pred otcem, kako bi otca molio? Učen. Molim te, dragi otče! Daj mi napraviti novu opravu. Učit. Hoće li otac svaki put opravu napraviti dati, kad ga za takovu sin zamoli. Učen. Neće. Učit. Kad hoće? Učen. Kad vidi da mu je od potrebe. Učit. Može li viditi otac, je li mu oprava potrebna, ako je sin u kojem gradu a otac na selu? Učen. Nemože. Učit. Što mora sin činiti, da otac uvidi, da je sinu oprava potrebna? Učen. Mora mu to kazati. Učit. Ono, što nam daje čemu povoda, zove se uzrok. Što sam rekao? Učen. opetuje učiteljeve rieči. Učit. Što je uzrok, da sin moli za opravu? Učen. On neima oprave. Učit. Što bi još mogao biti uzrok, da sin moli za novu opravu? Drugi učenik: Nastajuće proljeće? Treći učenik: Veliki blagdan. Četvrti

*) Radi pokraćenja stavljamo ovdje odgovore sasma pokraćene, učenici je moraju uz opetovanje pitanja podpune davati.

Digitized by Google

učen. Njeka predstojeća svečanost. Peti učen. godišnji izpit. Učit. Uzmimo, da je proljeće uzrokom ove prošnje, kako ćemo tada list započeti? Učen. 1. Nastade proljeće a ja neimam za tu dobu godine primjerenu opravu. 2. Nestade zime, a nastaše topliji proljetni dani, a ja moram sveudilj nositi moju zimsku opravu. 3. Za nastavše proljetno vrieme neimam upravo nikakove prikladne oprave. 4. Oprave, što ju evo još sada nosim, nemogu više nositi, budući mi je preveć težka a i za nastavše je proljeće preveć topla. Učit. Dobro. Ovaj ćemo zadnji izraz pri našem listu upotriebiti. Kako će dakle započeti naš list? Učen. ponovi točku 4. Učit. Što je Petar odgovorio, kada sam ga pitao: Kako bi sin otca za opravu zamolio, da bi pred samim otcem stajao? Učen. Molim te, dragi otče! daj mi novu opravu načiniti. Učit. Buduć mi znamo, da list ništa drugo nije, no pismeni razgovor sa odsutnom osobom, kako će i ovaj sin svomu odsutnom otcu prošnju radi oprave podnieti? Učen. Isto tako, kao da bi njemu govorio. Učit. Ponovi tu prošnju i upotrebi u početku rieč: zato. Učen. Zato te molim, da mi novu opravu napraviti dadeš. Učit. Hoće li sinu biti pomoženo već tim, što će otac opravu napraviti dati. Učen. Neće. Učit. Što će otac još učiniti morati, da sin opravu upotrebljavati može. Učen. Morat će opravu sinu i poslati. Učit. Spoji s prijašnjom prošnjom i tu da otu prvom prilikom pošalje. Učen. Zato te molim, da mi novu opravu napraviti dadeš i da mi ju prvom prilikom pošalješ. Učit. Ponovi Ivane sve što smo dosad izrazili. Učen. Opravu, što ju evo sada nosim, nemogu više itd. Učit. Ponovi to isto Franjo! — Vjekoslave! — Zatim veli: Kada ti otac koji novčić na papir ili olovku dade, što si dužan učiniti? Učen. Moram mu se zahvaliti. Učit. A što moraš obećati kad ga za koji novčić moliš? Učen. Moram obećati, da ću mu zahvalan biti, ako mi dade. Učit. Što mora i ovaj sin obećati, kad svog otca za opravu moli. Učen. Mora obećati, da će zahvalan biti. Učit. Čim ćeš ti otcu najboljma veselje učiniti. Učen. Dobrim ponašanjem i napredkom. Učit. Čim može i ovaj sin svoga otca najbolje razveseliti. Učen. Dobrim ponašanjem i napredkom. Učit. Kako bi to mogao sin otcu kazati? Učen. 1. Ja ću nastojati, da ti za taj dar dobrim ponašanjem i napredkom zahvalan budem. 2. Neprestano ću se trsiti, da te dobrim ponašanjem, a ne manje i dobrim napredkom razveselim. 3. Ja ću

Digitized by Google

opravu vrlo čuvati, i nastojati, da ti prouzrokovane troškove svojim trudom i dobrim ponašanjem bar u njekoliko nadomjestim. 4. Neznam, kako da ti drugačije zahvalim na tvojoj dobroti, van da se dobro ponašam i u naucih napredujem, što ću neprestano i činiti. Učit. Ponovi, Ljubomire, što je 3. rekao. Učen. donovi 3. Učit. Koji vas more sve ponoviti. Učen. (2. i 3. odgovore ponove). Učit. Što činite vi, kad jutrom u školu podjete, te se s roditelji razstavljate. Učen. Poljubimo im ruke i reknemo s Bogom. Učit. Što mora i ovaj sin učiniti, dočim se od otca razstavlja, t. j. svoj list zaključuje. Učen. Mora mu ruku poljubiti i s Bogom reći. Učit. Budući da on otcu samo piše, kako to mora sada činiti? Učen. On će to napisati, kao da u istinu čini. Učit. Kako će to napisati? Učen. Ljubim ti ruke i s Bogom. Učit. Ostavite izraz s Bogom, pretvorite rieč Ljubim u prislovno pričasće i naznačite ujedno tko list piše. Učen. Ljubeć ti ruke ostajem tvoj sin Milan. Učit. Kako bi se to isto reći moglo, bez da se glagolj pretvara. Učen. Ljubi ti ruke tvoj sin Milan. Učit. (Uzmimo ovo zadnje, pak ponovimo sve, što smo dosad govorili. Učen. opetuje. Učit. Ponovi i ti Dragutine. Ferdo, Branimire. Zatim. Izvadite vaše pisanke i spremite se za pisanje. Učit. Mislite si djeco, da ste vi taj Milan, i da vi taj list pisati morate! Kako bi otcu rekli, kad bi pred njega došli, da ga zašto molite? Učen. 1. Dragi otče! 2. Mili otče! 3. Ljubezni otče! 4. Dobri otče! Učit. Napišite u sredini: Mili otče! Kada koga zovemo, kakvo znamenje onda u pismu upotrebljavamo? Učen. Znamenje uzklika. Učit. Kakovo ćete znamenje i ovdje upotriebiti? Učen. Znamenje uzklika. Učit. Stavite dakle to znamenje, pak pišite sve, što smo dosad ustmeno sastavili. — Učenici sada pišu, učitelj nadgleda i slabijim pomaže, pitajuć ih samo, a kad dogotove, pokupi njihove radnje, i nosi kući, gdje ih ima pregledavati i izpravljati. Evo kratka postupka kao nacrta. Pametnu je i jedna vješba dosta.

F. K.

Digitized by Google

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Drugi stupanj

škola nasljedovanja po predmetu.

1. Opisivanja.

A) **Obično opisivanje.**

Soba. (Primjer, praktično razglabanje).

U prvom dielu ima učitelj na to gledati, da učenici po navedenom postupku sad pojedince, sad opet ukupno pravim naglasivanjem i izgovaranjem razvijene pojmove upamte, i takove iz glave sami napisuju, i sami pročitaju, da se uvjeri, jesu li pravi pojam shvatili. U ovom drugom dielu imade pako samo predmet svestrano s učenici razglabati, pa je pustiti, da po svojem vlastitom mišljenju gledaju kako će predmet opisati. Svestrano razglobljen i izpitan primjer razjasnit će ove u savezu s prijašnjimi vježbami:

Učit. Gdje smo mi sada? Djak. U učioni. U. Kako se zove ono mjesto, gdje se kod kuće najviše bavite? D. Soba. U. A šta je i ovo mjesto? D. Soba. U. Gdje smo mi dakle sada? D. U sobi. U. Kako vi kažete obično, kada vas mnogo u jednoj sobi sjedi? D. Ovdje neimamo mjesta. U. kako bi se to još bolje kazati moglo? D. Ovdje neima prostora. U. Kako se dakle zove ono, gdje se nalazimo, ili gdje jesmo? D. U sobi. U. Što je dakle ona? D. Prostor. U. Kažite mi u podpunom stavku, što je soba. D. Soba je prostor. U. Na koje pitanje odgovaraš tim stavkom? D. Na pitanje: Što je soba? U. Kada bi te tko tako upitao, kako bi mu odgovorio? D. Soba je prostor. U. A jesi li mu tako dosta točno odgovorio? — Gdje su sada tvoji roditelji, tvoj otac? D. Na polju, u štaglju itd. U. Ali kako se to zove, gdje se tko nalazi? D. Prostor. U. Što je dakle i polje, štagalj? D. To je takodjer prostor. U. Je li dakle to već točno naznačeno, kada se kaže: Soba je prostor? D. Nije. U. Zašto nije? D. Jer je i polje, štagalj itd. prostor. U. Kada bi ti dakle tako odgovorio, što bi si onaj, koji te pita pomislio? D. Da je i polje soba. U. Što su dakle pojata,

Digitized by Google

dvor, tavan, kuhinja itd.? D. Prostori. U. A jesu li sobe? D. Nisu. U. Odovuda sliedi, da nije svaki prostor — šta? D. Soba. U. Ali što je svaka soba? D. Prostor. U. Kaži to točno! D. Svaki prostor nije soba, ali svaka soba je prostor. U. Gdje se nalazi prostor vaše sobe? D. U kući. U. Kamo spada dakle soba? D. Ka kući. U. Šta je soba od kuće. D. Jedan dio. U. Gdje je prostor, koji se soba zove? D. U kući. U. Što je dakle soba? D. Soba je prostor u kući. U. Tako si već točnije odgovorio. Ali, šta je kuhinja? D. Prostor. U. Gdje? D. U kući. U. Šta je hodnik, triem? D. Prostor u kući. U. Šta ipak nisu kuhinja, hodnik i triem? D. Sobe. U. Ali su ipak prostorije u kući. D. Jesu, ali mi tamo neobitavamo. U. Misliš? Zar nije majka svaki čas u kuhinji, zar neima više putah ljudih na hodniku? D. Ima, ali nisu obično, nisu uviek. U. To je istina, pa je zato soba prostor u kući, koji je — k čemu? D. Za obično obitavanje ukućanah. U. Ponovi mi sada podpuno što je soba? D. Soba je prostor u kući, gdje obično svi ukućani obitavaju. U. O čemu smo se mi sada razgovarali? D. O sobi. Kada bi mi ju opisat imali, kakov bi naslov metnuli? D. Soba. U. Kako sam pitao, tumačeći vam sobu? D. Što je soba? U. To ćemo si sada zabilježiti. On piše na školskoj tabli. (Dalje sliedi).

Viestnik.

— Preuzvišeni gospodin biskup Mirko baron Ožegović blagoizvolio je na višjoj gimnaziji riečkoj profesora i svećenika nadbiskupije zagrebačke g. Ignatia Katkića, uzev u obzir njegove zasluge, koje kroz tečaj sedam godinah za ovostranu biskupiju steče, naimenovati prisjednikom duhovnoga stola biskupije senjske i modruške, i ujedno izviestiteljem u crkovnih i školskih stvarih.

— U gl. skupštini riečke županije dne 5. o. m. držanoj bi pročitan dopis vis. dvorskoga našega dikasterija, kojim se nalaže, da se hrvatski jezik kao učevni predmet ima predavati kroz sva tri razreda župnih riečkih učionah, te izvan toga i u četvertom razredu gradske gl. učione. Taj dopis primljen je od strane skupštine do znanja.

— Iz Ugarske donaša „Oester. Volksfreund“ sljedeće nas ugodno dirajuće viesti. Njeki Sigmund Boc ostavio je oporukom 60.000 st. učioni u Udvarhelju, drugi njeki Antun Hugy ostavi pučkoj učoni u Devi znamenitu svotu od 160.000 st., a Mato Solfried gradjanin rabski 4000 st. ugarskoj akademiji znanostih. — Daj Bože, da i naša pučka učiona takove mecenate dobije, jer žalibože dosad bila je s tog obzira gledana kao kakovo zanemareno jadno pastorče! —

— Vriedni naš A. Jakić namjerava podići u Zagrebu novu knjižaru, za koju već ima višu dozvolu.

— U tiskarni Albrechtovoj u Zagrebu dotiskuje se, te će koncem ovoga mjeseca izaći: „Kateketička pitanja bez odgovorah za porabu kateketah

Digitized by Google

i učiteljah u izpitivanju mladeži 1. razreda glavnih i trivialnih učionah.“ Ovo djelce, odobreno od preč. duh. stola, iznosiće tri tiskana tabaka u 8-ni, moći će se dobiti kod izdatelja g. Rudolfa Šanteka, ravnatelja glavnih učionah u Koprivnici, a u Zagrebu kod knjigara Hartmàna po 25 novčićah. Ako ovaj prvi pokus, koj i bogoljubnim kršćanskim roditeljem u kućnom vjerozakonskom obučanju dječice može na veliku polakšicu biti, svoje praktične porabivosti radi steče dopadnost onih, kojim je namienjen: pripravan je spisatelj slično djelce i za drugi razred za kratko, a s vremenom i za višje razrede izraditi i na vidjelo iznieti.

— Poznati naš književnik Mirko Bogović izdao je ovih danah brošuru u njem. jeziku pod naslovom: „Politische Rückblicke in Bezug auf Croatien“, str. 78, ciena 60 novč., u kojoj našu najnoviju prošlost istinitimi izrekami opisuje, čega radi se svakom našincu toplo preporučuje.

Svaštica.

— U četvrtom razredu njeke glavne učione u našem provincialu vlada preveć velika revnost u pogledu zemljopisne obuke, u koju se svrhu u tom razredu i posebna knjiga rabi. Što i koliko dobra ta knjiga u sebi sadržaje, viditi joj je iz riečih, koje su joj na čelu napisane: „Unter dem Worte Geografie versteht man die Kenntniss der Erde.“ Polag iste je knjige Brod, grad i tvrdja na Savi „in der serbisch-banatischen Grenze“, Warasdin an der Donau; Kopreinitz Stadt unweit der Drau, mit Mauern und einem festen Schlosse versehen, leži u požežkoj županiji; a u Vukovaru se nalazi c. k. učiteljište, (valjda za one, koji ovu knjigu napisaše i koji ju u školi uporabljuju.)

Natječaji.

— U Gospiću (pukovnije ličke) na dvorazrednoj realci ima se popuniti mjesto drugoga tehničkoga učitelja s god. plaćom od 524 st., zatim u ime stanarine 89 st. 25 nv.; za paušal 8 st. 40 nv. i pravo na mirovinu. Rok prijave do 20. srpnja t. g. na vis. c. kr. vojno popečiteljstvo putem c. k. karlovačkoga krajiškoga škol. povjerenstva. — U Udbini (iste gornje reg.) m. učitelja s god. pl. 267 st. 50 nv., uz to slobodan stan i 8 st. 40 nv. paušala. Rok prijave do 20. srpnja t. g. na gore spomenuto povjerenstvo. — U Petrinji (2. banska puk.) na dvorazrednoj realci m. učit. tehničkoga s god. pl. 425 st. i nakon deset godinah s povišenjem na 630 st. stanar. 89 st. 25 nv. paušala 8 st. 40 nv. Rok prijave do konca srpnja t. g. putem c. k. bansko-slavonskoga kraj. školskoga povjerenstva u Petrinji na vis. c. k. vojni ministerij.

Listovnica Uredničtva.

— G. F. V. u L. Primili smo Vaš odgovor te Vam liepo hvalimo. — Gospojici Bezimenovićki u Karl .... Mi se slažemo s Vami i od srca bi željeli objavit Vaše odgovore, nu okolnosti, koje nas ljutom šibikom biju, brane to za sada. U ostalom Vaše vrstno pero moglo bi nam dobro doći u njekih zgodah obuke za ženski spol; nezabacite zato naše pravedne želje. —

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 261 Lugarić Fr. učit. u Virju; 262 Hechtl Ferd. učit. u Zdali; 263 Stankir Jos. učit. u Šemovcu; 564 Štefanov St. učit. u Novigradu; 265 učiona c. kr. peterenačke satnije; 266 uč. c. k. sokolovačke satnije; 267 uč. kapelske satnije; 268 uč. u Maji; 269 Strižić Jos. učit. u Ravnojgori; 270 uč. župe u Rieci; 271 Neralić Vatroslav žup. u Novigradu; 272 Skočen Mio učit. u Dubrovčaku; 273 Sakač Ant. učit. u Keresturu; 274 Filjak Pavao učit. u Kapeli; 275 Kolarić Jos. duh. p. u Koprivnici štaj.; 176 Topalović Mato žup. u Gradištu; 277 O. Fabianović Mat. učit. u Vukovaru. (Dalje sliedi)

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 19. U Zagrebu, 1. Srpnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Što je uzrok, da naše pučke učione pravo nenapreduju.

Govoreći u broju 18. ovoga časopisa o potrebоći učiteljskog sjemeništa odkrili smo jednu ranu školarstva našega, te smo to u jednoj nadi učinili, nebi li ju naš sabor kao vješti liekar izvidao. Ako se ota rana i izvida, hoće li tada naše škole odmah procvasti? Mi velimo ne, jer mi još imamo na našem tielu t. j. školarstvu dvie rane, radi kojih će sveudilj školarstvo bolovati; prem ako je i glavna rana zacielila; a te su dvie rane: prepunjenje školskih sobah i zločesti položaj naših učiteljah. Zavirimo u naše pučke učione. Tu ima u pojedinih razredih do i preko 100 učenikah strpano i to tako, da ni pravo stojati, a kamo li kod pisanja i računanja pravo sjediti mogu. U srednjih učionah je zakonom ustanovljeno, da se u nijednom razredu preko 50 učenikah podučavati nesmije. Uvidile su tu nespretnost višje vlasti, i zato ustanovile broj učenikah. Ako to načelo valja glede mladićah od 10 do 18 godinah, što moramo onda reći kod djece od 6—10 godinah. Može li pri takovoj okolnosti naš ma i najizvrstniji i najrevniji učitelj štogod dobra proizvesti? Možemo li ga radi plodovah učione pod odgovornost staviti? Smiemo li mi od jednoga čovjeka ono zahtievati, što je nemoguće? Ili možebiti ima i takovih ljudih, koji bi tvrditi mogli, da je učitelj, pa ma baš Bog zna s kojeg kraja svieta došao, u stanju, pozornost 100 djece u dobi od 6 do 10

Digitized by Google

godinah svaki dan po 4 ure živahnu i nesklonivu uzdržati. Nije li već zadosti, ako je samo u redu i na miru uzdrži. Kakovim će plodom tada obuka uroditi, to može svaki iole izobraženi čovjek lahko dokučiti. Neobstoji zahman u inostranih državah zakon tomu glaseći: Nijednom se učitelju nesmije više od 40 učenikah u jednoj učevnoj sobi opredieliti. Tko čuje, neka razumije.

Da se ova rana našeg školarstva izvida, treba mnogo novacah a tih mi neimamo. Ovakovom odgovoru nadali smo se, kad smo se pera latili, da ovu težku ranu odkrijemo. Nu je li to pravi odgovor u prosvećenom 19. vieku. Nesmažu li se novci na mnoge druge i to manje koristnije svrhe, a nije li baš u samom interesu kako naše zemlje tako i pojedinih obćinah, ako se na ovu svrhu više novca obrati, nego što se je dosad obraćalo. Pogledajmo samo množinu ubožkih zavodah, u kojih se podoban broj iznemoglih ljudih znatnimi troškovi uzdržava. Broj će onih iznemoglicah znatno se umaliti, ako se svojski pobrinemo za razvoj, zdravlje i ojačenje naše mladeži, kojoj se u prepunjenih razredih školskih ciela bolja budućnost podkapa, i koje se fizični razvoj sistematično ugušuje. Što se za ranije dobe čovječanstvu učini, to će se kasnije prišteditи. Krepčija i bujno razvita mladost jest čilija starost. — Skrajno je dakle vrieme, da se u tom pogledu shodni koraci učine, pak stojalo to, što samo stojati može. Odvažno započeto, napola dogotovljeno.

Druga rana, o kojoj u uvodu rekosmo, je kukavni položaj naših učiteljah. Promotrimo malo pobliže učitelje naše i razdvojimo to naše promatranje na dvie strane. Jedna strana neka nas vodi k zadaći a druga k plaći njihovoj.

Što je zadaća naših učiteljah? — Uzmemo li u valjan obzir, da su učitelji pozvani, mladež ne samo nabožno, ćudoredno i fizično odgojiti no i u onih znanostih i sposobnostih i to na toliko obučavati, na koliko su one u napredak svakomu državljanu neobhodno potrebite, da si poštenom zaslugom svoj život osigurati, ustavnih se pravah za obće i svoje dobro uživati, te iz ovih proizlazeće dužnosti izvršivati i dostojanstvu čovjeka primjeran život sprovoditi bude mogla, te moramo priznati, da ljepše i važnije, al ujedno i težje nije od zadaće učiteljeve. Što otac i majka učiniti ili nemogu ili neće, jer im k tomu ili volja ili vještina manjka, to se objesi učite-

Digitized by Google

ljem o vrat. Crkva zahtieva od učitelja i to punim pravom dobre bogomile kršćane; država izgleda od učitelja valjane državljane, domovina slavne i hrabre sinove i branitelje, vladar odane i učene podanike, roditelji nadobudnu djecu, — a tim svim zahtjevom mora učitelj da zadovolji. Gdje je čovjek na tom svietu, koji da tako težku i uzvišenu zadaću ima izim učitelja. I mi sami priznajemo važnost naše svete i uzvišene zadaće, i scienimo se sretnimi, da takovu u pogledu čovječanstva riešiti imamo, ali nas i srce boljeti mora, kad se ista izim učiteljskog kruga tako neuvažava, kako bi se morala.

Izvan nesnosnoga tereta, pod kojim većina naših učiteljah prije nego što se blagog mira doživjeti može, skapa, neima ni najrevniji učitelj sigurne nade na bolju budućnost, neima ublaženja glede svoje udove i sirotčadi a neima ni sredstva, da bar uz težko školsko poslovanje nebi prisiljen bio, drugih se njegovo školsko poslovanje priečećih poslovah latjati, i tako svoje duševne i tjelesne sile na svoju i iste mladeži najveću štetu raztepati. U pogledu plaće stoji naš pučki učitelj — izobrazitelj naroda, na istom stupnju, na kojem je najmanji zemaljski činovnik smješten, a glede dostojanstva zauzima najzadnje mjesto u občinah. Nije dakle čudo, što se učiteljstvu nitko rado posvetiti neće, izvan oni, koji drugdje kruha dobiti nemogu! Nije čudo, što nam prigovaraju, da se u preparandijah samo takovi mladići nalaze, koji su iz inih zavodah ili izključeni, ili koji tamo napredovati nisu mogli. Nije čudo, što dakle tako velika oskudica na valjanih učiteljih vlada.

A kako da drugačije bude. — Uredimo čestito položaj učiteljah ne samo glede platjah no i glede njihovog državnog odnošenja, učinimo im položaj njihov takovim, da se jedino svomu svetomu zvanju posvetiti mogu, osigurajmo jim bezbrižnu budućnost za dane starosti i nemoći, pružimo im spokoj glede njihovih udovah i sirotčadi i sravnimo ih drugim zemaljskim činovnikom primjerno njihovoj zadaći; tad će se učiteljstvu i najbolje mladjahne sile posvetiti, i neće biti mladića u našoj domovini, koji će se sramiti u učiteljska pripravilišta stupiti, da jednom kao učitelj za dobro domovine, crkve, države, vladara i čovječanstva djelovati bude mogao.

*

Digitized by Google

Ustrojenjem učiteljskog sjemeništa, preprečenjem da se nepriepuni školski razred i poboljšanjem učiteljskog položaja izvidati će se težke rane našeg školarstva, nestat će svega onoga, što je pravom razvoju pučkih učionah na putu, pa tad i nikada drugačije procvasti će naše učione. F. K.

Izradci

na pitanja učiteljem god. 1860. za riešenje dana.

III.

Što ima raditi učitelj, da mu budu djeca mrzila na laž, a ljubila istinu?

Lažju dodje grieh na sviet; jer vrag neznajuć, kako bi zaveo čovjeka, kako bi ga lišio njegova blaženstva, prihvatio se laži, koja mu i pomože, te š njom u družtvu baci čovjeka s vrhunca njegove sreće u bezdno propasti. Od to doba priučio se je sviet laži, te je ova od dana do dana sve to veći mah preotimala, tako da je već Kain lažju izazvao brata si u polje, te ga ondje ubio. Laž je zavela starca Izaka, da je podao svoj otčinski blagoslov mladjemu sinu, mjesto starijemu. Pa ipak laž akoprem se je tako udomaćila kod ljudih, da im je prošla u drugu narav, ipak je pogrdna, nevriedna umnoga bića, i snizuje dostojanstvo čovjeka. Um od naravi teži za istinom, i ona mu je najugodnija i najmilija hrana, kojom se nasladjuje, pa zašto da onda jezik drugo govori, no što je um shvatio, što je on za istinu pronašao. Nije li um uzvišenija stran čovjeka, pa kako da robuje svojoj služkinji. Jezik je osobiti dar božji, kojim je samo providio umna bića, da uzmognu misli svoje, pojmove svoje š njim izražavati i drugim saobćivati, da uzmognu š njim polakšicu tražiti u svoje subraće prigodom kakove nevolje. Pa nije li najcrnija nezahvalnost, da se čovjek tim darom služi proti svojoj svrsi, proti jasnoj namjeni božjoj. — Napokon laž je ona neman, što ubija svaku ćudorednost, svaku pošteniju ćut u čovječanstvu, te služi samo za odjelo i krinku licumjerstvu i inim zločam. Laž zavodi nevinost, tlači krepost, a uzvisuje grieh i opačinu. Žalibože, kako rekoh, laž je ipak prošla u narav palomu čovjeku, s toga se i diete nanj već privikne i usisa ju rek bi već s mliekom

Digitized by Google

materinjim, jer, kad poraste, čuje i vidi, kako otac lažju dvori majci, i obratno; vidi, kako se družina hini i pretvara pred gospodarom, a to sve motreć laća se i njega laž, pa kad dodje u školu, već mu je dobrano poznata, i nije onda čudo, da se već tu znade u potrebi podosta vješto š njom okretati.

Zadaća je škole da ju izkoreni iz grudih djetinjih, ma se ona još kako duboko u njoj uvriežila, te u mjesto nje uciepit im u srca istinu. Ali, kako će to učitelj postići? Po mom sudu evo ovako:

Učitelj neka dobro pazi na diete, pa gdje ga je prvi put ulovio u laži (što će ga lahko zateći, buduć djetetu fali jošte dovoljne vještine sakriti laž), neka ga posve mirno zapita: Ivane n. p. je li to liepo? zašto si lagao? zar te nije sada stid, gdje svi znadu da si lagao? Kaži mi, tko će ti u buduće moći vjerovati? Neka mu pokaže zatim svoju nezadovoljnost, a diete će već i samo osjetiti svoju krivnju. Ako si ga mirnimi riečmi do plača ganuo, budi zadovoljan, oprosti mu, jer si svrhu postigao bolje, nego da bi ga i na muke bio dao. Jednoč mi izostalo jedno djevojče iz škole, bjaše upravo iz najdaljega sela, uz to ružan dan, blato do gležnja a k tomu je neprestano daždilo; medjutim drugi djaci, koji su bili iz istoga sela dodjoše i po ovako hrdjavom vremenu. Drugi dan dodje i ta djevojčica u školu. Gdje si bila jučer, zapitam ju. Djevojče šuti jedan časak, pa zatim reče: bila sam bolestna; nu tko joj je u lice pogledao, mogao se je namah osvjedočiti, da je lagala, jer bjaše sva smetena i zažarena. — Jagice! rekoh joj posve mirno i blago primiv ju za ručicu, kaži mi zašto si lagala? Zar ti nisam više putah kazao, da gdje laž užina, da tamo nevećera; pa zašto si se sada sramoti izvrgla. To bjaše odviše rečeno. Djevojčici spoznavšoj svoju krivnju potekoše suze niz lice, ja pako bio sam skroz i skroz zadovoljan rekoh joj, da ću na to za uviek zaboraviti, ako se u buduće toga zla čuvala bude. — Od ono doba nezatekoh je nikada u laži. Istina teže je kod mužkaracah, koji neimadu tako nježne ćudi poštenja, ali s načinom dat će se i kod ovih probuditi. — Ali i tim nije sve opravljeno.

Učitelj treba da dade razlog od svakog svoga čina, treba da kaže djeci, zašto ih od ovoga odgovora, k onomu nagovara. — Neka im dakle pozornost svrati na posljedice laži, kakova će im to sramota biti, kad im nebude nitko vjerovao, kad će svaki na

Digitized by Google

njih kazati prstom, kad će ih svi zametavati. Neka ih i na to oprezne učini i primjeri pokaže, da je laž mati svih griehah i opačinah, i da onaj, koji je bježao laž, nije nikada tako duboko pao, kao što su njezini sljedbenici. Neka im razloži, kako bi žalostno na svietu bilo, kad bi svi lagali, kad bi to svakomu prosto bilo; kako bi tada krepost i pravda progonjena, a grieh i opačina dopuštena bila. A usuprot neka im živo pred oči stavi, da djecu, koja istinu govore, svatko rado ima, svatko ljubi i nagradjuje, da su takovi većinom sretni i na ovom i na drugom svietu. — Nu kad bi samo timi polugami učitelj bodrio mladež na istinu, to nebi ipak uspio, sve bi se te ponuke razbile o silnih valovih strasti čovječje. Krepost valja da imade čvrst temelj, a taj će imati samo onda, ako se bude osnivala na Bogu, na njegovoj sv. volji. S toga učitelj odvraćajuć djecu od laži, razlaže im ujedno, da je Bogu laž mrzka, da ju on zabranjuje i kazni, a to neka namah potvrdi primjeri, kojih će dovoljno naći u sv. pismu, n. p. o Adamu i Evi, o Ananiji i Safiri, zatim primjeri iz legendah, ako mu ih bude uztrebalo. — Neka im dokaže, da Bog takovu djecu, koja lažu, nepomiluje, već pokara i odbacuje; neka im izjasni, kako je laž nevriedna umnoga bića, kako je nevriedna čovjeka u obće a ponapose kršćana, jer mu kalja dušu, zatvara nebo a sve po malo otvara pakao. Neka im opiše što ljepšimi sjajnimi bojami istinu, neka im ju predstavi kao osobito Bogu milu i ugodnu, kada je on sam za nju umro, kako su ju sveti cienili, kad su za nju svoj život žrtvovali; neka im dokaže u primjeru, kako Bog obilno nagradjuje istinu. One djake, koji su iskreni, neka osobito cieni i odlikuje, a one, koji se lažju okaljaše, neka kazni svojom nedopadnostju, da uvide djeca u primjeru, kako učitelju nije isto laž i istina. Al primjer je najsilnija poluga u uzgojivanju, s toga učitelj, koji se pretvara, koji se ugiblje, gdje može, svojih poglavarah, koji se sam laži u zaštitu utiče; takovu učitelju bit će badava bodriti djecu na istinu, jer ono, što kaže, treba da najprije i sam na sebi dokaže. Da učitelji dobro promisle, kolik upliv imade njihov život na mladež, jamačno bi nastojali, da nepostanu unesrećitelji povjerene si mladeži, izdajice svoga zvanja. Učitelj neka dobro pazi na svaku svoju rieč prigodom obučavanja, jer ako spete djeca, da im je učitelj gdje posrnuo, da im je što krivo kazao,

Digitized by Google

neće mu s pouzdanjem vjerovati ni u buduće, te će misliti: može biti i taj neima pravo, i odavle se vidi, kako treba učitelju da se za svako predavanje prije valjano pripravi. —

Učitelj neka bude čovjek od rieči, što reče da neporeče. Neka se nikada nezaprieti onim, čim misli, da se neće poslužiti, ako pako kada nakani odustati od zapriečene kazni, a to neka uzrok toga navede djeci, drugačije ode ugled, postradà istina, i djeca eto u misli, da je slobodno obećati a obećano nedržati. — Kada učitelj obeća djeci, da će im što pripoviedati, da će im ovo ili ono kupiti, ako budu dobri i marljivi, tad neka drži svoju rieč, i čim su djeca stavljenu pogodbu izpunila, neka im i on izpuni svoje obećanje; tim će si ugled pomnožati kod mladeži a svaka njegova rieč bit će im sveta i neoprovrziva. S toga nevalja se učitelju nikada prenagliti i nješto sliepo obećati, što bi mu kašnje bilo težko izpuniti; jer bi ga to moglo navesti, da se iznevjeri svojoj inače poštenoj rieči.

Dakle, ako bude učitelj pazio na djecu, pa ako ju, kada se jednoč ulovi u laži, živo ukori s riečmi, u kojih mu je predstaviti: kako je laž mrzka Bogu i ljudem, kako su joj žalostne posljedice, i napokon ako bude sam u tom ogledalo svojim učenikom, nada je za cielo, da će mu djeca mrziti na laž, a ljubiti istinu. J. Z.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

VII.

Naš stari.

Ladislav Britvić — ili kako se je principal Slavkov pisao: Laszló Britvits — bjaše osoba svojem stališu za to doba primjerno sposobna. Njegovo lice neimadjaše nikakove znamenitosti, a da mu kćerke nevriedjamo, o kojoj valja reći, da je liepa jabučica, ali daleko, daleko od stabla odpala, jer od ružnih sposobnostih i nesposobnostih otčevih nijednu neposjedovaše, lice mu je bilo dobro ugojeno, male pako oči nisu zasvjedočavale veliku naobraženost, tako da

Digitized by Google

se nije mogao kod njega izraz upotrebiti, da su mu oči prozori duše, jer se u njih osim gospodarstvene špekulacije, na koju je jedino mislio, ništa drugo zrcalilo nije.

Tko je učio siloslovje, znade, da osim zrcala, još druge stvari treba, koja da se zrcali. Nu g. Britvić, čim je taj mogao osvjetlati lice? Doduše on je mnogo vriedio u očiuh mnogih. Svojom špekulacijom, da što ne školskom, dotjerao je do toga, da se je liepo nosio, da je imao zlatni sat a na njemu težki lančić, da je imao dobru kuhinju a uviek otvoren podrum: — zato je imao i on otvorena vrata i kod gospode, koja rado na tudji račun živu. Drugovi njegovi zavidjeli su mu zbog ponosna stanja; nitko ih nije, ma se i kako trudili, k ručku pozivao, a kad se je to dogodilo, bio je kod stola svaki pisarčić prednji. Nu s Britvićem bilo je drugčije. Išao je doduše glas, da on i gospodi novce posudjuje, nu odkale mu novci, odkale blago? U školi nije nijedan učitelj još bogatim postao, zato pitahu: šta je tomu uzrok?

„A tako učen takodjer nije!“ pridodao bi kolega njegov Japtinović. — „Ta sjećam se još od ono doba, kad smo zajedno kod pokojnoga Buzduma u Prosjakovini za školnike učili. On je bio uviek najgorji.“

A da ste ga upitali šta su se kod Buzduma učili? Sam bi rekao: Ništa! akoprem bjaše pokojni Buzdum strog i po sudu presvjetlog gospodina plemića Prosjakovskog valjan i čestit meštar; jer Buzdum bjaše ujedno š njim na vojsci. Već kao katana znao je gospodinu ritmajstoru ugoditi. On bi poznao svuda i svagdje sve djevojke, a za to je Buzdum valjao. A kad je najposlje presv. gospodina njeki seljak, nezna se, iz kojeg uzroka, osakatio te nogu mu prebio, da je sve do smrti šepao, izgovarajući se, da je s konja opao; tada gospodin iz prevelike milosti sjeti se vjernoga kaprola Buzduma, koji se je njekoč tako za meštroviju pripravljao, i ne samo malo orguljati, nego i takve pjesme nuz tamburu pjevati znao, da je dosta put čitavo družtvo u gradu u smieh utjerao, te su se gospoda od smjeha na zemlji kao lagvići valjala, s toga — dade mu upravo izpražnjeno mjesto meštra u Prosjakovini; dà njegova milost bila je tako velika, da mu se je i za zaručnicu pobrinuo bio. Tako vam postade Buzdum učiteljem i dobi školu, ženu i — kao nadavak i gotovo već čedo. S početka se nije ni sam Buzdum htio

Digitized by Google

u svoju snagu i znanje pouzdati; ali plemić bi ga velikodušno tješio:

„Šta ćeš? Buzdume! samo da znadu ti klipani, kako treba molitvene knjižice u crkvi držati, da „nedrže naopako.“

„Ta dà! — rekao bi on — Ali naš g. župnik misli i govori nješto o računstvu, ge — ge — kako se to kaže — golokraviji.“ —

„Idi, boga ti, s računstvom. Šta će njim računi? Zašto su tajnici, pisari i ti kao meštar? Šta će njim pisanje? Ako neznadu, bar si i ti koju paru zaslužiš pisanjem listovah. A što se župnika dotiče, s njim ću ja biti već u džepu. Samo mu budi pokoran a bio si soldat, znaš, šta je subordinacija!“

Buzdum je slušao i zato nije čudo, te je u brzo postao učiteljem na glasu? Pjevati je znao u crkvi, da ga je bilo tja u šumu čuti; a seljakom bi znao pri odlazku iz crkve takav marš zasvirati, da su još putem igrali. Zato su i roditelji svoju djecu, koju na učiteljski zanat odlučiše, samo Buzdumu slali. Platili su, šta su mogli, a Buzdum si je pomagao. Momci ili dječaci t. j. pripravnici, radili su kao konji, bojeći se kaprolske strogosti principalove, te tako Buzdum nemorade ni u školu, već jedan mu bjaše kravar, drugi guščar, treći nalikovaše išpanu pazeći na polju; četvrti „tafldekr“, drugi pivničar itd. a svi pomoćnici — khilfi. — Ovakovim njekakovim činovnikom bjaše prije njekoliko godinah i naš Britvić, za onda Lacika zvan.

Kako je došlo do toga, da si je odabrao ovaj kruh? — Čujte, to vam je bilo ovako: Otac mu bjaše zvonar a mali Lacika imao je već u mlado doba posla sa svještenici. Čistio je gospodinu kapelanu čižme, podvorivao marljivo kod sv. mise, a kad gospodin kapelan župnikom postade, pribavi mu njekakav kutić u Pečuhu, gdje je imao škole učiti. Neznamo, kako dugo i koliko je učio. Dosta, da je poslje kratkog vremena dobročinac mu župnik umro, i, kad je otac Lackov zadnju kravu prodao, da za sinka plati, tada Lacko osvjedočiv se, da nakon velikoga troška šteta je krave — za vola, — da se stvarnom dosjetkom poslužim, i uvidiv, da bi sramota bila za djaka, koji je već dva latinska testimonia, koje doduše razumio nije, kući donio, da bi rekoh grdno ruglo i sprdnja drugim bila, sada zanata se latiti; s toga odluči Lacika i podje u Prosjakovinu k Buzdumu, preporučiv mu se i učiniv s njim ugovor, kao što se sirota šegrt ugovara od godine do godine na zanat.

Digitized by Google

Nu kraj toga svega bjaše Laszló, tako se sad pečuhski djak zvaše — sretan. Njemu je bolje prijalo bit u polju, nego u školi: a za to ga je i Buzdum najvoljeo, tako da ostarivši svoju mu je kćerku dao za ženu te s dozvolom pokrovitelja odstupio mu i školu. Tim je načinom naš Britvić postao meštrom u Prosjakovini i, jer je u ono doba najviše vriedio, dodje nakon kratkoga vremena u trgovište V.

Ona gluha starica, bjaše mati njegove pokojne žene i vidjelo se na njoj, da se morala negdje u mladosti svojoj u višjih krugovih kretati, s toga je i malo odličnije, nego što bi se u Britvićevoj rodbini nadati dalo, unuku svoju Milicu odhranjivala, čuvstva za izobraženije ponašanje u njoj probudjivala, i tako Miličinu dušu krepostju nakitila, da je i za napredkom težila, osobito u posliednje doba, kadno Slavko svojimi knjigami, svojim jedinim blagom nanj djelovati i s njom učestvovati znao.

Rekosmo već, kako se njih dvoje sporazumjelo, u toliko, da je Slavko, ne samo imao pred očima napredak povjerene si mladeži, već i neprestano obrazivao srce i um sudjenice svoje. Otac je i nadalje špekulirao, nu u posliednje doba nije mu išlo za rukom, da se tako brzo obogati. Ta i narod, od kojega je živio i korist vukao, upotrebljavajući njegovu glupost i griešeći na njegov račun, malo se bješe osviestio, izvan toga godina ga prijašnja iznevjeri a ova neobećavaše boljom biti. To bi uzrok, te Britvić dan na dan bio zatvoreniji, a lice mu tamni njeki oblak crnih brigah zastirao. Nu sbiljam i druga tmora crnit se stala na obzorju naših ljubovnikah, i oni su imali patiti, a osobito Slavko, na koga se je upravo ta bura spremala. (Dalje će sliediti.)

Sitnice iz ladice A. Šunića.

II. Učiteljski ugled.

Čini se, kao da o učiteljskom ugledu učitelji i školske nadležnosti sada više govorkaju, nego prije; a i sbilja bi bilo nuždno da oni, koji su pozvani na veliki dio puka i naroda spasonosno djelovati, kod ovoga u odličnom i neomačenom ugledu stoje. — Naš se narod nije pučkom učionicom sve do sada najviše s toga mnogo okoristio, što su mu učitelji u redu najnižjih stanov-

Digitized by Google

nikah stajali ili barem za najnižje smatrani bili; što je učiteljska služba za najprostiju držana, te se je svaki odličniji žitelj stidio s učiteljem obćiti, i često ga sa „meštre“ i „ti“ i to u njekom pogrdnom smislu ozivao, i što su napokon većinom samo oni učiteljske službe dobivali, koji nisu za ništa drugo valjali.

Njeki ljudi vele, da je u tom pogledu danas drugčije nego prije; o čemu ja opet jako dvojim. — Nedavno čitasmo u ovom listu, da je pri njekom odličnijem stolu čak krojačkom kalfi pred učiteljem mjesto dano, da je njeki obćinski tajnik s nedužnim učiteljem gorje no razborit sudac sa zločincem postupao, itd. Ja sam pako sam vidio, gdje su pri njekom velikaškom stolu svi staleži, neizuzimajuć ni seljačkoga, zastupani bili, a od učiteljskog nije ni spomena bilo. Imao sam priliku i to viditi, gdje su učitelji pri gospodskih stolovih jedino kao lakrdijaši ili podvornici pristup imali. Vidio sam nedavno, gdje su pri njekoj svečanosti svi mjestni staleži, izim jedinog učiteljskog, zastupani bili, i to kod osobe, koja je isti dan s učiteljstvom u najuže odnošenje stupila. Poznam jednog obćinskog tajnika, koji je po svoju pristojbu došavšeg učitelja sasvim preziratelino prieko jedne ure u kutu stajati pustio, dočim je sve ine, koji su prije i poslje njega dolazili, posve uljudno dočekivao i odpravljao,*) a najposlje znam i sada više mjestah, gdje većina mještjanah i dan danas učitelja sa „ti“ ozivlje. Za uvjeriti se pako jošte boljma o istini, da učiteljstvo dostojni ugled u narodu neuživa, a mi poslušajmo samo u većih i manjih, odličnijih i prostijih družtvih i čuti ćemo svakojakih razgovorah i prepirkah: o politici i modi, o kuhinji i komori, o trgovini i putovanju, o konjih i lovu, samo o učitelju i učiteljstvu, o školi i odgojivanju mladeži koju dostojnu rieč progovoriti, bilo bi izpod dostojanstva čak

*) Doista već je vrieme, da se dokinu te neprestane tužbe, kojih imamo i pri ruci i usljed kojih mnogi naš narodni učitelj krvavo zasluženu plaću za dobe neprima, a na mjestih upravo s tog uzroka prinuždjen je, da kojekako živari. Sám sam učitelj, znadem najbolje tegobe toga stališa osobito u naše vrieme, gdje je mladež tako razkalašena, a uredjenje školah in suspenso. Za Boga, gospodo! uzmite u okrilje jadnoga učitelja, dajte mu ono, što ga ide, da prestanu jednoč ote žalostne jeremijade. Za višje učevne zavode, uzdržavanje predstavljačah kazališnih itd. hvale se vriedno brinite; zar ćete pučkoga učitelja, koji je prema potonjim vriedniji i dostojniji, nevelim opet iz pameti izgubiti, ali se za njega nepobrinuti? Ur.

Digitized by Google

posliednje pomodne cipelarke. Isti učitelj, koji bi o ovih stvarih koju umjestnu rieč u družtvu upleo, bio bi brzo pobijen i kao prostak i neznalica ma i potajno izsmijan.

U knjigah, spisanih za školsko odgojivanje naročito se ište, da roditelji i skrbitelji, koji svoju djecu u školu šalju, s odnosnimi učitelji u najboljem porazumljenju žive, da se što češće sastaju i o zajedničkom svojem poslu posavjetuju i da se oni prvi nestide savjete i opomene ovih potonjih poslušati. Pa kad razmotrimo gore navedena obstojateljstva, onda priznati moramo, da je kod nas ovakovo liepo i srdačno porazumljenje izmedju roditeljah i učiteljah jošte terra incognita, nego nam valja i to znati da je uprav ovaj kinezki zid nesporazumljenja uzrok, što odgojenje mladeži tako često zlo za rukom izpada, a sve se žalibože samoj školi na ledja prišiva.

Ova obstojateljstva iz novije dobe dokazom su, da glede učiteljskog ugleda do sada sbilja nije ništa bitnoga učinjeno. Mislio pako tkogod, da je time, što se gdjekojoj odličnijoj osobi u riečî ili slovu naprama učitelju rieč „gospodin“ silom iztrgne, bog zna koliko doprinešeno učiteljskom ugledu, taj se ljuto vara, jer s jedinim nazivom „gospodin“ neće si nitko steći niti priznanja a niti zadovoljstva našega. — Opet će tkogod reći, da je mnogi učitelj sam tomu kriv, što dostojni ugled neuživa, a mi mu na to odgovaramo, da isto učiteljstvo tomu ništa krivo nije, što se u njemu, kao i u svakom drugom stališu, ovdje ondje hrdja i smet nalazi, pa svaki je pravi i pošteni učitelj pripravan prvi na takav smet i izrod učiteljstva kamen baciti. —

Premda se nećutim pozvanim razlagati i dokazivati, čime i kako da se učiteljski ugled u narodu uglavljuje, to ipak nemogu propustiti, da mimogred nenapomenem, da će se s toga obzira uviek mlatiti samo prazna slama, doklegod učitelji i kraj najveće štednje primorani budu siromašnije opravljeni u školu dolaziti, nego li većina njihovih učenikah; doklegod učitelji radi neizbježivih dugovah budu odvisiti morali od osobah raznoga, a kadšto i poročnog značaja; doklegod siromaštvo učiteljsko bude ih iz svakoga poštenog družtva izključivalo; doklegod učitelji radi svoga ubožtva nebudu kod nijednog blagotvornog i domorodnog poduzetja sudjelovati mogli; doklegod se učiteljske supruge radi uboge i nedolične svoje oprave nebudu smjele nigdje izvan kuće pokazati; doklegod

Digitized by Google

učitelji za svoju kukavnu i krvavo zasluženu pristojbu budu preponizno prosjačiti morali; doklegod im se ova u najlošijoj kakvoći, u krnjavoj količini i prieko srca pružala bude: i doklegod se učitelji, da izbjegnu skrajnjoj bjedi i nevolji, budu morali zanimati čim takovim, što niti školsku svrhu nepromiče, niti učiteljskom zvanju nedolikuju: a da je svemu tomu tako, sviedoči nam nepobitno ovoga lista u tečaju I. br. 21. i tečaju II. brojevi 6. i 7. — Ujedno mi se pako čini, da doklegod učiteljski ugled nebude u narodu iznutra i izvana onako uglavljen, kako to duh vremena, važnost ovoga zvanja i obća korist toli silno zahtievaju, dotle se nećemo niti revnom i svestrano usposobljenom učiteljskom prirastu nadati moći, bez koga će uzprkos svih budi kakovih drugih pokusah, naporah i žrtvah cilj pučke učionice — pospješenje i uglavljenje pravog i ožudjenoga duševnog i tjelesnog narodnoga blagostanja — promašen biti.

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Drugi stupanj

škola nasljedovanja po predmetu.

1. Opisivanja.

A) Obično opisivanje.

Soba. — I. Što je soba.

U. Kada ste najradje u sobi? D. Kada je zima, kada kiša pada itd. U. A zašto onda? D. Jer u sobi nećemo pokisnuti, u sobi nam nije zima. U. Čemu je dakle soba? D. Ona nas čuva od zločesta vremena. U. Kada vjetar jako duva, gdje ga nećutimo? D. U sobi. U. Zašto? D. Jer je oda svuda zatvorena. U. Kada kiša, ili snieg pada, gdje je onda suho? D. U sobi. U. Jer je — čim obkoljena? D. Stienami. U. Onda može kiša ili snieg odozgor ili odozdol do vas? D. Ali je odozgor tavan a odozdol pod. U. S koliko je stranah dakle soba ogradjena. D. Četirimi stienami, tava-

Digitized by Google

nom i podom. U. Promotrite prije stiene, pa mi kažite, kako stoje? D. Nizpravo. U. Što sačinjaju dvie stiene, gdje se stiču? D. Kut. U. Koliko kutovah? D. Četiri. U. Kakove su boje ove stiene? D. Biele. U. Bi li mogle i druge koje boje biti? D. Mogle bi biti zelene, žute, plave. U. A gdje ste vidjeli sobah s takovimi stienami? D. U gradu, kod bogatašah, gospode. U. Zašto su stiene ovdje? D. Da nas od kiše, ili zime čuvaju. U. Koje nas bolje ćuvaju, zelene, žute ili biele? D. To je valjda svejedno. U. Tako je. Pa zašto ljudi svoje stiene bojadišu? D. Jer ljepše izgledaju. U. Ja znam još nješto, što se na stiene vješa, da su ljepše. U crkvi možete takodjer vidjeti. D. Kipovi. U. Možeš ti vidjeti, kada ti je čelo zamazano? D. Nemogu. U. A kada bi mogao vidjeti? D. Kada bi ogledalo (zrcalo) pred sobom imao. U. Što treba čovjeku kada se sam brije. D. Ogledalo. U. A gdje obično visi ogledalo? D. Na stieni. U. Ali prostor sobe neobuzimaju samo četiri stiene! D. Da kako da ne, nego još tavan i pod. U. Dakle ćemo i nje pobliže razmotriti! Jeste li već vidili rudo od vage (kantara), kada su joj obadve plitice prazne? D. Jesmo. U. Pokaži mi sada rukom, kako je onda rudo stalo. D. Tako. U. Taj se položaj zove horizontalan, obzoran. Šta misliš, kako izgleda tavan i tlo? D. Horizontalno, obzorno. U. Zašto? D. Jer izravno stoje, kano rudo itd. U. (Digne ruku gore). Šta ja sad nemogu? D. Do tavana doseći. U. Zašto ja to nemogu? D. Jerbo je tavan visoko. U. Kako se zove daljina od tla do tavana? D. Visina. U. Koliko stopah visine je tu, ako je pet šest stopah visoko? D. Deset stopah. U. Vi rekoste prije, da ja nemogu do tavana doseći. A što mislite, ima li sobah, gdje bi mogao doseći do grede? D. Dakako, da imade. U. Pa kako se kaže takovim sobam? D. Da su nizke. U. A kako je ova soba? D. Ova soba je visoka. U. Kakova vam se soba bolje dopada: nizka ili visoka? D. Visoka. U. A zašto? — Kako je u nizkoj sobi gdje je mnogo ljudih. D. Jako vruće. U. Ako se još u njoj puši, rubje suši, jede? D. Tamno i zakadjeno. U. A gdje to nebiva tako hitro? D. U visokih sobah. U. Jerbo tamo n. p. dim itd. kamo se diže? D. U vis. U. Gdje bi vas bolje zeblo u mrzloj sobi ili u crkvi? D. U crkvi. U. A zašto? D. Jer je u crkvi tarac od kamena. U. A zašto vas ovdje tako nezebe? D. Jer je ova soba drvom popodjena. Učitelj. Kako se zovu takovi komadi drva? (po-

Digitized by Google

kaže na pod). D. Daske, platnice. U. Kakovo je dakle ovo tlo? D. Popodjeno. U. Kakovo može još biti? D. Potaracano kamenom. U. Pa koje ti voliš? D. Ovo toplije, popodjeno tlo. U. O čemu smo se sad razgovarali? što obuzima ovu sobu? D. (opetuje). U. Mi ćemo si taj odgovor zabilježiti. (On piše.) (Dalje sliedi).

Dopisi.

Iz kotara sv. Ivanskog. — Mili Napredku! Kad sam čitao u tvom listiću pod br. 16. bi li dobro bilo kad bi se učitelji iz zemaljske blagajne plaćali? Doista na ovo važno pitanje moram odgovoriti, da bi to i veoma dobro bilo iz razlogah: jedno što bi svaki učitelj plaću svoju uredno svakog mjeseca dobivat mogao, i nebi morao po pol godine na takovu čekati, kao što to upravo sada biva, i pored toga milostinju od drugih ljudih tražiti, i napokon se u dugove do grla zakopati.

Drugo moram ti savjestno izjaviti da porad plaće učiteljske porodile su se velike mržnje proti učitelju od župne obćine, najveći uzrok bjahu pako svoj toj mržnji njekoja g. dosadanji načelnici obćinah, koji su prigodom reparticije za učitelja i ine obćinske potrebe sa ovim spojili, i medju župnu obćinu razporezali tako, da je na njeku kuću po 10 i više forintih došlo za platiti, a reklo se je to je sve za učitelja. Ako bi se daklem učitelj iz zemaljske blagajne plaćao, time bi prestala svaka mržnja, i probudila bi se ljubav župljanah prama svom učitelju.

Na Rieci. — Još u prvoj polovini mjeseca travnja t. g. umolilo je ovdješnje kotarsko nadziratelistvo pučkih učionah službenim putem sl. municipalno vieće slobodnog pomorsko-trgovačkog grada Rieke, da se svim javnim u ovom kotaru službujućim pučkim učiteljem jedna remuneracija ili odšteta radi vladajuće skupoće primjerno opredieliti izvoli, jer da to njihovo biedno stanje neobhodno iziskuje. — Akoprem učitelji u ovoj dugotrajnoj oskudici riešenje tog predmeta željno očekivaju, ipak još sve do danas ništa o tom odlučeno nije. — Nu pouzdano ufaju se, da će gori pohvaljeno municipalno vieće sa svojim poznatim veledušjem ovu pravednu molbu čim skorije odobriti, te njihovo veoma tegobno stanje i u ovom pòljeću po vriednosti ublažiti blagoizvoliti. —

Viestnik.

— Dočim nas neuredjen jošte posve sustav za naše narodne učione drži medju vatrom i vodom, te mnogomu težki uzdisaj i bolni vapaj iz prsiuh prodire, to s radošću nutrnjom, koja nadmašuje za čas potrebu i nevolju, pozdravit nam valja pomnu radnju njekih naših učiteljah odazvavših se spremno na pitanja, štono ih

Digitized by Google

u br. 16. ovoga školskoga glasnika s obzira na izpravak učevnih knjigah i materijalno stanje učiteljstva u sviet turismo. Odgovori — u kratko i obširno na sva i na pojedina stigoše nam sve do sada od gg. učiteljah Franje Valpotića u Ludini, Josipa Rožića u Dubravi, Ivana Pavlića u Stenjevcu, Ivana Petza u Ladimirovcih, Josipa Hercega u Ludbregu, Matije Črnka u Gradini, Antuna Fržića u Ludbregu, Mijata Stojanovića u Zemunu, Tome Klepača u Maruševcu, Armina Koričića na Rieci, i napokon od strane učiteljskoga tiela u Koprivnici i Virovitici. — Taj nas pojav tim većma raduje, što smo nepravo bojali se, da će nam možda malo odgovorah stići, a ujedno vidjamo u tom novo jamstvo i dokaz svemu svietu, da naše učiteljstvo, svjestno svoje zadaće, rado prinosi sve moguće žrtve za duševno dobro miloga si naroda. A šta Vi sivi sokolovi na polju učiteljskom: Ivane Filipoviću, Škendre Fabkoviću, Ante Truhelko! koja vas bieda snadje, te mučite i Napredku se neozivljete? Neka govori, tko što hoće, vi samo braćo na stran s letargijom, u koju vas i nehotice spraviše nezadovoljivajuće okolnosti naše dobe; pero u ruku, posao preda se, pa u ime Božje, radnja lje neće jalovo izpasti.

— Na ovdješnjoj kr. preparandiji počimlju izpiti u drugoj polovini mjeseca srpnja tako, da je na 15. odredjen pismeni izpit, a 22. i sliedeće dane obdržavat će se ustmeni izpiti iz dotičnih naukah. To se na znanje daje onoj gg. podučiteljem i neodobrenim učiteljem, koji se imadu po zakonu podvrći naznačenim izpitom.

— Za akademiju jugoslavensku položi u najnovije vrieme presvjetli g. biskup Ivan Kralj 2000 stot., preč. g. Vuković Mat. kan. čuvar 1000 st., preč. g. Nikolić Iv. 100 st. i prof. prep. g. Partaš Jos. 100 st.

— Gosp. Luka Svilović, prof. u Spljetu, napisao je povjestnicu Dalmacije koja se i pod tiskom nalazi ovdje u Albrehtovoj tiskarnici.

Svaštica.

— Polag izkaza knjigah od g. 1860 ima sveučilište u Beču u svojoj knjižnici 159,644 svezakah knjigah, u Pragu 126,103 sv.; u Krakovu preko 102.822 sv.; u Pešti 98,698 sv., u Padovi 89,497 sv.. u Insbruku 57,902 sv., u Gradcu 38,847 sv., u Lavovu 39,166 sv. — Knjižnica sv. Marka u Mletcih ima 114,280 knj., u Olomucu 54,362 sv., u Solnogradu 50,141 sv., u Mantovi 40.910 sv., u Ljubljani 33,627, u Celovcu 31,627, u Trstu blizu do 28,000 sv., u Lincu 26,830 sp., politeknički zavod u Beču 26,800 sv., u Kološvaru 13,397 sv., u Vlaškoj Gorici 10,001 sv. Što se nas tiče, to u Zagrebu biskupska knjižnica ima 24,000, akademička 18,000, a narodna je neuredjena. (Kako se je brinulo za školske naše knjižnice, dokazom je knjižnica preparandijalna, koja imala sve donekle 2 knjige!!) —

Natječaji.

— U Križevcih na gl. učioni mjesto učitelja sa 400 st. god. pl. i 40 st. nagrade za opetovnu obuku. Rok prijave do konca kolovoza t. g. preko nadležnoga škol. ravnateljstva ili ako to jošte neslužbuje, neposredno na vis. kr. namjestničko vieće. — U Kraljevici (okr. bakarsko) dva mjesta učit.; prvo sa 400 st. plaće, za paušal i u ime drvah 48 st. za pisarske potrebe 10 st. i stan u naravi ili 50 st. stanarine; (ukupno 508 st.); drugo s god. pl. od 315 st. za paušal 24 sq. iz zaklade Terezianske, a 26 st. u isto ime iz občinske blagajne, zatim slob. stan ili 50 st. (ukupno 415 st.) Jedan od ovih učiteljah ima biti orguljašem i dobiva u to ime 50 st. — Rok prijave do svrhe srpnja t. g. na dotičnu oblast po preč. g. Mati Žuvičiću kan. i podj. u Bakru. — U Kostreni sv. Lucije m. učit. sa 315 st. slob. stan i drva 72 st. Rok prijave kao gore.

☞ *Ovomu broju priložen je* šesti *tiskani arak domaće naše poviesti učiteljem na porabu.*

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 20. U Zagrebu, 15. Srpnja 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Naš jezik u školah

ili

„Bi li se mogao u pučkoj učioni uzeti drugi koji živući jezik kao uredni ili izvanredni predmet, ili bi se mogao sasvim izostaviti?“

Svaki viek imade svojih prednostih i manah, dobra i zla, pa dakako nemožemo niti sadašnjemu zaniekati ni jednoga, ni drugoga. Varaju se dakle i oni, koji sve, što sada biva i miče se, u naprečac kude, i oni, koji svaki podhvat ili novi čin, kao čedo prosviećenoga devetnaestoga vieka, u zviezde kuju. Jer da uzmemo onako oštrim nožićem parati dobro od zla, neznam, kako bi stvar izpala, svakako nebi u najbolje po zanešene štovatelje našega hvaljenoga stoljeća. Donielo nam je, istina, puno dobra, nu i dosta zla, a medj ova posljednja može se pribrojiti i ona pohlepa i prekomierna požuda za svim, što je tudje i inostrano. — Što se strogo nas Hrvatah tiče, mi možemo punim pravom na sva usta zavikati, da nam je prosviećeni naš viek više nahudio, *mnogo više,* nego koristio. On nam okuži domovinu, izcica narod, pokvari mladež obojega spola, odmami krasni spol, uvede nove mode i običaje, skupo plaćene a od male koristi, dapače skoro uduši milu i nad sve nam dragu narodnost, stisne u težke negve milozvučni naš hrvatski jezik, prieteć mu utamanom, ako se samo vrcne. Čovjek bi samo morao pomisliti, da živimo u blagoslovljenom vieku

Digitized by Google

silno cvatuće germanizacije za blage uspomene (po Niemce) cara Otona I., komu pristrani njemački historici okruniše čelo neuvehlim lovor-viencem, zato, što je baš neslavno sva sredstva, a i *sámu* vjeru — tu viestnicu mira i sreće — znao i hotio na to upotrebiti, da bude podnožjem osnovati se imajuće njemačke slave.

Kako se je kod nas ovih desetak godinah gospodarilo, svagdje, — u svakom području, — o tom pisati, znači još otvorene rane nemilice drapati. Da sam, kao što nisam posinak pjevačice vile, ja bih ovako, kako sada istinu i mislim, napisao pjesme jadikovke svomu rodu na uspomenu za buduća vremena, da jih se sjeća naše praunučadi unučad, kako nam se godilo. Nu o tom sada dosta.

Dobri Bog stvorì sviet za sve ljude, nepodav nikakovih povlasticah pojedinim osobam ili narodom, da ti izabranici izključivo gospodare, kako jih je volja. *Svakomu svoje,* ovaj zakon valja svagdje, toli kod pojedinih osobah, koli i cielih narodah. Nu ljudi zli i opaki izopačiše s vremenom ovaj zakon; mjesto toga grabi svatko, koliko može, neglededeć, da li ga ono po pravu i pravici ide. — Ovako rade pojedina individua, ovako cieli narodi. — Svaki čovjek ima nješta na, oko ili pri sebi, što mu osobito godi, što mu je najmilije; o čem zavisi često njegova sreća; što bi on u nesgodi i svojim životom braniti htio. — Upravo ovako i čitavi narodi. Biće svakoga naroda sačinjava *narodnost i narodni njegov jezik,* bez ovih obilježjah nemože se skup više obiteljih ili plemenah narodom prozvati. S toga jest i mora biti ovo dvoje svakomu narodu, — ako je voljan ovo ime zadržati — najmilije te najveće blago; a onaj, koji mu ga hoće bezbožnom rukom ugrabiti, radi proti svim i božjim i čovječanskim zakonom, to je grieh — štono ga neznam primjereno njegovoj veličini ni okrstiti. — Da se je i kod nas ovako htjelo s magjarske, a počelo s njemačke strane raditi, to je svim znano; a kako daleko doprieše one namjere, znadu naši učitelji, nevelim gimnazijalnih, no glavnih dà i njekih pučkih učionah. U ostalom Bogu hvala, nestade onih pticah zlokobnicah, pa će nestati doskora i traga njihovu radu i napinjanju. Istina, sada moramo mi onaj korov čupati, što ga zasadi njihova nesretna desnica, nu to će sve dobro proći. — Najpreče je, da se uvede naš narodni jezik u sve višje i nižje učevne zavode, da se tudji elemenat posve odstrani, a narodni zauzme svoje mjesto.

Digitized by Google

Čitajuć 16. broj našega „Napredka“ naidjem umah u prvom članku „Novi školski odbor“ na razna pitanja, a medj ovimi i na ovo: *„Bi li se mogao u pučkoj učioni uzeti drugi koji živući jezik kao uredni ili izvanredni predmet, ili bi se mogao sasvim izostaviti.“* Da je narod naš premješan s inimi raznolicimi puci, ne iste narodnosti i poriekla, tù bi se prije dalo ovo, gore navedeno pitanje zametnuti. Dà, ja znam narodnostih, koje ni te svete ravnopravnosti neštuju baš ni malo, koji dapače, njoj uzprkos nameću svoje drugim, uviek i svagdje, kada i gdje jim se liepa sgoda pruži. Al kod nas, gdje obitava od jadranskoga móra do Dunava, od Raše do Bojane, jedan čist, — nepomiešan narod, — sama bistra slavjanska, hrvatska krvca, — kod nas *netreba* u tom obziru baš nikakove ravnopravnosti glede inih narodnostih, jer ih neima. — Bogu hvala, što nas negnjete i ta nevolja; što se neimamo boriti sa amo tamo razsutimi narodnostmi; — premda bi jim mi hotjeli i umjeli prije zadovoljiti nego *svi* naši susjedi, — jer kako nas biju mnoge nevolje oda svih stranah, možebiti bi morali i podleći pod mnogobrojnimi udarci naše „braće“ i prijateljah ne samo ustavnih, no i onih *po krvi i jeziku,* — što je još veća sramota. Mudar čovjek gradeć si kuću, proračuna već u napried, koliko će trebat novacah, da podmiri sve troškove, da uredi sgradu po svojoj volji i svom ukusu; riečju da ju onako ustroji, kako će mu biti u svemu prilična, valjana, dugotrajna, a uz to i udobna. Učiona je sgrada obćenita — ukupno blago, sagradjeno za obći promak prosvjete i naukah medj narodom. U ovoj sgradi valja sve tako udesiti, kako će lasnije i uspješnije postići cilj svojih težnjah i prvobitne svrhe, radi koje je uzkrišena. A da se ova svrha u ozbiljnosti postigne, valja sve ukloniti, što joj ili neide u prilog, ili ju pače zapriečuje. A što može više i prije mah prosvjete ustaviti ili ga utamaniti, nego jezični babilonski metež? — Diete malo od 6 ili 7 godinah dodje u školu, sjedne u klupu, pa sluša što učitelj pripovieda ili predaje. Kod kuće se naučilo izključivo materinskim jezikom sboriti i u njem Boga slaviti. Došav u školu, čuje da učitelj sa starijimi učenici nekako drugčije govori, ili jih barma uči. Ovo se njemu nedopada, premda se učitelj s njim za prvu godinu u razgovoru služi jedino materinskim jezikom. Kašnje, druge ili treće godine, — kad stane učitelj drugim jezikom okretati, kad

*

Digitized by Google

napne sve žice, da djetetu upilji njekoliko tudjih riečih, pa ih baš ni nerazumjelo, što sliedi? Dĭete bojeć se kazne kod kuće ili u školi, uzme namienjenu si zadaću učiti na sva usta: muči se sirotče i napinje, koliko ikada može; pa natucav njekako jadnih ono njekoliko tudjih riečih, ili utuviv si nješto malenih pravilah o tudjem jeziku, — koja isto onako brzo izpadnu, kao što su težko u glavu išla — o tade ipak uzprkos svemu tomu nevoljno u znanosti, nenaučiv se tudjega a zaboraviv svoje, — ili bolje rekuć, izadje iz škole tuplje i neumnije, nego što bijaše, kad se u njoj prvi put pojavi. Uza to uzmimo na um i to, da imade ljudih učiteljah, koji imadu pred očima svoje vlastite težnje, kojim je učiteljsko zvanje *samo* sredstvo za posebne svrhe — i koji će jamačno i više oko toga raditi, samo da si steku sklonost svojih glavarah, koji će tudjinstvu obratiti veliku pozornost, te nastojeć jedino oko ovoga, zanemariti će ono, što je bitno, te djeci neobhodno potrebno. Ovako izadje diete nakon trogodišnjega boravljenja u školi praznom glavom i otrovanim srcem iz učione, nezna ni onoga što bi moralo znati, što mu je za život neobhodno potrebno; ni onoga, što su u školi zahtievali, i čemu su najviše vremena obratili. A ipak ostade ona nesretna klica, bačena nevještom rukom u mladjahne grudi, — pohlepa za tudjinstvom. Neima gorega preziratelja svojega od seljaka, koji malko dalje od praga zaviri. Vidimo n. p. naše vojnike, kada se vrate iz inozemstva kući. Znao on samo deset njemačkih, a tri ili četiri taljanske rieči, neima tu izreke, gdje on nebi umješao koješta svoga. Sve što je domaće kudi pozivajuć se na ono ili ovo, kako je „in Veruna“ ili v Lembergu vidio, čuo i izkusio.

Mlado je srce bujna neizorana njiva; svako sjeme uspievati će liepo, bio to sada korov ili bjelica pšenica. Usadimo li mladom naraštaju zdrava načela, ljubav k domovini i svemu, što je naše, — imat ćemo što gledati za njekoliko godinah; uvrieži li mu se za mlada guja nehajstva i mržnje proti svemu, što zovemo „svojim“, eto ti gotova neprijatelja, — sve je vrstan kašnje; iz takova djeteta ponarasao muž učinit će sve, samo ne svoje ljubiti. Nevelim, da je uvieke ovako, netvrdim da se nemože i protivno sgoditi, nu da je ovo obično, to žalibože, moramo priznati. Ako svi narodi uvidjaju, da se prava i *sveobća*, — a ne individualna t. j. po-

Digitized by Google

jedinih muževah — prosvjeta jedino u i po narodnom jeziku može razširiti; zar nebi značilo sama sebe ubijati, kad bi koji narod hotio, zabaciv pod pete ovo pravilo, drugim putem i načinom udariti? A da netražim daleko primjerah protunaravnosti ove sisteme, obazrimo se malko na tek minulu prošlost. Ako ikada, to se jamačno ovo njekoliko prošlih godinah iz petnih silah onamo radilo, da se domaće bilje sasvim s korjenom izčupa, a mjesto njega tudje usadi. Sve se je napinjalo, malo i veliko, staro i mlado, visoko i nizko, da *s gora* prispjevšoj želji zadovolji. Višje su nam učione ponjemčili, nižje u gradovih već na polak, a one na selu počeše već zadahnjivati svojim otrovnim dahom, kad na sreću osvane 20. listopad prošle godine.

Znademo svi, kako su se kod nas njeki ljudi naprezali, da nas obogate jedino spasonosnom njemačkom kulturom, a dakako na uštrb naše narodnosti i našega narodnoga jezika. Znademo mi ljudih, koji se uspeše tvrditi, da bi uvedenje njemačkoga jezika bila po Hrvate neocienjena blagodat, koja bi jih morala na neograničenu viernost prema vladi poticati. Sav sviet, svi narodi drugčije uče, govore i rade, al g. Bach začepio uši; sav je sviet vikao, da je to povreda božjih i čovječanskih zakonah, al naši doglavnici haju i nehaju za to; oni radiše, kako im se hotjelo, imajuć pred očima jednu jedinu svrhu: *cielu Austriju germanizirati.*

(Konac će slieditі).

Izradci

na pitanja učiteljem god. 1860. za riešenje dana.

IV.

Što valja činiti, a čega se čuvati orguljašu u crkvi, da bogoljubnost pravoviernih nesmuti, nego unapriedi?

Razmatrajuć čovjeka valja ga vazda s dvajuh gledištah razmatrati, kao duševno i kao ćutljivo biće, s toga promatrajuć čovjeka samo s jednog gledišta, izgubit ćemo se u različitih hipotezah, iz kojih se dade težko izvući, kao što se je sbilo i predkršćanskim mudracem Štoikom i Epikurejcem. — Prvi ostaviv ovaj

Digitized by Google

vasioni vidivi sviet, ostaviv sve, što je ćutljivo i stvarno, htjedoše prenieti čovjeka nekamo u idealni sviet, gdje se je morao izgubiti ili se opet sunovratiti u tvarni. A drugi opet zaboraviv na njegovu plemenitiju stranu, na duh, ukopaše ga u mrtvi materializam, gdje se je opet imao razpasti i izgubiti. Crkva katolička spaja obje ove skrajnosti, te uzev čovjeka kao što jest, nastoji mu ćutljivimi izvanjskimi sredstvi zasjecajućimi u njegova osjetila, podići duh iz tvarnosti do idealnosti, nastoji ga timi sredstvi kano na laganieh krilih uznieti do nebesah, do prave domovine njegove uzvišenije strane, najme duše. Da je čovjek samo biće duševno i umno, bilo bi mu dovoljno unutarnje bogoštovje, al budući da je i tvarno ćutljivo biće, tomu treba i izvanjskog bogoštovja, gdje ono što mu um shvaća, što mu srce osjeća, spoljašnimi čini očituje. Ovi izvanjski čini — izvanjsko bogoštovje moćna je poluga koja podnićuje i podkriepljuje naše unutarnje bogoštovje. Bez prvog moralo bi ohladniti te svremenom nestati i drugo. Povjestnica nam je u tom živ svjedok.

Čovjek je odvisno biće od Boga; sve što ima, dobio je od svoga početnika, što je dakle pravije, no da mu je zahvalan za ova da ga slavi i uzveličaje, ne samo umom i srcem, već i sa svimi svojimi osjetili i svojom spoljašnosti. Pa tako nas je učio i naš početnik Isus; — ili zar ga nevidismo, kako on ruke sklapa, te se moli otcu svomu; kako kleči i oči diže prema nebu, kako se krvavim znojem poti na maslinskom brdu; jednom rieči, kako unutarnje svoje štovanje prema otcu svomu, svoju pobožnost izvanjskimi čini pokazuje. Izvanjsko bogoštovje sastoji se u obredih, a medju ovimi ponajglavnije mjesto zauzima pjevanje i glasba. Tko se nedivi uzvišenim pomislim koje se zrcale u pjesmah Salamonovih i Davidovih, kojimi oveličavahu slavu božju i njegova savršenstva. I prvi Apoštoli rabljahu pjevanje kod službe božje, kod svojih obredah, kako nas uče djela Apoštolska. A prvi kršćani sliedeći primjer svojih učiteljah sastajahu se prije zore u podzemnih špiljah, tu obavljahu službu božju i začinjahu u slavu Isusa Boga svetu pjesan, i tako već u početku bude uvedeno pjevanje u crkvu. — S pjevanjem bjaše uzko spojena i glasba, ta u pjesmah Davidovih spominju se mnogovrstni glasbeni strojevi, s kojim sprovadjahu pjesme svoje. Tako bude i u crkvu uvedena glasba, crkva

Digitized by Google

ju odobri i posveti. Ali valja dobro pamtititi, da je glasba i pjevanje uvedeno u crkvu kao tumač pobožna čuvstva, Bogu odana srca vjernoga kršćanina; glasba i pjevanje uvedeno je, da izrazuje pokorna čuvstva pokajanih grešnikah, da od Boga mole milosrdje. — Glasba i pjevanje uvedeno je u crkvu božju, da nam uzmogne pomoći popeti se do visine priestolja božjega, te da onamo divnom svojom harmonijom sprovadja našu zahvalnost, našu hvalu, naše prošnje, koje doprinosimo stvoritelju svomu. Da je glasba i pjevanje sbilja kadra svrsi svojoj odgovoriti, te nas pratit kano pomoćnica k priestolju milosrdja, imademo na ruci živih primjerah, kojimi bismo mogli to potvrditi. Sa svih stranah običaje sviet grnuti u vječni grad Rim o uzkrsnih blagdanih, jedino obredom, naročito glasbi i pjevanju za volju. Tamo se kod jadikovanja Jeremijina i nehotice čovjek prenaša na puste zidine jerusolimske, po kojih šetajuć uzvišeni prorok uprtim očima prema nebu moli odanle milosrdje. Tu se sjeća čovjek žalostnih posljedicah grieha, pa se i sam uzdrma, te se utiče k Bogu, da odvrati odanj sličnu nesreću. A kod složnog i ćutljivoga pjevanja „Miserere“ u noćnom sumraku mora da se gane srce grešnika, pa bilo i kameno. Koliko imade danas vjernih, koji imadu svoj duševni život, svoje obraćenje obredom, glasbi i pjevanju zahvaliti.

Svrha pjevanja i glasbe jest doista uzvišena, s toga mora da se srce pravoga kršćana tugom obavije, kad opazi, kakova se dan danas s tim uzvišenim uvedenjem zloraba pravi. Gdje mnogi pjevanjem i glasbom, u mjesto da srce i um svrati k Bogu, odvraća ga odanj; gdje u mjesto da se slavi Bog i stvoritelj, slavi se stvor i njegove mane. Strašan grieh, za koji će se jednoč odgovarati pred priestoljem božjim.

Pučki učitelj je ujedno i pjevač i orguljaš u crkvi. On ako mu je stalo do njegova zvanja, gledat će, da ono, što je možebiti u školi dobra učinio, sada u crkvi neobori; on će nastojati, da ona čuvstva pobožnosti, što ih je nastojao riečmi u mladeži svojoj probuditi, sad u crkvi pjevanjem i glasbom uzpiri i razžari; gledat će pjevanjem i orguljanjem srca mladeži i vjernih uznieti sa praha zemaljštine do kruga višjih stvorovah, do naše buduće domovine; da se tuj u bližini božjoj odmori i okriepi dušu za dojduću borbu, koje mu na svietu nikada nemanjka. —

Digitized by Google

Crkva dieli svoju godinu u tri odsjeka, u sva tri ova odsjeka predstavlja nam početak našeg spasenja, zatim njegov svršetak objektivni na križu i njegov nastavak i svršetak subjektivni po crkvi. U prvom odsjeku crkvene godine sriedište je božić; pred njim je vrieme došastja, gdje crkva predstavlja: kolikom je željom čeznulo palo čovječanstvo za svojim izbavljenjem, za spasiteljem, te nas tim ujedno nuka, da i mi uzbudimo u svom srcu želju za spasiteljem, da ga čekamo pripravnim srcem, te ga svom ponizношću i skrušenošću nastanimo u svojoj duši. Kako bje rečeno, glasba i pjevanje imade biti odziv i tumač naših čuvstvah, stoga ona čuvstva, koja želi crkva u nas probuditi, treba da glasba sprovadja, stoga i učitelj neka si odabere one pjesme, koje odgovaraju duhu vremena i napjeve, koji taj duh najtočnije izražavaju.

Središte drugog odsjeka crkvene godine je uzkrs, a pred njim četrdesetodnevna priprava za isti blagdan, gdje želi crkva, da se kajemo za svoje griehe; glasba mora i tu sprovadjati čuvstva crkve. — Isto tako i kod trećeg odsjeka, komu su središte duhovi.

Smiešno je, gdje bi njeki radi svaku pjesmu na svaki napjev prilagoditi, samo ako se dade po mjerilu slovkah pa onda i napjev koje šaljive, osvetne ili ljubovne pjesme sljubiti s kojom nabožnom pjesmom. To je smiešno doista, ali u današnjem vieku što nije moguće? I po većih gradovih rado bi si ovjenčati čelo lovorikom kakav virtuos, pa se dere po koru s kakvim napjevom iz opere, koji je možebiti sastavljen, da izrazi osvetu, mržnju, prievaru, ubojstvo, preljubničtvo ili što sličnoga, pa on onda na taj napjev prikrpa koju crkvenu pjesan, možebiti i „slava Bogu u visini.“ Što tu drugo fali, no da oni, koji su u crkvi, stanu pljeskati rukami pa vikati „bravo! fora!“ Ele daleko smo doćerali; no čudan sam znati, neće li im ta bogomrzka šala presjesti. — Čovjek rado sliedi, što vidi kod drugoga, osobito ako je nevaljano, tako su se valjda i mnogi učitelji poveli za ovimi veleumi, te stali i na svojih orguljah izvadjati kojekakove napjeve; pjevati pjesme na *solo, duet, tercet,* što možebiti u svetskoj glasbi valja, ali u crkvi neide. Učitelj ima se toga klonuti. Tim bi se doduše mogao dopasti svietu, nu za kratko vrieme, a odgovornosti njegove pred Bogom nebih uzeo na se za svu slavu svetsku. — U crkvi prvo mjesto zauzimlje obće pjevanje ili pučko; ali ovoga trebalo bi ti tražiti

Digitized by Google

Diogenovom uljenicom. Puk ako što u skupu pjeva, to je: „Dodji duše sveti“, „litanije“ i „svet“, nu i to tako izvrstno ide, da bi si morao čovjek više putah i uši začepiti. A što se drugih pjesamah tiče, to neima ni glasa, da bi ih puk pjevao. Učitelji će si najveću zaslugu tim steći, ako budu djecu vješbali u pjevanju, a to treba da mu i najsvetija dužnost bude, nebi li se tako u našoj omladini diglo pučko pjevanje. — Nikada me nije ništa toli ganulo u crkvi, koli pjevanje nedužne školske mladeži, a to sam čuo i od drugih, samo je to žalostno, što mnogi učitelji tom predmetu neposvećuju one pomnje i brige, koju zaslužuje. Naravno da tu treba i župnikovoga sudjelovanja.

Mnogi učitelji, da pokažu svoju vještinu, običavaju izvadjati na cievniku pod prikazanjem, a najobičnije pod svrhu mise kojekakove polke, valcere, marše itd., što da o tom rečem? tko će to odobriti? možebiti onaj, komu je mozag uzavreo. Da li su kada polka ili valcer koga na pobožnost, na pokajanje ganuli? Marš ili polka, koju običavaju njeki na svrhi mise igrati, čini mi se najsgodnija propratnica iz hrama božjega, iz crkve — u krčmu! To je strašna zloraba svetih stvarih, za koju imadu odgovarati ne samo učitelji, već i oni, kojim je učitelje nadzirati. Dakle na stran sa svim, što nije kadro probuditi u nas pobožna čuvstva, pa prionuti uz obće pjevanje, i takovo sprovadjati cievnikom; pa ako si učitelji u tom nješto i truda uzeli budu, bit će im mirna sviest; jer su zadovoljili dužnosti, unapriedujući pobožnost u vjernih. J. Z.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

VIII.

Neprijatelji napredka.

Prošlo je njeko vrieme. Zima je svoje danke kratila a duge noći sve više dodijavahu. Da si večer prikrate, tražahu i mnogi u V. male zabave. A kakva zabava, gdje neima kazališta, gdje neima salonah, gdje bi se konverzaciom čovjek baviti mogao? Na

Digitized by Google

takove zabave pako nije nitko u V. niti pomislio, i zato se nezaželi nje ni gospodin Britvić. Njemu bjaše dosta sastati se s njekojimi poznanci u sobici kod krčmara Lokića. Amo je dolazio g. išpan Lisić, dobar mu i stari prijatelj tajnik Petić, gdjekoji odličniji majstor a ovim na čelu krojač Iglica, koji je ća u Pečuhu bio i još jedan, koji se svojom starinskom odjećom, prosto krojenom, odievaše, te malo grubim i neugladjenim ponašanjem, a uz to prostim, nu poštenim govorom izrazivaše, da samo iz milosti, koja u izvrstnom kartanju sastojaše, u družtvu tom trpljen bjaše, — a to je bio kovač Čekić. —

Tako su se i danas ova gospoda zabavljala; nu zabava nije kao obično toliko valjala; jer upravo sad, kad bi mi Čekića i malo promotriti te osobu mu i značaj opisati htjeli, uzvika se on, i baciv karte na tol, poviče: „Ali baš Britviću, s vami se više igrati neću. Zar mislite, da ja svoje novce kradem?“

„Nu tko vam je kriv, da ste izgubili?“ veli Britvić. „Zašto nepazite?“

„Pazio, nepazio, šta ću kad me nesreća progoni? Evo sad treći dan, prekjučer šest forintih, jučer tri, a danas pet — to, vjere mi, nemogu zaslužiti ni za mjesec danah.

Ostali se od srca nasmijaše jadikovanju kovačevu, a to ovoga još većma razjari.

„Ta dà! tko da se neljuti! Dej, plati nà meštra, a on ti još u kartanju novacah iz džepa izvuče. Sad vi možete mojem Mati knjige i pera kupovati, k tomu tablicu i Bog zna, šta sve taj vaš grabanciaš-preceptor zahtieva.“

„Nebi znao zašto; tko vas je silio kartati se?“ odgovori Britvić, da prekine govor o školi.

„Silio me niste; već mi sila bjaše, da moje jučer i prekjučer izgubljene novce dobijem.“

„Dakle vi ste baš nesretan s gospodinom Britvićem?“ progovori tajnik, kojemu bjaše najveće veselje dvojicu u razpru dovesti.

„Baš nesretan. Evo novci mi kod njega propadoše, tamo mi mora Mato u školi dangubiti, dočim mi svinje na paši pod skupim svinjarom propadaju; a evo kupuj mu odjeću, obuću, papira i knjige, što sve prije nije bilo.“

Digitized by Google

„Nežesti se tako, Čekiću; znaš bez halata neima žanata; vojak bez puške, djak bez knjige.

„E vala! reći će Čekić. Ali mi suvišnog halata netrpim. Zašto da novac zanj utaman bacam.“

„O kakvom suvišnom halatu to buncaš?“

„O kakvom! Dosta da mi Mato jedva u školu podje, a eno, kupi mu već tablu; magarac mi razlupa dvie za mjesec, a padši jednom razbije si na njoj nos. Poslje daj za knjige, za papir, da mi nije moći dosta nasmagati.

„O kakvih tablicah to govorite, i o kakvom papiru?“

„Dosta liepo, da neznate što u vašoj školi biva.“

„Već više putah htjedoh pitati — obrati se Petić k Britviću, — taj vaš grabancijaš-preceptor, kako ga valjano okrsti Čekić, nigdje se neda vidjeti, a vi valjda ni neznate?“

„A šta bi mi trebalo znati! Razsrdi se Britvić. Kad me župnik i kapelan i drugi uvjeravaju, da mu u školi na blizu para neima. Zašto da ga vriedjam.“

„Ali vi ste odgovorni za školu, a neznate, šta djeca s tablicami rade? Tà selo vas plaća!“

„Šta rade!“ reče kovač. ‚Čaraju i troše olovke, te maljaju kuće, konje i sigraju se na njih magaričanja — ha, ha, ha.“

„Ele to je čudna škola; reče Iglica. Ja sam hvala Bogu svieta prošao, ali toga niesam čuo, da pošten učitelj u mjesto obučavanja s djecom se divani, te jim svakojake ludorije pripovieda. Ja jednoč idem pokraj škole, a oni baš stanu i pjevati, kao naši, kad se napiju.

„Valjda su pjevali crkvene pjesme?“

„Dakako; ta sám bi bio mogao voditi.“

„Pa mili Britviću, za sve to ti neznaš? upita išpan Lisić.“

„Al kako bi, moje gospodarstvo. —

„Na taj način mogao bi ti i kuću preokrenuti, i Bog zna i tvoju Milicu.“ —

„Nu to nebi bio tako velik čin; ti niesi liep, već si udovac, imaš djece, a Slavko je mlad — reče tajnik, koji je htio i išpanu buhu u uho utjerati. Ja barem na tvojem mjestu bio bi oprezniji. Slavko je liep i pametan momak, a ona ga je preveć u njegovoj bolesti dvorila.“

Digitized by Google

„Nu hvala Bogu, reče išpan zarumeniv se, toga mi se netreba bojati, ma ja i šestero djece imao, mà bio i godinami stariji; ja sam išpan, a tko je on, šta će biti on? Nu to mi se nedopada, da Milica neće s poštenim čovjekom ni njemački da se razgovara. Kaže, da voli naški govoriti, premda joj mati bila napolak švabica.“

„E, to je Slavkovo maslo, a baš dokaz, kakav je velik upliv na Milicu učinio.“

Na te rieči tajnikove zabuni se Lisić, pogledne Britvića, Britvić opet Lisića — i dočim kovač i krojač opet proti novotarijam školskim govoriti započeše, dignu se i nazdravivši zaostavšim lahku noć otidju.

„Šta na to velite? upita Lisić Britvića, pošto su poveliki komad puta k svojim kućam muče prevalili bili.

„A jeste li vi štogod opazili, da bi on š njom njekakvo sporazumljenje imao?“

„Ja doduše niesam, nu mislim, da vi, kao otac, najbolje znati možete, kako to u kući stoji.“

„Ma ja i neznao toga, hvala Bogu tamo je mati, a ta nije ćorava; ja uviek nemogu biti kod kuće, jer sad baš moram biti i u šumi, bačvari rade i izručiv školu Slavku, nemogu, da mi novci i drva u šumi propadaju. Da nije toga, ja bi ga danas poslao, od kuda je došao; jer uz poljsko gospodarstvo nije mi moguće bez škole pomoći se.“

„Dajte vi bolje na njega prigledajte, kad se nećete škole t. j. sigurne zaslužbe okaniti; vi ga kontrolirajte, te pokažite, da ste vi gospodar. Drugačije neznam, nećete li si napraviti neprijateljstva. Na posljedku moglo bi se odlučiti, da ste vi nesposoban, a dalo bi se vaše mjesto sposobnijemu.“

„To mi se nije bojati, jer je on novotar — a takovi neimaju kod nas prijateljstva.“

„Ali i taj može steći ljubav, jer gledajte, ja sam s uspjehom i napredkom moje djece, što su si za kratko doba po njemu stekli, veoma zadovoljan. Učitelj je dobar; ali vi znate, kad je već govor ovamo dospio, da bi ja rad, nu vi me razumijete, Milica mi se dopada, a ja bi mislio, da se nebiste morali stiditi dati ruku njenu vlastelinskom išpanu, koji se nada na skoro postati i provisorom. Pa onda imate i sina djaka u gradu, koji neće da bude svešteni-

Digitized by Google

kom, moglo bi se pako i kod vlastelinstva za njega štogod uradit. Zato bi mislio, da s toga gledišta treba kontroliranja, da pripazite, jere amor nespava.«

»Ah! To je najmanje. A da se on u nju zaljubi? Ona ne-smije — ja sam njen otac!«

»Ali ju treba čuvati!«

»Moja briga; lahku noć!

»Lahku noć. Kod vas gle još svieća gori, što prije u to doba nebivaše.«

»Valjda još čitaju!«

»E, šta će dobroj gazdarici čitanje knjigah!«

Britvić već na razhodu neodgovori ni rieči i svaki ode k sebi.

(Dalje će sliediti.)

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Drugi stupanj

škola nasljedovanja po predmetu.

1. Opisivanja,

A) **Obično opisivanje.**

II. Što obuzima soba? *a)* Stiene. *b)* Strop (tavan), pod (tlo).

U. Malo prije si rekao, da sobu obuzimaju stiene itd. Pa kako ste vi mogli u sobu doći? D. Kroz vrata. U. A gdje su vrata? D. U stieni. U. A čemu su vrata? D. Da možemo kroz vrata u sobu unići. U. Kada ulazite u sobu, što činite s vrati? D. Otvaramo ih. U. Pa kakova su vrata, kada ih morete gibati? D. Gibljiva. U. A kako su tomu priredjena? D. Vise na peticah (baglamah). U. Kada ukućani iz sobe otidju, šta onda za sobom s vrati čine? D. Zaključaju jih. U. A zašto? D. Da tati u nutar nemogu. U. Što moraju zato vrata imati? D. Ključanicu, bravu. — U. Vaši roditelji rade višeputah u sobi. Šta n. p. majka višeputah u sobi radi? D. Plete, prede, šiva, krpa. U. Koji rukotvorci rade svoje poslove

Digitized by Google

u sobi? D. Krojač, postolar, itd. U. A zašto nebi oni svoje poslove mogli u pivnici (podrumu) raditi? D. Jer je tamo tmično. U. A kako je ovdje? D. Svjetlo. U. A kako to, da je svjetlo? D. Jer su ovdje prozori. U. A gdje su prozori? D. U stieni. U. A zašto su tu? D. Da je u sobi svjetlo; da se vidi. U. Što nam dakle dolazi kroz prozore? D. Svietlost. U. Iz česa su prozori? D. Iz stakla. U. Kako se zovu stakleni komadi? D. Okna. U. Što bi se lahko dogodilo, da se nanj udari? D. Polupala bi se. U. Kakva su dakle staklena okna? D. Lomna, krhka. U. Pa zašto ih neprave ljudi iz debela papira? D. Jer debeo papir nije prozračan. U. Je li prozor samo iz staklenih okanah? D. Nije, jošte treba drva, ili olova. U. Kako se zove drvo, ili olovo, koje staklena okna objima? D. Okvir. U. Kakov oblik imadu ovi prozori? D. Četverouglasti. U. Pogledajte prozore u crkvi, jesu li svi četverouglasti? D. Nisu, njekoji su i okrugli. U. Kako se zovu drugčije okrugli prozori? D. Obloci. U. Koje je zdanje u našem selu (našem gradu) najstarije? D. Crkva. U. Koja zdanja imadu jošte obično oble prozore? D. Stara zdanja. U. I gdje još? D. Po selih, siromašniji ljudi imadu obloke. Po gradovih premogućni ljudi i bogataši imadu velike prozore s četverouglastimi okni. U. Kada nam je zimi u sobi jako vruće, šta onda radimo? D. Otvorimo prozore. U. Zašto? D. Da se soba razhladi. U. A šta radimo kada se u sobi dimi ili puši? D. I onda otvorimo prozore. U. Zašto? D. Da dim iz sobe izadje. U. A zašto neotvaramo vratah? D. Jer bi se soba hitro prehladila. U. Kako moraju dakle i prozori priredjeni biti? D. Da se mogu otvarati i zatvarati. U. Kada bi ja sada jedan kapak zatvorio, kako bi bilo ovdje? D. Tamno, tmično. U. A kad bi još i drugi zatvotvorio? D. Sasma tamno, tmično. U. Čim je dakle manje prozorah u kojoj sobi, tim je — kako u sobi? D. Tamnije, tmičnije. U. A čim više? D. Tim je svietlije. U. Bi li dobro bilo, kada bi po svih stienah, sami prozori bili? D. Nebi. U. Zašto? — Na kojem je mjestu soba najhladnija? D Kod prozorah. U. Ako bi mnogo prozorah u sobi bilo, što bi sliedilo? D. Bilo bi zimi jako hladno u sobi. — U. O čemu smo sada koješta govorili? D. O prozorih i vratih. U. A gdje su prozori i vrata? D. U stieni. U. Mi smo dakle učili stvari sobe poznavati, koje su — gdje? D. U stieni. U. Mi smo dakle odgovarali na pitanje: (On piše). (Dalje sliedi).

Digitized by Google

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

IX. vježba.

Bilo nam je lahko **t** i **l** napraviti, ali **b** bit će nam još laglje, samo pazite, **b** vam se počima praviti kao i **l**, napravite dakle **l** (dobro) sad samo pazite: evo ja vučem tanačni potez kao i kod **v**, ali samo do polovice debeloga poteza, ovde prestajem, načinim piknjicu, i potegnem tanki potez van i eto (br. 27) **b** gotov. Sada to činite vi djeco. Tad učitelj napravi cieli red samih **b** (br. 28) ali u savezu, i uviek mora iz one piknjice tanačni potez potegnuti i s njim sliedeći **b** kano svezati, a to čine i djeca. Sad opet može jedan red biti pomiešan sa **tlb** itd. (br. 29).

X. vježba.

Hitro i bez ikakove muke ćemo pisme **h** stvoriti; on izgleda po prilici skoro kao **n** (učitelj napravi **h** pa kaže: evo **h** imade prvi potez kao i **l**, samo što je **l** dole okružen, a **h** tubast; drugi pako potez jest kao i kod **n**. Sada napravi učitelj a i djeca više **h**. (br. 30).

Učitelju je paziti i pogledati kako su djeca shvatila i kako prave pisme, gdje je potrebno, neka popravi, a zatim dade više **h** napisati (br. 31).

Dopis.

† Dne 30. lipnja t. g. usnuo je u Gospodinu, nakon kratka bolovanja, revni učitelj u Veleševcu **Mirko Tabršek** u 30. godini dobe svoje, ostaviv iza sebe ucviljenu suprugu, i dvoje malašne dječice. Dne 2. o. m. bjaše sprovod. Tielo pokojnika propratiše k hladnomu grobu veleč. g. J. Kos kot. uč. nadz. i podj. veleč. gosp. Horvat župnik oborovački i domaći g. župnik Zorić. Učenici veleševačke i oborovačke učione kao i svi učitelji velikogoričkoga kotara, i učitelji iz dviuh drugih kotarah, pribivahu toj žalobnoj sgodi, nepazeć na trošak niti na daljinu, da izkažu svomu drugu posliednju ljubav; okrom toga našlo se tu mnoge druge gospode, prijateljah i znanacah. Šestorica od učiteljah pratila su pokojnika uz kola sa svićami. Na groblju, kamo smo sami ponieli ostanke miloga druga, izpjevasmo žalobnu pjesmu nad i njim

Digitized by Google

i spustismo ga sami u hladni grob. Nakon toga bjaše pjevana sv. misa za pokojnika. Poslje sv. mise odosmo kući ganuti žalbom za drugom, a nemanje radi njegove sirote udove, jer ostade jaučuć i plačuć osvjedočena, da njoj — jadnici i njezinoj djeci pomoći neima.

Braćo učitelji! kamen bi bio proplakao, videć sirotu udovu, i znajuć njezinu nevolju. Odatle se vidi, kako je od što veće potrebe, da se na skoro ustanovi mirovina, bez koje će mnoga udova sa dječicom svojom zlo patiti. — Nemogu tom prigodom propustiti, da nebi zahvalu izjavio u ime učiteljah ovoga kotara g. Gjurašinu uč. oborovačkomu, koji je za sve skrb uzeo mjesto sirote udove i gledao, da sprovod tako svečan bude. Bog mu platio, a našemu pokojnomu drugu dao Svemogući mir i pokoj vječni! M. K. uč.

Viestnik.

— Nj. vel. kralj naš imenovao je g. Jos. Torbara priv. ravnatelja realke zagrebačke urednim ravnateljem na istom zavodu, a vis. kr. hrv. slav. dikasterij imenova dosadanje privremene realne učitelje Petra Zoričića, Drag. Starka, Tomu Lesjaka i Ivana Stožira urednimi učitelji na realci zagrebačkoj.

— Za jugoslavensku akademiju doprineo je g. vitez Ambroz Vranicanji 10.000 fr., tu istu svotu g. barun Prandau. Presv. g. biskup križevački Smičiklas i g. Briglević po 500 st. osim toga se njeka gg. obvezaše tečajem desetak godinah svotu od 1000 st. položiti a znatni se prinesci svaki dan doprinose. — Ukupna svota prinesakah za taj divni hram znanostih našega jugoslavenstva iznosi blizu do 140.000 st. —

— † Opet ugasnu na obzorju slavjanskom svietla zviezda. Slavni i za obće slavjansku književnost velezaslužni muž — veliki sin obće nam majke Slave — P. J. Šafařík preminu u Gospodu u Zlatnom Pragu na 26. lipnja o. g. u 66. godini dobe svoje.

— Neumorni naš Dr. Franjo Rački, za koga bismo gotovo rekli da neradi, nego da stvara, napisao nam je opet veleznamenito djelo pod naslovom: „Pismo slovjensko“, a izdao ga u Zagrebu kod Albrechta g. K. Stojšić. Spis je jak 144 str., a ciena mu je 1 st. U njem se velikom učenostju i silnim dokazivanjem razpravlja nedavno tek potaknuto pitanje o postanku i starini glagoljskoga pisma. G. Dr. Rački nastavio je u tom poslu učena iztraživanja Šafařikova, kojemu je i djelo posvetio. Kojim je pako uspjehom svoj velemučni zadatak riešio, o tom će suditi slavjanski učenjaci, kojim to prinadleži. Svakako se pako može reći toliko, da i ako možda ovim djelom pitanje toli zakučasto nije još konačno riešeno, to je naš Rački svakako opet dobar komad puta prokrčio i istini nas bliže primako. A to bi bila već velika zasluga. Dužnost nam je občinstvu knjigu tu što toplije preporučiti.

— „Karlovački viestnik“ prestade izlaziti koncem lipnja t. god. s uzroka, što malo predbrojnikah imadjaše.

— Presv. g. biskup Strossmajer odredio je prigodom govorena dne 5. o. m. sjajna govora 1000 dukatah nagrade onomu, koji kritički napiše povjestnicu naroda jugoslavenskoga, a 100 dukatah onomu, koji bi državno pravo naše napisao.

☞ *Ovomu broju priložen je* sedmi *tiskani arak domaće naše poviesti učiteljem na porabu.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 21. U Zagrebu, 1. Kolovoza 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Učitelj kao gost na izpitu.

Često se tuže učitelji, što tako malo roditeljah na javne godišnje izpite dolazi, i što im je tako malo do toga stalo, uvjerit se o napredovanju svoje djece. —

Nu promotrimo sada, je li u istinu učiteljem vazda do toga stalo bilo uvjeriti se, kako njihovi prijašnji ili budući učenici napreduju? Zar ih neima to zanimati, da se osvjedoče, kako se razvijaju sposobnosti njihovih prijašnjih učenikah? Zar nebi zanimalo učitelja višjega kojega razreda pogledati, kojim se je načinom i dokle u nižjih razredih propisana naukovna osnova izvela, kojom su osnovom obučavanja njegovi sudruzi učitelji svoje učenike vješbali, kakove su pismene zadaće izradjivali itd. Doista veoma je koristno gledati i slušati vješta učitelja kod predavanja i izpitivanja; jer se tom prigodom možemo dosta dobra od njega naučiti. Dobro je takodjer paziti na to, ako se gdjekoje pogreške uvuku, (koje se naravski na izpitu samo iz daleka opažuju), da se takovih i sličnih čuvati može. Od velike je koristi prispodabljati različite načine predavanja i školskoga zapta drugoga učitelja sa svojim vlastitim, samo neka nepristupi u tom prispodabljanju ni sjenka sebičnosti, dočim bi način drugoga kojega, ma i najvrstniji on bio, samo nadutostju svojom prezirao.

Samo se po sebi razumieva, da učitelj gost, poznavajući svoje vlastite nesposobnosti, neda nikakov vanjski znak, kojim bi si sudruga u necienu staviti ili s nerazborite rieči i uticanja prigodom

Digitized by Google

izpita zacrveniti mogao. Tim bi dakako dobro porazumljenje i prijateljsko sudjelovanje mnogo stradalo.

Izpitivajućega učitelja pako mora to osobito pobudjivati, kada spazi druge učitelje na svomu izpitu; onda se on sasvim sabere, da, koliko najviše more, svoju vještinu pokaže, te tako pred svojimi drugovi, kao razsuditelji, vriedno priznanje steče.

Učitelju, koji ima na svom izpitu za gostove svoje drugove, neće ni na kraj pameti doći, da učini tako zvani sjajni izpit; jer su oči pritomnih mu drugovah već navikle na školsku sobu i na ono, što u njoj biva, te bi svaku izlišnu napravu i sjaj lasno smotrili, a time izpitavajući učitelj nebi lje dobra glasa stekao. Dočim dakle znade učitelj, da će drugovi doći mu na izpit, on se tečajem godine trsi i nastoji oko onoga, što mu po propisu valja činiti, da odgovori zahtievanju škole i njezine zadaće. — Eto, kako je dobro, da učitelji polaze izpite drugovah svojih! O. S.

Naš jezik u školah

ili

„Bi li se mogao u pučkoj učioni uzeti drugi koji živući jezik kao uredni ili izvanredni predmet, ili bi se mogao sasvim izostaviti?“

(Konac).

Štogodjer je protunaravno, mora pasti prije ili poslje. Ovako se sgodi i s pokušaji (experimenti) naše vlade, kojoj se pohtjelo svim svojim narodom usta začepiti, da se s najvećih nepravdah ni nemaknu, da samo ono potvrde, što vlada reče, pa bilo ono crno, a ti reci da je bielo, i sve dobro. Pa da je barma prilična korist odatle potekla, još nebi čovjeka toliko srce boljelo. Da je tečajem ovih deset godinah naša mladež postala prosvietljenijom, umnijom; da nam je iznesla visokih učenjakah u narod; nu ne samo što baš ni jednoga od naših zahtievah vlada neizpuni, već protivno okužila nam mladež, a natrpav ju mnogobrojnimi predmeti, mjesto da širi znanost, razprostirala je glupost, ili bolje rekuć onu površnost, s koje po napose boluje naš papirnati viek. Kao što svaka zla stvar nalazi privrženikah, tako sakupi ova zlosretna učevna sistema

Digitized by Google

mnogo proselitah u našoj domovini. Uzalud sva protuargumenta; uzalud svi napori pojedinih vrlih domorodacah, da dokažu pogubnost ote sisteme; njihova vika ostà glas vapijućega u pustinji, dapače mnogi se kroz to dobavi kojekakovih nepovoljnostih. Tako, kad je njetko 1859. god. bivši na izpitu gl. učionah u njekom našem omanjem gradu, te videć koli nepravedno se s našom narodnosti a osobito narodnim jezikom postupa, napisao članak u novinah proti ovom nenaravnom postupku; dobio ti on za njekoliko nedjeljah kasnje putem istih novinah *nepouzdanicu* ukupnog učiteljskoga tiela s javno naštampanimi imeni i prezimeni dotičnih osobah, gdje se gospodskom prezirnosti predbacuje piscu njegova mladost, koja nemože shvatiti, kako bi mogao njemački, — prosvietljeni i bogati jezik zapriečivati djecu, da u naucih nenapreduje. Oni su upravo ex cathedra pisca — svoga protivnika — učili, da se hrvatski jezik nemože tako dugo uvesti sasvim u škole, dok neimaju Hrvati svoga ministarstva, i dok nije hrvatski jezik izključivo službeni itd. Neću da više o tom sborim; tužno to doba nije davno, te se ga još svaki živo sjeća. Bože nas sačuvaj za sva buduća vremena od ovakove učenosti i mudrosti, kakvom nas htjedoše nepozvani gosti napitati.

Kad se diplomom od 20. listopada prošle godine otvoriše vrata ustavnomu životu u našoj domovini, a time dakako povratilo staro pravo našemu jeziku, moji ti ljudi, videć odakle vjetar piri, zaokrenuše kabanicom, pa hajde s njemštinom van na vrat na nos. Revnosti vrlih naših rodoljubah — a ne ovih sebičnjakah — imademo zahvaliti, što se već po svih nižjih i višjih učionah razliežu mili zvuci našega narodnoga jezika.*) Svaki pametan čovjek promisli i razmozga prije na svaku ruku, nego počme raditi, osobito ako se radi o stvari velevažnoj, kao što je n. p. preustrojenje pučkih učionah. S toga možemo uzeti, da je i naše učiteljstvo dobro prije razmotrilo, nego što odredi njemački jezik ukinuti te mjesto njega svuda narodni uvesti. Pa ako to valja o višjih učionah, gdje je i mladež zrelija i predmeti učevni posve drugčije razdieljeni, kamo nebi o srednjih i pučkih, gdje se stiče sva mlada čeljad na-

*) Zagrebačka gimnazija, kao svigdje, tako prednjači i ovdje svojim liepim primjerom. O. p.

*

Digitized by Google

šega seljaka. Gospodo! dajte vi narodu, što ga ide po božjih i čovječanskih zakonih, a nepretovarite ga duševnimi tereti, kad se već jedva miče pod fisičnimi, kojim će n jposlje uzprkos liepim riečim našega sabora — ako kod pukih riečih ostane — do kraja omalaksati. Silovito narivavanje tudjinstva neradja *nikada* dobrim plodom, pa jamačno neće ni sada kod nas. — Isto tako neshodno i nekoristno bilo bi uvadjati na pučkih učionah koji tudj jezik kao *izvanredan predmet.*

Izkustvo nas uči, da jedva i najrevnijemu učitelju toliko preteče vremena, koliko mu baš neobhodno potrebito, da zadovolji svojoj zadaći predavajuć predmete najprešnije i najkoristnije, kao što su n. p. vjeronauk, čitanje, pisanje, računstvo, slovnica naša itd. a gdje, kako i kada da on predaje još koji izvanredni predmet, kakav tudji jezik, pa bio on najkoristniji, — za naš narod neima ciene. — Učitelj bi izgubio po tom mnogo vremena, morao važniji koj predmet zanemariti, a izmučio bi djecu i sebe; — pa za koje babe dušu? Zar zaslužuje ono njekoliko tudjih riečih, što ih diete na izust nauči, a nakon njekoliko nedjeljah opet zaboravi, da mu se uztegne koji drugi budućemu rataru važniji predmet? Ako se na višjih učilištih naših o tom radi, da se stegnu tudji jezici na posebne predmete, kojim su opredieljene jedna ili dvie ure na nedjelju, čemu da mučimo seosku djecu stvarmi, koje će joj i onako vrlo malo ili ništa koristiti. — Kod nas je jur s veće strane narodni naš jezik zadobio svoje naravno pravo; naše vlasti *moraju* rabiti jedino hrvatski jezik, s toga, ako hoćemo pravo, tudjega našemu narodu *upravo netreba.* Nisam ja neprijatelj ili sliepi kakav natražnjak, koji samo svoje hvali, a tudje prezire, ma bilo ono najbolje. Uvjeren sam da je vrlo koristno i liepo, kada tko umije više jezikah; nu sve u svoje vrieme. Što meni koristi, to može drugomu nahuditi; što je naobraženu mužu potrebno, seljaku škodi. Neka ostane naš mili, blagozvučni jezik prvo i najveće blago našemu narodu! Naša prva briga budi, da priskrbimo svomu narodu sredstvom materinjega jezika vrlih poučnih spisah, valjanih ratarskih knjigah; popularan kakav te u sve potrebe našega seljaka zasjecajući časopis, — pa eto našega naroda za koji desetak godinah na sasvim drugih nogah. —

Digitized by Google

Nebojmo se, da će se po tom našoj omladini uztegnuti ili zatvoriti vrelo znanja i umja, što ga kupe u utrobi svojoj ini raznojezični narodi. Dapače oni, koji ćute u sebi volju i ljubav na znanosti, prionuti će tim žešće brati cvieće po tudjem polju, čim jači temelj udare kod kuće, u svom srcu, svojoj narodnosti i boljki svoga naroda. Živa želja, da koristi svojoj domovini, da i njezin prepusti vrt obogati kojom ugodnom i *koristnom* bilinom, niklom u miomirisnoj bašći njegova susjeda, podkriepiti će mu sile, učvrstit volju te ga podpomoći, da shrva sve moguće zaprieke, štono se običavaju valjanu domorodcu na put svaljivati. Pravi domorodac znade najbolje uvažavati tudje blago, pa on će, da se ga dokopa, sve pretrpiti, samo da stekav ga pomože svomu narodu. Naša višjim se naukom posvećujuća mladež imade dosta prilike i liepe sgode — ako joj samo neuzmanjka dobre volje — te se može lasno upoznati s tudjimi jezici i književnostmi; naši mladi zanatnici i obrtnici rade i uče se po naših gradovih, a ovi su prepuni tudjinstva, — tako da nam ga je upravo do vrata. O nije se bojati, da će nam nestati tudjega življa, ako svomu domaćemu i dademo veće povlastice! — Premda nebih žalio, da mu se rogovi znatno skrše. Ta naši su ljudi tako obikli tudjinstvu, a ovo se tako uvriežilo u srca mnogih Hrvatah, da oni upravo nebi mogli bez njega biti. Ogledajmo se malko po Zagrebu. Zagreb je srce cieloga jugoslavenstva, u njem se stiču sve domaće naše pomisli, idee i težnje; on je zjenica našega duševnoga oka, on krije sve naše važnije zavode, u njem namjeri evo proslavljeni i *najveći Hrvat* našega vieka udariti temelj akademiji znanostih i prvom sveučilištu — strogo slavenskom; po ovom Zagrebu, u kojem upravo sad i boravi cviet naroda hrvatskoga, snujuć sreću ili nesreću naše mile domovine, — evo po ovom Zagrebu jezika tudjega, pa najvećma iz ustiuh našega krasnoga spola, koji bi imao u tom prednjačiti te našemu književnomu probitku na ruku biti. Još jedno! Govoreć o tako zvanom liepom spolu — da se poslužim tehničkim izrazom i po drugi put — padaju mi i nehotice na um naši djevojački učevni zavodi. Sám Bog bi mu naplatio i dušicu vječnim rajem nagradio, koji bi se latio mučna posla, te preustrojio rečene zavode. Jer ako se je gdje nepristojnije postupalo s našimi svetinjami, evo mene. A vi kćerke hrvatskoga naroda, kojim povjeriše brižne

Digitized by Google

majke svoju drobnu dječicu, mlade pupoljke svoga žića, sjetite se, što i kako pjeva naša zemljakinja:

Ehr' den Stamm, aus dem du bist entsprossen,
Dünk dich gross, dass du auch Slavin heisst,
Flieh mein Kind, flieh stets ja alles Fremde,
Dass es dich nicht *deiner Pflicht entreisst.*

Da znam, kao što neznam, bi li od koje koristi bilo, ja bi vas zaklinjao svim što vam je na zemlji milo i drago, da nam uzgojite vriedne kćerke majke domovine a ne lutke šepave mode, ne komediantice, koje se umiju dobro pretvarati, previjati, a niti čorbe valjano skuvati; gledajte, da budu vrle kršćanke, kojim će biti na stolu kakova nabožna knjiga, a ne njemački prievodi kužnih francuzkih romanah; nastojte, da vaše učenice obljube više kuhnju i domaći krug, nego plesne dvorane, gdje se gubi novac, kvari zdravlje a narušava kućni mir i bračna sloga. — Ovoliko za sada u obće ob ovoj stvari, drugi put više. — F. L.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

IX.

Slavkov list.

U V..... dne

Dragi Franjo!

Poslje dugoga vremena evo mogu malo dospjeti, da Ti koji čas žrtvujem i to baš zato, što Ti svoje dopisivanje tako naglo obustavi. Iz Tvojih listovah baš bi se dalo suditi, da si mi njekako ohladnio. Nu ja Te izpričavam, jer to isto bi Ti i meni predbaciti mogao, zato mir, te gledjimo, da popravimo. Zašto Ti do sada niesam pisao, bila je prvo moja bolest kriva, a kada se oporavih, bjaše drugi uzrok, što sam u prazno doba važnije zabave imao izobražavajući jednu meni omiljelu dušicu. Znam, da ćeš pitati: šta je to? Nuder čuj! Moj nadučitelj, koji mi školu izruči, da se drugim baviti može i koju ja primih, da mu trud, dvorbu i trošak

Digitized by Google

za moje bolovanje naplatim, imade kćerku Milicu, djevojče, u kojoj su skrivene sve krasne sposobnosti i vruća želja za zvanjem a griehota bi bila neučestvovati, gdje čovjek drugoga posla neima. Nu nemisli Ti, kao što si o sebi misliti obiknuo. Ima ona uviek čuvaricu, koja je kod našeg obučavanja prisutna, koja je doduše gluha, ali oštra vida. Nu od dva dana je drugačije. Moj principal jučer prekine ove krasne i meni za odmor najugodnije zabave rekav, da to kćeri njegovoj netreba, pače da bi to njoj i sgodnu udaju pokvariti moglo, jere „učene žene“ nitko kod nas neće, buduć bi se pokvarila i na gospodarstvo zaboravila, kada bi suvišno i nekoristno bavila se knjigami. Zarad udaje! O kako me je to dirnulo u srce. Sad sam se istom sjetio, da mi je već 25 godinah. Na namještenje ni misliti nemogu, prvo što neima na blizu sgodna mjesta; drugo, što prije na takovo ni misliti nesmijem, dok veliki dug Britviću nenamirim. A sada upravo šteta velika, što bi započeti posao prekinuti imao. Nu danas iz navadne naučne zabave nebude ništa, jer stari sjedi usuprot navadi doma i, danas sam čuo, gdje se je zaklinjao, da se neće kartati, i to pred g. kapelanom, koji mu je čitao članak iz mojega dnevnika o zabavah učiteljevih. Kratke moje misli o tom, neće ni Tebi, Franjo, škoditi. Učitelj, mislim, je osoba duhovna i zato sav njegov život mora dobiti pravac duhovni. Ako uzmemo, da je on velevažan primjer u narodu, te najviše k tomu doprinosi, da oplemeni naraštaj budući, i da svakoj zabavi u družtvenom životu kršćanski pravac dade. Netreba mi, da Ti u pismu s primjeri dokazujem, što rekoh. Nu za mene to ima nemilu posljedicu, stari sjedi danas doma, i moja jedina zabava je prekinuta; nu nadam se, ako je moj dnevnik sbiljam u Britvića volju za kartanjem izkorienio, bit ću tako sretan, još više na njega djelovati, tako da će uviditi i nestajati mi na put, da nastavim duševnu zabavu s Milicom. Moja škola uzprkos velikim zapriekam ipak ponješto napreduje. Ti znaš, kakove nam škole bjahu prije dvadeset godinah; danas su isto onake, da, reko bi, skoro gorje, nego li bolje. Govorim o svom mjestu, premda nebi rad mojega principala vriedjati, jer ipak mora da je dobra srca, što je uslužan čovjekoljub. Tu ti je bilo svačesa, samo nikakova reda. Sad mi bar svi učenici školu polaze, ali još neima učevnih sredstvah. G. parok se je doduše malo zabrinuo, što mu

Digitized by Google

odmah s početka posla zadavam, nu naš mladi kapelan, koji je najviše i pripomogao, da smijem ostati te u mjesto Britvića i tako rekuć na njegov račun poslovati, ide mi svojski na ruku, djelujuć na svojega predpostavljenoga, te se veseli, što je u meni našao druga, s kojim u slogi može u okolici prvu redovitu učionu prekrojiti. Već imade i knjigah u redu, djeca se uče misliti, idu rado u školu, ma već zato, vele, što ne bijem, kao stari. S vremenom će pako i iz drugog uznešenijeg i koristnijeg obzira dolaziti. Svaki početak je težak, a svaki težki posao imao bi se u početku riešit, gdje je to moguće; jer što je lahko, često iz težkoga proiztiče i lašnje se dade ovršit. Narodno naobražavanje ima više sredstvah, težkih i laganih a najteže je sredstvo naobražavanja — škola, jer bez nje neima temelja drugim. Pa ipak se još škole preziru. Jer šta se čini kod nas za nje? Što se gdjegdje škole zidju, što se podižu nove, što se za koju forintu plaća učitelju poboljša, je li to dosta? Najbolji dokaz je taj, koliko se čini za naobraženje puka, kad pogledimo u naše preparandije. Koliko mladićah se našem zvanju posvjećuju, kad promotrimo, zašto i kako se posvjećuju toli važnom stališu. Ta samo se sjeti na dan našega sastanka u bašči N. Kakav je tomu uzrok? Nikakav, već materijalni. Duša pako bez tiela neobstoji, bar ne na svietu, zato treba položiti i materijalni temelj školam. Što se radi, biva iz puke nužde i nevolje. Kod nas n. p. trebalo bi, da bude kod toli mnogobrojne mladeži podučitelj. Nu tko da se za namještenje njegovo zauzme? Bit će; ali kada? Nu ja sve pišem, nemareći, da mi list ovelik postaje, te da budem primoran dvostruku poštarinu platiti. Malo je bora mi novacah, a kad će ih dosta biti? Ti bar imaš uredan svoj dohodak, ali ja, moj Franjo, osim dva forinta, što kroz mjesec danah od išpana Lisića za obućavanje njegove djece dobih, nisam više vidio. Zima je pred vrati, a ja ni neizlazim. Znaš, zašto? Ti bi pogodio. Gospodin kapelan uzajmio mi je kabanicu pa stoga neću da dulje sjedim u sobi, idem i u zimi gledati liepu narav. Zdravstvuj i piši brzo.

Tvoj

S l a v k o.

(Dalje će sliediti).

Digitized by Google

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Drugi stupanj

škola nasljedovanja po predmetu.

1. Opisivanja.

A) Obično opisivanje.

III. Što je u stieni? *a)* Vrata, *b)* Prozori.

Do sada smo vrata i prozore pobliže razmatrali, i uvidjeli, da i oni obuzimaju prostor sobe, ali sada ćemo se razgledat po tom prostoru. Kaži mi sada što se sve u tom prostoru nalazi? D. Peć, stolci, stolovi, klupe, postelj. U. Kada nam je peć potrebna? D. Kada je studeno, po zimi. U. A što bi se na velikoj zimi s čovjekom lahko dogoditi moglo? D. Mogo bi se smrznuti. U. Čim se čovjek od zime brani (čuva)? D. Toplimi haljinami, toplom, vrućom sobom. U. Što je dakle čovjeku zimi neobhodno potrebno? D. toplina. U. A kako se ono zove, što je čovjeku potrebno? D. Potreboća. U. Pa koju si potreboću sada uvidio? D. Toplinu. U. Što nam je u sobi potrebno, da ovu potreboću nadoknadimo? D. Peć. U. Što nam dakle peć nadomještja? D. Jednu čovječansku potreboću. — U. Koji dugo hodi, stoji, radi, kakov postaje najposlje? D. On postaje trudan. U. Što je takovomu potrebno? D. Počinak. U. Kaži mi stvarih, na kojih se počiva? D. Stolac, klupa, postelj. U. Čemu su dakle te stvari? D. Nadomještjuju naše potreboće. U. Može li čovjek kada radi, ili jede, sve potrebne stvari u rukuh držati? D. Nemože. U. Zašto nemože? D. Jer ih ima više putah mnogo. U. Što je dakle kod jela, kod posla čovjeku potrebno? D. stol. U. Zašto? D. Da nanj potrebne si stvari pomeće. U. Čemu je dakle i stol? D. Nadomjestjuje nam naše potreboće. U. Ako mi stol ovdje kod prozora nestoji udobno, što mogu onda s njim? D. Mogu ga odmaknuti. U. Što mogu još odmaknuti? D. Stolce, postelj itd. U. Takodjer i peć? Nemogu. U. Kako zovemo postelj, stol, stolce i sve što se može u sobi odmaknuti i primaknuti? D. Pokućtvo. U. Što se dakle u sobi nahodi? D. Peć i razno pokućtvo. U. Na što

Digitized by Google

mi sada odgovarate? D. Na pitanje: šta se sve u sobi nahodi. U. Kako mi odgovarate na to pitanje? D. U sobi se nahodi peć i razno pokućtvo. U. Pa kako smo te stvari proučili? D. Da te stvari naše potreboće nadomjestjuju, i kako su nam koristne. U. Sada ćemo to napisati. Dakle:

IV. Što se sve u sobi nahodi? *a)* Peć, *b)* Razno pokućtvo.

U. Ali šta mi u ovoj sobi radimo? D. Učimo se. U. Čemu je dakle ova soba? D. Da se djeca u njoj obučavaju. U. Kako se zove ono, k čemu je što odredjeno? D: Njegovo odredjenje. U. Koje je dakle odredjenje ove sobe? D. Da se djeca u njoj uče. U. A kako se zovu one sobe, gdje se djeca obučavaju? D. Učione. U. Čemu je vaša soba kod vaše kuće odredjena? D. Da obitavamo u njoj. U. Kako ćete ju dakle zvati? Obitavalište. U. Kamo se navrne putnik na večer ili po danu, kada je već trudan? D. U gostionicu. U. Kamo se smjesti? D. U sobu. U. Šta mu onda gostionik? D. Natoči mu piti i donese jesti. U. Takodjer i ostalim gostom. Čemu je dakle pomenuta soba odredjena? (u gostionici?) D. Tamo se daje gostom piti i jesti. U. Kako se dakle takove sobe zovu? D. Gostionice. U. Trgovci po gradovih imadu mnogo posla. Oni imaju n. p. više putah mnogo pisati? D. Račune, namire, listove. U. Zato imadu oni posebne sobe. Čemu su dakle te sobe odredjene? D. Da se u njih piše. U. Kako bi se zato mogle zvati? D. Pisarne. U. Imademo li dakle samo jedne vrsti sobah? D. Ne, nego ih imamo više vrstih. U. Koje — odkud svoje imenovanje imadu? D. Od svojega opredieljenja. U. To ćemo si zabilježiti. — On piše na tabli. (Dalje će sliediti.)

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

XI. v j e š b a.

Kazat ću vam sada kako se **k** pravi, ali osobito paziti morate, jer je **k** malo teže napraviti, zato ćemo se dulje vremena vješbati, da ga dobro pogodimo. Dakle dobro pazite, kako ja radim. Evo ja činim kao i kod **h** prvi debeli potez ka gornjoj strani, pa idem kredom po debelom potezu opet gore do sredine, sada evo

Digitized by Google

izvlačim i okružujem tanačni potez, pa ga k dolnjoj strani na lievo okružujuć povlačim tako, da skoro taj tanačni okrugli potez do debelog poteza dojde, nu nesmije se s njim nipošto spojiti. Pazite, sad od ovud povlačim kao kod **n** drugi debeli potez, ali ga moram bolje prema desnoj ruci zanieti. Sad sami napravite jedan **k** (br. 32). Učitelj neka umah ide pogledati, gdje bi šta našao za popraviti neka popravi. Sada pravite uzduž papira u savezu (br. 33). U savezu pako će vam biti, ako tanačni potez uznesete do mjesta, odkud debeli potez dolje poteći ima. To je učitelj govorio i sam u savezu više **k** napravio. Sada ćemo jedan red uzduž u savezu **h** i **k** (br. 34) praviti ali pazite dobro da pravo leže i izravno idu, da nebi dolje ili gore pismo uteklo.

XII. v j e š b a.

Okruglo ćemo sada pisme učiti, a to je **o**. Pazite dobro, taki ćemo ga naučiti: potegnite ili napravite **i**, ali bez piknje odozgor, (sad učitelj pravi i govori, a učenici slušaju), tanačni potez potegnem malko gore okruglo uznešeno vrhu debeloga poteza, pa ga natrag potegnem i spojim sa debelim potezom i eto vam je **o** gotov (35). Sada neka učenici prave, a učitelj pogleda, ako bi gdje šta za popravit bilo. Zatim neka se vješbaju djeca kroz cieli jedan red u savezu. Savez taj biva ovako, napravi se jedan **o**, pa kada se tanačni potez spoji sa debelim, ide se perom okolo do sredine tanačno-okruglog poteza, pa se izadje iz njega i potegne izravni potez tanačno jedno pol prsta daleko, zatim potegne se dolje debeli i pravi se dalje pisme **o**, ili se odozdol tanačni potez uznešeno potegne, kao kod pismena **i** (br. 36).

XIII. v j e š b a.

Ako znamo dobro **o** napraviti, hitro i lahko ćemo naučiti **a**. Pazite, napravite najprije **o**. Sada učitelj govori i pravi, a učenici slušaju: evo kredom idem po tanačnom okruglom potezu do vrha, tamo malo na desno vučem izišav iz okruglog poteza, pa vučem dole debeli potez, ali baš spojeno sa tanačnim okruglim potezom, a dole ga okružujem, i tanačni potez izvlačim uznečeno. I tako vam je **a** gotov (br 37). Sad prave djeca, a učitelj gleda i popravlja. Zatim neka opet u savezu učenici do kraj papira same **a** prave (br. 38).

Digitized by Google

P r o d u l j e n j e.

Da nedangubimo, hoćemo tako **d** učiti. Učitelj napravi na tabli **d** (br. 39) bez da išta tumači, pa pita djetcu, je li kojemu pismenu to **d** spodobno (djeca imajuć u pameti malo prije načinjeni **a**, opazit će spodobu umah **a** sa **d**, onda neka učitelj pita za razliku). Sada neka djeca jednim pravcem samo **d** u savezu, vješbanja radi prave (br. 40), da bolje razliku shvate.

(Dalje će slieditі).

Izgubljeno vrieme.

Vrieme je ono izgubljeno, koje se na dan i noć više od 7 urah u spavanju, više od 2 ure za stolom i pol drugu uru na odmor potroši. Vrieme je ono izgubljeno, u koje tko igra — osim praznikah — osobito s glupimi kartami. U koje tko lovi, kad lovac nije; pred sudcem stoji, jer se rado svadja; nepotrebna djela poduzima, što dražesti vremena nepoznaje, niti je možda najti neumije. Vrieme je ono izgubljeno, koje tko na bezdjelice, ili sasvim na opasne i sujetne stvari upotrebljava, n. p. na zlu šalu, samovoljstvo, i na djela izvan svoje dužnosti itd. Vrieme je izgubljeno, u koje se duvan reže, lula opravlja, duvan puši, čaša napunjuje; u koje tko igra, kad igrač nije; zabavlja se, kad dojkinja nije; u koje drugomu sujetno djelo tvoriti pomaže, a sám važnija ima opravljati. Vrieme je izgubljeno, u koje se tko velikoj gospodi ulaguje, te jim se traži dopasti, namješta ruho po sebi, pseto miluje, slugu nepravedno psuje, pogrešku svoga susjeda razglašuje, zavidljivo tudju srieću podkapa; brkove, bradu, il' ćelavu svoju glavu gladi, klevetnike oslužkuje, židove hoće prevariti. Vrieme je najposlje izgubljeno, u koje tko s razsudom neradi, i rukama i glavom; u koje nepita, napredujem li ja s imanjem i dobrotom svojom? U koje se Bogu nemoli, a stoji u crkvi; negovori, kad ga pozovu; neizpunjava svoje dužnosti i neodkriva potajnih ugovorah na štetu drugim skovanih. Ovo razmišljavanje potvrdjuje uviek i nuka nas javno priznati, da veoma malo ljudih razumno se životom nasladjuje, da riedko koji duže od 10 godinah živi, makar imao 969 godinah kao Matuzalem. (O. p. nov.)

Digitized by Google

Čobanica i Vila. *)

(*Od Sundečića*).

Kod ovacah čobanica
Vezak vezla, govorila:
„Hvala tebi mili Bože!
Jel' od risa išta gore?
A od lava išta jače?
A od guje išta ljuće?
A od vuka pomamnije? —"
Nju slušala gorska Vila,
Čobanici besjedila:
„„Čobanice luda dievo!
Od risa je *zloba* gora;
A od lava *zavist* jača;
A od guje *dušman* ljući;
A *nepravda* pomamnija,
Nego l' vuče u gorici. —""

Dopisi.

Iz *Zagreba*. — Repatice zviezde nestalo, a naši ljudi gataju, da ima nješto znamenovati. Ja sam se, dragi moj Napredku! obazro po svietu i nemogoh ući u trag nikakovu znaku, dok niesam zgodom naišao u bečkom „Ost und Westu" na jedan članak, koji pisan od hrvatskoga pedagoga, nemilice osudjuje uvedenje učiteljskoga sjemeništa te šarenom masti opisuje stanje naših preparandijah. — Mučao sam i tužan razmišljao, kakvi to pedagog biti mora, koji svoju tobožnju golotu na vidik svemu svietu iznosi zboreć o stvari, koja ponapose može imati svojih manah, nu u obće ne, kako je to isti urednik „O. u. W." umno primjetio i o kojoj isti pisac malo izkustva ima. Malo vrieme postajalo, eto ti i u „Pozoru" članak „Naše pučke škole", u kome su dva, tri pedagoga, kako čujem Nehrvata, razvili svoje misli o školskom sustavu pomiešav priesne, neslane i dva triput ugrijane stvari. Na ovo potonje nije vriedno ni obazrieti se, nekmo li koju progovoriti, jer je sve na temelju nepraktičnosti osnovano; što se onoga članka u „O. u. W." tiče, valja mi piscu s. a. samo ovo navesti. Kada bi on znao, kolike koristi donosi takav zavod k ćudorednom i intelektualnom razvitku budućega učitelja; kada bi znao, kako je u obće mladež dan danas razvraćena i koliki se izgredi dogadjaju, što si upravo „das Derbe des Volkes" naši budući učitelji prisvajaju; kada bi on znao, što ja znam o njih, što nesmije u javnost, što do njegova izkustva nedodje; kada bi on članak prvoga školskoga vještaka Dr. Weisera „Anträge zur Hebung der Wiener Volksschule", koji je izašao poslje onoga članka o sjemeništu učiteljskom u Napredku,

*) Ova pjesmica gorska je za djecu, da se na pamet nauče te silu moralnoga zla uvide. Ur.

Digitized by Google

čitao bio; kada bi on u br. 29. ljetošnjega „Oester. Schulbote“ proštio bio članak „Krebsschäden unsers Volksschulwesens itd.“ te napokon, kada se nebi bio poslužio možda s datami koje plitke enciklopedičke znamenitosti, tada lje onoga nikada nenapisa. Nu dosta je o tom, da je vriedni urednik „Ost. u. Westa“ znao sva naša data, ele bi još boljma ošinuo bio u opazki pisca; mi u ostalom udjosmo u trag znaku izčeznule repatice zviezde, a taj je, da su osobito u našoj domovini, u novije vrieme ponarasli toliki pedagogi na jednoč, kô vrganji kroz noć. —o—

Iz *kotara Ivanskog.* — Ja sam već više putah čitao u Napredku, kako se učiteljstvu predpostavljaju u družtvu kojekakovi zanatlije i kako ga ovi preziru, ali divit se moram da se takovih oholih preziračah takodjer nalazi medju stališem učiteljskim, koji misle, što znadu na njekoliko glasbenih strojevah svirati, da po tome sudruzi njihovi, kao bajagi nevješti u toj struci, nebi družtvu i bratinskoj svezi njihovoj dolikovali. — Ali braćo! duhom lude nadutosti jeste zanešeni, ako neznate sami svoj stališ cieniti i ako svoje drugove od sebe odbijate, na mjesto da ih ogrlite i u krug svoj privedete. S toga okanite se takovih putevah, i poprimite onu iskrenu, užju medjusobnu bratinsku ljubav, koju nam je preporučio učitelj učiteljah — spasitelj naš. *

Iz *Ludine.* Dne 18. srpnja t. g. bjaše naš učiteljski sastanak u Osekovu držan. — Iza kako se sastalo svećenstvo i učiteljsko osoblje kotara ovog pod predsjedničtvom velečastnog gosp. podjašprišta i župnika ludinskog Ivana Mikovića — ponajprije odosmo oko 10 satih u crkvu, gdje nam nazvà tamošnji g. župnik Fabian Pikia pomoć duha svetog, te tu odpjevasmo sa sabranom školskom mladeži sv. misu. — Poslje sv. mise odosmo svi skupa u učionu, i tu najprije učini predstavku ludinski učitelj i bilježnik otog sastanka Franjo Valpotić o načinu, kojim da tamošnji učitelj Konrad Rupl zorno gradivo, a i samostavnike i pridavnike predaje? — a učitelj kutinski, Ivan Bertalanić čini pokus, kako da se u onoj učioni računstvo na pamet predaje, da se tim sbilja o boljem i shodnijem načinu osvjedočimo — nu ovo nam ondašnji učitelj na zadovoljnost pokazà. — Tada odosmo iz učione u župni dvor, gdje svaki učitelj svoja izradjena i za ovu godinu opredieljena pitanja pročita, nakon toga razglabasmo njeka pojedina pitanja. — Napokon ponovljena je želja naša, da si školsku knjižnicu ustrojiti počmemo, u koju ćemo po mogućnosti poučne knjige za bolje izobraženje učiteljah prinašati i pribavljati. Zatim nas naš velezaslužni i vrli prijatelj školah g. podjašpršt otčinskom ljubavju opomenù na svetu dužnost našu — i time bi dokončan sastanak. — Bog bi dao da nam ovakovi sastanci na korist budu, jer sbilja takovom prigodom mogu se najbolja medjusobna mnenja priobćiti, i jedan

Digitized by Google

drugoga o shodnom načinu obuke potaknuti, i da se utvrdi ona rieč „više očiuh, više vidi, više rukuh, više učini.“ Po dovršenom sastanku, počasti nas o podne vriedni i gostoljubivi g. župnik Fabian Pikia tečnim ručkom, i okriepi nas čašom dobra vina. — Hvala mu, i čast mu.“ — *F. V.*

Viestnik.

— Nj. kr. apost. velič. blagoizvolilo je Franji Radočaju razrednom učitelju i mjestnomu ravnatelju dônje realke u Rakovcu (slunjske puk.) u priznanje njegova 40 godišnjega revnoga učiteljevanja podieliti zlatni krst zaslugah s krunom. —

— Presv. g. biskup Dr. Vjenc. Soić darovao je znamenitu svotu od 1000 st. za utemeljenje jugoslavjanske akademije.

— U Würtembergu ima osobita oblast, koja nastoji samo o napredku gospodarstva, nazvana „königliche Centralstelle für Landwirthschaft.“ Ova ratarska oblast izdala je uedavno dva velika lista (Wandtafeln), na kojih su naslikane u naravnoj veličini sve životinje, koje gospodaru donose korist ili mu nanose štetu. Svakoj slici dodato je, čemu je dotična životinja. Ove slike su namienjene djeci, po imenu pako seoskoj mladeži, da nauči od malenih noguh poznavati svoje prijatelje i neprijatelje, zato bi ih imala nabaviti svaka škola. Djeca će to rado gledati, pa će ovako uz zabavu puno toga naučiti. Slike su izašle kod Schreibera et Schilla u Stuttgardu, podliepljene su platnom i namazane pokostom (firnisom), da dulje traju. Oba lista stoje 3 stot., i mi se nadamo, da će ih naši učitelji za svoje škole nabaviti. Naslov im je „Wandtafeln landwirthschaftlich nützlicher und schädlicher Thiere.“

— U bečkoj nakladi knjigah izadje u njemačkom jeziru na svjetlo „praktična orguljaška škola za pripravnike učit.“ od Miroslava Kittla, ravnatelja glasbenoga konservatoriuma u Pragu i može se dobiti za 60 novč. Ova se škola najtoplije preporuča mladim učiteljem i pripravnikom učiteljskim, jer na 9 tabakah u četvrtini ima 36 primjerah za dva glasa, 36 za tri, 36 za četiri i 24 komada za orgulje s porabom pedala. Uzamši u obzir bogati sadržaj i izvanjsko ukrašeno lice ciena je toj školi vrlo jeftina, tako da si ju svatko može lahko nabaviti.

— Ovo danah dodje nam rukuh na Rieci izišavše u svakom obziru velevažno djelo: „Pokorni psalmi Davidovi, prevedeni Šimunom Budineom, Zadraninom, a Franom Kurelcem iznovice na vidik iznešeni. Na Rieci troškom piščevim 1861. XXXV. 111.“ Mi to djelo nazvasmo u svakom obziru velevažnim, prvo, što je Budinić jedan od najvažnijih naših starijih pisacah, što se imenito tiče jezika; drugo što je izdan onom točnostju i pomnjom, kojoj smo već navikli kod našega Frana, kao kod nikoga. U golemom predgovoru izcrpljeno je sve potanko, što se je u kom mu drago obziru o spisu i spisatelju kazati moglo. Bogati sadržaj toga djela u djelu zaodjeven je osim toga jezikom, koji je, što se njekih redjih formah tiče, nam istina ponješto stran, ali koji gledôm na slog osigurava Kurelcu prvo mjesto medju našimi prosaici. Čemu se divimo kod Sallusta i Thukydida, kratkoći izraza i jedrini mislih, to nalazimo i kod njega, te preporučujemo našoj omladini, da ga s te strane pomnjivo uči.

— G. Abel Lukšić, kako „Naše gore list“ javlja, otvorit će za koji dan novu tiskarnu u Karlovcu, na što su ga sklonila važna poduzeća književna. Nadalje namjerava mjesto propadšega „Karlovačkoga viestnika“ utemeljiti novi list iste struke, a izvan toga izdavati šaljivo-satirički časopis. Napokon javljamo, da znatnim troškom kupuje rukopise od čuvenijih naših književnikah, i da će s tiskarnom i litografiju spojiti. Bože daj, te mu sreća i napredak u prilog bili.

Digitized by Google

Svaštica.

— Kako u drugih pokrajinah trud učiteljev razboriti i pametni ljudi priznavati umiju, svjedoči odlučak odbora gradskoga u Jegru, koji je odpisom od 2. srpnja t. g. učiteljem realke, glavne i djevojačke učione i učiteljem na trih učionah u predvaroših dopitao 10% u ime skuparine za g. 1861., a to ukupno iznosi 610 st. 55 novč. — Kamo sreće da takav lojalni čin odjekne u blizini i u daljini!

Natječaji.

Da se popune izpražnjena učiteljska i orguljaška mjesta i to u županiji Zagrebačkoj, kao: u Remetah kraj Zagreba, u Mariji Gorici kotaru Tuheljskom, zatim u Farkašiću kotaru Sisačkom; nadalje u županiji Križevačkoj u Bregih kotaru Ivaničkom; u Čèrniku, županiji i kotaru Požežkom; u županiji pako Varašdinskoj u Jesenju kotaru Bednjanskom i Vidovcu kotaru dolnjo Varašdinskom; nadalje mjesta učiteljska u Vaški županiji i kotaru Virovitičkom; napokon u županiji Zagrebačkoj u Završju, kotaru Lipničkom razpisuje se ovim natječaj. Godišnji dohodci s ovimi službami skopčani iznose, i to: u Remetah 315 stot. kao stalne godišnje plaće, 50 stot. stanarine, dok se vlastiti za učitelja stan nesagradi, 12 hvatih drvah, računajuć 6 za porabu učitelja, a isto toliko za školu, napokon uživanje jednoga zemljišta od 1 rali i 770 □°; u Mariji Gorici osim bezplatnoga stana 315 stot. kao stalne godišnje plaće, 31 stot. drvarine i uživanje vrta od 1/8 rali; u Farkašiću osim bezplatnoga stana i vrta, od občine župne 157 stot. 50 novč. zatim iz školske narodne zaklade 84 stot. kao stalne godišnje plaće, uživanje oranicah od 4 ralih. 15 hvatih drvah za porabu učitelja i škole opredieljenih, napokon 22 stot. 57½ novč. štono su ih dužni spadajući k ovoj župi občinari krajišnici davati; u Bregih osim bezplatnoga stana i uživanja priličnoga vrta, 315 stot. 12 hvatih drvah za porabu učitelja a druga 4 za porabu škole opredieljena, s njekimi štolarnimi pripadci; u Čèrniku osim bezplatnoga stana i uživanja vrta, 357 stot. i 8 hvatih drvah za učitelja, a drugih 6 za školu opredieljenih; u Jesenju osim bezplatnoga stana i 12 hvatih drvah, 315 stot. s još njekimi štolarnimi pristojbami; u Vidovcu pokraj bezplatnoga stana i 12 hvatih drvah, za učitelja i školu opredieljenih, 315 stot. uživanje ¼ rali vrta, jedne oranice od 1 rali i 16 □°, zatim jedne sjenokoše od 1 rali i 49 □°; u Vaški osim bezplatnoga stana, vrta i 9 hvatih drvah za učitelja, a 6 za učionu doznačenih, 126 stot., 45 mjerovah žita, ¼ urb. seljišta, 184 težaka; napokon u Završju osim bezplatna stana, 315 stot. kao stalne godišnje plaće i 26 stot. 13½ novč. kao drvarine. Prositelji se napućuju, da svoje molbenice s potrebitimi njedno dokaznicami dobe, sposobnostih, ćudorednoga ponašanja i dosadanjega službovanja do konca kolovoza o. g. podnesu, i to za mjesto u Remetih kanoniku i namjestnomu arcidjakonu Josipu Mariću u Zagrebu, za Mariju Goricu podarcidjakonu i župniku ondje Tomi Gajdeku, za Farkašić začastnomu kanoniku, podarcidjakonu i župniku Sisačkomu Franji Šloisnigu, za Brege podarcidjakonu i župniku u Dubravi Luki Rumpleru, za Čèrnik podarcidjakonu i župniku u Kutjevu Ernestu Filetiću, za Jesenje podarcidjakonu i župniku u Višnici Petru Rusanu, za Vidovac podarcidjakonu i župniku u Biškupcih Blažu Sveliću, za Vašku podarcidjakonu i župniku u Turnašici Ivanu Gergešini, za Završje podarcidjakonu i župniku u Vivodini Josipu Mavretiću.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Vatroslav Grösslinger imenovan def. učiteljem u Varaždinskih toplicah.

☞ *Ovomu broju priložen je* osmi *tiskani arak domaće naše poviesti učiteljem na porabu.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 22. U Zagrebu, 15. Kolovoza 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Važnost učiteljske zadaće.

Predočimo si savršena čovjeka, čovjeka, koji ima blago i plemenito srce, razborit i vješt um, dobru i krepku volju, koji je narešen cviećem miomirisnih krepostih, nadahnut bogomilimi čustvi, zdrav i snažan na tielu te providjen potrebitimi za ovaj kratki život znanji; pa pitajmo se: čije je to djelo? — Bog, svemogući stvoritelj neba i zémlje, sastavi iz zemlje čovječansko tielo, mrtvo, hladno i bezćutno, kao i izčes njegov. Nadahnućem svemožnoga postà mrtvo truplo živom slikom Svevišnjega, postà stranom uzvišenih duševnih moćih, koje se sustavno i po volji vječnog otca razvijati te na najviši stepen savršenosti doprieti začeše, da se jednom vrutku i početniku svomu približiti mogu. Viečnom kaznom Stvoritelja poražena bì gizdost prenapetih duhovah opazivših, kako je blag Svevišnji i dobar prama ljubimcu svomu, pa s toga iz zavisti pretvara se u podlost i licumjerstvo, te odvratja već prvog čovjeka s puta istine i navodi ga u bezdno vremenite i vjekovite propasti. Adam, zaboraviv blagodati svoga stvoritelja pade u grieh i povuče sve potomstvo svoje za sobom u ždrielo viečne tmine. Oslabi mu um, srce mu posta tvrdo i kameno, volja se prignu na zlo, obkoli ga bujni drač nebrojenih nepogodah i zalah, tielo klonu te podpade bolestim i drugim nevoljam a najpače i istoj smrti, — čovjek postà sve drugo, samo ne čovjek. Živa slika Adamova poslje njegova pada vidja se na nas samih.

Digitized by Google

Prvi dah novorodjenoga potomka Adamova jest plač i jauk, — znak slaboće, znak pokvarena čovjeka. Brižna majka prima novorodjenca u svoj naručaj, zavija ga u tople plenice, da pokrije golotu i uboštvo paloga čovjeka, daje mu hranu na prsiuh svojih, da ga na noge digne i da tako lomnu posudu neumrle duše sačuva, kako bi čovjek postigao svoje buduće opredjeljenje. Pred još slabačkim okom djeteta stane se stvarati cieli sviet, — razne staze i putevi, po kojih mu valja jednom hoditi. Sretna ruka, koja mu pri izboru prave staze kažiputom bude! Ugledav čovjek svoje privremeno obitavalište, začme ujedno u sebi osjećati i ćutiti množinu moćih i silah, koje su mu jošte kao u duboku snu uljuljane, da se osviestiti nemogu. Tad pristupa kao dobri genij ona odabrana duša k pupoljku ljudskom, da ga brižno timareć do čestita prosvjetanja dovede.

Evo, mila braćo! evo onoga časa, kada nas sudbina k tomu pupoljku zove; evo časa, u kom nam se valja k malenom djetetu približiti te skrb majke i otca na se primiti; evo časa, kada nam se valja težkoga, ali važnoga posla latiti, da mrzli led sa djetinskoga srca skinemo, da množinu Bogom mu podatih duševnih i tjelesnih silah i moćih iz duboka sna probudimo. Evo časa, u kom nam valja cvietke bolje i sretnije budućnosti razvijati; evo časa, kad nam valja nuz fizični uzrast suglasno buditi i razvijati duševne moći, te ih do samostalne djelatnosti dovoditi. —

Spoznamo li u ovom odlučnom času valjano našu svetu zadaću, latimo li se odvažno i podpunim pouzdanjem u Svevišnjega našega toli važnoga posla; tad ćemo gledajući savršena čovjeka punim pravom i njekim ponosom moći kazati: to je naše djelo! I u istinu: Izobraženost i savršenost čovječanska nemože biti ino, no plod krvava znoja revna i marljiva učitelja; učitelj bo jest onaj genij, koji diete božjom pomoćju odgojiva, izobražava i usavršuje; učitelj bo jest onaj kažiput, koji djetetu naznačuje put k čovječnosti; učitelj je život života čovječanskoga, zrcalo, u koje se mladji naraštaj ima ugledati; vrutak, iz koga sreća ne samo pojedinih ljudih, no i čitavoga naroda a najpače i svega svieta izvire; luč, koja um čovječanski razsvietljuje te tminu gluposti i surovosti sa zemaljskoga kruga razpršuje; hram, u kom se srce i duša ljudih

Digitized by Google

posvećuju i za nebeske dvore pripravljaju; sredstvo i to jedino sredstvo, koje čovjeka čovjekom čini.

Učitelji! Evo vaše svete zadaće na kratkom nacrtane! Shvatite ju, kako valja, te se ponosite tada, jer ste u njoj tako uzvišeni, da već uzvišeniji biti nemožete. Ona vas bodrila na neumorno djelovanje, i bila vam utjehom, kad vam neharnost i prenapetost ljudska težke rane zadavati, a bogomrzko preziranje našega stališa volju k učiteljstvu oduzimati stane. Uvažavajte tu zadaću i sami, pak ćete sve to boljma uvjeriti se, kako ste sretni, da ste *učitelji,* buduć vjerni sljedbenici onoga velikoga učitelja, koga je ljudska neharnost na križ propela. — F. K.

Josip Herović

nadučitelj i orguljaš.

Vruća istinska ljubav za svoj narod pak po tom požrtvovanje svojih silah bilo tiela, bilo uma, da se unapriedi i razširi ono, što je liepo, što je dobro u krugu onih ljudih, koji su nam kano *svoji* najbližji, po Bogu i po prirodi k srcu najčvršće prirasli — u svom narodu: to je ona *krepost,* kojom si može čovjek najkrasniji, najčvršći, najdugotrpniji spomenik na zemlji sagraditi; jest bo angjeo, koji ne samo preko tamna groba ide pred sud božji kano provodić dobrih dielah, nego još i na zemlji obkoljuje ljude i rodove te ostavlja dugoj uspomeni *ime* i *čine* krepostnih, valjanih, rodoljubnih muževah. Tko pozna — da se nepačamo u narode druge — u narodu slovjenskom jednoga Adama z Veleslawina, jednoga Amosa Komenskoga, kojim se je već i Napredak po mogućnosti odužio, tko, velju, pozna te zviezde, koje nam se iz daleke prošlosti sjaju, tomu za gornje rieči nije treba tumačenja. Bjahu to muževi, koji su s poštenjem putovali život zemaljski; „*domovina*“ bjaše jim kano doživotna poslovica, a ljubavju za narod i sveobće dobro na toliko je njihovo srce vrelo i tuklo, da su danas cigla njihova imena braći Čehom njetilo, da jih naslieduju u promicanju prave izobraženosti u svom narodu i da jih nukaju na ljubav svoje domovine, svoga naroda. Što je tomu tako, pametno je od Napredka, da sprema u svom okolišu malo po malo gradivo za hrvatskoga

*

Digitized by Google

Plutarha, a u to ime, evo ti, liepi Napredku! hrvatskoga Nestora, živućega na težkom učiteljskom polju po imenu *Josipa Herovića*.

Rodio se je u Zagrebu u Novoj Vesi god. 1780. dne 20. listopada. Otac mu bjaše Nikola Herović krojač i gradjanin a mati Bara iz stare plemenite porodice Šemoci, obodva dakle pravi Hrvati, čim se Josip pravedno ponosi. Svršivši narodnu učionu, obole ga noge, i nemogav polaziti učionu, kod kuće se je uz podučitelje učio gimnazijalne predmete. God. 1794. počeo je polaziti glasbenu učionu učitelja Ivana Pleyel-a, bečanina, a to je brat onomu slavnomu skladatelju Ignjatu Pleyelu, te je za godinu danah tako napredovao, da je u župnoj crkvi uredno igrao kod sv. mise. God. 1797. svršio je nauke na ovdješnjem pripravilištu pak i iz orguljanja i pjevanja vrlim uspjehom. U to se je vrieme družio mnogo s Česi, koji su ga s veseljem dalje podučavali u pjevanju, guslanju i sviranju klarineta, a on im je za zahvalnost prepisivao kajde (note).

God. 1798. lati se službovanja i započe to na Gorici u Turopolju, nu pokle tu nemogaše uspievati škola, premješten je koncem veljače 1799. u Samobor, gdje je jošte i dan danas. Tu se je uvježbao u guslanju i dobio najboljih temeljah u general-basu pomaganjem i podučavanjem glasovitoga organiste Franjevca Slovjenca Burcharda Kramera.

Izvan prepisanih školskih urah počeo je podučavati djecu u pjevanju na kajde a poslje njekoje i u gudanju. God. 1807. izučio je više odraslih mladićah u sviranju raznovrstnih glasbilah, što-no ih je sve sam svojim troškom pribavio — osim što je župna crkva s magistratom kupila lovačke rogove. — U kratko vrieme nauči ih tako dobro, da su još iste godine pri dolazku Nj. carske visosti princa Ljudevita u Samobor, uz veliku pohvalu nazočne gospode iz Zagreba, javno izvodili njeke komade i poputnice. To bijaše **prvo** *skladno glasbeno družtvo iz djece u gradjanskoj Hrvatskoj.* Pošto ih je još bolje svješbao, odveo ih je sliedeće godine na Lužnicu pred staroga generala barona Raucha, za onda najvećega pokrovitelja glasbe u Hrvatskoj, komu je neizmierno jako godilo, što su i *njegovi* Hrvati prionuli uz tako ugodnu umjetnost i liepo ih je ugostio i bogato nadario. — God. 1809., za onoga ustanka, načinjena je iz njegovih učenikah, na zahtievanje ondašnjega ve-

Digitized by Google

likoga župana grofa Amade-a, ciela banda u vojski, koju je sam grof kano obrstar vodio na Francuze.

Do god. 1820. bjaše sam samcat kod školske i crkvene službe, nu broj polazeće djece obojega spola tako se je povećao, da mu je nuždno trebalo pomoćnika, koga je dobio u njekom Štajercu, srećom vještaku u glasbi. Sad su radili složnim i sve većim naporom to oko školskih naukah to oko izvanrednih predmetah: *pjevanju i sviranju,* i djecu su tako uvježbali, da je župna crkva imala sveudilj dobro uredjeno pjevačko družtvo, a gradjanstvo za zabavu liepu bandu. Toga pomoćnika zamieni mu god. 1825. sadašnji tamo učitelj g. Langer, koj ga ipak radi privatnih svojih podučavanjah nemogaše i u toj struci podpomagati. God. 1842. izučio je još više sposobnih mladićah i pokle je ondješnji magistrat na njegovu prošnju kupio sva nova glasbila, sastavio je mnogobrojnu vrlu bandu, koja se još i danas uzdržaje po njekojih korenikah. Da je tu trebalo željezne volje i neutrudne revnosti, svatko će lahko dokučiti, tko zna kolika je muka već u sto putnih kušnjah (probah) a kamo li veća nije u naučanju! — Ovo bijaše *četvrta* banda, koju je bezplatno velikim trudom sastavio neumorni Herović.

God. 1848. umre samoborski župnik Franjo Cuderman. Taj je bio velik prijatelj Herovićev i velik podupiratelj svakoga napredka. S njegovom smrti klonuo je duhom naš Herović, sile mu oslabiše a revnost mu se omaljila. Preko tisuću arakah, koje je tečajem mnogih godinah svoga ondje službovanja što izpisao kajdami za crkvenu porabu s većim i manjim orchestrom što kupio tiskanih za istu porabu, prodao je na Bistricu uz neznatnu cienu od 50 for. budući mislio, da je bolje štogod primit za nje, nego da mu se po smrti razdadu u dućane za zavitke.

Izvornih sastavakah u glasbi, i to samo crkvenoj imade samo nješto malo, ali je zato više toga pisao u stihovih, n. pr. pjesmice, grobne nadpise, zagonetke, pak i u prozi više izvornih i nješto narodnih zagorskih pripoviedakah, smjesicah i nješto prevodah iz njemačkoga; najviše se je bavio priredjivanjem (arangjiranjem) i inštrumentiranjem.

Budući se nahodio na putu, odklen je mogao udariti razputicom gladkom i ubavom starovjerskih predsudnih školnikah ili pako

Digitized by Google

putanjom, zastrtom oštrim trnjem i dračem, pregradjenom jazovi i gorami, nu za kojimi je uvidjao čisto blago narodu iz koga je izišao: pokazao je Josip srdce domoljubja, snage i ustrpnosti, *doista sve sama krasna svojstva.*

A jer je tečajem mnogih godinah učio mnoge u igranju orguljah, prevodio je uz olakšanje nauka svojim učenikom iz knjige Cantuala, *Cithara octocorda* zvanoga, mise, pak iz chorala za cielu godinu pjesme za igranje, koje je spisao u dva svezka za porabu seoskih školnikah. — Tako ove svoje kao i one od pokojnoga Franje Langera, glasovitoga organiste stolne naše crkve sastavljene izvorne mise i hrvatske pjesme, koje je H. toliko putah u svom Samoboru izvodio uz uzhićenje svojih pobožnih slušalacah, pak 6 poučljivih knjigah i 28 svežčićah praeludium-ah, fugah, versetah i drugih u crkvenom štilu sabranih komadah, ostavio je posljednom oporukom na korist praeparandije zagrebačke, *šest* krasnih njemačkih misah samostanu milosrdnih sestarah, a sve od bistričke prodaje preostavše note pak i one od gosp. Wiesnera-Livadića pribavljene tiskane mise ostavio je istom oporukom polag kataloga samoborskoj župnoj crkvi; a ondješnjoj glavnoj učioni za utemeljene školske knjižnice ostavio je preko 300 komadah raznih znanstvenih knjigah pisanih u hrvatskom, slovenskom, latinskom, njemačkom i francuzkom jeziku i više tlo i zemljovidah.

God. 1850 nadario ga za nastojanje Nj. Velič. kralj Franjo Josip srebrnim krstom zaslugah sa krunom, što mu je 17. listopada pokojni prečastni gospodin biskup i prepušt Schrott, kao vrhovni ravnatelj naukah svečano predao i dodao mu taj poznati blage uspomene Dobrotvor od svoga, zlatu žulenciju t. j. veliki cekin od 96 lirah.

God. 1852 predstavljen je 5. listopada osobno svietlomu na šemu kr. Fr. Jos. na Rakovom potoku, kad je onuda iz Zagreba putovao i tu mu je predao molbenicu radi mirovine, koja mu bijaše milostivo prijeta i već sliedeće godine riešena s dovolom s godišnjih 300 for. iz narodnoga školskog fonda.

God. 1858 svršiv šestdeset godinah u službovanju školskom i crkvenom zahvalio se je i na privremenom ravnateljstvu kod ondašnjih učionah, koje mu bijaše povjereno.

Digitized by Google

Sad vriedni i zaslužni taj starina živi u miru, veselim srdcem ogledavajući se po sugradjanih svojih, koji ga ciene i poštuju kano otca; raduje se njihovu napriedku, a što je baš i riedko kod ljudih njegove životne dobe, raduje se iskrenim srdcem razvitku mlade naše književnosti i njezinom krasnom blagovučnom književnom jeziku, koga on ne samo »vlaškim« ni zvao nije, nego nije ni lien, da se ga nauči te njim prilično i govori i piše. Slava tomu i takovim starcem a ne onim, koji su imali i bolju sgodu i veću potrebu, da i sami uz njega ili da barem neprieče svojim ugledom ine, kad hoće, da u njem uče druge. Gj. D.

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Produženje.)

X.

Dnevnik.

U V.... dne ...

Dragi prijatelju!

Boj nastaje — zlokobni oblak zastire mi sjajno i vedro dosad obzorje. Nu kako da ti opišem ljuti bojak, što ga bijem s mojim starim? Evo rado bi ti otvorio svoje srce, i da mi se iz misli neizgubi, napisah njekoliko listićah u svoj dnevnik, koji će Te podosta ubaviestit o mojem sadašnjem stanju. Barem neimam se bojati, da će moj starac, pregledavajuć mi stvari u nezatvorenoj ladici zapiske ove za dopis u novine smatrati. Evo ti ih. Kad mi jednoč ugodnija doba svane, zaiskati ću ih natrag, da se u ugodnosti neugodnosti sjetim.

Tvoj Slavko.

* * *

Ulomci iz mog dnevnika.

Sjeo sam se uprav k tebi, mili dnevniče, moj tajniče i razmišljavajuć o probavljenu danu, hoću da u tebe što nacrtam; nu eno ti pod mojim prozorom razgovora. — —

Digitized by Google

„Dobar večer, gospodine!“ — Dobar večer. — „Dajte, molim vas, kažite mi, šta je to novog u toj vašoj školi; takovu školu niesam nikad vidio.“ — Šta je? šta? — „Nu gledajte, Vi ste mi moga Josu uviek od škole odpustili; dogodilo se je, da ga čitavo ljeto nebì u školi, a vi ste onda kazali, da vam je drago, što barem imate za jedno djače manje. A sada je to trećiput, što ga baš nuždno kod kuće trebam, a on uzprkos otčevoj zapoviedi neće da doma kod posla ostane, veleći, da je g. preceptor rekao, da roditelje slušati netreba.“ — Pravo veli, netreba, kada što zlo zapoviedaju. — „Ali tako je to, kada ga vi odpustite, onda je sve u redu, pa što se danas u školi nenauči, to će drugiput nadomiestiti.“ — To neide, jer se sva djeca zajedno uče. — „E neide dà! Zašto nebi to moglo biti? Sjetite se, kako ste vi to sam običavali činiti, pozivajuć djecu, svako obaška, k stolu. Zar vi nebi znali svomu kalfi zapoviediti?“ — Ne vičite tako, veli moj stari, sjetiv se, da sam ja kod kuće. Zatim se razgovarahu dalje, nu na tiho; nisam mogao ništa čuti, samo to znam, da su se u najboljem porazumljenju razišli. —

Razbolio sam se, te drugi dan evo neizlazim iz sobe, koju mi moj stari ustupiti mora, dočim me sam zastupa u školi. Milica je dobila čuvara; g. Lisić neprestano kraj nje sjedi. Škola se je svršila i ja odem opet u školsku sobu, da tamo legnem u svoj krevet, da u miru mogu štogod čitati; jer mi je govor toga brbljavca dosadan. „Nu, kako vam je u školi? pita g. Lisić staroga. Šta taj čovjek u toj školi radi, to je preveć, reče stari, nemisleći da ja to slušam. — Zar niste vi gospodar, nemožete vi njemu predpisivati? veli drugi.“ — Dobro, da mi nije stalo do svetjenstva.“ — A dakako! Gospodin župnik jest star, dobri gospodin i voli vas, taj se u to mješati neće a mladi taj, kako se govori, otići će. — Ja sam vam već jedanput rekao, da će taj čovjek biti upravo vam uzrokom nemilih posljedicah. On vam uvadja novotarije, kojih ćete se moći težko riešiti. Bolje bi bilo, da mu školu ni predali niste.“ — Ušutiše, valjda se je stari zamislio.

Šetao sam se izvan sela. U gušćavi za našim vrtom čujem Milicu pjevati. Meni se nujnost ovila oko srca. Vječna šteta za tu dobru dušu. Šta se nebi sve dalo od nje učiniti? Tko ju bude imenovao jednoč svojom? Ali šta mi je do toga stalo! Našinac, ako

Digitized by Google

hoće pošteno srce uzčuvati, nesmije misliti na ovakove stvari. Ma i bio na mjestu, šta ću opraviti mojom malenom plaćom? mogu li se njom i za duševnu hranu pobrinuti? Premda je Britvić učitelj, i podobro si stoji, on nebi nikada dao kćerke učitelju, ta sam govori, da mà i deset sinovah imao, nijedan mu nebi smio biti učiteljem. Pravo ima! Ta svaki stolarski kalfa ima osim hrane i stana do 3 i 4 forinta na nedjelju, dakle do 20 na mjesec, ima dan nedjeljni prost, pa — netreba mu toliko znati, netreba mu toliko nauka i duševnoga napora. Komu će učitelju ostati na mjesec čistih 20 forintah? Pa ipak, kad se govori o ljubavi k zvanju, mnogi se smije. Čudna je to stvar. — Ja tako u misli, kad netom čujem glas: „Znam ja šta je u stvari, znam! Taj grabancijaš preceptor srce vam je predobio, — govoraše gospodin Lisić preko plota — nu ja važem, prem sam udovac, imajući troje djece, vi ćete Milice ipak moja biti. U ostalom, da me još radje uzmete, pa ma to i Bog zna šta stajalo, sada mi — htjela ili nehtjela, poljubac uzkratiti nesmijete.“

Čuo sam tada, kako je djipio preko plota; na tu viku Miličinu . . . meni udari krv u glavu, bacim knjigu — i već sam na mjestu nasilničtva. Trgnem Lisića da se je na tle svalio, u taj par odleti Milica kao golubica iz šapah grabežljivca. Digne se Lisić, primjeri me od pete do glave i htjede progovoriti, nu budući mu govor slabiji bio nego šake, pograbi me za vrat. Šteta što nisam učio gimnastike, medjutim se je zahman naprezao, da me obali. To hrvanje vidjela Milica i kazala otcu, i u tili čas eto ti i staroga.

„Šta je to bilo? Ostavite se; gospodine Lisiću, valjda nećete takov prostak biti, te se hrvati?“

„Šta je bilo! Kako se smije ova kukavica u moje poslove mješati?“ odvratl Lisić gnjevno me gledajući. „Ja sam branio slabijega, koji je na pomoć vikao. „Nu, nu! mogli ste se toga okaniti, reče stari, dokle sam ja na blizu, netreba se bojati; pa onda za jedan poljubac nebi joj bilo tako zlo.“ Na to su oba otišla. — Kako mi je bilo i kako mi je sada, dok to pišem, nisam kadar ni opisati.

Digitized by Google

Gospodin kapelan je na moju žalost zbilja premješten; obučavanje kod Lisića prestalo je; sad upravo izvan škole neimam nikakove zabave. A kada obučavanje protežem, brani mi stari, jer na vrata dodje i rekne: „deset satih! pustite jih. Nesmijemo sviet na novotariju učiti; mislio bi poslje, da je to dužnost, da to mora biti.

„Vi mi, gospodine, preveć u toj školi govorite, reče mi danas stari; Šta će nam sve te stvari! Šta treba djeci pripoviedati toliko o polju, o rašću, o živinah; kad uzrastu, naučit će se to i sami poznavati, a u ostalom ja bi poslje za vama dobio dosta luda posla.“ Odgovorih mu polag svoga mnenja, polag svete dužnosti, polag najnovijih propisah. „Šta, to sve ovamo nespada, — opet će stari reći — ja sam odgovoran. I ako vam nije s voljom, evo vam g. ravnatelja. Ja vam dakle od danas zabranjujem, da se već jednom okanite te dangube, toga nazorništva, ili kako vi to zovete. Netreba tamo pameti brusiti, gdje je sama izbrušena i gdje se djeci za njihov seljački život dosta i izvan škole izbrusi!“ Ala krasnih razlogah! Krasna osvjedočenja! Tako svi govore, koji dokazati neumiju. Sad mi je upravo uztrpljivost podvostručiti jer od to doba stari je svaki dan u školi; valjda neima posla oko gospodarstva! Pod takovim upravljanjem zarasla bi poštenomu čovjeku usta. Čitaj, te čitaj, piši iz table napisav „foršrift;“ napiši brojevah sijaset na tablu, to je računska zadaća. Često se zaboravim te zapitam ovo ili ono diete, što je čitalo, hoću da razjasnim — ali već se čuje: „Okanite se toga; tuže se ljudi, da se u školi više razgovarate, nego, što se djeca nauče!“ — To mi reče pred djecom, ova me pogledne; mene tuga obuze, što će sav tolikomjesečni trud uništen biti; jer djeca misle, da sam što nepravo učinio; već je povjerenje za učitelja izgubljeno; tà stari i izkusni kudi mladjega! Nu sad mi tu neima više ostanka! — „Gospodine, velim poslje svršene ure, dajte, da jedanput računamo, da znam na čemu sam. Vi ste mene tri mjeseca hranili, služili i u mojoj bolesti liečili, šta sam vam dužan?“ Zašto pitate? — „Zato, jer mi nije mogućno dulje na mjestu raditi, gdje mi se zaprieke sve više te više na put stavljaju. Ja vas evo četiri mjeseca zastupam, računajte, te mi kažite „koliko sam vam još dužan.“ — Vi po mojem računu još dugujete meni dva mjeseca služiti, nu ako vas volja, otvoren vam svaki čas put, jere nebi rad, da mi moj renommé, da mi budućnost po-

Digitized by Google

kvarite. — „Ja podnipošto neodilazim, dok sve neodslužim.“ — Dakle se morate u školi po mojem načinu ravnati i tako raditi, kako ja zahtievam, kad vam već vaša sviest neda otiti prije, nego što se nenamirimo. Za kratak čas imat ćemo i tako izpit i do to doba moram se i sam u školi ogledati, jer ja sam odgovoran, i nebi se rad škole riešiti — tu ušuti. — (Konac će slieditи.)

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Drugi stupanj.

Škola nasljedovanja po predmetu.

1. Opisivanja,

A) **Obično opisivanje.**

V. Vrsti sobah po njihovu opredjeljenju. *a)* Učiona, *b)* Obitavalište, *c)* Gostiona, *d)* Pisarna itd.

U. A znaš li mi kazati, kako mnoga kuhinja izgleda? D. Zakadjena (zadimljena), crna. U. od čega je takova? D. Od velikoga dima. U. Ima li više putah i u sobi dima? D. Ima, od svieće, peći od pušenja. U. Dopada li se to tebi? D. Nedopada. U. Zašto? D. Jer je onda u sobi tmično, tamno. U. A kako bi imalo biti u sobi? D. Svjetlo, bielo. U. Što moramo svake godine činiti, da nam bude soba svietla? D. Moramo ju bieliti, krečiti. U. Tko to obično čini? D. Zidar. U. Čim? D. Krečem, vapnom. U. Kako mu izgleda odielo kod toga posla? D. Zamazano, ukaljano, zamusano. U. Kada je vani kišovito, pa ti po ulici hodiš, na što ti se blato primi? D. Na noge, čižme. U. Kakve su ti onda noge ili čižme. D. Blatne. U. A kamo obično odnesete na noguh to blato? D. U sobu ili u učionu. U. Pa kakva je onda učiona ili soba? D. Smetna. U. Je li ti se onda dopada u sobi ili učioni? D. Nedopada. U. I nemože se nijednomu urednomu čovjeku dopadati. Šta se mora dakle činiti? D. Soba ili učiona mora se čistit ili pomesti. U. Da kako, a ljudi, koji red ljube, čine to

Digitized by Google

svaki dan. — Ali to još nije sve. Malo prije čuli ste, da se više putah u sobi puši, kadi, pa ako je još u sobi mnogo ljudih, kako je onda u sobi? D. Sparno (zaporno), vruće. U. Kamo bi tada rado išli? D. Van na friški zrak. U. Kako vam je onda, kada iz sparne sobe izidjete? D. Ugodno. U. možete li friški zrak u sobu pustiti? D. Možemo, ako prozore otvorimo. U. Kako će onda u sobi biti? D. Ugodno. U. Dakako, to je za vas i zdravo. Jeste li već opazili, kako korun (krumpir) u pivnici (rovu, repnici) izraste? D. Jesmo. U. Ali, kako izgleda? D. Bliedo tanko. U. I cvieće, koje u zatvorenih sobah raste, izgleda tako isto. S čovjekom je tako isto, kao i s biljem. Bez friškoga, čistoga zraka i bez svjetla nemogu napredovati, moraju poginuti. Što se dakle mora još svaki dan činiti? D. Moraju se prozori otvarati, da se čistim zrakom razfriška. U. Što sve moramo sa sobom često činiti? D. Razvjetriti ju. U. Šta još? D. Čistiti, mesti i bieliti ju. U. Na koja smo pitanja sada odgovarali? D. Šta se sve sa sobom ima činiti? U. To ćemo sada na tablu napisati! (On piše).

VI. Što se mora sa sobom često činiti? Moramo ju a) Bieliti b) Čistiti, mesti c) Vjetriti.

Pošto učitelj takov razgovor, koji se po okolnosti, t. j. polag duševne dokučljivosti učenikah i prikratiti dade, s učenici svrši, izvesti ima sliedeću razložbu, koju svako diete sasma lahko shvatiti može:

Soba.

I. Što je soba? II. Što obuzima sobu? a) Četiri stiene, b) Strop, tavan, pod (tlo). — Njihovo razmatranje. III. Što ima u stienah? a) Prozori, b) Vrata. — Njihovo razmatranje. IV. Što se sve u sobi nalazi? a) Peć, b) Razno pokućtvo. Njihova svrha. V. Vrsti sobah, po njihovu odredjenju. a) Učione, b) Obitavališta, c) Gostionice, d) Pisarne. VI. Što se sve sa sobom ima činiti? Ona se mora: a) Bieliti, b) Čistiti, mesti, c) Vjetriti. Zašto?

Na taj način pripravljeno diete, može u svojoj desetoj, jedanaestoj godini, sliedeći opis napraviti, ako je prva uputa u mišljenju i govorenju sustavno preduzimana bila, i ako nije učitelj kako bi mu se svidilo sad ovo, sad ono preduzimao, a ništa dogotovio.

(Konac).

Digitized by Google

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

XIV. v j e š b a.

Eto djeco moja, skoro ćemo sva pismena znati, pa kako je to liepo, kako vas, a osobito vaše roditelje veseli, da ste se u kratko vrieme već toliko naučili, a to ste samo zato mogli tako brzo naučiti, jer ste pazili; pazite dakle i opet, uviek imajte pred očima, da vas samo zato vaši dobri roditelji u učionu šalju, da se za vaše buduće življenje potrebito naučite. Pazite dobro, sad ću vam pokazati kako se pisme **e** pravi. Držite li pero, imate li papir priredjen, i sjedite li kako treba? Sad učitelj pravi **e** i govori: evo vučem tanačni uzlazni potez, sad malo izravno k desnoj strani, tada okružujuć prema lievoj ruci vučem malo gore, i evo kada sam okružio, vučem dolje debeli, k lievoj ruci položeni potez, preko one piknjice, gdje sam s uzlaznim potezom prestao i izravni k desnoj ruci započeo bio, do početka tanačno uzlaznoga poteza, ovdje ga okružujem i tanačni uzlazni potez izvlačim (41), ovaj će vam služiti u savezu za drugi **e** itd. (42).

XV. v j e š b a.

Cielo pisme **c** jednim ćete potezom taki napraviti, samo dobro pazite. Sada učitelj pravi **c** i govori: ja vučem tanačni uzlazni potez do, po prilici kako hoću, da je **c** velik, tamo malo k lievoj ruci zakružim i piknjicu napravim, odovud povučem kao i kod pismena **e** debeli poleženi k lievoj ruci potez, dolje ga zakružim, i izvučem tanačni okruženi potez (43), koji opet za savez budućega **c** ima služiti. Sada djeca naprave **c** (44), i za veću pozornost probuditi, neka pita učitelj za razliku izmedju **c** i **e**. I tada neka opetuju učenici **c** i **e** uzduž papira u savezu (45).

XVI. v j e š b a.

Prije nego li vam pokazivao budem, kako se pisme **p** pravi, moram vas pozorne učiniti, da se to pisme i sliedeća za njim sasma dolje dulje potezati imadu nego li dosadanja, i to po prilici toliko dulje, koliko smo prvašnja u vis potezali. Lasno ćemo ga napraviti, sam ako dobro pazili budete kako ću ja pokazivati. Najprije potegnem tanačni uznešeni potez, sada od tuda potegnem dole debeli **k** prstom lieve ruke, kao kod **n** te potegnem dalje dolje,

Digitized by Google

sada po istom debelom potezu vratjam se natrag, do, po prilici vrha, tamo izvučem i napravim kao kod **n** drugi debeli potez pa vam je pisme **p** gotovo (46). To činite sada vi, pa mi kažite, kakva je razlika medju **n** i **p** i napravite više **n** i **p** (47).

XVIII. V j e š b a.

Jedno pisme ćemo sada učiti, koje je sasma jednostavno, i ako budete pazili, kao dosad, lahko ga naučiti možete. Evo gledajte kako ja radim. Učitelj potegne uzlazni tanačni potez kao pri **p**, i vuče dolje, nu ovdje pri dolnjem kraju vuče malo tanje, i okružuje **k** lievoj ruci, pa gore tanačni potez potegne, spoji ga s debelim po prilici, kada preko sredine prodje (48). Sada neka učenici prave, onda im kaže ovo pisme zove se **j**. Tada u savezu uzduž, zatim opet **p** i **j** u savezu itd. (49). (Konac će sliediti).

Težka sudbina.

Njeke nedjelje poslje podne, krasan bjè dan, da se iztrgnem dugočastnosti bez vesela družtva, podjoh u školski vrt, da se čista zraka užijem, i da vidim, kako nam ciepi napreduju. Hodajući amo tamo i koje gdje popravljajući, pade mi na pamet: nebi škodilo, da si malo noge namočim i ohladim u jami, koja bila u vrtu puna vode. Što namislio, to izveo. Prem je ta kupelj na cielo tielo veoma ugodno djelovala, ipak me pritisnuše razne crne misli u duši, te mi kanuše nehotomice dvie tri suze. Misli ote su bile prošastnost i budućnost. — Ej prošast! zašto me na tužne i žalostne godine sjećaš? Nemoj, pomiluj me. Dà — ti gorka prošastnosti, kada si me tako silno uzdrmati mogla, šta će reći budućnost? u kakovoj će se slici ona pojaviti? Ej, neželim je, kako sada pred očima lebdi! Poslovica veli: mladost — ludost, ja pako: blažena mladost. Čovjek, dok je mlad i krepak, ma kakove mu nepogode sviet na put metao, vruća krv će sve razkrčiti te nit nemisleći na prošastnost, ipak se razveseliti. Drugčije biva u starosti. Starost je hrdja, tim većma, ako si čovjek u mladosti zahrdjave dane ništa prištedio nije; hrdjav takovi položaj bit će ti do skoro tužan pokrovitelj i utješitelj? — Šta budališ čovječe? uzdaj se u providnost božansku, kao i do sad, bolje će biti; a što bi

Digitized by Google

bilo, da te tvoj prijatelj Y....., tako sama sobom govoreća posluša, pa gorku žalost tvoje duše dokučio nebi? zar se nebi nasmijao i rekao: Pravo ti je. Zašto si bio lud u mladosti, i nisi mislio na starost i budućnost te što to prištedio za crne dane starosti. — Sve je moguće. Moj je prijatelj Y. čudan delija, neprestano je pripravan na smieh, jer mu — „k tomu uviek liepo vrieme služi“ i plaću svoju vaviek uredno dobiva. Ej, šta ćemo, „kada su takova vremena“ — Ali — Y. hoće li to tako ostati? ti si mlad čovjek, pa neimaš možebiti još nikakvoga praktičnoga ponjaća o tom, šta će reći smieh i plač. — Ded, ja sam 26 godinah učitelj, pa sam ti i doista prijatelj, da te malo poučim. Dragi prijatelju! mlad si što misliš, da se nebi ovo liepo vrieme do tvoje starosti moglo obratiti u strahovitu oluju, n. p. ako bi te g. Bog pozivao u takovu sluzbu, gdje bi morao 5 godinah nuz 110, 19 god. nuz 180, 2 god. nuz 315 for. godišnje plaće — napokon jednu godinu t. j. od 1. studena 1860 do 6. srpnja 1861 bez ikakve, kao ja, živjeti morao. — Što misliš, koliko putah bi ti u tjednu govedske čorbe jeo? koliko putah čašom vina se okriepio i izstušeno govorom grlo nakvasio? kakove haljine nosio i napokon za budućnost i crne dane prištedio? Zar se nebi smieh u plač obratio? Zar nebi iz sve duše uzdahnuo — ele težka je sudbina pučkoga našege učitelja! — — R.

Viestnik.

— Što se tiče naših školskih dogovaranjah, možemo javiti sl. učiteljstvu, da su u glavnom odboru proštiveni, izpravljeni i primljeni sustavi za sveučilište jugoslavensko, za gimnazije i realke. Ostao je jošte samo sustav za pučke naše učione, koji će se za njeko vrieme razsudjivati; jer je i presvjetli gosp. predsjednik gl. odbora u poslu morao odavle odputovati: a to isto imamo reći i o zamjeniku njegovu te predsjedniku pododbora, preč. g. Ilijaševiću, koji je imao u školarnom poslu put poduzeti. Čim se vrati preč. gospodin, eto nas, ako Bog da, kod posla, da ono, što je bi reć najvažnije, svršimo.

— Presv. gosp. biskup Josip, Juraj Strossmayer izdao je opet o svom trošku ogromno djelo Dra. Jerolima Kavanjina, vlastelina spljetskoga i trogirskoga pod naslovom: Bogatstvo i uboštvo; velepjesan u 30. pjevanjah. To djelo ima XIV. 575 štampanih u dva stupca stranah te je providjeno slikom spisateljevom, ima osim toga dva uvoda, naime od I. Kukuljevića „život Jerolima Kavanjina i jezik Jerolima Kavanjina“ od prof. V. Babukića. Tiskano je djelo u tiskarni Albrechtovoj i stoji 2 stot. aust. vr. — U istoj tiskarni tiskano je i već na svjetlo izišlo dielce Botićevo: „Biedna Mara“ troškom Stojšićevim, ima str. 92, u 8. i dobiva se za 40. nv. Tko je u Nevenu pročitao pjesan „pobratimstvo“ te se nasladjivao

Digitized by Google

pjesničkim uzletom piščevim, taj će u navedenom djelcu naći toga i više što će ga pokriepiti u uvjerenju, da je naš Botić u pravom smislu pjesnik naški.

— Iz Moravske stiglo je ovamo fotografiranih slikah sv. Cyrilla i Methoda, apostolah slavenskih, u manjem obliku, da se razproda na dobitak velehradske crkve. Mogu se dobiti kod uredničtva „zagr. kat. lista“ po 50 nv.

Svaštica.

— Englezka ima 24,273.000 žiteljah, a 3,900,000 siromakah, te je po tom svaki šesti siromah. Različni strojevi izvršuju posao od 180 milijunah ljudih — U Njemačkoj ima 680.000 siromašnih, t. j. svaki 20. Austrijska carevina broji 32 milijuna žiteljah, a ima 1,320.000 siromakah, dakle svaki 23. — Španjolska broji 13,906.000 žiteljah, izmedju kojih je 450.000 siromakah, ili izmedju 30 po jedan. Ovdje ratari tako stoje prama rukodjelcem kao 5 prama 1. — Francuzah je 32 milijuna, a siromakah 1,610.000 ili svaki trideseti. — U Talijanskoj 10,044.000 žiteljah ima 750.000 siromakah, t. j. svaki 25. — Portugalija broji naroda 3,530.000 a siromakah 141.000, t. j. svaki 25. — Pruska ima žiteljah 12,7000.000 a siromakah 425.000, dakle izmedju trideset jedan. — Rusko carstvo u Europi broji 52,500.000 žiteljah, izmedju kojih ima 525.000 ili od stotine samo jedan siromak. — Švedska ima žiteljah 3,896.000 a siromakah 154.000 ili svaki 25. — Švajcarska broji 1,724.000 dušah, izmedju kojih je 17.000 siromakah, tu je skoro svaki dvanajsti siromak. (G. l.)

Natječaji.

— U Rakovcu (slunjske reg.) na trorazrednoj realki izpražnjeno je mjesto drugog tehničkog učitelja, koji prostoručno crtarstvo i krasopis predavati ima, s god. pl. od 525 st. i desetogodišnjom doplatom od 105 st., zatim u ime stanarine 89 st. 25 nv., 8 st. 40 nv. paušala i pravo na mirovinu. Rok prijave traje do 5. rujna o. g., a dotične molbenice imaju se na visoko c. k. vojno ministarstvo, putem c. k. karlovačkoga krajiškoga školskoga povjerenstva upraviti. — U Vrešcu kot. virovit. m. učitelja s god. pl. od 315 st., bezpl. stan, vrt, i 8 hv. drvah za porabu učitelja a drugih 6 za učionu. Rok prijave do 10. rujna t. g. na veleč. gosp. Ivana Grgesinu podj. i žup. u Turnašici. — U Klenovniku na novoustrojenoj učioni m. učit. i org. s god pl. 315 st., bezpl. stan i 6 hv. drvah, i čim se mjesto to popuni, obećaje se učitelju jaš stanoviti komad zemljišta. Rok prijave do rujna t. g. na veleč. g. Petra Rusana podj. i žup. u Višnici. — U Topuskom (1. banske reg.) m. triv. podučit. s god. pl. od 210 st. ujedno sa stanarinom. Prijavit se valja do konca kolovoza t. g. kod c. k. bansko-slavonskoga krajiškoga škol. povjerenstva u Petrinji

---

— Gg. predplatnici na 2. tečaj Napredka: 278 Hudjek Edm. učit. u Vukovaru; 279 Učiona kod sv. Ilije na Obrešu; 280 Uč. u Bednji; 281 Uč. u Višnici; 282 Molnar Fil. prof u Djakovu; 283 Uč. u Zaboku; 284 Uč. u sv. Križu; 285 Hitrec Tom. uč. u Krašiću; 286 Uč. u Bribiru; 287 Uč. u Selcu; 188 Čitaonica nar. u Karlovcu; 289 Družtvo Dvorane u Zagr.; 290 Vučnik Fr. učit. pri sv. Barbari u Halozah; 291 Uč. u Delnicah; 292 Uč. u Brodu; 293 Uč. u Kuželju; 294 Uč. u Črnomlugu; 295 Valetić Iv. žup. u Vetovu; 296 Barabaš Gust. žup. u Moravču; 297 Malančec Jos. žup. u Selah; 298 Uč. u Radovanu; 299 Stepić Iv. duh. pom. u Daruvaru; 300 Pilepić Iv. žup. u Gračacu; 301 Mrazović Mat. odvj. 302 Uč. u Martinskojvesi; 303 Uč. u Palanjku; 304 preuzv. gosp. biskup J. J. Strossmayer; 305 Baltić M. c. k. savj. namj. u Zagr. (Dalje će sliediti)

☞ *Ovomu broju priložena je litografirana tablica k članku: „Praktična predavanja malih hrvatskih pismenah.“*

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 23. U Zagrebu, 1. Rujna 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Poziv na predplatu.

Prvim listopadom t. g. nastaje treći tečaj našemu školskomu listu „Napredku.“ Evo za vremena pozivamo na predplatu domorodno občinstvo, koje nas je i kroz minula dva tečaja velikodušno podupiralo, da je „Napredak“ bez ikakove glavnice i druge podpore mogao izlaziti te našem vriednom učiteljstvu u koliko u toliko doprinašati ono, što mu je potrebito. — Staza je već sada podobro prokrčena i uredničtvo upoznalo se školskimi vještaci i silami tako, da će biti u stanju pravednim mnogim željam našega učiteljstva odgovoriti i, što je uredničtvo za potrebno zamjetilo, listu više praktičan pravac dati. Osobiti sudjelovatelji i školske osobe Fabković, Filipović, Klaić, Rajković, Stojanović, Šunić, Truhelka, Vuksanović, i njeki su nam drugi za sada pri ruci i u buduće svojim perom obrekoše biti nam u prilog. Izvan toga pobrinut će se uredničtvo ovoga lista, ako bude dosta predplatnikah imalo, da će opet kakov prilog izdavati, kao što je to u sadašnjem tečaju učinilo, ili će pako triputa na mjesec list razašiljati. Napokon umoljava svu gg. učitelje, da i nadalje prema prostoru ovoga lista, dopise nam svoje šalju, a naročito nam je do toga stalo, da nam oni učitelji,

Digitized by Google

koji se mnogo s pčelarstvom i svilarstvom (kao g. L. u V.) bave, svoje izkustvo u toj struci u priličnih crticah objave. Mi ćemo nastojati i nadalje, da čitateljem ovoga lista najnovije školske naredbe, promjene i ustanove, natječaje itd. saobćimo, čega radi već se i obratismo na dotična mjesta.

Predplata na cielu godinu t. j. školsku od 1. listopada 1861 do konca rujna 1862 s poštom stoji samo 3 st. a. v. koja svota mnogo nam pomaže, a predplatnikom sasvim malo odmaže, osobito, ako računamo, da u tu svrhu na dan po novčić lasno na stran staviti možemo. Ona gg., koja jošte imadu podmiriti što, neka to izvole čim prije učiniti. Ovom prigodom možemo javiti, da imamo, izuzamši 1. br., ostale podpune brojeve od drugoga i njekoliko eksemplarah od prvoga tečaja, koje moremo ustupiti u cienu od 2 stot.

Neka dakle blagoizvole gg. predplatnici upisati svoje ime na privitoj ovomu broju artiji, i priložiti predplatni novac te nam do svrhe ovoga mjeseca poslati, da nam se glede tiskanja, sastavljenja naslovah itd. nered neuvuče.

U Zagrebu 1. rujna 1861.

Uredničtvo „Napredka."

Čitanke i učitelj.

Baš sam se trudio, da izaberem stvari, s kojimi se dade knjiga prispodobiti, i kada bih znao, da neće vriednim čitateljem protivno biti, izbrojio bi izmedju sviuh stališah i zanatah čovječanskih, dà i čitave naravi mnogo stvarih, kojimi se knjiga prispodobiti i uzporediti može.

Poljodjelac prispodobio bi knjigu s plugom, kojim se polje duševno ore i za sjetvu pripravlja; sa sijaćim strojem, kojim se sjeme mislih i pojmovah razbacuje. Mornar i ladjar prispodobio bi knjigu s ladjom, na kojoj se tisuće i tisuće stvarih duševnoga blaga u sve strane svieta prevažaju. Liečnik vidi u knjizi liek, koji popravlja čine duševne; koji gdjegdje život uzdržava, gdjegdje opet

Digitized by Google

smrt prouzročuje. Knjiga je brzojav, kojim se sa najvećom brzinom glasovi razširiti mogu; ona je grom, koji pospane iz sna budi i njihovimi duševnimi moćmi potrese, itd. . . . . Ali šta će nam knjige, ako ih liepo svezane u liepe škrinje spravimo, nesvrćući se na to, da ih upotrebljavamo i čitamo? Šta nam hasni ako imademo sve knjige i novine, koje nas podučavaju o novijih poduzetjih i izkustvu, što ih naša doba svaki dan sve to više na vidjelo iznosi, ako ih nečitamo? Od kakove pako koristi biva čitanje ako ono, što čitasmo, nerazumijemo i neshvaćamo? Tko može k tomu najviše doprinieti; tko ima najveći upliv na mladež, da štivo razumije? Tko ima u naroda buditi volju za čitanje? Tko može za razširenje naukah, za podupiranje literature najviše učiniti, tako da si plodove ovih narod prisvoji, da znade pripravno istine u knjigah nagomilane za život i dušu upotriebiti? Tko drugi nego narodni učitelj! — Da, da, učitelj i nitko drugi nego on, koji mora biti narodu sve u svemu.

Znamo, da ima biti prosvjeta svim jednako podieljena, i da izobraženiji zrelijim i bistrijim razmatranjem podučava slabiju braću svoju; — ali i onda će biti dužnost učiteljeva, kako i sada, da ne samo uči mrtva slova, i njihovo skladanje u slovke, na prosto čitati izreke, nego da i vješba mladež, — da sve, što čita, razumije, i tako volju za čitanje probudjuje. U drugom bo slučaju kadar je to isto u školi učiniti dječak od 13—14 godinah, bez da bi trebalo ljudih za to pripravljenih i izobraženih.

Za veliku uvriedu držimo, što smo u njekom pedagogičkom listu (razumije se njemačkom) čitali, da ima učiteljah ne samo na selu, van i u velikom njekom gradu, koji ne samo nijednoga pedagogičkoga lista, nego nijedne knjige nečitaju, pače ni najmanje knjižice, dà ni volje za čitanje neimadu. Tko nebi priznao, da se ovimi riečmi suviše neistina govori, i da je takav list voljan o zvanju toli dostojnom, kako je učiteljsko, zlo misliti. Sbirku knjigah mora imati svaki učitelj pa bile to makar samo 2—3 čitanke; knjigu mora svaki učitelj u ruke uzeti, i to svaki dan — barem čitanku. Akoprem ovim u prilog učiteljem govorim, ipak iskrenost iziskuje, da se proti svojim vršnjakom izrazim, od kojih mnogi tečajem čitave godine u školi knjigu kod čitanja u ruke uzmu, pa ni ustah neotvore, dà ni polovinu neuzmu niti protumače, što se

*

Digitized by Google

je štilo. Ili nezna sirota nikakova pitanja stavljati, da diete barem iz daleka štivo razumije? Mrtvo čitanje utamanjuje istu volju za čitanje. Sposobnu učiniti djecu, da razumiju štivo; pobudit ih, da razmišljaju o tom, šta su razumjeli i sami kušali; navoditi jih, da izkustvo u istinu čitanjem nabavljeno u svojoj duši priljube: zato se mora učitelj svom pomnjom postarati i to zahtievati. Tko pako ili neznaš ili se nećeš tako malo potruditi, brate, nebudi sebi i djeci na putu, ustupi mjesto svoje vriednijemu. Vjeruj, da nije stalo toliko do knjige, koliko do tumačenja onoga, što je je u njoj sadržano, i to osobito u školi. Što više, duh učiteljev može po knjizi manje izvrstnoj tumačenjem svojim izvrstnu svrhu postići; njegov duh oživljuje mrtvi onaj smies slovah i točakah i črknjah, duh učitelja načini iz male početnice knjigu veliku, bogatu i dragocjenu, punu najvažnijih istinah za školu i dom.

Oddavna je poznato, da desetina živih riečih bolji i jači učin imadu nego li četiri stotine, dà četiri hiljade mrtvih, štampanih riečih u knjigah, jer rieč živa život budi; rieč iz srca proizlazeća moćju nevidivom u drugo srce unilazi, te u njem korjen pušta. Duh učiteljev, njegovo tumačenje daje dakle riečim štampanim dušu i život. Rieč, koja u knjizi kao mrtav smies pun ravnih, krivih, malih ili velikih čarah leži, rieč ta dobiv život usadi se u dušu djeteta i nikne, da je milina gledati oku učiteljevu. U mrtvih slovah počivaju u knjizi bez koristi i hasne razne misli i sudovi kao blago u zemlji duboko zakopano. Koliko puta diete imajuć knjigu u ruci, ni nemisli kakovo je blago u njoj sakriveno. To mu pako učitelj kao vieštac otvori Prutom svojega tumačenja dotakne knjigu, i nuto otvaraju se vrata ote drugačije zatvorene, a sada djetećem umu pristupne riznice blaga duševnoga. Tako se istom probudi volja za čitanje, tako će niknuti ljubav pram knjizi, i sam učenik bude tražio sgodu, da raznjeti onu iskricu života, da potraži blago mišljenja i razmatranja, koje u knjigah počiva. Čitanka je u ruci učiteljevoj oružje — halat — sredstvo za obučavanje: ništa više i ništa manje. . . . . .

Kada prviput ima diete u školu stupiti, poda mu se čitanka — početnica. Ono se veseli, kao da je to mila igračka; oko sja od milinja, kada ju progledava, pošto istu važno, dà ponosito pod rame metje. Sirota! Što si misli o toj knjizi tako mnogo i uzne-

Digitized by Google

šeno, o knjizi, koja će mu možda brzo omrznuti? Kakvo veselje očekiva od knjige, koja će mu u brzo vesele dane ogorčati? Ljubopitnost takova djeteta mora negdje velika biti, dočim vidi čudnovate one čare, točkove, krugove, stupove, sličice. Da u napried poćuti one suze, koje zarad ovih čarah prolievalo bude; da u napried pozna onaj trudni čas *mučenja,* koji mu ova liepa knjižnica pripravila bude — znam, da bi ju mahom u vatru bacilo, neka u njoj izgori prije, nego li će jadom uzplamtiti nedužno lice djetinje! — Učitelju! gledaj, molim te, da to nedužno diete i poslje četvrt ili pól godine čitanku onom istom radosću, veseljem i ponosom nosi u školu, kao što ju je prvi krat nosilo. Učitelju! od tebe zavisi, da druge, treće i dalnje čitanke kao i drugih knjigah jedva dočekalo bude, otvaralo ih i čitalo! Pomiluj učenike svoje, nemoj ih tupiti brzim, nepromišljenim mekaničkim čitanjem! Mnogi hoda s čitankom u ruci po školi, bez da u nju pogleda; dà više pazljivosti obrati na vrata, prozore i školski sat, neće li brže udariti na svršetak škole; bez ćućenja poziva „čitaj dalje", bez da zna, gdje koji djak počme ili prestane slovkati ili štiti.

Ima jih koji se još lagljega reda drže. Jedno diete za drugim počima čitati za svakom trećom ili četvrtom točkom! — Bog sám znade, šta diete štije; gospodin meštar pako ledja djeci okrenuo, — te piši note, pjesme, napitnice, ili inštancije, ili prepisuj štogodj za kancelariju, ili prospavaj sinoćnju. — — Još bolje radi onaj, koji djecu mjesto da ostavi u školi, upotrebljava za domaće svoje gospodarstvo, jer tim se djaci vješbaju, ako ne u naucih, ono barem u radinosti i ručnom poslu. O saviesti takova sudruga, gdje si ti? Gje si i ti plaćo, gdje li vrieme badava izgubljeno?! Zastrt ćemo koprenom boljega izgleda ovu sliku, koja je svakomu dobro poznata, i zarad koje mnogi pravedan i vriedan naš učitelj trpljeti ima i preziran bude.

Mi ćemo sada samo nastaviti pitanje: kako daklem treba razbiti čitanke? i odmah kratko odgovaramo. —

Čitao sam ja, — čitali ste i vi o tom u kojem to pedagogičkom listu — ali, šta kažem, možda se mnogi nahodi, da jošte ni nezna, šta je to, možda i nezna, da na svietu imade „uporavnik" i drugih metodičkih knjigah, u kojih se nalaze primjeri i izgledi, kako treba rabiti čitanku.

Digitized by Google

Ako je učenik koji komad ili čitavo štivo proštio, pitaj, prijatelju, kao Filip djakon dvorjanika kraljice etiopske: „razumiješ li, što čitaš?“ Pa ne jedanput dobit ćeš odgovor: kako da razumijem, kada mi to nitko protumačio nije? Tumači dakle: Upoznaj ih sa sadržajem i obsegom pojmovah, riečih, pojedinih i cielih izrekah; privedi svojim shodnim pitanjem djecu onamo, da razumiju, što su čitali; upoznaj ih osobami, stvarmi, o kojih su čitali; u obće sa svimi okolnostmi ljudih, vremena i mjesta, koja razumjeti i znati moraju, da skroz pojme štivo. Učitelj dakako mora pri svemu tomu govoriti te duševno patiti, pače sat za čitanje jest sat najtežji. Ako je čestica čitana takova, da sadržaje istinu ili ćudorednu ili vjerozakonsku ili naravoslovnu, ili povjestničku itd. nije dosta, da diete samo privedeš, kako će to razumjeti po riečih i smislu (sadržaju); gledaj da i dokaz (obsvjedočenje) vlastitim umom traži. I ako bi to umu djetinjemu težko bilo, traži barem s njim pojavljenja u naravi i prigode u životu; privedi jim na um izkustvo njihovo; time nastaju osviedočenje i dokazi o istini štiva u duši učenika. Istinabog da za ovaku vješbu vlastite savršene priprave treba; ali vladanje djece prigodom obučavanja, njihova napeta pazljivost, živahna i bistra, ohota u iztraživanju primjerah, sjećanje na izkustva i dokaze, što no jih sebi nabavi iz prijašnjih štivah: to će tebe, radini učitelju, koji nećeš da budeš imenovan nadničarom ili težakom na polju školskom, to će tebe, rekoh, za tvoju marljivost zaliho nadariti. Znanje ovakovo u dušu mladjahne djece proniklo nikada neće poginuti. I za tim upravo neka učitelj teži, da učenici u glavi zadrže, što su čitali. Sačuvaj Bože, da se djeca štogod na pamet, na izust nauče, čega nerazumiju. — Učitelj, koji tako djeci nudi obuku, tjera neshvatjene stvari u glavu, neuči nego muči, jest gorji od šibe, koja toliko nehudi i nekvari. Što pako diete zna bježno čitati, što razumije i po stvari i po rieči, ako je i dokaze shvatilo, to i zapamti, — to za uviek u glavi zadrži. — Bolje će si pako diete štivo prisvojiti, ako bude moglo isto upotrebljavati. —

Danas nam može čitanka (ili štivo) služiti uz shodno tumačenje: razlaganjem za vješbanje slovničko, sutra za pravopisno, preksutra za vješbanje bježnog prepisivanja (što više hasni nego pisanje iz kojekakovih zločestih predapisah); drugiput traže se primjeri za

Digitized by Google

slog; ili opet, da se djeca vješbaju u napisivanju vlastitoga premišljavanja, pišu isto štivo bez knjige iz glave svojimi riečmi; drugiput izbiraju se poslovice, ćudoredne izreke, koja povjestnička crtica itd.; kojiput se pjesme bez stihovah (prosom) izpisivaju itd.

Ovakovim i priličnim upotrebljavanjem postaje čitanka zanimiva i koristna, te će diete vidjeti, da mu je potrebna, smatrati će ju kao druga, s kojim se vazda zabavljalo bude.

Kakovo su učione lice imale, dok čitankah nebjaše, mogle bi razvaline starih školah kao n. p. Buděa*) govoriti; mi si to barem predstaviti nemožemo; ali to je za stalno, da duh učiteljev sve obučavanje oživotvoruje, što dan danas stoji i stati ima.

(Po českom iz „škola i život" po A. T.)

Mladi i stari.

Crte iz našeg učiteljskog života.

(Konac).

XI.

Krava i nazorna obuka.

Svršetak školske godine sve se je više primicao. Ubogi Slavko morao je igrati, kako mu je stari svirao. Zlo i težko, pretežko je raditi proti vlastitom osvjedočenju, biti robom tudjega mnenja, ali smrtno grieše, koji si dokazati nedadu. — Slavko bjaše kao ubijen, jer dvie rane mu htjele srcu kidisati. Ovo i onaj slučaj, što je pukao glas o skorom zaručenju Milice s Lisićem. Činilo mu se je, da bi laglje mogao pregorjeti svoju bol, kada bi ona komu drugomu dopala; ona bo s prostim, oholim i glupim Lisićem nikada sreće postići mogla nije. Stari ga ni pogledao nije, osim u školi, gdje su sada zaradi skoranjega nadziranja oba po njegovom kalupu radila; a s Milicom o takovoj stvari govoriti, nije ni malo Slavku palo na um. On je bio zadovoljan, da je vidio, kako mu ugadja, nadoknadjivajući na vlastitom naobraženju noću, što danju zapriečena po otcu bjaše prisiljena, da ponješto zanemari.

---

*) Prva slavjanska predkršćanska škola u Českoj, gdje su sv. Vaceslav i drugi slavni muževi one dobe obučavani bili.

Digitized by Google

Dan inšpekcije se približio, drugi dan nakon toga imadjahu se slaviti zaruci, a Slavko je ujedno nakanio otići u daleki sviet za srećom, koju ovdje izgubi.

Načelnik nadzirateljstva pohodi učionu — i bivši na sreću o svih okolnostih prijašnjim kapelanom, Slavkovim prijateljem, već u napried ubaviešten, u brzo se osvjedoči o duhu škole. Slavko mu bi predstavljen, te morade s učenici postupati po načinu svojem. Sakupljeni gosti nemogahu se dosta načuditi postignutom napredku . . . .; nu šta da o tom puno riečih trošimo; treba nam prije kazati, da načelnik imadjaše drugu namjeru u V . . . . u. Imala se je tu ustrojiti čestita, po mogućnosti i glavna učiona, jer V.... bjaše u svoj okolici za takovu najshodnije mjesto.

Kako se je tu postupalo, nespada amo; dosta budi rečeno, da je Slavku obećano prvo mjesto. Nu šta se sbi s g. Britvićem? Čujmo! Jedva je prošla, baš nesrećna po njega ta inšpekcija, baš u oči istoga dana, kada se je škola započela i kada se Britvić, sve više te više nenavideći Slavku, na učiteljevanju zahvaliti hotio, bojeći se sada kao star igrati, kako mu bude mladi pretjeranac svirao, bjahu mu noćom dvie posljednje krave iz štale ukradjene.

Slavko se je upravo odputio u školu, kad eto spazi Britvića u dvoru snuždena, a ne daleko od njega i Milicu, gdje plače. U brzo saznade šta se dogodi.

Negubite ufanja, tješio jih Slavko. — To je prst božji, da škole nepustite. Zar sbilja nećete više da budete učiteljem?

„Da šta će učitelj u starosti, kada već služiti nemože?“

„Još nije nijedan propao; ima već zavodah a valjda će se i vlada sama jedanput okom svrnuti na najveću nuždnu sveobće narodnu stvar — škole i učitelje.

„Šta će mi Milica; evo dvie krave, dar Milici u zavuke....

Slavko ušuti. Da mučanje prekine, upita, kako se krave izgubiše. Britvić mu pripovjedi. Odputiše se u staju. Dokle se Britvić po staji obazirao, gleda Slavko na uže pretrgnuto kod jasalah; bjaše prerezano i dokaz, da se je tat morao žuriti, nemogav uže brzo odvezati. Gleda u jasle, i spazi nož, bez da je to „stari“ opazio, spravi ga u džep u nakani, pomoćju noža njega obratiti.

Razgovarahu se još o svačemu. Slavko ga tješio, i kad stari izjavi svoju bojazan vrhu novijih methodah, kad navede i razlo-

Digitized by Google

gah proti dangubnim novotarijam, kada ga pako i Slavko osvjedoči, kako krivo misli, te obećavši mu pomoći i uputit ga u zajedničkom djelovanju, kao u šali ponuka ga, neka ide slušati u školu, kako je koristan nauk nazorni, kako se ne samo pamet brusiti, već i saznati može, tko je noćas krave Britvićeve ukrao.

„Moje krave? povikne ovaj te klimaše nevjerujuć glavom. Hajde da vidimo.“

Stari sjedne a Slavko se stade šetati okolo, započamši nauk.

„Kažite mi, djeco, poznate li vi ovoga gospodina? upita poslje medju ostalim Slavko.“

„Poznamo!“ odgovore djeca.

„A kako se zove ovaj gospodin po svojem zvanju?“

„Učitelj!“

„A zašto se zove učiteljem, Ivo?“

„Jer uči učenike u školi.“

„Šta mora sve učitelj učenike učiti? Je li dosta, da čovjek koji hoće da bude pošten i pametan i dobar kršćanin, da samo čitati, pisati i računati zna? Netreba i štogod znati o svietu, o stvarih koje su na njemu? Zarad koga je Bog te stvari stvorio? Zašto je Bog čovjeka stvorio? Da ga pozna itd. A zašto je dakle i sve te stvari stvorio? Da nje poznaje i da se njimi služi? A gdje se to mogu djeca najbolje naučiti?“

Tako pitaše Slavko a dok djeca živahno odgovarahu, nemogaše znojeći se Britvić dokučiti, čemu će sve to i u kakvom to savezu stoji s ukradjenimi kravami. Nu Slavko nastavljaše obuku: „A kakvih tu imamo stvarih na svietu? Kako se diele i zovu živuće i kako neživuće? Gdje se nalaze rude? Imenuj mi njekoje rude K.? Koja je najkoristnija? Šta se sve pravi od gvoždja? Koje orudje ili halat i vi najčešće trebate? Da, nož! a poznate li vi ovaj nož? upita najposlje Slavko, izvadiv šklocu, pritomne učenike.“

„To je škloca!“ vikahu djeca . . .

„To je škloca našega volara!“ viknu nuz to jedno diete.

„A kako i po čemu ti to poznaš sinko?“ Obrne se k njemu Slavko.

„Jer je držalo olovom izcifrano!“

„Valjda se varaš, imade više takovih na svietu; valjda ima škloca vašega volara još kakvih drugih znamenjah po kojih šklocu poznaš?“

Digitized by Google

„Ima; evo špica je prekinuta a evo po onom **B** to takodjer poznam.“

„A je li vaš volar doma, da mu tu šklocu dam?“

„Nije, otišao je s mojim ocem noćas u N. na vašar.“

„Brzo gospodine u N., nekrzmajte, nekasnite; tamo ćete naći vaše krave“, — obrati se Slavko k Britviću govoreći na brzo ove rieči. —

Gospodin Britvić gledaše, neznajuć u kakovom savezu stoje ukradjene krave s ovom šklocom.

„Nemojte dangubiti; evo vidite, tu šklocu nadjoh u staji i pomoćju nazorne nauke saznasmo tata, evo vam šklocе i žurite se!“

Britvić nije znao, što da prije čini; napokon odleti iz sobe, nadje kola i odveze se u N.

XII.

Žalostan početak — veseo svršetak.

Sve je to Milica gledala i nemogla si raztumačiti, šta se to dogodi; jer prem je otca pitala, otac u misli zadubljen, govoraše nesavezne rieči: ukradjena krava, nazorništvo, šklocа, rude, Slavko i tat. . . . Da Slavko krave ukrao nije, to je znala, nu ipak se je bojala, da se krave najdu.

Da se je bojala? Dakako! Ta vidjela je, kako se je g. Lisić kući vratio, uputiv se jutros k njim zaradi sutrašnjih zarukah, zbog kojih se je Milica sita već naplakala; spazila je, kako se je studeno vratio, kada je čuo, da su staromu dvie krave ukradjene, koje mu imala mlada u kuću privesti. Veselila se je, da nebude prisiljena udati se za čovjeka, koji ju samo zaradi miraza uzimlje. A sad, da se krave nadju obistinilo bi se sve.

U toj svoj nevolji kao navlaš pričeka, dok Slavko svršiv školu, nestade, kod nje nehotice i proti običaju, jer se od nje od poslednje doba iz poznatih uzrokah na stran držao.

„Netugujte, Milice, krave će se naći!“

„Ah kamo sreće, da se nenadju!“

„Kako? Zar se vi tomu neveselite? Mislim, da jih je otac namjenio vam za dar?“

Digitized by Google

„Baš zato! Ah, Slavko, dajte, svjetujte me, šta da činim?“

„Zar vas sbilja srce nevuče za Lisićem?“

„O da sam bogata! — da je na blizu manastir?“

„Nisu te zidine za vas, to bi bio živi grob, a od vas može imati sviet i narod koristi mnoge.“

„Ah kakove, kada budem nesretna?“ — odvrati Milica. —

„Otac vas voli, jeste jedina; pa mislim, da neće biti tako okrutan da vas svojoj volji žrtvuje. Recite, da se nekanite udati pa budite učiteljicom, a Lisiću se izmaknite te podjite u glavni grad, da se usavršite u propisanih naucih, pa je vaša budućnost obezbiedjena.

Tako se je i dogodilo. Nakon dvie godine bjaše u V. ustrojena glavna učiona. Milica postade učiteljicom i zajedno suprugom Slavkovom. Kako to? E liepo! Gosp. Britvić upoznav se s nazorništvom i djelujuć na jednoj učioni, htio je dokazati, *da je u nebu veće veselje nad jednim grešnikom koji pokoru čini, nego li nad devedeset i devet pravednih t. j. da nismo nikada tako ostarjeli, da se nemožemo štogod naučiti, da nismo nikada tako učeni, da nemožemo biti učeniji.* *A. Truhelka.*

Naputak

u mišljenju, govorenju i pisanju za srednje *razrede.*

(Dio drugi.)

Drugi stupanj.

Škola nasljedovanja po predmetu.

1. Opisivanja, *A)* **Obično opisivanje.**

(Konac).

Soba.

Soba je u kući nalazeći se prostor, koji je sa svih stranah obkoljen i koji za obično obitavanje ljudsko služi. Ono, čim je soba obkoljena, jesu stiene, (duvari), tavan i tle (pod). Stiene su četiri; one su neizpravne i jesu obično biele. Bogati i mogući ljudi bojadišu je modro, zeleno ili žuto, da jim ljepše izgledaju, prem da im za nikakovu drugu korist to bojadisanje nije. Za polepšanje sobah jesu slike i ogledala, koja se po stienah povješaju. Tavan i

Digitized by Google

tlo stoje horizontalno (obzorno). Tavan od tla visoko stoji. Gdje se pako do stropa rukom doseći može, onakove su sobe nizke: Visoke sobe su najbolje jer u njih nije tako sparno i vruće, kao u nizkih. Tlo sobe obično je popodjeno daskami, s toga je u takovih sobah mnogo toplje na noge. Zaradi svjetlosti, i da ljudi mogu svoje poslove u sobi ovršivati, jesu prozori u stienah prosječeni. Prozori su iz stakla, ovo je drvenim ili olovnim okvirom zaokvireno, da može nizravno u stieni stajati. Po selih, po crkvah i starih zdanjih imade staklenih pločah okruglih (oblokah), a po gradovih su obično četverouglaste. Da možemo frižki zrak u sobe pustiti, jesu prozori tako uredjeni, da se mogu otvarati i zatvarati. Čim više prozorah koja soba ima, tim je svjetlija, ali nesmijemo ipak mnogo prozorah praviti, jer bi nam se zimi studen kroz njih u sobu uvlačila. Da u sobu ulaziti i iz nje izlaziti možemo, mora soba imati vrata, koja na peticah vise, pa se otvarati i zatvarati mogu.

U sobi ima svakojakih stvarih, koje su čovjeku neobhodno potrebne. Osobito nam je zimi u sobi potrebna toplina, zato imade u svakoj sobi peć. Peć se nenosi iz sobe po ljetu, jer je težka i tako na stanovito mjesto postavljena, da ju nemožemo premjestiti. Mnogo je u sobi stvarih, koje se mogu s jednoga mjesta na drugo prenesti. Takove stvari zovu se pokućtvo, kao: postelje, stolci, klupe, koje su za počinak u sobi, stol, na što se svašta može metnuti, na kom se može jesti, pisati, raditi. Ormar, u koji se rubenina i haljine, ili pako druge stvari spravljati mogu.

Ima raznih vrstih sobah. One se po svom odredjenju nazivaju. Ima dakle učionah, ako se u kojoj sobi djeca obučavaju. Obitavalište je ona soba, u kojoj obitavamo. Gostionica pako, gdje gosti dolaze, pa za novce piju i jedu. Trgovci imadu pisarne, gdje listove, račune itd. pišu. Svaka se soba mora u stanovito vrieme pobieliti, jer bi inače tamno u njoj bilo i grdo bi izgledala. Kada ljudi kroz dan u sobu i van izlaze, nanesu obično smetja ili blata, zato se mora soba svaki dan čistiti, pomesti. Ako stanuje mnogo ljudih u kojoj sobi, ili ako se peć kadi, (ako se kroz peć puši) onda je u sobi sparno, vruće, a to je za zdravje škodljivo, zato se mora soba svaki dan, a i više putah kroz dan izvjetriti.

* * *

Digitized by Google

Ako bi tko mislio, da je za takov jednostavni opis napomenute dobe kod djece prenavedena priprava suvišna, neka slobodno zada svojoj djeci navedeni opis bez ikakovoga razglabanja, pa će vidjeti, kako će daleko doći. — *F. Vuksanović.*

Praktično predavanje

malih hrvatskih pismenah u pisanju.

(Konac).

XVIII. v j e š b a.

Sasma lahko ćemo pogoditi sada pisme **s**, jer mnogo naliči pismenu **j**. Samo pazite, kako ja radim. Evo vučem uzlazeći tanačni potez gore, onda vučem dolje debeli kao i kod **j**, ali ovaj dolje potegnuti mora za pol kraći i k desnoj ruci zanešen biti, pa dolje odmah piknjicu napravim i tako je pisme **s** gotovo (50). Sada pravite vi i kažite razliku izmedju **s** i **j** — sad uzduž u savezu, sad opetujte redomice **p j** i **s** (51).

XIX. v j e š b a.

Glavu si nemoramo mnogo razbijati, da pisme **g** naučimo. Pazite samo: evo vam **o** i evo **j**, pa kada **o** i **j** spojite onda postane **g** (52). Sada pravite vi, sad uzduž pravite **g**, zatim **g** i **s** (53).

XX. v j e š b a.

Moram vas pohvaliti, što ste do sada pozorni bili, a i sada mislim da ćete paziti, pa ćemo bez ikakve muke **f** naučiti. Učitelj pravi i govori: ja vučem uznešeni tanačni potez ka gornjoj strani, gore ga okružim, i to k lievoj ruci malo zanašajuć (kao kod **l**), odonud potegnem dolje debeo potez, koji mora tanačni uzlazeći presjeći; ali pazim da mi, kao i uviek tako i ovdje, primjerno položen bude. Sada u sredini od tanačnog poteza preko debeloga povučem izravni potezić, kano da bi njim debeli presekao. Ovo se pisme zove **f** (54). Sada pravite vi, a ja ću pogledati; tada u savezu uzduž. Sada opet jedan red **f** i **g** (55).

XXI. v j e š b a.

Zadnje pisme imadem vam sada pokazati, ovo nije nijednomu slično; ono je samo za se. Samo budite pozorni i dobro slušajte, što ću vam kazivati i kako ću vam pokazivati. Sada slušajte:

Digitized by Google

(učitelj pravi i govori) evo vučem najprije tanačni uzlazeći potez, sada pravim piknjicu, iz nje izvlačim tanačni mali potezić, ovaj potezić malo uznašam, pa ga dolje vučem tanačno za pol palca, dolje neokružujem, nego ostavim šiljasto, te malo kredom idem nazad, pa izvlačim potezić, koji mora malo dolje previnut, pa opet gore uznešen biti i tako se izgubiti. To je **z.** Sada pravite, da vidim itd. (56). (Njekoji neprave kod prvog uznešenog tanačnog poteza nikakovu piknjicu, nego uznesu potez, čisto malo za spoznati okruže, utisnu i potegnu dolje po potrebnom položaju bolje tanačni potez; dolje šiljasto ostave, dodju malo nazad, i izvuku potezić, koji malo dolje utišnjeno potegnu, te uznesu) (57). Sada uzduž opetujte u savezu (58).

Kada su već djeca ovim nazornim načinom proučila sva mala pismena, onda istom može im se predapis i to samo dobar kod pisanja u ruke dati.

Opazka. Ovo tumačenje pisma može se upotrebiti kod svakoga načina pisanja, samo se ima dobro paziti, koje pisme i kako se iz kojega izvadja, te po tom i vješbe poredati.

F. Vuksanović.

Dopisi.

Iz Dubrave. — Dne 1. srpnja t. g. imadosmo u Dubravi naš učiteljski sastanak za ovu godinu. Stoprv oko 11 satih sakupismo se, i buduć bi već tako kasno, podjosmo odmah u učionu, u kojoj jedan djačić pozdravi skupštinu kratkim govorom, razloživ svrhu i korist učiteljskih sastanakah; — tad domaći učitelj po želji veleuč. g. nadziratelja, dr. bogoslovja Ad. Luke Rumplera preduze čitanje s obukom, počam od I. razreda; — za njim nastavi isto brežki učitelj Tomo Kosić, kojega djaci osobito vrlo liepo pismo imadu; zatim preduze katekiziranje domaći kateketa g. Mio Bešvir, koje nastavi dalje veleučeni g. nadziratelj i to o poznanju Boga, veoma laganim i shvatljivim načinom pokazujuć učiteljem, kako bi i u koliko po prilici oni mladež u tom podučati imali u I. u II. i napokon u III. razredu, buduć je katekiziranje i njegova dužnost, »a da jest; o tom nam netreba puno razmišljavati.« — Uz to dovuće se već i drugi sat poslje podne, tad podjosmo u crkvu, gdje dječica uz orgulje izpjevaše papinku, da nebi tako kasno, bili bi i carevku i više njih. — Iz crkve mladež kući, a mi u stan veleučenoga g. nadziratelja, gdje svoje izradke pročitasmo; i pošto bi već i treći sat kucnuo bio, razidosmo se na pokrepu. — Da su učiteljski sastanci od velike koristi,

Digitized by Google

o tom netreba dvoumiti; tim pako većim plodom uroditi bi mogli, čim bi više učiteljah skupa doći moglo; ali u ovom kotaru samo smo tri uboga učitelja, i tu nam jedan bolesti radi prepriečen bi, nu izradke svoje ipak posla. — Toga radi scienim, da nebi s gorega bilo, kada bi se nas trojica kojoj najbližoj učiteljskoj skupštini n. pr. Križevačkoj pridružiti smjeli, ili što još bolje, da krajišnički učitelji pod Dekanat Klošter-Ivanički spadajući k nam bi se pridružiti smjeli. (Na to ćete žalibože još čekati; medjutim nevalja duhom klonuti! Ur.) *I. R.*

Iz školskog kotara Zelinskog. — U ovom kotaru bjaše treća učiteljska skupština dne 29. srpnja t. g. na Visokom obdržavana. — Pošto se je velečastno sveštenstvo i učiteljstvo kotara ovoga ondje sakupilo, uputismo se u župnu crkvu, da nazovemo pomoć duha sv., koju službu mjestni župnik veleč. g. Vatroslav Vernak svetčano obavi. Poslje toga sastasmo se opet u stanu mjestnog učitelja, gdje srdačnim govorom otvori skupštinu prevriedni i veleč. g. podj. i kot. učionah nadz. Josip Mikec, te povede rieč tako o svrsi kao i važnosti ovoga sastanka. Samo je to žalostno što moram izjaviti, što njekoja gg. učitelji kotara ovog nedodjoše na skupštinu, a time podpuno zasvjedočiše težnju svoju za tako važnu i poučnu svrhu (— jest, recite, za nazadkom. Ur.). — Nakon toga bude pročitan lanjski zapisnik po veleč. g. župn. Magjarevačkom Stjepanu Haukovcu, kao tajniku iste skupštine, zatim su predani i pročitani izradci učiteljah, te s podpunim zadovoljstvom primljeni bili. — Nakon toga preduzeta su bila praktična vješbanja s mladežju ondašnje učione, kojom prigodom veleč. g. podj. i nadz. svojim blagim govorom kao brižljiv otac preporuči nam da i nadalje savjestno te revno dužnosti svojoj zadovoljimo, pa zatim nas odpusti. Nu čim stupismo iz ondašnje učione, otvori nam vrata vriedni i gostoljubivi župnik domaći, te nas ukupne vrlim objedom okrepi i počasti, na čemu mu ova skupština usrdnu zahvalnost izrazuje. S. B.

Viestnik.

— Izpražnjeno mjesto ravnatelja na gl. učioni zadarskoj dano je Andriji Staziću, bivšemu ravnatelju glavne i nautične učione te doljne realke u Spljetu.

— Preuzv. g. grof Julio Janković, vel. župan požežki, darovao je kutinskoj učioni od dnevnicah, pripadajućih mu kano zastupniku onoga kotara na saboru trojedne kraljevine, 400 st. a. vr. Čin, vriedan nasliedovanja!

— Visoko kr. namjestničko vieće odpisom svojim od 4. svibnja t. g. br. $^{420}/_{57}$ oglašuje naredbu vis. kr. dvorskoga hrv. slav. dikasterija u Beču od 7. travnja t. god. br. $^{583}/_{111}$, kojom se imadu učevni zavodi početnih naših školah, dok se na zemaljskom saboru drugčije nenaredi, držati glede nastave u jeziku osnove od god. 1845. pod naslovom: systema scholarum elementarium s iznimkom, da o magjarskom jeziku nemože danas ono za nas stati, što se u napomenutoj osnovi nalazi; okrom toga istom naredbom dikasterijalnom naredjuje se, da se ima ćirilica

Digitized by Google

u naših školah učiti, da bude tim mladeži našoj pristupna književnost i hrvatska i srbska. —

— Sustav za naše narodne početne učione, sastojeć iz 13 odsiekah s više od 350 paragrafah sastavljen bjaše već pred dva mjeseca. Sastavljen je pako na temelju osnove od g. 1845. (systema schol.), osnove od g. 1848., s upotrebljenjem knjige: „politische Schulverfassung“ i naredbami prije ukinuća ministarstva nastave izišavšimi, naravno pridržano je i prisvojeno ono, što je valjano, a nevaljalo i opasno izpušteno. Pokraj toga uvrštena je u sustav školska osnova za mirovinu učiteljah i njihovih udovah te pridane mnoge točke i krnjavo na mjestih nadopunjeno je ustanovami, koje se i na izkustvu školskih osobah osnivaju. Bitne promjene u tom sustavu tiskane su, te će se o tom viećati koji dan u saboru.

— U 63. saborskoj sjednici od 17. kolovoza t. g. predana je na predlog odbora petitionalnoga molba učiteljah kotara koprivničkoga odboru administrativnom, koji radeći o političkom uredjenju svekolike zemlje i o uredjenju sabora, odlučit će: a) ima li se učiteljem gl. i pučkih učionah dati glas u žup. skupštinah; b) imadu li učitelji svake županije po posebnom zastupniku na saboru zastupani biti.

— U saborskoj sjednici od 19. kolovoza, na prošnju po presvjetlom biskupu Strossmayeru poduprtu, da se zagrebačka glasbena učiona proglasi zemaljskim zavodom, da se pretvori u zemaljski konservatorij i da dobije 800 st. godišnje pripomoći, odlučeno je, da već početkom buduće školske godine dobiva podporu od 800 stotinjakah.

— Za akademiju jugoslavensku sabrano je u Bledu na bledskom jezeru prigodom proštenja 1050 stot., nadalje prispjelo je od grofa Filipa Batyanya 5000 st. u razteretnicah i drugi manji prinesci.

— Učitelja u sv. Nedjelji i suprugu mu ugrizao, neima tomu davno, biesan pas. To začuje čovjekoljubivi i s plemenita srca poznati g. Marquis Hipolit Palavicini, koji je upravo iz svoga grada sa sinom u šetnji dojašio bio u sv. Nedjelju. Što učini taj čovjekoljub? On odmah poteci do nevoljnikah, te uredi sve, što je trebalo, a sin — vriedan otca — odjuri na konju u Samobor po liečnika. Marquis je zatim sam po propisani liek jašeć prošao i iz ljekarne donio, zatim podav siroti učitelju oznatnu svotu za podporu, dade pozvati poznatoga svojom vještinom u toj bolesti Nemčića, da se žalostno stanje suprugah ukloni. — Doista to je uzvišen čin čovjekoljublja i spremna požrtvovanja od strane plemenita i čestita gospodara kerestinačkoga, komu u ime svega učiteljstva našega najusrdnije zahvaljujemo. —

Natječaji.

— U Bakru na višjoj početnoj školi prazna su učiteljska mjesta: a) za 3. razred m. učit. s god. pl. od 346 st. 50 nv., stanbinom ili u naravi, ili 42 stot. u to ime; b) za 2. razred m. učit. s god. pl. 315 st. i stanbinom kao gore pod a); zatim mjesto učitelja za 1. razred i jedno mjesto za učiteljicu s pristojbami kao pod b). — Zahtieva se znanje jezika hrvatskoga, talijanskoga i njemačkoga. Rok prijave do uključivo 20. rujna t. g. na gradsko-kotarski magistrat bakarski. — U Kraljevčanih (1. banskoj pukovniji) mjesto podučitelja s god. pl. 210 st. i s odmjerenom stanarinom. Rok prijave do 24. rujna t. g. kod sl. bansko-slav. krajiškog školskog povjerenstva u Petrinji.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Antun Lisac učit. u Ogulinu, kao takav namješten u Novoj Gradiškoj, a Gjuro Stagljar podučitelj u Topuskom imenovan učiteljem u Ogulinu.

☞ *Ovomu broju priložen je* deveti *tiskani arak domaće naše poviesti učiteljem na porabu.*

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Broj 24. U Zagrebu, 15. Rujna 1861. Tečaj II.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske 3 stot. poštom. Za pol godine polovica.

Boj učiteljev sa zapriekami.

U posliednje doba mnogo, više nego ikad obzir se uzimlje na narodne učione. Mnogo se govori i piše i promatra; svaki sa svoga gledišta hoće da doprinese što to na naobraženje, bez kojega se nijedan sadašnji narod niti na višji stepen duševnoga niti materijalnog blagostanja popeti nemože. Mnogo, veoma mnogo učinilo se je kod nas u posliednjih deset godinah, krčilo i gradilo se, da je milina, na polju našem, i svaki je izgledao bolju budućnost. Neću da govorim o pravcu, kojim se je udaralo; polje je pripravljeno, na nas je, da ga obradimo, da se pobrinemo, pa da budući naš naraštaj spasonosni plod uživa.

Ako promislimo, šta se sve od narodne učione zahtieva, istom onda moći ćemo uvažiti važnost njezinu. Ta tu rodbina izgleda čestite članove, zahvalne i starost podupirajuće sinove, čedne i radine kćeri; občina se nada od škole poštenim i razumnim stupovom; država, zanati, obrt, uspjeh i sreća domovine i crkva . . . sve to čeka od školskoga naobraženja bolju budućnost. Velika i važna je indi zadaća škole! A tko mora zahtievanju ovomu zadovoljiti? Tko da oživotvori i ovrši želje naroda, domovine i crkve? Na kome stoji, da rieši teretnu ovu i golemu zadaću? Bili i pomagali ovdje koji mu drago manje ili više važni faktori, ipak jedna jedina jest osoba to, kojoj se posljedice i sav uspjeh jedne učione pripisuje — učitelju.

Skoro je nevjerojatno, da bi jedna jedina osoba kadra bila

Digitized by Google

svemu tomu zadovoljiti, da neimamo već dokazah u občinah, koje pod jednim revnim učiteljem kroz četrdeset ili petdeset godišnje djelovanje pretvorene bjahu u raj. Da za riešenje ote zadaće učitelju treba temeljitoga znanja, podpune vještine, velikoga napora, neumorne marljivosti i svete strpljivosti, svaki će priznati; nu svaki i priznati mora, da treba ne samo sve ovo u obzir uzeti i da se učitelj cieni, nego da mu i pristojna, zaslužena nagrada u dio pane. Nu ma učitelj svimi onimi sposobnostmi providjen bio, ma svoje sveto zvanje najbolje proučio i zadaću shvatio te po svojoj duši i sviesti radio, ipak s najboljom voljom često puta mu nenapreduje djelo onako, kako bi rado, kako treba. A zašto? Jer imade mnogo zaprekah, koje, ako se s puta neuklone, učine, da sve njegovo djelovanje željnim plodom uroditi nemože. A koje su te zapreke? Evo ih njekoliko a o najvažnijoj iz izkustva progovoriti kanim.

Učitelju smeta i prieti u riešenju njegove zadaće često: 1. Domaće odgojenje mladeži; 2. Neuredno polazenje škole po mladeži; 3. Oskudica u učevnih sredstvih. 4. Često i nedovoljno izobraženje učiteljevo. 5. Kad mu dotični najbližji predpostavljeni skrb i pomoć za učionu i u djelovanju njegovu uzkrate. 6. i 7. Njegovo zapostavljanje i zločesto nagradjivanje za sav njegov trud.

O prvoj, drugoj i trećoj točki oddavna se govorilo i mnogo koješta uredilo, nu preostaje toga još sijaset, na što se drugiput svratiti želim; o četvrtoj pisalo se u Napredku mnogo toga, i pisat će se kroz dobrahno vrieme, dok istina neprodre kroz tminu dosadanje uredbe; nu najvažnijom se nam vidi osobito u sadašnje doba 6. i 7. pitanje, onaj nervus rerum, bez kojega nigdje ništa, i o kojem i Napredak, premda slabimi samo udarci, raditi započe. Čudnovata je stvar, da našinac o predmetu tom s njekakovim stidom govori i u javnosti se neufa onako svojski o materijalnom stanju učiteljah progovoriti, kao da je upravo učitelj stvoren kojekako u siromaštvu životariti. Ima ljudih, koji svaku obranu za poboljšanje stanja našega ili nečuju ili kao nepravednu smatraju, misleći da po primjeru najsvetijega učitelja i mi na siromaštvo odsudjeni jesmo. Pa ima i učiteljah, koji izvrstnim i vještim svojim perom baš bi se morali zauzeti za braću svoju; nu zašto to nečine? Zato, jer ti boljari, kao kasta kakva, na to zaborave, ili jer nikada ni znali nisu, kako se životari, sjedeć u povećih gradovih

Digitized by Google

sa 500, 600 i 700 for. upravnih i još jedanput toliko privatnih dohodakah. Nu veli Bog: Pomozi si sam i ja ću ti pomoći, te pravim putem udarajući, nikoga se nebojeći, krčimo stazu i odstranjujmo golemu tu granu s puta našega; priobćivajmo javno bez straha sve mahne i odkrivajmo rane i nedostatke. Gdje se ove neodkriju i nenadju, tamo se ni liečiti nemore; ovo je jedini uzrok, zašto naše škole tako brzo cilj svoj postigle nisu i to ili za to, što mnogi sbilja misli: kakva plaća, takvo djelo; ili što mnogi sbilja na zvanje ovo mrze, obraćajuć se posle na drugu koju stranu ili ako ostanu, preziraju sbiljam svaku pouku te za napredak nehaju, govoreći: Uvjek jedno te jedno; nove terete, nove zadaće i methode, da učimo, da se mučimo, da novom sistemu podlegnemo, ali za našu nagradu nigdje se ništa neradi izuzamši golo napisano kukanje i jadikovanje, opisivanje računah jednog ili drugog učitelja, koje ništa nepomaže, jer takove pisarije nitko ni nečita, dà, mnogi se takovom kukanju grohotom nasmije; što više, mnogom se, kad o biedi ubogoga učitelja u noveli kakovoj što čita ili u kazalištu što čuje, još i mala iskra sućuti nad kukavnim i zaradi siromaštva podlom servilismu i ulagivanju propadšem učitelju utrne; jer svaki učitelja i školu za najposlednje smatra, jer učitelji sami kao plašivice za sebe raditi neće, kao što nedavno i jedan pisaše, da jošte nije hora u ovom obziru došla. Ako nije sada — vele mnogi te mnogi — kad će doći? Zar da se i nadalje zadovoljivamo utjehom, nagradom, koja nas na nebu čeka poslje dovršene iskrene radnje, kad smo prepustili kukavnu, nejaku djecu nesigurnoj sudbini, kad smo tielo prije reda do konca izmučili a dušu jadom napojili, kad smo se do sita na strašnu žalost nagledali, kako nevriedni drugi stališi punom puncatom mjerom uživaju darovah božjih na ovom krasnom svietu, dočim mi se tješimo? Pomozi si sam, i ja ću ti pomoći; svaki je svoje sreće kovač, veli se, pa zato na noge!

Da o sadašnjem stanju našem govorim, bilo bi suvišno, jer ga u Napredku opisaše već njekoji članci, a mi svi znademo najbolje, gdje nas cipela tišti. Da dosadanja zaslužba učiteljeva svaki napredak učione prieči, trebalo bi sve i svim kazati. Krojač, čižmar, mlinar, svaki čas po vremenu ciene svoje ravnaju; „sve poskupljuje;“ vele, a nitko od njih neobzira se na onoga, koji se njihovim najskupocjenijim blagom bavi, koji iz

Digitized by Google

njihove djece vraga u angjela pretvoriti ima, nitko za poboljšanje njegove existencije ni za dram pomoći neće. Bog će biti pravedniji, vele. Nije li to ironija i satira bez uspjeha, kad to govore bubrezi u loju? Za malo novacah, malo i muzike; možete se nadati da od većine učiteljah posao njihov nikad iskren biti neće, da učitelji zvanje svoje nikad iz ljubavi odabirati neće, ma i javno o tom pisali; da oskudica učiteljah *valjanih* (velim valjanih, jer mnogih kojekakvih još za nuždu imamo) tako brzo prestati neće i da domovina za drugimi pokrajinami dosljedno zaostati mora. Tà zar neimamo u javnosti dosta dokazah, kako je pao prosti puk? Nejadikuje se dosta, da narod ni sam sebe nepoznaje, da neima ni malo ponosa i samosviesti? A šta je tomu krivo? Tko da ga budi na posao za obće dobro? Tko da ga ubaviesti o boljih čuvstvah nego što je sebičnost? Istom onda, kada budu učitelji uvidjeli, da se je vriedno mučiti, onda puna šaka brade! Svakom neka bude svoje, to zapovieda kršćanska ljubav, i učiteljevu poslu neka bude to, što zaslužuje; pa s toga je posve pravedno, da se dade učitelju takova plaća, kojom će se moći izključivo svojem zvanju posvetiti da mladeži sve svoje vrieme, sav život i svu težnju posvetiti može, da budi u školi, budi izvan nje s djecom se ili na njihovu korist zabavlja ili o njihovoj sreći duhovnoj promišljavajuć snuje planove o uspjehu i postignutju cilja, te zahtievanju zadovolji, da nemora na uštrb javne obuke veći dio dana privatnim obučavanjem sprovadjati, da nemora zvanje nedostojnim načinom, ulagivanjem, podložničtvom, robovanjem tu i tam vriedjati ili š njim i druge podle zanate skapčati te sebe i isti stalež ruglu izstavljati; da nemora u nuždi živeći i s nevoljom se boreći volju za posao gubiti. Lasno je prodikovati: strpljivost! Dajte učiteljem onaku plaću, da budu drugim zemaljskim činovnikom ravni i viditi ćete, kako će uzcvasti narodna škola za jedno desetak godinah. Neće onda lje protjerani djaci ili sposobnjaci iz nužde stalež taj odabirati, već mladež će pohrliti, raditi i prigrliti liepo zvanje, kojom će se domovina brzo na višji stepen podići. A koji zadaći nezadovolji, te neće i neće — otvoreno mu je polje, lasno se može ukloniti. To su rieči starih, i svaki pripoznaje, da niesu tako neprave, a ja samo dodajem prvoj još dvie podosta važne točke, važne baš u sadašnje doba, kad se radi o tom, da se, što je narodno u osobiti obzir uzme, da se

Digitized by Google

glavna briga obrati na budućnost naroda s velikim i važnim faktorom — narodnimi školami i narodnimi učitelji. —

Narodni učitelj jest sluga, zvaničnik naroda, puka, njegovo djelovanje proteže se ne samo na pojedinu občinu, koja ga plaća, nego i malo dalje, na sav narod; te dočim svi jedan lanac tvore, pod jednimi zakoni, pod jednim zemaljskim upravljanjem stoje, i tako svi jednoj te istoj zemjli pripadaju: trebalo bi ne samo pripoznati, da je učitelj zemaljskim činovnikom, nego i to sbilja u čin privesti, tako, da učitelj svakom drugom činovniku jednako ravan bude, da se tako preziranju ukloni, da sam uvidi, kako narod i zemlja važnost njegove zadaće uvidjaju, da prosti, neuki narod nemisli, da občinski učitelj u istu vrstu s panduri spada, prezirajuć ga te zavisnost mu predbacujuć. Isto tako vrieme je, da se pobrine dotične oblasti, da se radi revnijega poslovanja naredi medju učitelji njekakvo postupanje nagradjujuće (avancement). Nemisli nitko, da se tu radi jedino o slavohlepju, već radi se o budućnosti naših učionah, i da se primame valjani suradnici na polje naše. Iz otog istog uzroka slabo se naš stalež odabire, jer u svih drugih može se mladež nadati sve boljoj budućnosti i sigurnoj starosti, dočim se kod nas ni za sirotčad neskrbi. A izvesti bi se to dalo lasno. Dočim bi postali učitelji zemaljskimi činovnici, plaćenimi iz zemaljskih blagajnah *) kao svaki drugi činovnik, mogli bi se lasno njekakvi stepeni i u plaći i u uredovanju ustanoviti. Tako bi n. pr. svaki kotar mogao dobiti svoje nadučitelje, uzorne, izgledne ili seniore — mà se zvali kako mu drago — koji bi za izvanredno požrtvovanje, marljivost ili osobitu sposobnost ne samo golu čast, nego i materijalnu, vidivu, druge na posao poticajuću nagradu sa zahvalnostju primili. Njim bi se moglo i povjeriti u methodičkom obziru nadziranje ostalih učionah, te bi mogli u doba praznikah, kotarskim nadziranjem služiti kao referenti itd.

Ako dosadašnje stanje školah promotrimo, svaki će priznati, da neimaju temelja, koji bi trebalo postaviti tako, da ako i ne zlatan, a ono bar bakreni da bude, a ne kao dosad — gvozden: ta vidimo u svakdanjem životu, da se svuda i svagdje obistinuje izreka: Za nješto — nješta, za ništa — ništa! Prema plaći od-

*) Na sve to uzet je u novosastavljenom školskom sustavu najširji obzir. Ur.

Digitized by Google

mjeri posao! Bože daj, da svi, kojih se tiče i koji u tom obziru štogod raditi kadri jesu, ne u ime dosadašnjih već u ime budućih učiteljah zaradi naroda istog neprečuju i nepreziraju ovakove glasove životnoga pitanja naših školah, da to nebudu kao dosad glasovi vapijućega u pustinji! *A. V. Truhelka.*

Nješto o svakdanjih i nedjeljnih školah na selu.

Sve što biva na ovom svietu, ima svoj cilj i svrhu; sve teži i smiera na uzdržavanje života čovjećanskoga. Ratar ore, sija, kopa, reže vinograde, čupa drač i škodljivi korov na svojih njivah, snaži u voćnjacih drveće od suvišnih, suhih i trulih grančicah itd., a to sve zato, da uzdržava sebe, obitelj i družinu. Tako isto i pučke učionice imaju cilj i svrhu svoju; samo je pitanje: mogu li one polag sadanjega svoga ustroja zadaću svoju kako valja riešiti; svaki pučki učitelj prisiljen je reći — nemogu. Tko živi po selih? ratari. Tko polazi učione pučke? ratarski sinovi. Što će biti iz tih, ako učionu polaze? većinom ratari. Zar svi? — ele, to je jako dobro, ta šta bi drugčije bilo, što bi tada umotvori, pametnjaci, obrtnici — ma i zviezdoznanci, punom mošnjom zlata i šrebra. — Na što dakle pogled naš kod pučkih učionah da bacimo? mislim na ratarstvo, što do sada učinili nismo; istina, djaci se ponješto teoretično o pčelarstvu, svilarstvu, a ponješto i praktično o voćarstvu uče; ali u tom nestoji cielo ratarstvo. Mladež polazi na selih samo tri godine učionu, i to od 8. do 11., — a tako duševne i tjelesne sile mladeži, ma kako učitelj upotrebio zorni nauk, vježbanje pameti itd., nemogu se (malom iznimkom) sasvim razvijati; i zato treba, da imamo nedjeljnih školah; ali što ćemo na to reći, ako ova mladež ostaviv svakdanju školu nikada već nepolazi nedjeljne — zar neće u kratko vrieme sve, — osim čitanja i pisanja, zaboraviti? hoće. —

Dobro uredjene nedjeljne učione smatram za stup i temelj blagostanja na selih; ali tko si glavu tare, ima li, neima li nedjeljnjih učionicah, polazi li jih tko, il nitko? to je malenkost — nije vriedno! — Pitat će može biti tko: a tko je tomu neredu

Digitized by Google

kriv? doista nisu — kako će mnogi misliti — gg. župnici, koji neprestano opominjaju, nagovaraju i zapoviedaju, ali žalibože nitko neće da ih sluša; ma i ista djeca nisu kriva. Evo ova dva lista mogu svjedočiti:

Blagorodni gospodine učitelju!

Danas evo pošiljam moj list, t. j. prošnju i molbu moju i mojega dobroga otca, i to zaradi poslovanja kućnoga, koje moram učiniti. Akoprem nemogu do vas dolaziti, zato vam evo pošilam list, i to po Koziaku, vas ponizno moleći, da se neserdite budući nikako danas nemogu doći u učionu. Buduć bi išao orati svojoj kukavnoj teci, koja neima nikoga mužkoga kod svoje kuće, te se neima od nikud pomoći nadatì, izvan od mojega otca, koji je njezin pravi rodjeni brat. Zaboraviti ništa neću od školskoga nauka čez jedan dan. A od sada ću ići svaki dan marljivo pak u učionu, koja je potrebna svakomu čovjeku, samo ako bude hteo obderžavati ono, što se je u njoj naučio. Sada vas pozdravljam, i ostajte s Bogom, a sutra doći ću u školu. U Potoku dne 14. svibnja 1861.

Vaš pokorni učenik

Imbro Rosin v. r.

Veleučeni gospodine učitelju!

Od mojega dobroga druga Stipana Mihaljca dobio sam jučer glas da vi po njem dadete povedati da ovu zimu polazio nisam nedjeljnu učionu i da ako nebudem od sada marljiviji da vi hoćete mene dati kaštigu ili telesnu ili pako novčanu. Mili gospodine! molim vas da nečinite toga, buduć neimam ni sam za sebe novacah a kamo li da još moram platiti za školu. A ja neostajem radi nemarnosti svoje, nego radi svinjah, s kojimi moram svaki dan ići. A vi se nebojte, da bi ja što zaboravio buduć ja svaki dan nosim za sobom flajbas papira i molitvenu knjižicu da nezaboravim kerstjanskoga nauka, pa opišujem kojekakove stvari kao n. p.: kukce, svoje svinje i hrastove, a još k tomu vežbam se u svakoverstnom računanju. A ja sam se s njim dogovorio tako, da on podje jednu nedelju svinjami, a ja u školu, pa opet drugu nedelju on u školu a ja svinjami; drugo ništa nego vas pozdravljam ostajte s Bogom i budite zdravi. U Osekovu dne 19. svibnja 1861.

Vaš ponizan učenik nedeljni

Joso Čekovec v. r.

Digitized by Google

Odkud dakle? bez zamjere: „Nered občinski, nered kućanski i nesloga u obće. Kako dakle da ustrojimo nedjeljne učionice, da budu uspješne i koristne? U kratko ću polag moga slaboga uma nacrtati svoje mnenje. Ako se želimo okoristiti svakdanjimi i nedjeljnimi školami, treba: da sve dosadanje knjige propisane za pučke učione popravimo i tako uredimo da više štivah i članakah sadržavaju, koji u gospodarski i ratarski živalj zasiecaju. Glede ustrojenja treba, da poglavarstvo najprije ukine tužni kućanski nered. Taj nered stoji u tom, što kod svake kuće ima volovah, koji trebaju — volara, konji — svoga konjara, krmci svog čuvara, a gdje ima ovacah i ovčara, dakle svaka kuća ima po tri, četiri pastira! pa zar neima kravah, e da kako da ima, ali šta su krave kod naših seljakah — živine bezkoristne! te će se kako kojom pašom razgoditi i zadovoljiti, pa će ih tri pastira iz cieloga sela moći pásti i čuvati, to baš i ja odobravam, i želim da isto tako kod volovah, konjah itd. rade, pa će nered kućanski izčeznuti. Pastiri ovi većom stranom su iz svakdanje škole izišavši djaci, koji se na pašnjacih sastaju, dangube, zlo čine, i medjusobno se kvare. Tko će tu polaziti nedjeljne škole, buduć i po nedjeljah treba stado pasti. Zar neobstoji kazneni zakon? ele obstoji, ali novčana kazna neće nas usrećiti, niti pomoći, nego bezkoristno osiromašiti i upropastiti. Pitao sam jednom čovjeka, koji je za svoga sina platio 7 for., nije li mu to bilo težko platiti, nebi li bio bolje učinio, da ga je u školu poslao; šta dobih za odgovor: g. vi ste čovjek nepametan, iztjerali ste nam do 200 for. iz džepa s vašom nedjeljnom školom, ali nemojte misliti, da ste nas tim zatrli!! I onako bi morao slugu držati, te mjesto 6—7 fr. platiti mu 40 fr., bolje biste učinili koju foringu! plug! potrebovati od nas! jer ste onako siromah! i tim ste si samo cielu hrpu neprijateljah na vrat objesili. — Tko će tu pomoći, tko može i čija je dužnost pomoći? nitko nego občinsko poglavarstvo sudjelovanjem slav. županijskih častnikah. Ako se napokon i dočepamo dobrih nedjeljnih učionah i ako ih mladež marljivo polazi, nesmijemo misliti, da smo već sve učinili; ja bih želio i upravo želim, da se svakoj pučkoj školi po dvie tri rali zemlje oprediele gdje bi se mogli pokusi ratarski povesti i izvesti s mladežju, a proizvod prodati i istoj mladeži dati. Doista mnoge bi mi odtuda izcrpili koristi, jer bi se puk u primjer školske

Digitized by Google

mladeži ugledao i malo po malo nasliedovao; o tom me obsvjedoči naš školski vrt kroz dvie godine, jer videći kako tu mladež oplemenjiva voće, počeli su već i seljaci kod svoje kuće latjati se toga posla. Još jedanput dakle, — dok nebudemo imali zemljište kod svake škole, gdje će se mladež vješbati u ratarstvu, dokle budemo kod svake kuće imali po 3—4 pastira, — ako neće natrag, sigurno neće ni napred ići usprkos svih pismenih napredkah, a seljaci će učitelja kao i dosad za nekoristna člana naroda i domovine, ma kako svomu uzvišenomu zvanju zadovoljio, smatrati. Ele mili Bože! odkuda će nam dobra pomoć doći, ako ne od Tebe.

Rupel.

Jedan sat za „stvarno“ računstvo.

Kako u obće u školah a naročito u pučkih školah biva, da se pojmovni opisi bez praktičnog razglabanja, bez svakoga naputka za praktični život razvijaju, tako isto biva s pojedinimi predmeti napose. Tu žalostnu kob ima pred svimi „učenje jezika“ slovnica, polag koje se naša slavjanska mladež sintetičkim načinom uči govoriti!?

I kod računanja zanemaruju mnogi učitelji da izradke, i vješbe stvarno predoče. Dogadja se n. p., da se djeca od 8 do 12 godinah nikako nemogu na dobniku (uri) iznaći, prem ako naša prva slovnička čitanka u §§. 65. i 66. dovoljno pruža priliku kod stvarne obuke i nanj se obratiti. Prije nego bi se pomenuti §§. dalje čitati imali, valja nastojati, da djecu zanimivim razgovorom za ta štiva pripravimo; ovim po prilici načinom: Bi li vi meni znali kazati, kako mi možemo saznati, kada nam je od kuće poći, da na vrieme svi u školu dodjemo? ili kada će se sv. misa započeti? — ili kada je majka s ručkom gotova? — Od kuda znamo, u koje se doba parobrod ili željeznica kreće, da nemoramo tamo dugo čekati ili da nezakasnimo? — Vi kažete: „Mi pogledamo na dobnik (uru). Čujemo kada ura tuče ili vidimo na kazalih.“ — Ali kako? Ja neznam, da li vi svi na dobniku poznate svaku dobu dana, koju nam on pokazuje. Dakle pazite! — Bit će vam valjda poznato, da, kada je pódne, obe kazaljke dobnika na kazalu jednako u vis pokazuju, i da kažemo: „pódne je u 12 urah.“ Vi

Digitized by Google

znate, da o pódne uviek sunce posred neba dakle nama bliže nego u jutro ili na večer stoji. Od jednoga podneva do drugoga proteče uviek jednako vremena, po zimi i po ljetu, i to upravo jedan cieli dan. Dakle ako hoćemo znati kada je pódne, t. j. kada sunce posred neba stoji, netrebamo nikakove ure (dobnjaka). Ali mi nemožemo svaki dan o pódne sunce vidjeti, jerbo je višeputah oblačno, za to su se ljudi već prije pobrinuli, pa su izumjeli osobiti stroj, koji nam, kad je oblačno nebo, pódne pokazuje.

Ako napunimo kakov liev (točier), koji bi odozdol imao malu rupicu, sitnim pieskom, onda će taj piesak tako dugo iz lieva na rupicu teći, dok sav neizteče. Uzmimo sada, da smo u liev toga sitnoga pieska baš onoliko usuli, koliko će upravo od jednoga pódneva do drugoga teći, tako bi znali svaki dan, kada bi pieskom liev nasipavali, bez da bi imali na sunce gledati, kada je pódne, pošto je piesak sav iz lieva izteko; a to bi po prilici bio prvi pojam kakova dobnjaka, koji bi nam pokazivao, kako je dan dug. Da nam se pako onaj piesak, koji iz lieva curi nerazspe, valja nam još jedan liev uzeti, pa jim rupice tako jednu na drugu staviti, da sav piesak iz jednoga u drugi teći može. Oba lieva*) sačinjavaju jednu posudu, koja (obično je iz stakla), čim se pieskom napuni, mora biti sa svih stranah dobro zatvorena, i zove se pieščena ura.

Takovu spravu, kako sami uvidjate, nije treba svaki dan pieskom puniti, nego samo kada iz gornjega lieva piesak u dolnji izcuri, posudu okrenuti tako, da puni liev pieskom opet gore dojde, i tako će se za jedan dan piesak opet u drugi liev sasipati. Tako se dan na dan radi. U prvašnja vremena, dok ljudi nisu imali ovakovih dobnjakah, kakovih mi sada imamo, rabili većom stranom takove pieščene ure.

Od jednoga pódneva do drugoga u sredini jest pol noći. Kada se dakle piesak iz pieščene ure, koja je za cieli dan odredjena na pol izsipa, onda je pol noći. Ali mi to nemožemo točno okom razmjeriti. Zato možemo upotrebiti manju pješčenu uru, u koju samo toliko pieska naspemo, koliko treba, da kroz dan dvaputa, dakle u jednom poldanu jedanput s gora dolje se saspe. Sredstvom ove

*) Ovu posudu neka učitelj na školskoj tabli nariše.

Digitized by Google

manje pješčene ure možemo točno saznati, kada je polovica od jednoga pódneva do drugoga, dakle kada je polnoći.

Ali ajdemo malo dalje! — Pače i ure možemo na isti način saznati.

Stavimo, mi nebi imali nikakove druge ure, nego samo takovu pješčenu uru, koja se samo jedan put od poldne do pol noći sasipa. Sada uzmimo opet toliko pieska, koliko sadržava ova poldnevna pješčena ura, pa napravimo 12 jednako velikih kupčićah, onda uzmimo jedan takov kupčić, pa ga saspimo u praznu pješčenu uru. Sada, dok se piesak u dnevnoj pješčenoj uri jedan put saspe, mora se za to isto vrieme onaj mali kupčić dvanaest putah ovamo i onamo sasuti, i to svaki put tako dugo traje, kako dugo na našem dobnjaku jedna ura traje.

Od jednoga dakle pódneva do drugoga sasipava se piesak u maloj pješčenoj uri 24 put, i tako je dan na 24 jednaka diela razdieljen, koje „ure“ (sate) zovemo. Ali mi neobičavamo ure do 24 brojiti, nego mi čim mine podne, počmemo sa 1 brojiti, pa kada se je piesak u manjoj pieščenoj uri 12 putah sasuo, onda je pol noći i velimo: „Sada je 12 urah.“ Onda počimamo opet od 1 brojiti, pa brojimo opet do 12, i tako je jedan dan minuo, a mi velimo: „Sada je 12 satih ili poldana.“

Da pako točno znati možemo, kada treba pieščenu uru u tečaj staviti, moramo se na sunce obratiti. Buduć da nemožemo samo, kad u sunce gledamo, opaziti, je li baš posred neba stoji, t. j. je li upravo pódne; za to si možemo ovako pomoći: Zabodimo kakovu izravnu palićku ili pako veliku debelu iglu, kojom se n. p. plete, na daščicu tako, da joj jedan šiljak izravno gore stoji, i da joj sjena, koju od sunca baca, preko te daščice neide. To si može svaki sam lahko napraviti. Tada ćemo opaziti, da sjena od igle ili od palice, koju sunce baca kada se radja, neostaje cieli dan na istom mjestu, nego se uviek suncu naprot ukazuje. (Ovdje se pruža učitelju sgodna prilika shodnimi pitanji učenike svoje o gibanju sjene nazorno ubaviestiti, ako nisu sgodu dosad imali, dobro tu stvar razmotriti.) Nadalje opazit ćemo, da i crte od sjene nisu cio dan jednake, da su jutrom i večerom najdulje, a o podne najkraće. Naznačimo kroz njekoliko danah s olovkom razne sutonice po njihovoj cieloj dužini, tada ćemo medju timi crtami opaziti jednu

Digitized by Google

najkraću, i kada siena od igle ili palice nanj dodje jest pódne. Mi zovemo ovu sutonicu, koja je u svako doba godišta na istom pravcu »pódnevnom crtom.« Na taj način možemo lahko pravo pódne naći i u to doba naše pieščene ure u tečaj staviti.

Ali pomislite samo, kako je to mučno, pješčenu uru svaki put, kada se pjesak iz jednoga lieva u drugi saspe, okretati. Mi bi morali i po noći svake ure preokretati, pa bi još morali bilježiti, koliko smo ju putah preokrenuli, da možemo znati, koliko je na dobi. — Takove pješčene ure dakle nisu nam ni malo udobne. Ljudi su zato razmišljavali, kako bi udobnije ure dobili. I to jim je za rukom pošlo. Već iste »sunčane ure« bjahu udobnije. Danas pako imademo strojnih urah, koje se po umjetno složenih kotašcih kreću, te nam na okruglom kazalu točno dobe dana pokazuju. Mi imademo strojnih urah mnogovrstnih. Najveće su one, koje su na tornju, crkvi, gradu, tvornici i na drugih velikih zdanjih, manje su stojne i visuće ure. Najmanje su pako i najumjetnije naše džepne ure, koje su već prije njekoliko stotinah godinah iznadjene.

Ovdje vidite jednu takovu uru s kolesi ili kotači sa dva kazalca; jedan je kraći a drugi dulji. Ovaj kraći obidje od jednoga pódneva do drugoga dvaputa naokolo.

Ako ja ovu našu uru s kolesi i jednu pješčenu uru u 12 urah (o pódne) kada kazalac na 12 stoji, pustim, tako će kazalac do pol noći na okolo obići i na isto mjesto 12 doći. A ova naša pješčena ura će se za to doba 12 putah iz jednoga lieva u drugi sasuti. Kako god sam piesak iz poldnevne pješčene ure na 12 jednakih dielah podielio, tako isto možemo i obodnicu s kazalom na 12 jednakih stranah razdieliti tako, da manji kazalac baš jednu uru treba, dok se od jednoga takvoga djelca k drugomu domakne. Ovo razdieljenje moglo bi se ovako točno izvesti:

(Ovo bi se djeci najlaglje predočiti moglo šestilom na papiru okruženim krugom, koji se, kada se obreže po sredini previne, zatim se opet previne, po tom previjanju razdieli se krug najprije na dvie, a drugi put na četiri jednake strane; istim načinom razdieli se svaka četvrtina toga kruga na tri jednake strane, — pa se tako dobiju pruge, kamo ono 12 brojanicah za ure napisati se imadu. Njekojoj djeci može se dati 12 šibicah ili 12 zrnah graha ili žita, da nastoje načinjeni im krug na 12 jednakih stranah po-

Digitized by Google

dieliti.) Dvanaest urah je, kada kraći kazalac na najgornju prugu pokazuje. Ako pokazuje na bližju prugu s desna, onda je jedna ura, ako malo dalje onda su dvie itd. Sada možemo te brojke odmah na dotičnoj prugi napisati. Ovaj kazalac, koji na kazalu za jednu uru od jedne brojke do druge dodje, zove se »kazalac urah.« Sada će me svaki razumjeti, kada kažem: U Zagrebu se djeca u učioni uče od 8 do 10 i od 2 do 4 ure; ili ako koje diete od kuće do učione ima jednu cielu uru hoda, ono mora u 7 satih od kuće poći. — Dakle kada kazalac na 7 pokazuje. Ali Stanko ima samo n. p. jedan četvrt ure do škole; kada mora on od kuće poći? — Ako bi počekao dok kazalac urah blizu 8 dodje, onda bi zakasnio, — ili ako bi ranije od kuće otišo, morao bi pred školskimi vrati čekati, dok se otvore. Kada bi dakle imao od kuće poći? — To vam na samom kazalcu urah nije moći saznati.

Za to imademo još jedan kazalac; on nam pokazuje četvrte na dobnjaku; on mnogo hitrije obilazi okrug dobnjaka, nego li onaj kazalac urah; on svaku uru obilazi od 12 do 12 u okrug, dok onaj kazalac urah samo od 12 do 1, ili od 1 do 2, od 5—6 itd. dodje.

Ovaj kazalac četvrtah stoji dakle na početku svake ure na 12. Kada dodje do 6, onda je pol ure prošlo, a mi onda kažemo: sada je pol jedna itd. ili, ako stoji u sredini medju 12 i 6 to jest na 3: onda je četvrt prošao, a mi kažemo: sada je četvrt na jednu — ili ako stoji na 9, — tri četvrta na jednu itd.

(Ovdje neka učitelj još na onom okrugu pokaže djeci razdieljenje četvrt ure na 5 časah, a ove opet na pojedine malutke.)

Kazalac četvrtah na dobnjaku ide dakle od jedne brojke do druge za 5 časovah, od 12—3, 3—6, 6—9, 9—12 dakle za jedan četvrt ure treba 15 časovah, a za cielu uru 60 časah. — Da se kazalac četvrtah od onoga za ure bolje razlučiti može, obično je znatno veći od kazalca za ure. Kod urah na tornjevih jest obratno, tamo naime veliki kazalac pokazuje ure, a manji četvrte.

Neka nitko nemisli, da je ovim nacrtom taj predmet točno izcrpljen i razglobljen. Odovud može samo pametan učitelj uvidjeti, kako ima svoje učenike ovim pravcem dalje voditi. (Za ovim istom sliedi čitanje istoga štiva: §. 65., 66., 67., jedno za drugim. Pa kada se poslje njekoliko tjedanah opetovalo bude, neka se obširnije opetuje.)

Digitized by Google

Sitnice iz ladice A. Šunića.

III. Naš šegrt.

Svatko se živ tuži, da je težak život, da su skupe godine i da je oskudica na novcu. Njeki ovomu zlu uzroke traže: u veličini javnih teretah, u zlih godinah i u koječem drugom. Izmedju ostalih uzrokah nije poslednji taj, što je naša domovina daleko zaostala u poljodjelstvu, u zanatih a i u obrtnosti za drugimi susjednimi narodi. — Istina je, da su ovomu nazadku krive i mnoge vanjske okolnosti, ali se neda tajiti, da veliki dio krivice odpada i na nas. Ostavivši sve drugo, nakan sam ovdje progovoriti samo o našem nazadku u zanatih, a da smo u ovih zbilja nazadni, svjedoče nam skoro svi naši zanatnici, koji za svoje jadikovanje ni dosta rieči naći nemogu; svjedoći nam velika poplava tudjih proizvodah.

Opet se veli, da naši zanati nazaduju radi pomanjkanja zanatlijskih i obrtničkih školah, pa premda se ova istina tajiti nedade, to opet stoji i druga, da se ni s onimi školami, koje do sada imamo, nismo onoliko koristili, koliko bi se koristiti mogli, i da nismo za pospješenje naših zanatah uporavili sva ona sredstva, koja bi smo na našu korist bili uporaviti mogli. — Čemu bolestniku najspasonosniji liekovi, ako ih on neće da okuša? Čemu lienčini najboljih prigodah za zaslugu, kad mu se neće raditi? — Na pučkih učionicah neoskudievamo baš jako, pa koliko ima mladeži, koja bez svakih temeljitih zapriekah i dan danas ovu nepolazi. U Dj. obstoji već od zamande dobro uredjena glavna učionica, pa ipak se je prije tri godine brojilo medju 60 zanatlijskih šegrtah njih 25, koji nisu nikada školu polazili, a 28, koji su ju veoma kratko vrieme polazili, te su vrlo malo čitati i pisati znali.

Nedjeljne ili opetovne učionice naročito za zanatlijske šegrte naredila je bila ugarska dvorska kancelarija jošte godine 1843., pa ova je spasonosna naredba na vrlo malo mjestih u našoj domovini dostojno uvažena i oživotvorena. Nedjeljne su škole skoro poslje napomenute godine u gdjekojemu mjestu samo po imenu obstojale, a na drugih su mjestih na brzo sasvim dokinute. Banska je vlada godine 1853. glede zanatlijske opetovnice stroge ustanove izdala, pa i ove su, kao i one kasnije od ministarstva bogoštovja

Digitized by Google

i nastave god. 1854. i 1856. izdane, ostale mrtvo slovo. Nedjeljne su škole doduše ovdje ondje tobože zavedene, ali su vrlo malo i prekidno polažene. Naši su zanatnici poveli strašan rat proti ovom zavodu, koji jošte ni dan danas dokončan nije, premda se čini, da pobjeda zdravo na njihovu stranu nagiba. Da svoje šegrte od polazenja opetovnice obustave, upotrebljavali su oni razna sredstva. Tako bi znali po više mjesecih pače i godinah šegrta u nauku držati, bez da bi ga kod obstojavših sborovah upisali, i to zato, da ga kroz to vrieme ni u školu nešalju. Oblasti su se malo brinule, da nebi zanatnici preko 14 danah šegrte bez školske prijavnice držali, premda je to strogo naredjeno bilo. Godine 1856. postrožena je kazna za izostatke nedjeljne škole, ali je ova za polazenje nedjeljne škole tim ubitačnija bila, što se je redje upotrebljavala i upotrebljavati mogla, a možebiti da i neima nijednog slučaja u cieloj našoj kraljevini, gdje bi tkogod sa ovakovom povišenom kaznom kaznjen bio. U koliko mi je poznato i u koliko sam čuo, učitelji su svoju zadaću glede nedjeljne škole savjestno riešavali, a to jim se nemože u grieh upisati, što oni upisane izostatke nisu oblastim marljivije najavljivali, jer su žalibože na skoro izkusili, da takovimi najavami niti oblastim, niti dotičnim zanatnikom neugadjaju, dapače ove potonje proti sebi i školi ogorčavaju, što nikako školskoj svrhi neprudi. Da se prikrati vrieme, u kojem su dječaci opetovnicu polaziti dužni, običavali su zanatnici, i to žalibože najviše oni, koji su vlastite sinove u naučanju imali, na vrat na nos za kalfe jih oslobadjati. Isti oni šegrti, koji su opetovnicu marljivije polazili, nisu se njome mnogo koristiti mogli, jer niti su kakvih učevnih sredstvah imali, niti se je tko brinuo, da im se ova nabave. Tako isto nije učiteljem nitko pomagao, pri držanju školske discipline, što je u ovoj školi za samoga učitelja veoma tegotno, ako ne sasvim nemoguće. Za grijanje i čišćenje školskih sobah takodjer se je malo tko brinuo, i poznata su mi njekoja mjesta, gdje su ove terete i troškove sami učitelji nositi morali, a u Dj. jih stranom i danas nose. Nagrada za ovo toli tegotno obučavanje, što je u odnosnoj naredbi u izgled stavljena, riedko je gdje i to jako neznatna izmetnuta. Tako su negdje zanatlijski sborovi dvojici od učiteljah, što u opetovnici obučavaju, iz svojih zajedničkih sredstvah pružili na godinu po četiri forinta, pa i ova

Digitized by Google

su im već druge godine uzkratili, dočim na svoje zajedničke gostbe svake godine po stotinu troše. S ukinućem zanatlijskog i obrtničkog monopola zadan je ovoj učionici jošte veći udarac, jer se ona od one dobe jošte nemarnije polazi, buduć se od djetićah pri izdavanju poslene knjige nikakova školska svjedočba netraži.

Je li dakle čudo, što je pri ovakovih obstojateljstvih i pri ovakovoj nemarnosti za obrazovanje i prosvjetu većina naših zanatnikah duševno mrtva, te se ni iz daleka natjecati nemože sa probudjenimi i prometnimi zanatnici drugih zemaljah? I je li ćudo, što kojekakve skitalice i lošije bagre dotepavši se k nam na štetu domaćih sinovah ugledan si imetak sakupljaju?

K ovomu pako zlu pridružuje se jošt i to, što se najmanji dio naših zanatnikah za dužnost smatra, svojega šegrta za vrieme šegrtovanja u zanatu podučavati. Šegrt probavi po 3—4 godine kod svog majstora obavljajuć jedino najniže služinske poslove u kući. — Štala, drvarnica, vrt i dvorište njegova je djelaonica; metla, sudoper, lopata i motika njegovo je orudje; kurenje pećih, čišćenje štale, konjah i kravah, trkanje oko mušterijah, mesnice i gostione, pasenje marve i čuvanje djece njegovo je svakdanje glavno zanimanje. A pripovieda se i to, da zanatnici od djetićah i šegrtah, a djetići od šegrtah nahvalice sakrivaju vještine i olahkoćujuće probitke u zanatu, te da jih se jedni i drugi samo za gotovu platju naučiti mogu.

U novije doba dala je pučka učionica mnogoga nadobudna dječaka zanatnikom u naučanje zanata. Ali čemu to, kada se sva ova stečevina za njekoliko mjesecih nasilno i nemilosrdno raztepe. — Dječaka, kojega je učitelj kroz više godinah na red i čistoću priviknuo, vidi i gleda on sada po svaki dan ex professo kao odrpanca poderana i zamazana; kojemu je on na toliko ćut oplemenio, da je i jedan mig dovoljan bio sklonit ga na izpunjenje i najteže njegove dužnosti, sada vidi izvržena bezćutnom okrutničtvu djetićah i ciele gospodareve obitelji; kojega je on svaki dan u crkvu vodio, opažava sada, da kroz više mjesecih crkve nit nevidi; s kojim je on svaki dan u školi i crkvi molio i pjevao, vidi sada, da u novom ovomu odnošenju o tome nitko i nesanja; kojega je on trudom i mukom moralno i intellektualno dostatno naobrazio, mora bolnim srcem gledati, kako se ova stečevina sada nemilice razsi-

Digitized by Google

pava, jer se na nju nitko ništa neobzira; od kojega je on svaku i najmanju smutnju najbrižljivije uklanjao, sada objestne govore i ružne psovke hoćeš nećeš slušati mora,

Želimo li dakle, da naši zanati procvatu i na višji se stepen popnu, a ono bi se morali za sada barem za to pobrinuti, da svaki budući zanatnik barem onoliko obuke užije, koliko mu je pučka učionica dati može; morali bi svojski i složnimi silami oko toga raditi, da naši šegrti po nedjeljah i praznicih, kako nastavnu školu, tako i službu božju marljivo polaze i da se u ovoj školi svrsi shodan nauk predaje; morali bi našu skrb i na to obratiti, da se od šegrtah svaki tjelesnom i duševnom razvitku škodljivi upliv odvrati i najposlje potražiti sredstva, kako bi šegrti vrieme šegrtovanja naročito naučanjem zanatah probavljali.

Dopis.

Iz Sriema. — (Ulomak iz prijateljskoga pisma na urednika.) — Ovdje u Sriemu neimamo ništa nova. Glede učionicah sve je još pri starom. Naš jezik još nezauzima u učilištih ono mjesto, koje zaslužuje, i koje mu ide po božjoj pravdi, nego tudj živalj još se širi na uštrb našega domaćega. Nego ovdje neće se niti moći uvesti naš jezik u realke i glavne škole, dok god nebudemo imali učiteljah vještih našemu jeziku. Za sad osobito u realkah ponamjestjeni su sve sami tudjinc, nevješti našemu jeziku, pak kao takovi niti poznaju značaj, niti običaje našega naroda, niti njegove prave potrebe, nego tudjim ocilom i kremenom (tudjim jezikom) krešu vatru, da upale luč prosvjete u našem narodu; a iskre ognjene izkresane prosiplju se kao blieskavica ili dragušice brez da se od njih upaljuje luč, kojom bi se razum razsvietlio, srce oplemenilo, ćućenje sklonilo na ono, što je dobro i spasonosno. Biedni naš narod vuče slabu i nikakvu korist odtud, što imamo „*Real-, Haupt-, Normal-Trivialschulen.*“ Nami trebaju naše realke, naše glavne i nižje pučke učionice s učitelji i ravnatelji školah, koji su domorodci; koji ljube iskreno svoj dom i rod; koji poznaju svoj narod i njegove duševne i materialne potrebe; koji su osvjedočeni u svojoj duši, da samo prirodjenim načinom — sredstvom materinskoga jezika razviti se može valjano, čestito i uspješno organizam narodnoga duha, i da tudjim življem nije moguće prodrti u dušu nikakvom znanošću. Prava naobraženost i prosvjeta širi se samo prirodnim putem, jezikom onim, što ga je darovao sam Bog kojem narodu. Tkogod uzima narodu taj dar božji, i narivava mu tudj je-

**

Digitized by Google

zik, taj je neprijatelj naroda, taj ga nemože nikada naobraziti, nego ga kuži i kvari, ubija duševno i materijalno, podsieca mu krila napredovanja, ubija ga. Kada li će već doći konac našoj biedi?!

Viestnik.

— Na kr. preparandiji bjahu ljetos ukupno 54 pripravnika. Od ovih je izmedju 26 u drugom tečaju odobreno 2 za učitelje glavnih učionah, 7 za učitelje pučkih učionah, 4 za podučit. gl. a 12 za podučit. seoskih učionah. Javno izpitanih privatistah bilo je ukupno 17. — Djevojačko učiteljište kod milosrdnih sestarah u Zagrebu polazile su 22 pripravnice; izmedju 13 njih u drugom tečaju odobreno je 5 za učiteljice na glavnih, 5 za učiteljice na trivijalnih, i 3 za podučiteljice gl. učionah. — Izglednu gl. gradsku učionu polazilo je 286 djakah; gornjo-gradsku djevojačku učionu 89 učenicah. Kaptolska gl. učiona imala je 189 učenikah, a djevojačka učiona 64 učenice. Opetničarah na izglednoj gl. učioni bjaše 288, a na kaptolskoj gl. 166. Broj učenicah u gl. djevojačkoj učioni vanjskoj kod milosrdnih sestarah iznosio je 208, a u nutrnjoj 111, u opetovnici 122 učenice. — Iz programa kr. gimnazije zagrebačke vidjamo, da je tečajem ove školske godine polazilo isti zavod 321 učenik, a 3 ostaše neizpitana. Za 15 ih je više bilo nego li lani. — Polag sedmoga godišnjega izvieśća višje realke zagrebačke polazilo je pet razredah 122 djaka, 26 njih izstupilo stranom u prvom, stranom u drugom pólječu. — Gimnastiku su polazila 42 učenika. Početak škol. godine na kr. gimnaziji počima 1. listopadom 1861; taj isti dan i na višjoj realci, gdje će primanje učenikah trajati od 28—30. rujna izmedju 9 i 12 satih u pisarni ravnateljskoj. — Dne 30. rujna t. god. primat će se pripravnici za učiteljište; 23. i 24. rujna djaci za izglednu glavnu; 25. i 26. rujna učenici za kaptolsku gl. učionu; primanje učenicah u gornjo-gradskoj učioni dne 27. rujna a 28. rujna na kaptolskoj djevojačkoj učioni. Početak školske godine 1. listopada 1861.

— Previšnjom odlukom nj. kr. vel. dozvoljava se uživotvorenje „Matice dalmatinske“, koja će osim staro-klasičkih dielah i ine koristne knjige izdavati.

— Josip Drobnić, poznati slovenski spisatelj, sačinitelj i izdatelj valjanih riečnikah u našem, slovenskom, njemačkom i talijanskom jeziku, umro je 5. kolovoza u Gradcu, oporučivši svu svoju knjižnicu jugoslavenskoj akademiji znanostih. Lahka mu crna zemlja, radio je na oltaru narodne prosviete! —

Natječaji.

— U Dumači (1. banske pukovnije) m. učit. sa 252 st. bezpl. stan, uživanje vrta i 6 hv. drvah. Rok prijave do 16. rujna t. g. kod sl. gorske satnije.

☛ **Cielogodišnji predplatnici na treći tečaj Napredka dobit će didaktiku Komenskoga, koje će djelo iznašati 12—14 arakah tiskanih, u pol ciene. Ciena će se u svoje vrieme objaviti.** ***Uredničtvo.***

☛ Povjestnice naše bit će još jedno 3 arka tiskana i dodat će se kao i dosad predplatnikom za nagradu. Uredničtvo.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Izdaju: Učitelji gl. izgledne učione zagrebačke tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google